PETRI
TATARETI
PARISIENSIS,

Ioan. Duns Scoti, Doctoris Subtilis, sectatoris fidelissimi.

IN PORPHYRII ISAGOGEN, AC
Vniuersos logicorum Aristotelis Libros,
eruditissimæ explanationes:

PER R. P. F. SALVATOREM BARTOL.
De Assisio Theologum Franciscanum diligentissime recognitę, atque emendatæ.

Notatur in marginibus, si quando author (vt plerunque solet) in hisce explanationibus ex Scoti fontibus quippiam hauserit.

CVM SYLLABO LOCVPLETISSIMO.

VENETIIS, Apud Hæredes Melchioris Sessæ.
M D LXXXI.

ORNATISSIMO VIRO LAVRENTIO MASSAE,

SERENISSIMAE REIP. VENETAE A' SECRETIS.

F. Saluator Bartolucius Assisias, publicus in Patauino Gymnasio, primæ Philosophiæ professor, S. P. D.

PRAECLARA *Petri Tatareti Parisiensis commentaria, secundum Ioannis Duns Scoti, Doctoris subtilis mentem, in vniuersos logicorum Aristotelis libros, ac triplicem philosophiam; naturalem, diuinam, & moralem, à mendis, quibus scatebant expurgata, pristinoque suo nitori restituta, cui potius dicarem, quam tibi, ornatissime, ac eruditissime Laurenti, occurrit nemo: tum propter singularem humanitatem, qua omnes complecti soles, tum propter mirificam doctrinam, qua cęteris antecellis, tum propter antiquissimam maiorum tuorum claritatem: Qui vt fuerunt omnibus virtutibus cumulatissimi, & in omnibus disciplinis excellentissimi, ita diuinarum, humanarumque literarum studiosos, ac amatores, assiduè fouerunt, promouerunt, atque de illis benemereri studuerunt: à quorum vestigijs, ne latum quidem (vt aiunt) vnguem desciscens, in omnibus ita præclarè te semper gessisti, ac geris, vt cunctis æque charus sis, atque iucundus. Etenim, tanta est comitas, sermonisque affabilitas, quæ in te elucet, summa quadam cum grauitate coniuncta, vt omnes in tui admirationem conuertas, mirificeque omnium animos tibi concilies, & arctissimis amoris vinculis obstringas. Nec facile dici potest, quantum per te familiæ tuæ, splendoris, ac ornamenti accesserit, indiesq; magis accedat. Tu enim in vtraq; philosophia,*

Theologia, atque in omni scientiarum genere, adeo magnos fecisti progressus, vt omnia intelligas, ac nullo negotio explices. Sed, vt cętera silentio prætercam: Quis ingenij tui acumen, benignitatem, morumque suauitatem non stupeat? Quis vitæ innocentiam, atque integritatem non suspiciat? Quis modestiam, probitatem, mansuetudinem, liberalitatem, temperantiam, prudentiam, reliquasque animi virtutes, non admiretur? Hæc enim omnia adeo nomen tuum illustrant, teq; celebrem reddunt, vt nullus sit, qui te nō amet, non colat, atque obseruet. Hinc effectum est, vt me quoque inter alios minimum, in credibilis amor erga te deuinxcrit, ita vt cui magis hæ vigiliæ conuenirent, habuerim neminem. Tibi igitur omnium studiosorum maximo fautori, ac præcipuo patrono, hosce labores, quales, quales sint, libenti, ac gaudenti animo, inscribere volui: quos, si hilari vultu acceperis, ad maiora tibi offerenda in dies animus meus magis, ac magis inflammabitur, Vale, & Bartolucium, tibi iampridem addictum, amore prosequere, ac tuo patrocinio foue. Patauij. octauo Kal. Aprilis. M.D. LXXXI.

211

SYLLABVS RERVM MEMORABILIVM.

A

Con-

Defini-

E

Effectus

Generans

Inmu-

Motus

O

Omnem

Syllabus.

propo-

Scibile

Sin-

V

Virtu-

F I N I S.

VITA PETRI TATARETI PARISIENSIS,

PETRVS TATARETVS *Parisiensis vir in logica, philosophia, & sacra Theologia valde eruditus, & in doctrina Scotica nulli suo tempore secundus conscripsit non contemnenda Volumina ad emolumentum studiosorum, quibus nomen suum ad posteros transmisit.*

Expositionem super summulas Petri Hispani.
Commentaria, & quaestiones in vniuersam Arist. logicam
Commentaria, & quaestiones in totam ferè philosophiam naturalē.
Commentaria, & quaestiones in sex priores lib. Metaphys.
Commentaria, & quaestiones in sex priores lib. Ethicorum
Commentaria super quatuor lib sent. Ioannis Duns Scoti.
Commentaria super quolibeta eiusdem.
Claruit Parisijs, circiter annum Domini. M. D. IX.

A

PETRI TATARETI

C

PARISIENSIS

PHILOSOPHI PARITER ET THEOlogi perſpicaciſſimi, in vniuerſam Ariſtotelis Logicam ſubtiliſſimæ Enarrationes.

Quæſtiones Præambulæ.

QVAESTIO I.

An Logica ſit ſcientia, rationalis, vna, & ab alijs diſtincta.

B

CIRCA initiũ totius logicæ mouetur talis quæſtio: Vtrũ logica ſit ſcientia, rationalis, vna, & ab alijs diſtincta.

¶ARGVITVR primò, ꝙ nõ ſit ſciẽtia: quia oĩs ſciẽtia acquirit per demonſtrationem, ſed logica nõ acquiritur per demonſtrationẽ, ergo ipſa nõ eſt ſciẽtia. Maior patet ex diffinitione ſcientiæ. Minor probatur, quia ſi logica acquireretur per demõſtrationem, ante logicã eſſet alia logica, per quam illa demonſtratio eſſet nota. & ſic eſſet proceſſus in infinitũ. ¶Secundò ſic, Modus ſciẽdi nõ eſt ſciẽtia, ſed logica eſt modus ſciẽdi, ergo logica non eſt ſcientia. Maior patet: quia inſtrumentũ acquirẽdi ſcientiã nõ eſt ipſa ſciẽtia. Et minor probatur per Ariſ. 2. Metaphyſicę dicentem, ꝙ abſurdum eſt ſimul quærere ſciẽtiã, & modum ſciendi.

1. Primo poſt. tex. 8. & 6. Ethi. ca. 4.

D

¶Tertiò ſic probando, ꝙ non ſit rationalis, quia quælibet ſciẽtia eſt verum ens reale, exiſtens in anima, de prædicamento qualitatis: ergo nulla erit ſcientia rationalis, cum reale & rationale opponantur. ¶Quartò ſic, probando, ꝙ non ſit vna ſcientia: quia illa ſcientia non eſt vna, in qua colliguntur plures cõcluſiones demonſtrabiles per diuerſa media, ſed ſic eſt de logica, ergo nõ eſt vna: Maior patet, quia ſcientia eſt habitus concluſionis, ergo multiplicatis concluſionibus, multiplicantur & ſcientiæ: ¶Quintò ſic, ꝙ non ſit ab alijs diſtincta, qa illa ſciẽtia non eſt ab alijs diſtincta, q̃ eſt de aliquo obiecto cõi cũ alijs ſciẽtijs: ſed logica eſt hu-

E huiusmodi: igit. Minor patet, quia logica est de syllogismo, vel modo sciẽdi, quo vtuntur oẽs aliæ sciẽtiæ, ergo non est ab alijs distincta. ¶In oppositũ arguitur per Philosophum tradentem scientiã logicalẽ, vnam, & ab alijs distinctam. In quæstione ista, & in omnibus alijs, erunt tres articuli. In primo declarabuntur termini quæstionis. in secundo mouebuntur dubia, in tertio ponetur cõclusio responsalis ad quæsitum, & soluentur rationes ante oppositum.

Art. 1. Logica duplex. Sco. lib. 3. di. 17. & 1 4. dist 40. q. 10.

PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione huius termini logica, supponitur, ꝙ logica est duplex. s. naturalis, & artificialis. ¶Logica naturalis non est aliud, q̃ naturalis inclinatio, vel quædam habilitas naturalis, naturaliter inexistens animæ, vel intellectui: qua naturaliter inclinat, vel est potens ad assentiẽdum magis vero, q̃ falso, ex quo assensu procedimus de noticia noti, ad noticiam ignoti, & de ista ponũtur aliquę ꝓpositiones. ¶Prima, ista logica naturalis est idem realiter cum anima, vel intellectu, & hoc capiẽdo ipsam, pro inclinatione ipsius animæ, vel intellectus: quia omnis inclinatio est eadem realiter cũ illo, cuius est inclinatio. Et dicitur notanter capiendo pro inclinatione: quia si caperetur ꝑ habilitate ipsius animæ, vel intellectus, posset bene distingui ab anima & intellectu, cũ habilitas, & inhabilitas sint qualitates de secunda specie qualitatis. ¶Secũda ꝓpositio, logica naturalis non est sciẽtia, ideo ꝑ ipsam nõ dicimur sciẽtes, licet ꝑ ipsam possimus dici logici. ¶Tertia propositio, oẽs sumus inclinati naturaliter ad assentiendũ vero: tñ aliqui magis, vel minus sunt dispositi, ideo aliqui promptius, & facilius assentiunt vero, q̃ alij. ¶Sed logica artificialis est duplex. s. docens, & vtens. ¶Docens est, quæ docet diffinire, diuidere, arguere, & verũ a falso discernere, & ista acquiritur per demostrationẽ, & per certas regulas artis logicę. ¶Sed logica vtens capit duobus modis. Vnomodo pro noticia scientifica logicæ, acquisita per demostrationem, quã vtimur in singulis scientijs diuidendo, diffiniendo, arguendo, & verũ a falso discernendo, & sic est vera scientia, non distincta a logica docente. Aliomodo capitur pro habitu, vel noticia acquisita, ex frequenti argumẽtatione, & exercitio arguẽdi, siue talis noticia fuerit vera, siue falsa, siue dubia, vel certa, siue cum formidine, siue non, & sic logica vtens non est vera scientia, sed tantum promptitudo quædam ad tales actus exercendos, generata ex frequenti argumentatione: quia secundum. Sco. ex omni actu voluntatis, vel intellectus põt generari habitus, vel promptitudo, quia talis habitus generat in manu. ¶Aduerte vlterius, ꝙ logica artificialis, seu docẽs põt capi dupliciter. Vno modo ꝑ simplici habitu alicuius cõclusionis logicalis, acq̃sito ꝑ demostrationẽ, vel demostrationes. Et sic q̃libet habitus, vel notitia alicuius conclusionis demostrabilis in logica põt dici in logica põt dici logica artificialis, & sic põt describi: ¶Logica artificialis est scia vnius cõclusionis logicalis,

G H

Sco. lib. 3. d. 13.

A lis. p demoſtrationẽ, vel demoſtrationes acquiſita. Et ab iſta non dr̃ cõmuniter, & vſualiter homo logicus, quia ad hoc, ꝙ aliquis dicatur cõiter logicus, oportet ꝙ hẽat oẽs noticias oium cõcluſionũ logicaliũ, vel Inſtantia. ſaltẽ maiorẽ partem. ¶Et ſi quis dicat, a qualibet notitia ſcientifica põt aliquis dici ſciens: ergo per illũ habitũ quis erit ſciẽs, & non niſi ſcientia logica, igitur talis erit logicus. Rñdetur, ꝙ aliquis per talẽ habitũ vnius cõcluſionis põt dici logicus, ſed, nõ vt cõiter vtimur logico. Alio modo capitur logica artificialis pro collectione plurium noticiarum adhæſiuarũ logicalium, & hoc tripliciter. Vno modo largè, pro aggregato ex omnibus noticijs adhæſiuis, tã principiorum logicalium, ꝗ cõcluſionũ, B ex eiſdem principijs deductarũ, ſiue ſcitarum, ſiue opinatarũ, idelt ſiue ſciantur cũ formidine, ſiue nõ. Alio modo capitur ſtrictè, pro aggregato ex omnibus noticijs omniũ principiorum logicaliũ, & concluſionũ ſcitarum deductarũ ex illis principijs. Tertio modo capitur magis ſtrictè. ſ. pro aggregato ex noticijs adhæſiuis concluſionũ logicaliũ, demoſtratarũ per principia logicalia. Et de iſta propriè datur diffinitio logicæ, cum dr̃, ꝙ logica eſt ſcientia, docens diffinire, diuidere, arguere, & verũ a falſo diſcernere per rõnes, & talem diſtinctionẽ debes proportionabiliter capere in qualibet ſcientia. ¶Aduerte finaliter ꝙ capiendo logicam artificialem. tertio modo adhuc eſt duplex, ſcilicet vetus, & noua. ¶Vetus, quę determinat de partibus argumẽtationis, & ſyllogiſmi, tam propinquis, ꝗ remotis, & propter hoc dicit̃ C vetus, & non propter antiquitatem, & iſta continet ſub ſe librũ Prædicabiliũ, Prædicamentorũ, Perihermenias, librũ diuiſionũ Boetij, librũ ſuppoſitionũ, ampliationũ, reſtrictionũ, appellationũ, & a diſtributionũ. ¶Alia eſt logica noua, ꝗ determinat de ſyllogiſmo, & de partibꝰ ſubiecti uis eius, & iſta cõtinet ſub ſe librum Priorũ, Poſteriorũ, Topicorum, Elenchorũ, & etiã tractatũ conſequentiarum, inſolubiliũ, & obligationum.

SECVNDO ſciendum, ꝙ pro declaratione ſecundi termini ſupponitur, ꝙ ſcientia eſt quædam qualitas, vel habitus, exiſtens in anima, quo habens faciliter operatur, delectabiliter, prompte, & expedite: ita, videlicet ꝙ ſcientia, ſeu habitus inclinat D potentiam ad faciliter, delectabiliter, promptè, & expeditè ſpeculandum concluſionem, de qua eſt talis habitus, & etiam paſſiones ſubiecti talis habitus. Et aduerte ꝙ ſcientia multis modis capitur. Vno modo ꝓ noticia certa alicuius propoſitionis veræ, per quã intellectus firmiter aſſentit tali propoſitioni, ſine tamen eius euidentia, & iſto modo multa ſciũtur per fidem. Scimus ẽt iſto mõ ꝙ hic. Homo eſt pr̃, & hęc mulier eſt mater, de quo tamen non habemus euidẽtiã. Secundo mõdo capitur ſciẽtia pro noticia alicuius complexi, habente euidentiam ex obiecto, & hoc mõ dicimus nos ſcire, ꝙ paries eſt albus, eõ ꝙ videmus albedinẽ in pariete, & iſtis duobus modis, ſciẽtia non eſt tm̃ neceſſariorũ, ſed ẽt cõtingentium

Sco. lib. 3. diſt. 24. in prin. propriç reſolut.
Sco. q. 14. quodl. & lib. 3. diſt. 23.
Sco. q. 6. prolo.

E tiũ.i.propositionũ cõtingẽtiũ.Tertio mõ capit scia pro noticia euidẽte alicuius necessarij.i. propõnis necessariæ,nata causari in intellectu ex noticia terminorũ intellectorũ, & hoc mõ sciũtur principia, q̃a pricipia cognoscimus, inquantũ terminos cognoscimus,ex primo posteriorũ, & hoc mõ noticia,quã habemus de p̃missis alicuius syllogismi demõstratiui,põt dici scia. Quartomõ dr̃ scia noticia euidẽs alicuius obiecti necessarij mediati.i. p̃positionis necessariæ mediatæ,nata causari ex euidenti noticia præmissarũ, applicatarum ad ipsum scitũ.i. ad ipsam cõclusionẽ per discursum syllogisticũ & hoc modo capit sciẽtia i titulo q̃ōnis, ex qua diffinitione eliciuntur quatuor condõnes requisitæ ad sciam p̃priè dictã. ¶Prima,q̃ sit noticia certa & euidẽs,& p hoc differt ab opinione, & suspitione.¶Scđa condõ q̃ sit de obiecto necessario. i. de conclusione necessaria,& p hoc differt ab arte, & prudẽtia,quæ respiciũt obiectũ contingẽs.¶Tertia, q̃ talis cognitio sit causata prius a causa euidẽte intellectui.i.a præmissis,vel noticia p̃missarũ,& per hoc differt ab arte, & prudẽtia,& ab itellectu , qui est habitus principiorũ,vel p̃missarũ.¶Quarta, q̃ in causatione, eius præmissæ sint applicatæ ad cõclusionẽ demostrabilẽ per discursum syllogisticũ, & istæ conditiones satis patent ex diffinitione scire,in qua dr̃:Scire,est rẽ per cãm cognoscere, p p quam res est,& q̃m illius est cã , & nõ est cõtingere hoc aliter se h̃re. ¶Et si q̃s dicat, talis quarta condõ sciẽtiæ nõ cõuenit sciæ, quã h̃nt beati & angeli, cũ non cognoscãt per discursum, cũ oia cognoscãt in essentia diuina.R̃ndetur, q̃ beati,& angeli possunt habere veram sciẽtiã,& etiam per discursum, nam de ratione discursus nõ requiritur successio temporis,sed requirit, & sufficit,q̃ alterum extremum discursus sit naturaliter prius notum, & q̃ sit causatiuum alterius extremi discursus.i.cognoscere conclusionẽ per p̃missas,quæ præmissæ sunt natura prius notæ, & causatiuæ sciẽtiæ conclusionis. Dico tamen , q̃ Deus non habet scientiam per talem discursum, quia omnia intuitiue cognoscit sine discursu.

TERTIO sciendũ,q̃ habituum acquisitorũ,quidã sunt intellectuales,qui sunt subiectiuè in intellectu: quidã sunt morales, qui sunt subiectiuè in volũtate,vel in appetitu sensitiuo,cuiusmodi sunt virtutes morales.Item habituũ intellectualium, quidam est,quo indifferenter cõtingit assentire vero, vel falso diuisim, vt opinio,suspitio, & ẽt fides capiẽdo fidẽ largè,pro omni assensu, qui habet ex reuelatione alicuius. Alius est,quo impossibile est assentire vero,vt habitus erroneus & ignorãtia prauę dispõnis. Alius est, quo ĩpossibile est assentire falso,& talis est q̃ntuplex,q̃dã est itellectus, alius sapiẽtia,alius scia,alius prudẽtia, & alius ars:nã oĩs habitus itellectualis, quo ĩpossibile est sic assentire falso, aut est circa verũ necessariũ, aut circa verũ cõtingẽs.Si circa verũ necessariũ, hoc est tripliciter: quia vel est circa conclusiones, & sic est scientia, ipsa

Marginalia (left): ex. c. 4. — Scot. vt supra. & 24. dist. — Conditiones veræ sciẽtiæ. — F — Instãtia.

Marginalia (right): G — Sco. q. 6. prolo. & in 3. dist. 24. — Sco. li. 3. dist. 33. — H — Habitus acquisiti duplices. — Sco. q. 4. quoli.

A sa enim est habitus conclusionis, per demõstrationem acquisitus. Aut est circa principia, & pręmissas, & sic est intellectus, non quidẽ intellectus ꝑ potentia, sed pro quodam habitu, seu noticia, quę habetur de principijs, vel pręmissis syllogismi demostratiui: & talis habitus nominatur nomine potẽtiæ, quia acquiritur in intellectu sine priori habitu, sed mediante sola notitia terminorum: quibus appræhensis intellectus statim assentit talibus principijs, vt apphẽsis istis terminis totum, & pars: intellectus immediatè assentit, ꝙ omne totũ est maius sua parte: Aut est circa principia, & cõclusiones simul, & sic est sapientia, ipsa est enim intellectus & sciẽtia honorabilissimorum in natura.

6. Ethic. cap. 4.

Sapientia quid sit.

B ¶ Circa quod est aduertẽdum ꝙ sapiẽtia est vnus habitus numero, sicut alij habitus intellectuales. Et dicitur intellectus, & sciẽtia, nõ formaliter nec idemptice, sed solum ęquiualenter, & obiectiuè: quia habetur de illo, de quo habetur sciẽtia, & de illo, de quo habetur intellectus. s. de pręmissis, & generatur in nobis ex frequentatione actuũ, quorũ quilibet est circa pręmissas & conclusionem, quæ simul omnia possũt intelligi. Si sit circa verum contigẽs, hoc est dupliciter, aut est circa agibilia, vel circa factibilia: si circa agibilia, sic est prudentia. ¶ Vnde prudẽtia, est habitus intellectualis, docens rectè operari circa agibilia, & circa illa, quę non manent cessante operatione agentis: cuiusmodi sunt intellectiones, visiones, volitiones. ¶ Sed ars est recta ratio rerum a nobis factibilium, ĩ habitus intellectualis, docens rectè operarĩ circa factibilia, i. circa materias existentes extra intellectum, & voluntatem. i. circa illa, q̃ manent cessante operatione agẽtis: vt domus, & nauis. Et quot modis dicatur ars, & quot sunt artes liberales, & mechanicæ: visum est in principia summularum notabili. 2. circa diffinitionem dialectices. C

Prudẽtia quid sit.

QVARTO sciendum, ꝙ pro declaratione istius termini, rationalis, supponitur ꝙ aliqua scientia põt dici rationalis quadrupliciter. Vno modo, quia est in ratione. i. in intellectu: Aliomodo, quia ipsa est inuenta per actum rationis. i. intellectus, inquirentis ignotum ex noticia noti. Tertiomõ dicitur rationalis, quia est directiua rationis. id est intellectus in actibus suis, & istis trib. modis omnis scientia potest dici rationalis. D Quartomodo scientia dicitur rationalis obiectiuè, & extrinsecè, quia est de subiecto, quod est ens rationis, id est de secundis intentionibus: sic videlicet, ꝙ omnis scientia, cuius subiectum est ens rationis, seu secunda intentio, dicitur scientia rõnalis, non intrinsecè, & formaliter: sic ꝙ sit ens rõnis, sed solum obiectiue, quia est de subiecto entis rationis; & sic logica dicitur esse scientia rationalis, quia subiectum in logica est aliqua secunda intentio; puta modus sciendi, vel syllogismus. Sed illa sciẽtia dicitur realis, cuius subiectũ est ens reale; sicut physica, quę est de rebus realibus vel de terminis significantibus res reales. Ex quo sequit, ꝙ quando scientia diuiditur in realem,

Scientia quadrupliciter dicitur rationalis.

E lem,& rationalem; est diuisio p differentias extrinsecas, quia talis sumitur à parte subiectorum illarum scietiarum. Secundo supponitur, q̃ aliqua scietia potest dici communis multis modis. Vnomodo per prædicationem, sic q̃ ipsa de omnibus aut de multis alijs scientijs prædicet, & istomodo nulla scientia dr̃ esse communis. Aliomodo per prædicationẽ sui subiecti, sic scilicet, q̃ subiectum eius prædicetur de omnibus aut de pluribus subiectis aliarum scientiarum, & sic metaphysica dicitur esse cõis, quia subiectũ eius, q̃d est ens, inquantũ ens, p̃dicatur de subiectis aliarũ scietiarum. Aliomõ dicit̃ esse cõis per applicationẽ, & sic logica dr̃ esse cõis, quia docet formare argumentationes ex principijs cuiuscunque scientiæ. Quartomodo aliqua

Scientia multipliciter dicitur communis.

F scientia dicitur esse communis per considerationem, eo q̃ cõsiderat ea, quę in alijs scientijs considerantur: siue considerentur p se, siue p accidens, seu secundario: Et isto mõ logica dicitur etiam communis, q̃a considerat de illis, quę considerantur in alijs scientijs, supple secundario, pro quanto eis attribuuntur secundæ intentiones logicales. Sed diceret aliquis, vtrum logica dicatur sermocinalis scietia. Rñdetur, q̃ aliqua scientia dicitur sermocionalis dupliciter. Vnomodo, quia vtitur sermone, & sic logica non dicitur sermocinalis, quia quælibet scientia illo modo diceretur sermocinalis. Aliomodo, quia ipsa docet discernere, quis sermo est verus, & quis falsus, & quæ propositio est vera, & quę falsa, &

Dubitatio.

G isto modo logica, bene dicitur sermocinalis. Et hęc de primo articulo.

Art. 2.

DVBITATVR primo. Vtrum logica sit modus sciendi? Ad quod dubium respondetur, supponendo, quòd duplex est modus sciendi scilicet obiectiuus, & directiuus. Obiectiuus est, qui natus est obiectiue terminare actum intellectus, seu qui cognoscitur per actum intellectus. Sed modus sciẽdi directiuus est habitus natus dirigere intellectum circa modum sciendi obiectiuum. Verbi gratia: argumentatio est modus sciendi obiectiuus, sed habitus de tali obiecto, seu de argumentatione vocatur modus sciendi directiuus. ¶ Et aduerte quòd duplex est modus sciendi obiectiuus. quidam est, qui est medium, seu ratio cognitiua cognoscendi aliud. Et est triplex, secũdum

Logica an sit modus sciendi.

H quòd triplex est ignotum, scilicet. Diffinitio, Diuisio, & Argumentatio; & secundum istos modos sciendi cognoscitur, & notificatur in nobis omne ignotum: nam omne ignotum vel est complexum, vel incomplexum. Si complexum, notificatur nobis per argumentationem, & hoc maximè si tale complexum sit mediatum, seu propositio mediata. Si incomplexum, hoc est dupliciter, quia vel est ignotum, quantum ad eius entitatem, & quidditatem, & sic notificatur nobis per diffinitionem. Vel est ignotum, quantum ad sui confusionem, seu multiplicitatem, & sic notificatur nobis per diuisionem. ¶ Alius est modus sciendi obiectiuus, qui non est medium, seu instrumentum notificandi aliud: cuiusmodi

A iúſmodi eſt concluſio: de qua habetur aliquis habitus, vel ſcientia, & etiam ſubiectum cuiuſlibet ſciẽtiæ. Modus etiam ſciendi directiuus eſt duplex; quidam eſt ſcientificus, acquiſitus per demonſtrationem, & talis eſt vera ſcientia. ¶ Alius eſt acquiſitus per vſum, & exercitium. cuiuſmodi eſt logica vtens, quæ ſolum acquiſita eſt ex frequenti argumentatione, & talis modus ſciendi directiuus non eſt ſcientia, & de iſto loquitur Ari. cum dicit, quòd modus ſciẽdi, ſupple directiuus, acquiſitus per vſum, & frequentationem alicuius, & non per veram demonſtrationem, non eſt ſcientia, & hoc eſt, qđ dicunt aliqui, quòd modus ſciendi, qui eſt logica vtens, non eſt ſcientia, ſed benè modus ſciendi, qui eſt B logica docens. ¶ Poteſt etiam dici, ꝙ nullus modus ſciendi ſupple obiectiuus, cuiuſmodi eſt diffinitio, diuiſio, & argumentatio eſt ſcientia, ſed bene modus ſciendi directiuus, acquiſitus per demõſtrationem, eſt vera ſcientia.

1. Metaph. tex. com. 15.

Logica an habeatur per logicam.

DVBITATVR ſecundo vtrum logica ſit acquiſita per logicam. Et videtur quòd ſic, quia omnis ſcientia acquiritur per logicam, ſed logica eſt ſcientia ergo logica acquiritur per logicam. In oppoſitum arguitur, quia ſi logica acquireretur per logicam, ante logicam eſſe logica, quòd eſt falſum, quia tunc eſſet proceſſus in infinitum. ¶ Pro ſolutione dubij ſupponitur, quòd ex hoc ꝙ homo eſt rationalis & intellectualis; ideo naturaliter eſt apprehenſiuus ſimplicium, & illorum compoſitiuus, & diuiſiuus, & per huiuſ- C modi compoſitionem, vel diuiſionẽ adiuuatur ad inquiſitionem huiuſmodi diuiſionis, vel cõpoſitionis, ſic ꝙ ex aliquo noto venit in noticiam ignoti: Sunt.n. aliqua adeo vera, ꝙ ipſis oſtenſis intellectui, intellectus non poteſt eis diſſentire, ſunt enim aliqui diſcurſus, ita manifeſti, ꝙ ſi intellectus aſſentiat principijs, non poteſt diſſentire concluſionibus. Ex quo patet quòd intellectus ex principijs naturaliter notis poteſt peruenire ad concluſiones dubias, inquirendo earum veritatem. ¶ Et aduerte quòd logica poteſt dupliciter haberi ſcilicet, vſualiter, & artificialiter. Vnde ſyllogizans, & neſciens ſe ſyllogizare, habet logicam vſualem, & non artificialem, ſed ſyllogizans, & ſciens ſe ſyllogizare, habet logicam artificialem. D Ex iſtis ponuntur aliqua dicta. ¶ Primum, quælibet ſcientia acquiritur per logicam, ſiue naturalem, vſualem, vel artificialem, quia quælibet acquiritur per demonſtrationem, quæ demonſtratio non poteſt haberi ſine logica. ¶ Secundum dictum, logica artificialis, quę docet diffinire, diuidere, & arguere, non acquiritur per logicam artificialem, quia eſſet proceſſus in infinitum, ſed bene acquiritur per logicam naturalem, vel per logicam vſualem, nam per logicam naturalem formamus naturaliter quandam demonſtrationem, imperfectè tamen cognitã, ex qua frequẽter iterata, generat in nobis habitus imꝑfectus, ſeu logica vſualis, per quam formamus de-

Sco. li. 2. di. 3. q. 4.

E mõstrationes artificiales: ex quibus generatur in nobis logica artificialis, seu logica docens. Et per hoc patet solutio ad dubium, ꝙ logica artificialis non acquiritur per aliam logicam artificialem, sed per aliam logicam naturalem, vel vsualem, mediante intellectu, quo naturaliter inclinamur ad deueniendum de noticia noti ad noticiam ignoti.

Logica an sit sciẽtia vna, vel plures.

DVBITATVR tertio: Vtrum logica sit sciẽtia vna, vel plures. Pro cuius solutione ponuntur aliquę ꝓpositiones. ¶ Prima; quælibet scientia potest dici vna dupliciter. s. vnitate intrinseca, & vnitate extrinseca, q̃ est ab obiecto, vel conclusione, vel pdicato. ¶ Secunda propositio: scientia potest capi dupliciter. Vnomodo F pro habitu vnius conclusionis demõstrabilis in illa scientia. Aliomodo pro aggregatione habituum conclusionũ demonstrabilium in illa scientia. ¶ Tertia propositio: triplex põt esse scientia siue habitus. s. formalis, virtualis, & potentialis. Formalis est habitus proprius cõclusionis demõstratæ siue propter quid, & à priori, siue quia est & a posteriori, inclinãs ad speculationẽ illius conclusionis, & talis est vnus de quinque habitibus intellectualibus. Sed sciẽtia, seu habitus virtualis est simplex intellectio, & quidditatiua primi, & principalis subiecti, continentis in se virtualiter omnes veritates scibiles de illo subiecto, inclinãs formaliter ad speculationem illius subiecti incomplexi, inclinando etiam virtualiter ad speculationem omnium, cõplexorum virtualiter inclusorum in tali subiecto, primo. Sed sciẽtia seu habitus potentialis, est simplex noticia alicuius subiecti, inclinans intellectũ ad speculationem talis subiecti, inclinando ad speculationem, oĩum complexorum, virtualiter contẽtorum in tali subiecto primo. Consequenter ponũtur aliqua dicta. ¶ Primum: quælibet sciẽtia dicitur vna vnitate intrinseca à sua propria differentia: sicut homo dicitur vnus vnitate specifica a sua propria differentia, & de illa vnitate intrinseca non solet quæri quæstio. ¶ Secundũ dictum sciẽtia dicitur vna vnitate extrinseca a subiecto primo, vel prædicato, vel vtroque; sic videlicet, ꝙ si subiectum primum illius sciẽtię sit genus ipsius scientiæ, ipsa dicĩt vna genere remoto, sed si sit species specialissima, dicitur vna vnitate generis propinqui, vel vna secundum speciem. ¶ Tertium dictum: omnium conclusionum demonstrabilium logicalium, termino, vel terminis differentium, non est vnus habitus formalis: sed sunt tot habitus formales, quot conclusiones demonstrabiles, termino, vel terminis differentes. Ex quo sequitur, ꝙ logica illo modo non est vnus habitus respectu omnium conclusionum demonstratarum in logica. ¶ Quartum dictũ: quęlibet sciẽtia habens speciẽ specialissimam pro obiecto adæquato, potest dici vnus habitus, saltem virtualis, seu vnitate virtualis continẽtiæ; saltem si talis sciẽtia sit realis. i. de subiecto reali. Pro cuius declaratione est aduertendũ ꝙ aliqua scientia

G

Sco. lib. 2. di. 11. q. 2. & in multis alijs locis.

H

Sco. q. 4. a log.

Sco. lib. 1, di. 3. q. 6.

Sc. li. 2. di. 3. q. 6. & q. 15. quot lib.

A tia vel habitus dicitur uirtualis dupliciter. Vnomodo, quia est de obiecto, virtualiter continente aliqua cõplexa, & sic logica non dicitur vnus habitus virtualis, quia subiectum in logica nihil virtualiter continet, cũ secundæ intentiones nihil cõtineãt virtualiter. Aliomodo aliqua sciẽtia dicitur habitus virtualis, quia talis noticia inclinat ad speculationẽ aliquorum complexorum, siue talia cõplexa contineantur virtualiter in subiecto primo illius scientiæ, siue nõ, & sic noticia simplex, quę habet de subiecto logicæ, posset dici vna virtualiter, vel saltem potentialiter. Ex quo sequitur, ꝙ cum quærit de vnitate alicuius scientiæ, debet illa sciẽtia distingui, quia vel quærit de sciẽtia formali, virtuali, vel potentiali, B & tunc oportet respondere proportionaliter secundum dicta, applicando conformiter in omnibus sciẽtiis. Et si quis quærat, vtrum habitus diuersarum conclusionũ, termino vel terminis differentium, in logica possint dici vnus habitus? Respondet, ꝙ habitus diuersarum conclusionum possunt capi dupliciter. Vnomodo secundum suas proprias rationes, & in particulari, & sic non dicunt vnus habitus, sed diuersi habitus. Aliomodo, vt habent respectum ad vnũ incomplexum, quod virtualiter continet illos habitus; & sic possunt dici vnus habitus vnitate saltem virtuali, vel vnitate ordinis, vel attributionis, quæ tamen virtualis continẽtia non propriè inuenitur in scientijs rationalibus respectu subiecti, cum in ipsis nullum sit subiectum commune, quod contineat virtualiter aliquem habitum: Possunt tamen dici C vnus habitus, vt habent respectũ ad noticiam incomplexam illius subiecti, quę virtualiter continet illos habitus, licet non subiectum: poterit ẽt dici vnus habitus vnitate ordinis, vel attributionis. Ex quo patet quòd multorum habituum, specie differẽtium, potest esse vnum obiectũ commune, & sic in scientijs assignatur vnum obiectum commune, a quo non est vnus habitus specie, sed tñ genere. Et hæc de secundo art. Quã tum ad tertium articulum sit.

Sco. lib. 3. di. 1.

Arguẽdo contra hęreticũ. & li. 4. di. 1. q. 2.

Quæsitũ.

Sco. q. 4. prolog.

Artũ. 3.

CONCLVSIO responsalis: Logica est scientia, vna, rationalis, & ab alijs distincta, quę cõclusio patet ex primo, & secundo art. Ad rationes.

¶ Ad primam dicitur: ꝙ benè ꝓbat, ꝙ logica artificialis non acquiritur per logicam artificialem, sed nõ probat, quin non acquiratur per logicam naturalem, vel vsualẽ, vt patuit in 2. art. D ¶ Ad secundam dicit; quod bene probat, quòd nullus modus sciendi obiectiuus est scientia, sed non probat, quin modus sciẽdi directiuus sit scientia, vt patuit in 1. art. ¶ Ad tertiã patet solutio in primo art. vbi dictum est, ꝙ scientia nõ dicitur rationalis, eo quod sit ens rationis, sed quia est de obiecto, quod est ens rationis. ¶ Ad quartam dicitur, quod logica dicitur vna vnitate intrinseca, capiendo logicam ꝓ vno habitu alicuius conclusionis, & qualiter dicatur vna vnitate extrinseca, visum est in 2. arti. ¶ Ad quintam dicitur, quod logica est scientia cõmunis, non quidem communitate

prędi-

E prædicationis, sed cõmunitate vsus, vel applicationis, vt visum est in primo art.

QVAESTIO II.

An Logica sit scientia, practica vel speculatiua.

QVAERITVR secundo vtrum logica sit scientia practica vel speculatiua. ¶ Et arguitur primò q̃ sit practica: omnis illa scientia est practica, quæ non est solũ cognitiua sui subiecti, sed etiam productiua, sed logica est huiusmodi, igitur
Tex.cõ.1. est scientia practica. Maior patet per philosophum. 6. metaph ponentem differentiam inter scientiam speculatiuam,
F & practicam: penes hoc q̃ speculatiua considerat suum subiectum: practica autem facit ipsum. Et minor probatur, quia subiectum logicæ est modus sciendi, vel syllogismus, qui mediante habitu logicæ ꝓducitur, nam logica docet, de quibus, & qualiter est componendus syllogismus. ¶ Secundo sic, Omnis habitus directiuus praxis, est practicus, sed logica est huiusmodi: igitur. Maior est manifesta, & minor ꝓbatur, q̃a logica est directiua actuũ rationis, qui sunt praxes, quia praxis in græco idem est, quòd operatio in latino. ¶ Tertiò sic: omnis sciẽtia, quæ non est gratia sui, est gratia operis, cuius est directiua; sed logica est huiusmodi, igitur. Maior est manifesta, & minor probatur, q̃a logica est gratia aliarũ scientiarum: cum applicetur ad acquirendũ alias G
scientias. ¶ Quarto sic: omnis illa scientia est practica, quæ est de operabilibus a nobis, sed logica est huiusmodi: igitur. Maior est nota, & minor probatur, quia logica est, de secundis intentionibus quæ fiunt à nobis per actum comparatiuum intellectus. ¶ Quinto sic: omnis habitus, cui competunt isti respectus habituales. s. respectus prioritatis, & respectus conformatiuitatis, siue directionis, est practicus, sed logica est huiusmodi: igitur. Maior patet, q̃a in hoc consistit ratio habitus practici; vt posteà dicetur. Minor probatur primo de prioritate, quia logica est prior in acquisitione omnium scientiarum. Secundo probatur de cõformatiuitate, quia omnes aliæ scientię vtuntur logica, & regulantur per
H eam igitur. ¶ In oppositum arguit: illa scientia est speculatiua, cuius totalis & vltimus finis est scire; sed logica est huiusmodi: igitur. in q̃one erunt tres art. sicut in pręcedenti.

PRIMO sciendũ, q̃ in homine triplices sunt potentię, quædam. n. sunt potentiæ vegetatiuæ, quæ sunt tres. s. nutritiua, augmentatiua, & generatiua, & illæ sunt merè naturales, nec actus ipsarum sunt in potestate nostra, neq; tales actus vnquã possunt dici praxes, vt generare, nutrire, & augmentare. Aliæ sunt potẽtiæ sensitiuæ, vt sunt visus, auditus, &c. & de operationibus talium potentiarum ponitur talis distinctio; q̃ tales operationes potẽtiæ sensitiuæ pñt capi dupliciter. Vnomõ fm se, & sic nõ sunt praxes, q̃a præcedũt actum

Art. 1. Potentiæ triplices i homine. Sco. q. 7. prolog.

A actu voluntatis, & intellectus. Aliomō capiuntur vt moderantur à rōne, & præcipiuntur à volūtate; & sic sunt benè praxes, vt audire, videre; inquantū regulantur à ratione .i. intellectu; & præcipiuntur à volūtate, sunt bene praxes. Adhuc sunt aliæ duæ potentiæ .s. intellectus & voluntas, de actu intellectus dr̃, quod nullus actus intellectus est praxis, vt postea patebit. de actu volūtatis ponit talis distinctio: Actus voluntatis est duplex .s. actus elicitus, & imperatus. ¶ Actus elicitus est actus productus ab ipsa voluntate sine imperio ipsius voluntatis, vt velle dare eleemosynam. Sed actus imperatus est actus productus ab aliqua potentia, mediante imperio ipsius voluntatis; dum talis actus possit esse in potesta

B te voluntatis: vt audire lectionē, imperatum à volūtate, studere in theologia, imperatū à voluntate. Ex quo sequit̃ ꝙ actus imperatus ipsius volūtatis, aliqñ producitur ab ipsa voluntate, vt velle honorare Deū imperatum ab ipsamet voluntate, aliquando non est actus voluntatis, sed potētiarum sensitiuarum, vel ipsius intellectus, vt patuit in exēplis, & actus, quo voluntas imperat alijs potētijs, vel sibi; dicitur actus imperatiuus, & non imperatus; nisi forte imperaret ab ipsa voluntate. ¶ Aduerte tamen vlterius, ꝙ praxis potest capi quadrupliciter. Vnomodo pro operatione cuiuscunq; potentiæ; siue talis potentia sit cognitiua, siue appetitiua, siue naturalis, siue libera; & sic omnis actus cuiuscunque potentiæ fuerit, potest dici praxis. Aliomodo capitur pro operatione solius potentię

Praxis quadrupliciter capitur.

Vide Sco. q. vlt. prolog.

C cognitiuæ, aut sequentis cognitionem: cuiusmodi est operatio potentiæ appetitiuę, & isto modo actus intellectus potest dici praxis. Tertiomodo capitur pro operatione existēte in potestate nostra, siue sit bona, siue mala, & isto modo furari, & adulterari, sunt praxes. Quarto modo capitur proprijssimè, pro sola operatione alterius potentiæ, q̃ intellectus, posterior ipsa intellectione, nata cōformiter elici rationi rectæ, & isto modo solum est hic ad propositum.

SECVNDO sciendum, ꝙ praxis proprijssime capta, sic diffinit à Sco. in prolog. 1. sen. ¶ Praxis est operatio alterius potentiæ ab intellectu, naturaliter posterior intellectione, nata conformiter elici rationi rectę, ad hoc ꝙ sit recta, ex qua diffinitione eliciuntur tres conditiones requisitę ad ipsam praxim. ¶ Prima, qđ

Praxis qd. q. vlt. q. vlt.

D talis operatio sit alterius potentię, q̃ intellectus. Ex quo sequitur qđ nullus actus ītellectus est praxis, & hæc conditio sic probatur, quia sola illa operatio dicitur praxis, ad quam intellectus se extēdendo fit practicus, sed intellectus ad nullā sui operationem potest extendi, igitur nulla operatio intellectus est praxis. Maior patet per philosophum. 3. de anima dicentem, quòd intellectus sola extensione fit practicus. Et minor probatur, quia extendere est extra se tendere. ¶ Sed contra istam conditionem arguitur primò sic: omnis operatio, quæ est in potestate nostra, est praxis; sed aliqua operatio intellectus est huiusmodi; igit.

Text. 49.

¶ Secundo

E ¶ Secundo sic: aliqua operatio intellectus est dirigibilis ab alio actu ipsius intellectus; ergo talis, quæ sic est dirigibilis, est praxis; quia ad talem intellectus se extendit. ¶ Tertio sic; Operatio sequens consilium & electionem, est praxis, sed aliqua operatio intellectus est huiusmodi: igr. Minor patet, quia aliquis consiliat, an debeat studere, vel non, & eligere media ad studendum, & propter has rationes inferunt aliqui, ꝙ aliqua operatio intellectus potest dici praxis. Sed istis non obstantibus respōdetur ad istas obiectiones simul, negando maiores: nam illa, quæ sumuntur in maioribus, non sufficiūt ad rationem praxis, sed cum hoc requiritur, ꝙ talis operatio sit alterius potentiæ quàm intellectus. ¶ Secun
F da conditio est, ꝙ talis operatio, quę dicitur praxis, sit naturaliter posterior intellectione quæ conditio dupliciter probatur. Primò sic, intellectus nō potest regulare operationē, priorem naturaliter intellectione', sed intellectus dicitur practicus ab operatione', quam regulat mediāte actu, vel habitu practico; ergo illa operatio, quę dicitur praxis, debet esse posterior naturaliter intellectione. Secundò sic; actus potentiarū animę vegetatiuæ nullo modo sunt praxes, quia non subsunt directioni intellectus; quia non sunt naturaliter posteriores intellectione', sed magis præcedunt intellectionem. Ex istis duabus conditionibus infertur, ꝙ omnis praxis propriè dicta, est actus volūtatis elicitus, vel imperatus, qa nullus actus ab *actu elicito*, vel impe

rato volūtatis, est essentialiter poste G rior intellectione', quia quicunque alius detur, potest præcedere actum ipsius intellectus. ¶ Tertia cōditio, ꝙ illa operatio sit conformis rationi rectæ. i. ꝙ illa operatio sit bona, & nō mala. Ista conditio probatur auctoritate philoso. 6. ethicorum dicentis, ꝙ electio recta necessario requirit rationem rectam: vbi per electionē intelligit volitionem, quæ est praxis. Ex ista conditione sequitur, ꝙ nulla mala operatio dicitur praxis, cuiusmodi est velle furari, vel adulterari. Et si quis dicat, aliqua est praxis, ꝗ nō est dirigibilis ab aliqua ratione: igitur non omnis praxis est conformis rectæ rationi. Antecedens ꝓbatur, quia illa praxis, qua vult Deus se amare infinitè, est praxis, & tamē non est dirigibilis ab aliqua notitia, cum voluntas dei non sit regulabilis. Respōdetur, ꝙ notitia, qua Deus cognoscit se infinitè à se amandum, quantum est de se, est directiua & regulatiua ipsius praxis; sed non dirigit, quia potentia practicans. s. volūtas dei non est dirigibilis; & hoc sufficit ad hoc, quòd noticia sit practica, & operatio sit praxis. Instātia. H

TERTIO sciendum, ꝙ est vna parua difficultas: nam dictum est, ꝙ tam actus elicitus ipsius voluntatis, ꝙ̃ imperatus potest esse praxis: dubitaret aliquis; quis illorum actuū dicitur primò praxis. Respondetur. ꝙ elicitus est primò praxis, ꝙ sic probatur: illa operatio est primò praxis, ꝗ sequitur immediatiùs actum intellectus per modū directi, vel regulati, sed actus elicitus voluntatis est huiusmodi, Quis primo dicitur praxis actus elicitus, an imparatus.

A iusmodi, quia sine eo non potest haberi actus imperatus. Item actus elicitus ipsius volũtatis potest esse verè praxis, circunscripto omni actu imperato ipsius volũtatis. quod probatur, quia quandocunque aliquid est primò tale coniũctũ cum aliquo posteriori, si separaretur ab illo, adhuc remanet tale, sed actus elicitus volũtatis est primò praxis: ergo si coniungatur ipsi actui imperato, separatus ab illo, adhuc remanet talis. Ex quo inferuntur duo corrolaria. Primum ꝙ actus imperatus a voluntate, non est primo praxis, sed quasi per accidens, & secundario, quia nec primo est posterior intellectiõe; nec primo conformis rationi rectæ: Secundum B corrollarium, ꝙ actus elicitus ipsius voluntatis, & actus imperatus ipsius voluntatis dicũtur vniuocè praxes; quia ratio praxis ipsis vniuocè conuenit: licet forte conueniat primo actui elicito ipsius volũtatis. Sed cõsequenter videndũ est, quid sit speculatio, postquam visum est q̃d est praxis. Pro cuius declaratione supponitur, ꝙ speculatio est operatio intellectus ad nihil aliud extra genus cõtemplationis. i. intellectionis, vel actus intellectus finaliter ordinata. Ex qua diffinitione eliciuntur duæ conditiones ipsius speculationis.

Scot. vbi supra.

Speculatio quid.

¶ Prima, ꝙ sit operatio intellectus. Ex quo sequitur ꝙ nulla operatio alterius potẽtiæ, q̃ intellectus, est speculatio: ideo nullum videre, nullum audire, nullum velle est speculatio.

¶ Secũda conditio, ꝙ talis operatio non sit directiua seu regulatiua alicuius operationis alterius potentiæ quàm intellectus, immo ꝙ sit gratia C sui: sic videlicet, ꝙ non sit ordinata ad aliquid aliud, quod sit praxis. Ex quo sequitur, ꝙ nõ omnis operatio intellectus est speculatio, licet omnis speculatio sit actus intellectus.

Scientia vnde dicitur practica.

Scot. vbi supra.

QVARTO sciendum, ꝙ secundum Sco. habitus siue scientia dicit practica ab extensione eius ad praxim: sicut regulæ ad regulatũ, & consistit talis extensio in duplici ratione aptitudinali. s. prioritatis & conformatiuitatis, siue directiuitatis, q quidem respectus prędicatur de ipso habitu, vel scientia in secũdo modo dicendi per se, sicut propria passio de subiecto; & prouenit prioritas talis ex ordine potentiarum, sic ordinatarũ in agendo. s. intellectus, & voluntatis. Sed conformatiuitas siue directiuitas prouenit ex parte obiecti: D quod quidem obiectum est rectitudo praxis, vel virtualiter includens ipsam rectitudinem praxis, & ideo praxis est conformabilis illi cognitioni, quia talis cognitio est talis cogniti, sic videlicet, ꝙ ad hoc, ꝙ aliqs habitus, seu notitia dicat practica, requiritur ꝙ nata sit præcedere naturaliter praxim, & quòd nata sit regulare, seu dirigere praxim. Et pōt cognosci habitus, seu notitia practica, quia oportet ipsam esse de aliqua cõclusione, vel principio exprimẽte aliquam praxim. i. aliquam operationem alterius potentiæ quam intellectus; vt notitia, quam quis intelligit, deum esse diligendum super oĩa, dicitur practica, quia talis: est de conclusione vel propositione exprimente praxim. Ex istis sequit, ꝙ ad hoc

quòd

B quòd aliquis actus, vel habitus sit practicus, non requiritur, quòd actualiter sit prior praxi: nec quòd actualiter regulet praxim, quia tunc sequeretur, quòd habens artem domificandi, & carens manibus non haberet habitum practicum, quia talis habitus in eo, qui caret manibus, actualiter non præcederet praxim, cū ille nullam talem praxim posset habere. Sequitur secundo, quòd aliquis habitus posset esse successiue practicus, & speculatiuus, sed ista sunt inconuenientia: igitur. ¶ Et aduerte, quòd ad hoc quòd de aliqua conclusione seu propositione sit habitus, vel notitia practica; requiritur, quòd deducatur ex principijs practicis: nam conclusio practica non deducitur ex principijs speculabilibus. ¶ Et siqs

Instantia. F dicat: contra, quia ista conclusio Deus est summe diligendus, est practica, & tamen deducitur ex principijs vel principio speculabili, sic arguendo, omne summum bonum est diligendum: Deus est summe bonus: ergo Deus est summè diligendus: ecce quomodo minor non est practica, cum nō exprimat aliquam praxim.

Principia quō dicūtur practica. Respondetur, quòd principia dicuntur practica dupliciter. Vnomodo formaliter, quia dictant formaliter de praxi eligenda, vel fugienda, sicut est istud. omne summum bonum est diligendum, omnis turbator boni communis est puniendus, & sic bene conceditur, quòd illa minor non est formaliter practica, quia non dictat. i. enunciat formaliter de praxi eligenda, vel fugienda, sed solum virtualiter continet praxim, & sic talis minor dicitur esse practica. G (Scot. vbi supra.) Ex quo sequitur, quòd aliqua notitia potest dici practica dupliciter. Vno modo formaliter, quia formaliter dictat de praxi eligenda, vel fugienda, sicut est notitia conclusionis practicæ, vel principiorum practicorum. Alio modo dicitur notitia practica virtualiter, & est notitia alicuius incomplexi, virtualiter continentis notitiam principiorum, & cōclusionis practicæ: cuiusmodi est notitia incomplexa, & quidditatiua ipsius Dei. Et similiter potest dici quòd duplex est rectitudo scilicet formalis, quæ non est nisi notitia conclusionis, & principiorum syllogismi practici: alia est virtualis, quæ nō est nisi notitia incomplexa alicuius incōplexi virtualiter continentis notitiam principiorum, & conclusionis syllogismi practici. (Rectitudo duplex.) H ¶ Et aduerte, quòd quando conclusio vel principium est propositio contingens: tūc noticia vel habitus habet rectitudinem ab aliqua voluntate: sed quādo est propositio necessaria, tunc habet rectitudinem ab aliquo obiecto: cuiusmodi est ista, Deus est summè diligendus, quæ habet suam rectitudinem ab obiecto scilicet à Deo. ¶ Aduerte finaliter, quòd aliquid dicitur practicum à praxi duobus modis. Vnomodo secundum denominationem intrinsecam, & sic voluntas, vel aliqua alia potētia producens praxim, dicitur practica. Aliomodo secundū denominationem extrinsecā, & sic intellectus, notitia, & habitus dn̄r practici. (Scot. vbi supra.) Intellectus dr̄ practicus, qui intelligit actu vel habitu practico:

actus

A actus dr practicus, q habet praxim pro directo, ita q habitus practicus est circa praxim, tanq circa directũ & regulatũ,& nõ tanq circa obiectũ, & sic patet, q habitus dr practicus, q inclinat ad actũ intelligẽdi praxim.

Art. 2.

Vtrũ practicũ, & speculatiuum esse ualiter diuidãt sciẽtiam.

DVBITATVR primo, vtrum practicum, & speculatiuum sint differentiæ essentiales notitiæ, seu sciẽtiæ in communi. Respondetur, ponendo aliquas propositiones. Prima: practicum nõ dicit formaliter, nisi duplicem respectum aptitudinalem ad praxim, scilicet conformatiuitatis, & prioritatis naturalis, vt iã visum est. Ex qua propositione sequitur, q practicum non est formaliter differentia essentialis scientiæ, cum non sit nisi duplex aptitudo, seu respectus aptitudinalis, qui nunquam est de essentia alicuius absoluti. Ex

B

Sco.q. 13. quod.

quo sequitur, quòd ille respectus nõ potest esse de essentia alicuius notitiæ, cum notitia sit quid absolutum de prima specie qualitatis: saltem accipiendo pro fundamento suo, licet connotet relationem. Tertiò sequitur, q practicum non dicit aliquid per se vnum, cum dicat duplicem respectum aptitudinalem ad praxim, scilicet conformatiuitatis, & prioritatis. Ex quo sequitur quarto, q practicũ, seu ille duplex respectus formaliter, & intrinsecè non conuenit notitię, nisi propter aliquod absolutum: puta quia talis notitia est talis entitas: nam talis duplex respectus præsupponit aliquam conditionẽ intrinsecã in notitia, per quã talis duplex respectus tali notitiæ cõuenit, & talis cõditio, propter quã cõuenit talis duplex respectus alicui notitię, C non est propriè, nisi differentia essentialis scientiæ, vel notitię; quę etiam potest circumloqui per talem duplicem respectum, quia quando differentię sunt nobis ignotæ, tunc circũloquimur, idest nominamus eas ꝑ proprias passiones. Secunda propositio: speculatiuum formaliter non dicit, nisi negationem illorum duorũ respectuum: sic videlicet, q illa notitia dicitur esse speculatiua, quæ non est nata præcedere praxim, neque regulatiua ipsius praxis: cuiusmodi est notitia, qua cognosco, hominem esse animal. Ex quo sequitur, quòd speculatiuum non est de essentia notitiæ vel habitus: cum negatio non sit de essentia absoluti, & per consequens non est differentia essentialis notitiæ: cum nulla negatio sit differentia essentialis alicuius positiui. D Ex istis sequitur, quòd practicum, & speculatiuum non sunt differentiæ essentiales notitię, vel scientię in communi: ita quòd hæc diuisio, qua scientia in communi diuiditur, per practicum & speculatiuum, non est diuisio generis per suas differẽtias: sed est quasi diuisio generis per proprias passiones specierum, sicut si diuidatur numerus per par & impar, vel linea per rectũ & curuũ. Ex quo sequitur q practicũ conuenit, & dr de aliqua notitia per se secũdo mõ, & cõuenit tali notitiæ ex aliqua condõne intrinseca tali notitiæ. Sequit secundò, q practicũ & speculatiuum nõ possunt dici intrinsecè, & formaliter, nisi de noticia actuali, vel habituali, vel saltẽ de actu, vel habitu intellectuali,

E tellectuali: cum sint passiones habitui, tali, vel tali. Ex quo sequitur, ꝙ nullus habitus moralis, existens in volūtate, vel aliqua alia potentia appetitiua, dicitur practicus à tali duplici respectu, q̃a nullus talis est notitia: etiam nullus talis regulat praxim, neq; præcedit praxim: licet benè inclinet ad praxim eliciendam: tamen nō dictat de praxi eligenda, vel fugienda.

Vtrū sciētia dicatur practica ab obiecto vel a fine.

Dubitatur secundò: vtrū scientia dicatur practica, ab obiecto, vel a fine, & arguunt aliqui, ꝙ à fine dicatur practica. ¶ Primo auctoritate philosophi. 3. de anima dicentis, ꝙ intellectus extensione ad opus fit practicus; & differt à speculatiuo in fine; ergo etiam scientia practica differt à scientia speculatiua in fine. Et F dicit Aristo. 2. meta. ꝙ finis theoricę: s. scietiæ speculatiuæ est veritas: practicæ verò opus. ¶ Dicit etiam Aristote. 1. metaph. ꝙ scientia practica est minus nobilis speculatiua, q̃a est gratia vsus. i. operationis & finis. ¶ Probant etiam rationibus: quia habitus practicus & speculatiuus possunt esse circa idem subiectum: ergo non dicitur practicus ab obiecto. Antecedens patet, quia habitus de istis duabus propositionibus: puta deus est diligendus, & deus est summè bonus. sic se habent, ꝙ vnus est practicus, & alius speculatiuus; puta ille, q̃ habetur de ista: deus est summè bonus, est speculatiuus: cum nō dictet de aliqua praxi eligenda, vel fugienda. Item medicina diuiditur in speculatiuam, & practicam, & tñ tam speculatiua q̃ practica sunt de eodē obiecto, scilicet de corpore sanabili. G In oppositum arguitur, ꝙ ab eodem habet habitus esse practicum, à quo habet suam entitatem, sed illam nō habet a fine, sed ab obiecto, & intellectu: ergo. Maior patet, quia practicū non dicit formaliter, nisi duos respectus aptitudinales, qui identificanī cum ipsa noticia, quę dicitur practica. Item si habitus esset practicus à fine, vel esset à fine producto ad extra, vel a fine intento seu cognito: non à fine producto ad extra, quia tunc esset posterior ipso habitu: neq; à fine intento siue cognito, quia tunc non haberet rationem finis. sed rationē obiecti, & tenendo istas duas rōnes cum Scoto ponuntur aliquæ propositiones de mente eius. Prima: scientiam esse practicam potest intelligi dupliciter. Vnomodo formaliter & H intrinsecè: alio modo extrinsecè, & effectiuè. Formaliter scientia dr̄ esse practica duplici respectu aptitudinali. s. prioritatis, & conformatiuitatis; & sic non quęrit dubium, sed extrinsecè & effectiuè scientia dr̄ practica ab illo, à quo causatur talis scientia; sed sic est ꝙ causatur ab obiecto originaliter. Et sic intelligitur dubium: ita ꝙ cum quæritur, Vtrum scientia dicaī practica à fine, vel ab obiecto, nō est aliud quærere, q̃ à qua effectiuè, seu causaliter habet primò, & per se sciētia conformatiuitatem: tunc dicitur ꝙ habet illam cōformatiuitatem effectiuè ab illo, a quo causaī illa scientia, sed sic est, ꝙ illa primo & per se causatur ab obiecto: igitur ab obiecto habet per se illam conformatiuitatem. Ex quo sequitur, ꝙ multi male ca-

A le capiētes Scotum,& non intelligētes eum male redarguunt. ¶Secūda propositio, habitus nō dr̃ practicus ab actu suo proprio, quia actus proprius habitus dicitur etiam esse practicus effectiuè ab aliquo priore, puta ab obiecto. ¶Tertia ꝓpositio: nulla sciētia dr̃ esse per se practica, quia ordinatur ad praxim, vt ad finē, quia à praxi vt finis est, non causatur talis habitus. ¶Quarta propositio, habitus practicus quandoque dicitur practicus per se a fine ipsius praxis, nō tamen vt finis est, sed vt obiectū. Prima pars patet, quia scientia dicič per se practica ab obiecto, sed qñq; obiectum, & finis praxis coincidunt in idem, vt notitia, quia quis dictat de ista conclusione, Deus est diligendus propter se, est practica effectiue' B ab obiecto, puta à Deo, & ipsemet est finis talis dilectionis, immo deus virtualiter continet principia practica, per quæ deducitur talis conclusio, igitur &c. etiam continet talem notitiam conclusionis. Secunda pars ꝓbatur, videlicet ꝙ non sit practica a fine vt finis est. i. vt amatus & desideratus, quia prius natura deus continet virtualiter illa principia practica, per consequens illam conclusionem, antequam ametur, & desideretur. Et si qs dicat, notitia causat̃ ita bene ab intellectu sicut ab obiecto: ergo etiam dicetur practica ab intellectu sicut ab obiecto. Negatur consequentia, & ratio est, quia nō oportet, quòd notitia habeat conformatiuitatem ab omni illo, à quo causatur, quia tūc omnis scientia esset practica, cū omnis notitia causetur ab intellectu, ergo oportet ꝙ talis conformatiuitas conueniat sibi ab aliquo alio speciali causante, quod non est nisi obiectū. Et si quis iterum dicat, habet Arist. ꝙ principia practica semper sumūtur a fine: ergo finis virtualiter continet notitiam eorū: Respondetur ꝙ verum est, vbi finis, & obiectū coincidunt, sed vbi non coincidunt, non oportet, concesso etiā, quòd sumerentur a fine, non tamen vt finis est, sed in ratione obiecti. His propositionibus propositis, respondendum est ad auctoritates & rationes alterius opinionis. Ad primam dico, ꝙ Arist. loquitur de fine vt cognito. i. vt habet rationem obiecti, nam intellectus ratiocinans propter aliquid, ratiocinatur propter finem cognitum. Item ēt non est simile de habitu, & intellectu, nam idem intellectus numero est speculatiuus, & D practicus, sed impossibile est eundē habitum esse speculatiuum est practicū. Ad secundam dico, ꝙ scientia practica non est gratia vsus, vt per se finis, habet tamen aliquam habitudinem ad vsum. Ad tertiam dicitur, ꝙ speculatiua & practica habēt diuersos fines, loquendo de per se finibus infra genus cognitionis, sed non distinguūtur ab illis finibus, sed a suis obiectis. Et aduerte, quòd finis scientiæ speculatiuæ, est perfecta cognitio illius sciæ, non dirigendo ad opus, vel est cognitio similis cognitionibus, ex qbus talis habitus generabat̃, & hoc loquēdo de fine, conueniēte habitui ex natura ꝓpria, & nō de fine cōueniente ratione voluntatis, habētis talem habitum: nā multos

C 1. Meth. tex. c. 3.

Quis sit finis sciētiæ speculatiuæ.

E tos tales poteſt habere: nam pôt aliquis diſcere logicam propter pecunias lucrandas: aliquis propter honorem habendum, ſed neque pecuniæ, neque honor ſunt finis logicæ, conuenientes ſibi ex natura rei, ſed ſolum per voluntatem habentis. Sed finis ſcientiæ practicæ eſt perfecta cognito ſubiecti illius ſcientiæ, dirigẽdo in praxim: vel eſt cognitio ſimilis cognitionibus, ex quibus generabatur habitus: habet etiam praxim pro fine, non propter ſe, & immediatè, ſiue elicito, ſed pro fine directo. Ad quartam dicitur, quòd mens Scoti eſt, quòd de eodem obiecto non poteſt haberi ſciẽtia ſpeculatiua & practica, & quia Deus eſt vnum obiectum, ideo de eo non poteſt haberi, niſi ſcientia practica formaliter vel

F virtualiter. Et quando dicitur, iſta Deus eſt ſummè bonus: Deus eſt vnus, pater generat filium, non ſunt practicæ. Reſpondetur, quòd omnes iſtæ virtualiter ſunt practicæ, & virtualiter indicãt, quòd Deus eſt ſummè diligendus, & tale iudicium prouenit ex eo, quia tale obiectum, id eſt Deus, eſt talis entitas, & licet de eodem obiecto non poſſit eſſe ſcientia ſpeculatiua, & practica, tamen de eodem obiecto poteſt conſiderari in ſcientia ſpeculatiua, & practica, vt de eo conſideratur in metaphyſica, quæ eſt ſcientia ſpeculatiua, & in theologia, quæ eſt ſcientia practica. Vel melius dico, ꝙ de eodem obiecto eſt ſcientia ſpeculatiua ſimpliciter. licet tamen practica virtualiter. ita.n. de Deo ſpeculatiuè ſimpliciter ſcitur, ꝙ eſt trinus & vnus, quæ tamen ſcientia virtualiter eſt practica, G & practicè ſimpliciter & formaliter ſcitur, ꝙ eſt ſummè amandus, & tũc tota ſcientia aggregatione multarũ concluſionum, quarum aliquę ſunt practicę, & aliquę ſpeculatiuę (virtualiter tamẽ practicæ) denominatͣ talis, qualis eſt ſua principalis cõcluſio & finalis, vt in theologia, ab iſta Deus eſt ſummè amandus, quæ eſt practica vñ & tota ſumit ſibi nomẽ propter ordinem aliarum ad ipſam, & hoc ſufficit ad intentionem Scoti, nec igitur plus videtur velle q̃ illud. Ad quintam dicitur, ꝙ tam medicina vniuerſalis, quæ eſt de ſanitate, & curis in vniuerſali, & medicina particularis, quæ eſt de ſanitate in particulari, applicando ad opus, puta ꝙ tali hora vel tali dãda eſt medicina, H eſt ſcientia practica. ſed vniuerſalis dicitur ſpeculatiua, quia nõ eſt immediatè nata eſſe conformatiua praxis eligẽdæ. Sed particularis dicitur practica, qa immediatè eſt nata eſſe conformis praxi eligendæ.

An idem habitus ſciẽtificus poſſit dici practicus, & ſpeculatiuus.

DVBITATVR tertio. Vtrum idem habitus ſcientificus poſſit dici practicus, & ſpeculatiuus. Et videtur ꝙ non, quia quando aliqua duo inſunt per ſe aliquibus ſpecie diſtinctis, illa non poſſunt eſſe eadem, ſed ſic eſt ꝙ ſpeculatiuum & practicum inſunt per ſe notitijs ſpecie diſtinctis, ergo non poſſunt ineſſe eidẽ notitiæ, & per conſequens vnus habitus non poteſt eſſe practicus & ſpeculatiuus. In oppoſitum arguitur. quia notitia, quam ego habeo de iſta propoſitione, Angelus mouet cęlum, eſt ſpeculatiua, cũ praxit nõ ſit in poteſtate

A state mea, & tñ notitia, q̃ habet Angelus de illa, est practica: igitur. Pro responsione ponuntur aliquæ distinctiones. Prima ad hoc ꝙ notitia sit practica, nõ requirit, ꝙ ipsa notitia, & ipsa praxis sint eiusdem subiecti, sed possunt esse diuersorum subiectorũ, ideo duplex est notitia practica: quædã est eiusdẽ subiecti & directiui simul, quæ sic se habet, ꝙ notitia, & praxis sunt in eodẽ subiecto, vt notitia, qua Deus cognoscit, se esse a se infinitè amandũ, & ẽt notitia, qua ego cognosco, quod Deus a me est summè diligendus, & talis vocatur scientia practica, & subiecti & directiui simul. Alia est notitia practica, quæ est vnius vt subiecti, & alterius vt directiui. i. cuius praxis est in alio subiecto, vt notitia, qua ego cognosco, ꝙ ab angelo mouendum est cęlum. Et si quis dicat, talis notitia,

Notitia practica duplex.

Instantia.

B qua ego cognosco, ꝙ angelus mouet cœlũ, nõ potest regulare praxim cũ talis praxis. s. mouere cęlum, non sit in potestate mea. Respõdetur, ꝙ ad notitiam practicam non requiritur ꝙ regulet praxim, sed sufficit quòd quantũ est de se sibi nõ repugnet regulare illam praxim vel aliam eiusdẽ rõnis, modò notitia, per quã ego cognosco, ꝙ ab angelo mouendũ est cœlum, sibi non repugnat regulare illam praxim vel sibi similem. Et ista debent intelligi, tenendo ꝙ ad notitiam practicam non requiritur, ꝙ notitia & praxis sint eiusdem suppositi, quia si oppositũ teneretur, oporteret dicere oppositum. Secunda distinctio, aliqua notitia põt dici practica dupliciter. Vno modo, q̃a quãtũ est de se est directiua praxis, siue C potentia practicans, vt voluntas sit regulabilis, siue non, & sic notitia, qua Deus cognoscit se esse infinitè amandum, est practica. Alio modo: q̃a potẽtia practicãs in sciente est dirigibilis, & regulabilis respectu suæ praxis, & sic talis notitia nõ esset practica, cum voluntas Dei non sit regulabilis. Tertia distinctio, aliqua notitia potest dici practica dupliciter. Vno modo per se, quę habet conformitatem ab obiecto; Alio modo per accidens, quæ habet conformitatem non ab obiecto, sed aliunde: Et istam distinctionem videtur tenere Scotus in fine quæstionis de praxi, vbi dicit, ꝙ theologia Dei de contingentibus tam in intellectu diuino quàm in intellectu creato est per se speculatiua, licet in intellectu creato sit per accidens practica. Quantũ D ad tertiũm artic. sit.

Art. 3.

Conclusio responsalis, logica est simpliciter speculatiua, & nullo modo practica: quia illa scientia est simpliciter speculatiua, quæ non est naturaliter prior praxi, nec directiua praxis, sed logica est huiusmodi, quia logica non est nisi directiua actuum intellectus, quorum nullus dicitur praxis. ¶ Ad rationes ante oppositum. ¶ Ad primam dicitur quòd logica non est productiua sui subiecti: nam subiectum logicæ est modus sciendi vel syllogismus, qui non sunt nisi secundæ intentiones, productæ per actum comparatiuum intellectus, & non per logicam: Verum est tamen, quòd bene logica docet facere syllogismos

E & argumentationes. ¶ Ad secundā dicitur negando minorem: quia licet logica sit directiua actuū intellectus, nō tamen est directiua praxis, cum nullus actus intellectus sit praxis. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ hoc non est ratio scientiæ practicæ, neque sufficit ad scientiam practicā, puta qđ non sit gratia sui, sed gratia operis, sed requiritur, ꝙ talis operatio cuius est directiua, sit praxis. ¶ Ad quartā dr̄, quòd hoc non sufficit ad scientiam practicam. Ad quintā dicitur, ꝙ maior est vera, si ille habitus sit directiuus in operatione, quæ est praxis, & tunc minor est falsa: quia logica non dirigit nisi in actum rationis, qui non est praxis: ideo logica non potest esse directiua praxis:
F neque est prior praxi, cuius ipsa sit directiua.

QVAESTIO III.

An argumentatio sit subiectum primum logicæ.

QVAERITVR tertio vtrū logica, quæ est pars philosophiæ, sit de argumentatione tanquā de subiecto primo. ¶ Arguitur primo contra primam partem: Tantū sunt tres partes philosophię. s. mathematica, physica, & metaphysica, sed logica nō est aliqua istarum partium, igitur logica non est pars philoso-
Tex.c.2. phiæ. Maior patet per philosophū. 6. Metaphys. diuidentem philosophiā in illas tres partes, & minor est nota, scilicet quòd logica non sit aliquā illarum partium. ¶ Secundo sic G contra aliam partem. Intentio secunda in communi sumpta, est subiectū in logica, ergo non est argumentatio, consequentia tenet, quia vnius habitus est tantum vnum subiectū. Añs patet per Auicennam, dicentē logicam esse de secundis intentionibus adiunctis primis. Arguitur tertio sic: Sicut se habet metaphysica ad ens reale, ita se habet logica ad ens rationis. Sed metaphysica est de ente reali tanquam de subiecto: ergo logica est de ente rationis tanquam de subiecto. Hoc ēt confirmatur per philosophū. 4. meta. dicentem, ꝙ logi- Tex.c.5.
cus & metaphysicus circa idem laborant. Arguitur quarto sic: Oīs scientia acquiritur per argumentationē: ergo si de argumētatione esset scientia, illa acquireretur per argumenta- H
tionem, sed hoc est impossibile: igitur. Quod sit impossibile, patet, quia vel illa argumentatio esset nota, vel ignota, non ignota quia tunc per ipsam nō acquireretur sciā, nec nota, qa vel hoc esset per se, vel per aliā, nō per se, vt notū est; neque per aliā: qa tūc esset ꝓcessus in infinitū. ¶ Arguitur sic quinto: Illud est subiectum in aliqua scientia, quod est principalissimū inter oīa cōsiderata in tali sciētia, & de quo demōstrātur passiones, & ad quod oīa alia reducuntur, sed syllogismus est huiusmodi: ergo argumētatio nō erit subiectū. In oppositū arguit per cōes expositores logicæ, qui tenēt logicā esse de argumentatione tanquā de subiecto. In hac quæstione erunt tres articuli sicut in præcedenti. Quantum ad primum.

A PRIMO sciendum, quod pro declaratione primi termini ponit hæc distinctio: philosophia diuiditur in philosophiam generaliter captam, & in philosophiam specialiter captã. Vnde philosophia generaliter capta est, quæ docet cuiuslibet admirabilis veritatem cognoscere secundum modum nobis possibilem, secũdum quem potest à nobis apprehendi. Vnde admirabile est, cuius causa est occulta, inuentioq; rara. Vel sic potest diffiniri, philosophia generaliter capta est, cuiuscunq; entis siue a nobis, siue a natura causati veritatis appræhẽsio. Sed phylosophia specialiter capta, est veritatis cuiuscunque entis, a natura causati, appræhẽ

Art. 1. Philosophię diuisio, & definitio.

B sio, & ista phylosophia specialiter capta diuiditur in metaphysicam, physicam, & mathematicam. Philosophia autem generaliter capta, diuiditur in philosophiam realem, moralem, & rationalem, siue sermocinalem. Vnde phylosophia realis, & philosophia specialiter capta idem sunt, ideo sicut philosophia specialiter capta diuiditur in physicam, metaphysicam, & mathematicam: ita phylosophia realis. Sed philosophia moralis diuiditur in ethicam, politicam, œconomicam, & monasticam. Ethica traditur ab Arist. in 10. libris ethic. & considerat modum viuendi in communi: hoc est ethica est de his, quę sunt communia ad omnem modum viuendi, siue solitariè: siue domesticè, siue ciuiliter, siue politicè. Politica vero considerat de regimine ciuitatis, & de modo viuendi ciuiliter, & illa traditur ab Aristo. in

C politicis Oeconomica est q̃ tractat de regimine domus vel familiæ, & de modo viuendi domesticè, & traditur ab Arist. in œconomicis. Monastica vero considerat de regimine vnius hominis, siue de modo viuendi solitariè, & illa non inuenitur tradita ab Aristot. tamen multi dicunt illam partem satis esse traditam in libris Ethicorum. Sed philosophia rationalis siue sermocinalis diuiditur in grammaticam, logicam, & rhetoricam. Ex istis sequitur, quòd logica est pars philosophiæ, generaliter captæ, & non specialiter captæ.

SECVNDO sciendum, ꝙ argumentatio capitur tripliciter. Vno modo largè pro omni oratione formata ad modum consequentię: siue sit bona siue mala, & sic diceremus ibi esse argumentationum, Petrus currit ergo asinus currit. Aliomodo capitur strictè, pro oratione compo-

Argumentationis acceptiones.

D sita ex ante & consequente in consequentia bona; siue ans sit probatiuũ consequentis; siue non. Aliomodo capitur strictissimè, pro omni oratione, composita ex ante & consequente in bona consequentia; cuius ans est probatiuum consequentis. Et circa hoc restat paruum dubiũ. ¶ Vtrũ argumentatio sit genus ad inductionem, syllogismum, enthymema, & exemplum. Respondetur, ꝙ argumentatio strictissimè capta, quę est oratio composita ex ante & cõsequẽte in bona consequentia & probatiua, non est genus ad illa quatuor, q2 ratio eius non conuenit omni syllogismo, quia multi sunt syllogismi, qui non sunt probatiui: quemadmo

Dubitatio.

E dum est syllogismus simpliciter dictus; Sed species argumẽtationis sic captæ, sunt syllogismus probatiuus inductio probatiua, exemplũ probatiuum, & enthymema probatiuum. Sed argumentatio strictè capta: vt ẽ oratio composita ex añte & cõsequẽte in bona consequentia, siue sit probatiua, siue nõ, est genus ad illa quatuor, quia sufficienter diuidunt ipsã argumentationem, sicut species diuidunt genus. ¶ Adhuc est paruum dubium: vtrũ syllogismus sophisticus. peccans in forma, contineatur aliquo modo sub argumentatione, tanquam species. Respondetur, qđ bene potest contineri sub argumẽtatione large capta. s. pro omni orõne formata ad modũ consequentiæ: siue talis consequentia sit bona, siue

Instãtia

F non. Et si quis dicat argumẽtatio est quid complexum, ergo non videtur habere species sub se. Respondetur ꝙ argumentatio accipitur dupliciter. Vnomodo primè intentionaliter, siue pro denominato, & sic non est nisi oratio mentalis, vocalis, vel scripta, composita ex antecedente & consequente, vt Petrus currit: ergo hõ currit: talis oratio dicitur argumentatio primè intentionaliter, & sic est quid cõplexum, non habens sub se species: neq; potest esse subiectum alicuius scientię. Aliomodo capitur secundè intentionaliter; & sic non est nisi vna secunda intentio, attributa per intellectum, quantum, supple ad denominationem orationi mentali, vocali, vel scriptæ, compositæ ex antecedente & consequente, & sic est respectus simplex, continens sub se illas quatuor species.

G TERTIO sciendum, ꝙ subiectum scientię solet sic diffiniri a Scoto; Et quod primo virtualiter continet omnes veritates necessarias illius scientię, cuius est subiectum. In qua diffinitione ponitur, primò, ꝙ idem est, quod adæquatæ. Nã subiectum, in ratione supple subiecti continet virtualiter omnes veritates necessarias. i. omnes propositiones necessarias illius scientiæ cuius est subiectum. Pro cuius declaratione est aduertendum, ꝙ multiplex, est continentia. ¶ Quædam est essentialis, qua vnum continet aliud in primo modo dicendi per se; quemadmodũ inferius cõtinet superius. ¶ Alia est continentia vnitiua, qua vnum continet aliud sibi idem realiter, distinctum tamẽ formaliter; & isto modo

q. 3. 4. & 5. prolog. & li. 2. di. 2. q. 10.

Continẽtia multiplex.

H anima dicitur continere suas potentias; & etiam essentia diuina dicitur continere sua attributa scilicet bonitatem, sapientiam, & sic de alijs. ¶ Alia est continentia potentialis, qua superius continet suũ inferius. vt animal hominem, bouem, leonem, & sic de alijs. ¶ Alia est continentia virtualis: vnde cõtinere aliud virtualiter, non est aliud, quàm posse producere aliud in esse reali, vel in esse cognito. Ex quo sequitur, quòd continentia virtualis est duplex; quędam est in esse cognito, & alia in esse reali. Vnde continere aliud in esse cognito non est aliud, ꝙ̃ notitiam illius ꝓducere, & isto modo est intelligendum, ꝙ subiectũ cõtinet suas passiones virtualiter in esse cognito. Et per hoc soluuntur ferè

omnia

A omnia argumenta Gregorij de Arimino; quæ facit contra Scotum. Sed continere aliud in esse reali est, posse aliud verè producere: quemadmodum Deus continet creaturas, quas potest producere; & isto modo subiectum nõ continet suas passiones: neque capitur sic, virtualiter, in diffinitione subiecti, sed primomodo, quia subiectum nõ dicitur primo virtualiter continere veritates necessarias .i. propositiones necessarias in esse reali, sed in esse cognito. ¶ Ex quo sequitur vnũ, quod ista diffinitio non datur de subiecto scientiæ rationalis, cum subiectum illius nihil continet virtualiter, quia tale est ens rationis seu secũda intentio, quæ nihil virtualiter continet neq; in esse reali, neq; in esse cognito, neq; partialiter, neq; totaliter; quia producere est actus entis realis, qui non potest conuenire alicui, nisi illud existat: modò nulla secunda intentio existit, cum secunda intentio non habeat verius esse q̃ illud, cui attribuitur .s. suo fundamẽto, quod habet tantum esse cognitũ. datur ergo ista diffinitio de subiecto scientię realis, cuius subiectum est species specialissima.

Gregori⁹ de Arimi no. q. 4. p log. art. 1.

B

Sco. lib. 1. d. 13.

Qvarto sciendum, quod veritates necessarię, quas subiectũ primo continet virtualiter, sunt propositiones cõstitutæ, ex ipso subiecto & sua diffinitione: & propositiones constitutæ ex diffinitione, & propria passione; & postea propositiones constitutę ex subiecto & propria passione. ¶ Et aduerte, quod non solũ subiectum cõtinet virtualiter pdicatũ .i. suã diffinitioné, vt genus vel drĩã, sed ẽt essentialiter. ¶ Aduerte etiã quod propõ constituta ex subiecto & propria passione continetur in præmissis, cõstitutis ex subiecto & diffinitione, & ex diffinitione & propria passione: aliter tamen q̃ in subiecto, quia subiectum continet talem conclusionẽ primo .i. adęquatè in rõne subiecti, sed tales pręmissę cõtinent primo .i. immediatius, & nõ sicut subiectũ: cõtinet etiã subiectũ propõnes, cõstitutas ex sua propria passione, & ex aliquo suorum inferiorum, vt hõ continet virtualiter istam, Petrus est risibilis, sed potentialiter continet propositiones constitutas ex suis diffinitionibus & passionibus proprijs earũ, vt aial potẽtialiter cõtinet istam, hõ est risibilis, & animal rõnale est risibile. Et si quis dicat: nõne subiectũ continet etiã propõnes contingẽtes, quæ tractantur in illa sciẽtia? Respõdetur quod non, quia veritas propõnis contingentis non hr̃ cõiter nisi ex intuitione terminorum; ideo tales virtualiter nõ continentur in subiecto: licet bene reducãtur ad subiectum, vel per se, vel per accñs. Vnde ad hoc quod aliqua veritas per se pertineat ad aliq̃ sciẽtiã, oportet quod talis veritas sit de subiecto primo, vel de eius parte subiectiua, vel de parte integrali, vel essentiali, vel de aliquo essentialiter attributo ad subiectũ illius scientiæ: vnde essentialis attributio non est nisi ad essentialiter prius. ¶ Et si quis contra istam arguat; subiectum non continet virtualiter suam passionem, quia si sic, sequeretur, quòd subiectum & propria passio distinguerentur realiter, quia

Quæ veritates contineantur virtualiter à subiecto.

D

E Obiectio.

E subiectum tunc caret suã passione, cum talis continentia sit cãlis & effectiua. ¶ Secundò sic: omnis notitia, continens primo virtualiter aliam, continet etiam omnem notitiã, sine qua illa alia notitia non potest haberi. Sed notitia subiecti adæquati sciẽti, non semper continet omnem notitiam, sine qua notitia passionis nõ potest haberi: ergo &c. Minor patet de illis passionibus quæ connotant res distinctas à subiectis, vt est beatificabile respectu creaturę intellectualis, & informabile, respectu materiæ: connotat.n. informabile formã, quę est alia res à materia; igitur non poterit eius notitia haberi sine notitia formæ. ¶ Tertiò sic; quicquid ex se & formaliter conuenit medio, vt F distinguitur à subiecto, nõ est ratio formalis subiecti: sed virtualis continentia conclusionis demonstratę cõuenit medio, vt distinguitur à subiecto: ergo non conuenit ipsi subiecto. Ad primam dicitur, ꝙ ratio bene ꝓbat ꝙ subiectum non continet passionem in esse reali: quod etiam non vult dicere Scot. sed non probat, ꝙ non contineat in esse cognito. Ad secundam dicitur, ꝙ bene probat ꝙ subiectum non continet passionem secundum communem rationem continentiæ: sed non probat ꝙ subiectũ non cõtineat in ratione subiecti. Vnde notitia passionis virtualiter continetur in quatuor: primo ab intellectu tanq̃ à causa, & etiã à termino, & à subiecto, & etiam à Deo, quia ab omnibus illis causatur. Ad tertiã dicitur, ꝙ virtualis continentia medij non excedit virtualem continẽtiam subiecti, quia medium in demõstratione potissima est diffinitio subiecti, & ideo est idem dicere, ꝙ mediũ continet virtualiter primo, & subiectum contineat virtualiter primo. G

Dvbitatvr primo quid sit dicẽdum de subiecto logicæ. Respõdetur probabiliter, ꝙ modus sciẽdi est subiectum totius logicæ. Vnde modus sciendi est ratio, faciens deuenire de notitia noti ad notitiam ignoti. Et tũc sic probatur ꝙ modus sciendi principaliori modo consideratur in logica q̃ syllogismus, quia passio syllogismi vel argumentationis; quę est discernere verum à falso, non potest haberi neq; cognosci nisi per rationem modi sciendi, qui est facere deuenire de notitia noti ad notitiam ignoti: nullus.n. discerneret verum à falso, nisi prius sciret discernere notum ab ignoto, quod fit per modũ sciendi adęquatè, & nõ per syllogismum. Item omnia alia, quæ tractantur in logica, perfectiori modo & veriori reducuntur ad modũ sciendi, q̃ ad syllogismũ, quia inductio, enthymema, & exemplum, quæ etiam per se considerãtur in logica, non reducuntur ad scientiam syllogismi cũ non sint neq; partes subiectiuæ, neq; integrales, neque habeant attributionem essentialẽ, quia essentialis attributio non est nisi ad essentialiter prius: mõ syllogismus non est essentialiter prior inductione, exemplo, & enthymemate: sed ista bene reducuntur ad modũ sciendi, sicut partes subiectiuæ; quæ continentur sub argumẽtatione, q̃ est species modi sciendi. Vnde ipsius modi H

Art. 1. Quid sit subiectũ logicę.

Modus sciendi.

Essentialis attributio ad quod est.

A modi sciendi tres sunt species. s. diffinitio, diuisio, & argumentatio, de quibus oibus determinatur in logica, quia logica docet diffinire, diuidere, arguere, & verũ a falso discernere, & hoc non est nisi mediãte modo sciendi, ad quem ista immediate reducuntur tanq; partes subiectiue: igitur. Item syllogismus est subiectum scientiæ libri priorũ: ergo non totius logices. Responderet aliquis ꝙ syllogismus simpliciter est subiectum scientiæ libri priorum: sed syllogismus est subiectum totius logicę. ¶ Contra syllogismus simpliciter & syllogismus conuertuntur ad inuicem, quia de quocunq; prædicatur, vnum & reliquum: nam syllogismus simpliciter prædicatur de syllo-B gismo dialectico demostratiuo, & sophistico, quia de ipsis prædicatur diffinitio syllogismi simpliciter, quę datur in lib. Priorum; igitur si vnũ est subiectum totius logicæ, & reliquũ. Cap. 1. Dices ꝙ syllogismus simpliciter põt capi dupliciter. Vnomodo ut idem est ꝙ vniuersaliter: puta quantũ ad omnes partes eius, tam integrales q̃ subiectiuas, & quantum ad omnia sua principia, & sic est subiectum totius logicę. Aliomodo capitur simpliciter, vt idem est ꝙ incontractæ. i. non determinatus ad aliquam materiã, & sic est subiectum scientię libri Priorum. ¶ Contra, syllogismus in contractè consideratus. i. sine determinatione conuertitur cũ syllogismo: igitur. Item syllogismus simpliciter. i. vniuersaliter, & syllogismus simpliciter. i. incontractè habent easdem passiones, & eadem principia, quia hñt eandem diffinitionem: igitur de ipsis erit eadem scientia, & p̃ consequens si vnum sit subiectũ totius logicę, & reliquum. Etiã mirũ C est, quomodo illi, qui ponunt syllogismum esse subiectum totius logicæ, non ponunt ipsam argumẽtationem: cum ad ipsam veriori modo reducatur inductio, enthymema, & exemplum. Relinquitur ergo ꝙ magis probabiliter modus sciendi dicitur esse subiectum totius logicę, quã syllogismus.

An logica sit de secundis intentionibus.

DVBITATVR secundo, Vtrũ logica sit de secũdis intentionibus, & quid sit secunda intentio, & quid prima. pro cuius solutione est aduertendũ, ꝙ de isto dubio sunt duę opiniones famosæ. ¶ Prima est opinio nominalium, dicentium, ꝙ secunda D intentio est terminus mentalis, naturaliter significans terminos ea ratione, qua sunt signa, seu ęa ratione, qua sunt significatiui aliorum terminorum, vt sunt isti termini mentales, nomẽ, verbũ, propositio, vniuersale, p̃dicabile, genus, species &c. q naturaliter significant alios terminos. ¶ Sed prima intentio est terminus mentalis, naturaliter significans rem, & non terminum, vt isti termini mentalis homo, Ioannes, lapis, q naturaliter significant rem ad extra, & non terminos. ¶ Alia est opinio Scotizantium, dicentium secundas intentiones non esse terminos mentales, sed secunda intentio est relatio, seu respectus rationis, causatus per actum cõparatiuum nostri intellectus, comparantis vnum in ordine ad aliud. Pro cuius declaratione est aduer- Sco. li. 1. dis. 23. q. unica.

F aduertendẽdum, ꝙ duplex est actus intellectus. s. simplex, per quem aliquid simpliciter & absolute cognoscitur, non in ordine ad aliud. Alius est actus comparatiuus, per quẽ cognoscit aliquid in ordine ad aliud, vt actus intellectus, quo ego cognosco hominem in ordine ad animal, vel ad aliquid aliud, & per talẽ actũ causantur secundæ intentiones. Sed prima intentio, est obiectum cognitum vel cognoscibile, non causatum per actum comparatiuũ intellectus: super quod nata est fundari secunda intentio, vel cui nata est attribui aliqua secunda intentio. Ex istis sequũtur aliquæ propositiones ¶ Prima, secundæ intentiones nunquam fundantur, i. nunquam alicui attribuuntur, nisi secundum esse cognitum illius. ¶ Secunda propositio: Iste, secũdæ intentiones nunquam attribuuntur alicui, nisi ratione alicuius proprietatis in illo repertæ. Ex quo sequtur, ꝙ intellectus nõ potest attribuere Petro quamcunq; secundam intẽtionẽ, sed solum illam, quæ põt sibi conuenire rõne alicuius proprietatis. ¶ Tertia propositio: secundæ intentiones non habent esse: ideo ista non est concedenda, Secundæ intentiones sunt. Probatur, quia nec veriori modo, neq; perfectiori habent esse secundæ intentiones, quàm illa, quibus attribuuntur, seu in quibus fundantur, sed illa, quibus attribuuntur sub illa ratione, qua ipsis attribuuntur, habent esse tantum cognitum, de quibus non potest verificari istud verbũ, est fm adiacens: ista enim non conceditur, Adam est: ergo etiam non debet concedi de secũdis intẽtionibus, quæ in ipsis fundantur. Ex istis sequuntur aliqua corolaria. ¶ Primũ, ꝙ ad hoc ꝙ de aliquo habeamus scientiam, non requirit, ꝙ illud habeat verum esse, sed sufficit ꝙ habeat esse cognitum, nam de rosa non existente possumus habere veram scientiam: etiam de secundis intentionibus, quæ non existunt. ¶ Sequitur secundo, quòd ipsæ secũdæ intentiones non inhęrent alicui, capiendo inhærere propriè, sed tantum diminutè: nec sunt in aliquo subiectiuè proprie, quia ad hoc ꝑ aliquid sit in aliquo subiectiuè ꝑpriè, oporteret ꝙ sit, & illud, cui in hærent, etiam sit. ¶ Et si quis dicat, quid dicetur ad Auicennam qui dicit, ꝙ logica est de secundis intentionibus adiunctis primis? Respondetur, ꝙ secundę intentiones non adiunguntur primis secundum inhęrentiam, sed solum secundum denominationem, vel quasi subiectiue, & secũdũ quid: sic videlicet ꝙ secundæ intentiones seu termini secundarũ intentionum denominatione extrinseca prædicantur de primis. Sequitur tertio, ꝙ illi, qui dicunt ꝙ secundæ intẽtiones mouent intellectum partialiter. i. causant suas itellectiones seu notitias partialiter: non bene dicũt: sed dant nobis modum sustinendi, ꝙ Antichristus & etiam chimera aliquid causant, quia secundæ intẽtiones non habent veriori mõ esse, q̃ antichristus vel rosa, q̃ non existit. Itẽ causare ẽ verus actus entis realis (vt visum est) igr non põt cõuenire nisi enti reali. Sed restat parua difficultas:

Margin notes: G; Sco. lib. 1. di. 31. Sco. q. 1. quot.; G; Sco. lib. 1. di. 3. q. 4. Sco. lib. 1. dist. 13. Sco. q. 7. quoui.; Obiectio.; H

A tasenam quæreret aliquis, vtrum secundæ intentiones sint per se intelligibiles? Respondetur quod sic. ¶ Et si quis dicat: non cadunt sub obiecto nostri intellectus, quod est ens reale, creatum, limitatum. Respondet, quod secundæ intentiones per se virtualiter continentur sub obiecto adæquato nostri intellectus. scilicet, in primis intentionibus; virtute quarum intelliguntur, aliquid tamen dicitur contineri virtualiter & in alio, & inesse cognito dupliciter. Vnomodo immediate, vt passio immediate continetur virtualiter secundum esse cognitum in subiecto. Aliomodo a posteriori, seu ex consequenti, & sic dico quod secundæ intentiones continentur virtualiter in primis; ita quòd cognoscuntur in primis intentionibus: B ita quod primæ intentiones ratione aliquarum proprietatum, in ipsis repertarum, causant cognitiones illarum secundarum intentionum; ideo continentur in primis virtualiter.

Sco. q. 3. quodli.

Contineri in alio i esse quo ebtingit.

Sco. lib. 4. di. 1. q. 2.

An logica deseruiat æquisitioni aliarum scientiarum.

Dubitatur tertiò vtrum logica sit vtilis, honesta, & necessaria ad acquisitionem aliarum scientiarum. Pro dubio ponuntur quædam distinctiones, & aliqua dicta. ¶ Prima distinctio: bonorum aliud honestum, aliud vtile, & aliud delectabile. ¶ Secunda distinctio: bonum vtile dicitur quadrupliciter. Primo dicitur bonum vtile, quod non est appetibile propter se, sed solum propter aliud, sine quo tamen illud aliud potest acquiri, vt ambulatio post cœnam dicitur vtilis isto modo, quia propter se non appetitur, sed propter sanitatem: sine qua tamen talis sanitas potest acquiri. C Secundo modo dicitur bonum vtile, quod non est appetibile propter se, sed solum propter aliud: sine quo tamen illud aliud non potest bene acquiri, & isto modo comestio dicitur bonum vtile, quia propter se non est appetibilis, sed propter aliud scilicet ad extinguendum famem, sine qua talis extinctio famis non potest bene haberi, & istis duobus modis logica non dicitur vtilis. Tertiomodo dicitur bonum vtile, quod est appetibile propter se & etiam propter aliud, sine quo tamen illud aliud potest acquiri, vt potio dulcis dicitur isto modo vtilis, quia propter se est appetibilis, & etiam propter aliud. s. propter sanitatem; sine qua tamen sanitas potest acquiri. D Quartomodo dicitur bonum vtile, quod propter se est appetibile, & etiam propter aliud, sine quo illud aliud non potest acquiri faciliter & isto modo bonum vtile coincidit cum bono delectabili, honesto, & necessario; & isto modo logica dicitur esse vtilis; quia propter se est appetibilis, & etiam propter aliud scilicet ad scientias acquirendas, sine qua aliæ scientiæ non possunt bene acquiri. ¶ Tertia distinctio, bonum honestum dicitur dupliciter. Vnomodo, quòd solum est appetibile propter se; & nullo modo propter aliud, magis supple appetendum, vt Deus, & tale nunquam coincidit cum bono vtili, & istomodo logica non est honesta, seu bonum honestum. Alio modo dicitur bonum honestum, quod est appetibile propter se, siue sit appetibile propter aliud, siue non, & hoc

E hoc modo coincidit cum bono vtili, tertio & quartò modo dictus, & istomodo logica bene dicitur honesta. ¶ Quarta distinctio: necessariū capitur dupliciter. Vnomodo simpliciter & absolute, & hoc modo illud dicitur necessarium, quod sic est, ꝙ non potest non esse, & sic solus Deus dicitur necessarius, & sic logica non est necessaria. Aliomodo dicitur necessarium ex suppositione finis, seu necessitate conditionata, & istomodo logica dicitur necessaria; nam si velimus habere alias scientias, necessario requiritur logica: nam per ipsam logicam acquiruntur aliæ sciētiæ. ¶ Et est aduertendum, ꝙ ipsius logicę quatuor sunt vtilitates. Prima, est facilitas diffiniendi, diuiden-

F di, & arguendi. Secunda, est facilitas discernendi verum a falso. Tertia, est facilitas arguendi, & respondendi in omni materia. Quarta, est facilitas soluendi paralogismos, peccātes in forma. Et hæc de 2. art. Quātum ad tertium articulum est.

Logica quatuor vtilitates.

Conclusio responsalis: Logica est pars philosophię generaliter dictę, de modo sciendi tanquam de subiecto attributionis primo, & adęquato. Et hæc conclusio relinquitur probata in primo, & secundo articulis. Ad rationes ante oppositū. ¶ Ad primam patet solutio: nam logica

Art. 3.

est pars philosophię generaliter dictę, sed non specialiter dictæ. ¶ Ad secundam dicitur: ꝙ logica est de secundis intentionibus non tanquam de primo obiecto, sed tanq̄ de his, q̄ communiter tractantur in ea. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ ens rationis in cōmuni non est subiectum logicę; quia tale excedit metas illius scientiæ: idō non est simile de ente reali respectu metaphysicę, & de ente rationis respectu logicæ. ¶ Et ad confirmationem dicitur, ꝙ non omne illud est subiectum in logica, circa quod cōmuniter laboratur, nam circa multa laboratur in scientia, quorum nullū est subiectum. Et ad auctoritatem dicitur, quòd metaphysicus & logicus considerant idem, non tamen eodē modo: nam illa, quæ per se metaphysicus considerat; logicus per accidēs consideratpro quanto eis attribuuntur secundę intentiones logicales. ¶ Ad quartum dicitur, quòd bene probat pro nobis, quòd neque argumentatio, neque syllogismus est subiectum in logica; sed modus sciendi. ¶ Ad quintam patet solutio in primo dubio, vbi ostēsum est, ꝙ modus sciēdi veriori mō dēt cōsiderari in logica, quam syllogismus, quia non possumus discernere verum a falso, nisi prius discernamus notum ab ignoto.

G

H

A MALCHI PORPHYRII, C
TYRII IN ARISTOTELIS,
Logicam Isagogæ.

Quinque voces, quinque vniuersalia, tum in primis quinq; praiudicabilia passim appellata.

Cum sit necessarium Chrysaori & ad eam, quæ est apud Aristo. prædicamentorum doctrinam, nosse quid genus sit, quid differentia, quid species, quid proprium, quid accedens, & ad diffi-
B *nitionem assignationem, & omnino ad ea, quæ in diuisione, vel demonstratione sunt vtilia &c.*

Quid sit isagogæ. Incipiunt isagogæ Porphyrij in cathegorias Arist. in quo titulo dicit primo, isagogę, quod est dictio græca, composita ex duabus dictionibus græcis scilicet ab isos, quod est intro, & gogos, quod est ductio: inde isagogæ. i. introductiones Porphyrij in cathegorias Arist. i. in prædicamenta Aristo. Et diuiditur iste liber in proœmium & tractatum, tractatus autem incipit ibi. Videtur autem neque genus, neq; species &c. sed proœmiu diuiditur in tres partes. In prima ostendit vtilitatem scientię. In secunda ponit modum procedendi, & remouet quasdam quęstiones difficiles a cōsideratione huius sciētiæ. In tertia ostendit, quos philosophos vult imitari in traditione huius sciētiæ. In prima ergo parte alloquens suum discipulum Chrysaorium, ad quem hoc opus dirigebat: sic aiebat: O Chrysaori, cum sit necessariū, nosse quid sit genus, quid spēs, quid differentia, quid propriū, quid accidens ad eam doctrinam prędicamentorū, quæ est apud Arist. habendam: Et cū sit necessariū nosse, quid genus, quid species &c. ad diffinitio D num assignationem. i. ad componendū diffinitiones: Et cum etiam sit necessarium, nosse quid sit genus, quid species. &c. ad diuisionū assignationē. i. ad cōponendū diuisiones. Et ēt est necessarium, nosse quid genus, quid spēs, ad demostrationū assignationem. i. ad componendum demonstrationes: Ideo ego Porphyrius volo tibi traditionem compendiosam. i. librū breuem & vtilem facere de speculatione rerum. i. istorum quinque prædicabilium, quæ dicta sunt ab antiquis: sed nō introductoriè. i. modo puerili, sed modo nimis subtili. Ex istis sequuntur quatuor vtilitates huius scientiæ. ¶ Prima est ad doctrinam prædicamentorum Aristo. habendā, quia quæcunq; sunt in prędicamento, sunt genera, species, differentiæ, & indiuidua. ¶ Secunda vtili-

Margin notes: ἀπὸ τοῦ ἄγω (beside "isagogæ" etymology); Diuisio libri. (beside "proœmiu diuiditur"); Vtilitates. (beside "quatuor vtilitates")

E vtilitas est ad componendas diffinitiones, quia diffinitiones, supple qd ditatiuç dantur per genera & differentias, & in talibus sola species diffinitur. Sed diffinitiones descriptiuç dantur per genus & proprium, vel ꝑ multa accidentia. ¶ Tertia vtilitas est ad componendas diuisiones, qa aliqua est diuisio generis in species per proprias differentias. ¶ Quarta vtilitas est, ad componendas demõstrationes, nam in demonstratione cõcluditur passio de subiecto, & medium est diffinitio; quæ cõstat ex genere & differentia: sed omnia ista nõ possunt sciri, nisi cognoscendo, quid sit genus, quid sit species, differẽtia, proprium, & quid accidens. In secũda parte, quç incipit ibi. Mox de ge-

F neribus: remouet quasdam quæstiones à præsenti negocio, & promittit se abstinere ab earum solutione, dicens. Ego Porphyrius recusabo in ꝑsenti tractatu dicere: vtrum ipsa genera, & species subsistant.i. habeant esse reale extra intellectum, siue solum habeant esse in solis, nudis, purisq; intellectibus: hoc est vtrum solum habeant esse in intellectu. Et recusabo dicere: vtrum sint corporea, vel incorporea. Et recusabo dicere hanc tertiam quæstionem: vtrum sint separata à suis singularibus, sicut dicit Plato: vel vtrum sint posita in singularibus. Et etiã recusabo dicere constantias.i. difficultates circa ea, vel rõnes ad vtrãq; partẽ inciden tes circa istas quæstiones. Et rõ huius est, qa hoc negociũ est maximè altissimũ, & egẽs maioris inquisitionis. Nã metaphysicus de quiditate rerũ, & existentia earũ habet conside G rare in 7. metaphysices istæ quæstiones determinantur. In tertia parte, q̃ incipit ibi, Illud uerò &c. Ostẽdit quos philosophos imitaturus est, dicens: Ego Porphyrius tentabo tibi hoc negocium probabiliter tractare: sicut antiqui tractauerunt, & maximè peripatetici: quorũ princeps fuit Aristoteles: Non ꝙ Arist. librũ prædicabilium fecerit: vel si fecit ad nos nondum peruenit: sed secundũ ꝙ ex suis dictis potest elici, & maxime ex libris topicorum. Et dicit hoc ad differentiam Stoicorum: quorum princeps fuit Plato, & etiam Epicureorũ, quorum princeps fuit Epicurus: quibus sectis vigebat antiquitus vniuersitas Atheniensis. Vnde epicuri dicũ H tur, ab epi quod est sup, & cutis qua si super cutẽ.i. superficialiter philosophabantur, sed stoici, dicti sunt a stoia.i.a tali porta iuxta q̃ studebãt.

QVAERITVR Vtrum sciẽtiæ libri prçdicabilium vniuersale sit subiectũ attributionis, quod est genus ad quinq; prædicabilia. ¶ Arguitur primo quòd non: Omnis scientia est vniuersalium, quia singularium non est scientia: ergo vniuersale non est subiectũ attributionis huius sciẽtiæ: tum excedat metas talis scientiç. ¶ Secũdò sic, Subiectũ cuiuslibet scientiæ debet habere aliquas passiones, sed vniuersale nullas habet passiones, igitur &c. Maior est philosophi in primo posteriorũ. Minor ꝓbatur, ꝙ si haberet aliquas passiones, vel illæ essent singulares, vel vles: nõ singulares, qa tũc nõ essent cõuertibiles cũ vli, nec vles, quia vel essent genera,

Vniuersale an sit subiectũ huius sciẽtiæ.

Tex com. 43.

E genera, species, differentiæ, accidentia, vel propria: non quatuor prima, vt notum est, nam passio propria nõ est genus, neq; species, neq; differentia, nec accidens, nec possunt esse ꝓpria, quia si essent propria, cum proprium sit vniuersale: sequeretur ꝙ species esset propria passio generis, quod falsum est. ¶ Tertiò sic: Nullũ vniuersale est subiectum huius sciẽtiæ, quia vel esset genus, species differentia, proprium, vel accidẽs, qđ est falsum: ergo vniuersale nõ est subiectum huius scientiæ: consequentia patet per locum a toto in quantitate. Item quicquid attribuitur superiori attribuitur inferiori: ergo si vl'e
F sit subiectum, oportet aliquod vniuersale esse subiectum. ¶ Quartò sic: Vniuersale non est uniuocum ad quinq; vniuersalia: ergo non est genus respectu illorum. Antecedens ꝓbatur, quia omne vniuocum ad aliqua se habẽt ad illa vt genus, vel species, vel differentia, vel propriũ, vel accidens, sed vniuersale non est huiusmodi, quia tunc species, vel inferius denominatiuè prędicaretur de superiori, quod vr̃ falsum. ¶ Quintò sic: Ens est vniuersale, cum de pluribus prędicetur uniuocè, & non est
Tex. com. 10. genus, vt patet tertio metaphy. neq; spẽs, quia non habet genus supra se, nec aliquod aliorum triũ: ergo sunt plura q̃ quinq; vl'ia. In oppositum ẽ cõis sentẽtia oĩum logicorũ famosorũ. In q̃stione erũt tres articuli sicut in cęteris. Quantum ad primum.

Art. 1. PRIMO sciẽdũ, ꝙ pro declaratione primi termini quæstionis supponitur. Primò, ꝙ vl'e est multiplex: quoddã est vl'e in causando, qđ pòt G esse causa plurium effectuum, cuiusmodi est Deus: Aliquod est vl'e in distribuẽdo, cuiusmodi sunt signa vniuersalia, & de istis duobus non est hic ad propositum: Aliud est vl'e in prædicando, & de isto est hic sermo. Pro cuius declaratione supponitur secundò ꝙ vniuersale in prædicãdo potest capi dupliciter. Vnomodo ꝓ per se significato, seu secundæ intentionaliter, & hoc dupliciter. Vnomõ generaliter, vt est secunda intentio fundata in aliquo, seu attributa alicui, quod natum est esse in pluribus; seu cui quantum est de se non repugnat esse in pluribus, siue illud sit limitatũ, siue non, & isto mõ ens dicit vl'e; sed sic vl'e non est genus ad quinque vl'ia, neq; ad subiectũ attributionis huius scientię. Aliomõ capit pro H priè, vt est vna secũda intẽtio, attributa alicui limitato: cui quantũ est de se non repugnat esse in pluribus; & sic est genus ad quinq; vl'ia, & est subiectũ attributionis huius sciẽtię. Aliomõ capit pro denominato, siue primæ intẽtionaliter; & hoc dupliciter. Vnomõ large; & sic capit ꝓ oĩ illo, de quo vl'e denominatiuè pdicat; cuius significato formali non repugnat eẽ in pluribus; & sic ens pt̃ dici vl'e ꝓ denominato. Alio mõ accipit ꝓprie, ꝓ illo, de quo vl'e denominatiuè pdicat, cuius significato formali nõ repugnat esse in pluribus, & dũ mõ sit limitatũ. Supponit tertio, ꝙ ꝑdicabilia dupliciter capitur. Vno modo pro per se significato, seu secundæ intẽtionaliter, & hoc dupliciter. Vno mõ large, vt est vna secunda intentio,

Vniuersalis acceptiones.

Prædicabilia dupliciter capiuntur.

E tentio, attributa alicui, quod natum est prædicari de pluribus, siue sit limitatum, siue non, siue vniuoce, siue æquiuoce prędicetur, & sic cōuertitur cum vniuersali primo modo dicto. Alio modo accipitur propriè, vt est secunda intentio, attributa alicui limitato, quod natum est prædicari de pluribus uniuoce, & sic conuertitur cum vniuersali secūdo modo dicto, capto pro per se significato, & proportionabiliter potest capi prædicabile pro denominato, scilicet large & propriè.

Tractatu. 13. Cap. 173. SECVNDO sciendum, ꝙ ista ꝓpositio tantū sunt quinq; vniuersalia, pōt exponi gratia alietatis, & gratia pluralitatis, vt visum est in summulis. Vnde si exponatur gratia alietatis est falsa, & gratia pluralitatis ē vera, dūmodo capiatur vniuersale ꝓ per se significato & non pro denominato, quia tunc plura sunt q̄ quinq; prædicabilia: nam decē sunt prædicamenta, quorum quodlibet est vniuersale. ¶ Et aduerte ꝙ debet sic exponi, tantū sunt quinq; intentiones vniuersalium specie distinctæ, sub quibus omnes intentiones vniuersalium cōtinentur, & non sunt plures q̄ quinq;. Et si quis dicat, ista est vera, tm̄ sunt duo vniuersalia; ergo ista est falsa, sunt quinq; vniuersalia, & vltra ista est falsa: quinq; sunt vl̄ia: ergo ista erit falsa, tantum quinq; sunt vniuersalia, quia si vna exponētium sit falsa, exposita erit falsa, saltem si exponatur copulatiue. Et ꝙ ista sit vera: tantū sunt duo vniuersalia, patet quia, eius totalis exponens est vera: sic.n. exponitur, aliqua, quę

F Quinque sunt vniuersalia quomodo intelligitur.

Obiectio.

sunt duo, & non sunt non duo, sunt vniuersalia. Itē ista est falsa, omnia vniuersalia sunt quinq;, cū eius descendentes sint falsæ: ergo ista est falsa, tm̄ sunt quinq; vniuersalia. Patet cōsequentia, quia si exclusiua est vera, vniuersalis determinis transpositis est vera, & si falsa, falsa. Item termini istarum duarū propositionū, tm̄ quinq; sunt vniuersalia, & omnia vl̄ia sunt quinq;, eodē modo supponunt: ergo si vna est vera reliqua erit vera. ¶ Ad primā rōnem dr̄, ꝙ si ista propositio, tm̄ sunt duo vl̄ia, sit de subiecto excluso, est vera, sed si sit exclusiua, ipsa est falsa. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ propositio exclusiua, exposita gratia pluralitatis, non infert vl̄em de terminis trāspositis: ideo non sequitur: tm̄ quinq; sunt vl̄ia, ergo oīa vniuersalia sunt quinque. nisi caperetur ly omnia collectiue. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ termini illarum propositionum non supponunt eodem: modo, nisi ly oīs capiatur collectiue; nam subiectum propositionis exclusiue expositæ gratia pluralitatis supponit determinate, & prædicatum confuse tātum, vt visum est in summulis. ¶ Aduerte ēt ꝙ de numero vniuersalium quædā prædicantur in quid, & quędam in quale: in quid sunt duo .s. genus q̄d prędicatur de pluribus differētibus specie, & species quod prędicatur de pluribus differentibus numero. Si in quale, hoc est dupliciter: vel in quale essentiale, & sic est differentia, vel accidentale, & hoc, dupliciter, vel conuertibiliter, & sic est proprium, vel non conuertibiliter, &

G

H

Pag. 173.

sic

A sic est accidens.

Tertio sciendum, q pro declaratione secūdæ partis quæstionis mouetur talis difficultas: Vtrum vniuersale sit genus ad quinque vniuersalia. s. ad genus, speciem, differētiā, proprium, & accidens. ¶Et arguitur q non: Vniuersale non est vniuocū ad illa quinque, ergo non est genus ad illa, patet consequentia, quia nihil est genus ad aliqua, nisi sit vniuocum ad illa. Et antecedens probatur, quia nihil est vniuocum ad substantiā, & accidens, sed sic est q aliquod vniuersale est substantia, vt homo, aliquod accidēs, vt color, igitur, &c. ¶Secundo sic, nullum vniuersale est genus ad ista quinque, ergo vniuersale nō est genus ad quinque vniuersalia. Antecedēs patet inductiue, qa

An vniuersale sit gēs ad quinque prædicabilia.

B nec genus est genus ad quinque vniuersalia, nec species, nec dr̄ia, & sic de alijs. ¶Tertio sic. Si vniuersale esset genus ad quinque vniuersalia: se queretur, q esset genus ad seipsum, consequens est falsum, & impossibile. consequentia patet, quia esset genus ad omnia vniuersalia, & ipsummet est vniuersale, igit̄ &c. ¶Quarto sic. Si vniuersale esset genus ad quinque vniuersalia, vel esset genus generalissimum, vel genus subalternum, non generalissimum, quia iā essent plura generalissima, quā decē, nec subalternum, quia genus subalternum debet contineri sub aliquo genere generalissimo, sed non est aliquod generalissimū, sub quo contineatur vniuersale, igitur. ¶Quinto sic: Si vniuersale esset genus ad quinque vniuersalia, sequeret̄ q genus, & dr̄ia essent species vniuersalis, & sic C spēs prædicaretur de genere, & differentia, quod est falsum, quia mēbra bonæ diuisionis nō possunt de se inuicem prædicari, neque vna species videtur prædicari de alia. ¶In oppositū arguitur, quia illud est genus, quod vniuoce, & in quid prædicatur de pluribus, differentibus specie, sed vniuersale respectu quinque prædicabiliū est huiusmodi igitur. Quod prædicetur vniuoce, patet, quia prædicatur vno nomine, & vna ratione de ipsis. Quod prædicetur in quid, patet, quia ad interrogationē factam per quid de genere, & specie, conuenienter respondetur vniuersale, igitur. Et q illa quinque differant specie, patet, quia notum est, q plus differūt genus. & species, quā genus, & genus, sed genus, & genus differunt D numero, ergo genus, & species differunt plusquam numero, & non nisi specie igitur &c. ¶Sed pro maiori declaratione supponitur q vniuersale pōt capi dupliciter: Vno modo prime intentionaliter, seu pro denominato, & sic nō est genus ad illas quinque intentiones. Alio modo capitur pro per se significato, seu secūde intentionaliter, & sic est bene genus ad illas quinque intentiones. ¶Et si qs dicat, vniuersale pro per se significato, est vna secūda intentio, sed quælibet secunda intentio est vna numero, igitur non erit genus. Respondetur, quod licet quælibet secunda intentio per se, vel per accidens sit vna numero, tamen a multis, seu ab aliquibus potest abstrahi conceptus, q erit genus, vel species, sicut in pri-

Vide 16 6. q. quotli.

Obiectio.

E mis intentionibus. ideo restat solue re rationes. Ad primam dicitur, ꝙ nullum vniuersale captū pro per se significato est substātia, vel accidēs: sed est ens rationis, ideo præsupponit vnū falsum, p̄supponit ēt, ꝙ vniuersale sit genus ad vniuersalia, capta pro denominato, qđ est falsum. ¶Ad secundam dr̄, ꝙ ibi est fallacia figuræ dictionis, arguēdo a suppositione personali ad simplicē, nec ibi arguit ab vniuersali ad indefinitam, quia vniuersalis, & sua indefinita debent semper habere subiecta in eodē genere suppositionis, mō qñ dr̄, vniuersale est genus, ly vniuersale supponit simpliciter, sicut in ista, aial est genus, sed in illa, nullū vniuersale

F est genus, supponit cōfuse, & distributiue. ¶Ad tertiam dr̄, negādo cōsequētiā, & ad probationē dr̄, ꝙ vniuersale est bene vniuersale, sed non cōtētū sub ipso vniuersali. ¶Dr̄ vlterius, ꝙ genus, qđ est species ad vniuersale, pōt bene denominatiue prædicari de ipso vniuersali, qđ st eius superius, nec hoc est incōueniens in istis secundis intentionibus. ¶Ad quartā dr̄, ꝙ est genus subalternū, & ad improbationē dr̄, ꝙ continet sub gn̄e gn̄alissimo, qđ est sc̄da intētio, seu ens rōnis, qđ est vnū generalissimū intētionale, iō pōt poni ordinatio in istis secundis intentionib. suo mō, sicut in intentionib. primis nec hoc vr̄ esse incōueniens. ¶Ad quintam dr̄, ꝙ oēs istæ conceduntur, genus est species, species est species, differentia est spēs, & sic de alijs, nec est incōueniēs vnā speciē denominatiue p̄dicari de alia. Vnde qñ dr̄, genus est spēs; species, ibi denominatiue p̄dicat̄ de gn̄e, sicut in ista, hō est spēs. Et siqs dicat, ergo idē denominatiue prædicabit̄ de seipso, nā sicut ista est denominatiua, genus est spēs, ita ista, spēs est spēs, cū species sit species vniuersalis, sicut genus. Rn̄detur, ꝙ istę intentiones pn̄t capi dupliciter. Vno mō, vt q d, qñ ipsis aliq d attribuit. Alio modo, vt modus, qñ attribuunt̄ alijs, vn̄ qñ dr̄, genus est spēs, genus accipit̄ vt quid, quia est illud, cui attribuit̄ spēs, & species accipit̄ vt modus, q̄ attribuitur alteri, & tunc dico, ꝙ nō est incōueniēs in istis intētionibus, idē p̄dicari de seipso denominatiue: dūmodo in subiectoac cipiatur, vt quid, & in prædicato, vt modus, vel econtra.

Sco. vbi supra. | Sco. in 4. di. 1. q. 2. | Idem in Summulis Car. 6. B.

G

Scot. in 1 di. 2. q. 3. in responsione ad secundū arg. principale.

H QVARTO sciendū, ꝙ circa textum incidit talis difficultas: Vtrum vniuersale de quo loquitur Porphyrius sit substantia, vel accidens. Pro cuius declaratione supponit̄, ꝙ Porphyrius principaliter intēdit loq. de vniuersali pro per se significato, qđ nō est nisi vna secūda intētio, & ens rōnis, & de tali ponūtur aliquæ propositiones. ¶Prima, vniuersale pro per se significato, de quo intēdit Porphyrius, nō est substantia, nec accidēs, neque creatū, neq; increatū, nā oia ista continentur sub ente reali, & diuidunt ipsum ens reale, & nō ens in omni sua cōitate, sed vniuersale pro per se significato, seu secūde intentionaliter captum non continetur sub ente reali, neque illæ secundæ intentiones diuidunt ens reale: sed continetur sub ente rōnis, quod neque est creatum, neque increatū, non

An vniuersale sit substātia vel accidens.

Scot. q. 3. quotli. & in fi. sexte quo.

A nõ enim est increatũ, q̃a solus Deus est increatus, neque creatum, quia quod est creatũ habet verum esse, qa creari est de nihilo in effectu produci, idest in verum esse produci, modo istæ secundæ intentiones, non habent aliquod verum esse, sed solum habent esse obiectiue in intellectu, quia secundæ intẽtiones non attribuuntur. nisi rebus cognitis, vt cognitæ sunt, modo res cognitę, vt cognitæ sunt, non habent verum esse, ergo secundæ intentiones non possunt habere verum esse. Ideo sequitur ꝙ sicut res, quæ producuntur in esse cognito, nõ producuntur productione reali, sic etiam istæ secundæ intentiones, quæ nõ sunt nisi respectus rationis. non producuntur productione reali, sed solũ pro-B ductione rationis, seu secũdũ quid, quia oportet illud, quod producitur productione reali, esse verũ ens reale, cũ sit terminus productionis realis, ideo qñ innuitur, ꝙ istæ secundę intentiones causantur, debet intelligi capiendo causari large, vt se, extẽdit ad produci secũdum quid. ¶Ex isto sequitur sicut dictũ est prius, ꝙ istæ secundę intẽtiones nõ sunt proprie in aliquo subiectiue. neque inhæsiue, nisi forte secundum quid & improprie, neque habẽt esse proprie in primis, nisi denominatiue. i. denominãt ipsas primas intẽtiones. Et qñ dr̃, omne ens vel est Deus, vel creatura, sed istæ secundę intentiones non sunt Deus, ergo sunt creatura, & per cõsequens substãtia, vel accidẽs. Respõdeo ad maiorẽ, qñ dr̃, oẽ ens vel est Deus, vel creatura, ibi accipit ens ꝓ ente reali, & nõ vt est cõe enti reali, & enti rõnis, quia tunc esset fallacia ęquiuocationis, cũ ens dicat̃ ęquiuoce de ente reali, & de ente rõnis. C

Obiectio

¶Et si quis dicat, istæ secũdę intẽtiones sunt respectus rõnis, ergo erunt accidẽs. Negat̃ cõsequẽtia, quia non oportet tale ens rõnis, esse substantiã vel accidẽs. Et si iterũ dicat, inter cõtradictoria nõ est dare medium, sed ens, & nõ ens cõtradicũt, ergo vniuersale ꝑ se significato erit ens, vel nõ ens, sed nõ est ens, ergo erit nõ ens, & vltra erit nõ ens, ergo erit nihil, & ꝑ cõsequẽs sciẽtia de vniuersali erit de nihilo. Respondetur, ꝙ ens, & nõ ens cõtradicũt, capiẽdo ens pro ente reali, vt cõiter accipitur, quia si caperetur ꝓ ente, quod diuiditur in ens reale, & in ens rationis non esset contradictio, cum in æquiuocis non sit D contradictio, & tunc conceditur, ꝙ est non ens, & ẽt ꝙ est nihil, vt ly, nihil cõuertit̃ cũ nõ ente, qđ est cõtradictoriũ de ente reali, & ista non habeo ꝓ inconuenienti, immo in bona logica oportet ista cõcedere, nec est mirũ, nam multi cõcedũt, ꝙ rosa nõ existẽs, nõ est substãtia, neq; accidẽs & ꝙ nõ est ens, & tñ multi ccedũt, ꝙ de ipsa rosa non existente sit scia.

Scot. 3. q. quodl. in prin. Art. 2. An logicus possit decidere quæstiones propositus, sed non solutas, à Porphyrio.

DVBITATVR primo, Vtrum tres quæstiones, a quarum terminatione voluit se abstinere Porphyrius, sint terminabiles per habitũ logices. ¶Pro cuius solutione supponitur primo, ꝙ prædictę qõnes differũt inter se. ¶Nam prima quæstio, quęrit vtrum vniuersalia sint in intellectu, idest, quærit de esse ipsorũ vniuersalium, scilicet, vbi habeant se.

E ¶Secunda quærit de quidditate, siue entitate ipsorum vniuersalium, scilicet vtrum sint corporea, vel incorporea. ¶Et tertia quærit, qualiter se habeant ad singularia.i. vtrũ sint separata a singularibus, vel vtrũ sint in singularibus suis. Et aduerte ꝙ Porphyrius mouendo istas quæstiones, mouet solũ de generibus, & speciebus, intelligendo tamen per illa alia vniuersalia, de quibus eodẽ modo est dicendum. Et si quis quærat: quare Porphyrius illas mouet, cum tamen non soluat. Dicitur, quòd hoc est propter tres causas. ¶ Prima ne aliquis crederet, ꝙ de vniuersalibus non possunt moueri difficiles quæstiones. ¶Secunda est, vt reddat auditores attentos: ¶Tertia est, ne videatur ignorare illas quæstiones.

F ¶Supponitur secundo, quòd aliquẽ artificem terminare aliquas propositiones, non est aliud, quam ostendere veritatem illarum. Et possunt aliquæ quæstiones ostendi dupliciter. Vno modo analyticè.i. demonstratiue, & sic solum ista scientia habet terminare illas quæstiones demonstratiue, & a priori, quæ constituuntur ex terminis, & passionibus, pertinentibus ad illam scientiam, vt logicus a priori, & demostratiue habet solum terminare quęstiones logicales, constitutas ex terminis logicalibus, quorum terminorum significationes non ignorat. Alio modo possunt quæstiones terminari dialecticè, seu per rationes probabiles, & a posteriori, tunc respondetur, ꝙ logicus nõ habet terminare illas tres q̃ones a priori, & demostratiue, q̃a tales quęrunt de generibus, & speciebus pro denominato, quæ non habet considerare logicus, nisi secundario, pro quanto eis attribuuntur intentiones logicæ, sed metaphysicus habet de illis considerare, ideo talis habet terminare illas quæstiones analyticè, & a priori, logicus tamen probabiliter, & dialecticè potest terminare illas quæstiones, cum ipse habeat viam ad omnia principia methodorũ, & per ipsam possumus inquirere de principiis vniuscuiusque scientiæ. ¶Aduerte finaliter quòd tales quæstiones mouentur de vniuersalibus pro denominato, & non de ipsis secunde intentionaliter captis, quia de vniuersalibus secunde intentionaliter captis nõ est magnũ dubium, nã vniuersalia secunde intentionaliter capta, sunt in intellectu,

H vel obiecto cognito, cũ nõ sint nisi secunde intentiones. Vnde aliquid dr̃ esse in intellectu tripliciter. Vno modo obiectiue, & sic omne vniuersale hẽt esse in intellectu. Vnde esse obiectiue in intellectu, nõ est aliud, q̃ illud, cognosci ab intellectu. Alio modo aliquid dr̃ esse in intellectu subiectiue, sicut sunt intellectiones, species intelligibiles, & sciẽtię. Alio modo aliquid dr̃ esse in intellectu, quia habet esse præcise in cõsiderato.i. in obiecto cognito, vt cognito. Vnde nihil dr̃ esse præcise in cõsiderato, vt cõsiderato, nisi illa cõparatio, qua vnũ cõparat ad aliud per actũ cõparãtis. scilicet intellectus. Et sic vr̃ esse mẽs Scoti in quarto, ꝙ secunda intentio non est, nisi comparatio, qua vnum obiectũ cognitũ cõparatur ad aliud,

[Margin: Esse i intellectu tripliciter cõtingit.]

&

A & talis comparatio, seu secunda intentio est in illo comparato, seu obiecto cognito, saltem denominatiue, vel quasi subiectiuè. Et aduerte ꝙ ad considerandum & cognoscẽdum tale ens rationis seu secundas intẽtiones, oportet intellectum moueri a re ad extra. Ex quo sequitur, ꝙ si qs petat, vbi sunt istę secundæ intentiones. Respondetur, ꝙ sunt primario in considerato.i. obiecto cognito cõparato ad aliud, & secundario sunt obiectiue in intellectu, pro quãto secundario considerantur ab intellectu. Secũdo dico, ꝙ talia vniuersalia non sunt corporea, nisi capiatur incorporeum negatiue, vt tantũ valet, sicut non corporeum. Tertio dico ꝙ talia vniuersalia non sunt in rebus singu B laribus, saltem secundum aliquod verum esse, possunt tamen bene esse in suis singularibus, sicut superius in suo inferiori.

An vľia sint in rerum natura. DVBITATVR secundo vtrum vniuersalia sint ponenda in rerũ natura. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo, ꝙ de hoc dubio sunt duæ opiniones. Prima est opinio nominaliũ, quæ stat in aliquibus dictis. Primũ, omnis res est singularis, & nulla est communis in pluribus existens, saltem, quę sit creata. Secũdũ dictũ, omne vľe est terminus communis, quia quicquid prædicatur est terminus: vľe prædicatur: ergo vľe est terminus. Tertium dictũ, sicut triplex est terminus communis.s. mentalis vocalis, & scriptus: ita triplex est vľe .s. mentale, vocale, & scriptũm. Mentale est conceptus vniuocè plurium repręsentatiuus: vocale est terminus communis vocalis, & vniuocus: scri C ptum est terminus communis scriptus, & vniuocus. Quartum dictũ, OcKã in 1. d. 2. q. 4. & 5. aliquid posse dici vľe potest intelligi dupliciter. Vnomodo in essendo, sic ꝙ sit realiter in pluribus, & sic nullũ est vľe. Aliomodo in significãdo, nõ ꝙ significet aliquid cõmune, vel aliquam naturam communem, sed q̃ a plura immediate singularia significat: sicut iste terminus, homo, de primario suo signato sigñat omnes homines mũdi, & sic ponenda sunt vniuersalia, & cum hoc multa alia dicta ponunt, quę in eorum libris possunt videri. ¶ Sed contra istam opinionẽ, quæ non videtur esse de mente Aristotelis arguitur auctoritatibus & rationibus. ¶ Primo auctoritate Aristotelis in primo Perihermenias, di- Cap. 6. D cens, ꝙ res vniuersalis est, quę nata est esse in pluribus: dicitur etiam ꝙ vľe est, quod natum est esse in pluribus, & tamẽ hoc volunt negare. ¶ Secunda est ipsius Aristotelis in anteprædicamentis; dicentis, ꝙ secundę Cap. 2. substantiæ dicuntur de subiecto, & in subiecto nullo sunt, quę tamen essent in subiecto, si vniuersalia nõ essent nisi termini; quia ipsę secundæ substantiæ sunt vniuersalia. ¶ Probatur etiam auctoritate Aristotelis. Tex. cap. 28. 1. physico. dicentis: ꝙ illud quod vere est, vt hõ, diuiditur ĩ aliquod, q̃d vere est, vt animal & bipes, sed nõ diuiditur in aliquod animal singulare: igitur oportet ponere aliquid cõmune reale. ¶ Item auctoritate Anselmi ĩ epistola de incarnatione verbi: dicentis, ꝙ commouendi sunt illi vtiq; nostri temporis dialectici, qui

E non nisi flatum vocis vniuersalia appellant; & multæ aliæ auctoritates possunt contra eos adduci, quę successiue in Aristotele videbunt. ¶ Sed rationibus arguitur contra eos probando, quòd in re sit ponenda natura vel res, quę de se non est vna numero. Prima, secluso omni actu intellectus plus conueniunt sortes, & Plato, q̃ sortes & Brunellus, sed illud, in quo conueniunt, non est vnũ numero & singulare, qa in nullo singulari conueniũt, nec est terminus, quia circũscripto omni termino adhuc sortes, & Plato cõueniunt. ¶ Itẽ secundum philosophum. 7. physicorum in specie atoma, id est indiuisibili per differẽtias formales sit comparatio, & nõ in genere; quia genus non habet talem vnitatem: ergo species habebit aliam vnitatem, q̃ genus; & sic iam omnia non erunt singularia; & talis vnitas speciei nõ est vnitas numeralis, quia in illa nõ fit comparatio. ¶ Item obiectum adæquatum potentię visiuæ, est aliquod vnum, & nõ vnitate numerali; quia vel esset hæc albedo, vel hæc nigredo, quod est falsum. ¶ Item animal diuiditur per rationale & irrationale, sed non est aliquod animal singulare, quod sic diuidatur: igitur &c. Relicta ergo ista opinione tanq̃ falsa, & non de mente Aristotelis, ponitur opinio Scoti, quæ stat in aliquibus dictis. ¶ Primum; vniuersale capitur dupliciter. Vnomõ secunde intentionaliter, vt est vna secunda intẽtio, & sic non est hic ad propositũ. Aliomõ capitur primę intentionaliter, seu pro denominato, & hoc dupliciter. Primo ꝓ denominato remoto, & sic communiter dicitur, ꝙ est natura absolute accepta: queadmodum dicimus, ꝙ homo est vniuersale, & de isto etiam proprie, nõ est hic ad propositum. Aliomodo pro denominato propinquo. s. pro illo, quod dicitur actu vniuersale. Et de isto est vnum dubium: vtrum sit ponendũ in rerum natura vel non. ¶ Secundũ dictum, vniuersale in actu, id est qđ actu denominatur vniuersale, est cõceptus obiectiualis, seu obiectum cognitum, habens vnitatem indifferẽtem, seu indeterminationem indeterminatione contraria, secundum quam ipsum, idem est in potentia ꝓxima, vt dicatur de quolibet supposito. ¶ Tertium dictum, ad hoc ꝙ aliquid dicatur actu vniuersale, oportet ꝙ sit vnum in multis, & de multis, non actu, sed in potentia propinqua, sic ꝙ non sibi repugnet dici de pluribus, & esse in pluribus. ¶ Quartum dictum, nihil dicitur esse in potentia propinqua, vt dicatur de multis prædicatione dicẽte, hoc est hoc, secundum vnitatem præcisam, quã habet in re. ¶ Quintum dictum, licet alicui existẽti in re non repugnet esse in alia re ab illa, in qua est illud: tñ non potest dici de quolibet eius inferiori prædicatione dicente, hoc, est hoc. ¶ Sextũ dictũ: illud, qđ dr̃ sic de multis prædicatione dicente hoc est hoc, seu quod dicitur vniuersale actu, est vnum obiectũ numero, seu habet vnitatẽ numeralẽ obiecti, qa vnica intellectione cognoscitur, & ſm illam indifferẽtiam, seu indeterminationem cõtrariã, dr̃ esse in potẽtia

Tex. cap. 29.

Sco. in 2. di. 3. q. 1. & 17. meta q. 13.

A tia propinqua, seu pdicabile de quolibet singulari, dicente hoc est hoc. ¶ Septimum dictum, licet in re sit aliquod commune, quod non est de se hoc, & cui non repugnat esse hoc tale: tamē nō est vniuersale in actu, quia deficit sibi illa indifferētia, seu indeterminatio contraria, secundū quam, ipsum idem vniuersale prędicabile est de pluribus aliqua identifica prędicatione dicēte, hoc est hoc. ¶ Et si quis dicat, quæ est ista indeterminatio, seu indifferentia. Dico, ꝙ est indeterminatio contraria, qua hoc sic est indeterminatum, vt vnica intellectione secundum conceptū quidditatiuum insit omni & secundum talem indeterminationem cōtrariam tale obiectum est idē huic,
B & illi. ¶ Et si quis petat, quæ est cā illius indeterminationis qua obiectū habet esse complete vniuersale in intellectu. Respondetur primo, ꝙ intellectus agens, cōcurrens cum natura aliquo mō indeterminata ex se, est causa totalis illius indeterminationis, pro quanto causat speciē intelligibilem in intellectu possibili, q̄ est repręsentatiua talis obiecti. ¶ Et si quis q̄rat, quare intellectus agens, & natura faciunt talem indeterminationem. Respondetur, quòd intellectus agens est talis potentia, & natura ē talis natura. Ex omnibus istis patet, quod non sunt ponenda vniuersalia in rerum natura, quantum ad esse completum vniuersalitatis, sicut multi putant, quia nullum tale ponimus actu nisi per intellectū.

Scot. in 2. di. 3. q. 1.

Dubitatur tertio vtrū post quàm non sunt ponenda vniuersalia in actu pręter intellectum, ponendæ sint naturæ communes. ¶ Pro responsione ponuntur aliquæ propositiones. Prima: substantia materialis, vt humanitas, æquinitas, & lapideitas, non est de se vna numero; quia intellectus non posset eam intelligere sub opposito, nec sub ratione repugnante sibi: quod est falsum. Ex quo sequitur, ꝙ tali naturæ, sicut humanitati, quæ de se non est vna numero; non repugnat determinari per aliam differentiam indiuidualem ab illa, per quam determinatur. Pro quo aduerte, quòd licet talis natura non sit de se hæc, & vna numero: tamen nunquam est, quin sit vna numero denominatiuè, & per accidens, puta per differentiam D indiuidualem, ipsam sic determinantem. Vnde aliquid dicitur esse vnum numero tripliciter. Vno modo per se primo, vt sunt differentiæ indiuiduales. Alio modo per se, sed non primo, vt indiuidua. Alio modo denominatiuè, & p accidēs, sicut sunt tales naturæ cōes; seu significata formalia primaria terminorum cōium. Vñ quilibet terminus cōis in creaturis de significato primario significat aliqd, qd de se non est hoc; sed solū denominatiuè, & p accidēs. ¶ Et si qs dicat, si illa natura, sicut humanitas non est de se vna numero: habebit aliam vnitatem. Respōdet, quòd ex natura rei, & in re ponēda est aliqua vnitas minor vnitate numerali, quæ debet vocari vnitas naturæ secundum se, quæ est propria passio ipsius naturæ; quæ propriè non debet dici vnitas specifica, neq;

An naturę cōes ponēdæ sint in actu.

Vnū numero tripliciter.

Instātia.

F generica, quia tales vnitates nō sunt nisi per intellectum. ¶ Et si quis iterū dicat, nonne illa natura, quæ de se non est vna numero, est communis? Respondetur quod aliquid dicitᷣ esse commune dupliciter. Vno modo per realem existētiam, sic ꝙ realiter existat in pluribus, & sic dico, ꝙ in creaturis nihil est tale commune: nihil.n. est in me, quod sit in Petro: iō qñ generatᷣ Petrus, nihil eius in alio præfuit, nisi forte eius materia. Alio modo aliquid dicitur commune ꝑ indifferentiam, quia quātum est de se sibi non repugnat determinari ꝑ quacunq; differētiam indiuidualē, etiam aliam ab illa, a qua determinatur; & sic humanitas dicitᷣ eo modo communis, quia quantum est de G se, sibi non repugnat determinari ꝑ plures differentias indiuiduales. Nō ponimus ergo naturas communes ꝑ realem existentiam in multis, sicut multi putant: immo quodlibet suppositum habet suam propriam naturam; vt quilibet homo habet suā propriam humanitatem, quo corrupto, corrumpitur eius humanitas. Iō fatua est illa imaginatio aliquorū ponentium, idem esse in inferno, & in paradiso. Et licet sint tot humanitates, quot sunt, homines; tamen tātū est vna species hominis, puta vnum obiectum, quod denominatur spēs ab intellectu. ¶ Et si quis dicat, illi naturæ quantum est de se non repugnat determinari per aliam differentiam indiuidualem, concedo; ergo Deus posset facere, ꝙ determinaretᷣ per aliam, & sic posset facere, ꝙ natura mea determinaretur per aliā differentiam indiuidualem: dico negan- G do consequentiā, quia est fallacia secundū quid, ad simpliciter: licet.n. naturæ secundum quid.i. quantum est de se non repugnet determinari per aliam differētiam indiuidualē: tñ sibi simpliciter repugnat, puta ex parte differentiæ indiuidualis identificatæ, sibi realiter, per quam determinatur. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ illa natura ex se nec est vna vnitate numerali, nec plures pluralitate sibi opposita, nec vniuersalis, nec particularis: licet tamen nunq̄ sit sine aliquo istorum: non tamen de se est aliqđ istorum, sed est prius natura quolibet istorum, & secundū istam prioritatem naturalem quod quid est est, & obiectum per se intellectus, & sic cōsideratur a metaphysico, & exprimitur per diffinitionem, & propositiones veræ primo mō sunt veræ rōne quidditatis sic acceptæ; quia nihil dicitur de quidditate primo mō, nisi ꝙ essentialiter includitur in ea, secū dum ꝙ abstrahit ab omni illo, quod est posterius. ¶ Ex omnibus istis sequitur, quòd tot sunt humanitates, quot sunt singularia hominis: licet tamen nō sit nisi vna spēs hominis. ¶ Sed cōtra hoc arguitur: Primo auctoritate Boetij: dicentis, omne qđ est, ideo est, quia vnum numero est. ¶ Dicit etiam Auicēna, ꝙ illud, qđ est separatum ab intellectu est singulare. Respondetur, ꝙ iste auctoritates nihil aliud probāt, nisi ꝙ omne, quod est, est singulare, vel per se, vel denominatiuè, seu per accidens, vt humanitas, & animalitas denominatiuè, & realiter est vna numero, sed non

Instantia. H Sco. in 2. d. 3. q. 1. In libro de vnitate, & vno.

A non per se, & sic possunt solui oẽs au ctoritates, quæ vñr idẽ sonare, quas accipiunt nominales. Rationes etiã eorum nihil concludunt, quia probant, ꝙ non sint ponenda vniuersalia in rerũ natura præter intellectũ, & hoc concedimus: Vel probant, ꝙ nulla sit res, vel natura in pluribus, & hoc etiam cõcedimus, ꝙ nulla est res creata in pluribus ꝑ realẽ existẽtiam. ¶ Ex omnibus istis possunt faciliter solui aliæ quæstiones Porphyrij. Prima in qua quæritur, vtrũ vniuersalia sint corporea, vel incorporea, nam vlia pro denominato propinquo, propriè non sunt corporea neq; incorporea, cum talia solum habeant esse per intellectum, sed vlia ꝑ denominato remoto sic se habẽt, B ꝙ aliqua sunt corporea, & aliqua incorporea, hoc est ipsũ corpus. ¶ Vnde aliquid dicitur corporeum dupliciter. Vnomodo actualiter; alio mõ aptitudinaliter. Actualiter, qđ actu habet trinam dimensionem .s. longitudinem, latitudinem, & profunditatẽ, & sic omnis res, quę habet extẽsionem, est corporea. Aptitudinaliter, quod natum est habere illam extensionem. Et per cõtrarium aliqua dñr incorporea dupliciter. Vnomõ, quia actu non habent extensionem. Aliomodo, quia non sunt nata extẽdi. ¶ Et si quis dicat, de substantia & de ente, quæ sunt vniuersalia pro denominato? Respondetur, ꝙ talia per se, non sunt corporea neq; incorporea, sed solum permissiuè; quia inueniuntur in aliquibus corporeis, & in aliquibus incorporeis. ¶ Et per hoc faciliter soluitur tertia quæstio, in qua quærit Porphyrius, vtrum vlia C sint in singularibus, vel separata à singularibus. Respondetur, ꝙ vniuersalia capta pro denominato remoto, realiter sunt in singularibus, cũ sint idem realiter cũ moto, realiter sunt in singularibus, cum sint idem realiter cum ipsis: tamen ex se non sunt i singularibus, neq; extra singularia, sed vniuersalia pro denominato propinquo: puta pro illo quod actu dicitur vl̃e, quod habet solum esse ꝑ intellectum, non sunt in singularibus neq; extra singularia, nisi forte secũdum rationem, & intellectum. Quãtum ad tertium sit.

Corporeũ & incorporeũ dupliciter.

Obiectio.

CONCLVSIO responsalis. Subiectum attributionis huius scientiæ est vl̃e secundæ intẽtionaliter acceptum, attributum alicui limitato, D vt est in potentia propinqua dici de pluribus, & esse in pluribus. ¶ Ad rationes. Ad primã dicitur, ꝙ omnis sciẽtia realis est de vniuersali capto pro denominato, sed non capto secũde intentionaliter. ¶ Ad secundam dicitur negando minorem, quia vniuersale habet passiones vniuersales, quæ dicuntur propria denominatiuè. Et dico vltra, ꝙ non est inconueniens, aliquid cõtentum sub spẽ, denominatiuè, esse conuertibile cũ genere, vt prædicabile, quod dr̃ esse ꝓprium denominatiue est conuertibile cum vl̃i. ¶ Ad tertiam dr̃, ꝙ nec in quantum intentio, nec inquantũ denominatiuum primę intentionis est subiectum huius scientię, sed inquãtum vniuersale, & sub ratione vl̃itatis. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ vl̃e cõparatur ad hæc quinq; vl̃ia sub rõne

Art. 3.

generis,

B generis, quia prædicatur in quid de ipsis,& ipsa differũt spẽs. ¶ Ad quintam patet solutio in primo articulo.

Videtur autem neque genus, neque species simpliciter dici: genus enim dicitur & aliquorum &c.

Diuisio huius partis. ISTA est pars executiua huius libri: in qua Porphyrius determinat de quinq; vniuersalibus. Et diuidit in duos tractatus partiales. In primo determinat de quinq; vniuersalibus secundum se diffinitiuè,& diuisiuè: in secundo determinat de ipsis comparatiuè. Primus tractatus cõtinet quinq; capitula, secundum q̃ sunt quinq; vniuersalia. ¶ In primo capitulo determinat de genere. Et F diuiditur in duas partes principales. In prima ponit tres acceptiones generis, ponendo istam conclusionem. Videtur autem neq; genus neque species simpliciter dici.i. vniuocè, sed æquiuocè. ¶ Secundã partẽ huius conclusionis: scilicet de æquiuocatione,& multiplicitate speciei, relinquit Porphyrius vsq; ad sequẽs capitulum. Et q̃ genus dicatur ęquiuocè, probat ponendo tres acceptiones ipsius generis. ¶ Prima vero est, secundum quam genus dr̃ collectio multorum, quodammodo se habentium ad aliquid vnum, & ad se inuicem, vt collectio Romanorum dicitur genus isto modo, propter affinitatem & habitudinem adinuicem, & ad vnum principium, scilicet ad Romulum, per quod collectio Romanorum, ab omni alia collectione distinguitur. ¶ Secunda acceptio generis est, secundam quam genus dicitur vniuscuiusq; generatiõis principium, siue sit ab illo, qui genuerit, videlicet a patre, vel a loco, in quo quis genitus est, & de vtroq; dat Porphyrius duo exempla. Primum de patre, vt Orestem dicimus habere genus à Tantalo patre suo: secũdum vt Hylum dicimus habere genus ab Hercule. Primum exemplum de loco, vt Pindarum dicimus Thebanũ genere, quia natus est Thebis. Secũdum, vt Platonem dicimus Atheniẽsem genere, quia natus est Athenis. Quod autem locus sit genus: ꝓbat Porphyrius dicendo: Est.n. patria principium generationis, quemadmodum pater: deinde cõparat Porphyrius istas duas acceptiones adinuicem: dicens, quòd secunda acceptio generis est promptissima.i.perfectior, & magis vsitata, quàm prima: probat dupliciter. Primo, quia genus primo mõ dictũ, causat, & denominatur à genere secundo modo dicto, vt Romani, qui sũt genus primo modo dictum, descendunt, & denominantur a Romulo, qui est genus secundo modo dictum: Romani enim dicuntur, qui ex genere Romuli descenderunt, & Cecropidæ, qui ex genere Cecropis. Secundo, quia genus secundo modo dictum est distinctiuum generis primo modo dicti, vna enim collectio genitorum distinguitur ab alia per principium illius collectionis, quod est genus secundo modo dictum, vt collectio Romanorum distinguitur per Romulum ab alijs collectionibus; nanq; nos diuidentes, & ab alijs separantes,

A parantes, dicebamus omnem illam collectionem esse Romanorum genus. ¶ Tertia acceptio generis est, secūdum quam genus dicitur, cui supponitur species, ad similitudinē duorum primorum modorum. Et primo ponit similitudinem cum genere secundo modo dicto, quia sicut genus secundo modo dictum, est principium multorum genitorum: ita & genus tertio modo dictum est principium multarum specierum. ¶ Deinde ponit similitudinem cum genere primo modo dicto, nam sicut genus primo modo dictum, importat collectionem multorum genitorum: ita genus tertio modo dictum, continet multitudinem specierum.

B ¶ In secunda parte principali huius capituli eligit Porphyrius acceptionē generis, de qua est hic ad propositū, dicens, ꝙ cum genus dicatur multipliciter. s. pdictis tribus modis, de gñe tñ tertio mō est hic sermo apud philosophos, quod sic describitr. Genus est, qđ prędicatur de plurib. differentibus spē in eo quod quid. Pro cuius declaratione pmittit Porphyrius hanc diuisionē. Eorū q prædicātur, quædā prædicātur de vno solo, vt socrates, & hic, & hæc, & hoc: alia prædicantur de pluribus, vt gña, species, drīæ, propria, & accñtia: genus quidem, vt animal: species, vt hō: differentia, vt rationale: proprium, vt risibile: accidens, vt album, nigrum. Deinde declarat Porphyrius dictam diffinitionem: per hoc enim, quòd ponitur prædicatur de pluribus, differt genus ab indiuiduo, quod de vno solo prædicatur, & differt à specie, per hoc quòd dicitur de pluribus differentibus specie: species eñ, vt homo, solum de indiuiduis prędicatur: a proprio differt, quia propriū de vna sola specie, & indiuiduis quę sub ipsa sunt, prædicatur, vt risibile de homine & indiuiduis eius, à differentia vero, & accidente differt per hoc, ꝙ ipsa prædicantur in quale, genus vero in quid. Primam partem probat, quia per differentiam, & accidens conuenienter respōdetur ad interrogationem, factam per quale, vt si quæratur, qualis est homo, conuenienter respondetur, ꝙ est rationalis, & si quærat qualis est coruus, conuenienter respondetur niger: iō prædicatur in quale. Secundam partem probat, quia per genus cōueniē- C ter respondetur ad interrogationē, factam per quid de specie, vt si quęratur, quid est homo, conuenienter D respondetur, ꝙ est animal. Ex istis concludit Porphyrius, quòd prędicta descriptio generis nihil superfluum continet nec diminutum: quare ipsa est bona.

An genus sufficienter sit distinctum, & definitum.

QVAERITVR vtrū acceptiones generis, & diffinitiones generis sint sufficiēter assignatę. ¶ Arguitur primo cōtra primā partem: Nullius vniuoci sunt plures acceptiones sed genus est vniuocum (alias non esset vniuersale proprie dictum) ergo ipsius non sunt plures acceptiones. Sed ꝙ sint insufficiēter assignatæ, probatur, quia philosophus. 5. metaph. ponit

E nit plures acceptiões generis q̃ tres: ergo. ¶ Secundo sic, contra primam diffinitionem: illud, quod continet æqualiter cum altero sub aliquo tertio, non supponit illi alteri; sed spẽs continetur æqualiter cũ genere sub vniuersali, cum sit species vniuersalis, vt dictum est: modo species eiusdem generis æqualiter continentur sub gñe; ergo. Tertio sic: Prima diffinitio generis conuenit alijs à diffinito; ergo non est bona: Antecedens ꝓbatur quadrupliciter. Primo quia cõuenit enti, quia enti supponit spẽs. Secundo, quia differentię etiã supponitur species. Tertio, quia diffinitioni supponitur species. Quarto, quia cœlo supponuntur omnes spẽs istorum inferiorum, & tamen nulli istorum est genus: ergo. ¶ Quartò; Si secũda diffinitio generis esset bene assignata, vel per eam diffiniretur intẽtio generis, vel res subiecta intentioni, vel aggregatum ex vtroq;, nõ tertium; quia est ens per accidẽs, cuius non potest esse diffinitio; nec secundum, quia logicus non habet diffinire primas intentiones seu res subiectas, qa alias esset artifex realis: nec primum quia intentio generis non prædicatur de pluribus differẽtibus specie, cum sit species specialissima. Item cum dicitur, genus est, quod p̃dicatur: ibi talis terminus, genus, cũ sit terminus concretiuus, debet supponere de vi logices pro re subiecta: ergo videtur ꝙ res subiecta ibi diffiniatur. ¶ Quinto sic, secunda diffinitio generis conuenit alijs a diffinito: nam conuenit enti; etiam non cõuenit omni contento sub genere, cum species contineatur sub genere, cui talis diffinitio non cõuenit. ¶ In oppositũ arguitur auctoritate Porphyrij ponentis illas acceptiones gñis, & diffinitiones. In quæstione sicut in alijs erũt tres articuli. Quantum ad primum.

F

6. Metaphy. 4.

G

Art. 1. Generis duplex acceptio.

PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione acceptionum generis suppono nũc primo, ꝙ genus accipitur dupliciter. Vnomodo generaliter, ꝓ quõdam communi ad tres acceptiones positas in textu, & sic genus dr̃ multipliciter, seu æquiuocè de illis tribus acceptionibus. Aliomodo capit̃ specialiter, & hoc maxime ꝓ tertio mẽbro, seu pro tertia acceptione generis, in qua dr̃; genus est, cui supponitur spẽs; & sic non est equiuocũ, sed vniuocum. ¶ Secundò supponitur, ꝙ ad genus primo modo dictũ, tria requiruntur, primo ꝙ sit collectio multorum: secundo ꝙ illa multa habeant habitudinem affinitatis adinuicem & aliquid vnum; idest ad vnũ principium eorum: defectu cuius cumulus lapidum nõ dr̃ genus primo modo, quia lapides non habent affinitatem adinuicem, neq; ad vnum principium: tertio requiritur, ꝙ talis collectio distinguat ab alijs generibus per ipsum. Ex quo sequitur, ꝙ in genere primo modo dicto, reperiuntur tres respectus, seu tres habitudines: primus est respectus æquiparantiæ, qui est illorum multorum adinuicem; secundus est suprapositionis, qui est ipsius principij ad illa multa, tertius est suppositionis, qui est illorum multorũ ad ipsum principium. ¶ Tertio supponitur, quòd ad

H

A ad hoc ꝙ aliquid sit genus secundo modo dictū, requiritur, ꝙ sit principium effectiuum, vel conseruatiuū illius geniti. Et notāter dicitur principium conseruatiuum; nam locus non est principium productiuū rei genitæ, licet bene sit principiū cōseruatiuum rei genitæ, ratione qualitatum, & influētiarum cœlestium. Ex quo sequitur, ꝙ non accipitur locus pro superficie corporis continentis rē locatam; sed magis pro aggregato ex illa superficie & qualitatibus, seu influentijs corporum cœlestium. Sequitur secundo, ꝙ materia & forma non debent propriè dici genus secūdo modo, neq; etiam finis: cum non sint principia effectiua. Tertio patet,
B ꝙ tempus non est genus hoc secūdo modo, quia est magis causa corruptionis, ꝗ generationis, pro quanto duratio rei facit ipsam elōgari à suo principio, & appropinquare ad finē suum. Quarto sequitur ꝙ mater dr̄ bene genus secundo modo, quia est principium actiuum generationis.
¶ Quarto supponitur, ꝙ à Porphyrio præter acceptionem generis logici, solum enumerantur acceptiones generis, ad quarum similitudinē sumitur genus logicum, & quæ magis propinque faciunt ad eius cognitionem. ¶ Ex istis sequitur, ꝙ acceptiones generis sunt sufficienter assignatæ, & ꝙ genus tertio modo dictum, est vniuocum, sed genus commune ad tres acceptiones est æquiuocum, & tale non diffinitur. (Sco. in 3. d. 4. q. 1.)

SECVNDO sciēdum, ꝙ pro declaratione primæ diffinitionis ponitē secundo hæc distinctio. Aliquid supponitur generi dupliciter. vnomodo C directè, vt species, & indiuidua; & aliquid indirectè, siue lateraliter, vt differentiæ. Directè adhuc dupliciter. s. mediatè, & immediatè: mediatè, vt sunt indiuidua; immediatè, vt spēs. Tūc dicitur, ꝙ intellectus primæ diffinitionis generis est iste: Genus est vle, cui directè & immediatè supponitur species: licet. n. differentia indirectè supponatur generi, non tñ directè: licet etiam indiuiduum supponatur generi mediatè, non tamē immediatè. ¶ Sed pro declaratione secundæ diffinitionis supponitur primo, ꝙ hoc nomen, quod, potest tripliciter sumi. Vnomō relatiuè, quēadmodum in diffinitione generis capitur. Alio modo indefinitè. Tertio modo interrogatiuè. ¶ Supponit secundo, ꝙ hoc nomen, pluribus, pōt capi dupliciter. Vnomodo positiuè, & sic idē est, ꝙ multis, & sic accipit in diffinitione, quando dr̄: genus ē, quod ꝑdicatur de pluribus, idest de multis. Alio modo comparatiuè, vt importat excessum, & sic nō capitur hic, quia tunc sensus esset, ꝙ genus ꝑdicaretur de aliquibus differentibus plusquam specie, vel de aliquibus, & nō de tot quin de alijs. ¶ Tertio supponitur ꝙ hæc coniunctio, &, potest teneri dupliciter. Vnomodo copulatiuè: aliomodo expositiuè, vt idem est, ꝙ idest & sic capitur hic. ¶ Quarto supponitur ꝙ iste ablatiuus, spē, accipitur in diffinitione primè intētionaliter. Ex quo sequitur, ꝙ diffinitio generis est data per additamētum, cum in ea ponatur aliquid, qd non sit de ratione generis intrinseca.

(Supponi generi dupliciter.)
(Quod, tripliciter capitur.)
(D — Pluribus, dupliciter.)
(Et, dupliciter tenetur.)
(Ita. n. est in omnibus diffinitionib' relatiuorū & relatiuorum. Sco. in 4. d. 1. q. 2. in fi. de 3. princ.)

E ca. ¶ Ex istis dicitur, quòd intellectus secũdæ diffinitionis est iste: Genus est vniuersale, quod prædicatur: id est natum est prædicari prædicatione signata immediatè, & directè de pluribus. i. de multis differẽtibus specie in eo quod quid. ¶ Et aduerte ꝙ istæ duę diffinitiones diuersimodè dãtur de genere: prima datur de genere secundum ꝙ est genus, & vt sic dicit respectum ad speciem: secunda datur de genere s̃m ꝙ est vniuersale, & vt sic respicit speciem sub ratione subijcibilis. Ex quo sequit̃ ꝙ istæ duæ diffinitiones dantur de genere secundum diuersas habitudines: non est autem inconueniens aliquam secundam intentionem secundum diuersas habitudines habe F re duas diffinitiones, saltem datas per additamentum.

An diffinitio generis sit qdditatiua. TERTIO sciendũ, ꝙ circa prędictas diffinitiones incidunt aliquæ difficultates. Primo: an diffinitio generis data in ratione vniuersalis sit quidditatiua vel descriptiua. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo, quòd diffinitio quidditatiua est duplex, quędam est purè quidditatiua, cuius omnes partes ptinent ad quidditatem diffiniti, sicut ista: homo est animal rationale. ¶ Alia est quidditatiua data per additamentũ, in qua additur aliquod extrinsecum diffinito, & talibus diffinitionibus diffiniũtur omnes secundę intentiones; & etiam omnia accidentia respectiua, & etiam absoluta: nam accidens absolutum, siue in concreto, siue in abstracto non potest diffiniri complete, & diffinitione quietãte intellectum, sine termino suæ dependẽtię, G qui est subiectũ. Et si quis dicat, habet genus, & dr̃iam: concedo, & põt intelligi quantũ ad quodlibet eius: nihil intelligendo de sua dependentia, vel termino illius dependentiæ: concedo, ergo potest habere diffinitionem quidditatiuã, nõ datã ꝑ additamentum. Respondeo, ꝙ põt bene assignari aliqua ratio per essentialia, indicans totam essentiam illius, sed illa propriè non esset diffinitio, quia non esset expressiua perfecti cõceptus eius; neq; quietatiua intellectus. Et aduerte ꝙ duplex est diffinitio purè quidditatiua, quædam est, cuius omnes partes pertinent ad qdditatem diffiniti, sed non vt genus, & differentia, vt diffinitiones generum generalissimorum, quæ dantur per ens, & modum intrinsecum ipso H rum. Alia est, quæ datur per genus, & differentiam, & de illa communiter dicitur, ꝙ sola species diffinitur, & ibi capitur species tam pro specie specialissima, quàm subalterna. ¶ Secundo supponitur ꝙ ad hoc qd̃ aliquid sit proprie diffinibile diffinitione quidditatiua: quinq; cõditiones requiruntur. ¶ Prima, quòd sit ens positiuum, & per hoc excluduntur non entia, & etiam priuatiua. ¶ Secunda, ꝙ sit ens per se vnum, & per hoc excluduntur entia per accñs; vt homo albus, hõ niger, q̃ non hñt propriè diffinitionẽ quidditatiuã. ¶ Tertia, ꝙ sit ens reale. i. cui nõ repugnet hic verum esse & per hoc excluduntur entia rationis: cuiusmodi sunt secundæ intentiones, quæ solum diffiniuntur diffinitione data per additamen-

Obiectio

Definitio pure qdditatiua duplex.

Ex. 7. Metaph. 14.

Vide Sco. in 4. d. 3. q. 2.

A tamentum. ¶ Quarta, ꝙ sit vniuersale, & per hoc excluduntur oĩa singularia: quorum dr̃iæ non pn̄t dici quidditates: cũ de rõne quidditatis sit, ꝙ sit cõicabilis. ¶ Quinta, quòd sit compositum. i. ꝙ non sit ens simpliciter simplex, & per hoc excludũtur simpliciter simplicia: cuiusmodi est ens, dr̃iæ vltimæ, & etiam ꝓ priæ passiones. Ex his dr̃ primo, ꝙ diffinitio generis data in rõne p̄dicabilis, est quidditatiua data per additamẽtum, quia in ea ponitur ille ablatiuus, specie, qui supponit pro fundamento correlatiui generis, quod nullo modo pertinet ad quidditatẽ generis. Ex quo sequitur, ꝙ diffinitiones secundarum intentionum semper dantur per additamentum. Et si B quis dicat Porphyrius dicit, ꝙ diffinitio generis est descriptiua: debet intelligi, non est pure quidditatiua.

Corollaria.

QVARTO sciendum, ꝙ circa text. incidit vna difficultas: Quõ intelligitur, ꝙ genus prædicet̃ de pluribus differẽtibus specie, & ꝙ genus saluatur in vna specie. Et arguit̃ primo, ꝙ genus non prędicatur de pluribus differentibus specie: ista est falsa, genus de omni specie prędicatur: ergo ista est falsa: genus prædicatur de pluribus differentibus spetie. Patet consequentia, quia istæ propositiones sunt synonimæ: cum sint de eisdem terminis, eodem modo supponentibus. Respondetur, ꝙ ille terminus de pluribus non tenetur comparatiuè, sed positiuè, vt visum est, & ly spẽ, non regitur de ly, pluribus, sed de ly, differẽtibus. Et est regula, ꝙ quando comparatiuus ponitur in C oratione sine ablatiuo; recto ab eo; tunc tenetur positiuè: iõ ly, specie, regitur de ly, differentibus. Et si quis dicat: ergo supponit confusè, & distributiuè, quia terminus rectus ab ista dictione Differt, & Differes, supponit confusè, & distributiuè. Dr̃, ꝙ verum est, si regatur mediante ꝓpositione, a, vel ab. Sed quo ad secũdam partẽ, in qua quæritur, Vtrũ genus possit saluari in vnica spẽ? Rñdetur, ꝙ saluari in vnica spẽ poteſt tripliciter itelligi. Vnomodo ẜm existẽtiã. Aliomodo ẜm potentiam. Tertiomodo ẜm aptitudinem. Secundum existentiam dico, ꝙ genus potest saluari in vnica specie. Patet, quia destructis omnibus speciebus, dempto homine: adhuc homo est animal, & bñ sequitur, hõ est: ergo aĩal est. ¶ Sed D dubiũ est, quid diceret Aristoteles vtrũ oẽs spẽs posset destrui, dempta vna: cum sint de integritate vniuersi. ¶ De secundo dr̃, ꝙ genus ẜm potentia potest saluari in vnica spẽ: nã Deus põt facere, ꝙ oẽs spẽs destruantur, dẽpto homine, & tñ ibi erit animal: ergo genus ẜm põtẽtiam potest saluari in vnica specie. ¶ De tertio dicitur, ꝙ genus secundum aptitudinem non potest saluari in vnica specie, saltem terminatiuè: sic quòd nõ sit aptum natum esse in pluribus speciebus nam in qualibet specie de se natum est esse in pluribus, & prædicari de pluribus. Et dicitur notãter terminatiuè, quia fundamẽtaliter talis aptitudo põt saluari in vnica spẽ: cũ aĩalitas, à qua nõ distinguit talis aptitudo; possit saluari in vnica

Genꝰ quõ prędicat̃ de pluribus differentibus specie.

Regula.

Genus an saluari possit in vnica specie.

Dubium.

E vnica ſpecie: Et hęc de primo articulo. Quantum ad ſecundum.

Art. 2.

An intétio generis, vel res ſubiecta definiať.

Dvbitatvr primo. vtrùm hic diffiniatur intentio generis, ſiue res ſubiecta intentioni. ¶ Et arguiť primo ꝙ diffiniatur genus pro denominato, quia illud hic diffinitur, qđ prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie, ſed res ſubiecta, ſeu genus pro denominato eſt huiuſmodi, vt patet de animali, quod prædicatur in quid de homine, & de boue: ergo hic non diffinitur intentio generis, ſed res ſubiecta. ¶ Secundo ſic: Illud, quod hic diffinitur, prædicatur de pluribus differentibus ſpē, ſed genus pro per ſe ſignificato non prædicatur de pluribus differētibus F ſpecie, ſed ſolum differētibus numero: cum ſit ſpecies ſpecialiſſima vlis. ¶ Tertio ſic: Genus & ſpecies ſunt ſpecies diſparatæ: ergo vnum nō debet diffiniri per reliquum: cum vna ſpēs diſparata nō diffiniatur p aliā. Confirmať, quia totus proceſſus Porphyrij non vr̃ eſſe niſi de re ſubiectā intētioni, vt patet ex ſuis exemplis.

Sco. q. 6. quotli. d. quod intentio generis in colore & animali non differunt niſi numero.

¶ In oppoſitum arguitur primo ſic: illud diffinitur à logico, quod per ſe conſideratur ab eo, ſed res ſubiecta intentioni non conſideratur per ſe a logico, ſed ſolum per accidens: pro quanto ſibi attribuitur aliqua intentio. ¶ Secūdo ſic: illud quod diffiniť hic, debet eſſe vniuocum, ſed nulla res ſubiecta intentioni generis eſt vniuoca ad omnia illa, quæ dicūtur genus igitur. Item ſi hic diffiniretur res ſubiecta intentioni quæro de illa, vel eſſet animal, vel color, vel ſubſtantia, vel quantitas, & ſic de alijs, ſed nullum iſtorum eſt dicendum, G quia qua ratione diceretur vnū, eadem ratione dicendum eſſet & reliquum. Si dicas, ꝙ quodlibet iſtorū diffinitur. Probatur ꝙ non, qa, tunc diffinitum non eſſet conuertibile cū diffinitione, cum diffinitum non eſſet aliquid vnum, & tamē diffinitio eſſet vna. Pro ſolutione ponūtur aliqua dicta. Primum: hic diffinitur genus pro per ſe ſignificato concretiue deſignato, vt probant iſtæ rōnes. Pro cuius declaratione dr̃ ſecundo, ꝙ genus poteſt accipi tripliciter, ſicut & alia concreta .ſ. pro per ſe ſignificato, vt eſt ſecunda intentio cauſata p actum comparatiuum intellectus. Secundo accipitur genus pro denominato, quod eſt prima intentio; vt animal, de quo verum eſt dicere ꝙ eſt genus. Tertio accipitur pro aggregato ex prima intentione & ſecunda. Et iſtę acceptiones fiunt per intellectum; & iſtis duobus modis vltimis non accipitur ibi genus, ſed primo modo, vbi tñ forte de rigore logices deberet accipi pro re ſubiecta, cū cōcreta de rigore logices ſupponāt pro rebus ſubiectis; de hoc tñ dictum eſt in ſummulis in capitulo de gnē, quo virtute intellectus terminus pōt ſtare pro ſuo formali ſignificato. Diciť tertio, ꝙ prædicari per ſe cōuenit ſecundis intentionibus, & per accidēs rebus ſubiectis, quia pdicari eſt terminus ſecundæ intentionis, importans ſecundam intentionem: ið per ſe non poteſt dici de primis intentionibus; eſſe tamen per ſe conuenit primis intētionibus; & exercet illud in primis, quod prædicari ſignat in ſecundis.

Sco. in 4. d. 1. q. 2. & 1. ſi. 2. prin.

Sco. in 1. diſti. 23. Vide Sco. in 1. d. 4. q. 2. diſt. Videť eſſe diſtin-

Actio ⁊ cK 3 & Grægorij ponentui ſecundas intentiones eē cōceptus, ſignantes alios conceptus, rōne cuius hmōi prędicatiōes, .ſ. genus eſt, quod prædicať &c. dicuntur eſſe ſignatę, quaſi ſignātes illa, quæ p̄dicatione H exercitā & pluribus &c. prædicātur, ſed meli⁹ ſco tiſticè dicūtur eſſe fundamētales pdicationes.

A cundis. Ex quo sequitur probabiliter, ꝙ nomina cõcreta secundæ intẽtionis respectu huius prædicati, prędicatur, supponũt pro denominato vel subiecto respectu huius, qđ est esse. ¶Pro cuius declaratione dicitur quarto, ꝙ prædicatio est duplex, scilicet exercita & signata. ¶Exercita, quæ fit mediãte isto verbo, est, vt homo est animal. ¶Signata quæ fit mediantibus istis verbis, dicitur prędicatur, affirmatur, verificatur, vt cũ dicitur, genus prędicatur de specie, superius affirmatur de suo inferiori. Et aduerte, ꝙ prædicatio signata in intentionibus secundis nõ põt exerceri in eisdem, nisi forte in his, quæ se habent sicut superius & inferius, vel vt subiectum & propria passio; Primũ patet, quia ista prædicatio si-

Prædicatio duplex.

B gnata, genus prædicatur de specie; male exercetur per istam, species est genus. Secundum patet, quia ista: genus prędicatur de hoc genere, conuenienter exercetur per istam, hoc genus est genus, & ista, prędicabile prędicatur de vniuersali, per istam vniuersale est ꝑdicabile. ¶Ex hoc infertur ꝙ prędicatio signata in intentionibus secundis desperatis exercetur in primis, vt ista genus ꝑdicatur de specie, exercetur per istam, homo est animal. ¶Secundo infertur, ꝙ à prędicatione signata in secundis intentionibus ad prędicationẽ exercitam in primis, non est consequentia formalis, quia stat antecedens esse verũ consequente existente falso, vt ꝑdicabile prædicatur de vniuersali est signata, & tamen nõ exercetur in primis. His suppositis dicitur primo, ꝙ illud, quod hic diffinitur, non est res C subiecta intentioni generis, vt probatum est. Secũdo dicitur, ꝙ hic diffinitur intentio generis concretiuè designata, quia illud hæc diffinitur, cui per se inest diffinitio, sed hoc est tantum intentioni secundæ, eo ꝙ in diffinitione ponuntur prædicata intentionalia, quę per se primo insunt intẽtioni, & rei subiectæ per accidẽs. Ideo dr̃ tertio, ꝙ res subiecta intentioni est illud, in quo exercetur diffinitio intentionis. Ad rõnes alterius opinionis. ¶Ad primam dicitur, ꝙ res subiecta bene prædicatur in q̃d de specie prædicatione exercita: tñ genus bene potest prædicari prædicatione signata. ¶Ad secundũ dicit̃, ꝙ licet intẽtio generis, non prædicetur prædicatione exercita, nisi de dif D ferentibus numero, tñ prędicatione signata bene prędicatur de differentibus specię. ¶Ad tertiam dr̃, negando antecedens, nam in respectu vniuersalium disparatum bene põt diffiniri per suum terminum, seu ꝑ fundamentum alterius disparati, & hoc saltem diffinitione data per additamentum. ¶Ad quartam dicitur, ꝙ processus Porphyrij datur de manifestioribus nobis, ideo illa exemplificat per primas intentiones, nõ quia de ipsis dederint diffinitiones, sed quia per eas exercẽtur, quæ per secũdas intentiones importantur.

Dubitatur secũdo vtrum illa sit concedenda, genus est genus, & verum de rigore sermonis illæ debeant concedi, animal est genus, homo est species, rõnale est differentia ¶Ad primum respondetur Art. 8.

Genus est genus, an sit concedendum.

E per distinctionem, quia hæc propositio, genus est genus, potest habere sex sensus. ¶Primus est, secundum quem ille terminus, genus, tenetur vtrobique pro denominato. ¶Secūdus est, secundum quem tenet vtrobique pro per se significato. Tertius est, secundum quem genus in subiecto accipitur pro denominato, & in prædicato pro p se significato, & tūc talis est denominatiua, sicut ista, animal est genus. ¶Quartus est, secundum quem genus a parte subiecti sumitur pro per se significato, & in prędicato pro denominato, & talis prædicatio est similis huic, genus est animal. Quintus est, secundum quem genus vtrobique sumitur pro per se significato, sed à parte subiecti sumitur vt quid, & in prædicato, vt modus. ¶Sextus est, secundum quem
F genus accipitur pro per se significato, sed in subiecto accipitur, vt modus, & in prædicato, vt quid. Ex istis sequitur primo, ꝙ hęc propositio, genus est genus, in quatuor primis sensibus potest concedi. ¶Dicitur secundo, ꝙ hæc propositio, genus est genus, in quinto & sexto sensibus est falsa, quia tunc denotatur, ꝙ genus pro per se significato prędicatione exercita prædicetur de pluribus differentibus specie, quod est falsum, cum sit species specialissima. ¶Ad secundam partem dubij dicitur ab aliquibus, quòd tales propositiones, homo est species, animal est genus sunt distinguendæ penes secundum modū æquocationis, eò ꝙ subiecta earū possunt supponere psonaliter & simpliciter. Vnde dicunt ꝙ si suppo-

nāt pro re ad extra, sunt falsę, sed p
G intētione animæ, seu concepto aīæ, sunt veræ, & supponūt materialiter. Aliter tñ respondetur, ꝙ tales ppositiones sunt simpliciter concedēdę, secundum ꝙ subiecta earū supponunt simpliciter pro significato adæquato secundū se capto termini cōis. ¶Vnde data est regula ī summulis, ꝙ terminus acceptus respectu prædicati, vel subiecti ponentis differētiam inter superius & inferius, supponit simpliciter pro significato adæquato, ideo subiecta istarum propositionū supponunt simpliciter, neq; de rigore sermonis sunt distinguendę: nam talia prędicata intentionalia faciunt subiecta supponere pro significatis adæquatis, vt sunt in potentia propinqua, vel remota de pluribus prædicari, vel non prædicari, & hoc virtute illius regulæ, talia sunt subiecta, qualia permittuntur a prædicatis suis. ¶Sed quæreret aliquis, qualiter supponit species in ista, homo est species, similiter genus in ista propositione, animal est genus. Respondetur communiter, ꝙ supponūt personaliter pro quibusdā secundis intentionibus, concretiuè designatis. ¶Sed contra hoc arguitur, concretum debet supponere pro significato materiali, sed isti termini sunt termini concretiui, igitur. ¶Item, dicendo homo est pater, homo est albus ibi prædicata supponunt pro significato materiali. Item cuiuslibet propositionis affirmatiuæ veræ subiectum & prædicatum debent supponere pro eodem, ergo etiam ibi supponunt pro eodem. ¶Item si spe-

H (margin, beside "dicari, vel non prædicari")

Quęstio.

A si species supponere pro secunda intentione, concretiue designata, ista, esset concedenda, homo est secunda intentio concretiue designata, quia quando aliquis terminus supponit pro aliquo sub aliquo modo: tunc terminus illius, pro quo supponit, sumptus cum illo modo verificatur de illo, de quo verificatur ille terminus, sed species supponit pro secunda intentione concretiue designata: ergo secunda intentio cum isto modo concretiue designata verificatur de illo, de quo verificatur species. ¶ Propter istas rationes dicunt aliqui, & magis logicaliter, & de rigore sermones, quod species supponit pro illo pro quo supponit subiectum connotando illud subiectum, habe-B re talem secundam intentionem, sicut dicendo, Petrus est albus, ly albus, supponit pro Petro, cõnotando ipsum habere albedinem. ¶ Ex isto sequitur quod isti termini sunt concretiui, genus, species differentia &c. ¶ Et ideo ista non est concedenda de rigore, species est secunda intentio: nisi caperetur istud complexum secunda intentio, concretiue, sed debet dici, species est vnum intentionale. Et quod sint concretiui, patet, quia nullus terminus abstractiue sumptus videtur prædicari denominatiue de aliquo subiecto, nunquam enim conceditur ista, Petrus est albedo, Petrus est filiatio, similiter illæ nunquam conceduntur homo est species, animal est genus, si tales termini essent abstracti: ideo necesse est, quod sint termini concretiui, & etiam sint connotatiui.

Sco. in 1. dis. 23. q. vnica

DVBITATVR tertio vtrum natura communis, quam ponimus cõmunem per indifferentiam, & determinatam, per differẽtiam indiuidualem distinguatur realiter à differentia indiuiduali, per quam sic determinatur, & contrahitur. Respondet breuiter, quod non, sed sunt idẽ realiter, licet formaliter distinguatur. C

De differentia indiuidua-li. vide Scot. in 2. d. 3. q. 6.

¶ In oppositum arguitur, quandocũque aliqua duo sic se habent, quod aliquid vere affirmatur de vno, & illud idem vere negatur de alio, illa distinguũtur realiter, sed sic ẽ, quod aliquid vere affirmatur de natura communi, & illud idem negatur de differentia indiuiduali, ergo illa distinguuntur realiter. Minor probat̃, quia de natura communi affirmatur communicabile, & idem negatur de D differentia indiuiduali, quia ista est vera, differentia indiuidualis nõ est communicabilis. ¶ Pro solutione ponuntur aliquę propositiones. ¶ Prima quæcunque distinctio alicuius res sufficit ad hoc, quod de illo possint verificari contradictoria. ¶ Secunda propositio, quęcunque distinctio sufficit ad hoc, quod contradictoria non verificentur de eodem. ¶ Tertia propõ: ad hoc quod contradictoria debeant verificari de eodem, requiritur ꝙ verificentur de eodem singulare omnimoda identitate idem: & ideo posset negari simpliciter maior. ¶ Sed contra hoc replicatur, inter cõtradictoria est æqualis repugnantia, sed aliqua contradictoria includunt distinctionem realem aliquorum duorum ergo & oĩa. Minor probatur, quia bene sequit̃,

Scot. in 4 q. 1.

Quo iter contradictoria est distantia infinita. vide Scot. 4. q. j.

E a est ens, & b est nō ens: ergo a & b distinguuntur realiter: ergo & bene sequitur, natura communis est cōmunicabilis, differētia indiuidualis est non communicabilis: ergo natura communis & differentia indiuidualis distinguuntur realiter. Respondetur, ꝙ inter cōtradictoria est ęqualis repugnantia respectu alicuius singularis omnimoda idētitate idem, sed non oportet ꝙ sit æqualis repugnātia respectu aliquorum adinuicē, sal tē in inferendo distinctionē illorū. ¶ Tertio sic: quandocunq; aliquod oppositū dr̄ de aliquo siue per se siue per accidēs, reliquū non pōt de eodē verificari, sed vnitas numeralis realiter conuenit naturæ: ergo eius oppositum videlicet cōmunicabilitas nō F cōuenit ipsi naturæ, & per cōsequēs ista est falsa, natura est communicabilis. ¶ Et si dicatur: singularitas seu vnitas numeralis, & cōicabilitas nō opponūtur, nec repugnāt eidē. ¶ Cōtra: si consequentia ad aliqua aūtia repugnant, & aūtia repugnabūt, sed bene seqtur, hæc res est vna vnitate, minori vnitate numerali: ergo est multiplicabilis vn̄ bene seqtur, hęc res est vna vnitate numerali: ergo nō est cōicabilis: ergo seqtur ꝙ vnitas minor vnitate numerali, & vnitas numeralis opponūtur. Rn̄deī ꝙ nō seqtur gratia formæ, hæc res est vna numero: ergo non est multiplicabilis, sed bene sequitur, hæc res est per se vna numero: ergo nō est multiplicabilis. ¶ Etiā nō est incōueniens opposita dici de aliquo, vnum ꝑ se, & aliud ꝑ accidēs, qa tūc nō sunt opposita. ¶ Quarto sic, nā cōis multiplicatur ad multitudinē suppositorū, & G determinaī ꝑ hmōi drīas: ergo erūt tot spēs specialissimæ hominis, quot erūt humanitates. Rn̄detur negādo cōsequentiā, & rō est, quia licet natura sm̄ eius propriam vnitatem, quā habet in re, sit cōicabilis: tn̄ non est vl'e, neq; species, sed requiritur ꝙ sit prædicabilis, & ꝙ sit sub indifferētia quasi contraria ad oēs alios conceptus; modo ista non habet nisi in intellectu: igitur. ¶ Quinto sic: oīs natura communis est communicabilis, sed differentia indiuidualis est natura communis: ergo differentia indiuidualis est cōmunicabilis. Respondetur ꝙ si maior sit de omni, cōsequentia est bona; sed sicut conclusio est falsa, ita & maior: cum sit sensus, de quocunq; verum est dicere, H ꝙ est natura communis, de illo verū est dicere, ꝙ est cōmunicabile, quod est falsum: posset etiā negari minor; & hoc si natura cōis & drīa indiuidualis accipiantur abstractiuè. ¶ Sexto sic; bene sequitur, hoc est cōicabile: demonstrando per ly hoc, naturā cōem, & hoc est drīa indiuidualis: ergo drīa īdiuidualis, est cōicabilis. Consequentia patet per syllogismū expositoriū. Rn̄detur ꝙ non est bonus syllogismus expositorius; quia a maiore ad vnam de omni, non est bona consequentia, quod tn̄ requiritur ad bonum syllogismum expositorium. Et hæc de secundo art. Quātum ad tertium sit.

Sco. vlt. q. prolo. fol uit talear gu. art. 2. de theologia cōtingentium.

Sco. in d. 3. q. 3.

Non pō maior identitas concludi in clusione extremorum, ꝙ ſ identitas eorum a mediū iꝑ pmissis. q. 5. quodlib. art.

CONCLVSIO responsalis: Acceptiones & diffinitiones gn̄is sunt sufficienter assignatę in textu; vt patet ex dictis in duob. articulis. Ad rationes Art. 3.

A tiones ante oppositum quæstionis. ¶ Ad primam dicitur, ꝙ licet genus tertio modo dictum siue acceptum sit vniuocum, non tamen genus acceptum, vt est cõmune ad tres eius acceptiones: immo est sic æquiuocũ. Et ad illud, quod subiungitur, dicit quòd Porphyrius noluit hic enumerare omne acceptiones generis, sed solum illas enumerat, ad quarũ similitudinem sumitur genus logicum. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ species ĩ actu exercito non subijcitur generi, capto pro per se significato, licet bene in actu signato. ¶ Ad tertiã dr̃ negando antecedens, & ad primã probationem dicitur, ꝙ differentiæ nõ supponuntur directè generi, sed indirectè. Ad aliam probationem dicitur, quòd licet species supponatur illi diffinitioni tanquam contentum

B sub suo diffinito; tamen denominatiuè, non tanquam inferius sub suo superiori. ¶ Ad quartam probationem dicitur, quòd omnia supponuntur cœlo suppositione locali, sed non suppositione formali, & logicali, secundum quam species supponit generi. ¶ Ad quartam patet solutio in primo dubio. ¶ Ad quintam dicitur negando antecedens; & ad primam probationem dicitur, quòd ens excluditur per primam particulam diffinitionis, quia non est vniuersale, saltem propriè captum, neq; pro per se significato. Ad secundam probationem antecedẽtis dicitur, ꝙ bene concludit contra illos, qui ponunt primam intentionem diffiniri: nam si animal diffiniretur tali diffinitione, oporteret, quòd talis diffinitio cõpeteret cuilibet, contento sub animali, quod est falsum. C

SPecies autem dicitur quidem & de uniuscuiusq; forma; secũdum quam dictũ est, Priami qui dẽ species digna est imperio &c.

ISTVD EST secundum capitulum huius tractatus, in quo Porphyrius determinat de secundo prædicabili, scilicet de specie; & diuidit in duas partes principales. ¶ In prima ponit acceptiones ipsius speciei: in secunda eius diffinitiones. Primo igitur ponit duas acceptiones speciei, dicens quòd species primo dicitur vniuscuiusque forma, vel pulchritudo, secundum quam aliquis dicitur speciosus: secundum quem modum dictum est ab antiquis, D quòd species Priami digna est imperio, & hoc modo capitur species ab Aristot. primo ethicorum, cum dicit: Non omnino phœlix est, qui specie turpissimus est, aut sine prole. Secundo modo accipitur species, vt ponitur sub assignato genere, idest determinato, & dat Porphyrius tria exempla. Primum est, vt homo est species animalis: Secundum, vt album, idest albedo est species coloris. Tertium, vt triangulus est species figuræ. Consequenter remouet dubium: nam superius genus diffinitum est per speciem: ergo species non debet diffiniri per genus. Respondet Porphyrius, quòd genus & species correlatiuè se habent: ideo possunt diffiniri per seinuicem: ideo oportet in vtrarumque rationibus vtrisque vti. ¶ In secunda parte

E te ponit tres diffinitiones speciei, secundo modo captæ: quas postea declarabit. Prima est: species est, quæ ponitur sub assignato genere. ¶ Secunda species est, de qua genus prædicatur in eo quod quid. Tertia est: qua dicitur, species solum prædicatur de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid. Et differt ista diffinitio a duabus primis: quia solum conuenit speciei specialissimæ: sed aliæ duę conueniunt tam speciei specialissimæ quam subalternæ. Deinde declarat istas diffinitiones, & primo primam, ponens talem cõclusionem. In vnoquoq; prædicamento sunt quædam generalissima, i. quoddam generalissimum: capiendo plurale pro singulari: & quædam specialissima, & quædam intermedia. Pro

F declaratione supponitur, q̃ generalissimũ est, supra quod non est aliud superueniẽs genus: & specialissimũ, post quod non est alia inferior species. Sed intermedia sunt genera & species, ad aliud & ad aliud sumpta, idest comparata. Hoc supposito probat prædictam conclusionem duplici exemplo: pro primo constituit ordinationem prædicamentalem substantiæ, dicens: quòd prædicta conclusio est manifesta in prędicamento substantiæ: in quo substantiæ: est genus, sub quo ponitur corpus, sub corpore corpus animatum, sub corpore aĩato aĩal, sub aĩali aĩal rationale, sub quo ponĩ homo, sub homine sortes, & Plato, qui sunt particulares homines. Et inter illa, substantia, est generalissimum: quia est genus, & nullius est spẽs: homo vero specialissimum: quia est species solum, &, non potest esse genus. Corpus autem est species substantiæ, & genus corporis animati: corpus animatum est species corporis: & genus animalis: aĩal est species corporis, & genus animalis rationalis: aĩal rationale est species aĩalis, & genus hominis: homo vero est species animalis rationalis: non autem est genus particularium hominum: quia omne, q̃ est proximum ante indiuidua: solum erit species, & non genus: cum sub se non habeat nisi indiuidua. Et ex his infert Porphyrius duo corollaria. ¶ Primum, sicut substantia est genus generalissimum, eo q̃ supra eam nihil est, supple, quod sit genus ad eam: sic homo est species specialissima, eo q̃ est species, postquam non est alia inferior spẽs: quæ vero sunt

H in medio. s. inter generalissimum & specialissimum, sunt species eorũ, quæ sunt supra ipsa, & genera eorũ, q̃ sunt sub ipsis. ¶ Secundũ corollarium; q̃ intermedia habent duas habitudines. s. vnam ad superiora, sm̃ quam dicũtur species eorum: & aliã ad posteriora, sm̃ quam dicũtur genera eorũ. Extrema vero habent tantum vnam habitudinem; quia generalissimum non habet habitudinem ad superiora, quorum sit species: sed hẽt habitudinem ad posteriora, quorum tantum est genus: specialissimũ vero habet solum habitudinẽ ad superiora, quorũ est species: non enim habet habitudinẽ ad posteriora, quorum sit genus. Consequenter ex omnibus prædictis colligit Porphyrius duas diffinitiones gñalissimi: & tres

spe-

A specialissimi, & vnam intermediorũ.¶ Prima: generalissimum est, qđ cum sit genus, non est species.¶ Secũda est, supra quod nõ est aliud genus superueniens. Prima diffinitio specialissimi est, quod cum sit spẽs, non est genus. Secunda est, quod cũ sit species, nunq̃ diuiditur i species: Tertia est, quod de pluribus, & differentibus numero i eo quod quid sit prędicatur. Intermedia verò sunt genera, & species, ad aliud quidem & ad aliud sumpta. i. comparata. Deinde declarat Porphyrius exẽplo naturali & ciuili prędictã cõclusionẽ sic: sicut est in coordinatione ciuili: ita vr̃ esse in coordinatione prædicamẽtali, sed in coordinatione ciuili aliquid est tm̃ pater, vt Iupiter: aliud vero tm̃ filius, vt Agamenõ: aliud verò pater & filius, vt Atrides, Pelopides, Tantalides; igitur proportionabiliter vr̃ esse in coordinatione p̃dicamentali. s. q̄ in ea est aliquid tantum genus generalissimũ, & aliquid tm̃ species; & quædam vero genera & species, sicut intermedia. Deinde ne aliquis credat esse omnino simile de coordinatione prędicamentali & ciuili, ponit Porphyrius differentiã inter eas; nam in coordinatione ciuili contingit omnia reduci ad vnum primum. s. ad Iouem, qui est pater; sed in coordinatione prædicamẽtali non ita est q̄ omnia ad vnum primum, quod sit genus, reducant. Qđ probat Porphyrius, quia maximè esset ens, sed hoc non: quod probat dupliciter. Primo q̄a sm Arist. ponũtur decẽ genera prima, qđ nõ esset, si ens esset genus ipsorũ. ¶ Secũdo probat; quia oẽ genus est vniuocum ad ea quorum est genus, sed ens nõ est vniuocũ ad decẽ prædicamẽta: ergo nõ est genus eorũ. Minorem probat dupliciter. Primo auctoritate Arist. dicẽtis: Siquis oĩa entia vocet, æqui uocẽ, inquit, nuncupabit. Secũdo p̃batur rõne; quia oẽ vniuocum ad aliqua p̃dicatur de ipsis sm idẽ nomen & eãdẽ rõnẽ, sed ens nõ prædicat de omnibus sm idẽ nomẽ neq; eandẽ rõnẽ: ergo non est vniuocum ad oĩa. Minorẽ probat dicendo: neq;. n. est vnum cõe genus omnibus ens, nec oĩa eiusdẽ generis sũt sm vnũ genus supremũ. Consequẽter determinat Porphyrius incidentaliter de numero generalissimorũ & specialissimorũ: dicẽs, q̄ decẽ sunt generalissima: specialissima verò sunt in numero D certo & determinato sm naturã, licet nobis indeterminato; plures eñ species latent nos: sed indiuidua sũt infinita, & ab arte relinquenda. Ex infert duo corollaria. Primũ est: descendentem per diuisionẽ a generalissimis ad specialissima, in specialissimis iubet nos Plato quiescere, qđ probat dupliciter. Primo quia descẽsus à generalissimis ad specialissima fit per differentias formales, p̃ quas non fit descensus sub specie ad indiuidua: licet possit fieri descensus per differentias indiuiduales seu materiales. Secundo probat, quia indiuidua, quæ sunt sub specie, sunt infinita: modo infinita sunt relinquenda ab arte. Secundum corollariũ, ascendentem à specialissimis ad generalissima, necesse est ire per collectionẽ multorum in vnum. Secundam par

E partem probat; quia ascensus à specialissimis procedit à singularibus ad aliquid commune eis: modo cōmune est collectiuū plurium in vnū: collectiuum.n.multorum in vnā naturam species est, quod probat Porphyrius de hac specie homo: participatione .n. speciei plures hoies sunt vnus homo. Sed ꝙ descensus fiat ꝑ singularia, patet, singulare enim semper est diuisiuum alicuius communis. Vnde singularia econtrario diuidunt, quod vnum est. Consequenter Porphyrius declarat secundam diffinitionem speciei per tres propositiones. Prima: genere existēte vno, species sunt multę, quia diuisio generis semper est in plures species. Secunda: genus semper de specie prædicatur, & vniuersaliter omnia superiora de inferioribus. Tertia: spēs neque de genere sibi proximo, neq; de superioribus prædicatur. Probatur, quia oportet ęqua de æquis. i. cōuertibilia de conuertibilibus prædicari, vt risibile de homine: aut maiora de minoribus. i. superiora de inferioribus, vt animal de homine: minora vero minime. i. inferiora de maioribus nunquam prædicantur: non em̄ dicimus animal esse hominem, quē admodum dicimus, hominem esse animal. Deinde declarat tertiam diffinitionem speciei sic: omnia superiora de inferioribus prædicantur: species autem est superius ad indiuidua: igitur de ipsis prædicatur. Maiorē declarat inductione & exēplo. Vnde quia genus est superius ad spēm, & ex cōsequenti ad indiuidua eius, de quibuscunq; prædicatur species, de illis prædicatur genus illius spēi, & genus illius generis vsq; ad generalissimum, vt si sortes sit hō, homo est animal, & animal erit substātia, & sortes erit substantia, & sic generalissimū de omnibus prædicatur. Iō cōsequēter Porphyrius determinat de indiuiduo, primo notificans indiuiduū quò ad prædicationē sic. Indiuiduū est, quod prædicatur de vno solo particulari, vt Sortes, & hoc album, & hoc veniens, & Sophronici filius. Secundo notificat indiuiduum quò ad denominationē & distinctionem dicens, ꝙ indiuidua, dicūtur, qm̄ ex proprietatibus consistit vnūquodq; eorum, quarum collectio in alio nunquam eadē erit, vt proprietates Socratis nūquam in alio erūt. Illę vero, q̄ sunt hominibus communibus, & quæ sunt particularibus hominibus, in eiusdem, quæ sunt homines, erunt eædem, puta in particularibus hominibus. Consequēter concludit ordinem eorum, quę sunt in recta linea prædicamentali: dicēs, ꝙ indiuiduum ponitur sub specie, & species sub genere. Quod probat, quia omnis pars ponitur sub suo toto: species autem est pars, supple subiectiua ipsius generis: igitur &c. Vnde dicit Porphyrius, quòd species est totum & pars, pars respectu generis, & totum respectu indiuidui. Finaliter epilogat Porphyrius dicta in præsenti capitulo & in capitulo de genere, dicens quòd sufficienter dictum est de genere, & specie, & quid sit generalissimum, & quid sit specialissimum, & quid intermedia.

A *An species rectè sit distincta & definita.*

QVAERITVR vtrũ acceptiones speciei; & diffinitiones eius sint sufficienter a Porphyrio assignatæ. ¶ Et arguitur primo quòd nõ, quia tot modis dicitur vnum oppositorũ, quot modis dicitur & reliquum sed genus,& species opponuntur: igitur sicut sunt tres acceptiones generis, erunt & tres acceptiones speciei: ergo insufficiẽter sunt assignatæ. ¶ Secundo sic: Vnius rei non sunt plures diffinitiones sed species est vna; igitur ipsius speciei non sunt plures diffinitiones. ¶ Tertio sic, probando ꝙ tertia diffinitio speciei non sit bona, quia non conuenit omni contento
F sub diffinito, nec soli diffinitio igiĩ &c. Prima pars patet, quia sol, & fenix sunt species & tamen non prædicantur de pluribus differentibus numero. Secunda pars patet, quia conuenit generi: animal enim prædicatur de pluribus differentibus numero. ¶ Quarto sic. Genus & spẽs sunt correlatiua: ergo vnum debet poni ĩ diffinitione alterius, vt patet in textu. Sed cum dicitur, species est, quod prædicatur de pluribus differentib. numero, non ponitur genus; igitur. ¶ Quinto sic: Si ista diffinitio esset bona, vel diffiniretur species pro denominato, vel pro per se significato, non pro denominato, vt notum est, neque pro per se significato, quia de specie capta secundæ intentionaliter, prædicatur vniuersale denominatiue, nam ista est denominatiua, species est species: dummodo spẽs capiatur in prædicato, vt modus, & in G subiecto, vt quid ergo etiam ista erit denominatiua, species est vle, qa de quocunque prædicatur inferius denominatiuè, & superius. ¶ Item species non est prædicabile, sed est subijcibile: cum supponaĩ generi. ergo hic male diffinitur per prædicari. ¶ In oppositum arguitur auctoritate Porphyrij in textu. In quæstione erunt tres art. sicut in pręcedẽtibus. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum, ꝙ Porphyrius non enumerat omnes acceptiones speciei, sed solum illam ciuilẽ, ad cuius similitudinem sumitur logica, quia sicut species ciuiles, quæ ẽ pulchritudo vel forma, terminat cõfusionem corporis pro debitam mẽbrorum commensurationem & coloris proportionem: ita species logica terminat cõfusionem generis, saltem si vtrunq; pro denominato accipiatur. ¶ Et aduerte, ꝙ ipsius speciei tres sunt diffinitiones, quarum prima sic intelligitur: Species est, quæ ponitur sub assignato gñe. i. quæ directè, formaliter & immediatè ponitur sub determinato genere. Dicitur directè, propter differentias, quæ ponuntur lateraliter. Dicitur formaliter, pp partes totius in mõ: cuiusmodi sunt, homo albus, homo niger, q̃ nõ ponuntur formaliter sub gñe. Dicit immediatè pp indiuidua, q̃ solũ mediatè ponũtur sub gñe. Dr̃ sub determinato gñe, qa vna spẽs nõ pt poni nisi sub vno gñe pximo, nisi saltẽ æquocè caperet: cuiusmodi est corpus, qd æquocè poniĩ sub quãtitate, & sub substãtia. ¶ Secũda diffinitio Art. 1. H

sic

E sic intelligitur: Species est, de qua genus in eo quod quid sit prædicatur, idest de qua genus prædicatione signata in quid prędicatur: sic quòd significet illud quod prędicatione essentiali, & exercita in quid prædicatur. Et aduerte ꝙ iste duæ primæ diffinitiones dātur tam de specie specialissima, q̃ de specie subalterna, & dantur de specie, in quantum species est subijcibile, vel inferius respectu generis. Nam prima datur de specie í ratione inferioritatis. Secunda in rône subijcibilis, & magis istæ duę debent dici descriptiones, q̃ diffinitiones. Tertia vero sic intelligitur. Spēs est vniuersale, quod prædicatur solum de pluribus differētibus numero in eo, quod quid. Cuius particulæ satis sunt clarę ꝑ particulas diffinitionis generis, nam ibi ly pluribus F capitur positiuè, & ly numero supponit determinatè pro indiuiduis captis pro denominato. Sed aduerte, ꝙ illa particula solum, seu ille terminus solū, potest determinare ly prædicatur vel ly numero: si ly prædicatur, tūc sic exponitur: species est, qđ prædicatur, & non subijcitur; q̄a regula est in summulis, ꝙ quando dictio exclusiua additur verbo, tūc excludit omne aliud verbum, & tūc illa diffinitio esset mala. Sed qñ determinat ly numero, sic exponitur: species est, quæ prędicatur de pluribus differentibus numero, & non de pluribus differentibus non numero, saltem in quid. Et aduerte, ꝙ ista diffinitio datur de specie, vt est vłe, & ē ꝗdditatiua suo mō saltē data ꝑ additamētum, sicut diffinitio generis.

Scot. in 1. di. 8. q. 3. quòd natura purificetur in illis pluribus.

Secundo sciendum, ꝙ circa G textum incidit vna difficultas: quare est ꝙ genus diffinitur per speciē, & species per genus. Pro solutione supponitur, ꝙ spēs, & genus capta ꝑ per se significato, correlatiuè se habent adinuicem. i. vnum refertur ad aliud & econtra: Nam genus dicitᷓ alicuius speciei genus, & spēs alicuius generis species. Et dr̄ capta pro ꝑ se significato, quia si caperentur pro denominato, non se haberent correlatiue, vt homo non dicitur correlatiue ad animal. ¶ Secundo supponitur: ꝙ relatiuum refertur ad suū correlatiuum, sed non terminatur ad ipsum, sed ad suum fundamentum vt species refertur ad genus, sed nō terminatur ad genus, sed ad fundamētum generis, puta ad animal, vel ad H aliquid aliud huiusmodi. ¶ Tertio supponitur, ꝙ vnum relatiuum non dēt diffiniri per suum correlatiuū: sed fundamentum sui correlatiui: vel ꝑ terminum, supponentem pro eo, vt species nō debet diffiniri per genus captum formaliter, sed per terminū supponentem pro suo fundamento. Similiter genus debet diffiniri per fundamentum speciei, & non ꝑ speciem captam secundæ intentionaliter: ideo genus positum in diffinitione speciei, capitur pro denominato, & species in diffinitione generis ēt accipitur pro denominato. Et si quis dicat. Porphyrius dixit in textu oppositum, quia dixit, ꝙ necesse est in vtrorumq; rationibus vtrisq; vti. Dicitur ꝙ Porphyrius nō vult habere, ꝙ vnum relatiuum diffiniatur per suum correlatiuum sed per fundamentum

Scot. in 1. di. 23. q. vnica. Scot. in 1. d. 30. q. 1.

Obiectio.

A mentum sui correlatiui, quia correlatiuum non est notius suo relatiuo. Etiam esset circulatio in diffinitioni bus relatiuorũ, & idem esset notius seipso. Et si quis dicat: pater diffinit per filiũ, & econtra, vt pater est ens, habens filium, & filius est ens, habẽs patrem, & tñ illa se habent sicut relatiuum & correlatiuum. Dico, ꝙ illæ diffinitiones non sunt bonæ, nisi termini correlatiuorum supponant ꝓ suis denominatiuis. Sed oportet dicere: pater est animal, quod genuit aliud animal sibi simile in specie, cũ eo existens: filius est animal, genitũ ab alio animali eiusdem speciei, cũ ipso existens.

Sco. in 3. dist. 8. q. vni.

An decẽ sint genera generalissima &c.

TERTIO sciendum, ꝙ pro coordinationis declaratione prædicanti substantiæ ponuntur aliquę difficultates. ¶ Prima. vtrum ista sit vera, B decem sunt genera generalissima, & etiam ista, substantia est genus generalissimum Pro solutione supponit, ꝙ quando superlatiuus ponitur sine genitiuo: tunc talis propositio debet exponi ꝑ duas cathegoricas: quarũ vna est affirmatiua, & alia negatiua, vt ista decem sunt generalissima, sic exponitur: decẽ sunt genera, & nulla sunt generaliora. Etiã ista, substãtia est generalissimum, sic exponit; substãtia est generalis, & nihil aliud est generalius: ideo de rigore tales ꝓpositiones non debent distingui, vt communiter distinguuntur; penes hoc, quod est superlatiuum teneri affirmatiue vel negatiue; immo dicũt aliqui, ꝙ tales propositiones nõ debent exponi, quia superlatiuus in illis non tenetur superlatiue, sed solum positiuè, quia sicut cõparatiuus C tenetur positiuè, quando ponitur sine ablatiuo, vel genitiuo constructo ab ipso, ita superlatiuus tenetur positiuè, quando ponitur sine genitiuo. Et si quis arguat probando, ꝙ illæ ꝓpositiones sunt falsæ. s. nulla sunt generalissima, & substantia est genus generalissimum, quia istæ sunt falsæ. s. nulla sunt generaliora decem prædicamentis, & nihil est generalius substantia, quę sunt duę exponẽtes: cum ista sit uera, ens est generalius decem prædicamentis: ergo &c. Dico ꝙ ens non est generalius; licet sit bene communius. sed non sequitur, est communius: ergo est generalius. Nam ad hoc ꝙ aliquid sit generalius, oportet ꝙ sit genus: nam cõparatiuus pręsupponit positiuum, vt in pluribus: sed ens non est genus: igit. ¶ Secunda difficultas vtrum ista sit D vera, lapis est animal. Et videtur ꝙ sic, qa lapis est sensibilis ergo est animal. Patet cõsequentia, quia de quocunq; prædicatur differentia vel passio, de illo prædicatur species vel subiectum, sed sensibile est differentia animalis vel propria passio: igitur. Respondetur ꝙ sensibile capitur dupliciter. Vno modo vt idẽ est ꝙ aptũ natum sentire, & sic est passio animalis, supplens tamen differentiam ipsius animalis nobis innominatam, & sic lapis non est sensibilis. Alio modo idem est, sicut aptum natum sentiri, & sic lapis est bene sensibilis, sed tunc non est passio adequata, neque differentia animalis. ¶ Tertia difficultas, vtrum sint aliquę differentiæ priuatiuæ seu negatiuæ. Et videtur quòd

An ist sit vera, lapis est animal.

An dẽtur differẽtię priuatiuæ vel negatiuæ.

E quòd sic,quia in animatum, in corporeũ,irrationale, sunt differentiæ, & tamen sunt negatiuę: igitur.Respondetur,ꝙ talia complexa significant quędam positiua, & differẽtias positiuas, quibus non sunt nomina imposita: ideo tenent locum nominum positiuorum. ¶ Et aduerte, ꝙ differentiæ diuidentes aliquod genus, sunt semper extra quidditatẽ, & essentiam generis, quod diuidũt: ideo lateraliter ponuntur.Ex quo sequitur,ꝙ licet istæ sint necessariæ,animal est rationale, rationale est animal; tamen nulla illarum est per se, neq; quidditatiua. ¶ Quarta difficultas, vtrũ animal sit genus ad animal rationale, & animal rationale genus hominis.Respondetur,ꝙ nõ, F immo animal rationale neq; est genus neq; species, cum non importet cõceptum per se vnum,sed Porphyrius ponebat ostendendo errorẽ antiquorum paganorũ.¶ Quinta difficultas, vtrum bos & asinus differãt specie?Et videtur ꝙ non; quia habẽt easdem differentias .s. irrationale; igitur &c. Respondetur ꝙ irrationale non est differentia adæquata bouis neq; asini:nã impossibile ẽ, duas species habere eandẽ drĩam adæquatam. Et si quis petat, quæ sunt ergo differentiæ bouis & asini? Respõdet ꝙ tales sũt nobis innominatæ, quas circumloquimur per passiones ipsorum.Sed si quis petat,cuius ergo erit differẽtia adæquata,irrationale? Respondetur ꝙ brutuita. videlicet, ꝙ animal diuiditur per rationale & irrationale: rõnale constituit hominem,irrationale cõstituit brutũ, qđ

Sco. in 4. dist. 11. q. 3. in solutionib⁹ rationũ pro prima opinione qua non in fine.

stãtia

est genus immediatũ ad omnia alia G irrationalia animalia. Vel potest dici ꝙ irrationale non est vna differentia,& fortè melius,sed supplet nobis tot differentias, quot sunt animalia irrationalia;quibus non sunt nomina imposita. Et ꝙ brutũ propriè non est genus; quia genus de prędicamẽto substantię nihil connotat,sed brutum connotat:igitur. Ex quo sequitũ vnum correlarium in philosophia, ꝙ anima sensitiua bouis, & anima sensitiua asini, & sic de alijs distinguuntur specie, cum illa differãt specie. ¶ Sexta difficultas vtrum in specie specialissima sit quiescendũ descendendo,sic ꝙ ipsa non possit diuidi.Respondetur ꝙ species specialissima dicitur atoma .i. indiuisibilis, supple per differentias formales: id est cõstitutiuas spẽrũ: tñ ipsa ẽ bene diuisibilis per drĩas indiuiduales,ꝗ cõstituũt indiuidua, & ꝑ quas ĩdiuidua ĩtrinsecẽ adinuicẽ distinguunt.

An in specialissimis sit quiescendum.

H

Sco. in 2. d. 3. q. 6.

QVARTO sciendum pro declaratione diffinitionis indiuidui,supponitur, quòd indiuiduum accipiẽ dupliciter. Vnomodo secundæ intẽtionaliter,scilicet pro secunda intentione attributa alicui:cui prædicatione exercita repugnat prædicari de pluribus vniuocè,& diuisim, mediãte copula non ampliata: cuiusmodi est fortes. Et sic de indiuiduo capto secundæ intentionaliter ponuntur aliquę propositiones. Prima ista est concedenda, indiuiduum est spẽs, sicut ista, hõ est species, quia indiuiduũ secundæ intentionaliter captũ: habet sub se hoc indiuiduum,& hoc indiuiduum,de quibus in quid prædica-

A dicatur. Secunda ista est concedenda, indiuiduum est vniuersale. Et siquis dicat, ergo erunt plura vniuersalia, quam quinque. Negatur consequentia, & ratio est, quia indiuiduum non est vniuersale prædicatione quidditatiua, sed solum denominatiua: sicut ista, homo est vniuersale. Et siquis arguat contra primam propositionem: si indiuiduū sit spēs, indiuiduum prædicabitur de pluribus differentibus numero, quia de quocunque prædicatur diffinitum, prædicatur, & diffinitio, sed species prædicatur de indiuiduo: ergo & eius diffinitio. Respondetur, quòd sicut ista est denominatiua, indiuiduum est species: ita ista, indiui-

Sco. in 1. di. 2. q. 3. concedit similem propōnē singulare est vniuersale.

B duum prædicatur de pluribus differentibus numero. Nam sicut diffinitum dicitur de aliquo: ita & diffinitio, sed ista est quidditatiua, saltē data per additamentum. Indiuiduū est, quod prędicatur de vno solo, & per ly quod, intelligitur ens rationis. Aliomodo accipitur primę intētionaliter, seu ꝑ denominato, quod communiter ponitur esse triplex. s. vagum, ex suppōne, & determinatū. Indiuiduum vagū est, quod singulariter importatur cum circunlocutione multarum circunstantiarū, quas impossibile est in alio reperiri, & tali proprie non est nomen impositū. Vnde si, a, imponeretur ad significādū sortem, connotando suas circunstātias, sortes diceretur indiuiduum vagum, sm ꝙ per, a, repræsentaret. Sed indiuiduū ex suppositione est, qđ importatur ꝑ terminū, qui natus est supponere ꝑ vno solo, vt Sophronici filius, sol, Deus. Et aduerte, ꝙ tale indiuiduū ex suppositione non est indiuiduum, ideo non sequitur est indiuiduum ex suppositione: ergo est indiuiduum: immo committitur fallacia sm quid ad simpliciter. Sed indiuiduum determinatum est, quod importatur per terminum, q. ex vi suæ impositionis non est natus supponere pro pluribus vniuoce, & diuisim, mediante copula nō ampliata, vt sortes & Plato, & sic de alijs.

Indiuiduum triplex.

C

Dvbitatvr primo vtrū ens sit aliquid commune vniuocum decem prædicamentis. ¶ Et videtur ꝙ non: primo per Porph. allegantem Arist. dicentem, ꝙ ens dr̄ æquiuoce, nam siquis omnia entia vocet, æquiuocè, inquit, nuncupabit: etiam ipsemet hic vr̄ dicere in textu. Item dicit Aris. 4. Met. ꝙ ens dr̄ de entibus, sicut sanum de sanis, sed sanum dr̄ de sanis æquiuocè. s. de sano in animali, in cibo, in vrina, & in dieta. Etiā dicit ibi, ꝙ accidētia sūt entia, sicut logici dicūt nō ens esse ens, & nō scibile esse scibile. Rōnibus ꝓbatur, quia si ens esset vniuocum ad decē prędicamenta, determinaretur & cōtraheretur ad ipsa decem prædicamēta, vel ergo per nihil, vel per aliquid, vel aliqua: non per nihil, vt notum est: nec per aliqua, quia vel illa aliqua essent entia, vel non: non est dicendum secundum, neque primum, quia tunc sequeretur, quòd quodlibet prædicamentum esset bis ens, quia bis includeret ens, quia includeret ens, quod dicitur de ipsis vniuocè, & illud, per quod contrahitur, quod est etiam ens. Item nihil

Art. 2. Ens an sit vniuocū decē prędicamentis.

D

E nihil est vniuocum ad illa, quæ continentur sub extremis contradictorijs, sed substantia & accidens sunt huiusmodi: igitur &c. Minor patet: nam substantia est ens per se; accidens non est ens per se. Item illa, q̃ sunt primò diuersa, in nullo vniuoco conueniunt, sed decem prædicaměta sunt huiusmodi: igitur &c. In oppositum est Sco. Pro cuius opinione ponuntur aliqua dicta. Primum: ens dicitur vniuocum ad decẽ prędicamenta, & ad deum, & creaturam, importans conceptum communem ipsis, alium a conceptibus ipsorum. Et hoc sic ꝓbatur: omnis intellectus certus de vno, & dubius de duobus; in quibus ille conceptus quidditatiue includitur, habet conceptum, de

Sco. in 1. di. 3. q. 1. & 3. Achilles Scotistarum.

F quo est certus, alium a conceptibus, de quibus est dubius; sed intellectus est certus de aliquo, ꝙ sit ens, dubitando vtrum sit substantia, vel accidens; igitur habebit conceptum de quo est certus, scilicet de ente, alium a conceptibus substantiæ & accidentis, de quibus est dubius; ergo conceptus entis erit alius a conceptu substantiæ, & accidentis; quod nõ esset, si esset æquiuocum, quia æquiuocũ non importat vnum aliquem conceptum, alium a suis æquiuocatis; sed est tot conceptus, quot sunt æquiuocata. Item communiter conceditur, ꝙ ens, & non ens contradicũt: ergo ens est vniuocum, quia in ęquiuocis non est contradictio. Item ista consequentia communiter conceditur, homo est substãtia; ergo homo est ens; quod tamen non esse, si ens esset æquiuocum; sed magis esset fallacia æqui-

uocationis. Et aduerte, ꝙ omnis terminus vniuocus ad aliqua, semp̃ importat aliquid commune ipsis; ideo si velimus videre, vtrum aliquid sit vniuocum ad aliqua, videndum est, si illud importet aliquid commune illis; & si sic, tunc est vniuocum illis; si non, est æquiuocum; modo ens importat cõceptum communem deo, & creaturę, & decem prædicamẽtis, nõ communitate reali; sed rationis, vt videbitur in Metaphysica. q. 1. vbi amplius tractabitur hæc materia; iõ pro nunc restat soluere autoritates, & rationes ante oppositum. Ad primã ipsius Porphyrij dicitur primò, ꝙ malè allegat Aristo. quia non inuenitur, vbi Aristote. dixerit illam propositionẽ; immò logicaliter posset retorqueri illa auctoritas contra eum; nam bene sequitur, omnia entia æquiuocantur in ente; ergo ens est vniuocum: nam terminus distributus per signum vle videtur importare conceptum communem ad illa, pro q̃bus distribuitur, sed entia ibi distribuũtur pro omnibus entibus; ergo videtur ꝙ importent conceptũ ipsis communem. Et ad ipsum Porphy. potest ipsum quis negare, cum talia dicat contra Arist. & vbi oppositum ipsius Aristotelis dicit, negandus est; cum non sit tantæ auctoritatis sicut Aristoteles. Et ad auctoritatem Ari. di. 4. metaphy. conceditur, ꝙ est aliquo modo simile. Est enim simile in hoc, quia sicut omnia sana habẽt ordinem ad sanitatem animalis, sic accidentia habent ordinẽ ad substãtiã, tanq̃ ad primum ens. Sed in hoc est dissimile, quia sanum dici-

G

Sc. vbi supra, in 3. q.

H

tur

A tur de sanis æquiuocè: puta de sano in animali, cibo, vrina, & dieta, & ens dicitur de entibus vniuoce. Et aduerte etiam, quod quando dicitur; accidentia non sunt entia nisi quia entis· debet sic intelligi: nisi quia sunt dispositiones substantiæ, & nó vult negare, quin sint vera entia: sed vult dicere quòd se habent ad substãtiã, sicut dispositiones substãtiæ. Aduerte vltra, quòd logici dicunt, non ens esse ens, nó quidem ens simpliciter, sed secundum quid; quod non est aliud q̃ non ens· ideo concedunt nó ens esse non ens, quod videtur cócedere Aristo. contra nominales, q dicunt, quod omnis propositio affirmatiua est falsa, cuius subiectum pro nullo existente supponit. Dicunt etiam
B logici: non scibile esse scibile secũdũ quid, quod non est scibile: sicut sunt contingentia siue propositiones contingentes. Ad rationes. Ad primã dicitur, quòd ens contrahitur in decẽ prædicamenta per modos intrinsecos, & non per differentias, & tales non includunt formaliter, & quidditatiuè ens, quia ens non prædicatur in quid de passionibus, differentijs, neq; de talibus modis intrinsecis, & tamen nó sequitur, quod illi modi sint nihil: immo sunt realiter ens: licet formaliter non sint ens, neq; nó ens. Ad tertiam dicitur; quod illa, quæ immediate; & totaliter cótinentur sub extremis contradictionis; si præcisè sint extrema contradictionis; nó habent aliquem conceptum vniuocũ ipsis; modo substantia, & accidés nó sunt huiusmodi. Ad tertiam dicit; quòd decem prædicamenta possunt

Sco. in 1. di. 8. q. 3.

dici diuersa in realitate, quia nó conueniunt in aliqua realitate potentiali, contrahibili ad ipsa; licet tñ cóueniant in conceptu obiectuali entis. C

DVBITATVR secúdo vtrum ista propositio debeat concedi, participatione speciei plures hoies sunt vnus homo? Et videtur quòd nó; qa bene sequitur, participatióe speciei plures homines sunt vnus homo; ergo plures homines sunt vnus hó. Patet consequentia à parte in modo ad suum totum. Et vltra bene sequitur, plures homines sunt vnus homo; ergo vnus homo est plures homines, p conuersionem simplicem; sed ista est falsa, vnus homo est plures hoies; qa eius contradictoria est vera. s. nullus homo est plures homines. Et si quis dicat: in prima consequentia cómittitur fallacia secundum quid ad simpliciter, quia ly participatione spẽi diminuit ly vnus homo. Cótra: nullus terminus diminuit alium terminum, nisi ponatur in eadẽ parte cum eo; sed ly participatione speciei, & ly vnus homo non ponũtur in eadem parte; igitur &c. Pro solutione supponitur, quod ly vnus potest capi dupliciter. Vnomó cathegorematice, aliomó syncathegorematice. Cathegorematice adhuc dupliciter. Vnomodo vt est principium numeri prædicamentalis; quemadmodum dicit, quòd numerus binarius cóponit ex duabus vnitatibus: Aliomodo mó, vt est passio entis, & secundum hoc communiter dicitur, quòd quælibet res habet suam propriam vnitatem, qua intrinsece & formaliter dicitur vna. Vnde communiter secundum D

An plures hoies participatióe speciei sunt vnus homo.

Vnus dupliciter.

E cundum Arist. ponunt quatuor modi vnius, scilicet vnum numero, vnũ specie, vnum genere, & vnũ proportione, seu analogia, de quibus aliàs videbitur in metaphysica, Sed ly, vnus, captum syncathegorematice, valet tantum, sicut quidam, & facit propositionem particularem; vt ista est particularis, vnus homo currit; si ly vnus, capiatur syncathegorematice: cuius contradictoria est ista, nullus homo currit. Et aduerte, quod si in ista propositione, Participatione speciei plures homines sunt vnus hõ; capiatur ly, vnus pro vno numero: illa esset simpliciter falsa, quia nullus est homo, qui sit plures homines participatione speciei, sed si capiatur pro

5. Meta. tex. com. 8. & inde.

Lib. 4. q. 1. ar. 2.

F vna specie, tũc est vera, & est sensus, plures homines sunt vnus hõ participatione speciei .i. in participando speciem, vel plures homines conueniunt in conceptu hominis, q quantum de se est indeterminatus, & idẽ ad omnes homines. Et ad rationem factam dicitur, quod committitur fallacia secundum quid ad simpliciter. Et ad improbationem dicitur, quod ly participatione speciei, se tenet mentaliter a parte de ly, vnus hõ in mentali propositione: licet vocaliter sibi immediatè non addatur.

Indiuiduum à quo habet indiuisibilitatem.

Sco. in 4. di. 3. q. 6. in respõ. q. in forma.

Dvbitatvr tertio. Vtrũ illud, quod est indiuiduum, sit indiuiduum, & vnum numero per aliquod positiuum, & intrinsecum sibi, quod non est aliud quærere, nisi per quid repugnat sorti diuidi in plures partes subiectiuas, & per quid sit vnus numero. Respondetur breuiter, quod indiuiduum, seu illud, quod est vnum numero, dicitur vnum numero per G aliquod positiuum sibi intrinsecum & sibi realiter identificatum, formaliter tamen distinctum, & illud vocatur differentia indiuidualis, per quã distinguitur a quolibet, quod nõ est ipsum: ita quod si quis petat, Per quod sorti repugnat diuidi in plures partes subiectiuas, seu per quod est indiuiduũ, & vnum numero? Respondetur per suam differentiam indiuidualẽ; & per illam distinguitur a Platone; & per illam constituitur inesse indiuidui; sic quod omnia iudiuidua eiusdem speciei distinguuntur abinuicem per suas differentias indiuiduales. Et hoc põt videri per auctoritatem Ari. dicentis; 5. meta. cap. de eadem. quod omnis differentia differentium reducitur ad aliqua, quæ sunt primò diuersa; sed sortes & Plato sunt differentia; ergo reducuntur ad aliqua, quæ H sunt primò diuersa, id est in nullo quidditatiue conuenientia; sed illa non sunt, nisi differentiæ indiuiduales: ergo sortes & Plato differunt illis differẽtijs indiuidualibus; ex quo sequitur, quòd tales differentię sunt ponendæ. Item, sortes differt a Platone & cum eo conuenit: ergo oportet ponere aliquid per quod conueniunt, & aliquid per quod differũt; aliter idem esset principium conuenientiæ, & differentiæ respectu eiusdem, quod est falsum, sed illud per quod differunt, nõ potest esse nisi differentia indiuidualis, quia per naturam. s. per humanitatẽ non differũt, sed magis conueniunt: nam humanitas quantum est de se, est indifferens ad omnes differẽtias indiuiduales: ergo &c. ¶ Ex quo sequitur falsitas

A tas nominalium, dicentium: ꝙ sortes & Plato seipsis conueniũt, & seipsis differunt, nisi velint intelligere, ꝙ seipsis differunt, id est per aliqd intrinsecum ipsis, & sic bene concedemus cum ipsis. ¶Et si quis quęrat, vtrum talis differentia indiuidualis, per quam repugnat sorti diuidi in plures partes subiectiuas, & per quam est vnum numero, & per quam etiam natura est hæc, & vna numero, sit materia, vel forma, vel totum compositum? Respondetur quòd non est materia, nec forma, sed realiter distincta ab ipsis, est tamen eadem realiter sorti, distincta tamen formaliter, vnde sortes metaphysicè componitur ex duabus realitatibus, vna potentiali, quæ est humanitas, alia actuali, quæ est differẽtia indiuidualis, & sic illa differentia indiuidualis potest vocari quædam realitas. ¶Et si quis dicat, si sortes sic cõponeretur metaphysicè ex duabus realitatibus, sequeretur ꝙ posset diffiniri per illas duas realitates. Respondetur, ꝙ ex talibus duabus realitatib. poterit cõstitui quędam notificatio, seu ratio, notificãs indiuiduum, sed illa non vocabitur diffinitio propriè, cum differentia indiuidualis non sit quidditas, cum non sit communicabilis. Ex isto sequitur, ꝙ de singulari capto, vt est quoddam compositum ex realitate, & realitate, est bene scientia, non tamen alia a scientia sui superioris, & de ipso bene potest fieri demonstratio, & hoc ꝑ diffinitionẽ superioris, & nõ per propriã diffinitionẽ, qa de ipso nõ est aliqua diffinitio quidditatiua, alia à superiori, neq; est aliqua passio primò demonstrabilis de ipso, ideo nõ est alia sciẽtia à sciẽtia superioris. ¶Et si quis dicat, sortes est vna res, ergo nõ habet plures realitates. Rñdetur negãdo cõsequentiã, quia cũ vnitate rei stat bene mul titudo realitatũ. ¶Et si quis arguat, nõ est tãta distinctio inter sortem & Platonẽ, quãta inter suas differẽtias indiuiduales, ergo nõ distinguũtur per illas differentias, quia alias esset maior distinctio inter distinguẽtia, ꝙ̃ inter distincta. Antecedens patet, quia sortes, & Plato conueniunt in conceptu quidditatiuo entis, & tñ differentiæ eorũ nõ cõueniũt in aliquo cõceptu, qui dicatur quidditatiuè de ipsis. Rñdet, ꝙ aliqua ęqualiter distingui, potest intelligi dupliciter. Vno modo, qa æqualiter sunt incompossibilia in aliquo, & sic est tãta distinctio iter sortẽ & Platonẽ quanta inter suas differentias. Alio modo quãtũ ad hoc, quod est nõ cõuenire in aliquo conceptu quidditatiuo, & sic nõ est tanta distinctio inter sortem & Platonẽ, quanta inter suas differentias. ¶Et si quis arguat, sortes est vnũ numero per suã materiam, ergo nõ per suã differentiã indiuidualẽ. Antecedens probatur per Arist. 5. metaphysicę dicentẽ, vnum numero sunt, quorum materia est vna. Rñdetur, ꝙ materia accipit dupliciter. Vno modo pro altera parte compositi, cuiusmodi est corpus, vel materia prima, ex qua cũ forma constituitur vnum tertiũ, & ista vocatur materia partis. Alio mõ accipit pro realitate contrahente, seu determi-

Latius Sco. in 2. dis. 3. q. q. 5 ante so. arg. ꝓ opinione.

B

Instãtia.

De singulari quo est sciẽtia.

C

Obiectio.

D

Sco vbi supra 1 sol. arg. 5. q.

Tex. cõ. 8.

Art. 2.

E nante entitatem communicabilem ad esse incommunicabile,& ista vocatur materia totius. Tunc dico, ꝙ auctoritas Arist. intelligitur de materia totius, quæ non est, nisi differẽtia indiuidualis, & non de materia partis,& similiter dicendũ est de antecedente. Et per hoc soluunt oẽs auctoritates, quæ vñr dicere, materiã esse principiũ indiuiduationis. Si ẽt sint aliquæ auctoritates, quæ videantur dicere, ꝙ aliqua accidentia sicut quantitas, locus &c. sint principium indiuiduationis, debent intelligi de principio extrinseco,& nõ intrinseco, quod nõ est aliud q̃ differẽtia indiuidualis. Et hæc de secundo artic. Quantum ad tertium articulũ sit.

Scot. vbi supra. Et in 2. q. quot. ar. 2 in decla. conclusio nis per ra tioné phi losophi.

Art. 3. Conclusio responsalis. Acceptiones, & diffinitiones speciei F sunt a Porphyrio sufficiẽter assignatæ, vt patet ex primo articulo. Ad rationes ante oppositũ q̃nis. ¶ Ad primam dr̃, quod genus & species non opponuntur secundũ oẽs suas acceptiones, sed solum secundũ tertiam & secundã. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ licet vnius rei, vnico modo acceptæ non possint esse plures diffinitiones pure quidditatiuę, tamẽ possunt esse diuersæ diffinitiones datæ per additamentũ, quasi descriptiuę, & hoc secundum diuersas habitudines illius rei. ¶ Ad tertium negatur antecedens, & ad probationem primam dicitur ꝙ licet sol. & fœnix, & similia non possint prædicari de pluribus, hoc tamen non repugnat ipsis, sed solum prouenit ex eo, quod eorũ non sunt plura supposita. Ad secundã probationẽ dr̃, ꝙ genus bene pdicat̃ de pluribus differẽtibus numero, sed non tm̃, quemadmodum G species, ideo propriẽ in diffinitione speciei itelligitur tm̃, vel solũ. ¶ Ad quartã dr̃, ꝙ tertia diffinitio speciei datur de specie in ordine ad indiuidua, & nõ in ordine ad genus, ideo non oportet, ꝙ in eius diffinitione ponatur genus. ¶ Ad quintam dr̃, ꝙ illa diffinitio datur de specie capta pro per se significato, licet tñ istud nomen cõcretum species, possit supponere ꝓ denominato, respectu huius quod est esse, quemadmodũ dictum est in præcedenti q̃one. ¶ Ad aliam dicitur ꝙ licet species per respectum, quem habet ad genus, sit subijcibile, est tñ prædicabile per respectũ, quẽ habet ad indiuidua, modo species hic diffinitur per respectũ ad indiuidua, & ad genus. H

Differentia vero cõiter; proprie, & magis proprie dicitur. Communiter autem alterũ ab altero differre dicitur &c.

Istvd est tertium capitulũ, in quo Porphyrius determinat de tertio prædicabili, scilicet de differentia, & diuiditur in duas partes. In prima determinat de ipsa differẽtia diuisiuẽ, dicens ꝙ tres sunt diuisiones principales differentiæ: duæ minus principales, seu subdiuisiones. Prima diuisio est hæc, differentiarum alia communis alia propria, alia magis propria. Differentia communis est, qua alterum differt ab altero alteritate quadam. i. diuersitate accidẽtali, quocũque modo, vel a se, vel ab alio, vt sortes differt a Platone

A ne alteritate quadã, vel ipse sortes se nex differt a se puero, & ipse aliqd faciẽs differt a seipso quiescente. Dñia ꝓpria est, qua alterũ differt ab altero inseparabili accidẽte, vt sortes simus differt ab aq̃lo. Et ponit tria exẽpla de accidẽte inseparabili, vt nasi curuitas, cęcitas oculorũ, & cicatrix, cũ ex vulnere occalluerit, id est indurata fuerit. Et dr̃ tale accidẽs dñia propria, eo ꝙ inest per cãm naturalẽ, vel q̃a nõ est faciliter mobile. Dñia magis ꝓpria, est, qua alterũ differt ab altero dñia specifica, vt homo differt ab equo rõnalitate. Deinde ĩfert vnũ corollariũ, in quo cõparat mẽbra dictę diuisionis ſm cõueniẽtiã, & differentiam, dicẽs, ꝙ vniuersaliter oĩs differẽtia facit alteratũ. i. facit differ-
B re essentialiter, vel accidẽtaliter, seu facit rẽ aliter se habere, ẽt cuicũque aduenerit, sed illa, quæ est cõis, & ꝓpria, faciunt alteratũ, id est differre accidentaliter solum, sed dñię magis propriæ faciũt aliud. i. differre essentialiter, & vocant specificæ, quia constituunt speciem. Deinde infert secũdã diuisionẽ differẽtiæ, dicens, ꝙ differentiarum aliæ faciunt aliud; id est differre essentialiter, & aliæ alteratũ, id est differre accidẽtaliter, & ponit duas differentias inter mẽbra huius diuisionis. Prima quia differẽtiæ faciẽtes alteratum, dicuntur differẽtię simpliciter. id est sine addito, sed facientes aliud, dicuntur specificæ, vt rationale adueniens animali, facit aliud, scilicet speciẽ animalis, illa vero differentia, quæ est mouere, solũ alteratum facit, id est differre accidentaliter a quiescẽte. Secunda differentia, quia secundum differentias C faciẽtes aliud, fiunt diuisiones generum in species, & assignationes diffinitionum specierum, quæ constituũtur ex genere & differentia, sed secũdum eas, quæ solũ faciunt alteratũ, non fiunt prędicta, sed solum alteratio, vel accidentalis permutatio, cũ tales sint accidentia. Deinde ponit tertiam diuisionem, dicens, differentiarum aliæ sunt separabiles, vt mouere, quiescere, sanum esse, & ægrũ esse. Aliæ sunt inseparabiles, vt aquilum vel simum esse, rationale & irrationale. Deinde ponit subdiuisionẽ huius membri, dicens, differentiarũ inseparabilium quædam sunt per se, vt rationale per se inest homini, mortale, & susceptibile disciplinæ. Aliæ vero per accidens, vt aquilum, & simum esse. Et ponit duas differentias D inter huius membra. Prima, differentiæ per se accipiuntur in ratione, id est in diffinitione, & faciunt aliud, id est diuersitatem essentialem. Sed differentiæ per accidens, nec ponuntur in diffinitione quidditatiua, nec faciunt aliud, sed alteratum solum. Secunda differentia, quia differẽtiæ per se non suscipiunt magis & minus, sed bene differentiæ per accidens. Primam partem probat sic, cuius esse non suscipit magis neque minus, neque principia essendi, sed esse specificum non suscipit magis neque minus, igitur nec genus nec differentia, quæ sunt principia eius. Minor patet, quia esse vniuscuiusque vnum, & idem est, neque intensionem & remissionem suscipiẽs. Secunda pars patet, quia aquilum esse,

E vel coloratum esse, aliquo modo intenditur, & remittitur. Deinde ponit subdiuisionem d̄riæ per se, dicēs differentiarum per se quædam sunt diuisiuæ generum, aliæ sunt constitutiuæ specierum, nam differentiarum, quæ sunt per se, quædam sunt, secundum quas diuidimus genera, aliæ sunt secundum quas ea, quæ diuisa sunt, specificantur, quod declarat per exempla, vt cum istæ differētiæ animatum, inanimatum, sensibile, insensibile, rationale, irrationale, mortale, & immortale sint differentiæ per se, ea, quæ est animati & sensibilis, est constitutiua substantiæ animalis. Est enim animal substantia animata sensibilis. Illa vero, quæ est mortalis & immortalis, rationalis, & irrationalis, diuisiua est animalis. Et generaliter illæ differētiæ, quę F sunt diuisiuæ generum, sunt constitutiuæ specierum, vt animal diuiditur per rationale & irrationale, mortale & immortale, & illa, quæ est rationalis & mortalis, est constitutiua hominis, illa, quæ est rationalis & immortalis, Dei. Ex quo concludit Porphyrius, quod eędem differentiæ sunt constitutiuę, & diuisiuæ respectu diuersorum, ideo præsens diuisio non datur per membra realiter distincta. Deinde ponit duas vtilitates differentiæ per se, dicens, quod maximè opus est his differentijs per se ad diuisiones generum, & diffinitiones specierum, sed non his, quę sunt secundum accidens. In secunda parte principali determinat Porphyrius de differētia magis propria diffinitiuè, ponens quinque diffinitiones eius. Prima differētia est, quā G abundat species à genere, vt homo abundat ab animali per rationale, & mortale, homo enim includit in suā quidditate rationale, quod non includit animal, ideo dicit, ꝙ animal nihil horum est, scilicet neque rationale, neque irrationale, licet enim omne animal sit rationale vel irrationale, tamē secundum se, i. quidditatiuè, neque est rationale, neque irrationale. Deinde remouet dubiū, ꝙ consurgit ex prædicta diffinitione, scilicet vnde habet species differentiam, per quam abundat à genere, non enim habet à se, quia differētia constituit speciem, nihil autem constituit seipsum, neque à nihilo, quia ex nihilo non constituitur aliqua entitas positiua, neque à genere, quia tūc genus prius haberet eā, & sic species non abundaret à genere per differentiam, quia quā ratione haberet vnam, & aliam, & sic H haberet opposita. Soluit Porphyrius, dicens, ꝙ genus habet omnes differentias potestate, actu vero nullam habet, species autē habet eam actu, & habet à genere, quam in potestate continet. Deinde ponit aliam diffinitionem d̄riæ, quæ est hæc: Differētia est, ꝙ predicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quale. Probat exemplo, vt rationale & mortale. quæ sunt differentiæ, prędicantur de homine in quale, & non in quid, ꝙ probat dupliciter. Primo à signo, illud prædicatur in quale, ꝙ conuenienter respondetur ad interrogationem factā per quale, sed differentia est huiusmodi, quia sicut nobis

Scot. in j. di. 2. q. 3. concedit simile propositioné singulare est vle.

A nobis interrogatis, quid est hō, rñdemus animal: ita nobis interrogatis: qualis est homo: respondemus, rōnalis vel mortalis. Secundò probat à simili, quia statua cóponitur ex ęre tā quàm ex materia, & figura, tanq̃ ex forma; sic hō componitur ex gñe, tā quàm ex materia, & dria, tanq̃ ex forma, sed figura prædicatur de statua in quale: ergo dria prædicatur ĩ quale. Insuper ponit tertiam diffinitionem driæ, dicens: Differentia est, quod aptum natum est diuidere ea, q̃ sub eodem genere sunt, vt rōnale & irrationale diuidunt, id est distinguunt hominem & æquum, qui sūt sub eodem genere: puta sub animali. Deinde ponit quartam diffinitionem driæ, dicens: ꝙ dria est, qua differunt a se inuicem singula, id est B singulæ spēs eiusdem generis, quod ꝓbat, quia spēs non differunt secūdū genus, immo in gñe conueniūt. Nā sumus animalia mortalia & nos & irrationalia, sed rationale nobis additum, separat nos ab illis. Similiter nos, & dij sumus rationales; sed mortale additum nobis, distinguit nos ab illis. Deinde corrigit quartam diffinitionem dicens, ꝙ Peripatetici inferius speculantes, dicunt, nō quodlibet eorum, quæ diuidunt ea, q̃ sub genere sunt, esse differētiā, sed hoc, quod conducit, id est constituit ad esse, & eius, quod est esse, rei pars ē, & illa est quinta diffinitio drię. Quā sic probat, quia aptum natum ad nauigādum diuidit hominem ab alijs animalibus: dicimus enim, ꝙ animalium alia sunt apta nata ad nauigandum: alia vero non, & tamen aptum natū ad nauigandum: non est differentia hominis, sed proprium eius: C nec est talis dria, quales sunt illę, q̃ specificæ vocantur. ¶ Ex quo infert, ꝙ specificæ driæ erunt quæcunq; alteram faciunt spēm, & quæcunq; in eo quod quale prædicantur. Ex quo infert finaliter, ꝙ ista, quæ dicta sūt de differentijs, sufficiunt.

An differentia sit bene diuisa & definita.

QVAERITVR vtrum diuisio nes differentiæ, & quinq; diffinitiones differētiæ magis propriæ, sint in textu bene assignatę. ¶ Arguit primò contra primam partem: Ois diuisio debet dari per opposita, sed prima diuisio non datur per opposita: igitur. Minor patet, quia vnū membrum sequitur ad aliud: sequitur .n. D benè, illa differunt propriè: ergo differunt communiter. ¶ Secundo sic: Membra secundæ diuisionis coincidunt, quia omnis differētia faciēs aliud, etiam facit alteratum: etiā disgregatiuum & cógregatiuum visus faciūt propriè alteratum, & tñ cum hoc faciunt aliud: nam albedo, & nigredo per has drias essentialiter differūt. Item nigrum est differentia separabilis respectu parietis, & inseparabilis respectu corui. ¶ Tertio arguitur cōtra diffinitiones primò sic: Differentia non est diffinibilis: igiť. Antecedens patet, quia sola species diffinitur: sed differentia non est spēs; igitur. ¶ Quarto arguitur sic contra primam diffinitionem: Illud, quod abundat alio, est in plus illo, sed species nō est in plus quàm genus, im- 7. Metaph. text. com. 14.

E mo ecõtra: ergo malè dicitur, quòd differentia est, qua species abundat a genere. ¶ Quinto arguitur sic: Secunda diffinitio non conuenit soli diffinitio nec omni cõtento sub diffinito: igitur. Prima pars antecedentis patet, quia conuenit passionibus generum, etiam conuenit colorato: cum omnia illa prædicentur de pluribus differẽtibus specie in eo quod quale. Secunda pars patet, quia non conuenit differentiæ constitutiuæ speciei specialissimæ, sicut est rõnale: nam rationale nõ prædicatur de pluribus differentibus specie. In oppositum est Porphy. in textu. In quæstione erunt tres articuli, sicut in alijs.

Art. 1. PRIMO sciendum, ꝙ prima diuisio differentiæ, qua differentia diuiditur in communem, propriam, F & magis propriam: non est diuisio generis in species, sed est diuisio vocis in significationes, seu æquiuoci in æquiuocata, secundum tamen illam æquiuocationem, secundum quam vox propriè vnum significat, & transumptiuè significat aliud. Nã differentia prius dicitur de differentia magis propria, & per quandam similitudinem & transumptionem dicitur de differentia communi, & propria: licet tamen quò ad vulgares prius dicatur de differentia communi. Nam primo dicunt aliqua differre secundum differentiam cõmunem; deinde secundum differentiã propriam, & post secundum differẽtiam magis propriam. Et debent accipi mẽbra huius diuisionis cũ præcisione: quia ipsa sine præcisione sũpta, non sunt opposita, sed vnum sequitur ad alterum. Aduerte, quòd differentia non dicitur communis ꝑ prædicationem, ꝙ sit communis alijs differentijs, quia tunc non esset membrum oppositum, sed dicit cõmunis in vsu communiter loquentium. Et aduerte ꝙ differentia nõ dicitur propria, quia insit illi, quod facit differre, secundum aliquem modum proprij, sed dicitur propria, q̃a facit differre propriè, vel quia est in vsu proprie loquentium .i. philosophorum. Et differentia dicitur magis propria, eo ꝙ facit magis differre proprie, vel quia est in vsu magis ꝓpriè loquentium .s. sapientium, qui cognoscunt differentias magis proprias rerum. ¶ Sed est paruum dubium, quomodo potest saluari exẽplum Porphyrij, qui dicit: ꝙ fortes senex differt a seipso puero, cum nihil differat a seipso. Pro solutione aduerte, ꝙ talis propositio potest capi dupliciter. Vnomodo proprie, & sic est falsa, & sic exponitur sortes senex est, & sortes puer est, & sortes senex non est ipse sor. puer. Aliomodo accipitur improprie, & debet sic exponi: sor. aliqualiter se habet, quã do est puer, & non habet se taliter, quando est senex, sicut se habet, quã do est puer, & sic est vera, & in illo sẽsu capit Porphyrius: nec valet ista consequentia, sortes senex differt à seipso puero. ergo sortes differt a seipso, sed est fallacia secundum quid ad simpliciter.

G

Differentia vnde cõis propria & magis propria.

H

Dubitatio.

SECVNDO sciendum, ꝙ pro declaratione aliarum diuisionũ differẽtiæ ponuntur aliquæ suppositiones,

Prima,

A Prima Differentia, q̃ diuiditur in istis diuisionibus, nõ test. 3. prædicabile: cũ mẽbra aliarũ diuisionũ faciãt diuersa prædicabilia. Nã dña cõmunis facit prædicabile accidentis, & etiã differentia propria: sola aũt differentia magis propria est, quæ facit tertium prædicabile. Supponitur secundo, ꝙ alteratum capitur dupliciter. Vnomodo propriè, & sic tantum valet, sicut faciens differre accidentaliter, & sic capitur in 2. diuisione. Aliomodo capitur generaliter, vt tãtum valet, sicut faciens rem aliter se habere, & sic accipitur, cum dicitur, ꝙ omnis differentia alteratum facit, id est facit rem aliter se habere siue essentialiter, siue accidentaliter. Supponitur tertio, ꝙ aliquid dicitur inseparabile dupliciter. Vno mõ simpliciter, quod nullo modo ab alio potest separari, neq; per potentiam diuinã, neq; naturalem, & in illo modo accidentia respectiua dicuntur esse inseparabilia, & sic non capitur, quando dicitur, quòd differentia ꝓpria facit differre accidente inseparabili. Secundo modo aliquid dr̃ inseparabile secundum, quid: hoc est per potentiam naturalem, quia faciliter non potest separari per naturã. Et isto modo capitur, cum dicitur, ꝙ differentia propria facit differre accidente inseparabili. i. quod non per potentiam naturalem, neq; faciliter põt separari. ¶ Sed diceret aliquis, q̃tio capitur inseparabile in tertia diuisione, vbi dicitur, ꝙ differentiarũ quædam sunt separabiles, & q̃dã inseparabiles? Dico, ꝙ capit inseparabile cõiter, siue, dicatur inseparabile simpliciter, siue sm q̃d. ¶ Aduerte tñ, ꝙ inseparabile põt capi logicaliter, & tunc dico, ꝙ illud est inseparabile, quod non põt negari de subiecto, remanẽte subiecto, pro eodẽ supponente, & sic credo ꝙ nullũ accidẽs est inseparabile. Supponitur quarto, ꝙ ꝑ se, accipitur dupliciter. Vnomodo communiter, vt se extendit ad omnes modos per se, & sic nõ capitur ꝑ se, in quarta diuisione differentiæ. Aliomodo capitur ꝓpriè, vt importat perseitatem primi modi, & sic capitur in illa diuisione ly ꝑ se. Et siquis dicat: Porphyrius exemplificat de differentia per se per istã differentiã, susceptibilie disciplinæ, q̃ est propria passio hominis, & non dña magis propria. Respõdetur, ꝙ ibi accipitur susceptibile disciplinę, vt tenet locum alicuius dñæ per se.

Suppositiones declarantes differentia diffinitiones. (B) *Dubita.* (C) *Instãtia.* (D)

Tertio sciendum, ꝙ pro declaratione diffinitionum differentię supponitur primò, ꝙ tres sunt actus differentiæ. i. tria conueniunt differentiæ. s. diuidere genus: constituere speciem, & facere differre speciem, quam constituit, à quolibet alio, vt rationale diuidit animal, constituit hominem, & facit ipsum differre a quolibet alio, & ab isto vltimo actu, qui est facere differre, differentia sumit nomẽ suũ. ¶ Supponit. 2. ꝙ prima diffinitio dñæ in qua dr̃, ꝙ dña est, qua abũdat spẽs a gñe, est sic intelligẽda. Dña est, qua spẽs plura q̃ddit atiuè & essentialiter continet q̃ genus, vt homo per rationale plura essentialiter continet quam animal, quia quicquid cõtinet quidditatiuè animal etiã, continet hõ & cũ hoc cõ

Actus differentiæ tres.

E tinet rationale. Ex quo sequitur, ꝙ abũdare (vt ad propositum sufficit) non est aliud, ꝙ plura alio essentialiter & quidditatiuè includere. Supponitur tertiò ꝙ secunda diffinitio est sic intelligenda: Differentia, supple generica, est vniuersale, ꝙ aptum natũ est prædicari de pluribus differentibus spẽ in eo quod quale, supple essentiale, vt sensibile prædicat̃ de homine, boue, & leone in eo ꝙ quale essentiale. Et dr̃ notanter, generica, qa dr̃ia specifica non prædicatur de pluribus differentibus specie, sed solũ de vna, vt rõnale solùm prædicat̃ de homine. Et dicitur notanter, in quale essentiale, ad dr̃iam proprij, etiam accidentium, quæ pdicantur in quale accidentale. Supponitur quartò ꝙ F tertia diffinitio dr̃æ, in qua dr̃: Differentia est, quod aptum natũ est diuidere ea, quæ sub eodem gñe sunt, debet sic intelligi: Differentia est, ꝙ aptum natũ est diuidere. i. distinguere & facere differre ea, quæ sub eodẽ genere sunt, cuiusmodi sunt spẽs, vt rationale diuidit. i. distinguit hominem ab equo, boue, & leone.

QVARTO sciẽdum, ꝙ circa textum incidunt aliquæ paruæ difficultates. Prima, qũo intelligitur quarta diffinitio differentię, in qua dicitur: Differentia est, qua differunt a seinuicẽ singula. i. singulæ species. Pro solutione supponitur, ꝙ ly, singula pt capi dupliciter. Vnomodo distributiuè, & sic non capitur hic, quia tunc ipsa esset falsa, quia nulla est differẽtia, qua differunt a seinuicem singula. i. omnes species; nã per rõnale nõ differunt bos & asinus, neque bos &

Singula dupliciter. Sco. in 1. d. 11. q. 2. contra Thom.

equus. licet tñ benè per rõnale differat homo ab omni alia specie: tñ aliæ G species non differunt a seinuicẽ, neque ab hoĩe per rationale. Alio modo capitur particulariter, & loco signi particularis, & ita capitur in textu: ita ꝙ est sensus: dr̃ia est, qua differunt a seinuicẽ singula. i. aliquæ species. Et aduerte, ꝙ quinta diffinitio, quæ non est nisi specificatiua tertiæ vel quartę, debet sic intelligi: Dr̃ia est, ꝙ cõducit ad esse rei. i. constituit spẽm, & est pars ipsius speciei: nã species (metaphysicè loquendo) constituitur ex realitate generis, & ex realitate differentiæ. Secunda difficultas, qũo intelligitur, ꝙ rõnale & irrationale diuidunt genus; cum aliqđ genus sit, quod non habet partes. Respondetur, ꝙ genus diuidi, potest intelligi dupliciter. Vnomodo diuisione reali, quæ est in duas partes reales, sicut lignũ diuiditur in duas partes, & sic non est intelligẽdum, ꝙ genus diuidat̃. Aliomõ aliquid dr̃ diuisibile diuisione logicali. Et sic dico, ꝙ genus bene diuidit̃ p rõnale & irrationale diuisione logicali. Vñ genus diuidi diuisiõe logicali nõ est aliud, quàm genus manifestari a posteriori quò ad eius communitatem p ea q̃ important vnam partem eorum, quæ importantur per genus, vt aĩal diuiditur per rationale & irrationale: idest animal manifestatur quò ad eius communitatem, & significationem saltem materialem, per rationale & irrationale. Et sic qñ dicit̃, ꝙ rõnale & irrationale diuidunt aĩal, sic intelligitur: id est important partem eorum, quæ importat aĩal de significato

Sco. in 1. d. 8. q. 3. in sol. argu. princ.

Genꝰ quõ potest diuidi. H

gnificato

A gnificato materiali. Vel sic: rōnale & irrationale diuidunt aialē, idest manifestant à posteriori communitatē & significationem animalis. Tertia difficultas, quō intelligitur, ꝙ differentia adueniens generi constituit spēm. Respondetur, ꝙ differentiam constituere spēm, potest intelligi dupliciter. Vnomodo, ꝙ producat speciem, & sic non est intelligendum. Aliomodo, ꝙ metaphysicaliter componat spēm: ita ꝙ species componatᷓ compositione metaphysica ex realitate potentiali generis, & actuali differentiæ, & sic intelligitur. Etiā pōt dici, ꝙ differentia adueniens generi constituit speciem, id est diffinitionem speciei. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum. B

Differentia adueniēs generi, quō dicitur constituere speciem.

Sco. in 1. d. 8. q. 3.

Art. 3.

An secunda definitio drīæ conuertatur dria.

DVBITATVR primo, vtrū secunda diffinitio differentiæ sit conuertibilis cū drīa, vt est vnū de quinque prædicabilibus. Pro cuius solutionē supponitur primò, ꝙ duplex ē differentia, s. generica, & specifica. Vnde generica differentia est, q̄ constituit genus, & est conuertibilis cū genere; sicut sensibile respectu aīalis dr̄ drīa generica. Sed differentia specifica est, quæ constituit spēm specialissimam, & est conuertibilis cū ipsa, vt rōnale est differentia specifica, quæ constituit hominem, & est conuertibilis cū homine. Supponitur secundo ꝙ istæ duæ differentiæ non faciunt duo p̄dicabilia: sicut genus, & species, quia ipsis conuenit vna specialis rō prædicandi. s. in quale essentiale; nā tam generica, q̄ specifica p̄dicantur in quale essentiale, & sic illæ differentię non faciunt nisi vnum prædicabile differentiæ. ¶ Et siquis dicat: sicut se habet p̄dicari in quid de pluribus differentibus specie, respectu p̄dicari in quid de plurib. differentibus numero: ita se habet prædicari in quale de pluribus differētibus specie, respectu p̄dicari in quale de pluribus differentibus numero. Sed prædicari in quid de plurib. differentibus specie constituit prædicabile aliud ab illo, ꝙ est prædicari in quid de pluribus differētibus numero: ergo prædicari in quale de pluribus differentibus spē constituet vnū prædicabile distinctum ab illo, qd̄ est prædicari ī quale de pluribus differentibus numero, & sic differētia generica, & specifica facient duo distincta prædicabilia, sicut genus, & species. Respōdetur, ꝙ genus, & species non tm̄ differunt per hoc, quod est prædicari de pluribus differentibus specie, & de pluribus differentibus numero, sed per hoc, quod est p̄dicari in quid. Vnde prędicari in q̄d conuenit ipsis ęquiuoce, quia genus prędicat partem essentiæ; spēs vero totum. Sed quale essentiale non conuenit sic ęquiuoce differentiæ genericæ & differentiæ specificæ, q̄a vtraque prædicat partem formalē: iō nō est simile. ¶ Et si quis dicat, quæ est ergo diffinitio differentiæ, vt ēst vnū de quinq; prædicabilibus? Dico ꝙ est ista: Differentia est quod aptū natū est prædicari de pluribus in quale essentiale, & talis conuenit tam drīę genericæ, q̄ specificæ: sicut diffinitio vl̄is, in qua dicitur: Vniuersale est, quod aptum natum est prædicari de pluribus, conuenit cuilibet vniuersali.

C Obiectio.

D

Definitio drīæ put est vnū ex quinq; p̄dicab. q.

E sali. Ex quo sequitur responsio ad dubium, scilicet quòd diffinitio differentiæ data a Porphyrio, non est conuertibilis cum differentia, vt est tertium prædicabile: immo solum diffinit differentiam genericam. Et si quis dicat: ista est falsa, rationale est differentia: ergo differentia non est prædicabile. Antecedens patet, quia dria est nomen abstractum, ꝙ de nullo potest denominatiuè prædicari. Respondetur, quod differentia potest capi dupliciter. Vnomodo, vt est nomen primæ intentionis, & sic est abstractum de. Differens, sed sic non capitur hic. Aliomodo capitur, vt est nomen secundæ intentionis, & sic est concretū, sicut alia nomina quinque vniuersalium, vt genus, species.

Sco. in 1. d. 3. q. 3. diffusè.

F ¶ Et si quis dicat concretū debet habere aliquod abstractum, sed differētia non habet: igitur. Respondeo, ꝙ abstracta quinq; vniuersalium supplentur per aliqua cōplexa, vt abstractū de genere, suppletur per istud cōplexū, intentio generis: & de specie, intentio speciei. de dria, intentio differentiæ. Sed restat vna parua difficultas, vtrum mortale sit differentia hominis, vt videtur dicere Porphyrius. Respōdetur, ꝙ non est dria hominis, neq; alicuius alterius, vnde mortale non dicit, nisi aptitudinem ad dissolutionem & corruptionem: ideo non videtur esse, nisi aptitudo quædam. Item mortale non conuertitur cum homine: igitur non potest esse differentia hominis.

Vtrū mortale sit differentia hominis.

Dubitatur secūdo, vtrum qlibet quidditas cuiuslibet spēi pdicamētalis sit cōposita ex duab. realitatib. puta ex realitate gnis, & driæ. Et vr, ꝙ non, quia nullū simplex pōt esse compositum ex pluribus, saltem ex natura rei distinctis, sed multæ sunt species simplices: sicut sunt species angelorum: igitur. Item, sequeretur ꝙ quidditas speciei. i. illud, qđ denominatur species, esset cōpositū pluribus cōpositionibus, & etiam, ꝙ esset plura cōposita. Patet consequentia, quia spēs plura genera includit, & etiā plures differētias, vt hō includit plura genera, & etiā plures drias: etiā homo est animal, & animal est quid compositum ex realitate sui superioris: ergo &c. Item, si spēs esset composita ex realitate generis, & differentiæ, sequeretur, ꝙ genus non posset prædicari de specie, quia esset pars speciei: modo pars nunq̄ prædicatur de toto, saltem in recto.

An qlibet quidditas speciei pdicamen. G talis componatur ex duabus realitatibus.

H Pro solutione dubij ponuntur aliquæ propositiones. Prima: quælibet species prædicamentalis, contenta sub gñe, est composita ex realitate potentiali generis, & realitate actuali differentiæ, contrahente, & determināte realitatem potentialem ipsius generis: siue talis species sit substantia materialis, siue immaterialis: siue substantia, siue accidens: sic videlicet, ꝙ genus & differentia non importāt eundem conceptum obiectiualem, supple, nec formalem; nam intellectus habens certitudinem de aliquo, & dubitans de omnibus terminantibus illud, habet alium conceptum de illo, de quo est certus, a conceptibus, de quibus est dubius, sed intellectus est certus de aliquo, quòd est animal, dubitando vtrum sit rationale,

Sco. in 1. d. 3. q. 3. Et in 2. d. 3 q. 6.

A tionale, vel irrationale: igitur habe- bit conceptum alium de genere, à conceptu differentiæ. ¶ Ex quo se- quitur, q cum species includat illa, erit composita ex ipsis: vnde homo componitur ex rationalitate, & ani- malitate, & est idem realiter ipsis, di stinctum tñ formaliter, & non sola rône. Secunda propositio, species in- telligibilis speciei formãdo duos cõ ceptus. s. generis & differentiæ, non tantum causat duos actus in intelle- ctus, sed causat duas notitias, haben tes duo obiecta propria distincta, & hoc ita distincta, sicut si illa obiecta essent duæ res extra, q a vel illis dua- bus notitijs, quas habet intellectus de genere, & differentia correspon- det aliquid in re, vel nõ: si sic habeo propositum, si non: ergo erit aliquid præcisè fictũ: quod est falsum. ¶ Ex quo sequit, q quælibet essentia vna specie, quantumcunq; sit simplex, vt albedo, nata est facere duas noti- tias, quibus in re ex natura rei corre spondent duo obiecta. s. obiectũ ge- neris, & differentiæ: ideo quælibet talis componitur ex talibus duobus obiectis, & sic talis essentia nata est facere tres conceptus, vnũ sibi adæ- quatum, & alios duos sibi inadequa tos, & tota cã huius est, quia talis es- sentia est talis essentia. Dicit ẽt Ari- sto. q oportet diffinitionem esse ora- tionẽ longam, quod non esset, si ge- nus, & differentia importarent eadẽ cõceptum. ¶ Et aduerte, q sicut spe cies potest vnica intellectione conci pi: ita & genus, quia sicut minus cõ- mune vnica intellectione numero concipitur: ita & magis commune.

Sco. in 4. d. 13. q. 3.

B

5. Meta. tex. cõ. 9.

¶ Aduerte tamẽ, q genus põt dupli citer cõcipi. Vnomodo primo & per se, vt est adæquans intellectionem. Aliomodo p se, sed non primo, quã do cõcipitur in inferioribus: in qui- bus ipsum includitur. Primo mõ ge nus est vnus cõceptus numero, seu obiectũ, sicut sua intellectio. Sed se- cũdo mõ illi cõceptus sunt multum diuersi: sicut inferiora generis, oẽs tñ includũt vnũ conceptũ numero: nõ qui sint ynus numero, vt ibi cõci pitur, sed tot numero, quot sunt, in quibus concluditur, quia nõ est alia intellectio circa includens, & inclu- sum, sed dicuntur habere vnum con ceptum numero, quia talis natus est esse vnus numero, qñ primò conci- pitur, & indifferens ad omnes alios cõceptus. Ad rationes. ¶ Ad primã dicit, q non est incõueniẽs, simplex esse cõpositum cõpositione realitatũ scilicet realitate generis, & drĩæ, vel realitate superioris, & realitate, con- trahente illam realitatem superio- ris. ¶ Similiter ad secundã dr, q nõ est incõueniens, aliquid esse aliqua formaliter distincta, quorum quod libet est compositum ex realitate po tẽtiali, & actuali, seu realitate deter minante. ¶ Ad aliam dicitur, quòd pars in abstracto non prędicatur de toto, tamẽ bene in concreto, vt ani- mal potest prædicari de homine, li- cet animal nõ significet, nisi partem hominis, quia non ratione sui signi ficati præcisè prædicatur de homi- ne, sed propter modum significan- di: cum sit concretum, vnde licet cõ cretum, & abstractum idẽ significẽt de signato formali: tñ concretũ po- test

C Genus du pliciter põt conci pi.

D

E test prædicari de aliquo, de quo non prædicatur abstractũ,& hoc est,quia concretum propter suum modũ prædicandi semper dat intelligere totũ, in quo est illa pars, vel in quo significatum formale includitur,vt caput, & capitatum idem significant: tamẽ capitatum propter modum prædicandi dat intelligere totum,& supponit pro toto,quid.n. est capitatum, nisi habens caput? & oculatum, nisi habens oculum?& animal, nisi habens sensum,& rationale, nisi habens animam rationalem.

An dña sit spẽs. Dubitatur tertio vtrũ differentia sit species.Pro cuius solutione supponitur primò, quòd differẽtia potest capi dupliciter. Vnomodo

F secundo intentionaliter,& sic dico, ꝙ dña est species vlis: tamen in ordine ad fundamentum, cui attribuit, est rõnis,potens facere pdicabile accidentis. Aliomodo capitur pro denominato: puta pro realitate diuidẽte genus, & cõstituente spẽm, & faciente differre spẽm à quolibet alio: cuiusmodi ẽ rationale,& de tali dubium est,an sit species.Pro quo supponitur secundo, ꝙ duplex est spẽs

Species duplex. .s. subijcibilis,& prædicabilis.Subijcibilis, quæ ponitur directè sub aliquo determinato genere, cuiusmodi est homo, & de tali itelligebat dubium præcedens: puta ꝙ talis cõponit ex duabus realitatibus,s. ex realitate generis, & differẽtiæ, & isto mõ dña non potest esse species: cum nõ

Sco. in 1. d.3. q. 3. in ppria respõ. ad quæstio. ponatur sub determinato genere:neque componitur ex duabus realitatibus,sed importat conceptum simpliciter simplicem.Sed pdicabilis est,q de pluribus numero differẽtibus in

G quid pdicatur: siue ponatur sub determinato genere, siue non, & isto mõ materia,& forma dicuntur species: nam materia prędicatur de hac materia,& de hac:sicut anima prædicatur de hac anima, & de illa, & tamen non ponuntur sub aliquo gñe, & isto modo bene posset dici, ꝙ differentia esset species prędicabilis, vt rationale,quod prædicat de hoc rõnali, & de hoc rationali. Quantum ad tertium articulum sit.

Art.3. Conclusio responsalis ad quæsitum: Diuisiones,& diffinitiones differentiæ sunt in textu sufficiẽter assignatæ,vt patet in textu.¶ Ad rões simul patet solutio in primo articulo, ĩ quo sũt solutæ illæ rões.

H *Propriũ verò quadrifariam diuidunt,nam & id, quod soli alicui speciei accidit, sed non omni; proprium dicitur &c.*

Istud est.4.capitulũ huius tractatus, in quo Porphyr. determinat de 4.prædicabili.s.de proprio,quod prædicatur in quale accidentale per se. Et primò ponit multiplicitatem eius,dicẽs, ꝙ proprium dr quatuor modis.Primò dr propriũ, quod conuenit soli speciei,& non omni indiuiduo illius speciei,vt esse medicum inest homini,& non omni.Secundo modo dicitur proprium, ꝙ inest oĩ indiuiduo alicuius speciei, sed non soli speciei, vt esse bipedem inest oĩ homini,sed non soli, quia conuenit auibus.Tertio modo dr propriũ, qd inest soli speciei,& omni ĩdiuiduo, supple,complexionato, cõtento sub illa

A illa specie, sed non semper, vt canescere respectu hominis, cui solũ conuenit in senectute. Quarto mõ dicit proprium, quod inest omni soli, & semper, vt risibile inest omni homini, & hinnibile equo. Deinde remouet dubium, ꝙ cum non sem ꝑ hõ rideat, non videtur, ꝙ sit semper risibilis. Ad hoc respondet, ꝙ homo nõ dicitur semper risibilis, quia semper actu rideat, sed quia sem ꝑ est aptus natus ad ridendum. Aptitudo.n. ad ridendũ naturale est homini, vt hinnibile equo. Consequẽter elicit modum proprij, ꝙ est prædicabile ab alijs distinctum: dicens, ꝙ sola ꝓpria quarto modo sunt propriè propria, quia illa solum conuertuntur cum illis, quorum sunt propria, vt hinni-
B bile respectu equi, quicquid enim est hinnibile, est equus, & econtra.

Accidens vero est, quod adest & abest præter subiecti corruptionem &c.

Istvd est quintum capitulum huius tractatus, in quo Porphyrius determinat de 5. prædicabili, quod est accidẽs, ipsum sic diffiniẽs. Accidens est, ꝙ adest, & abest subiecto præter subiecti corruptionẽ, vt album, nigrum. Deinde diuidit ipsũ, dicens, ꝙ accidens diuiditur in duo .s. inseparabile, & in inseparabile: nã que dormire est accidẽs separabile, sed nigrum esse accidit inseparabiliter coruo, & ęthiopi. Consequenter remouet dubium, quia dicit, ꝙ accidens. & abest: nunc autẽ dicit, ꝙ nigrum esse accidit coruo, & æthiopi: ideo videtur sibi contradicere. Soluit, dicens, ꝙ coruus potest intelligi C albus, & æthiops nitens candore, ꝑter subiecti corruptionem. Cõsequẽter ponit duas alias diffinitiones accidentis. Prima est: accidens est, ꝙ contingit eidem inesse, & nõ inesse. Secunda accidens est, ꝙ nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium: semper autẽ est in subiecto subsistens. Finaliter recapitulat omnia dicta de quinq; vniuersalib. dicens, ꝙ determinatis omnibus, ꝗ dicta sunt.s. de genere, specie, dĩa, proprio, & accidente, deinde dicendum est de his, quæ sunt communia ad ipsa quinq; vniuersalia: puta de communitatibus ipsorum &c.

An proprium & accidens sint prædicabilia à se, & ab alijs distincta. D

Qværitvr Vtrum, & proprium, & accidens sint prædicabilia ab alijs, & à seinuicem distincta, & à Porphyrio sufficienter determinata ¶ Arguitur primò contra primã partem, quia proprium, & accidens non sunt prædicabilia: igĩ non sunt prædicabilia, ab alijs, nec à seinuicẽ distincta: Prima pars antecedẽtis patet, quia omne prædicabile est commune: proprium non est commune: igitur. Secunda pars antecedentis patet, quia hoc album, & hoc nigrum sunt accidentia, & tamen non sunt ꝑdicabilia, cum non possint de pluribus prædicari. ¶ Secundò sic: Omne proprium est accidẽs: ergo propriũ, & accñs non distinguuntur. Antecedens probatur quadrupliciter. Primo, quia omne proprium est in secũ

E da specie qualitatis: igitur. Secūdo, quia propriū est substātia, vel accns, sed non est substantia: cum habeat esse in subiecto: igitur. Tertio, quia ī diffinitione proprij ponitur accidēs, scilicet conuenit: igitur. Quarto, q͞a proprij & accidentis sunt eadē subijcibilia: igitur. ¶ Tertio sic: Diffinitio proprij conuenit alijs à diffinito, & nō conuenit omni contento sub diffinito: igitur non est sufficiens. Prima pars antecedentis patet, quia cōuenit colori, seu colorato respectu corporis: nam omne corpus est coloratum, & solum corpus est coloratū, & semper: igitur &c. Secunda pars patet, quia passiones cōuertibiles cū ente, & etiam conuertibiles cum sub-

F stantia, sunt propria, & tamen nō accidunt soli speciei, sed pluribus: igitur. ¶ Quarto sic: Diffinitio accidentis non conuenit omni accidēti, nec soli: igitur non est bona. Prima pars patet, quia nō cōuenit combustioni, & morti, q͞ sunt accidentia: cum nō possint adesse & abesse præter subiecti corruptionem. Secunda pars patet, quia conuenit formæ substantiali: cum ipsa possit adesse, & abesse præter subiecti corruptionē. ¶ Quinto sic: Per nullam diffinitionem accidentis diffinitur accidens in ratione prædicabilis, nec similiter proprium: igitur illæ diffinitiones non sunt bonæ. Antecedens patet, quia in nulla illarum ponitur aliquid, denotans prædicationem. Item, secunda diffinitio accidentis datur per cōtradictionem, & tertia per negationē, igitur non sunt bonæ. ¶ In oppositū est Porphyrius in textu. In q̄stione sicut in alijs erunt tres articuli. G

Art. 1.

Primo sciendum, q͞ pro declaratione modorum proprij supponitur primo, q͞ Philosophus in primo libr. topicorum tātum assignat tres modos proprij. s. propriū ad aliq͞d, sub quo cōpræhendit duos primos modos, & proprium q͞n, sub quo cōpræhendit 3. modum, & proprium simpliciter, sub quo compræhendit 4. modum. Supponitur secūdò q͞ esse medicum in primo modo proprij dicit actū & non aptitudinē, quia esse medicū fm̄ aptitudinem cōuenit omni homini. Etiā accipitur esse medicum pro habēte medicinā per studium & labores & nō per infusionē. Sed esse bipedē in secundo modo dicit aptitudinem, & non actum, quia actu habere duos pedes non conuenit omni homini, sed bene aptū natū habere duos pedes. Et canescere in 3. modo in senectute dicit actū, & nō aptitudinē, quia tūc est propriū. 4. mō. ¶ Et si q̄s dicat: ergo tūc non cōueniret omni homini, & soli: cum multi sint hoīes, q͞ nō senescunt. Respōdetur, q͞ non conuenit omni homini simpliciter. i. sub qualibet d͞ria temporis, sed cum determinatione importante certum tempus. s. tempus senectutis, vt canescere cōuenit omni homini in senectute, seu senescēti, & bene cōplexionato. Causat. n. canities, quando calor non potest consumere humores frigidos & putrefactos, propter nimiam frigiditatem existentem in illo. Et licet alia animalia ab homine dicantur grisescere: non tamen dicūtur canescere. Sed proprium quarto mō importat

Cap. 2.

H

Obiectio.

Canities vnde hominis.

aptitu-

A aptitudinem: riddere .n. est propriũ primo modo homini, cũ conueniat soli, & non omni, cum multi sint homines non ridentes, oportet ergo ꝙ dicat aptitudinẽ, ideo dicit Porphyrius, quod licet multi homines non rideant, tamen omnis homo aptus natus est ridere. Ex omnibus istis sequitur ꝙ modi ꝓprij sunt sufficiẽter assignati à Porphyrio, quia cõplectũtur modos proprij quos ponit. Arist. in primo topicorum.

Proprium primę & secũdę intentionis nomen pt esse.

SECVNDO sciendum ꝙ propriũ pt esse nomen primæ intentionis; & sic importat aliquam proprietatem rei quẽmadmodũ dicimus, ꝙ male loqui est proprium Petro, & sic non est hic propositum. Aliomodo accipitur, vt est nomen secũdo intentionis: & hoc dupliciter. Vnomodo B large, ꝓ intentione secũda attributa alicui propriç passioni, siue ille passio sit limitata, siue transcendens, & sic non est species vniuersalis, quia species vniuersalis nõ attribuitᷓ nisi rebus cognitis limitatis. Aliomodo accipiᷓ proprie & stricte, vt importat secundã intentionẽ attributã passioni propriæ limitatæ, & sic est species vniuersalis, & de isto est hic ad propositũ, ita ꝙ proprium vt est species vniuersalis, attribuitur proprijs passionis limitatis, cuiusmodi est risibile, sẽsibile flebile: ita ꝙ quælibet passio limitata dicitur esse propriũ pro denominato ¶ Et aduerte ꝙ sicut est duplex differentia. s. generica & specifica: ita duplex est propriũ. s. genericum, ꝙ conuertitur cum genere, vt sensibile cũ animali, & specificum ꝙ conuertitur cum specie, vt risibile

Propriũ duplex.

cum homine. Et eodem modo dicẽdum est de ipsis respectu vniuersalis, sicut dictũ est de differentia generica & specifica. ¶ Et si quis quçrat, vtrũ diffinitio ꝓprij, data à Prophy. detᷓ de proprio in ratione prædicabilis. Respondetur ꝙ nõ, sed magis in rõne ꝓprij vel prædicati, vt videbitᷓ in topicis, sed in rõne pdicabilis dẽt sic difiniri. Proprium est ꝙ prædicatᷓ in quale accidentale ꝑ se secũdo mõ vel intransmutabiliter, quia non põt vere negari de suis subijcibilibus. & conformiter posset diffiniri propriũ genericum & specificum, sicut differentia generica & specifica. C

An diffinitio proprij detur in rõne pdicabilis.

Quo risibile dicatᷓ pdicabile proprij.

TERTIO sciendũ, quòd circa prædicta incidunt aliquç difficultates. Prima, quomodo risibile sit prædicabile proprij, cum non prædicetᷓ de pluribus immediate, quia risibile prædicatur de Sorte, & Platone mediante homine. Respondetur ad hoc dupliciter. Primo, quod non est de ratione prædicabilis, quod prçdicetur immediate de plurib. sed quod solum prædicetur de pluribus, siue mediate, siue immediate, cum nullum tale ponatur in eius diffinitiõe. Aliomodo potest dici ꝙ aliquid dicitur prçdicari de aliquibus immediate dupliciter. Vnomodo ĩmediatione modi prçdicandi: sic videlicet, ꝙ inter ipsum & sua subijcibilia nihil mediet, ꝙ habeat talem modum prçdicãdi respectu illorum subijcibilium: & sic risibile dicitur prædicari immediate de Petro & Guillermo: quia nihil est inter ipsum, & Petrũ, & Guillermum, ꝙ habeat talem modũ pdicandi. s. in quale accidẽtale & D

intransf-

E intransmutabiliter. Aliomô immêdiatione causę vel subiecti, & sic nô prædicatur immediate, sed talis me dietas non impedit aliquid esse prædicabile, propriè sumptum. Et si qs dicat, proprium debet prædicari cõuertibiliter d suis subijcibilibus, sed risibile non prædicatur conuertibiliter de Petro, & Ioanne: igitur &c. Respondetur, ꝙ non oportet propriũm in ratione prædicabilis pṛedicari de suis subijcibilibus cõuertibiliter: licet bene in ratione proprij. ¶ Aduerte vlterius, ꝙ risibile potest capi dupliciter. Vnomodo vt idem est, ꝙ potens ridere, & sic propriè non est ꝓpria passio hominis: cum conueniat alijs ab homine, quia istà communi F ter conceditur, populus est risibilis, & tamen populus non est hõ. Aliomodo accipitur, vt idem est, ꝙ aïal potens vel aptum natũ ridere, & sic est passio hominis, & conuertitur cũ homine, & hoc siue sit terminus ampliatus, siue non.

Obiectio.

Risibile dupliciter capitur.

Quarto sciẽdum, ꝙ pro declaratione diffinitionum accidentis supponitur primò, ꝙ accidẽs aliquãdo est nomen primæ intentionis, valens tantum sicut inhærens, & sic est in determinato genere .s. actionis, vel passionis, quod prædicatur denominatiuè de nouem prædicamẽtis, puta de quantitate, qualitate, vt ista est merè denominatiua, quantitas est accidens: albedo est accidens, & tales valent tantum sicut albedo est inhærẽs. Alio modo, vt est terminus secundæ intentionis importans secũdam intentionem, quæ attribuitur alicui, ꝙ sine implicatione potest separari & negari de subiecto, & sic est G hic ad propositum. Supponitur secũdo, ꝙ adesse & abesse in diffinitione accidentis possunt capi dupliciter. Vnomodo physicaliter, & tũc abest, idem est, quod separari, & adest idẽ est, ꝙ inhærere, & sic nõ capitur hic, nisi caperetur accidens primo intentionaliter, & sic esset sensus: accidẽs est forma, quæ potest inhærere, non inhærere subiecto. Aliomodo capitur logicaliter, & tunc adest idẽ est, ꝙ affirmari, & ab est idem est, ꝙ negari, & sic capitur hic: ita ꝙ est sensus, accidens est vniuersale, quod adest, & abest subiecto .i. sine implicatione potest affirmari & negari de subiecto, præter subiecti corruptionẽ .i. sine repugnant a subiecti, vel subiecto non designante suppositionẽ H .i. dato ꝙ subiectum supponat sicut prius ante separationem accidentis supponebat. ¶ Et si quis dicat, si ista diffinitio esset bona, sequeretur, ꝙ nullum accideus esset inseparabile, cum quodlibet sine implicatione potest separari .i. negari a subiecto. Respondetur negando consequentiã, & ratio est, quia accidens non dicit inseparabile, quin non possit simpliciter abesse, seu separari, vel negari de subiecto, sed quia naturaliter & ßm communem cursum naturæ nõ potest verè negari, & separari a subiecto; similiter debet intelligi secũda diffinitio accidentis. Sed de tertia dr̃, ꝙ non datur per puram negationem: cum talis negatio pręsupponat affirmationem, .s. vl̃e: ita ꝙ est sensus, accidens est vl̃e, quod nec est genus, nec est species, nec dr̃ia, nec proprium.

Accidens terminus primæ & secundas intentionis esse potest.

Scõ. in 4. dis. 12. q. 1. I respõ. ad qõ.

Adesse, & & abesse dupliciter.

Instãcia.

A priũ. Et similiter debet dici de multis alijs diffinitionibus, in quibus ponitur negatio, puta ꝙ tales negationes præsupponunt positiuũ. Ex omnibus istis diffinitionibus pôt elici diffinitio accidentis in ratione pdicabilis sic, Accidens est, ꝙ accidentaliter & trãsmutabiliter prædicat̃ de pluribus, vt albũ, nigrũ. Ex quo sequitur, ꝙ multa sunt, quæ dicuntur accidentia, quæ non faciunt vniuersale accidentis, vt hoc album, hoc nigrum. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Accidentis ꝑ pdicabili definitio.

Art. 2.

DUBITATUR primo, vtrum aliquod accidens sit separabile, & aliquod inseparabile. ¶ Pro solutione supponitur, ꝙ aliquod accidens dicitur posse separari à subiecto dupliciter. Vno modo, ꝙ possit esse & existere sine subiecto, sic videlicet, ꝙ sit B & non sit in subiecto. ¶ Tunc dico, ꝙ nullum accidens, siue absolutum, siue respectiuum potest separari à subiecto naturaliter, neq; faciliter, neque difficiliter, vnde nullum est ens creatum, quod possit facere aliquod accidens sine subiecto. ¶ Dico secundo, quod omne accidens absolutum potest sic separari à subiecto per potentiam diuinam, nam Deus potest facere, quod quodcunque accidens absolutum esset & existeret sine subiecto. Et dicitur notanter absolutum, quia Deus non potest sic separare accidens respectiuũ, saltem à proprio fundamento, vt non posset Deus separare paternitatẽ à Petro, ipsa remanente, nec similitudinẽ ab albedine, & hoc est propter dependẽtiam vel exigẽtiam, quam habet accidentes respectiuum ad suum fundamẽtũ, vel propter identitatẽ realem, quam habet cũ actuali inhærentia. Alio modo accidens pôt separari C à subiecto, quia potest destrui subiecto remanente, vel saltem subiectũ potest esse sine eo, & sic dico, ꝙ multa sunt accidentia separabilia per naturã, quia agens naturale potest multa accidentia destruere, subiecto vel subiectis eorum remanẽtibus, & sic capitur separabile in diuisione accidenti. ¶ Dico tertio, ꝙ Deus pôt sic separare omne accidens realiter distinctũ à subiecto vel fundamento, siue sit à solutum, siue respectiuũ, vt potest Deus sic separare paternitate à Petro, ꝙ corrumpendo filium Petri, corrupit paternitatem ipsius Petri. ¶ Supponitur secundo, ꝙ accidens dicitur etiam inseparabile dupliciter. Vno modo, quia non potest D existere sine subiecto, vel fundamento, & sic omne accidens dicitur inseparabile, quo ad potentiam naturalem, quia nullum est agens naturale, vel creatum, quod possit facere accidens existere sine subiecto, tamen quo ad potentiam supernaturalem solum accidentia respectiua dicuntur inseparabilia, saltem à suo fundamento, quia Deus non potest sic ea separare à fundamento. Alio modo dicitur inseparabile, quia non potest destrui, subiecto remanente, & sic dico, quod naturaliter & secundum communem cursum naturæ aliqua sunt inseparabilia, vt nigredo corui, albedo cygni, quæ secundum communem cursum naturæ nô possunt sic separari à subiecto, sed quo

An accidentia separabilia.

Sco. in 4. d. 12. q. 1. in respõ. quæstio.

Sco. in 4. d. 12. q. 1. in respõ. quæst.

E ad potentiam supernaturalem nullum est accidens, siue absolutũ, siue respectiuum distinctum a subiecto vel a fundamento, quod dicatur sic inseparabile, potest tamen accidens separari a subiecto vel non separari, capiendo separari, vel inseparari logicaliter. Vnde illud dicitur separari logicaliter, quod sine contradictione põt verè negari de subiecto: Sed illud dicitur inseparabile a subiecto, quod verè nõ potest negari de subiecto secundum cõmunem cursum naturæ, & sic aliqua sunt inseparabilia, vel quia simpliciter non possunt negari de subiecto per quancunque potentiã, & sic nulla sunt inseparabilia.

An inhęrentia distinguat realiter ab accidẽte.

DVBITATVR secundo, vtrũ inhærentia distinguatur realiter ab accidente. ¶Pro cuius solutione supponitur, ꝙ accidens vt est nomẽ primæ intentionis, potest capi dupliciter. F Vno modo pro per se significato, & sic idem est, quòd inhærens, & sic non quærit quęstio, quia tũc accidẽs est ipsummet inhęrens, & accidentalitas est ipsamet inhærẽtia. Alio modo capitur pro denominato. i. pro illo, quod denominatur accidentales cuiusmodi est quantitas qualitas, & sic de alijs. Et de isto, est hic ad propositum: ita quòd dubium non vult, nisi verum inhærentia, qua albedo, vel nigredo, vel aliquo l aliud accidens dicitur inhærere, sit res distincta ab ipsa albedine, vel nigredine. ¶Supponitur secundo, quòd inhærentia, qua aliquod accidẽs dicitur inhærere subiecto vel fundamento, est duplex, scilicet actualis qua accidens actualiter dicitur inhærere suo

Sco. in 4. d.12.q.1. in respõ. quęst.

Inhęrẽtia duplex.

subiecto. & de tali ponuntur aliquæ G propositiones. ¶Prima, inhærentia actualis, qua accidẽs absolutũ actualiter dicitur inhærere subiecto, est realiter distincta ab illo accidente absoluto, vt inhærentia, qua albedo actualiter dicitur inhærere subiecto, distinguitur realiter ab albedine: qa talis albedo per potentiam diuinam potest esse sine tali inhærentia, vt patet in sacramento altaris, vbi est sine inhærentia actuali ad subiectum. ¶Secunda propositio, inhærentia actualis, qua aliquod accidens respectiuum dicitur actualiter inhærere suo fundamento, est eadem realiter cum tali accidente respectiuo, vt inhærentia, qua paternitas inhæret sorti, est eadem realiter ipsi paternitati, ideo implicat paternitatem esse, & nõ actualiter inhærere. ¶Ex quo sequitur, ꝙ cũquælibet inhærentia sit H accidens respectiuum, ipsa non inhęret alia inhærentia, sed ipsamet inhęret. ¶Sequitur secundo, quòd quælibet relatio in creaturis est suamet accidentalitas, vel inhærentia ad suũ fundamentum, vt similitudo, vel paternitas est metipsa inhærentia. Alia est inhærentia aptitudinalis, per quam accidens dicitur aptum natum inhærere, vel accidere, & de tali dico, ꝙ omnis inhærentia aptitudinalis est eadem realiter illi, cuius est inhærentia, vt inhærentia, qua albedo nata est inhærere subiecto est eadem realiter ipsi albedini, & similiter dicitur de alijs.

An ꝓpria passio distinguatur realiter à suo subiecto.

DVBITATVR tertio, verum propria passio distinguatur realiter ab illo, cuius est passio. ¶Pro cuius

A ius solutione supponitur primo, ꝙ duplices sunt passiones, quædã sunt disiunctæ, quę cõponuntur ex duob. cum coniunctione disiunctiua, vt necessariũ vel contingens respectu entis, vt omne ens est contingens vel necessariũ, & de talibus nõ quęrit dubium. Aliæ sunt simplices, quę non importantur per distinctionẽ, sed per terminum simplicẽ, vel per aliquod supplens, vt risibile, flebile, & sic de alijs. Et istæ sunt multiplices, quædam sunt transcendentes, & conuertuntur cum ente, vt vnum, bonum, verum, quædam sunt limitatæ. Et istæ sunt adhuc multiplices, quędam conuertuntur cum genere generalissimo, vt susceptibile contrariorum respectu substantiæ, quædam conuertuntur cum genere B subalterno, vt sensibile cũ animali, & quædam cũ specie specialissima, vt risibile cum homine, & de talibus solum est hic ad propositum. ¶ Supponitur secundo, ꝙ passio simplex non est aliud quam aptitudo, seu respectus aptitudinalis ad aliquid, vt risibile formaliter non importat, nisi aptitudinẽ seu respectũ aptitudinalẽ ad risum, & similiter dicat de omnibus alijs passionibus. ¶ Aduerte tamen, ꝙ passio aliquando accipitur pro accidente naturaliter & extrinsecè consequente cõplexionem vel naturam alicuius, quẽadmodũ dicimus, quod frigiditas est passio aquæ, & callidiças est passio ignis, sed de talibus non quærit dubium. ¶ Istis suppositis dicitur primo, ꝙ q̃libet propria passio simplex & propriè dicta, est eadẽ realiter cũ illo,

Passio simplex quid.

cuius est passio, licet tñ formaliter C distinguatur. Secundo dicuntur, ꝙ q̃libet propria passio simplex, propriè dicta, est in eodem ṗdicamento cũ illo, cuius est passio, saltẽ reductiuè, vt risibile est in illo ṗdicaméto, cuius est homo. Sed vt magis appareat, probatur primũ dictum. ¶ Primo sic, aliqua propria passio est eadẽ realiter cũ suo subiecto, ergo omnis, quia eadẽ ratio videtur esse de vna, & de omnibus. Antecedens patet, quia vnum, quod est propria passio entis, est idẽ realiter enti, vt vult Aristot. 4. Metaphy. ¶ Secundo sic, illud, quod scitur necessario inesse alicui subiecto, ita ꝙ oppositũ eius inesse eidem subiecto implicat, est idem realiter illi, sed quælibet propria passio scitur necessario inesse suo subiecto, sic quod implicat contradictionem, oppositum sibi inesse, igitur. Minor probatur, quia si D propria passio non sciretur necessario inesse suo subiecto, sequeretur quod conclusio demonstrabilis esset contingens, & ꝙ scientia esset de contingentibus, igitur. Sed contra illud primum dictum arguitur, omne, quod scitur inesse alicui, per aliquod medium, distinguitur realiter ab eo, de quo scitur, sed propria passio scitur inesse suo subiecto per medium, idest per diffinitionem subiecti, igitur. Maior patet, quia alias idem sciretur esse in seipso, & de seipso. Secundo sic, omnis causa realiter distinguitur a suo effectu, sed subiectum est causa suæ passionis, igitur. ¶ Tertio sic, quicquid est in aliquo instanti, in quo

Sco. in 3. d. 17 q̃st. vni. ante fol. argu. Et in 4. d. 49. q̃st. 10.

Text. cõmen. 3.

E non est aliud, est distinctum realiter ab eo, sed subiectum est in aliquo priori instanti naturæ, in quo nõ est sua propria passio, igitur. ¶ Quarto sic, quicquid potest à nobis intelligi, à Deo potest produci, sed subiectum potest intelligi sine sua passione, igitur Deus potest producere subiectum sine passione. ¶ Ad istas rationes respondetur primo ad primã, negando maiorem, & ad probationem dicitur, quòd non est inconueniens idem realiter, distinctum tamen formaliter sciri de seipso. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ licet subiectũ sit causa passionis inesse cognito, nõ tamen inesse reali. ¶ Ad tertiam dicitur negando maiorẽ, quia esse prius natura alio, non est aliud, q̃ ab illo F non conuerti subsistendi consequentia, vel quia illi, quantum est de se, non repugnat esse sine illo posteriori. vnde homini quantũ est de se: nõ repugnat esse sine risibili, tamen simpliciter sibi repugnat propter identitatem realem, quã habet cum illo posteriori, puta cum propria passione. ¶ Et si quis quærat, an homo in illo primo instanti, seu priori naturæ, in quo præcedit risibilitatem sit risibilis, vel non. Respondeo, ꝙ in illo instanti non est risibilis, neque non risibilis. ¶ Et si quis dicat, ergo duo cõtradictoria verè non negabuntur de aliquo. Respondeo, ꝙ licet duo contradictoria absolutè sumpta, nõ possit verè negari de aliquo, tamen bene sumpta cum aliquibus determinationibus, vt cum ista determinatione in primo instanti, quidditatiuè, per se primo modo. ¶ Ad quartã dicitur, ꝙ maior est simpliciter falsa. G Nã intellectus noster potest aliqua intelligere, quæ Deus nõ potest producere, cuiusmodi sunt impossibilia. Et hæc de secũdo articulo. Quantum ad tertium sit.

Conclusio responsalis: Propriũ & accidẽs sunt prędicabilia, ab inuicẽ distincta, sufficiẽter diffinita, & assignata a Porphyrio, vt patet in primo articulo. ¶ Ad rõnes ad primã dr̃, negãdo antecedẽs pro vtraq; parte, & ad probationẽ primæ partis dr̃, ꝙ proprium bene est propriũ respectu speciei, cum qua conuertitur, est tñ cõmune respectu suorum subijcibilium. H vel potest dici ꝙ propriũ aliquando capitur pro singulari, & sic propriũ non esset cõe. ¶ Ad secundã partem dicitur, quod licet accidens singulare, sicut hoc album nõ sit prædicabile, tamen bene accidens commune, concretiuè designatum. ¶ Ad tertiam dicitur negando antecedẽs, ad probationes dico primo, ꝙ ꝓpriũ est bene accidens per se, sed nõ accidẽs per accidẽs. Dico ẽt, ꝙ nõ omne est in secũda specie qualitatis: Dico tertio, ꝙ nõ est substãtia formaliter. Dico quarto, ꝙ in diffinitione ꝓprij ponitur accidens, largè captũ, & nõ specialiter. Dico quinto, ꝙ licet proprij & accidentis sint eadem subijcibilia, tamen propter hoc non sequitur, quin non sint distincta vniuersalia, cum vniuersalia non distinguantur ex parte subijcibilium: ¶ Ad tertiam: negatur antecedens pro vtraque sui parte. Ad primam probationem dico, quòd hoc non sufficit, sed requiritur, quòd per se sibi conueniat

A niat & intransmutabiliter. Et ad secundam probationem dicitur, ꝙ sicut ens non est prædicabile propriè dictum, neque eius passiones. ¶ Ad quartam dicitur, negando antecedens. Ad primam probationem patet solutio ex dictis. Ad secundā probationem negatur antecedens, nam in diffinitione accidētis subiectum debet accipi pro ente completo, & ꝑfecto, cuiusmodi non est materia. Etiā forma nō inest materiæ omnimodè, sicut accñs subiecto. ¶ Ad q̄ntam patet solutio in primo articulo.

Conuenientia, & differentia quinque prædicabilium.

Commune quidem est omnibus de pluribus prædicari, sed genus quidem de speciebus, & indiuiduis &c.

B ISTAE EST secundus tractatus huius libri, in quo Porphyrius ponit conuenientias & differentias quinq; prædicabilium adinuicem. Et diuiditur istæ tractatus in sex capitula. In primo ponit vnam conuenientiam generalem quinq; vlium, dicens, ꝙ commune est quinq; vniuersalibus, de pluribus, idest de multis prædicari: quamuis genus de magis multis prædicetur. Hanc conclusionem probat inductione, & exemplo. Inductiuè sic, quia genus de speciebus, & de indiuiduis earum prædicatur; similiter & differentia, spēs autem de indiuiduis, quę sunt sub ipsa, proprium vero de specie cuius est proprium, & de omnibus eius indiuiduis, & accidens de speciebus & indiuiduis. Exemplo probat: nā animal, quod est genus de equis & de bobus, quæ sunt species, prędicatur, & de hoc equo & de hoc boue quæ C sunt indiuidua. Irrationale etiam, quod est differentia: prędicatur de æquis, & bobus, & de his, quæ sunt particulares equi, & boues: hō, qui est species, de particularibus hominibus prædicat, & risibile, quod est proprium, de homine, & de particularibus hominibus prædicatur, sed nigrum, quod est accidens inseparabile corui, de specie coruorum, & de particularibus coruis prędicatur. Mouere autē, quod est accidens separabile de homine, & equo prædicatur: vnde accidēs prædicatur tam de speciebus, q̄ de indiuiduis, sed primò & principaliter de idiuiduis: secūdo de speciebus, q̄ cōtinēt indiuidua, cuius oppositū est de ꝓprio. D

Generis comparatio.

Commune est autem generi, & differentiæ continentia specierum &c.

ISTVD est ſm capitulum huius tractatus, in quo comparat genus ad alia prædicabilia pœnes conuenientias & differētias. Et diuiditur in nouem partes. In prima comparat genus ad differentiam pœnes cōueniētias, ponens tres conueniētias generis & differentiæ. ¶ Quarum prima est: tam genus q̄ differētia continēt plures species: licet genus plures contineat, q̄ differentia eius diuisiua, vt rationale non continet irrationale, quæ tamen continet aīal, quod est genus. ¶ Secunda conuenientia, sicut quæcunq; prædicantur de genere, vt genus supple, per se & essentialiter, etiam prædicantur de speciebus, quæ sunt sub genere: ita etiam

E quæcunq; prædicanẽ de dr̃ia vt differentia, etiam prædicantur de omnibus contentis sub ea, vt subſtãtia, corpus, corpus animatum, non ſolũ prædicantur de animali, ſed etiã de ſpeciebus eius, & de indiuiduis ſpecierum. Similiter vti rõnale prædicatur de rationali: etiam prædicaẽ de ſpeciebus, contentis ſub rationali: vnde p̃dicari de gñe inquantum genus, & de dr̃ia inquantum dr̃ia, eſt p̃dicari eſſentialiter, & per ſe de gñe & dr̃ia. ¶ Tertia conuenientia: ſicut interempto genere, deſtruuntur oẽs ſpecies, quæ ſub ipſo ſunt: ſic differẽtia deſtructa, deſtruuntur oĩa ſua inferiora, vt ſi non ſit animal, non eſt equus neq; homo: ita ſi non ſit rõnale, non erit animal, quod vtitur rõne. F Et per hoc habetur, ꝙ argumentũ valet negatiuè tam a gñe, q̃ a differentia ad eorum inferiora. In ſecũda parte huius capituli comparat genus ad differentiam pœnes ſex differentias. ¶ Prima eſt: genus prædicatur de pluribus, q̃ differentia, quod declarat per exemplum, q̃a animal prædicatur de equo, homine, & boue, & ſerpente, quadrupes enim, qđ eſt differentia eius diuiſiua, ſolum p̃dicatur de habentibus quatuor pedes. ¶ Secunda differentia eſt, genus continet differẽtias in poteſtate, ſed non ecõtra, vt animal continet iſtas duas differentias. ſ. rationale, & irrationale. ¶ Tertia differentia: genera ſunt naturaliter priora differẽtijs diuiſiuis eorum: ideo deſtructo gñe, deſtruuntur omnes differentię eius, vt deſtructo animali, deſtruuntur rationale & irrationale, ſed nõ ecõtra.

A genere & differẽtia ad ſua inferiora tenet conſequẽtia negatiuè.

¶ Quarta differẽtia: genus prædica- G tur in quid, differẽtia vero in quale. ¶ Quinta dr̃ia, vnius ſpeciei eſt tantum vnum genus: ſm tamen illud genus poſſunt eſſe multæ dr̃iæ eiuſdem ſpeciei, vt hominis ſm hoc genus animal ſunt plures dr̃iæ. ſ. rõnale, mortale, & bipes. ¶ Sexta dr̃ia: genus habet modum materiæ in conſtitutione ſpeciei, dr̃ia modum formæ, & licet ſint aliæ conuenientiæ & dr̃iæ generis & differentiæ, tñ quę dictæ ſunt ſufficiunt. In tertia parte huius capituli cõparat genus ad ſpeciẽ, ponẽs tres conuenientias ipſius generis & ſpeciei. Prima: tam genus q̃ ſpecies prædicantur de pluribus. Secunda: tam genus quam ſpẽs ſunt priora his, de quibus prædicanẽ. Tertia: vtrunq; eſt quoddam totum reſpectu ſuorum inferiorum, ſcilicet H totum vl̃e. In quarta parte huius capituli comparat genus ad ſpẽm penes differentias, aſſignans ſex dr̃ias inter ſpeciẽ & genus. Prima, genus continet ſpeciem ſub ſe, & non ecõtra. Secunda, quia genus natura eſt prius ſpẽ, quod probat, quia oportet genera præiacere, & ipſa determinata ſpecificis differentijs ſpeciem conſtituere. Secundo, quia interempto gñe, interimitur ſpecies, ſed nõ ecõtra. Tertia differentia: poſita ſpẽ ponitur genus, & non econtra, vt ſi hõ eſt, animal eſt, ſed non ecõtra. Quarta: genus, p̃dicatur de ſpeciebus vniuocẽ, & non econtra. Quinta, genus abũdat a ſpẽbus, quia cõtinet plures ſpẽs: ſpecies aũt non continet ſpẽs, ſed indiuidua. Sexta; ſpecies nunq̃ põt eſſe generaliſſimũ, ſed bñ ſpecialiſſimum,

A lissimum, genus vero nunq̃ põt esse specialissimum, sed bene generalissimum. In quinta parte huius capituli comparat genus ad proprium penes conuenientiam, dicens q̃ tres sunt conuenientiæ generis & proprij. Prima: tã genus q̃ proprium sequuntur ea, quorum sunt, s. speciem vt si homo est, animal est, & si homo est, risibile est. Secũda: genus & propriũ æqualiter prædicantur & participantur a suis inferioribus, & non secundum magis & minus: sicut.n. homo & bos sunt æqualiter animal: ita sortes & Plato æqualiter sunt risibile. Tertia: tam genus q̃ proprium prædicantur vniuoce de suis inferioribus. In sexta parte comparat genus ad proprium penes quinq; differentias. Prima: B genus est prius proprio, quia genus est prius specie, & spẽs est prior proprio: igitur. Secunda: genus prædicatur de pluribus speciebus: proprium verò tantum de vna spẽ. Tertia: proprium prædicatur conuersim de eo, cuius est proprium: genus vero non prædicatur conuersim de illo, cuius est genus. Quarta: propriũ inest omni, soli, & semper: genus vero non inest soli. Quinta: proprium destruitur ad destructionẽ speciei, & non econtra, sed genus non destruitur ad destructionem speciei. In septima parte comparat genus ad accidens penes vnam conuenientiã, quæ talis est: commune est generi & accidenti de pluribus prædicari: accidens enim siue sit separabile siue inseparabile de pluribus prædicatur. In octaua parte comparat genus ad accidens penes quatuor differentias. C Quarum prima est: genus est prius, accidens vero posterius, quia accidens est posterius specie & indiuiduis: genus vero est prius. Secunda, quia genera participantur æqualiter, & non secundum magis & minus: accidens autem intensionem & remissionem suscipit. Tertia accidẽtia principaliter insunt indiuiduis: genera vero speciebus. Quarta genus prædicatur in quid, accidens vero in quale: interrogatus quis enim, qualis est ęthiops, conuenienter respondet, q̃ est niger. In nona parte remouet vnam dubitationem circa pręcedentia & sequentia: cum enim sint quatuor comparationes generis: Dubitaret aliquis, an aliorum quatuor prędicabilium sint quatuor comparationes sicut & generis ad a- D lia quatuor prædicabilia, ita quòd sint viginti. Respondetur quòd quatuor sunt comparationes generis ad alia quatuor prædicabilia, differentiæ vero tres: scilicet ad speciem proprium, & accidens: speciei duæ, scilicet ad proprium & accidens. Comparationes vero eius ad genus & differentiam numeratæ sunt, quando genus & differentia comparãtur ad ipsam speciem sed proprij solum est vna comparatio, scilicet ad accidẽs, quia comparationes eius ad alia tria dictæ sunt, cum prædicta tria rationes eius ad alia tria dictæ sunt, cum prædicta tria ad ipsum proprium comparantur accidentis non est comparatio qua comparatur ad alia quatuor: ideo concludit, quòd sumptis quatuor comparationibus generis ad alia quatuor, videlicet tribus

E differentiæ, duabus speciei cum vna proprij, non sunt nisi decem comparationes prædicabilium.

Differentiæ cōparatio & speciei.

Commune vero, est differentiæ & speciei æqualiter participari, homine.n. æqualiter participant particulares homines & rationali differentia, &c.

Istud est tertium capitulum huius tractatus: in quo Porphyrius ponit cōparationes differentiæ ad alia tria pdicabilia. Et diuiditur sex partes. In prima ponit duas conuenientias differentiæ & speciei. Quarum prima est differentia, & species æqualiter participantur per se a suis inferioribus. Secunda: species & differentia semper assistunt his, quę ipsa participant: semper.n. socrates est rationalis, & homo. In secunda parte cōparat differētiam ad speciem penes quatuor differētias. Quarum prima est: differentia prædicatur in quale, species vero in quid. Secunda differentia sæpe reperitur in pluribus speciebus, vt quadrupes in plurib. animalibus specie differentibus: species vero in solis indiuiduis, q̄ sunt sub ipsa: Tertia, differentia est prior spē, & non econtra, vt rationale est prius homine, quia rationali interempto interimitur homo, sed non econtra, cum adhuc sit Deus, qui est rationalis. Quarta, vna differentia concurrit cum alia ad constitutionē vnius speciei, sicut rationale, & mortale ad constitutionē hominis, sed vna spēs non componitur alteri, vt simul generet vnam aliam speciē. Circa hoc mouet vnam obiectionem, dicens, ꝙ quamuis æqua cuidam particulari asino permisceatur ad muli generationem, tamē æqua simpliciter.i. in cōi non concurrit cum asino in cōmuni ad generandum mulum. G

In Tertia parte comparat differentiam ad proprium per duas conuenientias. Prima; differentia & proprium æqualiter participātur, & nō sm magis & minus secunda, ꝙ semper adsint illis, de quibus prædicantur: Vbi remouet dubium dicens, ꝙ quamuis bipes truncetur: tn̄ semper manet aptitudo ad habendum duos pedes. In Quarta parte comparat differentia, & proprium penes duas differentias. Prima: differentia dicitur de pluribus speciebus, vt rōnale de homine & de Deo; proprium vero de vna sola specie, cuius est propriū secunda differentia sequitur ad speciem, & non conuertibiliter: propriū vero conuersim prædicatur de eo, cuius est propriū. In Quinta parte comparat differentiam ad accidēs penes duas conuenientias. Prima: vtrunq; prædicatur de pluribus secunda: accidens inseparabile semper adest illi, cuius est, sicut differentia. In Sexta parte comparat differētiam ad accidens penes tres differētias. Prima, differentia continet species, & nō cōtinetur: accidentia verò continent, eo ꝙ sunt in pluribus, & continenē, eo ꝙ subiecta non solum sunt susceptiua vnius accidentis, sed plurium secunda differentia non est intensibilis nec remissibilis; accidentia verò suscipiunt magis & minus tertia, differentię cōtrariæ sunt impermixtæ: non.n. permiscentur in eadē spē, H

cuius

A cuius sunt differentiæ, sed accidentia contraria bene possunt permisceri in eodem, cuius sunt accidentia.

Speciei autem & proprij commune est, de seinuicem conuersim prædicari, nam si homo est, risibile est, & si risibile est, hō est.

Istud est quartum capitulum, in quo comparat speciem ad propriū, & diuiditur in duas partes. In prima comparat speciem ad proprium penes duas conuenientias. Quarum prima est: species & proprium prædicantur de seinuicem cōuertibiliter, vt si homo est, risibile est & econtra. secunda: species, & proprium, æqualiter participantur, a quibus participantur, & non fm magis, & minus.

B In secunda parte comparat speciem ad proprium penes quatuor differētias. Quatuor prima est, species pōt esse genus aliarum specierū: propriū autem non potest esse genus aliorū propriorum. Secunda, spēs est prior pprio. Tertia, species est semp actu in suis subijcilibus, sed propriū non semper adest actu, nam socrates semper est actu homo, non tamen semp ridet actu, quamuis natus sit ridere. Quarta, diffinitiones proprij & spēi differunt: ergo species & propriū differūt, patet consequētia, quia quorū termini sunt differentes & ipsa sunt dria. Añs patet, quia diffinitio spēi est semper poni sub assignato genere: diffinitio proprij est, proprium inest omni, soli, & semper.

Speciei vero, & accidentis communem quidem est de pluribus prædicari.

Istud est quintum capitulum: in C quo comparat speciem ad accidens penes vnam conuenientiam, & quatuor differentias. Conueniētia talis est: commune est illis ambobus de pluribus prædicari. Sed prima differentia est, quia species prædicatur ī quid: accidens vero in quale, vel aliquo modo se habens: secunda vnius indiuidui est vnica species specialissima, sed vnius indiuidui plura sūt accidentia tam separabilia quàm inseparabilia. Tertia species est prior accidente: accidentia vero posteriora specie, oportet.n. subiectum esse, vt ei aliquid accidat. Quarta species participatur æqualiter & non secundum magis & minus ab his, quorū est species: accidens vero fm magis & minus participaī: æthiops.n. alio D æthiope magis habebit de colore.

Commune autem proprij & inseparabilis accidentis est, quod præter ea nunquam consistant illa, in quibus considerantur.

Istud est sextum & vltimum capitulum huius tractatus, in quo cōparat proprium ad accidens, & diuiditur iu duas partes. In prima ponit duas conuenientias, quarum prima est subiectum proprij & accidentis inseparabilis nunquam existit sine illis, vt homo sine resibili, & æthiops sine nigredine. Secunda vtrumque eorum semper inest & omni cōtento sub subiecto, & hoc intelligendo istas duas conuenientias de accidente inseparabili, In secunda parte comparat proprium ad accidens penes tres differentias. Prima: propriū

inest

E inest soli speciei, quemadmodum risibile homini, sed non accidens inseparabile; nigrum enim non inest soli æthiopi: sed etiam coruo, & etiam carboni, & ebeno, & quibusdam alijs. Secunda: proprium prædicatur conuersim: non autem accidens inseparabile. Tertia proprium prædicatur æqualiter: accidens vero secundum magis & minus. Finaliter se excusat: dicens, quòd licet sint aliæ cõmunitates vel proprietates quinque vniuersalium. tamen illæ, quæ sunt dictæ, sufficiunt.

An conuenientię & differentię prædicabilium sufficienter assignentur.

QVAERITVR Vtrum conuenientiæ & differentiæ quinq; prædi F cabiliũ sint a Porphyrio in textu sufficienter assignatæ. ¶ Arguitur primo q̃ non. Et primo contra primam dñiam generis & differentiæ, q̃a genus non prædicatur de pluribus, q̃ differentia: ergo in hoc genus & differentia non differunt. Antecedens patet, quia sensibile, quod est differentia animalis: prædicatur de tot, de quot p̃dicatur animal, qđ est genus. ¶ Secundo sic: contra primam conueniẽtiam generis & proprij, q̃a genus est prius specie de qua prædicatur: ergo genus non sequit̃ ad speciem, & per consequens genus & p̃prium non conueniũt in hoc, quod est sequi ad spẽm. ¶ Tertio sic, cõtra cõueniẽtiã oĩum prędicabilium, q̃a genus differt ab alijs prædicabilibus p̃ hoc, qđ est prædicari de pluribus: ergo non est cõe omnibus prędicabilibus, de pluribus p̃dicari. ¶ Quarto sic: Genus & proprium nõ prædicantur vniuocè de suis subijcibilibus: ergo genus & proprium nõ conueniunt in hoc, quod est prædicari vniuocè. Antecedẽs probatur, quia propriũ prædicatur denominatiue: ergo non prædicatur vniuoce: tenet consequentia per locum ab oppositis. Secunda probatur, quia p̃dicari vniuoce est, p̃dicari vno nomine & vna ratione, sed proprium nõ habet rõnem: igitur. Itẽ prædicari vniuocè est prędicari quidditatiue, igitur. ¶ Quinto sic: Prędicabilia conueniunt in eisdem: ergo male ponunt̃ differentię ipsorum. Antecedens patet primo, quia coloratum est genus albi & spẽs qualitatis, & accidẽs parietis. secundo patet quia rationale H est differẽtia hominis, & spẽs huius rationalis, & illius. Item omnia prædicabilia sunt spẽs vlis; igitur. In oppositũ arguitur auctoritate Porphyrij, ponentis illas conuenientias & differentias in textu. In quæstione sicut in cęteris erunt tres articuli.

PRIMO sciendum, q̃ coincidẽtiæ prædicabilium dicuntur, in quibus ipsa p̃dicabilia conueniunt. Et dicuntur cõmunitates, quia illud, in quo conueniunt aliqua, est commune illis. Et est duplex communitas prędicabilium, vna generalis, in qua omnia prædicabilia conueniũt, vt p̃dicari de multis: alia est specialis, ĩ qua aliqua p̃dicabilia cõueniũt, vt p̃dicari in q̃d, in quo conueniunt genus & species. Sed dñię dñr, quib. p̃dicabilia adinuicem differunt, & vocantur tales dñiæ proprietates, q̃a illud,

Artic. 1.

Prædicabiliũ duplex communitas.

A illud, ꝑ quod aliq̃d differt ab alio, dicitur quodammodo proprium, cum ꝑ illud non conueniat cũ alio. ¶ Sed restat vna difficultas, vtrum quinq; vniuersalia conueniant in idem. Respondetur, ꝙ prędicabilia conuenire in idem, põt intelligi dupliciter. Vno modo in idem, id est quidditatiue, & hoc dupliciter: vno modo, ꝙ conueniãt cum aliquo, quod dr̃ q̃dditatiue de ipsis, & sic dico, ꝙ coincidunt in idem, vt conueniunt in vl̃i, quod dicitur quidditatiue de ipsis. Aliomodo, ꝙ ipsa quinq; vl̃ia dicuntur quidditatiue de aliquo, & sic dico ꝙ non coincidunt, quia de nullo quidditatiue dicuntur. Alio mõ põt intelligi quinq; vl̃ia coincidere in aliquo denominatiue, & hoc dupliciter, vno modo ꝙ conueniant in ali-

An quinque vniuersalia cõueniãt in idem.

B quo, quod dicitur de ipsis denominatiue, & sic conincidunt, quia conueniunt in spẽ, quæ dicitur de ipsis denominatiuè, vt ista ẽ vera, genus est spẽs, differentia est spẽs. Alio mõ quod dicantur denominatiue de aliquo, & sic dico, ꝙ aliqua vl̃ia conincidunt in idem denominatiua, quia aliqua prædicantur denominatiue de aliquo, respectu tñ diuersorũ, vt album respectu subiecti dicitur accidẽs, & respectu suorum inferiorum dicitur species, & sic genus, & species dicuntur de aliquo respectu tamen diuersorum.

SECVNDO sciendum, ꝙ quando dicit Porphyrius in sexta differẽtia generis & differẽtiæ, ꝙ genus habet modum materiæ, & differentia modũ formæ: non vult dicere, ꝙ genus sit materia, & differentia forma, sed ꝙ genus habet modũ materię, & C differẽtia modum formæ: nam sicut materia determinatur ꝑ formã: ita genus determinatur per differẽtiã. ¶ Aduerte vltra, ꝙ quando dicit in prima differentia generis & spẽi, ꝙ genus continet species & non continetur ab eis: dẽt intelligi, ꝙ genus continentia potentiali continet suas spẽs, & tali continentia spẽs non cõtinet genus, licet bene alia continentia, quia spẽs continet genus actu, & quodlibet inferius, superius. ¶ Aduerte vltra ꝙ quando dicitur in tertia communitate generis & ꝓprij, ꝙ tam genus quàm proprium prædicãtur vniuocè de suis subijcibilibus: debet ibi accipi prædicari vniuocè largè vt distinguitur contra prædicari æquiuoce, & non debet ibi accipi propriè, & strictè vt idem est, qđ D prędicari quidditatiuè, quia proprium non prędicatur quidditatiue de suis subijcibilib. ¶ Aduerte vlterius, ꝙ qñ dicitur in secũda differentia generis, & proprij, ꝙ propriũ tm̃ de vna sola specie prædicatur, & genus de pluribus: debet ibi capi proprium, quod conuertitur cũ specie specialissima & non dẽt intelligi de proprio generico, quod conuertitur cũ genere: cuiusmodi est sensibile, cum tale prædicetur de pluribus speciebus: nec est etiam imaginãdum, quòd proprium specificum sic faciat prędicabile ꝓprij distinctũ ab alijs, sed proprium, quod est cõe ad proprium genericũ & specificũ: queadmodum dicebatur de differentia.

TERTIO sciendum, ꝙ quando dicit in secunda differentia generis

E &accidentis, ꝙ accidentia prædicātur ſm magis & minus: hoc dēt intelligi reſpectu ſuorum ſubiectorū, q̄ a reſpectu ſuorum inferiorum, reſpectu quorum dicuntur genera vel ſpecies. non dicuntur prædicari ſecundum magis & minus, ſed æqualiter & in quid. ¶ Aduerte vlterius, ꝙ qn̄ dicitur in tertia differentia differentię & accidentis, ꝙ accidentia cōtraria bene permiſcentur in eodē, ſed non differentiæ contrariæ: debet intelligi de differētijs magis proprijs, & diuidentibus ex oppoſito aliquod genus: puta, ꝙ illæ non poſſunt dici de eodem, neq; in eodem inueniri: accidentia vero contraria in eodem poſſunt inueniri, & de eodē poſſunt dici, vt de aqua tepida verum eſt di F cere, ꝙ eſt calida & frigida. Et dicitur notanter de differentijs magis ꝓprijs, & diuidentibus ex oppoſito aliquod genus, quia differentiæ ſubordinatæ poſſunt bene de eodem dici: ſicut ſenſibile & rationale dicuntur de homine. ¶ Aduerte vlterius qđ qn̄ dicitur in quarta dr̄ia ſpeciei & differentię, ꝙ duæ ſpecies non concurrunt ad cōſtitutionē vnius ſpēi, ſed bene duæ differentiæ: debet intelligi, ꝙ vna dr̄ia bene concurrit: id eſt componitur cum alia ſibi non ſubordinata ad conſtituendum & perficiendū ſpeciem, ſeu diffinitionem ſpeciei, quia vna poteſt determinare aliam, vt rationale & mortale ad conſtituendū hominem, ſeu diffinitionem hominis, ſed vna ſpecies nō concurrit, id eſt non componit, cum alia ad perficiendū formaliter ſpēm vel diffinitionem ſpeciei, licet bene materialiter, ſicut binnarius & ternarius materialiter concurrunt: ſcilicet ratione ſuarum vnitatū ad conſtitutionem quinarij, in quo nō manet forma binarij vel ternarij. ¶ Et ſiquis dicat, ad generationem muli cōcurrit aſinus & ęqua: ergo duę ſpecies concurrunt ad conſtōnem ſpēi. Reſpondetur, ꝙ licet particularis aſinus & particularis ęqua concurrant ad gn̄ationem muli: tamen aſinus & ęqua in communi non ponuntur ad conſtituendum formaliter mulum ſeu diffinitionem muli cum in diffinitione muli non ponatur, neq; aſinus, neq; æqua. Aduerte vltra, ꝙ qn̄ dicitur in tertia differētia ſpeciei & proprij, ꝙ ſpecies ſemper ineſt proprium autem non ſemper ineſt, dēt intelligi de actu, vt ridere non ſemper ineſt homini, licet aptitudo ad ridendum ſemper inſit ei. H

G

An genus æqualiter dicatur de ſuis ſpēbus.

QVARTO ſciendum, ꝙ circa textum incidit talis difficultas, vtrū genus æqualiter dicatur de ſuis ſpeciebus. ¶ Pro cuius ſolutione ſupponitur, ꝙ aliqđ dici æqualiter de aliqbus, non eſt aliud, q̄ illud prædicari de illis, & non ſm magis & minus, & per oppoſitum prædicari de aliqbus inæqualiter non eſt aliud, q̄ prædicari de illis mediantibus iſtis aduerbijs, magis, & minus. Hoc ſuppoſito: dico ꝙ genus prædicatur ęqualiter de ſpeciebus, quia non ſm magis & minus, vt iſta non conceditur, hō eſt magis animal, q̄ ęquus. ¶ Et ſiquis dicat, homo eſt perfectius animal, q̄ bos, conceditur, ergo eſt magis animal, negatur conſequentia, & ratio eſt, quia hominem eſſe perfectius

A ctius animal, q̃ bos nõ eſt ipſum magis eſſe animal, ſed eſt ipſum habere perfectiorem differentiam, p quã animal contrahitur & determinatur ad conſtitutionem hominis, q̃ ſit illa, per quam determinatur animal ad bouem. Vnde aduerte, ꝙ impoſſibile eſt duas ſpecies eſſe ęqualis perfectionis in entitate, neq; per potentiam naturalem, neq; per potẽtiã diuinam. Nam Deus non poſſet facere duas ſpecies æqualis perfectionis in entitate. Ideo dicebat Ariſt. ꝙ inter ſpecies eiuſdem generis eſt ordo eſſentialis, quia vna in entitate eſt perfectior alia, hoc non eſt per genus in quo conueniunt, ſed per ſuas drias. Ex quo ſequitur ꝙ impoſſibile eſt duas differentias ſpecificas eſſe ęqualis perfectionis. ¶ Aduerte vlterius,

An duæ ſpẽs poſſunt eſſe æqualis perfectionis in entitate.

8. Metaph. tex. con. 10.

B ꝙ nunq̃ aliquid proprie dicitur magis vel minus tale, niſi ꝙ habet plures gradus, id eſt partes perfectionales: hoc ergo non eſt per genus. Et ſi quis dicat vnus homo dicitur rõnalior alio: ergo differentia dicit̃ de ſpeciebus ſecundum magis & minus. Reſpondetur, ꝙ vnus homo dicitur rationalior alio ad iſtum ſenſum, ꝙ vnus homo magis vtitur ratione, q̃ alius, vel quia eſt magis diſpoſitus vti ratione q̃ alius, ſed nõ dicitur rationalior: ideo rationale non ſuſcipit magis & minus, licet bene rõnabile, quod non eſt differentia, & ſic debet negari conſequẽtia. Etiã vnus homo eſt riſibilior alio, id eſt magis diſpoſitus ad ridendum, q̃ alius, & non quia riſibile ſuſcipiat magis & minus. Et hæc de primo articulo.

Inſtãtia.

Art. 2.

Dubitatur primo. Vtrum tantum ſint quinq; vniuerſalia. Reſpondetur, ꝙ de hoc iam ſatis viſum eſt ſupra q. 1. ar. 1. Aduerte tamẽ, ꝙ talis propoſitio poteſt capi dupliciter. Vnomodo in ſenſu proprio, & ſic eſt falſa, & eſt ſenſus quinq; ſunt vniuerſalia, & non plura ſunt vlia q̃ quinque, & illa eſt falſa, niſi aliquid intelligatur. Alio modo poteſt capi in ſenſu improprio, & tunc eſt ſenſus, quinq; ſunt intentiones vlium ſpecie differentium, & non plures q̃ quinque, vel ſicut ſuperius eſt expoſita, quinq; ſunt vniuerſalia, & non plura, q̃ quinq;, ſpecie ſupple dria. Et hoc capiendo vle ſecundę intẽtionaliter, ſeu pro ꝑ ſe ſignificato. ¶ Et aduerte ꝙ ad hoc ꝙ aliquid propriè dicatur vniuerſale, requiritur ꝙ ſit limitatum, ideo tranſcendentia nõ ſunt vlia, licet de pluribus prędicentur. ¶ Secundo ꝙ ſit quid vniuocũ, ideo ęquiuoca non ſunt vlia, ſicut canis. ¶ Tertio ꝙ importet conceptum per ſe vnum, ideo illa, quę important conceptum complexum, ſicut diffinitiones, non poſſunt dici vniuerſalia. ¶ Sed reſtat vna difficultas, vtrũ in iſta ꝓdicatione, Petrus eſt albus, ſit prædicatio quinti prædicabilis de ſuo ſubijcibili. Et videtur ꝙ non, quia ſubiectum & prædicatum pro eodẽ ſupponunt, quia albus ſupponit pro Petro, connotando tamẽ ipſum habere albedinem, vel pro aggregato ex ſubiecto & albedine, vt videt̃ dicere. Scotus in quarto. Reſpondetur ꝙ ibi eſt prædicatio quinti prædicabilis. Et ad rationem dicitur, ꝙ ꝓdicationes non ſemper accipiuntur ab illis, pro quibus termini ſupponũt, ſed

C An tantũ ſint quinque vlia.

Ad vniuerſale quid requiritur.

D

Petrus ẽ albus. an ſit prædicatio quinti prædicabilis de ſuo ſubijcibili.

E sed magis secundum significata formalia, quæ appellantur aliquãdo ab illis terminis. Vnde ista est accidentalis, quia licet albus supponat ꝓ Petro, tamen cõnotat ipsum habere albedinem, quę accidentaliter conuenit Petro, ideo dicitur accidentalis, & similiter dicatur de alijs. ¶ Sed restat alia difficultas, vtrum ista propositio, Petrus est albus sit de prædicatione directa vel indirecta. Rñdetur, ꝙ est directa. Vnde omnis prędicatio alicuius, prædicabilis de suis ꝓprijs subijcibilibus, vel suo ꝓprio subijcibili, est de prædicatione directa: ideo falsum est illud, ꝙ dicũt aliqui, quòd solum illa propositio est de prædicatione directa, in qua superius prædicatur de suo inferiori.

Petr° est albus quę prædicatio est.

F DVBITATVR secundo. Vtrũ præter distinctionem realẽ & rõnis sit ponenda aliqua alia distinctio. ¶ Pro cuius solutione supponitur, ꝙ aliqui dicentes se insequi doctrinã Scoti, ponunt septem genera distinctionum, & tot identitatum. s. distinctionem rationis, ex natura rei, formalem, realem, essentialem, se totis subiectiue, & se totis obiectiue, & dicunt quòd istæ distinctiones se inuicem inferunt. Nam dicunt quòd distinctio se totis obiectiuè īfert oẽs alias, & sic consequenter. ¶ Sed iste modus dicendi est falsus: neq; est de mente Scoti: primo in hoc, ꝙ ipsi ponunt septẽ genera distinctionũ. ¶ Secũdo in hoc ꝙ ipsi ponũt istas distinctiones seinuicẽ inferre: idõ aliter rñdet, ponẽdo aliquas propositiones. ¶ Prima: præter distinctionem rationis solũ sunt ponẽda duo genera distinctionũ, s. realis & formalis. ¶ Secunda propositio: distinctio rõnis ẽ, quæ fit per actum comparatiuum intellectus vel voluntatis. Vnde illa, q̃ sic sola distinctione rationis distinguuntur, nunq̃ se habent tanq̃ duo obiecta formalia, sed solũ tanquam vnum, aliter & aliter consideratum. Ex quo sequitur, ꝙ concretum & abstractum non se habent tanquã duo obiecta formalia, vt volunt aliqui. ¶ Tertia propositio, distinctio realis est duplex, s. suppositorum, & naturarum, quorum vnum nõ est aliud, quemadmodum est inter supposita in diuinis, puta patrem, filium, & spiritum sanctum, & ista solum inuenitur in diuinis, & nunq̃ in creaturis, quia impossibile est duas creaturas habere tãtum vnam naturã, sed tot, quot sunt supposita, sũt naturæ, quẽadmodum non est in diuinis, sed est ibi vna natura in tribus suppositis. Alia est distinctio realis naturarũ, quarum vna simpliciter nõ est alia, & ista solum inuenitur in creaturis, & inter rem creatã & increatam, & ista est inter omnes creaturas, quarũ vna simpliciter non est alia, & ista pt vocari distinctio essentialis, quia natura & essentia idẽ sunt. ¶ Quarta propositio, distinctio formalis est illa, quæ est inter duas formalitates vel realitates, quarum vna pręcise & adæquate non est alia, quemadmodum sunt realitates superioris & inferioris, diffiniti & diffinitionis, subiecti & passionum eiusdẽ subiecti, dñæ & illius, cuius est dña: attributorum in diuinis intellectus, & volũtatis. ¶ Et si qs dicat, inferius est idẽ forma-

An sit alia distinctio a distinctiõe reali & rationis.

G Sco. in 1. di. 2. q. 4.

Lapsus quorũdã.

H

Sc. in prologo. q. 1.

Obiectio.

A formaliter suo superiori: igitur formaliter non distinguitur ab eo. ¶ Dico, ꝙ distinctio formalis, potest capi dupliciter. Vno mõ stricte, prout est inter duo extrema, quorum illud, quod sic distinguitur, non includit aliud in primo mõ dicendi per se. ¶ Et sic dico, ꝙ inferius non distinguitur formaliter a suo superiori, cũ includat ipsum superius in primo mõ dicendi per se. Alio modo capit magis large, vt est inter duas realitates, quarum vna præcise & adæquate non est alia, quia .s. in abstracto non prædicantur de seinuicem. Et sic inferius bene distinguitur formaliter a suo superiori, quia realitas inferioris præcisè & adæquatè non est realitas superioris, vt humanitas non est B animalitas. ¶ Et si quis velit probare, ꝙ sint plures distinctiones, quàm tres, quia modus intrinsecus distinguitur ab illo, cuius est modus: sicut esse per se a substantia, & non realiter, neq; formaliter, cum modus intrinsecus non sit formalitas, ergo erunt plures distinctiones. ¶ Rndẽt, ꝙ talis distinctio pòt reduci ad distinctionem formalem, quia modus intrinsecus habet modum formalitatis. ¶ Vel aliter dicitur, ꝙ põt bene poni adhuc vna distinctio, q̃ vocatur distinctio modalis. Vnde modus intrinsecus est, qui additus alteri, non variat rationem illius, cui additur, addendo sibi supple aliquam realitatem. ¶ Quinta propõ: distinctio se totis obiectiuè, & distinctio se totis subiectiuè non distinguitur a distinctione reali, vel formali, licet supra ipsas possint aliq̃d connotare,

Sco. in 1. di. 2. q. 4.

Sco. in 1. d. 5. q. 1.

Vide forma l. 4. art. 2.

Sco. in 1. di. 3. q. 1. in sol. primi argu. ptia.

quia illa, quæ distinguuntur se totis obiectiuè, aliqñ distinguuntur tantum formaliter: sicut risibilitas & flebilitas, q̃ distinguuntur se totis obiectiuè. ¶ Vnde illa distinguuntur se totis obiectiuè, quę in nullo conceptu quidditatiuo conueniunt: aliqñ distinguuntur realiter, sicut risibilitas & hinnibilitas. Similiter dicat de illis, quæ distinguuntur se totis subiectiuè. ¶ Vnde illa distinguuntur se totis subiectiuè, quæ nõ cõueniũt in aliqua realitate potentiali, contrahibili ad ipsa, vt Deus, & creatura, & decem prędicamenta. C

DVBITATVR tertiò. Vtrum Socra. non existente, iste propositiones sint concedendæ: Socrates est rõnalis, Socrates est homo. Et arguitur ꝙ non. ¶ Primo sic: omnis propositio cathegorica affirmatiua de inesse & de præsenti, in qua non ponitur terminus ampliatiuus, subiecto pro nullo supponente, est falsa: igitur tales propositiones sunt falsæ. Et confirmatur, quia s̃m Scotum hæc propositio: Christus est hõ, in triduo, erat falsa, & nõ nisi q̃a subiectũ pro nullo supponebat: igitur. ¶ Secũdo sic: Omne, qđ est rõnale, est cõpositũ ex anima rõnali & corpore: sed Socrates non existens non est compositus ex corpore & anima rationali: cũ anima separatur a corpore: igitur. ¶ Tertio sic: Bene sequitur, Socrates est hõ: ergo Socrates est, Socrate non existente, sed consequẽs est falsum: igit multæ aliæ rõnes possent fieri. Vñ p solutiõe supponit, ꝙ duę sunt opiniones de hoc dubio. ¶ Vna ẽ nominaliũ, aliquorũ, q̃ dicũt, tales propositiones

An re nõ existẽte, ꝯ propõ affirmatiua, de ee. sit vera. D

In 3. dist. 21. q. vni. in propositio cõtra magistrũ tenten.

positiones esse falsas, & quod nulla est propositio necessaria simpliciter, nisi ista, Deus est, vel aliqua talis formata de terminis diuinis, quia qualibet alia potest falsificari. Et ad Porphyriũ dicunt, quod Socrates semper est homo & rationalis, si supple Socrates sit, id est subiecto pro aliquo supponẽte. ¶ Sed ista opinio, non videtur esse de mente Arist. qui in primo Posteriorũ po-
tex.co.9. nit scientiam esse impossibilium aliter se habere, id est propositionũ infalsificabilium, nec etiã de mẽte Porphyrij in textu. Dicũt tñ ipsi quod hoc ẽ de mente Porphyrij: nam dicit Porphyrius in conuenientia drĩæ, & proprij, quod sicut drĩa semp adest: ita accidens inseparabile, sed accidens inseparabile, semper adest, Socrate exi-
F stente: ita etiam differentia, vt puta rõnale solum aderit, Socrate existente. Respondetur, quod hoc nihil valet, quia in tali conuenientia ly sicut, nõ dicit omnimodam similitudinẽ, vt notum est. Nã vnum, scilicet drĩa, ẽ de quidditate alterius, & dicitur de eo per se primo modo, non autẽ accñs inseparabile, vt ista non est per se, Socrates est simus: Ideo aliter rñdet, quod tales propositiones sunt veræ & infalsificabiles, sic quod ista nunquam potest
Sco. in 3. di. 22. q. vnic. In propositione logica. esse falsa; Socrates est homo: siue Socrates sit, siue non sit, quia ad veritatem talium propositionum non requiritur, quod extrema supponant pro aliquo existente, sed sufficit quòd supponant pro aliquo in esse cognito, & quod componantur adinuicem. ¶ Et per hoc soluitur prima ratio, in qua dicunt, quod omnis propositio affirmatiua & cetera. dicitur, quod illa nõ est vera vniuersaliter, sed solum in propo-G sitionibus contingentibus de terminis nõ ampliatiuis affirmatiuis. Vnde compositionem extremorum talium propositionum necessariarũ, necessario sequitur conformitas talis compositionis ad terminos. Vnde qñcunq; extrema talium propositionum componuntur adinuicem, propositiones constitutę ex ipsis, sũt semper veræ, quia semp tunc est cõformitas actus intelligendi seu propositionis mentalis ad rem cognitã. ¶ Et si quis dicat, quare est melius, quod tales propositiones habeant conformitatem, quandocunq; formantur, quã aliæ propositiones. Respondetur quia extrema illarum propositionum sunt talia, & habentia aliã ha-H bitudinem adinuicem, quã alia, & de hoc satis dictum est in summulis, capitulo de suppositione personali. ¶ Ad rationes alterius opinionis respondetur, ad primam dicitur, quod soluta est. ¶ Ad confirmationem dicitur, quod ista propositio, Christus, est homo, in triduo fuit falsa: non quia subiectum pro nullo supponebat, sed quia in illis tribus diebus Christus importabat in se rationem falsam, de qua nihil dicitur vere: nã si aliquid est Christus, necessario habet duas naturas in vno supposito, sed in illis tribus diebus non fuerũt illę naturæ vnitæ, cum humanitas fuerit corrupta. Ex quo sequitur, quod Christus non est suppositum per se hominis, cum importat rationẽ contingentem, & non cõceptum per se vnum: ideo istæ non sunt per se, neque necessariæ: Christus est homo,

Christus

A Christus est Deus. ¶Ad secundam dicitur, quod ista propositio, homo est compositus ex corpore & anima, vel ista, rationale est compositũ ex corpore & anima, est simpliciter contingens, & hoc si tale participium dicat actũ, sicut vr̃ de rigore sermonis dicere. Si autem dicat aptitudinẽ, vel absoluatur a tempore (vt dicunt aliqui) est necessaria. Vnde tenẽdo primum modũ ad hoc, quod ista sit vera, homo est animal, non requiritur, quod homo sit compositus realiter ex corpore & anima, sed sufficit, quod homo & animal sint inesse cognito, ideo non sequitur homo est animal, ergo homo est compositus ex corpore & anima, quia prima est necessaria, & secunda cõtingens, licet bene sequa B tur homo est, ergo homo est compositus ex corpore & anima, ideo in ista, homo est animal, ly homo supponit pro homine inesse cognito, & etiam animal pro animali inesse cognito, quod sufficit ad veritatem taliũ propositionum. ¶Ad tertiam dicit, negando consequẽtiam, quia a propositione deest, tertio adiacente ad vnam de secundo adiacente non valet consequentia, vt alias visum est in summulis. Et hæc de secundo ar- C ticulo. Quantum ad tertium sit.

Tractatus primo: Art. 3

CONCLVSIO responsalis ad quæsitum: Conuenientiæ & differentiæ quinq; prædicabilium sunt à Porphyrio sufficienter assignatæ. Ad rationes ante oppositum. ¶Ad primam dicitur, quod licet genus non prædicetur de pluribus, quam differentia eius constitutiua, tamen prædicatur de pluribus, quàm differentia eius diuisiua. ¶Ad secundam dicitur, quod licet genus sit prius natura specie, tamen est posterius posterioritate illationis, siue in inferendo. ¶Ad tertiam dicitur, quod ly pluribus potest capi dupliciter. Vno modo positiuè, vt idem est quod prædicari de multis, & sic est cõitas omnium prędicabilium, Alio modo potest ca D pi comparatiue, & sic est proprietas generis. ¶Ad quartam patet solutio in primo articulo, nam capitur ibi prędicari vniuocè largè, vt distinguitur contra prędicari ęquiuocè, & non strictè, vt idem est, quod prędicari per se primo modo seu quidditatiuè. ¶Ad quintã patet solutio in primo notabili, vbi visum est, qualiter prędicabilia conueniunt ad inuicẽ.

Ly pluribus dupliciter.

E # ARISTOTELIS G

STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM

Principis Liber Cathegoriarum.

Quem nostri De Prædicamentis inscribunt.

QVAESTIO PRAEAMBVLA.

An de prædicamentis sit sciētia logicalis.

QVAERITVR vtrum de prædicamentis sit scientia logicalis, ab aliis distincta, habēs pro subiecto adæquato aliquod intentionale cōe, vniuocum decē prædicamētis. ¶ Arguitur primo cōtra primā partem, quia omne, quod scitur, scitur per demōstra-
F tionem & diffinitionem, sed prædicamentorū non est diffinitio: igitur de ipsis non est scientia. Minor probatur, quia diffinitio datur per genus & differentiam: sed decem prędicamenta non habent genus & differentiam: igitur ipsorum non est diffinitio. ¶ Secundo sic: Illud, de quo habetur scientia, debet habere aliquid prius, per quod passio demonstretur de ipso, sed decem prædicamēta non habent aliquid prius ipsis, cum sint prima principia, igitur. ¶ Tertio sic: De prædicamentis est sciētia metaphysicalis, cū decem prædicamēta sint partes subiectiuæ ipsius, igitur de ipsis non est scientia logicalis. Quarto sic; Prædicamentum continetur sub vniuersali: ergo de ipsis nō est alia sciētia a scientia vniuersalis. ¶ Quinto sic: Prędicamentū est ens per accidēs, sicut genus generalissimum, ergo de ipsis non est scientia. ¶ In oppositum arguitur auctoritate Arist. tradentis nobis scientiam de predicamentis. In quæstione erūt tres articuli, sicut in cæteris quęstionibus. H

Art. I.

PRIMO sciendum, ꝙ prædicamentū pōt capi dupliciter. Vno modo primæ intentionaliter, & sic non est aliud q̄ illud, quod est cōius in aliqua coordinatione, quēadmodū est substantia in coordinatione substantiæ, & quantitas in coordinatione quantitatis. Et tunc dico, ꝙ prædicamenta per se sunt de consideratione metaphysici, cum sint partes subiectiuæ entis, & de per accidens sunt de consideratione logici, cū logicus per se non consideret res neq; voces, nisi pro quanto attribuuntur ipsis intētiones logicales. Alio modo capit secūdę intētionaliter, vt est intētio secunda attributa cōmuniori alicuius coordinationis, sicut substā tię vel quantitati, & sic de aliis, & sic

Prædicamenti acceptiones.

per

A per se consideratur a logico: nã logicus per se cõsiderat secũdas intentiones. ¶Aduerte vltra, ꝙ prædicamentum adhuc capitur dupliciter. Vno modo pro cõmuniori alicuius coordinationis, quemadmodum dicimus ꝙ substantia est prædicamentũ, quantitas est prædicamentũ, & sic de alijs. Alio modo capitur pro coordinatione aliquorũ se habentium ad inuicẽ secũdũ sub & supra, incipiẽdo ab illo cõmuniori, & procedendo ad spẽs sub alternas specialissimas, & indiuidua in quibus saluatur ratio illius cõiotis. Et sic capitur cũ dr̃, ꝙ aliquid est in prædicamento. i. in coordinatione vel de coordinatione aliquorũ se habentium, secundũ sub & supra in ratione generis speciei vel ĩdiuidui.

B Secvndo sciendum ꝙ ad inueniẽdũ subiectũ huius sciẽtię oportet inuenire aliquod intentionale, in quo decem prædicamenta vniuocentur, & quod attribuatur illis decem prædicamentis, & illud intẽtionale est id cui adæquate, & prius cõuenit ista passio, ordinabile, & in quo decem prædicamenta vniuocantur, qd autem sit illud, forte nõ habet nomẽ impositũ, sed posset suppleri ꝑ istud complexũ, vniuersale ordinabile in genere, non tñ ꝙ illud complexum, scilicet vniuersale ordinabile in genere sit subiectum, nisi circunlocutiue, vt circũloquitur nobis aliquod intẽtionale incomplexũ, cui ordinabilitas adæquate & per se conuenit, & illud põt dici vniuersale determinatum sub aliqua ratione, per quam ordinabilitas sibi adæquate potest conuenire. Dicunt tamen aliqui, ꝙ illud est prædicamentum, quod tamen nõ videtur multũ probabile, cũ prędicamentũ & generalissimũ sint synonyma, sed generalissimũ nõ vr̃ esse subiectũ, cum contineat sub genere, quasi pars in mõ sub suo toto.

Quõ inuenit subiectũ huius sciæ.

C Tertio sciendum ꝙ incidit vna difficultas, vtrum tantũ sint decem generalissima. ¶Et videtur ꝙ sint plura, quia tot modis dicitur vnũ oppositorũ quot modis dicitur & reliquũ, sed generalissimũ & specialissimũ sunt opposita, igitur tot erunt generalissima, quot & specialissima: sed multo plura sunt specialissima quàm decem igitur. ¶Secundo sic: Sicut actio & passio distinguũtur ad inuicem, ita agere & pati, sed actio & passio faciũt duo generalissima: ita etiam agere & pati, & per consequens erunt plura. ¶Tertio tãtum est vnũ prædicamentum substãtiæ: ergo tantũ erit vnũ prædicamentum accidentis cum substantia & accidens opponantur. ¶Quarto sic. Prędicamentũ nihil est: igit̃ nõ sunt decẽ ꝑdicamẽta. Añs ꝓbat̃: qa vel esset genus generalissimũ, qđ non, qa tũc substãtia nõ esset ĩ prædicamẽto, quia tunc esset in seipsa, vel prędicamentũ est coordinatio omnium illorũ, quę sunt in tali coordinatione, quòd est falsum: quia nulla vr̃ esse coordinatio oium substãtiarum sed plures. Rñdet̃, ꝙ decẽ sunt ꝑdicamẽta primę intentionaliter capta & nõ plura, & hoc non distinguẽdo inter concretũ & abstractum. quia cõcretum & abstractum in eodem genere ponũtur, cum termini dicãtur reponi ĩ ꝑdicamẽto quo ad significa-

An tãtũ sint decẽ generalissimum.

D

E ta formalia, & non quo ad materialia. ¶ Ad rationes ad primam dicitur, quòd generalissimum & specialissimum non sunt opposita, sed magis disparata, ideo non oportet quòd tot modis dicatur vnum & reliquũ. ¶ Ad secundam dicitur negãdo consequentiam, & ratio est, quia concretum & abstractum pro vno computantur, cum habeant idem significatum formale, sub alio tamen & alio modo significandi. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ substantia & accidens nõ se habent vt opposita, sed magis vt disperata siue capiantur primæ intentionaliter: siue secundæ intentionaliter: & ideo nõ valet cõsequẽtia. Ad quartam patet solutio in primo notabili, vbi visum est quomodo prædicamentum capitur dupliciter.

F ¶ QVARTO sciendum ꝙ prædicamenta primæ intentionaliter capta, pñt distingui dupliciter. Vño modo a priori, & sic dico, ꝙ distinguuntur a seinuicem per suos modos intrinsecos, vt substantia distinguitur a quantitate per suum proprium modum intrinsecum qui est esse p se, & similiter dicatur de alijs. Alio modo possunt distingui a posteriori, & sic distinguũtur per suos proprios modos prędicandi de prima substantia. ¶ Vnde proprius modus prędicandi substantiæ est prædicari in quid de prima substantia, cuius quęsitiuũ est quid. ¶ Sed ꝓprius modus prędicãdi quãtitatis est prędicari in quãtũ, quãti, quot, vel quotiés: cuius quæsitiuũ circũloquĩt per hoc cõplexũ quãti quot. quantũ quotiés. ¶ Sed proprius modus ꝑdicandi ad aliquid est prędicari in hoc ꝙ est respectiue se habere ad aliud, cuius q̃sitiuũ circũloquitur per hoc complexũ, quomodo se habet hoc ad aliud. ¶ Sed ꝓprius modus prędicãdi qualitatis est prędicari in quale de prima substãtia vel qualiter, cuius quęsitiuũ circunloquitur per hoc cõplexum quale vel qualiter. ¶ Proprius modi prędicandi actionis de prima substãtia est prædicari in quod agit, cuius quęsitiuũ circunloquitur per hoc cõplexũ quod agit, vel q̃d agit. ¶ Modus passionis est ꝑdicari a quo patitur, cuius quæsitiuũ circunloquĩtur per hoc cõplexũ quid patĩt. ¶ Modus prædicandi vbi est prędicari in quo. qua, vbi & vnde, cuius quęsitiuũ circũloquĩt per ista quatuor quo qua. vbi, & vnde. ¶ Modus prędicandi q̃ñ de prima substãtia est prędicari in q̃ñ: cuius quęsitiuũ est q̃ñ. ¶ Modus prędicãdi situs de prima substantia est prædicari in qualiter est situatum, cuius quęsitiuũ circunloquitur per hoc cõplexũ qualiter situatũ est. ¶ Proprius modus ꝑdicandi habitus est ꝑdicari in qualiter habituatũ est, cuius quęsitiuũ circũloquitur nobis per hoc cõplexũ qualiter habituatũ est, & de istis ꝑ ordinẽ visum est in summulis, & qualiter sint intelligenda, & hęc de primo articulo. G H

Prædicamentorũ primũ intentionaliter captorũ distinctio.

DVBITATVR primo vtrũ ista sciẽtia, q̃ dr̃ sciẽtia ꝑdicamẽtorũ, sit de rebus vel de vocibus. Pro rñsione ad istud dubiũ duę ponunt̃ opiniones. ¶ Prima, est nominaliũ dicẽtiũ ꝙ ista sciẽtia est de vocibus & terminis, q̃d ꝓbant. ¶ Primo auctoritate Boetij dicẽtis, ꝙ intentio huius libri

est

A est, de nominib. & vocib. res significãtibus. ¶ Item totus processus huius sciétię videtur esse de vocibus & terminis, vt patebit in diuisionibus. ¶ Alia est opinio, ꝙ ista scientia sicut & quælibet alia scientia tradita in alijs libris logicæ: est de secundis intétionibus attributis rebus vel vocibus, quæ intentiones nec sunt voces, neq; sunt terminis: hæc.n. scĩa sicut & quælibet alia est de subiecto sibi adęquato: ideo quærere dè quo hæc scientia sit, non est aliud quærere quàm de quo subiecto hęc sciẽtia sit: modò notum est ꝙ hæc scientia non est de vocibus tanquam de subiecto attributiõis, sed est de aliquo intentionali, quod vniuoce conuenit decẽ prędicamentis, quod dicit̃
B vniuersale ordinabile in genere, saltem circũlocutiue, vt prius visum ẽ. Similiter de nullo videtur esse scientia nisi de subiecto suo attributionis tanquam de scibili remoto & de cõclusione: in qua ostenditur passio illius subiecti de illo subiecto tanquã de scibili propinquo & totali, & hoc capiẽdo scientiam pro simplici habitu. ¶ Et aduerte ꝙ hæc scientia nõ dicitur de decem prædicamentis sic ꝙ decem prędicamenta sint subiectum huius scientię, quia oportet subiectum scientiæ esse vnum, sed decem prædicamenta non sunt vnum: igitur. Sed dicitur scientia de prædicamentis tãquam de illis, quibus attribuitur subiectum huius scientiæ, quod est vniuersale ordinabile in genere secundum sub & supra. ¶ Ad rationes alterius opinionis dicit̃, primo ad auctoritatem Boetij, ꝙ ibi capiebat actiuum pro passiuo, sic ꝙ est C sensus, ꝙ hęc scientia est de rebus id est intentionibus per voces significatis. ¶ Vel potest dici ꝙ hæc scientia minus principaliter est de vocibus & terminis, & principaliter de secũdis intentionibus, quia si esset principaliter de vocibus, sequeretur ꝙ surdus non posset habere hanc scientiam, quod falsum est. ¶ Ad aliã dicitur ꝙ processus huius libri non sit de vocibus vel de rebus ad ostẽdendum, ꝙ hęc scientia sit de rebus vel vocibus, sed ad ostendendum quæ sunt illa quę reponuntur in prædicamentis, nam hæc scientiã non est de illis, quæ reponuntur in aliquo decem prædicamentorum, sed de secũdis intentionibus, quæ in nullo illorum decem prędicamentorum reponuntur: ideo hæc scientia solum secundario considerat illa, quæ reponuntur in prædicamento siue sint res siue voces. D

Scot. q. 3. predica. arguẽdo cõtra dominũ Aegi. & quæst. 3. quot. art. 1. in acceptionib. rei.

Dvbitatvr secundus. Vtrũ voces seu termini vel res, vel secundæ intentiones reponantur in prædicamento. Respondetur breuiter, ꝙ res primæ intentionis finitæ & limitatę vniuocæ incomplexæ significatæ principaliter reponuntur in prædicamento, non quidem secundum esse reale quod habent in re, sed secũdum esse cognitum. Nam rem reponi in prædicamento non est aliud, q̃ rem concipi in ratione superioritatis vel iferioritatis. ¶ Ex quo sequit̃ primo ꝙ res non reponuntur in prædicamẽto sicut vaccæ in stabulo: nec oportet vaccam trahere per caudam ad ipsam reponendum in prædicamento.

An voces, termini res vel secundæ intentiones reponantur in p̃dicamento.

E mento. ¶ Sequit secundò ꝙ cessante intellectu, res nō sunt actualiter in p̄dicamento. Dr̄ notanter res primæ intentionis, quia res secundæ intentionis non sunt in aliquo decē prędicamentorum. licet possint poni in p̄dicamēto entis rationis. Dicitur notanter limitate, quia transcendentia non, sunt in prædicamento. cuiusmodi sunt ens vnum verum. Dicit notanter finite, quia res infinita non reponitur in prædicamēto cuiusmodi est Deus, quia non se habet neque vt genus neq; vt species neq; vt indiuiduū. Dicitur notanter incomplexe significate, quia complexa vt cōplexa non sunt in prædicamento. Dr̄ notāter, principaliter q̄a termini & F voces p̄sonaliter sumptæ sunt bn̄ minus principaliter tanquam signa, in prædicamēto, & quod hoc sit minus principaliter patet, quia iste terminus homo, non reponeretur in prædicamento substantiæ, nisi substantiam significaret. Videtur ergo ꝙ res primo sunt in prædicamento. cum propter ipsas termini vel voces sunt in tali vel tali prædicamēto. ¶ Et aduerte ꝙ termini dn̄r esse in prædicamento ratione suorum significatorū formalium & non materialiū, vt album est in prædicamento qualitatis ratione sui formalis significati, ꝙ est albedo & non in prædicamēto substantiæ licet supponat pro substātia quæ est suum significatum materia. ¶ Et si quis dicat, illa solum sunt in prædicamento, quę subijciuntur & prædicantur, sed soli termini dicuntur subijci & predicari etiam vniuersales vel singulares & non res: ergo

Vndecimū prędicamentū positum à Scoustis.

soli termini sunt in prædicamēto & G non res. ¶ Secundo illa sunt principaliter in prædicamento: de quibus fiunt diuisione in hac sciētia, sed de vocibus fiunt diuisiones, igitur. Minor patet nā in prima diuisiones dr̄: Eorum quæ dicuntur, quædam dn̄r cum complexione, quædam sine cōplexione: modo complexio & incōplexio solum attribuuntur vocibus. Tertio dicitur in alia diuisione. Eorum quæ secundum nullam complexionem dicūtur, singulum aut significat substantiam aut quantitatem, sed voces sic dicuntur significare: igitur &c. ¶ Respondetur ad primam, ꝙ prędicari & subijci potest capi dupliciter. Vnomodo vt idē est ꝙ proferri vel scribi mediāte copula, & sic soli termini bene dicunt subijci vel H prædicari. Aliomodo vt idem est ꝙ concipi vel terminum enunciari, & sic res dicuntur subijci & prædicari: immo illa quæ sic subijciuntur & p̄dicātur primo & principaliter subijciuntur & p̄dicantur. ita ꝙ termini subijciūtur & p̄dicant rōne significatorū pro quibus supponunt: ita ꝙ nō est ordo inter voces significatiuas nisi rōne conceptus significati: Iō vox non dr̄ vniuersalis neq; singularis, nisi rōne conceptus per ipsam signati. ¶ Et aduerte ꝙ rem subijci vel prędicari, non est aliud q̄ rem concipi in ordine ad aliam mediante subiecto vel p̄dicato propōnis mentalis: rē ergo subijci non est ipsam poni in propositione. Et si quis dicat contra, quia illa quę subijciuntur & prædicantur ponuntur in propositione, cū sint partes propōnis, sed res non ponuntur

A nuntur in propóne: igitur. Respódetur, ꝙ aliquid dicitur poni in propositione dupliciter. Vnomõ intrinsece, & sic soli termini dicuntur poni in propositione. Aliomodo obiectiuè & extrinsecè, & sic res bene dicũtur poni in propositione saltẽ mẽtali, quia concipiuntur mediante propositione. Ex quo patet ꝙ rẽ poni in propositione, non est aliud q̃ ipsam concipi vel enunciari mediante propóne. ¶ Ad secũdam dicitur, ꝙ in illa diuisione capitur dicuntur, pro cõcipiuntur: ita ꝙ est sensus quædã dicuntur cum complexione .i. concipiuntur complexe, & quædam incõplexe. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ ibi accipitur actus signatus pro actu exercito: ita ꝙ est sensus: Eorum quæ sm B nullam complexionem dicuntur .i. cõcipiuntur, singulum significat substãtiam, idest est substantia, aut quãtitas, aut qualitas, vel potest dici, ꝙ istæ diuisiones dantur de vocibus tã quã de illis quæ minus principaliter ponuntur in prædicamento.

An illa q̃ reponuntur in p̃dicamẽto eodẽ modo reponantur.

DVBITATVR tertio. Vtrum illa quæ reponuntur in prædicamento, eodem modo reponantur. Respõdetur ꝙ de numero eorum quæ in p̃dicamento reponuntur quędã sunt quę directè reponuntur: cuiusmodi sunt genera & species & indiuidua, vt animal, homo, fortes. ¶ Quædam indirectè cuiusmodi sunt drię, quæ sunt in illo prædicamẽto indirectè, in quo sunt illa quorum sunt differẽtię, vt rationale est in illo dicamẽto, in quo ponitur hõ, & differentia indiuidualis fortis est in illo, in quo est fortes. ¶ Quędam reponuntur reductiuè, & ista sunt multiplicia: nã q̃ C dam reponuntur reductiuè tanquã passiones: vnde passio est semper in illo prædicamento, in quo est illud cuius est passio: sicut risibile est in illo prædicamento in quo est homo. ¶ Ex quo sequitur ꝙ licet passio formaliter importet aptitudinem seu respectum aptitudinalem: tamen nõ est in prædicamento relationis, sed in illo, in quo est illud cuius est passio, licet etiam subiectũ & passio distinguantur formaliter: non tamen sequitur ꝙ ponantur in diuersis prædicamentis, quia ad hoc ꝙ aliqua reponantur in diuersis prędicamentis non sufficit distinctio formalis, sed requiritur distinctio realis: cum decem prædicamenta à seinuicem realiter distinguantur. ¶ Quędam etiã D reponuntur reductiuè tanquam partes, & sic dico ꝙ tam partes essentiales q̃ integrales sunt reductiuè in illo prædicamento in quo est illud, cuius sunt partes, vt anima Petri in prędicamẽto substãtiæ, & materia eius, etiã caput & brachium eius. ¶ Quædam reponuntur reductiuè & quasi per accidens, quę habent modũ principij & termini: sicut punctum lineæ reponitur in prædicamento in quo reponitur linea. ¶ Et si quis dicat: pũctum non est quantitas: ergo nõ est in prędicamento quantitatis. Respõdetur concedendo antecedens & negãdo cõsequentiã, quia licet ad hoc ꝙ aliqd sit directè in p̃dicamẽto quãtitatis oportet quòd sit quantitas: tamen ad hoc quòd aliquid sit in prædicamẽto quantitatis reductiuè nõ oportet ꝙ sit quantitas, sed sufficit,

E quòd se habeat vt aliquid quantitatis: cuiusmodi sunt puncta in linea: instantia in tempore, & mutata esse in motu. ¶ Quædam sunt quæ solũ per accidens reponũtur, vt priuationes. Vnde priuatio capta pro per se significato, scilicet pro negatione alicuius in subiecto apto nato est in illo prædicamento de per accidens, in quo est suus habitus seu illud cuius est priuatio, vt cęcitas est in illo prædicamento, in quo ęst visus vel videre. Sed si capiat pro aptitudine quã connotat in subiectǫ, erit in illo in quo est illud cuius est priuatio. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium ponitur.

Art. 3. CONCLVSIO responsalis: De F prædicamentis secundæ intentionaliter captis potest esse scientia logicalis, sed non de prædicamentis primę intentionaliter captis vt visum est. Ad rationes. ¶ Ad primam dr̃, quòd prædicamẽtum siue capiatur primæ intentionaliter, siue secundæ intentionaliter habet diffinitionem nam prædicamentum seu generalissimũ fuit diffinitum in prædicabilibus. ¶ Ad secundã dicitur, ꝙ bene verũ est ꝙ illud de quo habetur scia dẽt habere aliquid per quod passio demonstretur de subiecto, sed ex istǫ non sequitur quin prædicamẽta sint prima principia in suis coordinationibus saltem prima prioritate naturæ. ¶ Dicitur vlterius quòd hæc sciẽtia non dicitur scientia prædicamentorum eo, quòd prædicamentum sit subiectum, neq; eo quòd decem prędicamenta sint subiectum, sed denominatur scientia prædicamẽtorum tanquam ab illis, quibus attribuitur G subiectum huius scientiæ, quod est aliquòd intentionale vniuocũ ad ipsa. ¶ Ad rationes alias patet solutio.

De quib' prædicamẽtis est sciẽtia logicalis.

AEquiuoca dicũtur, quorum nomen solum commune est, secundum vero nomen substãtię ratio diuersa, vt animal & homo, & quod pingitur &c.

ISTE EST liber prædicamentorum Arist. in quo ipse intendit determinare de prædicamentis. Et continet tres tractatus partiales. In primo determinat de anteprædicamentis. In secundo de prædicamentis. Et in tertio de post prædicamentis. Primus tractatus diuiditur in tria capitula. Primũ diuiditur in tres partes. ¶ In prima ponit diffinitionẽ æquiuocorum dicens. Aequiuoca dicuntur: quorum solum nomen est commune & secundum illud nomen rõ substantiæ est diuersa, vt animal homo, & animal quod pingitur: idest animal viuum & animal pictũ sunt æquiuoca æquiuocata in hoc nomine animal: quorum solum nomẽ est commune. s. hoc nomen animal, & sm̃ illud nomẽ rõ substantiæ est diuersa. Hanc vltimam particulam pbat, quia siquis assignet quid sit vtrũque illorum, assignabit cuilibet aliã & aliam rationem. i. diffinitionẽ inquantum sunt animalia: ita ꝙ non est vna & eadem ratio animalis viui & animali picti. ¶ In secunda parte ponit diffinitionem vniuocorũ, dicens: Vniuoca dñr quorũ nomen est commune & secundum illud nomen ratio substantiæ est eadem, qđ H

Diuisio libri prædicamentorum.

probat

A probat per exemplum, vt homo & bos sunt vniuoca huius nõis aial, qa homini & boui hoc nomen animal est cõe, & diffinitio eius est eadem illis. Quod probat, quia si quis diffiniat hominem & bouem inquantũ sunt animalia, assignabit eandẽ rõnem vtrique. ¶ In tertia parte ponit diffinitionem denominatiuorũ, dicens: Denominatiua dicuntur q̃cunque ab aliquo solo casu differunt, & secundum illud nomen habent appellationem, vt grammaticus à grãmatica, & fortis à fortitudine.

Eorum quę dicuntur, alia quidem secũdum cõplexionem dicũtur, alia vero sine complexione.

ISTVD EST secundum capitulum huius tractatus, in quo determinat Aristot. de secundo antepræ- B dicamento, quod est diuisio, & continet duas partes, secundum q̃ sunt duæ diuisiones antepręd icamentales. In prima parte ponit primã diuisionem, quæ est hæc: Eorum q̃ dicuntur quędam dicuntur cum complexione, vt homo currit, homo vincit. Alia vero sine complexione, vt vincit, currit. In secunda parte ponit secũdam diuisioné, quæ est hæc. ¶ Eorũ quæ sunt, alia dicuntur de subiecto, ĩ subiecto vero nullo sunt, vt hõ dicitur de subiecto. s. de aliquo hoĩe & non est in subiecto, quia nõ est accidens. ¶ Alia sunt in subiecto & de subiecto nullo dicuntur: ratione cuius Arist. antequam exẽplificet, notificat quid est esse in subiecto dicens, q̃ esse in subiecto est esse in aliquo non quidem sicut pars in toto, sed sicut accidens in subiecto, vt quædam C grammatica est in subiecto. s. in anima, & non dicitur de aliquo subiecto. i. de aliquo inferiori: Nam dici de subiecto non est aliud q̃ superius ꝑdicari de inferiori. Similiter quodam album est in subiecto. s. in corpore. Omnis. n. color in corpore est, de subiecto vero nullo dicĩt. ¶ Alia vero dicuntur de subiecto & sunt in subiecto, vt grammatica est in subiecto. s. in anima, & dicĩt de subiecto puta de hac grãmatica & de hac grãmatica. ¶ Alia sunt quæ nec dicũtur de subiecto nec sunt in subiecto, vt aliquis homo, aliquis equus: nihil. n. horũ est in subiecto nec de subiecto dicitur. Circa quod subdit Aristo. vnum documentum dicens, q̃ vniuersaliter quæcunq; sunt indiuidua & vnum numero de nullo subie- D cto dicuntur, in subiecto vero ea nihil prohibet esse, vt quædam grammatica bene est in subiecto.

Quãdo alterum de altero prędicatur vt de subiecto quæcunq; de eo quod ꝑdicatur, dicunĩ &c.

ISTVD EST tertium capitulũ huius tractatus: in quo determinat de tertio antepraedicamento, quod est regula, & continet duas partes secundum duas regulas antepraedicamẽtales. In quarum prima ponit primam regulam, quæ talis est. Quãdo alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunq; de eo quod prædicatur dicuntur, omnia & de subiecto dicũtur, vt homo prædicatur de quodam homine, & animal prędicatur de homine: igitur animal prædicatur

E catur de quodam homine: quidam enim homo & homo est & animal. In secūda parte ponit secundā regulam quę talis est: Diuersorum generum & nō subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ, vt animalis & sciētiæ, quæ sunt duo gña diuersa sūt diuersæ spēs & differentiæ, quia gressibile, volatile & bipes sunt differentiæ animalis: nulla enim earum est differentia scientiæ: vna enim scientia non differt ab alia in eo ꝙ est bipes vel volatilis. ¶ Et quia aliquis posset credere ꝙ vniuersaliter diuersorum generum essent diuersæ differētiæ: ideo remouet dubium dicens, ꝙ subalternorum generum nihil prohibet esse easdē differentias, quia superiora de inferio-F ribus prædicātur, & quæcunq; sunt dr̄ię prædicati eædem erunt & subiecti. Ex quo sequitur quòd notanter dictū est in regula diuersorū generū, & non subalternatim positorum.

An ante prædicamenta sint rectè assignata.

QVAERITVR Vtrū diffinitiones diuisiones & regulę antepręedicamentales sint sufficienter in textu assignatæ. ¶ Et arguitur contra primā partem, quia si diffinitiones æquiuocorum & vniuocorum essent sufficiēter assignatæ sequerentur aliqua inconuenientia. Primū, ꝙ in verbis & accidentibus non esset æquiuocatio. de verbis patet, qa nō hn̄t nomē cōe. de accidētibus patet, qa non habēt rōnem substātiæ. Secūdū incōueniens ꝙ prædicamēta nō vniuocarētur in ente: cū ens non habeat rōnē. ¶ Secundo sic: Aequiuoca & vniuoca nō possunt diffiniri: igitur &c. An-G tecedens multipliciter probatur. Primo, quia omne diffinibile est vniuocum, sed æquiuoca non sunt vniuoca: cum æquiuoca & vniuoca sint opposita: igitur &c. Secundò quia omne diffinibile est aliquod vnum, sed æquiuoca & vniuoca non sunt aliqđ vnum: igitur. Tertio, quia diffinitio æquiuocorum daretur de rebus vel de intentionibus non de rebus, quia logicus nō diffinit res, neq; de intentionibus, quia ratio illorum non est diuersa. ¶ Tertia arguitur sic: Ex diffinitione denominatiuorum sequūtur aliqua inconuenientia: igit. Antecedēs patet, quia sequeretur ꝙ homo & animal essent denominatiua cum differant, solo casu a suis abstra-H ctis. Secunda sequeretur ꝙ istæ propositiones non essent denominatiuæ, mulier est grammatica hoc ē studiosus: cū illa denominatiua, s. grāmatica & studiosus non differant à suis abstractis solo casu. ¶ Quarto sic arguit cōtra secundā particulam: Diuisiones antepræedicamētales, nō sunt sufficienter positę: igitur. Antecedens patet primo, quia mēbra primæ diuisionis non sunt opposita, cū vnum sit pars alterius: etiam omnis res est incomplexa: ergo nulla res dr̄ cum complexione. Secundo, qa secūda diuisio datur per terminum æquiuocum. s. per illum terminum subiectum: igitur nō est bona. ¶ Quinto sic arguit cōtra duas regulas. Primo cōtra primā, quia oē quod dr̄ de aliquo, est in illo, sed superius nō est in inferiori: igit. Secūdo, nō seq̄tur hō est aīal: animal est genus: ergo hō est genus

A genus. Itē nō sequitur sortes est hō: hō est primo risibilis: ergo sortes est primo risibilis. Quarto contra secundam regulam, qa scientia & animal sunt diuersa genera non subalternatim posita. & tñ hñt eādem dñam. s. rōnale: igitur. ¶ In oppositū est philosophus in tex tu, In quæstione sicut in ceteris erunt tres articuli.

Art. 1. PRIMO sciendum pro diffinitione ęquiuocorū, ꝙ duplex est ęquiuocum. s. ęquiuocum æquiuocās & æquiuocum æquiuocatum, & quodlibet potest capi dupliciter. Vnomō primæ intentionaliter: alio modo secundæ intentionaliter. Aequiuocū æquiuocans primę intentionaliter, non est nisi vox vel terminus plura

Aequuocū duplex.

B significans diuersis conceptibus totalibus non synonimis: quemadmodum est iste terminus canis, qui plura significat diuersis cōceptibus. Sed secundæ intentionaliter non est nisi relatio, rationis talis vocis ad suum significatum vel ad sua significata, q̄ propriè dicitur significatio. Vnde istius vocis canis ad sua significata vel ad suum significatum est respectus rōnis vnus vel plures, puta tot quot significata habet, & quilibet illorum dicitur æquiuocum æquiuocās secundæ intētionaliter captum. ¶ Et si quis dicat qūo poterit qs cognoscere ꝙ aliqua vox est ęquiuocū ęquiuocans. Respondetur ꝙ qn̄ aliqua vox plura significat & non importat aliquid ipsis commune: tunc cognoscitur ꝙ est ęquiuocū æquiuocās, vt canis est æquiuocū ęquiuocas ad canem latrabilem piscem marinum & sidus cœleste, quia significat

Aequiuocū æquiuocans qūo cognoscit.

C ista, & non importat aliquid ipsis cōmune. Similiter ęquiuocum ęquiuocatum potest capi dupliciter. Vnomodo prime intētionaliter, & sic nō est nisi significatū vel significata termini æquiuoci, vt signata huius termini canis dicuntur æquiuoca ęquiuocata primæ intentionaliter capta. Aliomodo capitur secundę intentionaliter, & sic non est nisi respectus rationis ipsius significati ad terminū æquiuocum significantem, & sic capiuntur ęquiuoca in textu qn̄ diffiniūtur, quorum diffinitio debet sic intelligi; Aequiuoca ęquiuocata dicuntur: quorum nomen est commune. i. vox est eadem: ita ꝙ capitur in ibi nomē large, vt se extendit ad vocem. Et secundum illud nomen rō substantię est diuersa. i. conceptus est diuersus: ita quòd per illam vocem non importatur aliquod commune illis significatis. ¶ Et ē duplex æquiuocum ęquiuocans scilicet a casu quod importat plura æque primo diuersis conceptibus, vt canis. ¶ Aliud est æquiuocum a cōsilio qđ importat plura diuersis cōceptibus: vnum tamen per prius & reliquum per posterius seu per comparationē ad aliud, vt animal respectu animalis viui, & animalis picti. D

SECVNDO sciēdum, quòd duplex est vniuocum scilicet vniuocū vniuocans, & vniuocum vniuocatum. Et quodlibet illorum potest capi dupliciter. Vnomodo primæ intētionaliter: aliomodo secundæ intentionaliter. Vñ vniuocū vniuocās primę intētionaliter, est terminus significās aliquid cōmune pluribus, & significans

Vniuocū duplex.

E gnificãs illa plura secundario, vt ista vox homo, respectu Petri & Ioãnis, & sic de alijs, dicitur vniuocum vniuocans primę intẽtionaliter, Petrus & Guillermus dicũtur vniuoca vniuocata primæ intentionaliter capta. Sed vniuocũ vniuocans secundæ intentionaliter non est aliud q̃ respectus rationis vocis significãtis ad cõmune vel ad illa plura quibus est cõmune, vt respectus rõnis ipsius vocis homo, ad Petrum & Guillermũ, dr̃ vniuocum vniuocans secundæ intentionaliter. Sed vniuocum vniuocatũ primę intentionaliter est aliquid cõmune primario per vnam vocem significatum, vel inferiora illius communis secũdario significati per eãdẽ vocem. Sed vniuocum vniuocatũ secũdę intentionaliter captum est F respectus rationis significatorum secũdariorum ad vocem, quę secũdario illa significat, vt respectu rationis Petri & Guillermi ad istam vocem hõ dicũtur vniuoca vniuocata secundę intẽtionaliter capta, & sic accipiũtur in textu. Ex quo sequitur ꝙ tam in diffinitione ęquiuocorum q̃ vniuocorum accipitur nomẽ large pro voce & accipitur ratio pro conceptu, & potest intelligi tam de conceptu formali, qui est subiectiue ĩ intellectu, quam obiectiuali qui est inclusus in inferioribus: tamen magis proprie de conceptu obiectiuali. Ex quo sequitur ꝙ illud est vniuocum vniuocans ad aliqua quod importat aliquid cõmune illis. ¶ Sed restat vna difficultas an ad vniuocationẽ sufficiat vnitas cõceptus formalis, mediãte quo omnia vniuoca cõcipiũtur, vel vtrũ

Dubitatio.

requiratur ꝙ talis terminus importet aliquid commune pluribus. s. cõceptum obiectiualem. Dicũt aliqui G ꝙ ad hoc quod aliqua vox sit vniuoca, sufficit ꝙ significet sua sign̄ata vniuoco conceptu. i. actu vnico intelligendi, sic ꝙ in significãdo ea subordinetur tantum vnico cõceptui. Sed ad hoc ꝙ aliqua vox sit ęquiuoca: requiritur & sufficit ꝙ significet plura mediantibus cõceptibus diuersis totalibus non sinonimis. ¶ Sed contra hoc arguiť, quia si sic sequeretur ꝙ omnia vniuoca vniuocarentur in ratione specifica, quia omnia possunt vnico actu concipi: sicut prima intelligentia concipit distinctè omnia vno actu seu conceptu. Item si omnes rosæ dicerentur esse eiusdem speciei p̃cisè propter identitatem conceptus H formalis, quemadmodum dicũt, eadem rationes omnes rosę deberent dici vnã rosa numero propter identitatem numeralem talis conceptus. Etiam sequeretur ꝙ hoc nomen canis esset vniuocum ad canem latrabilem, piscem marinum, & sidus cœleste: cum omnia illa vnico actu intelligendi possunt concipi. Ideo aliter dicitur, ꝙ ad hoc quod aliqua vox sit vniuoca: non sufficit vnitas conceptus formalis, sed requiritur ꝙ talis vox significet primario aliquid cõe illis, sicut homo sign̄at humanitatẽ primario quę est communis suis inferioribus. Et valet ista diffinitio ad cognoscendum illa quę reponuntur in prędicamento, cum æquiuoca in quantum æquiuoca non reponantur in prædicamento.

Sco. in 1. d. 2. q. 3. de vniuocatiõe eatum & in dis. 8. q. 2. 3.

Tertio sciendum, ꝙ diffinitio

Seo. in 1. d.12.q.1. in sol. 1. arg. princip.

A tio denominatiuorum sic intelligenda: Denominatiua dicuntur supple concreta quæcunque.i.quæ supple á suis abstractis solo casu.i.solis terminationibus differũt supple dña quæ attenditur ex parte vocis,& sm illud nomen denominatiua supple habẽt appellationem .i. denominationẽ á suis abstractis, vt alb. dr alb. ab albedine, & grammaticus á grãmatica. ¶ Ex quo sequtur ꝙ ibi accipiẽ,q̃cũque,particulariter,q̃a alias ꝓpositio esset falsa: cum prædicaretur vniuersale vniuersaliter sumptum. Capiẽ etiam ibi numerus singularis ꝓ numero plurali,quia nulla sunt cõcreta quę differant sola terminatione á suis abstractis,sed pluribus. ¶ Et aduerte ꝙ ibi diffiniuntur denominatiua secundum rem & vocem simul secundæ intentionaliter capta, quæ non sunt aliud q̃ respectus rationis concretorum ad abstracta, á quibus habent denominationem. Pro cuius declaratione supponitur, ꝙ triplex ẽ denominatio. ¶ Prima est secũdum vocem tantum: secunda est sm rem tm̃, & tertia secundum rem & vocẽ simul. ¶ Denominatio secundũ vocem tantum: est cuius denominatiuum seu concretum conuenit cũ abstracto in principio dictionis & differt in fine: non tamen significat idẽ cum eo in significato principali quẽadmodum sunt studiosus & studiũ: studiosus.n.significat virtuosum, & studium significat exercitium & laborem. ¶ Denominatio vero secundum rem tantum est, cuius denominatiuum cõuenit in principali significato cum abstracto sed non in principio dictionis, vt studiosus & virtus. ¶ Sed denominatio sm rẽ & vocem simul est, cuius cõcretum & abstractum conueniunt in principali significato & ĩ principio vocis sed differunt in fine, & etiam abstractũ importat formam aliam ab illo, ꝓ quo supponit concretum, vt album & albedo, & ista diffiniuntur in textu. Et dicuntur denominatiua proprijssimè capta: ad quæ requiruntur ꝓpriè quatuor conditiones. ¶ Prima, ꝙ cõueniãt in significato formali cũ suis abstractis. ¶ Secunda, quòd conueniant in principio vocis. ¶ Tertia, ꝙ different in fine. ¶ Quarta, ꝙ abstractum importet aliud ab illo pro quo supponit concretum. C

QVARTO sciendum ꝙ pro declaratiõe diuisionum & regularum ante prædicamentalium supponitur primo, ꝙ prima diuisio valet ad cognoscendum distinctionem eorum, quæ ponuntur in prædicamento ab illis quæ non ponuntur, quia cõplexa non ponuntur in prędicamento, saltem vt complexa, vt homo currit. homo albus non sunt in prædicamẽto, & sic est intelligenda: Eorum quę dicuntur.i.concipiuntur: quædã cõcipiuntur complexe, quædam incõplexe, & accipitur ly dicuntur, vt idẽ valet ꝙ concipiuntur, vel sic, de numero rerum quę per vocem significantur. Quędam significantur per vocẽ complexam, & quædam per vocem incomplexam, & accipitur ly dñr, ꝓ significantur. Ex quo sequitur, ꝙ illa diuisio datur de rebus, & non de vocibus. Sequitur etiam, ꝙ secunda diuisio datur de rebus, & non de vocibus, D

E ctibus, seu terminis, quia si daretur de vocibus, seu terminis, omnia essent in subiecto, cum termini saltē mētales, & vocales sint in subiecto, cum sint accidentia: ideo difficulter possunt saluare illi Aris. qui ponunt talem diuisionem de terminis. Sed pro intellectu primę regulæ est aduertendum, ꝙ philosophus per illā regulam nihil aliud intendit, nisi ꝙ quando aliquid dicitur proprie de aliquo inferiori, quicquid dicetur ꝑ se de illo superiori, etiam dicetur ꝑ se de illo inferiori, vt si animal dicatur per se de homine: quicquid dicetur per se de animali, per se dicetur de homine, & hoc intendebat philosophus. ¶ Et si aliqui applicent ad ꝓbandum aliquam consequentiā, talis applicatio non est de mente Aris. F cum per illam solum velit ostendere ordinem essentialem eorum, q̄ sunt in prędicamento. Sed pro declaratio nem secundæ regulæ supponitur, ꝙ aliqua genera possunt dici nō subalternata dupliciter. Vnomodo, quia non continentur sub seinuicem, vt animal, & planta. Aliomodo, qa nō continentur sub aliquo tertio genere, vt animal, & color. Ex quo sequitur, ꝙ regula debet intelligi de generibus vtroq; modo non subalternatis: ita ꝙ sit sensus: diuersorum generum, & non subalternatim positorū .i. non contentorum sub seinuicem, sicut superius & inferius: nec etiam contentorum sub aliquo tertio gñe, diuersæ sunt species, & differentiæ. Et hæc de primo articulo. Quātum ad secundum.

Art. 2. DVBITATVR primo, vtrū vnivocū sit æquiuocū & econtra, & vtrū G æquiuoca sunt vniuoca. Pro solutione huius dubij ponuntur aliquę distinctiones. ¶ Prima vniuocū, & æquocum dupliciter accipiunt. Vno modo pro æquiuocis ęquiuocatis, & vniuocis vniuocatis. Aliomodo pro vniuocis vniuocantibus, & æquiuocis ęquiuocantibus. ¶ Secunda distinctio, ꝙ tam ęquiuoca ęquocata, quam ęquiuoca æquiuocantia, similiter vniuoca vniuocata, & vniuoca vniuocantia dupliciter accipiuntur .s. primę intentionaliter, & secundę intentionaliter, vt superius visum est. ¶ Tertia distinctio, ꝙ quodlibet istorum captum secūdę intentionaliter adhuc dupliciter accipitur. Vnomodo vt quid, aliomodo vt modus: de qua distinctione visum est in prędicationibus. Ex his distinctionibus dicitur primo, ꝙ æquiuoca ęquiuocata prime intētionaliter capta sunt vniuoca vniuocata primę intētionaliter capta, vt piscis marinus, sydus celeste, & aīal latrabile, q̄ sunt æquiuoca æquiuocata respectu huius nominis canis, vniuocātur respectu huius nois substātia. Dr̄ secūdo, ꝙ ęquiuoca ęquocata formaliter sumpta seu secūdę intētionaliter sunt vniuoca vniuocata secūdę intentionaliter sūpta, & hoc capiēdo ęquoca, vt q d, & vniuoca, vt modus: patet, qa intētiones æquocorū vniuocant in hoc noie æquiuocum. Dicitur tertio, ꝙ ęquiuoca & vniuoca secūdæ intētionaliter capta, & capiendo vtrunq; vt q d, vel vt modus: non possunt prędicati de seinuicem cū sint opposita. Dicitur quarto, quòd æquiuocū æquocans

An vniuocū sit æquiuocum.

Sco. in 1. d. 2. q. 1. in solut. arg. Guil ler. Varro.

H

A uocans est vniuocum vniuocans, capiendo vtrunque primæ intentionaliter, quia canis est æquiuocũ æquiuocans, respectu suorũ trium significatorum, & tamen est vniuocũ vniuocãs, respectu vnius illorum tantũ. Dicitur quinto, ꝙ æquiuocum æquiuocans est vniuocum vniuocans, capiendo vtrunque formaliter, & vnũ vt quid, & aliud vt modus, sed capiẽdo ipsa vniformiter vnum non est aliud. Ex quo patet in quo sensu ista debeat concedi, æquiuocum est vniuocum. Sed dubitaret aliquis, vtrũ omne nomen sit æquiuocum. Respõdet per aliquas propositiones. ¶ Prima est, quodlibet signum vocale vel scriptum ad placitum significans est æquiuocum. Patet, quia quodlibet tale significat se & sibi similia mediã B te vno conceptu, qui est naturalis similitudo suipsius, & significat rem vel res ad extra mediante alio conceptu mentali, qui est naturalis similitudo rerũ ad extra, vt iste terminus homo significat se & sibi similia vno conceptu supple formali, qui est naturalis similitudo illius termini homo, & significat humanitatẽ primario, & secundario Petrum Ioannem & Guillermum conceptu, qui est naturalis similitudo illarum rerum. ¶ Secunda propositio, omne nomen vocale, vel scriptum significatiuum alicuius substantiæ, est æquiuocum a consilio, quia omne tale principaliter significat aliquam substãtiam, & per quandam transumptionem significat similitudinem, vel figurã illius substãtiæ, vt iste terminus animal, significat animal viuum principaliter, & trãsumptiue, & posterius C significat animal pictum. Et dicitur notanter significatiuum substantiæ, quia si esset significatiuum accidentis, non oportet ꝙ esset sic æquiuocũ. Vnde albedo nõ significat per prius albedinem, & transumptiuè figurã albedinis, quia talis figura est etiam accidens, & forte eiusdem rationis cum albedine. Sed peteret aliquis vlterius, vtrum in mente reperiatur aliquis conceptus æquiuocus. Respondetur probabiliter per aliquas propositiones. ¶ Prima aliquis conceptus mentalis significat aliqua: quorum vnum significat ad placitũ, & reliquum naturaliter mere æquiuoce, vt conceptus, qui est naturalis similitudo huius vocis homo, significat naturaliter illam vocem homo seipso, & significat hominem ad extra mediante alio conceptu vltimo, qui est naturalis similitudo hominis. D ¶ Secunda propositio, conceptus mentalis mere significãdo naturaliter, significat aliqua æquoce, quorũ vnum significat naturaliter proprie, & aliud naturaliter cõmuniter, vt conceptus vltimatus lapidis significat materialiter propriè lapidem, & significat se naturaliter communiter mediante alio cõceptu, & hoc non est vniuoce, sed æquiuoce. Vnde cõceptum significare aliquid naturaliter proprie, est aliquid seipso immediate, & non mediante alio cõceptu repræsentare. Sed significare naturaliter cõmuniter, est significare aliquid nõ immediate, sed mediãte alio cõceptu, cui ille subordinatur.

An in mẽte reperiatur cõceptus æquiuocus.

Dubitatur secundo, vtrũ

con-

E concretum accidentale significet formam accidentalem, vel subiectum: sicut album, vtrum significet albedinem vel rem habentem albedinem. Respondetur breuiter, ꝙ nomen cõcretum solam formam significat de significato formali, seu principaliter: tamen de significato materiali & minus, seu principaliter, seu de connotato significat subiectum pro quo de rigore sermonis dicitur suppone re, licet de bonitate ĩtellectus possit supponere pro significato formali, sicut & quilibet alius terminus. Vnde album de per se significato, significat solum albedinem sub modo concretionis ad subiectum, ratiõne cuius significat subiectum. Ex quo sequit̃,

An cõcretũ significet formã vel subiectum.

F ꝙ tale concretum non significat subiectum ex impositione facta circa ipsum, sed solũ ratione modi significandi, quam importat ad subiectũ: ideoq́; quando dicitur, ꝙ nomen concretum significat subiectum, debet ibi capi significare large, vt idem est ꝙ dare intelligere: nam concretum ratione modi significandi dat intelligere subiectum, pro quo supponit, sed non significat sic, quòd fuerit impositum ad ipsum significandũ. ¶ Et siquis dicat, in diffinitione concreti ponitur primo subiectum: dicendo, album est res habens albedinem: ergo videtur ꝙ principaliter significet subiectum. Respondetur, ꝙ quando dicitur, album est res habens albedinem: talis descriptio non est nisi quędam explicatio nominis, & non per se expressio significati, quia nomen concretum de per se significato hoc non importat, ꝙ est habens albedinem, sed tantum de modo significãdi, in quo distinguitur ab abstracto: cõcretum. n. de per se significato importat ipsam formam, vt album solam qualitatem significat, & de modo significandi, & de connotato importat subiectum: ideo cocretum, & abstractum idẽ important, licet modus significãdi sit alius, & alius. ¶ Et siquis quęrat, postquam album de per se significato importat albedinem, & de modo significandi importat subiectum, vtrùm importet illa mediante vno conceptu. ¶ Respõdetur probabiliter, ꝙ importat illa duo, mediante vno conceptu simplici. Vnde conceptus cui subordinatur concretum, saltem substantiuè tentum, est simplex, & illa duo significat indistinctè. Ex omnibus istis patet, ꝙ si in aliquibus auctoritatibus, vel rõnibus inueniatur, ꝙ concretum accidentale significat subiectum: debet accipi significare large, vt se extendit, ad connotare, vel significare minus principaliter de significato materiali. Vnde videtur esse de mente Scoti, ꝙ quando aliqs terminus duo importat, vnũ de materiali, & aliud de formali: rationabilius est, ꝙ cõnotet materiale, q̃ formale: ideo rationabilius est, quod album connotet subiectum, quam albedinem: nisi extenderemus connotationem ad appellationem formalem, quia terminus in appellatione formali appellat significatum formale, vt album supponit pro subiecto, appellando albedinem sibi inesse: nisi vellemus simpliciter negare appellationem formale, quod non videtur esse conueniens,

G

Sco. in 1. d. 4. q. 1 in sol. 4. argu. in sol. pba. Damasceni.

H

A niens, neque vtile, cùm multę propositiones diffinibiles, & consequétiæ soluantur, & intelligantur per appellationem. ideo si in aliquo loco in summulis inueniatis, ꝙ album cõnotet albedinem, ibi debet accipi cõnotare, pro appellare.

Dubitatur tertio, vtrum omne concretum dicatur denominatiuum. Et videtur ꝙ nõ, quia tũc sequeretur, ꝙ ista propositio, Petrus est homo esset denominatiua, cum prædicetur concretum, & per consequens non esset quidditatiua. Pro responsione supponitur, ꝙ denominatiuum potest capi dupliciter. Vno modo strictè, pro illo quod importat formam realiter distinctam a denominato, quemadmodum sunt cõcreta accidentium, vt albus, niger, B & sic homo non est tali modo denominatiuum, quia non importat formam distinctã a denominato. Alio modo capitur large pro omni concreto, siue importat formam distinctam a denominato, siue non, & sic homo bene est denominatiuum, imo sic omnis prædicatio concretiua de supposito vel subiecto potest dici denominatiua. Sed pro maiori declaratione aliqua sunt notanda. ¶ Primò, ꝙ quatuor sunt modi abstractorum, quędam sunt abstracta quæ abstrahunt a suppositis in propria natura tantum, vt humanitas abstrahit a proprijs suppositis, & talis modus inuenitur in substantijs. ¶ Alia sunt quæ abstrahunt a subiecto, sed non a suppositis, sed inferioribus, vt albedo abstrahit a subiecto, ideo ista non conceditur, Petrus

Sco. in 2. d. 12. q. 1. I fol. 1 argu. prim.

Sco. in 1. d. 5. q. 1. in recitatione opi. Ioachim.

est albedo, tñ bene dicitur, hæc albe G do est albedo, & talis modus inuenitur in accidẽtibus abstractis. ¶ Alia sunt quæ abstrahunt à subiecto, sed non à fundamento, vt istud complexum, puta potentia causandi, supplens nobis vnum abstractum, abstrahit a subiecto, puta ab igne; sed non a fundamento, puta a calore, ideo ista conceditur, calor est potentia causandi, supple calorẽ in aqua, sed non conceditur ignis, est potentia causandi calorẽ, in aqua. ¶ Alia sunt quæ abstrahunt à fundamento, & à subiecto, & suppositis, vt causalitas abstrahit à subiecto, puta ab igne, quia ista non conceditur, ignis est causalitas, & abstrahit à fundamento, puta à calore, & etiam à sup- D positis, & isti duo modi inueniuntur in relatiuis seu respectiuis. ¶ Potest tamen inueniri alius modus, nã quædam sunt abstracta, quæ abstrahunt à subiecto, & à fundamẽto, sed nõ à suppositis, vt similitudo. ¶ Sũt etiam quædam abstracta, quę abstrahunt a seinuicem, sed non a suppositis, & talia sunt propriè quæ important aliquas perfectiones alicuius rei, cuiusmodi est intellectus, & voluntas, ista enim non conceditur, intellectus est voluntas. ¶ Et aduerte, quod illud abstractum, quod abstrahit a suis proprijs suppositis, dicitur abstractũ vltima abstractione, quę proprie debet dici maxima abstractio. ¶ Et aduerte, ꝙ qñ subiectum est abstractum vltima abstractione, & prædicatum non potest ꝑdicari nisi formaliter, cuiusmodi sunt adiectiua, verba, & participia,

B nunquam illa propositio est vera: nisi prædicatum sit de per se cōceptus subiecti, ideo istæ non sunt concedēdæ, humanitas est alba, essentia diuina generat. Et hoc debet intelligi in prædicatis primæ intentionis, & etiam in affirmatiuis, quia negatiuis non est vera, nam ista conceditur humanitas distinguitur ab omni alio quod non est ipsum. Vnde (vt visum est in summulis) ista vltimate abstracta important aliquod syncathegorema in ipsis puta per se primo modo, ideo si prædicatum non conuenit subiecto per se primo modo, talis propositio est falsa. Ista etiam regula debet intelligi in prædicatis nō ponentibus F differentiam inter superius, & inferius. ¶ Aduerte, ꝙ in diuinis, omnis prædicatio abstracti de abstracto est vera, dūmodo alterum extremū sit infinitum, vel ambo, vt deitas est paternitas, sed in creaturis nulla est vera prædicatio in abstractis vltimate, nisi extrema importent omnimodā identitatem, ideo ista non conceditur, humanitas est animalitas, neque ista humanitas est entitas, licet bene ista, humanitas. Et hæc de secūdo articulo. Quantum ad tertium articulum sit.

Seo. in 1. dis. 8. q. 4. in sol. ar. prin.

Conclusio respōsalis: Diffinitiones æquiuocorum, vniuocorum, & denominatiuorum sunt sufficienter positæ, vt patet in primo articulo. ¶ Ad rationes: Ad primā patet solutio cum omnibus suis instantijs. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ ista est cōcedēda, æquiuoca sunt vniuoca, vt patuit in secūdo articulo. ¶ Ad aliud dr̄, ꝙ omne diffinibile debet G bene esse vnū in significando, sed nō oportet ꝙ sit vnum in supponendo. ¶ Ad aliud dicitur, ꝙ diffiniuntur æquiuoca pro per se significato, quibus conuenit diffinitio in actu signato, & talia sunt bene vniuoca. ¶ Ad tertiam patet solutio, nam homo, & animal sunt denominatiua large capta, & non stricte, quia nō importāt formam distinctam à suis denominatis. Dicitur etiam ꝙ studiosus, & virtus se habent sicut denominatiuum, & denominans secundū rem, & non secundum rem, & vocem simul. Dicitur etiam ꝙ licet grammatica non differat à concreto sumpto in fœminino ex parte terminationis, tamen bene à concreto sumpto in H masculino. quod sufficit. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ complexum, & incōplexum formaliter sumpta non se habent sicut totum, & pars, licet bene si mentaliter capiantur. Dicitur etiam, quòd licet omnis res in se sit incomplexa, tamen bene significatur complexe. ¶ Ad aliam dicitur, quòd licet subiectum accipiatur æquiuoce, hoc tamen non est contra rationem diuisionis. ¶ Ad quintam dicitur, quòd licet superius sit idem realiter cum inferiori, tamen distinguitur formaliter, ꝙ sufficit ad hoc, quòd sit in inferiori. ¶ Ad alia tria patet solutio in primo articulo. ¶ Ad aliam dicitur ꝙ rationale æquiuocè est differētia animalis, & scientiæ. Etiam corpus æquiuocè est species quantitatis, & substantiæ.

Eo-

A **E** *Orum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, singulum aut substantiam significat, aut quantitatem.*

Iste est secundus tractatus huius libri, in quo Philosophus determinat de prædicamētis, & cōtinet sex capitula. In primo enumerat in generali decē prædicamenta ponens hanc diuisionē. Eorū quæ s̄m nullam cōplexionē dicuntur, singulū aut significat substantiā, aut quātitatē, aut qualitatē, aut ad aliquid, aut vbi, aut qn̄, aut situ esse, aut habere, aut facere, aut pati. Deinde exemplificat de singulis dicens, ꝙ vt naturaliter & exemplariter dicatur, substantia est, sicut homo, equus, quantitas, vt bicubitum tricubitū. qualitas, vt album nigrū. ad aliquid, vt B duplum, maius. vbi vt in loco, qn̄, vt heri. situm esse, vt sedet, iacet. habere, vt calciatum esse, armatū esse, facere, vt secare, vrere. pati, vt vri, secari. Consequenter ponit hanc cōclusionem, singulum eorum quæ dicta sunt, nullum secundum se dicitur cum affirmatione, idest non est affirmatio, sed ex compositione eorum adinuicē fit affirmatio. Primā partē probat, quia omnis affirmatio est vera, vel falsa, sed nullū prædicamentum s̄m se est verum, vel falsum, igitur nullum eorum secundum se est affirmatio, neq; etiam negatio.

Prædicamentorū diuisio.

S *Vbstantia autem est, quæ propriè, & principaliter, et maximè substare dicitur, quæ neque de subiecto dicitur.*

Istud, est secundum capitulū C huius tractatus. in quo Philosophus determinat de primo prædicamēto, scilicet de substantia, præsupponens eius diuisionem in primam, & secūdam. Et diuiditur in quatuor particulas. In prima diffinit primam, & secundam substantiā. dicens: Prima substātia est, quę propriè, maximè, & principaliter substare dicitur, & quæ nec est in subiecto, neque de subiecto dicitur, cū non habeat inferiora. & cū non sit accidēs, vt aliquis homo, & aliquis bos. Deinde diffinit secundas substantias, dicens, ꝙ secundæ substantiæ sunt species, in quibus sunt illæ, quæ principaliter substare dicuntur, i. primæ substantiæ, & harū specierum genera, vt aliquis homo est in homine, tanquā in specie, & animal est genus illius speciei, ideo secūdæ substantiæ dn̄r, vt D homo, & animal. In secūda parte declarat descriptionē primæ substantię. Pro cuius declaratione p̄mittit vnū notabile, dicens ꝙ manifestum est ex his, quæ dicta sunt in diffinitione vniuocorū, & in secunda diuisione, similiter in prima regula, ꝙ necesse est ea, quæ dicuntur de subiecto, prædicari nomine, & ratione, vt homo, & ratio hominis prædicat de aliquo homine. Est enim quidā homo homo, & homo animal rōnale, sed ea quæ sunt in subiecto, aliquando nomine prædicātur de subiecto, nunquam tn̄ ratione. Quædam vero neque nomine, neque ratione de subiecto p̄dicantur, vt albū; cum sit in subiecto p̄dicatur de subiecto nomine, eo ꝙ corpus dr̄ album, sed ratio

E tio albi nunquam de corpore, dicit, supple vniuocè, & per se: Albedo .n. cum sit in subiecto .s. in corpore; neque nomine neq; ratione prædicat de corpore. Et similiter dicatur de alijs abstractis accidẽtium. Insuper prosequitur intentũ declarando diffinitionem primæ substantiæ sic: illa de quibus omnia alia dñr, aut in quibus omnia alia sunt, nec dñr de subiecto, neq; sunt in subiecto, sed de primis substantijs omnia alia dicuntur, aut sunt in eis: igitur primæ substantiæ non sunt in subiecto, neque de subiecto dñr: iõ maxime, & principaliter substare dicuntur. Minorẽ probat quò ad primam partẽ, quia animal prædicatur de homine: ergo F de aliquo homine: probat consequẽtiam, quia ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis: si enim animal de nullo homine prædicatur: neq; de homine prædicabitur. Secundam partem probat, quia color est in corpore: ergo in aliquo corpore. Patet consequẽtia, quia ex opposito consequẽtis infertur oppositum añtis: si .n. color non est in corpore, neq; erit in aliquo corpore. Ex quo infert vnum corollarium .s. ꝙ non existentibus primis substantijs, impossibile est aliquid aliorum esse. Probat, quia omnia alia, aut dicunt de primis substãtijs, aut sunt in eis: igitur non existentibus primis substantijs, impossibile est aliquid aliorum remanere. In tertia parte comparat secundas substantias adinuicem, & etiam primas, ponens tres cõclusiones. In prima cõparat species ad genera: dicens ꝙ inter secundas substantias: species est magis substãtia, quàm genus. Hanc conclusionẽ probat philosophus duabus rationibus. G Prima: illud est magis substantia, quod est propinquius primę substantiæ, sed secunda substantia, quę species, est propinquior primæ substantiæ, quàm illa quæ est genus: igitur. Minorem probat, quia illud est propinquius primæ substantiæ, per quod respondetur conueniẽtius ad quæstionem factam per quid de prima substantia, sed ad quęstionẽ factam per quid de prima substãtia cõuenientius respondemus per spẽm, q̃ per genus, vt si quis quærat, quid sit aliquis homo: conuenientius respondetur, ꝙ est homo, q̃ ꝙ est aĩal. Similiter, si quis quærat, quid est q̃dam arbor, conuenientius r̃ndetur, H ꝙ est arbor, q̃ ꝙ sit planta: ergo spẽs est propinquior primę substantiæ, q̃ genus. Secũda rõ: sicut se habent primæ substantiæ ad omnia alia: sic se habet species ad genus, sed primæ substantiæ sunt magis substantię: eo quod omnibus alijs substant, & omnia alia de ipsis prædicant, aut sunt in ipsis, & non econtra: ergo cũ spẽs substet generi, & non econtra: spẽs est magis substantia, q̃ genus. Et ꝙ species substet generi, & non ecõtra, probat, quia genera de speciebus p̃dicantur: species vero de generibus non prædicantur. Secunda conclusio in qua comparantur species adinuicẽ est ista. Da numero specierum specialissimarum substantię, vna nõ est magis substantia q̃ alia. Et probat, quia per vnam speciem non conuenientius respondetur ad interrogationem

A tionem factam per q̄d de prima sub stantia, q̄ per aliam. Tertia cóclusio: inter primas substantias vna non est magis substantia, q̄ alia, quia aliqs homo non est magis substãtia, q̄ aliqs bos. In quarta parte declarat diffinitionem secũdarum substantiarũ, ponens hanc conclusionem, Sola genera, & species de genere substantiæ dñr secundæ substantiæ, quod probat duabus rationibus. Prima: illa dicuntur secundæ substantiæ, quę indicant quidditatem, & prædicãtur in quid de prima substantia, sed solum genera, & species prædicamenti substantiæ sunt huiusmodi: igitur. Minor patet, quia si quis assignet de aliquo homine quid sit, conuenienter assignat, ꝓ est homo, & animal. Secũda ratio: sicut se habẽt primę substã-
B tiæ ad omnia alia; ita genera & spẽs primarum substantiarum ad omnia alia, puta accidentia, sed primæ substantię dicuntur propriè, & maximè substantiæ, quia substant omnibus alijs: ergo genera, & species de genere substantiæ, quę sunt post primas substantias, omnibus alijs substant. Maiorem probat, quia de secundis substantijs alia prædicantur: sicut. n. dicimus aliquem hominem esse grãmaticum: sic etiam dicimus hominem, & animal esse grammaticum.

An substantia ritè sit diuisa.

QVAERITVR Vtrum diuisio substantiæ, quæ est genus generalissimum ad substantias materiales, & immateriales, sit conuenienter assignata in primam, & secundam. ¶ Et arguitur primo contra suppositũm, C quia substantię materiales, & immateriales non sunt in eodem gñe: igitur substantia non est genus generalissimum ad ipsas. Añs patet, quia corruptibile, & incorruptibile plusquã genere differunt, vt habetur. 10. metaphis. sed substãtiæ immateriales sũt Tex. com incorruptibiles, & materiales corruptibiles: igitur. ¶ Secundo sic: Substãtia incorporea directè non continetur sub substantia, q̄ est generalissimũ: cum sit differẽtia eius; igitur substãtia nõ est genus generalissimum ad substantias immateriales. ¶ Tertiò sic: Si substantia esset genus generalissimum, vel esset substantia materialis, vel immaterialis: corporea, vel incorporea, sed nullum est dicendum: igitur. Minorem probo, q a tũc non esset genus ad materiales, & immateriales: corporeas, & icorporeas. D ¶ Quartò sic: Aut ĩ illa diuisione diuiditur substantia, quę est genus generalissimum: aut aliqua alia. nõ secũdum, vt satis patet, nec primum, quia diuisum non debet contineri sub aliquo membro diuisionis, sed substantia quæ est generalissimũ cõtinetur sub altero membro illius diuisionis, s. sub secunda substãtia; igitur non est bona. ¶ Quintò sic: Aliqua est substãtia quæ nec est prima, nec secunda, ergo diuisio non est bona. Antecedens patet primo, quia Deus est substantia, & tñ nõ est prima, nec secũda, quia nec primo, nec secundo substat accidentibus. Secũdo patet de materia & forma. Simili ter drię substantiales sunt substãtiæ & non sunt primæ nec secundæ: igi-

B tur. ¶ In oppositũ arguitur per philosophũ. In q̃one sicut in cęteris erunt tres articuli. Quantum ad primum.

Art. I.

An diuisio p̃dicamẽtorum detur de rebus aut de terminis.

PRIMO sciendum, q̃ circa diuisionem prędicamentorũ in qua dicitur, eorum quæ s̃m nullam complexionẽ dicuntur, singulum aut significat substãtiam, incidit vna difficultas. s. vtrum talis diuisio detur rebus, aut de terminis. ¶ Et primo videtur, q̃ non detur de terminis, quia multi sunt termini, qui dicuntur sine cõplexione, q̃ non significãt substantiam, neque quantitatem, & sic de alijs vt chimera. Item, si daretur de terminis, tunc solum termini reponerent̃ in prædicamento, & nõ res, quod v̄r esse falsum, cũ termini nõ sint in tali p̃dicamẽto, nisi q̃a significãt talẽ, vel talẽ rẽ, ergo v̄r q̃ res sint primo in p̃dicamẽto, cũ solũ
F pp ipsas termini sint in p̃dicamẽto, mõ pp quod vnũquodq; tale, & illud magis. R̃ndet ad istã difficultatẽ, q̃ iã superius fuit soluta, vbi dictũ est, q̃ talis diuisio dat̃ de rebus, & q̃ actus signatus capitur pro actu exercito, ita q̃ est sensus. eorum supple entiũ, & dicibilium limitatorũ, & finitorũ, quæ s̃m nulla complexionem dicuntur. i. concipiuntur, singulum aut significat substãtiam, id est est substantia, aut quantitatem. i. est quantitas, & sic de alijs. Et per hoc q̃ dicitur entium, excluduntur chimera, & alia figmenta quę non sunt entia, & syncathegoremata, & negationes. & priuationes, quæ non sunt propriè entia. Ex isto sequitur, q̃ ista diuisio datur primo de rebus, & q̃ res secundum esse cognitum earum primo sunt in prędicamento, & termini secũdario, & tanquam signa. G

SECVNDO sciendum, q̃ duplex est genus, scilicet genus physicum, & genus logicum. ¶ Vnde genus physicum est qualitas sensibilis, vel corporalis generica habens sub se species, cuiusmodi est color, ita q̃ omnia illa quæ sunt in potẽtia passiua, seu receptiua talis qualitatis dicuntur esse eiusdem generis physici. Et illa quæ non sunt in potentia receptiua illius, vel alicuius alterius consimilis rationis, dicuntur differre genere physico, quemadmodum sunt corruptibile, & incorruptibile, q̃a incorruptibile nõ est susceptibile talis qualitatis sensibilis, vel corporalis. Et de illo genere intelligo, q̃ corruptibile, & incorruptibile differũt plusquã genere, supple physico, q̃a nõ sũt susceptibilia alicuius qualitatis sensibilis genericę. ¶ Sed genus logicum est, quod est p̃dicabile de pluribus differẽtibus sp̃e, siue illud sit qualitas sensibilis, siue nõ, cuiusmodi est substãtia, & aĩal, & de tali dico, q̃ corruptibile, & incorruptibile sunt bene eiusdẽ generis, quia cõueniunt in substantia. Ex quo sequitur, q̃ genus physicum est genus logicum, sed non oportet, omne genus logicũ esse genus physicũ. ¶ Et aduerte, q̃ substãtia quę est genus generalissimum, non est per se neque corporea, neque incorporea, neque materialis, neque immaterialis, licet sit vtrunque per accidẽs, & p̃missiuè, sicut animal nõ est per se, neque rõnale, neque irrationale; licet bene animal sit rõnale p accidẽs, Et

Genus duplex.

H

Sco. in I. d. 8. q. 3. 5. cõtra istã solu. 2. q. 4. eiusdẽ.

A Et similiter dicatur de quolibet gñe respectu suarum differentiarũ. ¶ Et siquis dicat, vel substantia est per se corporea, vel per se non corporea: cũ inter contradictoria non sit dare medium. Respondetur, ꝙ neq; est p se corporea, neq; non corporea, & ꝙ licet inter cõtradictoria absolutè sumpta non sit dare medium; tamen bene inter contradictoria sumpta cum talibus determinationibus, scilicet per se, quidditatiuè, & in instanti.

Ari.4.metaph.

TERTIO sciendum, ꝙ substantia potest esse terminus primæ intentionis, & secundæ intentionis. Si primę intentionis, tũc importat id, qđ est cõmunius in coordinatione substantiæ, & sic non diuiditur in primam, & secundam. Si est terminus secundæ intentionis: tunc importat B secundam intentionem attributam omni illo, quod directè est in prædicamento substantię, & tũc potest diuidi in primam, & secundam: capiẽdo primam, & secũdam substantiã, secunde intentionaliter, & tunc erit diuisio generis in species, cũ prima substantia, & etiam secunda substantia capta secunde intentionaliter sint species respectu huius, quod est substania capta secunde intentionaliter. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ cũ dicitur quòd homo est secunda substantia, est prædicatio denominatiua, s. secundæ intentionis de termino primæ intentionis, nam secunda substantia de significato formali importat secundam intentionem attributam generibus, & speciebus prædicamenti substantiæ, sed de significato materiali importat genus, & spẽs prędicamenti substantiæ. Etiam qñ C dicitur, ꝙ Petrus est prima substantia, est prædicatio denominatiua, sicut si diceretur Petrus est ĩdiuiduũ, nam prima substantia de per se significato importat secundam intentionem attributam indiuiduis prędicamenti substantiæ, de significato aũt materiali importat illa indiuidua, vtputa sortem, vel Platonẽ, pro quibus de rigore sermonis supponit. ¶ Aduerte tamen, ꝙ si substantia cãperetur prime intentionaliter tunc talis diuisio esset diuisio quodã modo subiecti in accidentia. ¶ Et aduerte ꝙ aliquid potest dici prima substãtia tripliciter. Vno modo, quia primo existit, & sic Deus dicitur prima substãtia. Alio modo, quia ab eo nõ conuertitur subsistendi consequentia, & sic substantia quæ est genus generalissimum, dicitur prima substãtia, quia omne superius est prius natura suis inferioribus. Alio mõ, quia sibi primo conuenit subijci respectũ accidẽtium, & sic capitur hic prima substantia, cuiusmodi sunt indiuidua prędicamenti substantiæ, vt Petrus, & Ioannes. ¶ Et aduerte quòd Aris. diffinit secundam substantiam in numero plurali ad ostẽdendum diuersitatem secundarum substantiarum, nam quędam sunt genera, & quędam species, sed diffinit primam in numero singulari, quia omnis prima substantia est indiuiduum. Pro cuius diffinitionis declaratione.

Aliquid põt dici prima substantia tripliciter.

D

Scda substãtia cur diffinitur numero plurali.

QVARTO sciendum, ꝙ diffinitio prime substantiæ sic est intelligẽda. Prima substãtia est ꝗ propriè,

E & principaliter, & maximè substare dicitur. i. quę propriè dicitur subijci respectu accidentium, vt sortes Plato, ita ꝙ isti termini, propriè, principaliter, & maximè, ponuntur ad maiorem expressionem. ¶ Et aduerte, ꝙ in secunda diffinitione, in qua dr prima substantia est, quæ nec est in subiecto neq; de subiecto dicitur, intelligitur aliquid positiuũ, puta substantia supple finita: nam diffinitio data per negationem: semper pręsupponit aliquod positiuum, quia alias conueniret alijs à diffinito, puta chimeræ, quia chimera, nec est in subiecto, neq; de subiecto dicitur, & hoc visum est in prædicabilibus. ¶ Aduerte vlterius, ꝙ qñ dicitur in textu, ꝙ illa quæ dicuntur de subiecto, prædicantur nomine, & ratione, dẽt F intelligi per se, sed illa quę sunt in subiecto, sicut accidentia, non prædicãtur nomine & ratione de tali subiecto, quod debet intelligi per se, licet bene denominatiuè: accidens. n. concretum prædicatur nomine, & rõne de subiecto, vt album prædicatur de sorte; etiam & sua diffinitio, quia de quocũq; prædicatur diffinitũ, & diffinitio. Sed illa non prædicantur per se, sicut illa quę dñr de subiecto, sed solum per accidens: nam si diffinitũ de aliquo prædicetur per accidens, etiam sua diffinitio prædicatur per accidens de illo. ¶ Aduerte vlterius, ꝙ illud corollarium positum in textu. s. Destructis primis substãtijs, impossibile est aliquid aliorum remanere, potest exponi & logicaliter & physicaliter. Logicaliter sic exponitũ: si istud verbum est, secundum adiacẽs, negetur de omnibus primis substantijs: debet etiam verè negari de G omnib. alijs dicibilib. à prima substantia, quę verè possunt enũciari de prima substantia. Si physicaliter, tũc est sensus; si omnes primæ substãtię corrumperentur, etiam corrumpuntur omnia contenta in ipsis. ¶ Et si quis dicat: destructis terminis istis, sortes, Plato, & sic de alijs, possunt remanere isti termini, homo, bos, quæ sunt secundæ substantię: igitur. Respõdetur, ꝙ verum est, & dicitur vltra, ꝙ tales termini qualitercunque accipiantur non sunt secũdæ substãtiæ, sed sunt bene termini secundarum substantiarum, quia significant secundas substantias, & possunt pro eis supponere. Et si tales termini inueniantur appellari secundæ substãtiæ, vel primæ: hoc est vtendo nominibus pro rebus, quę res non ponuntur intrinsecè in propositionibus. Et hęc de primo articulo. Quantum ad secundum articulum. H

Margin: 3. Perih. & 4. Metaphy. 3. & 16.

Dubitatur primo, vtrũ cõsequentiæ, quas ponit philosophus ĩ textu sint formales, vel materiales: puta iste animal prędicatur de homine, ergo de aliquo homine: color est in corpore, ergo in aliquo corpore. Et videtur ꝙ non sint consequentiæ formales, quia ista videtur esse in simili forma, species prædicaẽ de homine, ergo de aliquo homine, & tñ non est bona: igitur. Respondetur breuiter, ꝙ tales consequentiæ sunt bonę, vt bene probat Arist. in textu, quia ex opposito consequentis infert oppositum antecedentis. Dicitur secũdò, ꝙ tales consequentiæ non sunt forma-

Margin: Art. 2. — An consequẽtiæ in textu positæ ab Ari. sint consequẽtiæ formales.

A formales, patet quia dabiles sunt cō sequentiæ, quæ sunt similis formæ q̄ non sunt bonæ: igitur illę non sunt formales: consequentia patet, nā cō sequentia formalis est consequentia bona quę sic ē bona, quod quęlibet sibi similis in forma etiam est bona. Antecedēs probatur, quia ista est cō similis formæ, animal prędicatur de homine: ergo de aliquo lapide, quia in istis saluantur omnia, q̄ se tenent ex parte formę consequentiæ. Primo, numerus terminorum, numerus syncathegorematū, similis quantitas, similis qualitas, & sic de alijs. Et hoc computando, q̄ ly aliquo homine, faciat vnum terminum distinctum ab homine, quia sic non essent B plures termini in vna, q̄ in alia. ¶ Et si quis dicat in ista, animal prędicat̄ de homine, ergo de aliquo homine, arguitur ad suum per se inferius: nō autem in ista, animal prædicatur de homine, ergo de aliquo lapide: ergo secunda non est similis formę cū prima. Respondetur concedēdo añs, & negando consequentiam, quia superioritas, vel inferioritas non se tenēt ex parte formæ consequentię, quia tunc sequeret̄, q̄ istæ duæ consequētię non essent eiusdem formæ; omne animal currit, omnis homo est animal, ergo omnis homo currit: omne animal currit: omnis lapis est aīal, ergo omnis lapis currit, quod tamē est falsum, quia mbę sunt in Barbara, & tamen variatur superioritas. ¶ Et si quis iterum dicat, ibi arguit̄ a superiori ad inferius, cum distributione superioris: cōcedo q̄ arguitur a superiori ad inferius: ergo est consequentia formalis, nego, quia C vt visum est in summulis: nullus locus dialecticus dr̄ propriè cōsequentia formalis, sed tantum materialis.

Dubitatur secundò vtrū aliquis homo sit prima substantia. Et videtur q̄ non, quia aliquis hō verè prędicatur de pluribus, vt ista est vera, Petrus est aliquis homo. Ioannes est aliquis homo, igitur. In oppositum est Arist. in tex. vbi exemplificans de .s. substātia ponit aliquis homo. Respondetur q̄ aliquis hō pōt capi dupliciter. Vnomodo propriè, vt est quoddam complexum, & sic non est prima substantia, neq; secūda. Aliomodo capitur impropriè, & circumlocutiue. s. loco istius fortes, vel Plato, & sic de alijs, & sic est bene D prima substantia. Et similiter dicat̄ de ista, iste homo, ille homo: nā iste homo, potest capi dupliciter. Vnomodo propriè vt est quoddam complexum, & sic etiam non est prima substantia. Aliomodo circumlocutiuè: puta loco istius, fortes & Plato, & sic de alijs, & sic est benè prima substantia, vel saltem terminus primæ substantię. ¶ Sed restat vna difficultas logicalis: vtrum dicendo iste homo currit, vtrum ly iste sit pars subiecti, vel non. Et vr̄ q̄ non, quia signa significatiuè sumpta nō possunt esse partes extremorum. ¶ Itē ly iste se habet suo modo ad subiectum sicut alia signa, sed alia signa nō sunt partes subiecti, igitur. ¶ In oppositū arguitur, quia signum est semp pars illius, cui additur: si virtus terminetur in illo, & respectiuè nō se habeat ad prędicatum, sed dicendo iste homo

An aliqs hō sit prima substātia.

E mo virtus de ly iste terminatur ad ly hō, quia nihil facit ad prędicatū, cum prædicatum supponat determinatè. Respondetur probabiliter, ꝙ ly iste non est pars subiecti, & licet immediate non se habeat respectiuè ad prædicatū: tamen bene mediate, quia denotat prædicatum conuenire subiecto singulari, singulariter tēto. ¶ Alia difficultas quomodo: intelligitur, ꝙ species est magis substātia q̄ genus, cum genus subijciatur pluribus, q̄ species. Respōdetur primo, ꝙ species non dr̄ magis substantia, q̄ genus eo ꝙ suscipiat magis, vel minus, sed dr̄ magis substātia, q̄ genus; eo ꝙ magis distinctè indicat quid sit prima substantia, vel qa substat pluribus per se superioribus, q̄ genus. Et similiter prima substantia F dicitur magis substantia, quia pluribus p se superioribus substat, q̄ species, vel genus. Sed species dn̄r ęqualiter substantiæ, quia æqualiter indicant quid est prima substantia, & nō vna magis indicat q̄ alia, & ēt æqualiter substant suis p se superioribus.

DVBITATVR tertio vtrum Deus sit in prædicamento. ¶ Et videtur ꝙ sic, quia Deus est substantia: ergo est in prædicamento, cum omnis substantia sit in prædicamento. ¶ Itē Deus habet rōnem speciei cū prędicetur de pluribus suppositis. s. de patre filio & spiritusācto. ¶ In oppositū arguitur, quia si Deus esset in pdicamēto. vel hoc esset tāquam genus, spēs vel indiuiduū: nō tāquā genus, vt notū est; neq; tāquā spēs, qa illud quod est spēs: debet esse quid limitatū, & depēdēs, sed Deus non est huiusmodi: igitur. Etiā illud qđ G est spēs, debet habere aliquod genus supra se, sed Deus non habet genus supra se, qa illud maximè esset ens, sed hoc est falsum, quia tunc sequeretur, ꝙ substantia non esset genus generalissimum cum haberet aliud genus supra se. s. ens, igitur. Etiam species debet importare realitatem compositam ex realitate generis & differentiæ, sed Deus non est huiusmodi, igitur. Respōdetur ad dubiū, ꝙ Deus non est in prędicamento, vt bene probant rōnes factæ post oppositum. ¶ Et ad primam rōnē ante oppositum dicitur, ꝙ substantia (vt ad propositum sufficit) capitur dupliciter. Vno mō pro re, quę est à se in se & per se, & sic dico, ꝙ Deus est substantia. Secundo dico, ꝙ substantia H sic accepta non est prædicamentum. Tertio ꝙ ipsa est infinita. Secūdo accipitur substantia pro re, quæ est in se vel in alio sicut pars integralis, sed non a se, & sic Deus nō est substātia. ¶ Et ad secūdam cū dicitur ꝙ Deus pdicatur de pluribus suppositis, conceditur: ergo est species, nego consequētiā, quia hoc non sufficit, sed requiritur ꝙ sit quid dependens, & ꝙ importet aliquid multiplicabile illis suppositis: modo deitas non multiplicatur in suppositis, sicut humanitas multiplicaī in Ioanne Petro, & sic de alijs. ¶ Et si quis dicat, aliquid dictū de Deo est in prędicamēto: igr̄ Deus est in pdicamento. Antecedēs patet, quia sciētia sapiētia, bonitas q̄ dn̄r de Deo sunt in pdicamēto: igr̄. Etiā paternitas dr̄ de deo, & tn̄ ē in pdicamēto: igit. Rn̄detur primo, ꝙ (Scot. vbi supra.) perfe-

A perfectiones simpliciter sicut bonitas, scientia possunt capi tripliciter. Scot. vbi supra. Vno modo secundum suas proprias rationes, & sic sunt quædam transcẽdentia, & non sunt in prędicamẽto. ¶ Et si quis dicat sapientia non dicitur de omnibus entibus: igitur non est transcendens: consequentia patet, quia illud vr̃ esse de ratione trãscendentis. Respondetur ꝙ de ratione transcendentis non est quod prædicetur de omnibus, sed ꝙ non sit genus, neque habeat genus supra se. Alio modo accipiũtur, vt sunt in nobis, puta sub ratione dependentiæ, & sic bene sunt in prædicamento. Alio modo inquantum reperiuntur in Deo, & sic non sunt in prędicamẽto, quia vt reperiuntur in Deo, reperiuntur sine omni imperfectione: iõ B reperiuntur sine dependentia. Et similiter dicatur de paternitate, & filiatione. Et hęc de secundo articulo. Quantum ad tertium articulum sit.

Art. 3. CONCLVSIO responsalis: Diuisio substantiæ & diffinitiones mẽbrorum eius sunt sufficiẽter assignatæ à Phylosopho, vt patet in primo & in secundo articulis. ¶ Ad rões patet solutio in primo articulo pro primo argumento. ¶ Ad secundam dr̃, quod substantia incorporea põt capi vt differentia, & sic est in directè in prædicamento. Alio modo vt circumloquitur nobis genus, sub quo continentur substantiæ immateriales, & sic est directè in prędicamento. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ substãtia quæ est genus generalissimum, per se nec est substantia corporea, nec incorporea: neq; materialis, neq; immaterialis, vt visum est in primo ar- C ticulo. ¶ Ad quartũ patet solutio: nã substantia quæ ibi diuiditur solũ denominatiuè est secunda substantia: modo nõ est inconueniens mẽbrũ diuisionis prędicari denominatiuè de diuiso. Ad quintũ dicitur primo, ꝙ Deus est substantia, vt dicitur substantia à per se essendo, sed nõ vt substantia dicitur à per se substãdo. Dicitur secundo ꝙ materia & forma similiter differentiæ & passiones substantiarum nõ sunt neq; primæ substantiæ, neq; secundę, quia solũ illa quæ directè reponuntur in prædicamento sunt primæ vel secundæ substantię.

Cõmune est omni substantiæ in subiecto non esse: principalis nanq; substantia neque de subie D cto dicitur neq; in subiecto est.

IN ISTA parte principali philosophus determinat de substantia quãtũ ad suas ꝓprietates, & diuidit in sex particulas, sm̃ qđ sunt sex proprietates substantiæ. In prima ponit primã ꝓprietatẽ dicẽs: Cõe est omni substãtię in subiecto nõ esse, ꝓbat inductiuè, q̃a prima substãtia nõ est in subiecto, nec secũda, & non sunt plures: igitur. De prima ꝓbat ꝑ eius diffinitionẽ, q̃a prima substãtia, nec est in subiecto, neq; de subiecto dr̃. De secũda ꝓbat inductiuè, q̃a hõ nõ est in subiecto nec aĩal, & sic de alijs, igitur nulla secũda substãtia est in subiecto. Secundò probat ratione sic: nihil eorũ, quę sunt in subiecto prędicantur noĩe & rõne, sed secũdæ substãtiæ ꝓdicantur nomine rationeq;, vt hõ de aliquo

E aliquo homine, igitur secundæ substantiæ non sunt in subiecto. Et dicit philosophus, ꝙ ista proprietas nō est propria quarto modo, quia cōuenit drījs substantialibus, quæ prædicātur noīe & ratione de prima substantia, vt bipes & gressibile de homine: istæ tñ differentiæ nō sunt differentiæ magis propriè, Deinde remouet vnum dubium, dubitaret aliquis. An partes substantiæ sint substantię cum videantur esse in toto sicut in subiecto. Respondet philosophus ꝙ licet partes substantię sint in toto: non tamen credendum est eas non esse substantias, quia non sunt in toto sicut in subiecto. In secunda parte ponit secundam proprietatem substantię, dicens ꝙ secundis substātijs & earum differentijs inest vniuo F cè & essentialiter ꝑdicari de primis, quia oīa illa ꝑdicātur de primis substantijs tanq̄ de suis ꝑ se inferioribus, ergo vniuocè prędicātur de primis. Antecedens patet, quia à prima substantia nulla est prædicatio supple tanq̄ superioris de inferiori, sed inter secundas substantias spēs prædicantur de indiuiduis, & genera de speciebus, & etiam differentię de speciebus & indiuiduis ꝑdicantur, & capitur ibi ꝑdicari vniuocè, vt distinguitur contra predicari denominatiuè. In tertia parte ponit tertiam ꝓprietatem substantię, dicēs ꝙ omnis substantia videtur hoc aliquid significare, & hoc de primis est verū, quia illud quod per eas significatur seu ꝑ earum terminos est indiuiduum & vnū numero, qd est hoc aliquid. Secūdæ vero vīr significare hoc aliqd propter similitudinē appellationis ꝑ G primam substātiam & secūdam, qa appellamus quādoq; primas substātias nominibus secundarū substantiarum, vt aliquem hominem. puta sortem vocamus hominem: tñ non est verū ꝙ secūdę substantię. i. termini secundarum substantiarū significent hoc aliquid saltē de primario significato, sed magis quale quid, id ē aliquid pluribus commune: non tñ significant quale accidentale quemadmodū album: albū. n. nihil aliud significat q̄ qualitatem: ideo significat quale essentiale id est determinabile, & dicit ꝙ maior est determinatio in genere quam in spē, dicens. n. aial plus complectitur quam dicens hō. In quarta parte ponit quartam proprietatē substantiæ: dicens, substantijs non conuenit habere contrariū. H Quod probat inductiuè, quia primæ substantiæ vt alicui homini nihil est cōtrarium: etiam, homini nihil est contrarium, igitur. Et dicit, quod hoc nō est propriū quarto modo, quia conuenit quantitati, ut bicubito tricubito nihil est contrariū. Et si quis forte dicat, multum & paucum sunt contraria: etiam magnum & paruum, quę sunt quantitates, igitur. Respondet, ꝙ nullum prædicto rum habet contrarium, vt patebit in prædicamento quantitatis. In quinta parte ponit quintam proprietatē dicens, ꝙ substantia nō suscipit magis neque minus in qua proprietate non vult dicere, ꝙ vna substātia nō substet pluribus q̄ alia, sed vult dicere, quod substantia secundum id qđ est non suscipit magis & minus, quę pro-

A proprietas potest exponi tam de terminis q̃ de rebus, vt patebit in q̃stione. In sexta parte ponit sextam & vltimam proprietatem substantiæ dicens: maximè substantiæ proprium videtur esse cum sit vna & eadem numero, ꝙ sit susceptibilis contrariorum, vt homo cum sit vnus & idem numero, aliquando est niger, aliquã do ẽ albus. Deinde mouet vnã obiectionem, quæ talis est: oratio & opinio suscipiunt contraria, & tamẽ nõ sunt substantiæ, igitur non sola substantia est susceptibilis contrariorũ. Maior patet, quia eadem oratio aliquando est vera, aliquando est falsa. Similiter visus, id est opinio circa istam propositionem sortes sedet, sorte sedente est vera, & ipso non se
B dente est falsa. Soluit dupliciter: primo ꝙ licet oratio sit susceptibilis cõtrariorum: non tñ sicut substantia, quia substantia est susceptibilis contrariorũ per mutationẽ sui, vt aqua frigida fit calida per mutationẽ sui: Sed oratio & opinio non suscipiunt contraria per mutationem sui. Secũdo dicit, quòd oratio & opinio non suscipiunt contraria, quia ꝑ hoc ꝙ sunt veræ vel falsæ, non recipiunt in se contraria, sed res significata mutatur, quia ab eo ꝙ res est vel non est dicitur oratio vera vel falsa.

An substantiæ proprietates sufficienter sint assignatæ.

Qvaeritvr Vtrum proprietates substantię sint à philosopho in textu sufficienter assignatæ. ¶ Arguitur primo quòd non, quia non esse in subiecto non conuenit omni C substantiæ, quia non conuenit formæ substantiali, nec etiam soli substantię conuenit, quia conuenit deo & chimeræ, quę non sunt substantię igitur. ¶ Secundò sic: Nulla substantia est terminus, ergo nulla substantia significat quale quid, vel hoc aliquid. ¶ Tertio sic. Contrarietas in effectibus arguit contrarietatem in causis, sed in effectibus substantię reperitur contrarietas, vt patet de frigore & calore, ergo & in substantia, & per consequens substantię aliq̃d erit contrarium. Item quicquid corrumpitur, à suo contrario corrumpitur, sed substantia corrumpitur, ergo substãtia habet cõtrariũ. ¶ Quarto sic: In vno quoque genere est vna D
prima cõtrarietas, sed substantia est genus, igitur in ipsa erit contrarietas, & per consequens substãtię erit contrarium. Item elementa sunt cõtraria: nam mutuo se corrumpunt, & sunt substantiæ, ergo substantiæ est aliquid contrariũ. ¶ Quintò sic: Omne susceptibile contrariorũ est mutabile & corruptibile, sed aliquæ substantiæ sunt immutabiles & incorruptibiles, igitur non sunt susceptibiles contrariorum. Minor patet de cœlo & substantijs incorporeis. ¶ Item ista proprietas non conuenit secundis substantijs, eo quòd secunda substantia non est vna & eadem numero, cum habeat vnitatem minorem vnitate numerali. ¶ In oppositum est philosophus in textu. In quæstione erunt tres articuli sicut in cæteris.

1. physic. tex. com. 50.

Primo sciendũ, ꝙ prima proprietas

Arti. 1.

E proprietas est sic intelligenda. Commune est enim substantiæ esse supple ens finitum, & non esse in subiecto tanquam supple in ente complecto & perfecto in specie. Et dicitur notanter esse ens finitum propter Deũ, qui non est prædicamento: dicit notanter tanquam in ente completo, quia licet forma sit in materia nõ tñ tanquam in subiecto cõpleto. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ ista proprietas nihil aliud vult, nisi quòd nulla substãtia finita est in subiecto tanquã in ente completo, sicut supple accidens in subiecto. Et aduerte, ꝙ ista proprietas non conuenit substantiæ in quarto modo proprij, sed solum in secũdo, quia conuenit albedini in sacramento altaris, quæ verè est, & non est in subiecto. Sed pro secunda proprietate est aduertendum, quòd quando dicitur quòd differentię substantiales vniuocè prædicantur de primis, quia prędicantur nomine & ratione de primis: debet ibi capi ratio pro conceptu vel vt idem est ꝙ prædicari essentialiter: ita ꝙ est sensus, drĩæ substantiales prędicantur supple p se de primis substantijs nomine & ratione, id est vno per se conceptu, & non capitur ibi ratio pro diffinitione, quia differentia nõ habet diffinitionem, cum importet conceptũ simpliciter simplicem. ¶ Et siquis dicat prędicari per se primo modo, & quidditatiuè, conuertuntur, sed differentia non prædicatur quidditatiuè cum non prędicetur in quid sed in quale: igitur. Respondetur, quòd prędicari quidditatiuè dupliciter accipitur. Vno modo vt idem est quòd prædicari in quid, & sic differentiæ G non prædicantur in quid de primis substantijs, sed prędicantur in quale. Alio modo, vt idem est quòd prædicari per se, vel essentialiter esse de ratione alicuius, & sic bene differentiæ prædicantur quidditatiuè.

SECVNDO sciendum, ꝙ circa tertiam proprietatẽ incidit vna difficultas, scilicet an sit sufficienter posita. Et videtur quòd non, quia tunc sequeretur, quòd omnis substantia esset terminus, cum soli termini dicantur significare, consequentia patet, quia prima substantia significat hoc aliquid, & secũda significat quale quid: ergo videtur quòd tam prima substantia, q̃ secunda nõ sint nisi termini. Respondetur, quòd in illa proprietate capitur actus signatus H pro actu exercito, ita ꝙ est sensus: prima substantia significat hoc aliquid, id est hoc aliquid & vnum numero, & secunda substantia significat quale quid. i. est aliquid commune multis. ¶ Et siquis dicat: si ista expositio esset bona: sequeretur ꝓ secũdæ substantiæ essent res & non termini, quod falsum est, quia secũdæ substãtiæ sunt genera & species, sed res non sunt genera & species, quia species continentur sub genere, sed nulla res continetur sub alia: igitur. Respondetur ꝙ res secundum ꝙ cognoscuntur vt quoddam obiectum terminans adęquatè intellectionẽ, & vt per speciem intelligibilem repsentantur, sunt bene genus vel spẽs, & vna res ſm tale esse continet sub alia, quæ est paucioribus communicabilis. Vnde rem contineri sub alia non

A nõ eſt aliud q̃ illam rem eſſe minus communem q̃ aliam, in qua talis includitur. Vnde homo continet ſub animali, quia includit animal, & eſt minus commune animali. Et ſi quis dicat illæ res non ſubijciuntur, neq; prædicantur, cum non ponantur in propoſitionibus: ergo non ſunt genera, neq; ſpecies. Poteſt reſponderi cõcedendo antecedens, & negando cõſequens, quia non oportet tales prædicari, ſed ſufficit ꝙ termini ſignificantes illas res vel pro illis ſupponẽtes, prædicentur vel ſubijciantur, q̃a terminis pro rebus in propoſitionibus vtimur. Vel põt dici (ſicut alias dictum eſt) quòd aliquid prædicari poteſt capi dupliciter. Vno modo vt idem eſt, ꝙ per vocem exprimi vel B deſcribi mediante copula, & ſic res non ſubijciuntur neq; prædicantur. Alio modo vt idem eſt ꝙ concipi in ordine ad aliud, & ſic res bene dicuntur ſubijci & prædicari.

Tertio ſciendum, ꝙ differẽtia eſt inter aliquid, & hoc aliquid, quia aliquid eſt conuertibile cũ ente, ſupple capiendo ipſum cathegorematicè, q̃a ſi caperetur ſyncathegorematicè, nõ conuerteret cũ ente: ita ꝙ oẽ ens eſt aliqd & oẽ aliqd eſt ens & ſic non capitur in tertia proprietate ſubſtãtiæ, ſed hoc aliquid eſt vnũ numero & ſingulare. Pro cuius declaratione eſt aduertendum, ꝙ differentia eſt inter vnum numero, ſingulare, indiuiduum, ſuppoſitum, & perſonam. Vnde vnum numero, ſingulare, & indiuiduũ idem ſunt. ¶ Ex quo ſequitur, quòd vnum numero, ſingulare, & indiuiduum, in quolibet prædicamento inueniuntur, eſt C ibi ſunt genera & ſpecies. ¶ Vnde ſingulare, indiuiduum, & vnum numero eſt, cui repugnat diuidi in plures partes ſubiectiuas. i. in plura inferiora vt hæc albedo, hic lapis. Sed ſuppoſitum eſt, quod non eſt natum cõmunicari, neq; communicatur alteri, neq; tanquam quo: neq; tãquam quod. ¶ Vnde aliquid communicari tanquam quo, non eſt aliud q̃ illud eſſe natum inhærere vel informare aliud, ſiue ſit accidens, ſiue forma ſubſtantialis. Ex quo ſequitur, ꝙ nullum accidens dr̃ ſuppoſitum. Sequitur ſecundo, ꝙ nulla forma ſubſtantialis dicitur ſuppoſitum. Sed illud dicitur communicari alteri vt quod, quod eſt ſuperius ad aliqua, vt homo. ¶ Ex quo ſequitur, quòd D nihil cõmunicabile aliquibus dicit ſuppoſitum: ideo nec genera nec ſpecies poſſunt dici ſuppoſita. Sed perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia. ¶ Ex quo ſequitur, quòd pſona addit ſupra ſuppoſitum, ꝙ ſit ſubſtantia intellectualis. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ nullũ irrationale dicitur eſſe perſona. Sequitur ſecundo, ꝙ omnis perſona eſt ſuppoſitum ſed non econtra: etiam omne ſuppoſitum eſt vnum numero, ſed non econtra.

Sco 1. in 2. ſpoſitio ad qu... q. 1

De materia vide Sco in 3. d q. 1. diſtu...

Qvarto ſciendũ pro declaratione quartæ proprietatis ſubſtãtiæ, in qua dicitur ſubſtãtiæ nihil eſt cõtrarium quòd contrarietas poteſt capi dupliciter. Vno modo ſtrictè pro repugnantia duarũ formarũ ſe expellẽtiũ virtute ꝓpria ab eodẽ ſubiecto, & ſic ſubſtantiæ nihil eſt contrariũ, quia

E quia talis contrarietas solum inueni tur inter quatuor qualitates primas scilicet caliditatem frigiditatem, sic citatem, & humiditatem. Alio modo capitur large pro repugnãtia quarumcunque formarum nõ seinuicẽ simul compatientium, & sic duę formæ substantiales specificæ sunt bene contrarię. Alio modo pro repugnantia duarum differentiarum diuidentium aliquod genus, & de ista intelligitur, cũ dicitur ꝙ in quolibet ge-
1.Phy.51. nere est vna prima contrarietas, id est duæ differentiæ diuidentes illud genus, & hoc accipiendo contrarietatem realiter, siue in rebus primæ intentionis. Sed capiendo contrarietatem logicaliter & in terminis, illi termini dicuntur contrarij, qui simul non possunt verificari de aliquo, tamen bene successiue, vt sunt isti ter-
F mini. calidum, frigidũ. Sed pro quinta proprietate est aduertendum, ꝙ aliquid dicitur suscipere magis & minus dupliciter. Vno modo logicaliter, & tunc idem est quod prædicari mediantibus istis aduerbijs magis & minus, & sic termini bene suscipiunt magis & minus, id est prædicantur mediãtibus istis aduerbijs magis & minus. Alio modo accipitur physicaliter seu primæ intentionaliter, & hoc dupliciter. Vno modo vt idem est, ꝙ suscipere qualitates intensas & remissas, & sic substantia bene suscipit magis & minus, quia successiue substantia suscipit qualitates intensas & remissas, & sic non capitur iu textu. Alio modo vt idẽ est ꝙ habere plures partes & pauciores perfectionales in consimili loco & situ adæquate, & sic substãtia non G suscipit magis & minus, vt postea videbitur, & hæc de primo artic.

Dubitatur primo. Vtrum aliquã substãtiã sit in subiecto. ¶Et Art. 2. vr ꝙ sic, quia iste terminus scriptus
An aliqua substantia sit in subiecto. homo, est substantia, cũ non sit nisi incaustum, & est in subiecto, puta in pariete vel in papyro, igitur. ¶Item iste terminus scriptus album, est substantia, cum non sit nisi incaustum, & tamen est in subiecto cum prędicetur denominatiue de subiecto, vt in ista propositione scripta, lignum est album. Respõdetur, ꝙ scriptura potest capi dupliciter. Vno modo vt de formali significato significat figuram quę non est substantia, sed qualitas vel ordo partium ad partes loci, vt alias videbitur, & sic terminus scriptus de significato formali nõ est sub-
H stantia. Alio modo põt capi pro materiali puta pro illo incausto, & sic bene est substantia. ¶Ex quo sequit ꝙ nullus terminus scriptus dr esse substantia sed magis qualitas. Et si quis dicat contra, quia illud de quo prædicatur substãtia est substantia, sed de isto termino homo prędicat substantia, quia ista est vera, hõ est substantia. Respondetur ꝙ substãtia prædicatur de illo termino hõ supponente personaliter, & non supponente pro seipso, ideo quando dr homo est substantia, neque ly hõ neqꝫ ly substantia supponunt pro seipsis. ¶Et si quis dicat, ergo saltẽ iste terminus homo supponens personaliter erit substantia, cum de ipso prædicetur substantia. Respondetur ꝙ istum terminum homo supponentẽ

per-

A personaliter, esse substantiam potest dupliciter intelligi. Vno modo ꝙ iste terminus substantia supponens personaliter prædicetur de isto termino homo supponente personaliter, & sic cócedo ꝙ ille terminus homo sic supponens sit substantia. Alio modo ꝙ ille terminus homo sic supponens sit illa res quæ est substantia, & sic est falsum. Vnde quando dicit, homo est substantia non denotatur ꝙ ille terminus substantia sit ille terminus homo, sed ꝙ idem importatur per illos duos terminos. ¶ Aduerte tñ vlterius ꝙ aliquid esse in subiecto potest intelligi dupliciter. Vno modo logicaliter, & sic illud est in subiecto, quod denominatiue prędicatur de alio. Alio modo primę intē B tionaliter siue realiter, & sic non est aliud q̃ alteri inhærere & sic posset cōcedi, ꝙ oīs terminus est in subiecto. i. alteri inhæret. ¶ Sed restat vna parua difficultas, vtrū ratio per quā philosophus ꝑbat secundas substantias non esse in subiecto sit bona. Et vr̄ ꝙ non, quia isti termini homo & animal prędicantur nomine & ratione, & tamen sunt in subiecto, quia sunt in aere vel in mente: igit. Quod prædicentur nomine & rōne patet, quia in ista propositione, sortes est homo, ibi ille terminus homo prædicatur nomine & ratione de sorte. Potest dici, ꝙ licet illi termini sint in subiecto primæ intētionaliter, nō tamen sunt in subiecto, capiendo esse, in subiecto logicaliter id est non prædicantur denominatiue, sed essentialiter, cum prędicentur nomine & rationem. Vnde prædicari nomine non est aliud quam prædicari C vere & affirmatiue de aliquo. Sed prædicari ratione non est aliud quā prædicari essentialiter. Et sic videtur accepisse Aristoteles cum dicit. Eorum quæ sunt in subiecto prædicantur nomine, idest vere & affirmatiue, sed non ratione. i. non essentialiter. Potest etiam dici, ꝙ illi termini homo, animal, prædicantur nomine & ratione, sed hoc non est pro ipsis terminis, sed pro rebus, ꝓ quibus supponunt, quia vtimur illis terminis pro rebus.

Dubitatio.

DVBITATVR secundò. Vtrū substantia suscipiat magis & minus. Pro cuius solutione supponitur ꝙ aliquid suscipere magis & minus, est ipsum habere plures gradus seu partes perfectionales, quę sunt eiusdem rationis inter se, & cum illo qd D suscipit magis in eodem loco & situ seinuicem penetrantes, vt vna albedo dicitur maior albedo quam alia, quia habet plures gradus vel partes perfectionales integrantes ipsam in eodem loco & situ, & quælibet pars talis est albedo, & similiter dicatur de alijs Ideo sensus dubij nostri est iste, vtrum substantia habeat plures partes ꝑfectionales in eodem loco & situ quæ sint eiusdem rationis inter se, & cum substantia quæ suscipit magis. Ad quod breuiter respondetur, ꝙ substantia non dicitur suscipere magis & minus, licet vna substātia sit perfectior alia, vt visum est in prædicabilibus. Prima pars patet, & capio animam de qua quidam dubitāt. Et arguitur sic anima nō habet plures partes perfectionales eiusdē

An substātia suscipiat magis & minus.

An substātia plures partes perfectionales in eodē loco.

E rationis integrantes ipsam, quia oporteret illas partes esse quasdam animas, cũ partes, per quas aliquid suscipit magis debeant esse eiusdem rationis inter se & cũ illo quod suscipit magis, sed cõsequens est falsum, imo & periculosum. ¶ Item ostendẽdo hoc de igne, quia si ignis susciperet magis, sequeretur ꝙ haberet plures partes perfectionales in eodẽ loco & situ integrantes illũ ignem, sed hoc non, quia tunc sequeret̃, ꝙ eadẽ materia informaret̃ duabus formis substãtialibus eiusdẽ rationis, quia illę partes non possunt esse in eodẽ loco & situ, nisi penetrent, sed non possunt se penetrare, nisi formæ illarum materiarũ se penetrent, igitur. ¶ In oppositũ arguitur, q̃a vna aqua habet plures partes aquæ quã aliæ,

F igitur. Respõdetur, ꝙ verum est extensiuè, sed non intensiuè. Vnde si apponatur vna gutta aquæ alteri, illa est maior ſm extensionẽ, sed non ſm intensionẽ, cuius ratio est, quia illa aqua habet maiorẽ extensionẽ, quam prius. ¶ Secundo sic, volo ꝙ sint duo ignes, vnus duorũ pedum, & alius vnius pedis, volo ꝙ Deus cõdenset illũ, qui est duorũ pedum ad quantitatẽ vnius pedis, quo facto, erit maior ignis q̃ alter, quia in eodẽ loco & situ habet plures partes perfectionales. Rñdetur, admittendo casum, cõcedẽdo ꝙ ille ignis condẽsatus habet plures partes, sed non in eodẽ loco quæ non se penetrãt, quia non pñt se penetrare, nisi formę substantiales se penetrẽt adinuicẽ, sed formæ non pñt se penetrare, nisi formæ duę informent eandẽ partẽ materiæ, ꝙ vr̃ esse impossibile, dicunt

G tñ aliqui, ꝙ sicut duæ formæ accidentales eiusdẽ rationis pñt se penetrare, ita & duæ formę substantiales mixtorũ. ¶ Tertio sic, Anima suscipit magis, igitur. Antecedens patet per articulũ Parisien. dicere animã Christi non esse perfectiorẽ in puris naturalibus aĩa Iudæ, error, sed hoc nõ potest intelligi de accidẽtib. quia nullus dubitat, quin anima Christi sit perfectior aĩæ Iudæ in accidentalibus, cũ habeat summam gratiam, summam scientiam, ergo intelligitur in substantialibus. Respondeo, ꝙ intelligitur in accidentalib. naturalib. spiritualib. sicut est ingeniositas & perspicacitas intelligẽdi, & de illis est dubiũ, vtrũ vna anima sit perfectior q̃ alia, sed non fuit dubium de accidentibus acquisitis, & gratuitis quin aĩa Christi sit perfectior. H

Dubitatur tertio. Vtrum propositio vocalis possit esse vera vel falsa. ¶ Et arguitur primo, ꝙ nõ, q̃a ꝙ non est neq; põt esse, non põt esse verũ vel falsum, sed propositio vocalis nõ est, neq; põt esse, igitur. Minor probat̃, quia si propositio vocalis esset vel põt esse, hoc maximè esset qñ subiectũ profert̃, sed hoc nõ, q̃a tũc p̃dicatũ non est, vel qñ p̃dicatũ profert̃, ꝙ nõ est, quia tunc subiectũ nõ est. ¶ Secundo sic: Si propositio vocalis esset vera sequeretur, ꝙ possibile esset aliquẽ proferre vel dicere verũ, ꝙ est falsum, quia si quis diceret verũ, vel diceret verum, qñ profert subiectũ, & hoc non, quia subiectũ nõ est verũ, neq; partes eius vel qñ profert prædicatum, ꝙ est falsum pari rõne.

An propositio vocalis possit esse vera, vel falsa.

¶ Item

A ¶ Itē seq ueretur ꝙ idē in proferendo verū proferret falsum, patet, qa proferat istā nullus homo est asinus, proferendo subiectū & copulā ꝓferret falsum, quia proferret istam nullus hō est, quæ est falsa, & ꝓferendo totā profert verū, igitur. ¶ Itē sequeretur, ꝙ aliquis postquam dixit verū posset nunquam dixisse verū, sed consequens est impossibile, & patet consequentia, quia postq̄ aliquis ꝓtulit istā veram hō est, in sua libertate est statim addere ly asinus, quo facto protulit falsum. ¶ Itē sequeretur ꝙ omnis propositio vocalis esset falsa. patet, & capio istā quę maximè vr̄ esse vera, hō est animal, quæ tñ est falsa, quia significat istū terminum hō esse istū terminū animal, qua rõne iste terminus homo, significat hominē ad extra, ita ēt significat se naturaliter. Pro respõsione ponūtur aliquæ propositiones. ¶ Prima, aliqua conueniunt propositioni vocali naturaliter. videlicet ꝙ proferatur successiue, & ꝙ partes suæ nō simul permaneant, & ꝙ ipsa & suæ partes causent in mente suas intentiones, hēt ēt ꝙ ipsa significet sicut sua mentalis, cui subordinatur, & ꝙ ipsa significet cum imaginatione significandi. Et ex hoc habet suum complementum. ¶ Secunda propositio, non est inconueniens eandē propositionem vocalem esse simul veram & falsam, possibilē & impossibilē. Vnde sicut terminus æquiuocus habet multos conceptus, ita propositio vocalis pōt habere multos sensus, vt patet in rationibus factis. ¶ Tertia propositio, ex institutione hominum propositio vocatis habet ꝙ termini sint significatiui ad placitum: & similiter quælibet alia propositio ad placitū significans habet ex institutione hominum quòd significet, & non naturaliter, & hoc patet ex cōi modo vtendi hominum, patet ēt, quia istā propositio, hō est animal ex modo vtendi hominū & eorū institutione significat rem quæ est homo, esse rē quæ est animal, & non ꝙ iste terminus homo sit iste terminus animal. ¶ Quarta propō, propositio vocalis habet ex institutione hoīum, ꝙ ipsa vtendū est, ac si ipsa tota simul esset in vltimo instāti suę prolationis vltimæ partis. Ex quo sequitur, ꝙ propositio vocalis de rigore non dicitur vera neque falsa, sed solum habet, ꝙ dicatur vera vel falsa ex institutione hoium, volentiū vti ea ac si esset permanēs. Ex istis positis faciliter soluūtur rōnes. Ad primū rñdetur, cōcedēdo de rigore sermonis ꝙ nulla ꝓpositio vocalis est vera vel falsa, sed solū ex institutione hoīum vtentiū, ac si ipsa esset permanēs. Ad scđam dr̄, ꝙ propriè & de rigore nullus pōt ꝓferre verū vel falsum, ita ꝙ in proferendo verū non proferat falsum. Ad tertiā dr̄, ꝙ hoc nō est incōueniēs pęnes significatum partiale, tamē iudicium debet sumi pœnes totale significatum & complementū ꝓpositionis. Ad aliam negatur consequentia & consequens, si.n. semel ꝓtulit verum, necesse est protulisse verum, & eodem modo est de falso, nisi veritas vel falsitas ꝓpositionis dependeat à futuro cōtingenti, vel ꝙ in ea nullū extremū distribuatur, cū hoc

B (margin, beside "hominē ad extra") · C (margin, beside "tio vocatis") · D (margin, beside "permanēs")

De ista materia, vide Sco. in 4. d. 8. q. 2.

E tamen in libertate suo est totalē orationē esse verā vel falsam. Ad alias patet solutio. Et hæc de secundo articulo. Quantū ad tertium articulū sit.

Art.3. CONCLVSIO responsalis. Proprietates substantiæ sunt à philosopho in textu sufficiēter assignatæ, vt satis patet ex dictis. Ad rationes. ¶ Ad primā patet solutio in primo articulo, & ad secundā. ¶ Ad tertiā dr̄, ꝙ cōtrarietas in effectibus arguit contrarietatem in causis formalem vel virtualem, ideo effectus contrarij substantiæ arguunt contrarietatē virtualē in substantia. Vnde aliquid habere contrarietatem virtualē non est aliud, quàm illud posse producere contraria. Ad aliud dr̄, ꝙ ista propositio, quicquid corrumpitur, à suo contrario corrumpitur, est simpliciter falsa, si intelligatur de contrario F propriè dicto, sed debet capi contrarium pro nociuo & disconuenienti, ita ꝙ sit sensus, quicquid corrumpitur à suo contrario. i. à suo nociuo & disconuenienti corrumpitur. ¶ Ad quintam pro prima parte patet solutio in primo articulo. ¶ Ad aliā partē dicitur, ꝙ elementa proprie nō cōtrariantur adinuicem, sed bene qualitates elementorum, vel potest dici, ꝙ contrariantur adinuicem secundum suas qualitates, & non secundum suas substantias. ¶ Ad aliam dicitur pro prima parte, ꝙ licèt omne susceptibile contrariorū propriè dictorū puta quatuor qualitatū primarū sic corruptibile, nō tñ oportet ꝙ quodlibet susceptibile aliorū contrariorū sit corruptibile. ¶ Ad aliam partē dr̄, ꝙ licet secūda substātia secundū se nō sit vnū numero, tñ bene G denominatiuè & per accidens, vt visum est in prædicabilibus.

Q Vantitatis aliud continuū, aliud discretū, & aliud q. dē ex habentibus positionē &c.

ISTVD EST tertiū capitulum, in quo determinat philosophus de quantitate, quæ est secundū prędicamentum, & diuiditur in duas partes. In prima philosophus determinat de quantitate quantum ad eius diuisionem. (Quantitatis diuisio.) In secunda determinat de proprietatibus quantitatis. Prima pars diuiditur in quatuor particulas. In prima ponit duas diuisiones quantitatis, & duas subdiuisiones. Prima diuisio est: quantitatis aliud continuum, aliud discretum, & debet intelligi generis: ita ꝙ sit sensus, ꝙ generis quantitatis, aliud cōtinuum, aliud discretum. H Secūda diuisio, quantitatis aliud cōstat ex partibus positionem adinuicem habentibus, aliud ex non habentibus positionem. Primam subdiuisionē, quæ est diuisio quantitatis discretæ, innuit per hoc ꝙ dicit quātitas discreta, vt numerus & oratio. Aliam subdiuisionē quę est quātitatis cōtinuę, ponit cum dicit, quantitas cōtinua, vt linea, superficies, corpus, & pręter hæc, tempus & locus. Deinde declarat duas subdiuisiones prædictas: primo probans, quòd numerus sit quātitas discreta, quia partes numeri non copulantur ad aliquem terminum communem, igitur numerus est quātitas discreta. Antecedēs probat, primo de partib. aliquotis, vt ꝗnque & quina, q̄ sunt partes denarij, non

A non copulantur ad aliquem terminum communem: de partibus non aliquotis probat, quia tria & septem sunt partes:non aliquotę numeri denarij, & tamen ad nullum terminũ communem copulantur, sed semper vna pars est discreta & separata. Vnde pars aliquota est quę aliquoties sumpta reddit totum numerũ adæquatè, vt quinq; respectu numeri denarij. Sed pars non aliquota est, quæ quotiescunq; sumatur nũquam reddit adequatè suum totum, sed magis vel minus. vt tria respectu numeri denarij. Deinde probat, ꝙ orõ sit quantitas, quia per orationem mensuratur syllaba breuis vel longa, sed illud quod per se mensurat aliquid, est quantitas: igitur. Deinde declarat de qua oratione hoc intelligitur: dicẽs ꝙ intelligitur de oratione prolata cum voce. Et ꝙ sit quantitas discreta probat, qa partes eius ad nullum terminum communem copulãtur, non enim est aliquis terminus, ad quem syllabæ vocis terminẽtur, sed vnaquæq; syllaba est diuisa ab alia. Deinde probat, ꝙ linea superficies & corpus sint quantitates continuæ, quia partes eorum copulantur ad aliquem terminum communẽ, vt partes lineæ ad punctum, & partes superficiei ad lineã, & partes corporis ad superficiem. De tempore ꝓbat, quia partes eius, vt præteritũ & futurum copulantur ad aliquẽ terminum communem. s. ad tẽpus præsens, quod est finis præteriti & principium futuri. Deinde probat de loco ꝙ sit quantitas continua, qa partes eius copulantur ad aliquem terminum communem copulãtur, igiĩ & partes loci, patet consequentia, qa partes loci continent singulas partes corporis. igitur partes loci terminantur ad eundem terminum communem, ad quem partes corporis. Deinde declarat secundam diuisionem. s. quantitatis aliud cõstat ex partibus positionem habentibus, aliud non. Probat, quia linea, superficies, corpus & locus habent positionẽ in suis partibus, sed numerus oratio & tempus non habent positionem. Primã partem probat, quia illa habent positionem in suis partibus, quorũ partes sunt sitæ .i. habent modum situs in toto & sunt permanentes & continuæ, sed partes supficiei lineę corporis & loci sunt huiusmodi, igitur. Secũdam partem probat, quia licet inter partes temporis numeri & orationis sit ordo, qa vna est prior alia, vt præteritũ est prius futuro, & duo priora tribus, tamẽ partes temporis non sunt permanentes quod requiritur ad positionem, etiam partes numeri & orationis non copulantur, ꝙ requiritur ad positionem. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ ad positionẽ quæ est differentia quãtitatis tria requirũtur, scilicet ordo partium, permanentia, & continuatio ad aliquem terminũ communem. Deinde determinat de quantitatibus per accidens ponens istam conclusionem, quãtitates quæ dictæ sunt, quædam sunt propriè & per se quantitates, sed alia ab his si dicantur quantitates vel quãta hoc est per accñs. Quod probat, quia q̃cunque dicunt quantitates vel quãta solum per habitudinem ad prędi

Pars aliquota, & non aliquota qd

B C D

E ἑta, illa dicunt̃ quantitates ꝑ accñs, sed oĩa alia à prædictis si dicant̃ quã titates hoc est solũ per habitudinem ad alia & denominatiuè, igr̃ dñr solũ quantitates per accidens. Minorẽ probat primo exemplariter, vt albũ quod est aliud à prædictis dr̃ multũ, eo ꝙ superficies in qua est, est multa, & actio dr̃ longa, eo ꝙ tempus in quo fit, fit longũ. Ratione probat, qa illud cuius quantitas notificatur & mensuratur per aliam quantitatem est quãtitas per accidens, sed ista sũt huiusmodi, igitur. Minorẽ probat, qa si siquis assignet quanta sit actio, tempore diffiniet dicendo ipsam esse annuam, idest vnius anni. Similiter assignans quantum sit album, ꝑ superficiem diffiniet, quia quanta fuerit superficies tãtum albũ fore di F ces. In secunda parte ponit proprietates quantitatis, & diuiditur in tres particulas secũdum quòd sunt tres proprietates quãtitatis. In prima ponit primam proprietatem quantitatis, quæ est hæc: Quantitati nihil est contrarium, vt bicubito, tricubito, superficiei nihil est contrarium. Deinde ponit duas instantias. ¶ Prima multum & paucum contrariant̃, & etiam magnum & paruum, & tamẽ ipsa sunt quantitates, igitur. Hanc instantiam soluit dupliciter; Primo negando minorem, dicẽs quòd nullum illorum est quantitas, sed quod libet eorum est ad aliquid, quod probat dupliciter. Primo, illa quæ solũ dicuntur cũ comparatione ad aliud sunt ad aliquid & non quantitates, sed multum & paucum, magnum & paruum sunt huiusmodi, igitur. Minorem probat, primo de magno & G paruo, quia si magnum & paruum dicerentur per se, non in relatione ad aliud, nunquam mons diceretur paruus, nec milium paruum, hoc autem est falsum, quia mons dicitur paruus respectus alterius montis, & milium dicitur paruum respectum alterius milij. De multo & pauco ꝓbat, quia nisi multum & paucum dicerentur respectiuè ad aliud, nũquã diceretur homines multi in domo & pauci in theatro, vel plures in vico & pauci in theatro, vel plures in vico, & pauci in ciuitate, cum multo plures sint in ciuitate quam in vico, igitur multũ & paucũ dicũtur respectiue ad aliud. ¶ Secundo sic, quia bicubitum & tricubitum, similiter magnum & paruum non significant H quãtitatem, sed magis sunt aliquid fundatum in quantitate, ergo non sunt quantitates. Secundo soluit negando maiorem dicens, quòd siue aliqui concedant prędicta esse quantitates, siue non: tamen nihil est eis contrarium, quod probat duabus rationibus. Prima, nihil quod dicitur de per se respectiue ad aliquid habet contrarium, cum contraria sint formæ absolutæ, sed multum dicitur respectiue ad paucum, & magnum respectiue ad paruum, igitur multum non contrariatur pauco nec magnũ paruo: secunda ratio ducit ad duo inconuenientia, primo ad illud si multum & paucum, magnum & paruum essent contraria, sequeretur qđ contraria essent simul in eodem, secundo sequeretur quod idem esset sibi ipsi contrarium. Prima cõsequẽ tia

A tia patet, quia aliquid dicitur magnum respectu vnius, & paruum respectu alterius, ergo si magnum & paruum sint contraria, tunc contraria erunt simul in eodem, quod est impossibile. Et si duo contraria possint simul esse in eodem, hoc maximè esset in prima substantia, quia ipsa est maximè susceptiua contrariorum, sed hoc non, quia quãuis idem numero sit susceptiuus contrariorũ, nullus tamen simul suscipit contraria nullus enim simul & semel est sanus & æger, albus & niger, prauus & studiosus. Secundam consequentiã probat, quia cum idem sit magnum & paruum idem contrariabitur sibi ipsi. ¶ Tertia instantia, est de loco B sursum, & de loco deorsum, quæ videntur contrariari, & tamen sunt quantitates. Hanc instantiã non soluit philosophus, sed potest responderi ad eam quòd locus potest dupliciter considerari. Vno modo pro superficie corporis continentis, & sic est quantitas, nec habet cõtrarium. Alio modo pro virtute cõsideratiua locati, & sic possunt esse contraria, sed tunc non sunt quantitates. In secunda parte ponit secundam proprietatem quantitatis dicens, quòd quantitas non suscipit magis & minus, quod probat inductiue, vt bicubitum non dicitur magis & minus bicubitum, nec ternarius, neq; quaternarius. Aliqua enim non dicuntur magis tria quam alia. In tertia parte ponit tertiam proprietatẽ quãtitatis dicens, quòd maxime est proprium quantitatis secundum eam æquale vel inæquale dici, quod probat inductiuè, quia corpus æquale C vel inæquale dicitur: similiter numerus alteri numero est æqualis vel inæqualis, & sic de alijs speciebus quantitatis. Sed quod ipsa soli quantitati conueniat, probat, quia actio non dicitur æqualis vel inæqualis, sed similis, nec albũ dicitur æquale vel inæquale, sed simile, & sic de alijs quæ non sunt quantitates: igitur maximè est proprium quantitati secundum eam æquale vel inæquale dici.

Duplex loci consideratio.

An quantitatis proprietates & diuisiones sufficienter a philosopho assignentur.

QVAERITVR Vtrum diuisiones & proprietates quantitatis sint a philosopho sufficienter assignatæ. D ¶ Et arguitur primo contra primam partem. Nulla bona diuisio dēt dari per aliqua non contenta subdiuiso, sed secunda diuisio & etiam illa, quæ est in quantitatem per se & quãtitatem per accidens sunt homini: igitur. Maior patet, quia diuisum debet semper verificari de membris diuidẽtibus. Minor probatur, quia positio est vnum prædicamentum distinctum a quantitate, ergo non est eius differentia. Etiam quantitates per accidens non sunt quantitates, vt patet de albo & actione, quæ sunt quantitates per accidens. ¶ Arguitur secundò contra secundam partem. Numerus & oratio sunt species quantitatis discretæ: igitur. De oratione probatur, quia omnis orõ est mẽtalis, vocalis, vel scripta, sed nulla talis est quãtitas, sed qualitas,

 igitur.

E igitur. De numero probaт, quia numerus reperit in illis, in quibus non est quantitas. s. in angelis: ergo numerus non est quantitas. ¶ Arguit tertio: Linea & superficies non sunt species quantitatis continuæ adinuicem distinctæ: igitur non sunt sufficienter assignatę. Antecedens patet, quia omne accidens habet aliquod subiectum sibi adæquatū, sed linea & superficies non sunt huiusmodi: igitur. Minor patet, quia non est dabile aliquod subiectū, quod habeat longitudinem tantum, vel latitudinem tantum, vel profunditatem tantum, quia omne corpus habens longitudinem habet etiam latitudinem & profunditatem: igitur. Etiam cor-
F pus est species substantiæ, igitur nō quantitatis. Etiam superficies & locus sunt idem, vt habet philosophus
Tex. 35. 4. physi. Item secundum philosophū
Tex. comment. 28. quinto metaph. tempus est quantitas per accñs: igitur non est spēs quātitatis. ¶ Quarto sic: Omnis motus est de contrario in contrarium, sed in quātitate est motus, igitur ibi est contrarietas. Item æquale & inæquale magnum & paruum suscipiūt magis & minus: igitur secunda proprietas quantitatis non est sufficienter posita. ¶ Quinto sic: Duæ substantię secundum æqualitatem vel inæqualitatem dicūtur formaliter æquales vel inæquales, secundum virtutem quæ est qualitas, igitur. alijs a quantitate potest cōuenire equale vel inæquale. In oppositum est philosophus in textu. In quęstione erunt tres articuli sicut in cæteris. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum, ꝙ quodlibet genus dicitur habere aliquam rationem, secundum quam dicaт vniuocè de suis inferioribus: ideo vidēdum est quid erit propria ratio quātitatis, secundum quam dicitur vniuocè de suis inferioribus. Et aduerte tamen ꝙ ratio potest capi dupliciter. Vno modo pro diffinitione, & sic non capitur hic. Alio modo pro conceptu quidditatiuo, & sic capiт hic. Vnde omne genus prędicaт de suis speciebus vna ratione. i. vno conceptu quidditatiuo. Et aduerte ꝑ dicunt aliqui, ꝙ ratio quantitatis est mēsurare, quia philosophus probat orationem esse quantitatem ꝑ hoc, ꝙ sibi conuenit ratio mensurę. Sed ista opinio non est vera, quia mensura non dicitur equaliter de quantitate continua & discreta, quia per prius dicitur de quantitate discreta q̄ continua, quia mensurare non cōuenit continuo nisi per numerū, vt patet, quia per vlnam mensuramus pannum: ideo citius capimus quātitatem discretam ad mensurandum q̄ continuam. ¶ Aduerte tamen ꝙ species generis possunt cōparari dupliciter. Vno modo inter se, & sic vna dr̄ perfectior alia, & genus potest dici perfectius de vna q̄ de alia, & hoc fit ratione differentię. Alio mō possunt comparari ad rationem generis, & sic vna non est perfectior alia: neq; genus dicitur perfectius de vna q̄ de alia. ¶ Alij dicunt, ꝙ diuisibilitas in partes eiusdem rationis est ꝓpria ratio quantitatis, sed hoc nō est verum, quia nullus respectus est propria ratio alicuius absoluti, sed quātitas

G Art. 1.

Versorius & sequaces.

H

A titas est quid absolutum, & diuisibilitas formaliter est quid respectiuū, quia dicit quandam aptitudinē ad diuisionem: igitur. Ideo respondet, ꝙ habere partes integrales & quantitatiuas est propria ratio quantitatis, ſm quā vniuocè dicitur de suis speciebus. Et si quis dicat habere partes integrales conuenit substantię: ergo non est propria ratio quantitatis. Respondetur ꝙ non conuenit substantię nisi per quantitatem & non ratione sui. Vnde si Deus separet quantitatem à ligno: lignum non haberet partes integrales & quantitatiuas, licet bene partes entitatiuas: nisi forte caperentur partes integrales largè ꝑ omni parte componente & integrante aliquod totū: ideo partes propriè non dicūtur integrales nisi sint quātæ.

Sco. in 5. meta. q. 9.

B ¶ Aduerte tñ ꝙ Aristoteles rōnē quantitatis circumloquitur multotiens per diuisibilitatē in partes quātitatiuas, cum ratio multotiens circumloquatur per passiones. Vñ quatuor dicuntur esse passiones ipsius quantitatis. Prima, diuisibilitas in partes quantitatiuas. ¶ Secunda, finitum vel infinitum. ¶ Tertia, ęquale vel inęquale. ¶ Quarta rō mēsurę.

Cur Aristote. non diffinit quantitatem.

SECVNDO sciendum ꝙ pro declaratione primæ diuisionis supponitur, ꝙ philosophus non notificat quantitatem diffinitiuè, eo ꝙ secundum vsum nō habet vnum denominatiuum, sed duo. s. quātum & quotum: accidentia autem non diffiniūtur propriè nisi secundum ꝙ denominant sua significata materialia: pt tamen sic diffiniri. Quantitas est, secundum quam quanti vel quoti esse dicimur. ¶ Aduerte tñ ꝙ ſm rē quātitas habet vnum denominatiuū. s. quantum, quod est communi quantitati tam continuæ q̄ discretę: tamē quadam restrictione vsuali capitur pro denominatiuo quantitatis continuæ. Et aduerte ꝙ Arist. dicit quātitatis aliud continuum &c. ad denotandum differentiam essentialē mēbrorum: nam aliud in neutro genere denotat differētiam essentialem, & debet sub intelligi generis: ita ꝙ sit sensus: generis quantitatis, aliud cōtinuum aliud discretum. ¶ Et aduerte ꝙ in tali diuisione ponit quātitatis in singulari numero, & non in plurali: ad denotandum ꝙ quātitas est vnum genus generalissimū vniuocum ad omnia sua inferiora, sed si fuisset in numero plurali, dicendo quantitatum, quis potuisset dubitare, vtrum quantitas fuisset vnum genus vel plura. ¶ Aduerte vltra pro secunda diuisione, ꝙ positio capit dupliciter. Vno modo pro ordinatione partium ad suum totū, & sic est differentia quantitatis non magis propria, sed communis seu accidētalis, quia talis ordo partium ad totū non est in prædicamento quātitatis, sed magis ad aliquid. Alio mō capitur ꝑ ordine partium ad partes loci, & sic est vnum prædicamentum, & sic nō capitur hic. ¶ Vnde ad positionem, quæ est dr̄ia quantitatis tres conditiones requiruntur. ¶ Prima, ꝙ partes sint permanentes: ideo nec tempus, nec motus, neq; oratio habent positionem. ¶ Secunda, ꝙ tales partes sint situatæ in loco. ¶ Tertia, ꝙ sint continuæ, id est ꝙ copulētur ad aliquem

C

D

E aliquem terminum cōem: non communem per prædicationem, sed per continuationem: cuiusmodi est punctum in linea: ideo numerus non dr̄ habere positionem. Aduerte finaliter ꝙ quantitas per accidēs, quæ est vnū mēbrū tertiæ diuisionis, non dr̄ quantitas, neq; est in prędicamento quātitatis, sed in alijs prędicamētis.

Quantitatis continuæ, & discretæ diffinitio.

TERTIO sciendū, ꝙ quantitas cōtinua est, cuius partes copulantur ad vnū terminū cōem, qui est principium vnius & finis alterius. Vn̄ illud dr̄ ibi terminus cōis, p qđ cōtinuanť partes aliq adinuicē: cuiusmodi ē pūctū in linea, & linea in superficie, & sup̄ficies i corpore. Ex quo sequitur ꝙ non capiť ibi terminus cōis p prę-

F dicationē, sed p cōtinuationem. Sed quātitas discreta, est cuius partes nō copulantur adinuicē p aliquē terminum cōem, vt partes numeri binarij nō cōtinuantur adinuicē p aliquod mediū. Et aduerte ꝙ duplex est quātitas discreta .s. numerus & oratio. ¶ Vn̄ numerus est triplex .s. numerus numeratus, qui non est aliud q̄ res numeratæ, vt lapides, homines. ¶ Alius est numerus numerans, qui non est aliud q̄ anima. Ex quo sequitur, ꝙ bruta non numerant. ¶ Alius est numerus formalis, quo numeramus res: sicut binarius ternarius, & ille accipitur dupliciter .s. transcendentes, & sic reperitur in omnibus, de quibus est verum dicere. ꝙ multa, & talis non distinguitur a rebus numeratis. Alio modo capitur limitate & finite pro numero de gn̄e quātitatis, qui non est aliud q̄ multitudo vnitatū accidentaliū repertarū in continuis diuisis & separatis abinui-

G cē, ita ꝙ qn̄ vnum continuum diuiditur ab alio, tunc causantur in illis partibus quædam vnitates accidētales, ex quibus componitur numerus componitur numerus prædicamentalis. Ex quo sequitur primo, ꝙ iste numerus prędicamentalis non inuenitur, nisi in rebus continuis diuisis abinuicem, & hoc volebat habere Aris. qn̄ dicebat, ꝙ numerus causať ex diuisione cōtinui, & per istas vnitates accn̄tales mensurantur continua separata adinuicē. Sequitur secundo ꝙ duo Angeli non dn̄r duo isto numero prædicamentali, cū vnitates ex quibus cōponiť iste numerus p̄dicamentalis, nō inueniant in Angelis, cū non sint continui. Sed p

3. physic. 68.

H orone supponitur ꝙ orō quæ est species quātitatis discretæ non est nisi mēsura vocū vel literarum vocis vel syllabæ, sm̄ quam dr̄ ista syllaba est longa vel breuis, & cōponitur ex illis mensuris, quæ proprie sunt vnitates, sicut numerus cōponitur ex suis vnitatibus. Sed restat vnū paruū dubiū, vtrū orō distinguatur spē essentiali a numero vel solum specie accidentali. Respōdetur breuiter, ꝙ orō non distinguitur specie essentiali a numero, sed solū spē accidentali, sicut curuitas & simitas non drn̄t nisi accn̄taliter, quia curuitas in oī materia pōt inueniri, quia non determinat sibi materiā seu subiectū, sed simitas determinat sibi subiectū .s. nasum. Similiter dico, ꝙ numerus & orō differūt solum accn̄taliter, quia numerus nō determinat sibi subiectū, quia pōt inueniri in oībus continuis

An oratio spē essentiali vel accidētali solū à numero distinguať.

A nuis diuisis & separatis saltem secundum suas partes, sed oro solū inuenitur ī literis & syllabis alicuius vocis,& in hoc differunt numerus & oratio. Ex quo sequitur q̄ q̄n dicitur, q̄ duæ sunt spēs quantitatis discretę intelligitur de speciebus accidentalibus & non essentialibus. Sequitur secundo q̄ tm̄ est vna species quantitatis discretæ,s.numerus, qui secundum q̄ est in literis vel syllabis dr̄ oratio, & in alijs continuis dicitur numerus.

Qvarto sciendum,q̄ quātitas cōtinua est duplex.s. permanens & successiua, permanens est triplex .s.linea corpus & superficies ¶ Vnde linea est longitudo sine latitudine & profunditate: cuius extremitates sunt duo puncta. ¶ Et siquis dicat:linea non est sine latitudine, ergo male diffinitur. Respondetur q̄ licet linea non sit sine latitudine, tamen ipsa latitudo non est de rōne lineæ. Vnde ipsa linea componitur ex lineis & non ex punctis, quæ lineæ continuantur adinuicē per puncta, & termini etiam ipsius lineæ sunt duo puncta.¶Sed superficies est latitudo cum lōgitudine & sine profunditate, cuius extremitates sunt duæ lineę sine profunditate, sic supple q̄ ipsa profunditas non est de ratione superficiei, & cōponitur superficies ex superficiebus, quæ continuantur adinuicem per lineas, & eius extremitates sunt duæ lineæ. Ex quo sequitur, q̄ linea non potest esse sine pūctis,nec superficies sine lineis, nec Deus posset facere illa sine illis propter dependentiam, quam habēt ad illa. Corpus est profunditas cum lōgitudine & latitudine & profunditate,cuius extremitates sunt duæ superficies. ¶ Ex quo sequitur q̄ de rōne corporis est longitudo latitudo & profunditas: sic q̄ non pōt esse corpus sine illis tribus dimēsionibus, & componitur corpus ex corporibus cuius extremitates sunt duæ superficies,q̄ dn̄r indiuisibiles secundum quid, scilicet secundum profunditatem, sicut linea dicitur indiuisibilis secundum latitudinem. ¶ Et siquis quærat,nōne locus est spēs quantitatis continuę? R̄ndeo, q̄ locus non distinguit à superficie, sic q̄ sint duæ superficies & hoc capiendo locum pro significato materiali. Vnde locus pro tali significato non est nisi ipsa superficies concaua corporis continentis, ideo non distinguitur cōtra superficiē. Et siquis dicat quare ergo philosophus enumerat ipsum cum speciebus quātitatis? Dico q̄ hoc faciebat in sequēdo opinionem antiquorum, dicentium locum esse spaciū dimensionarum tribus dimensionibus, interceptum inter latera corporis continentis, quā opinionē reprobat in quarto physic. Sed quātitates successiuæ sunt duæ.s.tēpus & motus.¶Vn̄ tēpus est quantitas successiua existans subiectiuè in primo cœlo mobili, notificans siue mensurans per se & intrinsecè motum ipsius primi mobilis, & extrinsecè & per se motus istos inferiores & substantias de per accidens, & componitur ex temporibus quæ continuantur per nunc vel instans, cuius extremitates sunt duo instantia. ¶ Sed motus est quantitas per se successiua, qua aliquid

Margin: B (beside "catis:linea non est"); C (top of right column); De hoc vide Sco. in 2. di. 2. q. 15.; D; Text. comment. 37.

E quid dicitur formaliter moueri, & componitur ex motibus quæ continuantur adinuicem per mutata esse. cuius extremitates sunt duo mutata esse. Et hęc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Art. 2. DVBITATVR primo vtrũ numerus prędicamentalis sit res distincta à rebus numeratis. Respondetur ꝙ sic, quia vnitates ex quibus componitur talis numerus, distinguunt realiter à rebus numeratis cum sint accidẽtia: ergo etiã numerus qui cõponitur ex ipsis. Et dicitur notanter numerus prædicamentalis, quia numerus transcendens non distinguit à rebus numeratis, cũ componatur ex vnitatibus proprijs rerũ & intrinsecis, quæ non distinguuntur ab illis quorũ sunt vnitates. Et ꝙ numerus prædicamentalis distinguatur à rebus numeratis patet, quia numerus est sensibile per se, vt vult Arist. secundo de anima, sed nulla substãtia dicitur sensibile per se sed solum per accidẽs: igitur. ¶ Item illa distinguuntur realiter. quorum vnum potest corrumpi alio remanẽte, sed sic est de numero prædicamentali: nam ponatur ꝙ sint duę guttæ aquæ separatæ abinuicem: illæ duæ differunt dualitate prædicamentali. Sed si continuantur adinuicem non plus dñr duæ tali dualitate: licet bene dualitate transcendentali, & sic ibi corrumpitur numerus & non res numeratæ. ¶ Et aduerte ꝙ tales vnitates ex quibus componitur numerus prędicamentalis, sunt accidentia indiuisibilia, quæ tamen sunt in subiecto diuisibili, quia in adæquate sunt in ipso. s. indiuisibiliter, & est talis vnitas in toto, capiẽdo totum cathegorematice & nõ syncathegorematice. ¶ Itẽ omne accidens absolutum distingui tur realiter a substantia, sed numerus est accidens absolutum, cum sit quantitas: igitur. Igitur sequeretur ꝙ substantia esse quantitas, quod falsum est: igitur. ¶ Item sequeretur ꝙ vidẽs exercitum decem milium hominum, videret decem milia hominum, sed hoc est falsum: consequentia patet, quia potest cognoscere numerum, vbi nõ cognoscet res numeratas: ergo numerus distinguitur a rebus numeratis. ¶ Sed contra ista arguitur primo auctoritate. Cõmẽ. dicentis, ꝙ mens. i. anima facit numerum in subiecto. Dico ꝙ sic debet intelligi: mens. i. anima facit numerum. i. actu numerat ipsas res: ideo anima dicitur numerus numerans. ¶ Sed ratione arguitur, quia tunc sequeretur ꝙ producens aliquod ens continuum, produceret tot res quot erant entia continua, quia producẽs vnum ens continuum producit suã vnitatem, quę cum qualibet alia vnitate continui facit numerum binarium, & sic producuntur tot numeri binarij quot sunt entia continua. ¶ Item sequeretur ꝙ agens naturale producẽs vnũ continuũ, produceret aliquã entitatem absolutã in quacunq; distantia, quia producens vnũ continuum, producit numerum binarium cum quacunq; vnitate: etiã in quacunq; distantia fuerit. ¶ Item circũscripto a tribus rebus cõtinuis omni eo quod non est idem, ipsi faciunt adhuc numerum ternarium: ergo

F G H (marginal section letters)

An numerus distinguatur à reb. numeratis.

Tex. com ment. 63.

Scot. in Reportatis in 1. di. 24. aliter sentit de numero. Scot. in 4. meta. q. 2. & 3.

A ergo non oportet ponere ipsum distinctũ a rebus numeratis.¶ Ad primam rationem dicitur ꝙ non est inconueniens producens vnum continuum, producere tot binarios quot sunt vnitates: Nam producẽs aliqđ continuum, producit infinitas partes.¶ Ad aliam dicitur ꝙ non est inconueniens aliquod agens naturale producere aliquod absolutum vel respectiuum, non habens contrarium in quacunque distantia, vt simile patet de cęlo, quod in istis inferiorib. causat lumẽ & calorem.¶ Ad aliam dicitur, ꝙ si ab illis tribus continuis separaretur omne illud quod nõ est idem ipsis, non essent tria trinitate prædicamentali: licet bene trinitate

B transcendentali.¶ Sed quæreret aliquis, vtrum numerus distinguatur a suis vnitatibus ex quibus componitur. Respondetur secundum mentem Scoti, ꝙ numerus distinguitur realiter a suis vnitatibus, quia alias nõ esset magis vnum q̃ aceruus lapidum, quod est falsum, cum sit vna species. Et si quis dicat: ergo sequeretur ꝙ idem accidẽs numero esset in diuersis subiectis, vt ille numerus binarius, qui distinguitur à suis vnitatibus, esset vbi sunt suæ vnitates. Respondetur ꝙ hoc non est incõueniẽs de accidente discreto, ꝙ sit in diuersis subiectis: immo nõ potest esse sm̃ suam naturam, nisi in diuersis subiectis.¶ Et si quis iterum dicat: sequeretur ꝙ vbicunq; esset numerus binarius, esset numerus ternarius, q̃a ibi essent duæ vnitates, & esset vnitas illius numeri binarij, quia distinguitur realiter ab illis duabus vnitatibus.

Sco. in 3. d.22. q̃t. vnica.

Respondeo ꝙ talis numerus C binarius non est vnus vnitate tali numerali integrante numerum ternarium prædicamentalem: licet bene numerum transcendentalem: ideo ille numerus binarius cum illis duabus vnitatibus bene facit numerum transcendentalem, sed non prædicamentalem.¶ Sed restat vna dubitatio, cum numerus binarius sit vnus, & etiam quilibet alius, a quo habet, ꝙ sic dicatur vnus. Vtrũ dicatur sic vnus a prima vnitate vel vltima? Respondetur ꝙ duplex est vnitas in numero: Quædam est materialis, & extrinseca, ex qua componitur talis numerus, & a nulla tali dicitur vnus. Alia est vnitas intrinseca, & formalis, & istam habet a se, & a sua propria natura, & a tali dicitur formaliter vnus. D

De ista materia vide Sco. in 5. met. q.9.

DVBITATVR secũdo vtrum linea, superficies, & corpus sint spẽs quantitatis continuę, inter se, a reb. quas mẽsurat realiter distinctæ. De isto dubio sunt duæ opiniones.¶ Prima est aliquorum, quæ stat in duobus dictis.¶ Primum, ꝙ nõ sunt ponenda puncta in linea, quæ sunt res indiuisibiles distinctæ a linea: nec lineæ indiuisibiles secundum latitudinem distinctæ a superficie, nec superficies indiuisibiles distinctæ a corpore, quia talia non sunt indiuisibilia.¶ Quod probant primo sic, quia si puncta in linea essent res indiuisibiles, sequerentur duo contradictoria. s. ꝙ pũcta essent sibi inuicem proxima, & non essent sibi inuicem proxima: prima pars consequentiæ patet, quia vbicunq; est linea, sunt pũcta:

An linea supficies, & corpus distinguã tur reali ter à reb. mensuratis.

OKam in tractatu de sacramẽto Eucharistia.

E cta, ergo puncta sunt sibiinuicem ꝓximam, secunda pars patet, quia si puncta essent sibiinuicem proxima: tūc linea componeretur ex punctis, qđ est falsum: igitur. ¶ Secundo sic: Quia si essent talia indiuisibilia. vel essent substantiæ, vel accidentia, nō substantiæ, quia ponuntur esse aliquid quantitatis: nec accidentia, qa omne accidēs est in subiecto sibi adęquato, sed ista indiuisibilia nō sunt huiusmodi, quia vel essent in subiecto diuisibili, vel indiuisibili, nō diuisibili, quia tunc haberent partē, & partem, & sic non essent indiuisibilia, nec in indiuisibili, cū sint in substantia corporea, quæ non est indiuisibilis. Etiam omne accidens denominat aliqđ subiectū, sed nihil denominatur à pūcto: igr̄. ¶ Tertiò sic: Si F linea essent res indiuisibilis, continuās partes sup̄ficiei adinuicē: tunc qñ diuideret su p̄ficies, tūc producerent duæ lineę de nouo, & vna corrū peretur, quod vr̄ esse falsum: igitur. ¶ Quarto sic: Oēm rem absolutā s̄m se totā ab alio distinctā pōt Deus ꝓducere sine alia: ergo si puncta sint res indiuisibiles distinctæ a lineis: sequeretur ꝙ Deus posset facere lineā sine punctis, & separare omnia puncta a linea, quod vr̄ esse falsum: igit. ¶ Secundum dictum istius opinionis est ꝙ magnitudo siue quantitas nō est res distincta a substātia. ¶ Qđ probant primò, quia quantitas nihil est aliud quam res habēs partem extra partem, quælibet autem substantia corporea habet partem extra partem: igitur. ¶ Secundo sic omnem rem absolutam positiuam realiter distinctam ab alia potest Deus destruere priori remanente, & ipsa nō mutata localiter, ergo sequitur, ꝙ Deus posset destruere quantitatem substantiæ, puta longitudinem meā ipsa remanente, & non mutata localiter: Et tunc quereretur vtrum talis substantia sit in loco vel non, si non, ergo mutata est localiter, quod videtur falsum, si sic, ergo est corporea siue quanta, cum omne quod est in loco sit corporeum. ¶ Tertio sic, sequeretur ꝙ substātiæ corporeæ possunt esse indiuisibiles, sicut Angeli, & per consequens essent substantiæ spirituales, quod est falsum: igitur consequentia patet, quia si a substantia corporea auferatur quantitas, tunc ipsa non haberet partes, cum ipsa nō esset magna neque parua: igitur. ¶ Sed quia hęc opinio non vr̄ esse de H mēte. Arist. nec rōnes eius cōcludūt: iō cōtra p̄dicta ponūtur duo dicta cōtraria. ¶ Primū in rebus cōtinuis est aliquid habēs latitudinē indiuisibilem s̄m profunditatē. s. superficies, & aliquid habens longitudinē indiuisibilem secundum latitudinem. s. linea, & aliquid omnino indiuisibiale scilicet punctum. ¶ Et hoc probatur primo auctoritate Euclidis dicētis punctum est cuius pars non est. ¶ Secunda est philosophi primo de cœlo dicentis, quòd corpus est triplíciter diuisibile: superficies dupliciter, & linea tantum vno modo, s. secundum longitudinem. ¶ Sed ratione sic probatur, omnis terminus vltimus ea parte, qua terminat est indiuisibilis. sed pūcta termināt lineā, & linea superficiē, & superficies corpus,

Tex.com ment. 1.

G

A pus, igitur illa sunt indiuisibilia. Maior probatur, quia si vltimus terminus ea ratione qua terminat, esset diuisibilis, cũ omne diuisibile habeat terminum, sequitur, ꝙ vltimus terminus habet vlteriorem terminum, & sic nõ esset vltimus terminus. ¶Secundo sic, illud ſm quod sphæra tangit* indiuisibile est aliquid in re, sed sphæra tangit indiuisibile, igit. Minor patet, quia illa ſm quæ aliqua se tangũt sunt simul adæquate, & eiusdem figuræ, ergo si sphæra tangit ipsum in aliquo eiusdẽ figuræ cũ ipsa sphæra, & sic tãgit ipsum in quodam indiuisibili. ¶Secundũ dictũ, magnitudo siue quãtitas est res realiter distincta a substantia quanta, & qualitate, ita ꝙ substantia quanta non est quãtitas, nec qualitas quãta est q̃titas. ¶Probat̃ primo auctoritate philosophi 1. Phy. sic dicẽtis. Si substantia & q̃titas sunt, duo sunt q̃ sunt, & nõ vnũ est qđ est. ¶Subdit ẽt ꝙ si sola substãtia esset, nõ esset magnitudo. Dicit Aug. lib. de Trin. ꝙ in vnaquaq; substantia corporea, aliud est substantia, aliud quantitas, & aliud qualitas. Dicit ẽt philosophus 1. Poster. ꝙ omnis propositio est immediata, in qua negatur vnũ generalissimũ de alio, sicut ista substantia, nõ est quantitas, nulla quãtitas est qualitas, sed omnis propositio immediata est vera: igit. ¶Secũdo sic, q̃a tũc oĩs motus ad q̃titatẽ esset motus ad substãtiã, cũ per ipsum acquireretur q̃titas, quæ est substãtia, sed hoc est falsum & cõtra Arist. igitur. ¶Itẽ in sacramento est q̃titas sine substãtia, ergo quantitas realiter distinguitur

*Planũ.

Scot. vbi supra.

B

a substantia. ¶Et si dicas, ibi est quã C titas qualitas licet non sit q̃titas substantia. ¶Contra, quia tunc sequeretur, ꝙ in eodẽ corpore essent plures quantitates, & per consequens esset penetratio dimensionum, quod est contra philosophum, igitur. Ideo restat respondere ad rationes alterius opinionis tenentis cõtrarium. ¶Ad primã adductam pro primo dicto, dico ꝙ puncta non sunt sibiinuicem proxima, sed inter quæcunque punctum mediat linea, nec valet consequentia, vbicũque est linea est punctum, ergo puncta sunt sibijnuicem proxima, nec etiam valeret, si pũcta essent sibijnuicem proxima, ꝙ nõ distinguerentur a seinuicem, conceditur etiam ꝙ si mille pũcta simul essent, non facerent aliquid maius vel minus, cum indiuisibile additũ alteri indiuisibili non faciat aliquid maius. Ad secundam dicitur primo, ꝙ ista indiuisibilia non sunt substantiæ, sed distinguuntur realiter a substãtia. ¶Dicitur vltra ꝙ talia indiuisibilia sunt accidẽtia, nec oportet ꝙ sint i subiecto adæquato, sed sufficit ꝙ sint in eodẽ subiecto, in quo sunt quãtitates, quarum sunt termini, vt punctũ est in tali subiecto, in quo est linea, cuius est terminus, & linea vbi superficies, & superficies vbi corpus, nec oportet, ꝙ aliquid denominetur a puncto punctale, cum punctũ non sit in subiecto adæquate. ¶Ad tertiam dicitur, ꝙ diuisio non cadit super indiuisibile, ideo quãdo aliquid diuiditur, aliquid corrumpitur, & remanent puncta quæ cõtinuabant illud, quod corrumpitur. Vel posset dici,

D

Comm. 6. phy. com. 35.

E dici, vt aliqui dicūt, ꝙ diuisio cadit supra indiuisibile, & ꝙ corrumpitur aliquod indiuisibile, & de nouo generātur duo indiuisibilia, & hoc nō est inconueniens. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ Deus nō potest facere lineā sine punctis, neq; terminantibus neque continuantibus, propter dependentiam quam linea habet ad puncta, quæ sunt de eius ratione. Et si Deus separaret pūcta a linea, destrueret lineam, & nihil lineę remaneret, & ꝓportionabiliter dicitur de linea & superficie. ¶ Ad rationes quæ adducebantur pro secūdo dicto. ¶ Ad primam dicitur, negando ꝙ substantia habeat de se partem extra partē & extensionem. Vnde si Deus separaret quantitatem a substantia, substantia non esset in loco saltem cir-

F cūscriptiue nec esset magna, neque longa: nec haberet partem extra partem, cum habere partem extra partē non sit aliud q̄ habere partem distinctam ab alia parte secundum extensionem, & circunscriptiue loco & situ. ¶ Ad secundam dr̄, ꝙ per separationem quantitatis a substantia non mutatur substantia localiter supple positiue, quia non acquirit alium locum circunscriptiuum, licet bn̄ mutetur localiter negatiue, quia prius erat in loco dimensionaliter, & nūc non est. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ substantia corporea existens sine quantitate adhuc est diuisibilis, non quidem in partes quantas & integrales sed bene entitatiuas. Vnde si a Petro remoueretur quantitas: Petrus non haberet partes quantas: tamē adhuc habere caput, & brachium, seu illæ partes non essent quantæ, quia caput suum non esset magnum, neq; brachium longum. G

An multum, & paucum, magnū, & paruū cōtrarietur.

Dubitatur tertio, vtrum multum & paucum: magnum & paruum sint contraria, & an tres ꝓprietatis quantitatis sunt sufficienter assignatæ à philosopho. ¶ Pro solutione primæ partis supponitur, ꝙ magnum & paruum multum & paucū possunt capi dupliciter. Vno modo relatiuè, & sic sunt de prædicamento relationis, quia vt sic non important nisi respectum excedentis & excessi ita ꝙ multum importat excessum, qui nō est nisi respectus & etiā paruum importat respectum oppositum ad magnum, & paucum respectum oppositum ad magnū, & paucum respectum oppositum ad multum, & sic bene sunt relatiue opposita. Alio modo capiuntur non relatiue sed pro fundamentis excessis, & sic sunt de prædicamento quantitatis, & sic non sunt contraria: immo omne paucum est multum, & omne paruum est magnum. ¶ Sed pro solutione secundæ partis supponitꝰ pro prima proprietate in qua dicitꝰ, quod quantitati nihil est contrariū, ꝙ cōtrarietas potest capi dupliciter. Vno modo proprie pro repugnantia aliquorum virtute propria se expellentium ab eodē subiecto, & sic quā titati nihil est contrarium. Alio modo capitꝰ large pro repugnantia quorūcunq; non se permittentium in eodem subiecto: siue hoc sit virtute ꝓpria, siue non, & sic quantitati potest esse contrarium: quemadmodum diceremus, ꝙ perfectum & imperfectū contra- H

Sco. in 4. d. 1. q. 3. dicit vnū alteri opponi sicut per se ctum imperfecto.

A contrariantur adinuicē. ¶ Sed pro secunda proprietate supponitur, ꝙ differentia est inter suscipere magis & minus, & maius & minus. Nā suscipere maius, vel minus. est suscipere maiorem, vel minorē extensionem, & sic quantitas bene suscipit maius & minus. Sed suscipere magis & minus est in entitate sua perfici, seu intēdi quæ intensio fit per plures partes perfectionales in eodē loco, & situ se penetrantes adinuicem, & sic quantitas non suscipit magis & minus. ¶ Sed pro intellectu vltimæ proprietatis supponit̄, ꝙ duplex est quantitas, s. quantitas molis, q̄ non est aliud quā linea, superficies, corpus, tp̄s, vel motus, numerus vel oratio. Alia est quantitas virtutis, q̄ nō est, nisi perfectio intrinseca rei, & sic q̄libet res habet talem quantitatē, cū B quælibet res habeat suā propriā perfectionem, & talis non distinguitur ab illo cuius est quantitas. Et s̄m hoc potest esse duplex æqualitas vel inæqualitas, quædā est quæ fundatur in quantitate molis & talis solum inuenitur in rebus quantitatis. Alia est æqualitas quæ fundatur in quantitate virtutis, & sicut quantitas virtutis potest inueniri in omnibus, ita & æqualitas, vel inæqualitas quæ fundatur in tali quantitate. ¶ Supponit̄ vlterius, ꝙ æqualitas vel inæqualitas nō est passio quantitatis, sed sūt in p̄dicamento ad aliquid, sed cum dr̄, ꝙ maximè proprium est quantitati, secundum eam æquale vel inæquale dici, ibi ly secundū, non dicit principium formale, sed denotat circunstantiam fundamenti illarū re-

Scot. in quod. 1. q. 6. & in 1. d. 19. q. 1.

lationū, sic videlicet ꝙ æqualitas, vel C inæqualitas non possunt fundari, nisi in quantitatibus, ideo aptitudo ad fundandum tales relationes solum conuenit quantitati, & ēt actu fundare tales relationes non conuenit, nisi quantitati. ¶ Et licet omnis propria passio aptitudinalis sit eadē realiter cū illo cuius est passio, non tn̄ ꝑpria passio actualis, vt habere tres angulos est passio triāguli, & tn̄ distinguitur à triangulo. Et hæc de secūdo articulo. Quantum ad tertiū artic. sit.

Scot. in 4. dist. 49. q. 10.

Conclusio responsalis, Diuisiones & proprietates quantitatis sunt à Philosopho in textu sufficienter assignatæ. ¶ Ad primā patet solutio, nā positio non est, nisi dr̄ia accidentalis quantitatis, q̄ est in prædicamento relationis, ēt quantitates per accidens sunt in diuersis p̄dicamentis, & debet in tali diuisione accipi abstractū pro concreto, sit videlicet, ꝙ quantitates per accidens, i. quanta per accidens. ¶ Ad secundā D patet solutio in primo artic. nā oratio quæ est species quantitatis, non est neq; oratio mentalis, vocalis vel scripta, sed est mensura literarum & syllabarū, s̄m breue vel longum. Dr̄ ēt, ꝙ numerus transcendentalis pōt in oībus reb. inueniri, licet non numerus p̄dicamentalis. ¶ Ad tertiam patet solutio in secundo articulo & ēt in primo. ¶ Ad quartam dr̄, ꝙ omnis motus est de contrario in cōtrariū capiendo contrarietatē largè, & nō oportet, ꝙ sit de contrario in cōtrariū capiendo contrarietatē propriè. ¶ Ad aliā partē dr̄, ꝙ æquale & inæquale suscipiunt magis & minus

E ratione fundamenti, ꝙ suscipit magis & minus, ꝙ sufficit ad hoc ꝙ relatio suscipiat magis & minus. ¶Ad quintā dr̄, ꝙ licet substantiæ dicantur æquales vel inæquales, hoc tñ non est, nisi ratione quantitatis molis vel virtutis. Vnde si à duabus substantijs separetur quantitas molis, non dicerentur æquales, vel inæquales, æqualitate, vel inæqualitate attributa quantitati molis, licet bene dicerentur æquales, vel inæquales æqualitate, vel inæqualitate attributa quantitati virtutis.

AD aliquid vero talia dicuntur quæcunque hoc ipsum ꝙ sunt aliorū dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, &c.

ISTVD est quartum capitulum huius tractatus, in quo Philosophus F determinat de pdicamento ad aliquid. Et diuidit in duas partes principales. ¶In prima determinat de relatione ſm opin. Platonis dicens: Ad aliquid talia dn̄r, q̄cunque hoc ipsum, ꝙ sunt aliorū dn̄r vel quomodolibet aliter ad aliud, q̄ diffinitio sic debet intelligi. Ad aliquid talia dn̄r, quæcunq; hoc ipsum ꝙ sunt, i. quæ ſm suum esse ꝙ habent, aliorū dn̄r, i. ad alia referūtur ſm habitudinem genitiui casus, vel quolibet aliter ad aliud, i. sub quacunque alia habitudine alterius casus. s. datiui, accusatiui, vel ablatiui. Exemplum de his quæ referuntur sub habitudine genitiui casus, vt maius dr̄ alicuius minoris maius, & hoc more Græcorum qui vtuntur genitiuo pro ablatiuo, i. loco ablatiui. Deinde exēplificat de relatiuis ſm dici, vt habitus G dr̄ alicuius habitus, similiter disciplina & positio. Deinde exēplificat de his quæ referuntur sub habitudine alterius casus, vt mons dr̄ magnus in ordine ad alium montē. Deinde remouet vnam dubitationem, quia dicit ꝙ accubitus, statio, sessio sunt positiones, positio autem est ad aliquid, ideo dubitaret aliquis. ¶Vtrū ista concreta iacere, sedere, & stare, sint positiones, & per consequens ad aliquid. Respondet Arist. ꝙ huiusmodi concreta non sunt positiones, sed sunt quædam denominatiuè dicta à positionibus. ¶In secunda parte ponit duas cōitates, & duas proprietates ad aliquid. ¶Prima est relationi conuenit habere cōtrarium, vt virtus contrariatur vitio, & scientia ignorantiæ, hoc tñ non conuenit omnib. relatiuis, quia duplici nihil H est contrarium, nec triplici nec multis talium. ¶Secunda cōitas, relatiuis conuenit suscipere magis & minus, vt simile dr̄ magis & minus simile, & inæquale dicit magis & minus inæquale, hoc tñ non conuenit omnibus, quia duplum non dr̄ magis aut minus duplum. Prima proprietas, relatiua dicuntur ad sui conuertentiam, quod probat inductiuè, primo in his quæ referuntur ad inuicē sub habitudine eiusdē casus dans tria exempla. Primū exemplum seruus dr̄ dn̄i seruus, & dn̄s serui dn̄s. Secundum exemplum, duplū dr̄ dimidij duplum, & dimidiū dupli dimidiū. Tertium exemplū, maius dr̄ minore maius, & minus maiore minus. Deinde exemplificat de his quę refe-

An iacere & sedere sint positiones.

A referuntur sub habitudine diuersorum casuum ponens duo exempla. Primum, disciplina dicitur disciplinati disciplina, & disciplinatum disciplina disciplinatum. Secundum: sensus dicitur sensati sensus, & sensatum sensu sensatum. ¶ Consequenter ponit philosophus vnum impedimentum propter quod contingit relatiua non dici ad conuertentiam dicens: quòd relatiua non dicuntur ad conuertentiam, quando non sit conueniens assignatio relatiui ad correlatiuum, vt si ala assignetur aui tanquam suo correlatiuo, assignatio est inconueniens, quia non omnis alia est auis, immo multæ sunt alæ, quæ non sunt auium. Et potest hoc impedimentum prouenire duobus modis. Vno modo quando correlatiuo B non est nomen impositum, vt si ala assignetur ad auem, non dicitur ala auis ala in eo q̃ auis, sed in eo quòd alata, dicendo ala alati ala. ¶ Ad euitandum tale impedimentum, dat tale documentum. Quando correlatiuo non est nomen impositum, tunc necesse est fingere: nam nomina necesse erit fingere, vt si remus assignetur relatiuum nauis, non est conueniens assignato: quia remus non refertur ad nauem in eo q̃ nauis, eo q̃ multæ sunt naues quarum nõ sunt remi, sed debet fingi suum correlatiuum à remo, vt remus dicitur rei remitæ remus, & remitum remo remitum. Similiter si caput assignetur ad animal tanq̃ ad correlatiuum, nõ est conueniens assignatio, q̃a caput nõ refertur ad aial in eo q̃ animal, multa.n. sunt aĩalia caput non habẽtia, sed si fingeret correlatiuũ ad hoc C nomẽ caput, erit cõueniens assignatio, vt caput dr̃ capitati caput, & capitatum capite capitatum. Secũdo modo potest prouenire hoc impedimentum, ex hoc q̃ relatiuo & correlatiuo sint nomina imposita, tamen relatiuum non assignatur ad suũ proprium correlatiuum sed ad aliquod accidens sui correlatiui, vt si non assignetur seruus ad dominum, sed ad hominem, aut ad aliquid aliud, tũc non esset conueniens assignatio, nec diceretur ad conuertentiam. Et aduerte q̃ philosophus hic accipit accidẽs pro omni eo, quod est extraneũ vel extra quidditatem alicuius. Sed ad cognoscendum propriũ correlatiuum alicuius relatiui dat philosophus vnam regulã, quæ stat in duabus consequentijs. ¶ Quarum prima est, si circunscriptis omnibus accidentalibus à correlatiuo, & relicto D ipso solo, si relatiuum adhuc referatur ad ipsum, conueniens est assignatio, vt circũscriptis oĩbus q̃ accidunt dñe, adhuc seruus dr̃ ad dñm, sem p .n. seruus dr̃ dñi seruus. ¶ Scd̃a cõsequẽtia, si circunscriptis oĩbus alijs q̃ accidũt correlatiuo inquantũ correlatiuũ est, & relicto ipso solo correlatiuo si relatiuũ referat ad correlatiuũ, nõ erit cõueniẽs assignatio. Probat per duo exẽpla, primũ si assigneť seruus ad hominem tãquam ad correlatiuum, & per intellectũ prescindatur ab homine quæcunque sibi accidunt, non vlterius refertur seruus ad hominem, ideo non est conueniẽs assignatio. Secundum exemplũ est de ala, quę si referať ad auem

E non erit rite conueniens assignatio, nã si ab aue circunscribatur alatum, tunc ala non plus refertur ad auem. Ex q̃bus infert philosophus, ꝙ omnia relatiua dicuntur ad sui conuertentiam, si fiat cõueniẽs assignatio. ¶Consequenter ponit secundã proprietatem ad aliquid, quæ est hæc. Relatiua sunt simul natura vt duplũ & dimidiũ, q̃a si duplũ est, dimidiũ est, & ecõtra, quia si vnum relatiuũ est & reliquum, nam relatiua posita se ponunt, & perempta se perimunt, quia si non est duplum, nõ est dimidium, nec econtra. Cõtra hanc proprietatẽ facit philosophus duas instantias, quas nõ soluit. ¶Prima est de scibili & scientia, quæ potest sic formari, scibile & sciẽtia sunt relatiua, & tamen non sunt simul natura, igitur. Minorẽ probat tribus rationi F bus. Prima, q̃a ĩ paucis aut in nullis accipimus scientiam à rebus, nisi res præexistant, ita ꝙ res primo sunt, & postea acquirimus de ipsis scientiã. Secũdã, illud est prius alio, a quo nõ conuertitur subsistendi consequentia, sed scibilis à scientia non conuertitur subsistendi consequentia, licet bene sequatur, scientia est, ergo scibile est, nõ tñ sequitur econtra scibile est, ergo scientia est, quia multa sunt scibilia, quorum scientię nondum sunt inuentæ, vt patet de quadratura circuli. Tertia, animali destructo quod est scibile, destruitur scientia, & tñ sciẽtia destructa, non destruit scibile, immo possunt remanere multa scibilia, igitur scibile est prius sciẽtia. Antecedẽs patet, quia nihil hẽt scientiã nisi animal, ergo destructo animali, destruitur scien- G tiã. ¶Secũda instantia est de sensu & sensibili, quæ põt sic formari. sensus & sensibile non sunt simul natura, & tamen sunt relatiua: igitur. Maiorẽ probat duabus rõnibus. Prima, interempto sensibili, interimitur sensus, & non ecõtra, igitur. Antecedẽs patet, q̃a destructo sensibili destruitur corpus, eo ꝙ omne corpus est sensibile, sed destructo corpore, destruitur sensus, quia sensus est in corpore, igitur. Prima pars antecedẽtis est vera. Secũdã probat, quia destructo animali destruit sensus, sed destructo animali non destruitur sensibile, eo ꝙ destructo animali adhuc remanet corpus calidum. Secunda rõ: sensus est simul cum sensato, sed sensibile est ante sensatum, ergo sensibile est prius sensus. Maiorem pro- H bat, quia animal & sensus sunt simul. Minorẽ probat, q̃a ignis aqua & alia huiusmodi ex quibus constat animal, sunt ante animal, & per cõsequẽs ante sensum. ¶In secũda parte principali mouet philosophus vnam quæstionem, vtrum aliq̃ua substantia dicatur ad aliquid. Et ꝓbat primo, ꝙ nec primæ substãtiæ, nec secundę substantiæ secundũ se totas nec secundũ suas partes dicuntur ad aliquid quia aliquis homo non dicitur alicuius aliq̃uis homo, nec aliq̃s bos dicitur alicuius aliquis bos. Similiter quędam manus non dicitur alicuius quædam manus. Secundo ꝓbat, ꝙ secundæ substantiæ secundũ se totas non dicãtur ad aliq̃d, quia homo non dicitur alicuius hõ, nec bos alicuius bos. Deinde arguit

A sic dubitatiuè, quòd partes secũdarum substantiarum sint ad aliquid, quia caput dicitur alicuius caput, & manus alicuius manus, & tamen caput & manus sunt partes secũdarum substantiarum, igitur partes secundarum substantiarum videntur esse ad aliquid. Soluit conditionaliter dicẽs, ꝙ si diffinitio ad aliquid prius posita sit sufficiens, difficile est saluare quin aliqua substantia dicatur ad aliquid, ideo datur alia diffinitio ad aliquid. Vnde ad aliquid sunt, qbus hoc ipsum esse qđ sunt, est ad aliud quodammodo se habere, & tunc potest dici, ꝙ nulla substantia est ad aliquid. Et dicunt ꝙ sit differentia inter istam diffinitionem & diffinitionem præcedentem, quia prima diffinitio conuenit omnibus relatiuis, tam secundum esse quàm secundum dici, hæc autẽ solum conuenit relatiuis secundum esse. Et ex hac diffinitione infert vnum corollarium. Siquis diffinitiuè nouerit vnum relatiuorum diffinitiuè noscet & reliquum. Nã siquis nouerit diffinitiuè quid est duplũ, diffinitiuè noscet quid est dimidiũ & econtra. Ex quo dicit philosophus ꝙ nulla substantia est ad aliquid, quia põt aliquis diffinitiuè cognoscere partes secundarum substãtiarum, & non cognoscere ea, quorum sunt partes, vt quis potest cognoscere quid est manus, vel caput, non tamen cognoscendo, cuius est manus vel caput. Finaliter se excusat de dictis in hoc capitulo, assignans causam quare in hoc capitulo processit dubitatiuè plusquam in aliis dicẽs, quòd fortasse est difficile considerer C aliquid tractare de istis, nisi sępe fint pertractata & disputata: iõ dubitare de singulis non est inutile, & hoc habendo rationes probabiles, quia dubitare de vtraq; parte contradictionis sine ratione, est inutile.

Ad diffinitiones & proprietates ad aliquid sufficiẽter sint assignata.

QVAERITVR Vtrum diffinitiones & ꝓprietates ad aliquid sint à philosopho sufficienter assignatæ. ¶ Arguitur primò contra suppositũ. Ad aliquid non est genus prædicamentale: igitur. Antecedẽs patet primo, quia illud quod est commune enti & non enti, non est genus prędicamentale, sed ad aliquid est huiusmodi: igitur. Minor patet, quia inter D contradictoria quæ sunt ens & non ens, est contradictio media quæ est relatio, sed illa non est ens, eo quòd nullũ ens mediat; inter contradictoria: igitur. Antecedens patet. Secundò, quod est commune enti rationis & enti reali non est genus prædicamentale, sed relatio est huiusmodi, quia continet sub se secundas intentiones & relationes reales. ¶ Secũdo sic. Ad aliquid non est vnum genus: igitur. Antecedens patet, quia ad aliquid fundatur in omnibus generibus: ergo non est vnum genus. Item relatiuum in communi habet correlatiuum ad quod refertur, quia nõ refertur ad seipsum: nec ad aliquod superius, nec inferius: ergo ad æquale, & non est maior ratio, quare vnum sit genus q̃ aliud: ergo erunt duo genera.

E nera. ¶ Tertio sic: Spẽs huius prædicamenti non sunt distinctæ à specie bus aliorũ prædicamentorũ: igit nõ est genus distinctũ ab alijs. Antecedens probatur primo quia statio & sessio sunt species positionis, & spẽs ad aliquid: igitur. Item scientia est species qualitatis & species ad aliquid: igitur. Item omnis res potest intelligi in habitudine ad aliquid: ergo omnis res est ad aliq d. ¶ Quarto sic: Si diffinitiones relatiuorũ essent bene assignatæ, sequeret quòd omnia essent ad aliquid, cum omnia possint dici in habitudine ad aliud. Item relationes nõ sunt ad aliquid, quia hoc esset per aliam relationem & illa per aliam, & sic esset processus in infinitum. ¶ Quinto sic, contra proprietates. Primo contra primã,

F quia relatiua opponuntur relatiuè, ergo non contrariè, tenet consequẽtia, quia sunt diuersæ species oppositionis. Item contra secundam quia si suscipere magis & minus conueniret relationi, vel hoc esset secundum se, vel gratia fundamenti sui, nõ primum, quia conuenit omnibus, nec secundum, quia tunc non intenderetur nisi ex intensione sui fundamenti, sed hoc est falsum, quia aliquando relatio suscipit magis, vbi fundamentum vel terminus remittitur. Item contra tertiam proprietatem, relatio terminatur ad connotatũ sui correlatiui: ergo non refertur ad suũ correlatiuum, & per consequens nõ dicuntur ad conuertentiam. Itẽ contra quartam proprietatem, vnum relatiuũ prius est altero, vt pater prior est filio: igitur non sunt simul natura. ¶ In oppositum est philosophus in textu. In hac quæstione sicut in cæteris erunt tres articuli. Quãtum ad primum.

G

Art. 1. PRIMO sciendum, ꝙ prima diffinitio ad aliquid est diffinitio Platonis, quæ debet sic intelligi. Ad aliqd vero talia dicuntur, id est talia dicũtur relatiua, vel ad aliud referuntur quæcunque, id est quæ ſm hoc ipsũ quod sunt, idest quæ referuntur ad aliquid siue essentialiter siue accidẽtaliter. Pro cuius declaratione est notandum, ꝙ aliqua dñr referri ad aliquid dupliciter. Vno modo denominatiuè & accidentaliter, sicut sunt illa in quibus aliquę relationes fundãtur, vt sunt etiam relatiua ſm dici, vt scientia & habitus, & multa alia, & de illis dat prima diffinitio. s. diffinitio Platonis: Alio modo aliqua

H dicuntur referri ad aliquid essentialiter, vt sunt illa quæ de significato principali important relationem, vt pater & filius. Pater. n. essentialiter refertur ad aliud. s. ad filiũ, quia impossibile est ꝙ sit pater quin habeat habitudinem ad aliud. s. ad filiũ, & talia dicuntur relatiua secundum esse, & de talibus datur secunda diffinitio, scilicet Aristotelis. Vnde Petrus, qui est pater, accidentaliter refertur ad aliud, quia non importat de suo formali significato relationẽ, ideo solùm refertur ad aliud per aliquid, quod accidit sibi, puta per paternitatẽ vel per aliquid aliud huiusmodi. Et si quis dicat, relatio sicut paternitas nõ refertur ad aliud, cõcedo, ergo nõ est relatiuũ, cõcedo, sed est relatio. Vnde relatio non refert,

sed

A sed est illud, quo aliquid dicitur formaliter referri: pater enim refertur ad filium formaliter paternitate, & sic de alijs. Et si quis dicat, relatio, vt paternitas est ad aliquid: igitur refertur. Dico q relationem esse ad aliquid potest intelligi dupliciter. Vno modo q referatur ad aliquid, & sic non est verũ, alio modo, q sit illud, quo aliquid formaliter refertur ad aliquid, & sic concedo quòd relatio est ad aliquid.

Obiectio SECVNDO sciendũ, q duplex est relatiuum. s. secundum esse, & secundum dici. ¶ Vnde relatiuum fm dici, est q importat absolutum & relationem sub eodem nomine annexam tali absoluto, vt scientia & habitus important absolutũ, scilicet qua B litatem & relationem annexam illi absoluto, & de istis intelligitur q relatiuis inest contrarietas .i. relatiua fm dici, & secundum esse absolutũ, quod important, contrariantur. Et dicitur notanter secundum esse absolutum, quia ratione relationis nõ opponuntur contrariè, licet possint opponi relatiuè, vt scientia secundũ suum esse absolutum contrariatur ignorantiç, sed secundum relationẽ quam eodem nomine importat ad scibile, non dr habere contrarium. ¶ Aduerte vlterius, q ad hoc, q relatiuũ suscipiat magis & minus, nõ requiritur q fundamentum eius suscipiat magis minus, sed sufficit q suscipiat maius & minus. Vnde tripliciter contingit relatiuum suscipere magis & minus. Vno modo per intẽsionẽ & remissionem alicuius qualitatis vel eius fundamẽti. Alio mõ p pter ablationẽ alicuius rei ab alia re, C vel minorationẽ rei. Tertio mõ propter additionẽ alicuius rei. ¶ Aduerte tamen q aliquando relatiuum suscipit magis, quando eius fundamẽtum suscipit minus, & ecõtra. ¶ Sed si quæratur, quare æquale non suscipit magis & minus, quemadmodũ inæquale, quare etiam duplum & triplũ non suscipiunt magis & minus, cum omnia ista fundentur in quantitate, quæ suscipit maius & minus. ¶ De æquali dicitur, q ipsum fundatur in quantitate, vt est in termino indiuisibili, a quo qualiscunque recessus fuerit, causat inæqualitatem, quia æqualia sunt quanta, quorum vnum non excedit alterum, nec exceditur ab altero. i. æqualitas fundatᷣ in quantitate, quæ non excedit quã D titatem ad quam terminatᷣ, nec ecõtra. De duplo & triplo dicitur quòd fundantur in quantitate determinata, quæ si mutetur secundum maioritatem, vel minoritatem, non manet duplum vel triplum, ideo talis relatio nõ suscipit magis & minus. ¶ Sed inæqualitas fundatur in quantitate indeterminata: ad cuius variationẽ fm maioritatẽ vel minoritatẽ: oportet inæqualitatẽ variari, verum est tñ q sicut ad aliquid non est primo motus, licet bñ p se, ita relatio ñ suscipit primo magis & minus, licet p se & hoc mediãte suo fundamẽto.

TERTIO sciendum, quòd pro intellectu primæ proprietatis, q relatiua dici ad conuertentiam nõ est aliud quàm ipsa referri ad seinuicẽ secundum mutuam dependẽtiã, sic videlicet q sicut relatiuum mediãte

E obliquo sui correlatiui pdicatur de ipso, ita correlatiuum mediante obliquo sui relatiui prædicatur de seipso: sicut enim Dominus est serui Dominus, ita seruus ē Domini seruus, & est ppria quarto modo relatiuis. Et si quis dicat, subiectum & sua propria passio dicuntur ad conuertentiam: igitur. Dico quòd bene dnr ad conuertibilitatem, sed non dicũtur ad conuertentiam, & hoc visum est in summulis. Sed secũda proprietas in qua dicitur relatiua sunt simul natura, sic dēt intelligi, Relatiua sunt simul natura, id est simul naturali existentia, ita φ vno existente, aliud existit. & econtra. ideo dicit philosophus, φ relatiua posita se ponunt, & F perempta se perimunt, & intelligit hæc pprietas, si relatiua sint mutua. Pro cuius declaratione supponitur φ tres sunt modi relationum seu relatiuorum, quædam fundantur sup vnum & numerum, vt duplū & quadruplum, & etiam proportiones, similiter æquale, simile, & idem. Quędam fundantur super potentia actiua & passiua, vt paternitas fundatur super potentia actiua patris, & filiatio super potentia passiua filij, Quædam fundantur super mēsura & mēsurabili, vt scientia & scibile, & in istis non est mutuitas: nec de istis pprie intelliguntur duæ prædictæ pprietates. Et aduerte φ talis proprietas est propria secundo modo. ¶ Et si quis contra istā arguat, quia prius natura & posterius natura sunt relatiua, & tamen non sunt simul natura. igitur. ¶ Secundo sic, prius tempore & posterius tempore sunt relatiua, & tamen non sunt simul natura G quantum ad actualem existentiam, quia prius tempore existit prius q̃ posterius tempore. ¶ Ad primũ, dicitur φ prius & posterius natura accepta pro per se significatis, sunt relatiua & sunt simul natura, sed si capiantur pro significatis materialibus seu pro denominatis non sunt relatiua neque simul natura. ¶ Ad secũdum dr̃ quòd proprietas debet intelligi de relatiuis permanentibus, & non successiuis: cuiusmodi sunt prius & posterius tempore. Vel potest dici φ prius, & posterius tempore nō sunt relatiua huius prædicamenti, cũ nō sint realia, cum quodlibet extremũ secundum esse reale nō referatur ad aliud. Sed diceret aliquis quomodo debet intelligi hoc dictum philosophi in quo dicitur, destructo scibili destruitur scientia: cum scientia possit remanere scibili destructo. Dicit H quòd debet intelligi capiendo ly scibile distributiuè, ita φ sit sensus, omni scibili destructo, destruit sciētia.

QVARTO sciendum, quòd circa textum incidunt aliquæ difficultates. Prima vtrum relatiuũ debeat diffiniri per suum correlatiuum, vt pater per filium, & filius per patrē? Respondetur breuiter vt respōsum est in predicabilibus, capitulo de specie, φ relatiuum non debet diffiniri per suum correlatiuũ, quia vnũ non est notius alio, cum simul se ponant. ideo pater non est notior filio, nec econtra. Dico secũdo φ relatiuum debet diffiniri per fundamentum suũ, quod ponit in recto, & per fundamētũ sui correlatiui, quod ponit in

Modi relationum tres.

Sco. in 1. d 30. q. 1. & in multis alijs locis.

Scot. in 4. d. 12. q. 1.

Scot. in quodli. q. 7. ar. 2.

An relatiuum diffiniatur p suum correlatiuũ.

A in obliquo, vt pater diffinitur p suũ fundamentum sui correlatiui.s.filij, vt pater est animal qđ genuit aliud animal sibi simile in natura de semine suo, & filius est animal genitum ab alio animali de semine suo, & hoc supple diffini ione data per additamentũ, vt visum est in prædicabilibus, quo nullum accidẽs potest diffiniri diffinitione completa, nisi per additamentũ, licet bene habeat genus & drĩam. ¶ Sed contra ista arguitur, quia dicit philosophus ꝙ siquis diffinite nouerit vnum relatiuorũ, diffinite cognoscet & reliquũ, quod nõ videretur esse verũ, nisi vnũ relatiuum diffiniatur per reliquũ. ¶ Dicit etiam Porphyr. ꝙ necesse est in vtrorumque vtrisque rationibus B vti. ¶ Item pater sic communiter diffinitur: Pater est res habens filium, & filius est res habens patrẽ. ¶ Item illud per quod adæquatè & conuertibiliter explicatur natura alterius: debet poni in diffinitione illius, sed p correlatiuum conuertibiliter & adequatè explicatur natura relatiui, & sine ipso non potest explicari, quia natura relatiui ẽ esse ad aliud. ¶ Ad primum dicitur ꝙ illud corollariũ Arist. de rigore est falsum, cum sit vna conditionalis, cuius antecedens potest esse verum sine consequente, quia quis potest diffinire vnum relatiuum per suum fundamentum, & per fundamentũ sui correlatiui, dato ꝙ non cognoscatur suum correlatiuũ, potest tamen sic glosari, quòd siquis diffinite cognouerit vnum relatiuum, faciliter poterit cognoscere & reliquum. ¶ Ad dictũ Porphy. dicitur etiam quod de rigore sermonis est falsum, nisi exponatur ad sensum, quo fuit expositum in prædicabilibus. Dicitur etiam ꝙ tales diffinitiones quæ communiter dantur, non sunt sufficientes, vt visum est in prædicabilibus. ¶ Ad aliud dicitur ꝙ relatiuum refertur ad suum correlatiuum, sed non terminatur ad suũ correlatiuum, sed ad fundamẽtum sui correlatiui, à quo habet dependẽtiam, ideo debet diffiniri per fundamentum, & non per suum correlatiuum. ¶ Pro cuius declaratione supponitur, ꝙ quædam est relatio quæ fundatur in absoluto, & terminatur ad absolutum: sicut similitudo quæ est inter duo alba. ¶ Alia est quæ fundatur in respectu, & terminatur ad respectum, sicut distinctio quę est inter duas similitudines. ¶ Alia est q̃ fundatur in absoluto, & terminatur ad respectum, sicut est distinctio albedinis à similitudine. ¶ Alia est q̃ fundatur in respectu, & terminatur ad absolutũ, sicut est distinctio qua distinguitur similitudo ab albedine. Et aduerte ꝙ quando dicitur ꝙ relatio est inter duo extrema, debet intelligi in vno fundamẽtaliter vel subiectiuè, & in alio terminatiuè. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum articulum.

Sco. in 1. dist. 30. q. 1.

C D

Art. 2.

An omnis relatio reperiatur in pdicamẽto.

DVBITATVR primo, Vtrum omnis relatio sit reponibilis in hoc prædicamento. Pro cuius solutione ponũtur aliquæ distinctiones. ¶ Prima, duplex est relatiuum, scilicet secundum dici & secundum esse de q̃bus iam visum est. Et siquis dicat, relatiua secundum dici non sunt relatiua

E tiua secundum esse, ergo nō sunt relatiua, quia solum relatiua secundū esse sunt relatiua. Respondetur breuiter, ꝙ relatiua sm̄ dici non sunt in hoc prædicamento, cum de significato principali non importent relationem, sed aliquid absolutum. Ex quo sequitur ꝙ illa diuisio relatiui in relatiuum secūdum esse & relatiuum secundum dici, est diuisio æquiuoci in sua æquiuocata. Vnde sicut homo pictus non est homo, ita relatiuum secundum dici non est relatiuum. Nam relatiuū propriè est qđ secundum totum suum esse habet dependētiam ad aliud tanquam ad suum terminum. Et dicitur notāter, tanquam ad suum terminum, quia licet accidens habeat dependētiam ad suum subiectum, non tamen tanquam ad suum terminum. ¶ Secunda distinctio, duplex est relatio, scilicet rationis & realis. ¶ Realis quæ potest existere secluso quocūq; actu intellectus, ita ꝙ suum esse, non est suum intelligi, & ad istam sufficiūt tres conditiones. ¶ Prima, ꝙ extrema sint realia, sic quòd in ratione fundandi & terminandi non dependeant ab intellectu. ¶ Secūda, ꝙ sint realiter distincta, & ista conditio debet intelligi de relatiuis intrinsecus aduenientibus. ¶ Tertia, ꝙ relatio oriatur inter extrema ex natura extremorum, & non per actum comparatiuum intellectus. ¶ Sed relatio rationis, est quæ fit per actum comparatiuum alicuius potentiæ, sicut sunt secundæ intētiones, & tales nō sunt in hoc prædicamento. ¶ Aduertē tamē ꝙ relatio rationis capit̄ quādoque pro relatione cui deficit vna conditio requisita ad relationē realem, sicut est distinctio entis ad non ens, sicut est identitas eiusdem ad se ipsum, & sic de multis alijs. ¶ Tertia distinctio, relatio realis est duplex. Quædam est aptitudinalis, quę non est nisi aptitudo vel inclinatio ad aliquid, quæ solum requirit terminū in aptitudine, & prædicatur de suo fundamento per se secundo modo, cum quo identificatur realiter, vt risibilitas & flebilitas, & tales relationes reductiuè sunt in illo prædicamento in quo est fundamentum vel subiectum earū, vt iam sæpe visum est. Alia est relatio actualis, quæ requirit fundamentum & terminum actualiter existere, vt paternitas, similitudo, & omnis talis contingenter prædicatur de suo fundamento. ¶ Quarta distinctio, duplex est relatio realis actualis. Quædā est intrinsecus adueniens, quæ necessario ponitur positis fundamento & termino etiam in quacunque distantia, sicut est similitudó inter duo alba, & paternitas & filiatio. Alia est extrinsecus adueniens, quæ necessario nō ponitur positis termino & fundamēto immo præter fundamētum & terminum requiritur adhuc aliquod extrinsecum scilicet debita applicatio, & tales non sunt in hoc prædicamēto, sed in sex vltimis prædicamētis. ¶ Quinta distinctio, relationum quædā est distincta à suo fundamento, sicut est paternitas, quædā vero nō, vt creatio passiua rei, & de ista dat talis regula. Omnis relatio cuius fundamēto repugnat esse sine termino

Marginalia: Scot. in quodl. q6. 3. & in 4. d.6.q.10. & 14.d.q. 1. — F — Scot. in quodl. q6. 6. art. 3. — G — Scot. in quodl. q. 2. — Sco. in 3. d.17. — Sco. in 4. d.13.q.1. & 6.d.q. 10. — H — Sco. in 2. d.1.q.5. — Scot. in quodl. q. 6.

A mino est eadem realiter cũ suo fundamento, & talis est in eodem prędicamento, sicut est fundamentũ suũ, cum quo idẽtificatur. ¶ Sexta distinctio, relationum quædam sunt ęquiparãtiæ, quarum extrema sunt eiusdem rationis in ratione fundandi. vt similitudo, æqualitas. quædam sunt disquiparantiæ, & istę sunt duplices. s. suppositionis & superpositionis. ¶ Superpositionis, est cuius fundamẽtum habet superioritatem respectu fundamenti sui correlatiui, vt paternitas, & debet intelligi de superioritate dominij, & non communitatis. ¶ Sed relatio suppositionis est cuius fundamentum habet inferioritatem dominij vel potestatis respectu fundamenti sui correlatiui, vt filiatio. B ¶ Septima distinctio, relationũ quædam est transcendens, quæ. s. nõ determinatè fundatur sup re vnius prædicamenti, alia est prædicamentalis, quę determinatè fundatur sup re vnius prædicamẽti. Ex omnibus istis sequitur ad hoc ꝙ aliqua relatio sit in hoc prædicamẽto, quatuor conditiones requiruntur. ¶ Prima ꝙ sit relatio realis, & per hoc excluduntur relationes rationis. ¶ Secunda, ꝙ sit finita & limitata, & per hoc excluduntur relationes transcendẽtes. ¶ Tertia ꝙ sit actualis realiter distincta à fundamento, & per hoc excluduntur relationes aptitudinales, quæ reducuntur ad prædicamentũ sui fundamenti. ¶ Quarta, ꝙ sit relatio intrinsecus aduenięs, & per hoc excludunt̃ sex vltima prædicamẽta.

Cõditiones relationum.

An relatio realiter distinguatur à suo fundamẽto.

Dvbitatvr secũdo. vtrum relatio sit res realis realiter distincta a suo fundamento, seu a re absoluta C cui attribuitur, vt vtrum similitudo sit res distincta ab albedine, & similiter de alijs. ¶ Dicunt aliqui ꝙ relatio non est aliqua res realiter distincta a re absoluta, vt similitudo non est res distincta ab albedine, immo est ipsamet albedo, & hoc probãt aliquibus rationibus. ¶ Primo quia se queretur ꝙ sorte albo existente Parisijs, non posset generari vnum albũ Romæ, quin generaretur aliquid in sorte existente Parisijs, quia significetur aliquod album Romæ, sorte existente Parisijs erit sibi similis, & non nisi in similitudine realiter distincta a sorte, vt dicis, sed hoc est falsum, quia vel illa similitudo produceret a Deo immediate, & hoc non, vel a creatura producente illud albũ Romę, sed hoc non, quia actio creaturę D non est ad tantam distãtiam igitur. ¶ Secũdo sic; omnis entitas realiter est terminus alicuius productionis realis, sed relatio non est terminus alicuius productionis realiter: ergo non est aliqua entitas realis distincta a suo fundamẽto. Minor patet, si .n. paternitas sit terminus alicuius ꝓductionis, & cũ productio sit relatio, quærit̃ de illa productione cuius erit terminus, & sic procedetur in infinitũ. ¶ Item sequeretur ꝙ in eadẽ re essent infinitæ entitates reales, cõsequens est impossibile. consequentia patet, quia eadem res est distincta ab infinitis rebus, sed cum distinctio sit relatio, sequeret̃ ꝙ in eadẽ re erũt ĩfinitæ relationes. ¶ Itẽ sequeretur primo ꝙ sortes esset pr̃ Platonis, quem nunq̃ genuit. ¶ Secundò sequeretur

OKam in primo d. 30. q. 1. 2. & 3. per totum.

E quereretur ꝙ sortes nõ esset pater Platonis, quem tamen genuit. Patet prima consequentia, quia si pater sit res distincta a Cicerone, qui genuit Platonem, potest separari ab eo, & ꝑ potẽtiam diuinam poni in sorte, & denominare sortem patrem Platonis. Secunda consequentia probatur, nã Deus posset paternitatem sortis separare a sorte, & ponere in Ioãne: quo facto, sortes non erit plus pater, & Ioannes erit pater qui nunq̃ aliquid genuit. Alia est opinio. ¶ Pro cuius solutione supponitur ꝙ prædicamẽta sunt decem res realiter distinctæ. Quarum aliquæ sunt absolutæ, & aliquæ respectiuæ, ita ꝙ absolutum & respectiuum primo sunt differen-

Sco. in 2. d. 1. q. 5.

F tiæ rerum, licet secundario sint differentiæ terminorum. ¶ Secundò supponitur ꝙ secũdum diuersitatem rerum, est diuersitas terminorũ significantium illas res, ¶ Ex quo sequitur ꝙ cum aliquę res sint absolutæ & aliqua respectiuæ, aliqui termini significant res absolutas, & sunt illi qui ꝑdicantur de seipsis in propõne causante conceptum perfectum, secluso omni obliquo alterius termini, vt homo est homo, nec dicitur hõ est hominis homo. Alij sunt qui significat res respectiuas. Et sunt illi q non possunt pręedicari de seipsis in propositione causante conceptum cõpletũ & perfectũ sine obliquo alterius termini ipsis addito: nam dicẽdo, pater est pater: conceptus illius propositionis non est completus, si vero dicat̃, pater filij pater, tunc est completus. ¶ His suppositis dr̃ primo quòd omnis relatio prędicamentalis est a suo

Scot. vbi supra. & I 8. quæstio quod.

G fundamẽto realiter distincta, quod probatur multipliciter. ¶ Primo sic quandocunque aliqua duo sic se habent, ꝙ vnum realiter manet altero non manente, illa distinguuntur realiter: nã per hoc probat philosophus materiam esse distinctam realiter a forma. Sed fundamentum realiter manet destructa relatione, nam fortes manet, sua paternitate destructa. Nec valet illa solutio aliquorum dicentium ꝙ paternitas manet, sed nõ manet paternitas, quia per talem solutionẽ posset quis tenere ꝙ forma ignis non distinguitur a materia, dicendo ꝙ forma manet, sed non manet forma, & multa alia inconueniẽtia ex tali solutione consequerẽtur. ¶ Secundò sic: si relatio esset eadem

2. physic.

H realiter cũ suo fundamento aliquid idem numero per veram identitatẽ includeret opposita, hoc est impossibile, consequentia patet, quia in eodem successiue fundãtur relationes formaliter oppositæ, igitur qua rõne vna illarum erit cum illo & alia. Itẽ impossibile est idem realiter simul & semel intendi & remitti, sed relatio intenditur quando fundamentũ remittitur: ergo si relatio sit eadem suo fundamento idem simul intenditur & remittetur: Ideo ista opinio ne relicta: restat soluere rationes alterius opinionis. ¶ Ad primam dicitur, negando minorem, & ad probationẽ dicitur ꝙ producitur ab illo, a quo producitur extremum, nec est inconueniens creaturam agere ad tã tam distantiam respectu relationis. ¶ Ad secundam dicitur, negãdo minorem, & ad probationem dicitur ꝙ

A est simile de paternitate & ꝓductione, quia productio est quo producẽs formaliter dicitur producens, ideo ibi standum est, ita ꝙ non oportet q̃rere, quo producatur productio, vt patet per duas regulas. ¶ Prima, quã do aliquid est tale denominatiue & aliud est formaliter tale: tunc stãdũ est in illo quod est formaliter tale. ¶ Et ponitur alia regula, quandocũque aliquid est mediũ in aliquo ordine, non oportet tali medio assignare aliud medium, sed ipsum seipso in totali ordine est medium. ¶ Alia regula: omnis relatio est distincta a fundamento, quando fundamentũ potest esse sine termino talis relationis, & quando non potest, tunc relatio est eadem realiter cum fundamẽ B to. ¶ Ad tertiam dicitur ꝙ nõ est incõueniẽs de rebus respectiuis. ¶ Ad quartam dicitur ꝙ istæ relationes ꝑ nullam potentiam possunt separari a suis fundamentis, & hoc propter dependentiam essentialem vel naturalem coexigentiam, quam habent ad sua fundamenta, ideo paternitas non potest separari a sorte ipsa remanente, & hæc ad duo inconueniẽtia. ¶ Ad tertiũ incõueniẽs dr̃ ꝙ non est inconueniens immo est necessariũ.

DVBITATVR tertio vtrũ sortes habẽs plures filios, habeat tot paternitates quot habet filios? Et arguitur primo ꝙ non, quia sequeretur ꝙ idem hõ esset plures patres, sed consequens est falsum: igitur &c. consequentia probatur, q̃a sicut pater vna paternitate dicitur pater, ita etiam & alia paternitate dicitur pater, & cũ sint plures paternitates, sequitur ꝙ dicetur plures patres. ¶ Secundo sic: C Impossibile est plura accidentia solo numero differentia esse in eodem subiecto: ergo plures paternitates nõ possunt esse in eodem. ¶ Sed in oppositũ arguitur, quia correlatiua sunt simul natura, & posita se ponunt, & perempta, se perimunt: ergo destructo vno filio ad quẽ pater refertur, destruetur vna paternitas, sed ipse est pater respectu alterius filij: ergo in ipso erunt plures paternitates. Respondetur breuiter ad dubium, ꝙ tot sunt paternitates in sorte, quot habet filios, & sic albedo habet tot similitudines, quot sunt albedines in mundo, & hoc non est incõueniẽs. ¶ Ad rationes. ¶ Ad primam dicit, ꝙ licet sint plures paternitates, non tñ est plures patres, & ponitur talis regula: Ad multiplicationem cõcretorum non sufficit multiplicatio formarum, sed requiritur plurificatio suppositorum, & quia sortes non est plura supposita, iõ licet habeat plures paternitates, non tamen dicitur plures patres, sicut licet sortes habeat plures scientias, non tamen ꝑp hoc dicitur plures scientes. ¶ Ponit D adhuc alia regula, ꝙ ad multiplicationem concretorum nõ requiritur multiplicatio formarum, sed sufficit multiplicatio suppositorum, vt si vna albedo esset in pluribus rebus, illæ res dicerentur plura alba. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ verum est de accidentibus absolutis, quæ acquiruntur per verum motum & transmutationem, sicut est caliditas. Et si quis dicat, in aqua est caliditas, & tamen ibi sunt plures caliditates acquisitæ per

An multiplicatis correlatiuis multiplicentur relões.

Scot. in 3. d. 8. q. vnica.

E per verũ motũ & transmutationem. ¶Dr̃ q̃ oẽs illæ caliditates dñr facere vnã totalem caliditatẽ, & nõ sunt ibi diuisæ,& sic esse plura accidentia absoluta eiusdẽ rationis in eodẽ subiecto,nõ est inconueniẽs. Sed quæret aliquis, vtrum relatiuum in cõi quod est genus generalissimũ, referatur ad aliquod correlatium? Et vr̃ q̃ non,quia qua rõne relatiuum esset genus generalissimum,ita & correlatiuum, & sic essent plura genera ad aliquid.¶Rñdeo q̃ relatiuum in cõi non refertur ad aliquod correlatiuum sibi adæquatum. ¶Secundo dico,q̃ tale relatiuum refertur solũ pro suo inferiori,sicut simile in cõi non refertur pro simili in communi ad simile,sed pro aliquo inferiori,& sic relatiuum in cõmuni bene refer-F tur,sed non pro se, sed pro suo inferiori.Et siquis dicat, relatiuum dat primo intelligere suum correlatiuũ cõmune, ergo primo refertur. ¶Ad illud respondeo q̃ non est tale correlatiuũ eius vt cõe, nisi ipsum vt sumptum pro aliquo inferiori.¶Dico ẽt q̃ non oportet assignare fundamentum adæquatum relatiui in communi,quia solum fundatur in illis, in quibus fundãtur sua inferiora. ¶Et hæc de secundo articulo. ¶Quantũ ad tertium articulum sit.

Scot. vbi supra clare.

Pet pulchri. Sco. in 1. d. 1. q. 5.

Art. 3. Conclusio responsalis ad quæsitum.¶Diffinitiones & proprietates ad aliquid in textu, sunt à philosopho sufficienter assignatę,& hęc conclusio relinquitur tanquam probata ex primo articulo. ¶Ad rationes ante oppositum. ¶Ad primã dr̃ negando antecedens, & ad primam probationem dicitur q̃ relatio media inter contradictoria est ens & re-G latio rationis,quæ tamen non continetur sub ad aliquid,quod est prędicamentum. ¶Ad secundam probationem dicitur,q̃ relatio vt est communis relationi reali & rationis, nõ est genus generalissimum, cum sit purè æquiuocum,sed accepta pro relatione finita actuali reali & intrinsecus aduueniente distincta à suo fundamento,est prædicamentum.¶Ad secũdam dicitur pro prima parte q̃ licet relatiuum possit denominatiuæ prædicari de rebus aliorum prædicamentorum, non tamen propter hoc sequitur q̃ non sit genus, cũ habeat propria inferiora, de quibus in quid prædicatur.¶Ad secundã partem patet solutio in secundo dubio. H ¶Ad tertiam patet solutio, nã dictũ est q̃ Arist. exẽplificat de põne, sessione insequendo viam Platonis; Dictum est etiam q̃ scientia & habitus sunt solum relatiua secundum dici. ¶Ad aliam dicitur, q̃ non est inconueniens omnem rem realiter dici ad aliquid seu identificari cum aliqua relatione. ¶Ad quartam pro prima parte patet solutio,& pro alia dicit, quòd relatio in abstracto non refertur neque oportet cum sit illud, quo aliquid formaliter dicitur referri. ¶Ad quintam patet solutio pro tribus primis partibus, sed pro quarta dicitur q̃ licet res, quę denominatur pater sit prior re, quæ denominatur filius,non tamen pater est prior filio, nec ecõtra.

Vide Sco. in quodl. q. 4.

Qua-

A *QUalitatẽ vero dico secũdũ quam quales esse dicimur. Est autem qualitas eorum &c.*

¶ ISTVD est quintum capitulum huius tractatus in quo philosophus determinat de quarto prædicamento, & diuidit in tres partes principales. ¶ In prima parte determinat de qualitate secundum eius diffinitionem dicens. ¶ Qualitas est secundum quam quales esse dicimur. Deinde subdit ꝙ qualitas est de numero illorum quæ multipliciter dicũtur.i. qualitas est de numero illorum,quæ habent multos modos vel species sub se. Cuius prima species est habitus & dispositio,& differunt inter se dupliciter.¶Primo,quia habitus est permanẽtior dispositione, B qd probat dupliciter. ¶ Primo exẽplo, quia scientiæ & virtutes q̃ sunt quidam habitus,vidẽtur esse de difficili mobiles a subiecto. Siquis em̃ mediocriter sumat scientiam,de difficili separatur ab eo,nisi fiat grandis permutatio vel ab ęgritudine vel ab aliquo alio. Similiter virtutes morales,vt iustitia & castitas non videntur faciliter separari a subiecto, sed dispositiones sunt faciliter mobiles a subiecto, vt calor & frigiditas egritudo & sanitas.¶Secundo probat signo, quia in disciplinis nõ multum retinentes non dñr habere habitũ, quãuis habeant dispositionem. ¶Secunda drĩa est, quia habitus sunt dispositiones, sed nõ est necesse ꝙ dispositiones sint habitus. ¶ Deinde ponit secũdã spẽm qualitatis dicẽs, ꝙ aliquod genus qualitatis est naturalis potentia vel impotentia, secun C dũ quod pugillatores,cursores, salubres & insalubres dñr, & quæcunq; dicuntur ẽm naturalem potentiam vel impotentiã. Et quia aliquis posset credere ꝙ cursor & pugillator essent dispositiones vel habitus, ideo remouet,dubium dicens,ꝙ hic non accipiuntur cursor & pugillator, vt sunt dispositi ad illos actus, vt cursor dicatur, quia habet actum currẽdi;sed hic accipiuntur ẽm ꝙ habent naturalem potẽtiã ad aliquid faciẽdũ,& hoc declarat per quatuor exẽpla.¶ Primũ est:sanatiui dñr qui habent naturalem potentiã, vt nihil a quibuscũq; actibus patiantur. ¶ Secundũ exẽplum:ægrotatiui dñr qui non habent naturalẽ potẽtiã ad nihil pati.¶Tertiũ: durũ dicitur quod D habet naturalem potentiã ad nõ cito secari. ¶ Quartũ: molle dr̃ quod habet naturalem impotentiam ad cito secari.¶ Deinde ponit tertiã speciẽ qualitatis dicẽs, ꝙ tertia species qualitatis.est passio,& passibilis qualitas,vt sunt amaritudo,dulcedo,austeritas,& aliæ species saporis,& amplius frigiditas, albedo, & nigredo. Et ꝙ sint qualitates,probat,quia ẽm eas dicitur quales, vt mel dicĩt dulce,eo ꝙ dulcedinem suscipit. Et subdit ꝙ tales qualitates dicuntur passibiles, non quia subiectum earum patiatur aliquid ab eis, sed quia inferuntur a passione, vt dulcedo infert passionem gustui,& calor tactui: albedo ẽt & nigredo inferũtur a passionibus, vt puta a timore vel pauore, propter enim passiones fiunt multæ mutationes colorũ, vt aliquis erubescens

E ſcens factus eſt rubeus. ¶ Deinde ponit differētiam inter paſſiones & paſſibiles qualitates dicens, ꝙ paſſibiles qualitates non ſunt de facili mobiles a ſubiecto, vt albedo a natura. Sed paſſiones ſunt quæ ſunt de facili mobiles a ſubiecto, vt rubedo proueniens ex verecundia. Ponit aliam differentiam, quia paſſibiles qualitates denominant nos ſimpliciter quales, paſſiones vero non. ¶ Deinde declarat iſtas differentias in paſſionib. & paſſibilibus qualitatibus animæ dicens, ꝙ illa qualitas animæ quæ ē de difficili mobilis vocatur paſſibilis qualitas, & illa quæ de facili eſt mobilis vocatur paſſio, vt ſi iracundia vel ira ſit de difficili mobilis, F vocatur paſſibilis qualitas, ſi ſit cito tranſiens & de facili mobilis, vocatē paſſio. ¶ Conſequenter ponit quartam ſpeciem qualitatis dicēs, quòd quartum genus qualitatis eſt forma & circa hoc aliquid conſtans figura, vt rectitudo & curuitas & ſimilia. Et ꝙ illæ ſunt qualitates vel modi qualitatum patet, quia ſecundum eas dicimur quales, vt ſecundum triangulum aliquid dicitur triangulatum, & ſecundum quadrangulum, quadrangulatum, & ſecundum rectitudinē, rectum, & curuitatem, curuū. Et quia aliquis poſſet credere ꝙ iſta quatuor rarum, denſum, aſprum, & lene, eſſent de iſta ſpecie qualitatis, ideo dicit Philoſophus ꝙ non ſunt qualitates, ſed ſunt poſitiones, qđ probat per ſuas diffinitiones, nā denſum, eſt cuius partes ſibi inuicem ꝓpinque, et rarum cuius partes a ſe inuicem diſtant: aſperum, cuius vna pars eſt ſuperior & alia inferior. lene, eſt cuius partes in rectum iacēt. G ¶ Deinde ſe excuſat de aſſignationē prædictorum modorum dicens, ꝙ forte ſunt alij modi qualitatis, ſed illi qui dicti ſunt, magis ſunt vſitati. ¶ In ſecunda parte determinat de denominatiuo ſeu concreto qualitatis. ſ. de quali, ponens eius diffinitionem dicens, ꝙ qualia dicuntur quæ ſecundum hæc denominatiue dicuntur, vel quolibet aliter ab his. ¶ Primam partem declarat per tria exempla. ¶ Primuo, vt grammaticus dicitur denominatiuè à grammatica, ſecundum, iuſtus à iuſtitia: tertiū, candidus a candore. ¶ Secūdò declarat ſecundam partem. ſ. ꝙ aliqua qualia dicantur a prędictis qualitatibus aliter q̄ denominatiue. gratia cuius dicit ꝙ dupliciter contingit aliquod quale nō dici quale denominatiue. H ¶ Primo quando qualitati nō eſt nomen impoſitum, vt curſor & pugillator, ſecundum ꝙ important naturales potentias a nulla qualitate dicuntur denominatiue, quia illis naturalibus potentijs non ſunt nomina impoſita, quamuis ſecundum ꝙ dicuntur à diſpōnibus vel habitibus dicūtur denominatiuè ab abſtractis eorū quibus ſunt nomina impoſita, vt ab arte pugillatoria dn̄r pugillatores. Secundo contingit quando qualitati eſt nomen impoſitum tamen concretum non eſt debitè formatum ab abſtracto, vt ſtudioſus dicitur à virtute, non denominatiuè denominatione ſupple ſecundum rem & vocē ſimul. ¶ In tertia parte principali determinat de proprietatibus qualitatis

A tis quæ sunt tres, quarũ. ¶ Prima est qualitati inest cõtrarietas, ꝙ probat primo de qualitatibus, vt iustitia cõtrariatur iniustitiæ, & albedo nigredi. Secundo de quali probat, quia iustum contrariatur iniusto, & album nigro. Et subdit, ꝙ contrarietas non inest omnibus qualitatibus, quia rubeũ, & pallidũ, & cęteri colores medij non habent contrariũ. Et dicit, ꝙ si vnum contrariorũ fuerit quale, reliquum erit quale, nam si iustum cõtrarietur iniusto, & istud sit quale, iniustũ etiam erit quale. ¶ Secunda proprietas, qualitas suscipit magis & minus, ꝙ probat tribus exemplis, nam album dr̃ magis & minus albũ, & callidum dr̃ magis & minus callidum, & iustum magis & minus iu-
B stum. Et subdit, quod non conuenit omnibus qualitatibus, & primo dubitanter, nam dubium est, an iustitia dicatur magis vel minus iustitia, vel sanitas vel grammatica. ¶ Deinde ostendit, ꝙ non conueniat qualitati quartæ speciei, & hoc dubitanter, quia triangulus vel circulus, aut aliqua aliarum figurarũ non suscipit magis & minus, nec in concreto, nec in abstracto, quod probat, quia quęcunque recipiunt diffinitionẽ trianguli vel circuli, æqualiter sunt trianguli vel circuli, & sic de alijs figuris, quæ vero non recipiunt diffinitionẽ trianguli vel circuli non dñr magis vel minus triangulus vel circulus. ¶ Deinde ponit tertiam proprietatẽ qualitatis dicens, ꝙ propriũ est qualitati ſm eam simile vel dissimile dici, hoc cõuenit solis qualitatibus, q̃a ſm solas qualitates & non ſm aliq̃d aliud dr̃ aliquid simile vel dissimile. C ¶ Finaliter remouet vnum dubium, quia posset aliquis dicere, ꝙ Philosophus in determinando de qualitatibus, multa interposuit de relationib. iõ vr̃ incõuenieter determinasse de hoc p̃dicamento. ¶ Cuius dubitationis ponit duas solutiones. ¶ Prima est, ꝙ in plurib. talib. genera sũt ad aliquid, & tñ eorũ species & indiuidua nõ sunt ad aliquid, vt disciplina est ad aliquid, sed grãmatica non est ad aliquid, ideo in talib. genera sunt ad aliquid, & nõ species. Et ista solutio nõ vr̃ esse de mẽte eius, quia dicit in quarto Topico. ꝙ si genus sit ad aliquid, species erit ad aliquid. ¶ Deinde ponit aliã solutionẽ dicẽs, ꝙ non est inconueniens idem esse quale & respectiuum, non quidem vniuocè, sed ęquiuocè acceptum. Sco. q. 13. quod. in fine. D

Recipit autem facere, & pati contrarietatem, & magis & minus, &c.

¶ ISTVD est vltimum capitulũ huius tractatus, in quo Philosophus breuiter determinat de sex vltimis p̃dicamẽtis. Et diuidit in duas partes. ¶ In prima ponit duas ꝓprietates actionis & passionis dicens, ꝙ agere & pati recipiunt cõtraria & et magis & minus. ¶ Primã partẽ probat, quia calefacere contrariat̃ huic, quod est frigefacere, & calefieri huic ꝙ est frigefieri, secũdã partẽ probat, quia aliquid dr̃ magis vel minus calefieri. ¶ In secunda parte excusat se de alijs quatuor generibus, dicens, ꝙ de alijs prædicamentis nihil vltra quæ dicta sunt intendit dicere.

E *An qualitas sit bene definita, & diuisa.*

¶QVAERITVR. ¶Vtrū diffinitiones, species, & proprietates qualitatis sint à Philosopho sufficienter assignatæ. ¶Arguitur primo contra præsuppositū, quia nullum æquiuocum est genus, sed qualitas est ęquiuocum igitur. Minor patet per Philosophum in textu dicentē. ¶Qualitas est de numero illorū, quæ multipliciter dicuntur. ¶Itē qualitas est transcendens, cum dr̄ia substantialis quæ est in p̄dicamento substātiæ sit qualitas, quia fm eā dicimur quales, & similiter propria passio, & generaliter oē accidens dr̄ qualitas, cū prædicetur in quale. ¶Secundo sic, Nulla est qualitas, fm quā dicimur quales, igitur diffinitio nō est bona.
F Añs patet, quia fm qualitatē quę est in forte, nō dicimur quales, nec fm illā q̄ est in Platone, & sic de alijs, igitur. Itē quale diffinit per qualitatē, igitur qualitas nō debet diffiniri p̄ quale, quia aliter, idē esset notius & ignotius respectu eiusdē. ¶Tertio sic contra species qualitatis, & primo sic: Cuiuslibet generis tm̄ sunt duæ species, ergo hic malè assignant quatuor. ¶Scd̄o sic, quia idē non pōt esse in diuersis speciebus, nec diuersæ spēs pn̄t in abstracto de eodē verificari, igitur, Itē vel illa duo q̄ assignātur pro vna spē, sicut habitus & dispō sunt eadē vel diuersa, si eadem, ergo malè coniungunt p̄ cōiunctionē, cū cōiunctio denotet diuersitatē extremorū, si diuersa, nō erūt spēs qualitatis. ¶Quarto sic, Illud q̄ ęqualiter dr̄ de qualitatib. primis primæ spēi, G scd̄æ & tertię, & formis substātialib. nō pōt poni quarta spēs qualitatis, sed forma est hmōi, quia qualitates primæ, scd̄æ, & tertiæ specierū dn̄r formæ. ¶Quinto sic, cōtra p̄prietates qualitatis, nā si vna qualitas cōtrariet alteri qualitati, vt nigredo albedini, aut ergo albedo & nigredo q̄ sunt, aut albedo & nigredo q̄ nō sūt, vel albedo q̄ est cōtrariat nigredini q̄ nō est, aut ecōtra. Non primū, q̄a albedo & nigredo q̄ sunt, sp̄ sunt in diuersis subiectis, nec se expellūt ab eo dē subiecto. Nec pōt dici fm, aut tertiū, cū contrarietas sit oppō entis ad ens. ¶Scd̄o cōtra secundā proprietatē, quia qualitas cōsistit in indiuisibili, vt patet p̄ diffinitionem Auctoris sex principiorū, dicētis q̄ forma est cōpositioni cōtingens simplici & inuariabili essentia cōsistens. ¶Tertio H cōtra tertiā, quia fm similitudinem dicimur similes, ergo nō est maximè propriū qualitati fm eam simile vel dissimile dici. ¶In oppositū est Philosophus in textu. ¶In quæstione sicut in cęteris erunt tres artic.

¶PRIMO sciendū, q̄ prędicari in quale pōt capi dupliciter. ¶Vno modo generaliter, siue p̄dicetur in quale essentiale, siue accidentale, & isto modo dr̄iæ & passiones, & oīa accidentia possūnt dici qualitates, cū p̄dicētur in cōcreto in quale. ¶Alio modo capit specialiter pro illo, q̄ p̄dicatur in quale accidentaliter, sic q̄ non in quantū nec in quotū, nec fm aliū specialē modū p̄dicandi p̄dicat, & sic sola qualitas dicit prædicari in quale. Et aduerte, q̄ diffinitio qualitatis Art. 1. Prædicari in quale dupliciter.

A litatis datur per quale tanq̃ per aliquid notius nobis, sed quale diffinitur per qualitatem tanq̃ per aliquid notius ſm naturam. ¶ Aduerte vlterius ꝙ duplex eſt multiplicitas, ſeu aliquid dicitur de aliquibus multipliciter dupliciter. ¶ Vno mõ multiplicitate ſignificatorum, & ſic æquiuocũ dicitur eſſe multiplex. ¶ Alio modo multiplicitate ſuppoſitorum ſeu inferiorum, quemadmodũ ſuperius dicitur de ſuis inferioribus, & tali multiplicitate qualitas dr̃ multipliciter. ¶ Ex iſtis patet ꝙ diffinitio qualitatis debet ſic intelligi. ¶ Qualitas, eſt forma accidentalis vel diſpoſitio, ſecundũ quam vel ſibi ſimilem in ſpecie aliquid natũ eſt dici quale. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ ibi capitur plurale. ſ. dñr pro ſingulari, ſcilicet pro dicitur; quia aliter diffinitio non eſ-

Multiplicitas duplex.

B ſet bona, cum ſecundum nullã qualitatem dicamur quales. ¶ Dicitur ſecundo ꝙ diffinitio qualiũ ſic eſt intelligenda. ¶ Qualia dicuntur quæ ſecundum hæc. i. ſecundum qualitates denominatiuè dicuntur, ſupple denominatione ſecũdũ rem & vocẽ ſimul, vel quomodolibet aliter ab his. i. vel denominatione quæ nõ eſt ſecundum rem & vocem ſimul, ſed ſolum ſecundum rem, vel ſolum ſecundum vocem.

Habit⁹ & priuatio multipliciter.

SECVNDO ſciendum pro declaratione duarum primarũ ſpecierum qualitatis ꝙ habitus multipliciter accipit̃. ¶ Vno mõ vt eſt quoddã poſt prædicamentum habens plures modos ſub ſe, vt poſtea videbitur. ¶ Secũdo mõ accipit̃ pro reſpectu alicuius habitus, vt reſpectus tunicę ad rẽ habituatã, & ſic eſt vnũ p̃dicamẽtũ. C Tertio mõ capit̃ pro aliquo poſitiuo, cui priuatiuẽ opponit̃ priuatio, quẽadmodũ dr̃, ꝙ viſui opponitur cæcitas. ¶ Alio mõ capitur pro qualitate diſponẽte ſubiectũ ad bene vel male operandũ & difficulter mobili à ſubiecto, & ſic capit̃ in textu. ¶ Etiã diſpoſitio capit̃ dupliciter. Vno modo largè pro qualitate diſponẽte ſubiectum ad bene vel male operandum, ſiue ſit de difficili mobilis à ſubiecto ſiue non, & ſic eſt ſuperius ad habitũ. Et vr̃ ſic accepiſſe philoſophus in textu cũ dicit, ꝙ omnis habitus eſt diſpoſitio, ſed non ecõtra. Alio mõ capitur ſtrictè pro qualitate diſponẽte ſubiectũ ad bene vel male operandũ, & de facili mobili à ſubiecto, & ſic capit philoſophus in textu cũ ponit differentiam inter habitum & diſpoſitionẽ. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ habitus & diſpoſitio ſic capta non differunt niſi inquantum vnum eſt difficulter mobile à ſubiecto, & aliud faciliter, ꝙ nõ vr̃ variare ſpeciẽ. Sed pro ſecunda ſpecie ſupponitur ꝙ naturalis potentia capit̃ multipliciter. Vno mõ pro potentia qua quis põt aliquid facere, queãdmodũ dicimus ꝙ viſus eſt potentia viſiua, auditus potentia auditiua, & ſic nõ capit̃ hic. Alio modo capitur ꝓ qualitate qua quis poteſt aliquid facere, ſiue talis qualitas infuerit nobis à natura ſiue nõ, & ſic nõ capit̃ hic. Alio mõ capit̃ pro habilitate vel diſpoſitione ſeu promptitudine inexiſtente nobis à natura, per quã ſumus habiles & prõpti ad aliquid faciendum. Ex quo patet ꝙ curſor; inquantum eſt in iſta

Vide Sco. in 4. d. 6. q. 10.

D

 ſpe-

E specie qualitatis, dicit mihi illud qd habet naturalem habilitatem ad bene currendum & nõ quod habet artem currendi. Et naturalis impotentia non est nisi quædam inhabilitas vel indispositio inexistens nobis à natura, per quam aliquis est impotẽs ad aliquid operandũ. Ex quo sequitur ꝙ illa quæ reponũtur in ista specie qualitatis, non sunt nisi habilitates vel inhabilitates inexistentes nobis à natura. Ex quo sequitur falsitas illorum qui dicunt ꝙ in ista specie qualitatis reponuntur omnes ꝓprię passiones, quod falsum est, quia propria passio est in illo prędicamẽto reductiuæ, in quo est illud cuius est passio. Sed in prima specie qualitatis reponuntur omnes actus potentiarum, vt audire, videre, intelligere, velle.

F ¶Dicunt tamen aliqui ꝙ actus & species potentiarum sensitiuarum sunt in tertia specie, quod parum est curandũ. Itẽ omnes scientię & oẽs virtutes, & omnes species intelligibiles sunt in prima specie. Ex quo sequitur ꝙ isti termini intelligere, audire, videre, velle important veras qualitates. licet propter modũ significandi dicantur verba actiua. Ex quo sequitur ꝙ multa sunt verba actiua, quę non significant actionem, sed veram qualitatem.

De specie intelligibili, vide Sco. in di. 3. q. 6.

Tertio sciendum, ꝙ secundum communẽ modum loquendi passio & passibilis qualitas differũt. Nam passio importat qualitates appetitus sensitiui, vel forte etiam intellectiui prout tales qualitates sunt faciliter introducibiles, & remouibiles à subiecto, vt timor, iracũdia, verecũdia, dolor, delectatio, capit̃ qñque tñ ly passio, large, vt se extendit ad qualitates sensibiles vel faciliter remouibiles a subiectis. Sed passibilis qualitas capitur pro qualitate sensibili, vt est difficiliter remouibilis à subiecto. Ex quo sequit̃ ꝙ in ista tertia specie reponunt̃ oẽs qualitates sẽsibiles, vt oẽs soni, oẽs colores, oẽs sapores, oẽs odores, caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas, & etiã spẽs sensibiles, vt lumẽ, oẽs qualitates appetitus sensitiui, vt verecũdia, dolor, timor, & sic de alijs. ¶ Sed pro quarta specie qualitatis supponit̃, ꝙ forma põt capi dupliciter. Vno mõ vt dr̃ ab informando: & sic omne illud qđ informat aliquid dr̃ forma, & sic nõ capit̃ in textu. Alio mõ capit̃ specialiter vt cõuertit̃ cũ figura, & sic capitur hic.

G

H Vnde dicunt aliqui ꝙ figura nõ est nisi quædam qualitas consequens terminationem & ordinẽ partium quantitatis adinuicem, sed ꝓbabiliter potest dici ꝙ figura non est nisi ordo partium ad partes loci vel ad totum, sic ꝙ figura proprie est in ꝑdicamẽto positionis seu situs. Sed dr̃ poni quarta species qualitatis seu modus qualitatis, quia habet quendam modũ prędicandi qualitatis dę prima substantia, seu quendam modum essendi in prima substantia, de quo aliàs in Physica videbitur. Ex quo sequit̃ ꝙ ista quatuor, quę hic assignantur à philosopho, debẽt magis dici modi qualitatis q̃ spẽs, & hoc expresse vr̃ velle Scotus. Vñ modus differt à specie, qa vltra spẽm cõnotat seu importat aliquã accidẽtalitatẽ vel in prędicãdo vel in essendo.

Sco. in 4. d. 61. q. 1. in responsione ad qõnẽ quã ſ in medio.

QVAR-

A QVARTO sciendũ ꝙ (vt visum est in tex.) tres sunt ꝓprietates qualitatis. Prima, qualitati conuenit habere cõtrarium, vt iustitia cõtrariatur iniustitiæ. Pro quo est aduertendum, ꝙ contrarietas in proposito capitur dupliciter. Vno modo largè ꝓ repugnantiã aliquorũ duorũ ad esse in eodẽ subiecto, siue illa sint positiua, siue vnum sit positiuum & reliquum priuatiuũ, siue se expellant actione propriè dicta siue non, & sic iustitia & iniustitia cõtrariãtur. Iniustitia tñ põt capi tripliciter. Vno mõ negatiuè, vt idem est ꝙ non iustitia, & sic iustitia & iniustitia opponuntur contradictoriè. Alio mõ priuatiuè pro negatione iustitiæ in subiecto apto nato, & sic opponunt priuatiuè vel contrariè, capiendo contrarietatem largè, vt se extendit ad
B priuatiuam oppositionem. Alio modo capitur contrariè, & sic importat habitũ oppositũ habitui iustitiæ, & fere sic dicat de omnibus talibus terminis. Alio mõ capitur contrarietas propriè & strictè pro repugnãtia duarum formam se expellentium ab eodẽ subiecto actione propria, cuiusmodi est repugnantia inter quatuor qualitates primas. Et sic dico ꝙ talis propriè cõuenit solum qualitati, sed non omni, & sic non capitur in textu, quia tunc iustitia & iniustitia nõ contrariarentur, nec albedo & nigredo, quia albedo & nigredo nõ se expellunt ab eodem subiecto actione ꝓpria sed solũ actione suarum causarũ. ¶Sed ꝓ secunda ꝓprietate supponitur, vt alias visum est, ꝙ suscipere magis nõ est aliud q̃ perfici in sua entitate, quę perfectio fit ꝓ additione gradus seu partis ꝑfectionalis ad partẽ, sic ꝙ illud qđ hẽt plures gradus seu partes ꝑfectionales in eodẽ C loco & situ dr̃ magis tale, & ꝓ cõtrariũ dr̃ suscipere minus Ex quo patet ꝙ solũ qualitates dicũtur propriè primo & per se suscipere magis & minus. Sed pro tertia proprietate est aduertendũ ꝙ ly secundũ, in secũda ꝓprietate dicit circunstantiã fundamẽtalem & non formalẽ, quia formaliter secundũ nullam qualitatem dicimur similes, sed similitudine dicit aliquid formaliter simile: licet bene secundũ qualitates fundamentaliter seu tanq̃ à fundamento dicimur similes. Vnde propriè similitudo fundatur solũ in qualitatibus, nã similitudo propriè non vr̃ esse aliud quàm conueniẽtia aliquorũ in qualitate. D ¶Ex quo sequitur ꝙ illa quę nõ habent qualitatẽ, nõ dicũtur esse similia. Et residuũ debet exponi cõformiter sicut fuit expositũ in tertia ꝓprietate quantitatis, ¶Et hæc de primo articulo. ¶Quantum ad secundum.

Scot. in quodli. q. 6. art. 1 & i sol. quæsti arg. Hẽrici.

Sco. i 1. d. 19. q. 1. arti. 1. & 2.

DVBITATVR primo, qũo aliqua forma dicatur suscipere magis & minus. De quo dubio sunt diuersæ opiniones. ¶Prima opinio est, ꝙ forma intẽditur & remittitur, ꝓ hoc ꝙ magis & minus permiscetur suo contrario, ita ꝙ quanto magis permiscetur suo contrario, tanto est minus talis, & quanto minus permiscetur, tanto est magis talis. Et hæc opinio probatur auctoritate philosophi tertio Topicorũ dicẽtis, ꝙ quæcũq; sunt in permixtiora c[illegible]arijs, sunt magis talia, vt albius est quod est nigro

Forma qũo dicit suscipere magis & minus.

 gro

E gro ĩpermixtius. ¶Sed cõtra hoc arguitur, q̃a multæ sunt formæ quæ intenduntur & remittũtur. quæ non habẽt cõtrarium, igitur. Antecedens patet de lumine, cui nihil est contrariũ. Patet ẽt de visione beatifica, cui nihil est contrariũ, & de multis aliis quæ tamen intenduntur & remittũtur. Item sequeretur ꝙ nullus posset acquirere virtutem aliq̃, quin acquireret vitiũ, quia illã in summo nõ acquirit, ergo erit permixta cõtrario.
1. T op. cap. 7. Ideo respondetur ad auctoritatem philosophi, quòd philosophus per permixtionem contrarij, intelligit quendam accessum similitudinis ad contrarium, ita quòd sit sensus, quęcunque sunt in permixtiora contrarijs, idest minus accedunt ad contrarium, sunt magis talia, vt illud est albius, quod est nigro in pmixtius. i. ad nigrũ minus accedẽs.
F ¶Alia est opinio quę ponit ꝙ forma intenditur & remittitur ẜm dispositionẽ subiecti in quo est, ita ꝙ si subiectum sit magis dispositũ, forma erit intensior, & si sit minus dispositũ, forma erit remissior. Sed contra hanc opinionem arguitur, ꝙ formæ spirituales intenduntur & remittuntur, & tamen nõ requirunt aliquam dispositionem præuiam in subiecto. Itẽ sequeretur ꝙ forma separata à subiecto non posset intẽdi, quod est falsum, igitur. ¶Tertia opinio est, ꝙ forma intẽdit & remittitur per maiorẽ vel minorẽ radicationem, quã habet in subiecto. Sed contra hoc arguitur, quia tunc sequeretur, ꝙ vbi forma esset magis radicata, ibi subiectũ esset magis talis. Consequens est falsum, & falsitas apparet in multis G per experientiam, quia videmus aliquos nigros à natura, & aliquos nigriores pro aliquo tempore, igitur. Etiam rubedo causata ex verecũdia aliquando est intensior, quàm rubedo causata à natura, & tamen rubedo causata ex verecundia est minus radicata, q̃ rubedo causata à natura. Sco. n 1. d. 17 q. 4. dittu. e & in sol. q. Ideo relictis istis opinionibus tanq̃ falsis ponitur opinio vera, dicens ꝙ forma dr̃ suscipere magis & minus secũdum ꝙ plures vel pauciores gradus vel partes perfectionales hẽt in eodem loco & situ se penetrãtes adinuicẽ, ita ꝙ bene sequitur, ista forma suscipit magis ergo habet plures gradus vel partes perfectionales se penetrantes in eodem subiecto & situ. Et aduerte ꝙ isti gradus seu partes, per quas aliquid dicitur suscipere magis & minus, sunt semp eiusdem speciei inter se & cum forma, q̃ H dicitur suscipere magis & minus, vt albedo dicitur maior albedo per partes perfectionales quarum quęlibet est qualitas. Ex quo patet quòd gradus non est aliud, q̃ pars perfectionalis eiusdem speciei cũ illa forma cuius est gradus. Gradus quid. Vnde nũquã aliquid dicitur magis tale nisi per aduentũ alicuius partis vel gradus formæ. Et aduerte ꝙ isti gradus nõ dñr se penetrare idiuisibiliter, sed diuisibiliter, sic ꝙ vnus totalis gradus penetret totũ aliũ gradũ, & parspartẽ, sed nõ q̃libet pars q̃libet partẽ, nisi forte esset ĩ subiecto indiuisibili. Et si qs arguat, nulla forma dicitur suscipere magis vel minus, igitur. Antecedẽs pbatur, q̃a vel esset forma quæ pfuit ante

A te aduentum gradus, vel forma q̃ de nouo acquiritur. Non forma quæ prius fuit, quia illa nõ habet plures gradus q̃ prius, nec forma q̃ de nouo acquiritur vt notum est. Respõdet ꝙ de rigore sermonis ista est falsa, forma dr̃ suscipere magis & minus, vt bene probat argumentũ: similiter ista, forma intenditur: Sed dẽt capi in isto sensu, ꝙ forma composita ex gradu de nouo acquisito & gradib. præcedentibus est perfectior q̃ forma quæ prius fuerat, quia forma q̃ præ fuerat non est nisi pars illius formæ quæ de nouo ſm partem acquiritur. ¶ Et si quis dicat, quælibet forma quæ intenditur habet infinitas partes, cum quodlibet diuisibile sit diuisibile in infinitũ: ergo vna nõ est intẽsior nec perfectior q̃ sit alia. Respondetur ꝙ quælibet habet infinitas partes proportionales, non tamen infinitas partes æquales perfectionis inter se, secundum quas forma dicit̃ esse intensior vel remissior.

B

Hoc dubium disputat Scot. li. 1. d. 17. q. 1. in 1. art.

DVBITATVR secundo. Vtrũ in intensione formæ primus gradus corrũpatur in aduentu secundi gradus. Ad hoc respondẽt aliqui ꝙ quã do forma intenditur adueniente secũdo gradu, prior gradus corrũpit̃, ꝙ probant primo sic, quia termini motus sunt incompossibiles, sed gradus formæ p̃existens & sequẽs sunt termini motus, quia primus est terminus à quo & secundus est terminus ad quem. Item illi gradus sunt eiusdem speciei: ergo non sunt compossibiles in eodẽ subiecto, quia accidentia solũ numero dr̃ia non possunt esse simul in eodem subiecto. Item si gradus præcedens maneret, tunc forma mutaretur de gradu in gradum, & sic esset subiectũ trãsmutationis, quod est falsum. ¶ Sed his rõnibus non obstantibus aliter rñdetur. s. ꝙ in intensione formæ, gradus præcedens non corrumpitur in aduentu secundi gradus, quod patet p exempla de luminibus duarum candelarũ: illa duo lumina simul in medio congregata & simul manẽtia reddunt medium luminosius q̃ faceret lumẽ vnius cãdelæ, ideo patet ꝙ per additionẽ gradus ad gradũ in eodẽ subiecto totum redditur intensius. Non videtur etiã à quo talis gradus præexistẽs corrumpatur. Non enim potest dici ꝙ à gradu sequenti cum sint eiusdem rationis, nec ab agẽte, cum ab eodem agente possint produci tales gradus. ¶ Ideo ad rationes primæ opinionis. ¶ Ad primam dr̃ ꝙ termini motus sunt duplices, qui dam sunt intrinseci & immediati, qui non sunt aliud q̃ priuatio & forma seu habitus talis priuationis, & isti sunt incompossibiles. Alij sunt mediati & extrinseci, & tales sunt bene adinuicem cõpossibiles, sicut sũt gradus præexistẽs & gradus sequẽs. ¶ Ad secundam patuit solutio alias, quo duo accidentia solo numero differentia possunt esse simul in eodem subiecto, & hoc in capitulo ad aliquid. ¶ Ad tertiam dicitur ꝙ aliqui dr̃ mutari dupliciter. Vno mõ subiectiuè, sicut est subiectum quod recipit aliquam formam. Alio modo terminatiuè, quemadmodum forma q̃ acquiritur. ¶ Dico tamen quòd gradus præexistens nullo istorũ modorum

C

Scot. in 4. d. 1. q. 4. in respõ.

D

E rum mutatur, quia de rigore ista nõ conceditur forma intenditur, vt visum est in dubio præcedenti. ¶ Sed restat paruum dubium. vtrũ isti gradus per quos forma dicitur intendi, distinguunt realiter? ¶ Rñdetur breuiter q sic, quia quando aliqua sic se habent q vnum actualiter producitur reliquo non producto, & vnum potest corrũpi reliquo remanente: illa distinguũtur realiter, sed gradus isti sunt huiusmodi: igitur. Dico tñ q ex ipsis potest fieri, & de facto fit vna totalis forma, ideo habent vnionem & penetrationem adinuicem in eodem subiecto & etiam in eadẽ parte subiecti.

Dubitó.

F Dvbitatvr Tertio qd sint sex vltima prædicaméta, de quibus Arist. parum locutus est. Respondet per aliquas propositiones. ¶ Prima, sex vltima prædicamenta non sunt entitates absolutæ, sed sũt respectus extrinsecus aduenientes. ¶ Secunda propositio actio prædicamentũ, non est nisi respectus agentis ad passum, & passio est respectus patientis ad agens, & non est actio neq; passio illa forma, quæ producitur ab agente in passum, vt quando ignis producit calíditatẽ in aqua, illa caliditas non est actio, sed magis est terminus saltem immediatus actionis. Et siquis dicat, nullus respectus est prior suo termino, sed actio est prior illa caliditate, quia actio est principium producendi illam caliditatem, igr actio nõ est respectus. Respondetur, negãdo minorem, & ad probationem dr, q neq; actio, neq; productio est principium productiuum caliditatis, licet productio sit principium denominandi producens, & actio principium denominandi agẽs, & iõ agẽs nõn dicitur formaliter agens productióe, sed actione. Vnde ipsius ignis ad ipsam calíditatem productam est respectus intrinsecus, qui vocat productio vel eductio, & ipsius caliditatis ad aquam recipientem illam caliditatem est alius respectus extrinsecus, qui vocatur receptio, sed ipsius ignis transmutantis ad aquam trãsmutatam est respectus extrinsecus adueniens, qui vocatur actio. Vnde actio potest bene dici principium in denominando, sed nõ in efficiendo saltem illam caliditatem. ¶ Secũdo sic. Nullus respectus potest habere plures terminos immediatos essentialiter distinctos, sed actio habet plures terminos, quia terminat ad illam formam productã & ad passũm. Respondetur, q actio quæ est prędicamentũ, terminatur ad passum tanquam ad terminum totalẽ & remotum, potest etiam determinari ad illam qualitatem tanq̃ ad immediatum, & hoc non est inconueniens. ¶ Tertiò sic: Omnes respectus mutui sunt in eodem prædicamento, sed actio & passio sunt respectus mutui: igitur. Respondetur, q illa maior est vera de respectibus intrinsecus aduenientibus, sed non oportet ipsam esse vniuersaliter veram de respectibus extrinsecus aduenictibus, cuiusmodi sunt actio & passio. Ex quo sequitur q actio non est nisi respectus extrinsecus, a quo agens formaliter dicitur agens, & est in proprio agente subiectiue, & passio est respe-

Quid sũt sex vltima prędicamenta.

G

H

A respectus, quo patiens formaliter dr̃ patiens, & est subiectiue in patiente. Ex quo sequitur, ꝙ qñ dicit Ari. in textu ꝙ actioni in est contrarietas, ibi capit contrarietatem large. ¶ Tertia propositio, duplex est. Quando .s. actiuum & passiuum. Actiuum est respectus extrinsecus tẽporis ad rẽ temporalem .i. mensuratam & contentam per tempus. Sed quando passiuum est respectus extrinsecus rei temporalis ad ipsum tempus. Et aduerte, ꝙ nullum istorum facit prædicamentum, sed Quando ꝙ est superius & commune ad quando actiuum & quando passiuum. ¶ Quarta ꝓpositio duplex est vbi .s. vbi actiuum & vbi passiuum. Vbi actiuum est respectus loci ad rem locatã. Sed B vbi passiuum est respectus extrinsecus rei locatę ad ipsam locũ, sed nullum illorum est prædicamentũ, sed vbi quod est commune ad vbi actiuum & vbi passiuum. ¶ Quinta propositio: Situs seu positio prædicamẽtum non est aliud nisi ordo partium alicuius totius ad partes loci. ¶ Sexta propositio. Habitus non est nisi respectus extrinsecus alicuius habitus, vt tunicæ, vel alicuius alterius huiusmodi ad rem habituatam. Et de omnibus istis magis prolixe visum est in summulis. ¶ Et hæc de secundo art. ¶ Quantum ad tertium articulum sit.

Artic. 3. ¶ CONCLVSIO responsalis. ¶ Diffinitio qualitatis & diffinitio qualis, & eorum proprietates & species sunt a philosopho sufficienter assignatæ in textu. Et hæc conclusio relinquitur probata ex primo & secundo articulis. ¶ Ad rationes patet C solutio ex dictis de primo argumento. ¶ Ad secundam patet etiam solutio. Et aduerte tamen ꝙ illa diffinitio qualitatis datur per ly quale tanquam per aliquid notius nobis, & ly quam, in illa diffinitione proprie debet referre formam accidentalem sub intellectam: ita ꝙ sit sensus, qualitas est forma accidentalis, secũdũ quam supple formam accidentalẽ aliquid dicitur quale. ¶ Ad tertiam dicitur ꝙ illa quatuor (vt visum est) non sunt proprie species sed modi qualitatis. Dico vlterius, ꝙ habitus & dispositio proprie capta differũt, quia vnum est de difficili mobile, aliud de facili, & hoc sufficit ad hoc ꝙ coniungantur per coniunctionẽ. ¶ Ad quartam dicitur q· forma ge- D neraliter capta, vt dicitur ab informando, est bene communis ad formas substantiales & accidentia, sed non forma specialiter capta, vt visũ est in primo articulo. ¶ Ad quintam patebit solutio in capitulo de oppositionibus qualiter albedo & nigredo, vel caliditas & frigiditas dicunt contrariari adinuicem. ¶ Ad aliam partem dicitur ꝙ forma dicitur esse simplex & indiuisibilis, vt simplex opponitur compositioni ex materia & forma & nõ compositioni quæ est ex suis partibus, quę sunt gradus ꝑfectionales. ¶ Ad aliam partem patet solutioni in primo arti.

Quotiens autem solet opponi dicendum est. Dicitur autem alterum alteri opponi &c.

¶ ISTE

E ISTE est tertius & vltimus tractatus huius libri, in quo philosophus determinat de post pdicamentis, & cōtinet quinq; capitula, ſm ꝙ quinque sunt post pdicamenta. ¶In primo capitulo determinat de primo post pdicamēto.ſ. de oppōne: enumerādo suas spēs: dicēs ꝙ alterū dr̄ alteri opponi quadrupliciter.ſ. relatiue, vt duplū opponit dimidio: cōtrariè, vt malū bono: priuatiue, vt habitus priuationi: cōtradictoriè, vt sedet nō sedet. Deinde notificat pdicta diffinitiue. ¶Et primo relatiue opposita: dicēs ꝙ relatiue opposita sunt q̄ ea ipsa q̄ sunt oppositorū dn̄r aut quomodolibet aliter ad aliud, vt duplū dr̄ opponi dimidio. Sed quia aliquis
F posset obijcere dicendo, ꝙ prædicta diffinitio conuenit contrarijs, quia cōtraria videtur dici ad aliud. Hanc obiectionē remouet philosophus: dicēs ꝙ contraria ꝑ denominato nullo mō referuntur adinuicē, qđ probat duobus exēplis, primū vt malū non dr̄ boni malum, sed bene dr̄ bono contrarium, ſm, vt nigrum non dr̄ albi nigrum sed albo cōtrarium, sed si capiatur pro per se significato bene dn̄r ad aliud. Deinde determinat de contrarijs supponendo diuisionē eorū.ſ. mediata & immediata. ¶Primo diffinit membra illius diuisionis, dicens, contraria immediata sunt quorū necesse est alterū inesse suo proprio susceptibili, vt ægritudo & sanitas sunt contraria immediata corporis animalis, vnde necesse est aīal, vel esse sanū, vel esse lāguidū seu ægrū. Similiter par & impar sunt cōtraria immediata respectu numeri, omnis.n. numerus est par vel impar, G abūdans vel perfectus. Sed contraria mediata sunt quorū nō est necesse alterū inesse suo proprio susceptibili, de quibus dat duo exē. ¶ Primum, albū & nigrū sunt duo contraria mediata respectu corporis, quia non est necesse omne corpus esse albū vel nigrū, quia potest esse corpus fuscum & pallidum. ¶Secundū exemplum: prauum & studiosum sunt duo contraria mediata, quia non est necesse vnumquodque esse prauum vel studiosum. Et subdit quod duplicia sūt contraria mediata, quædā sunt quorum media sunt nota, vt inter albū & nigrum, quorum media sunt nota.ſ. fuscum & pallidum. Alia sunt quorum media non sunt nota, sed nominantur per negationem vtriusque extremi, vt inter prauum & stu- H diosum est aliquod medium, quod .ſ. nec est prauū nec studiosum. Deinde determinat de priuatiuè oppositis: dicens ꝙ priuatiuè opposita habent fieri circa idem subiectum ordine irregressibili & tempore determinato à natura. ¶In qua diffinitione tangūtur tres conditiones requisitè ad priuatiuè opposita. ¶ Primo, ꝙ habeant fieri circa idē, vt visus & cæcitas circa oculū. ¶Secūdo, ꝙ habeāt fieri ordine quodā. ¶ Tertio, ꝙ habeāt fieri tēpore determinato, q̄a tūc dicimus aliquid priuari, q̄n non habet hoc qđ natū est habere & tpe determinato: non.n. dicimus edētulū qui nō habet dētes, nec cæcū qui nō habet visum, sed qui non habet q̄n natus est habere. Quædā .n. sunt res genitæ, quæ neq; visum neq; dētes

A tes habent, & tamen non dñr edétatr & cæcę. Deinde ponit dñam inter priuari & priuationem, & inter habitū & habere habitū, dicés, ꝙ priuari non est priuatio, nec habere habitum est habitus, quia visus est habitus, & tñ non est habere habitum, habere.n. visum non est habitus scilicet visus, licet habere visum sit habere habitum. Similiter cæcitas est priuatio & non est priuari: licet cęcū esse sit priuari: ergo priuatio non est priuari. Hoc probat etiam ratione, nam si illa essent eadem prædicarentur de eodem, quod est falsum, quia homo bene dr̃ cæcus & priuatus, & nullo modo dr̃ cæcitas aut priuatio. Conueniunt tñ priuari & habere habitū cū priuatione & habitu, q̃a priuari & habere habitum eodem B modo opponuntur sicut habitus & priuatio quæ sunt sua abstracta. Consequenter determinat de contradictorijs, ponendo conuenientiam, & differentiā inter affirmationē & negationē & res quæ subiacent affirmationi & negationi: dicens, ꝙ res quæ subiacent affirmationi & negationi nō sunt affirmatio, neq; negatio: cū affirmatio sit oratio affirmatiua, & negatio oratio negatiua: Nullum autem illorum quæ subiacent affirmationi vel negationi est oratio. Cóuenientia talis est, quia sicut affirmatio & negatio opponuntur cótradictoriè, ita res quæ subiacent affirmationi vel negationi, vt sicut sedet & non sedet opponuntur contradictoriè, ita res significatę q̃ illis subiacēt, opponūtur cōtradictoriè. ¶ In secunda parte principali ponit dñia inter spēs oppositionis. ¶ Et primò ponit C duas dñas inter priuatiuè opposita & relatiua. ¶ Prima, quia relatiuè opposita referuntur ad inuicem sub habitudine alicuius casus: nō aūt priuatiue opposita. Non.n. dr̃ visus cecitatis visus nec ecōtra, licet bñ dicatur cęcitas visionis priuatio. ¶ Secūda dña, q̃a relatiue opposita sunt reciproca.i. dñr ad conuertentiam, non autem priuatiue opposita. Deinde ponit dñā inter cōtraria & priuatiue opposita. Et primò probat, ꝙ cōtraria immediata differant a priuatiue oppositis, quia in ipsis necesse est semꝑ alterū in esse suo proprio susceptibili, sed in priuatiuis non est necesse. Non.n. est necesse animal esse vidēs vel cæcū, vt patet de catulo ante nouū diem. Deinde probat de con D trarijs mediatis, quia nunquā est necesse alterū illorū inesse suo proprio susceptibili: nisi alterum eorū insit a natura, vt calidum igni. Non oportet.n. omne corpus esse nigrū vel album, calidum vel frigidum: licet in illis quorū alterū in est a natura necesse sit vnū determinate in esse, & impossibile est reliquum inesse: non.n. est possibile ignē esse frigidū, neq; niuē nigrā. In priuatiue aūt oppositis aliq̃n necesse est alterum inesse. s. post tēpus determinatū. Deinde probat rōne omnia contraria differre a priuatiue oppositis, quia in oībus cōtrarijs pōt fieri mutatio de vno in aliud & ecōtra, nisi alterū insit a natura, vt sanus pt̃ fieri lāguidus, & studiosus & prauꝰ & ecōtra. Sed ī priuatiue oppositis q̄uis possit fieri mutatio ab habitu ī priuationē: ñ tñ a priuatione

E uatione in habitum, quia cæcus non est iterum factus videns. Deinde ponit differentiam inter contradictoria & alia opposita, quia in solis contradictorijs necesse est alterum esse verum & alterum esse falsum. Et q hoc in alijs nõ sit necesse probat, q̃a sanitas & languor sunt contraria, & duplum & dimidium relatiue opposita, visus & cæcitas priuatiue opposita, & nullum istorum est verum aut tem falsum, quia omnia illa dñr sine complexione, eorum autem quæ secũdum nullam complexionẽ dicũtur nihil est verum aut falsum. Deinde remouet vnum dubiũ, quia posset aliquis dicere, q etiam in complexis reperitur cõtraria oppositio, F priuatiua, & relatiua, in quibus necesse est alterum esse verum & alterum falsum, vt Socrates est sanus: Socrates est æger, & est languidus. Dicit phylosophus, q in talibus non est necessarium vnum istorum esse verum & alterum falsum, quamuis si Socr. sit, oportet alterum esse verum & alterum esse falsum, tamen quando Soc. non est, ambę sunt falsę. Sed in contradictorijs necesse est alterũ esse verum & alterum falsum, quia si Socrates sit siue non, necesse est ipsum languere vel non languere. Ex quibus concludit q proprium est cõtradictorijs semper vnum esse verũ & alterum falsum. ¶ In tertia parte principali ponit quinque proprietates contrariorum. ¶ Prima est, quòd bono de necessitate malum est contrarium: malo autem aliquando bonum est contrarium aliquando malum. Primam partem probat inductiue, vt sanitati contrariatũ languor, G & iustitiæ iniustitia, & fortitudini debilitas: Secundam partem probat egestati contrariatur superabundantia, licet hoc sit in paucis, quia in pluribus malo contrariatur bonũ. ¶ Secunda, non est necesse si vnum contrariorum sit, reliquũ esse, quia omnibus existentibus sanis, sanitas erit non ægritudo. ¶ Tertia proprietas, si cut nõ est possibile propositiones cõtrarias simul esse veras, ita est impossibile contraria simul in esse eidem, vt si Socrates sit sanus, ipse non erit languens. ¶ Quarta proprietas: oĩa contraria habent fieri circa idẽ specie vel genere, vt languor & sanitas circa corpus, iustitia vero & iniustitia circa animam. ¶ Quinta proprie- H tas: necesse est omnia contraria esse in eodem genere vel in cõtrarijs generibus, aut ipsa esse contraria genera, vt album & nigrum sunt in eodẽ genere, iustitia & iniustitia sunt in contrarijs generibus, sed bonum & malum sunt contraria genera.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & proprie &c.

Istud est secundum capitulũ huius tractatus, in quo Philosophus determinat de secũdo post prædicamẽto, quod est. Prius dicens, quòd aliquid dicitur prius quadrupliciter. ¶ Primo dicitur aliquid prius secundum tps, quod est antiquius vel senius altero. ¶ Secũdo modo aliquid dicitur prius à quo non conuertitur subsistendi consequẽtia. Vocatur autem subsistendi consequẽtia qua arguitur

A guitur ab antecedente de est secūdo adiacente ad consequens de est secū do adiacente, & secundum istū modum vnum est prius duobus, quia duobus existentibus necesse est vnū esse, vno autem existente, non est necesse duo esse. ¶ Tertio mō, aliquid dicitur prius alio ordine naturæ & compositionis, vt in geometria elementa sunt priora his quæ describū tur, vt lineæ figuris, & in grammatica, elementa. i. literę sunt priores syllabis, & in rhetorica proœmium est prius narratione. ¶ Quarto mō aliquid dicitur prius quod est dignius & honorabilius, secundum quē modum philosophi consueuerunt dicere honorabiliores & magis a se dilectos esse priores. Consequenter sub B iūgit vnum alium modum prioris, secundum quem aliqua duo cōuertuntur secundum essendi consequē tiam & vnum est causa alterius, ita ꝙ illud quod est causa alterius dicitur prius natura, vt res & oratio vera de ipsa re conuertuntur secundū essendi consequentiam, nam si est homo, tunc vera oratio in qua dicitur, homo est, & si ista homo est sit vera, tunc est ita in re ꝙ homo est, & res est causa veritatis orationis. Ab eo enim ꝙ res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem & proprie quorum generatio est in eodem tēporē.

Iste est tertius tractatus in quo determinat phylosophus de tertio post pdicamēto qđ est Simul: dicens, ꝙ tres sunt modis simultatis. ¶ Primo dicuntur aliqua simul tempore quorum generatio est in eodem tempore. ¶ Secundo modo dicuntur simul natura, quæcunque conuertunt̃ sm̃ essendi consequentiam & neutrum est causa alterius, vt duplum & dimidium, omnia relatiua, vt si duplum est, dimidium est. ¶ Tertio modo dicuntur simul natura quæcunq; ęqualiter diuidūt aliquod genus, vt gressibile, volatile, & aquatile, quibus animal diuiditur, & vnum non est prius aut posterius alio, iō ipsa sunt simul natura, licet genus pcedat natura suas differentias, tamen illæ differentiæ inter se sunt simul natura. C

Motus autem sex sunt species generatio, corruptio, augmentatio, diminutio &c. D

Istud est quartum capitulum huius tractatus, in quo determinat philosophus de quarto post prædicamē to quod est motus: cuius assignat sex species, quæ sunt, generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, & loci mutatio, & dicit, ꝙ manifestum est de alijs motibus ab alteratione ꝙ sunt ad inuicem distincti. Sed de alteratione videtur esse dubium, an ab alijs distinguatur eo ꝙ illud quod alteratur videt̃ necessario moueri alijs motibus. Respōdet ꝙ non oportet, quia passibile est aliquid pluries mutari secundum qualitates, vt puta de albedine in nigredinem absq; hoc ꝙ augeatur vel diminuatur aut alio motu moueatur. ¶ Sequeretur etiam ꝙ omne ꝙ mutaretur alijs motibus necessario alteraretur, quod est falsum, quia qua-

drangulus

E drāgulus addito Gnomoni augmētatus est, & tamen circa ipsam nō est facta alteratio. Consequenter determinat de contrarietate motus, dicēs ꝙ vniuersaliter motui contrariatur quies: licet aliquando motus cōtrariet motui, vt generationi contrariatur corruptio, & augmentatio diminutio, sed loci mutationi contrariaē quies secundum locum, & etiam sibi contrariatur mutatio secundum contrarium locum. vt mutationi q̄ est sursum, contrariatur mutatio q̄ est deorsum. Deinde subdit, ꝙ motui alterationis nō est facile assignare contrarium non.n. videtur aliq̄d sibi opponi, sed potest dici ꝙ alterationi secundum vnam qualitatē cōtrariatur quies secundum eādē qualitatem, vel alia alteratio quæ est se-

F cundum contrariam qualitatem, vt album fieri ad id quod est nigrum fieri, contrarium est.

Habere autem multis dicitur modis, aut enim tāquā habitum & affectum, aut quamlibet qualitatem.

Istvd est Quintum capitulum huius tractatus, in quo determinat Philosophus de vltimo post p̄dicamento, quod dr̄ habere, dicens: Habere dr̄ octo modis. ¶ Primus modus est habere affectum idest qualitatem, vt habere disciplinā vel virtutem. ¶ Secundus modus est, habere quantitatem, sicut magnitudinem. ¶ Tertius modus est, habere ea quæ circa corpus sunt, vt vestimētum & tunicā. ¶ Quartus modus est habere aliquid in membro per modū ornamenti, vt habere annulum in di G gito. ¶ Quintus modus est, habere membrum siue partem integralem, vt manum vel pedem. ¶ Sextus modus est, habere contentum, vt lagena habet vinum. ¶ Septimus modus est habere possessionem, vt domum vel agrum. ¶ Octauus modus est, habere vxorem: vt vir dicitur vxorem habere, & econuerso, iste modus est alienissimus, quia qui habet habeē: Deinde se excusat philosophus ab enumeratione aliorum modorū habere, dicens ꝙ forte sunt alij modi habere, quā illi qui dicti sunt: tn̄ modi magis consueti sunt enumerati.

An diuisiones, & species quinque post prædicamentorum sufficienter sint assignatę. H

Qvaeritvr circa textum, vtrū diuisiones & species siue modi quinq; postprædicamentorū sint a phylosopho, in textu conuenienter assignatæ. ¶ Arguitur primo ꝙ non, mediū opponitur extremis, & non aliquo istorū modorum: igitur. Minor patet, quia non opponitur priuatiue, neq; contradictorie, neq; relatiue vt notum est, neq; cōtrarie, quia contraria maxime dicuntur distare adinuicē. Itē albedo & nigredo opponuntur adinuicem, & non aliquo istorū modorum: igitur. Minor probaē, quia maxime esset cōtrarie, sed hoc nō, quia cōtraria sūt formæ actiuæ & passiuæ, sed albedo & nigredo nō sunt huiusmodi: igitur. Itē vel albedo opponeretur nigredini q̄ est, vel nigredini quæ non est, sed nullū isto-

A istorũ est dicendum, vt alias visum est: igitur. ¶ Arguitur secundo sic: Locus sursum & locus deorsum opponuntur, & non aliqua istarum specierum: igitur. Maior patet, quia omnis motus est de opposito in oppositum, sed a loco sursum ad locũ deorsum fit motus: igitur opponuntur. Minor probatur, quia maxime esset contrarie, sed hoc non, quia tam locus sursum q̃ locus deorsum sunt quantitates: mõ quantitati nihil est contrarium. ¶ Tertio sic arguit. Nulla opponuntur relatiue. igitur. Antecedens probatur, quia illa q̃ sunt simul natura & posita se ponunt, non opponuntur adinuicẽ, sed sic est de relatiue oppositis: igitur. Item pater non opponitur filio, cum pater sit cõ B seruatiuus ipsius filij. ¶ Quartò sic arguitur. Nulla sunt priuatiue opposita: igitur. Antecedẽs probatur: si.n. aliqua essent priuatiue opposita, maxime essent ista visus & cæcitas, sed consequens est falsum: igitur. Minor probatur, quia vel visus opponeretur priuationi quæ non est, vel priuationi quæ est. Non primum, quia quod non est, nulli opponitur. Nec secundum, quia visui Platonis non opponitur priuatiue cæcitas sortis, ex eo ꝙ priuatiue opposita habẽt fieri circa idem subiectum. ¶ Quinto sic arguitur: Ens & non ens sunt opposita contradictorie, & tamen non oportet ꝙ si vnum sit verum ꝙ reliquum sit falsum, quia neutrum est verũ neq; falsum: cum sint ambo incomplexa. Item chimera est ens, chimera est nõ ens, sunt contradictoriè opposita, & tñ sunt ambo cõplexa & sunt ambo falsa: cũ vtraq; sit affirmatiua, cuius subiectũ pro nullo supponit. C ¶ In oppositũ est philosophus in textu. In quæstione sicut in cæteris erunt tres arti. Quantum ad primũ.

PRIMO sciẽdũ, ꝙ phylosophus non loquitur hic de oppositione cõplexa, seu de oppositione propositionum, quia de tali sufficienter determinabitur i primo perihermenias. Sed hic determinat de oppositione incomplexa, quæ non est nisi repugnantia aliquorũ duorũ non se permittẽtium simul & semel in eodem respectu eiusdem, & talis proprie primo & principaliter inuenitur ex parte significatorum per terminos, & secũdario solum inter terminos. Art. 1.

D Vnde termini non dñr opponi proprie nisi quia res significatę per ipsos opponuntur, non.n. magis opponuntur isti duo termini, albedo & nigredo, q̃ isti duo termini Petrus & Ioannes: nisi rõne rerum significatarum. Et si quis dicat eadẽ est res, q̃ significatur ꝑ relatiue opposita, quia per ipsa non significatur nisi substantia, vt per istum terminum pater, & per istum terminum filius, idem potest significari scilicet substantia. Respondetur ꝙ licet per illos terminos idem significetur quantum ad significatũ materiale: nõ tamen quo ad significatum formale, nã pater quo ad significatũ formale significat paternitatem, quæ est alia res a filiatione significata per illum terminũ filius. Ex quo sequitur ꝙ ista oppositio incomplexa est attendenda primo ex parte significatorum principalium & formalium terminorum, & non mate- Sco. in 1. d. 4. q. 2. in princ. respon.

A ex extremis, ſed quia magis apparet conuenire cum extremis quam extrema inter ſe, vt rubeũ mediat inter album & nigrum, non quia rubedo cõponatur ex albedine & nigredine, ſed q̃a magis cõuenit cũ albedine & nigredine, quã albedo & nigredo inter ſe, & à negatione talis medij dicuntur contraria immediata, & non per negationem cuiuſcunq; medij.

TERTIO ſciẽdum, ꝙ priuatio eſt duplex, quædam eſt propriè dicta, quæ negat actum & potentiam, ſeu diſpoſitionẽ ad illum actum, vt cęcitas, & à tali nõ poteſt fieri regreſſus naturaliter, licet benę ſupernaliter. Etiam poteſt fieri regreſſus ad talem habitum naturaliter ſi Deus cõcurreret ſecundum ſuam influentiã generalẽ, etiam ad eũdem habitum B numero. Alia eſt, quæ ſolum negat actum & non potentiam, ſeu diſpoſitionem ad actũ, vt quies negat motũ & non diſpoſitionem ad motum, & à tali bene poteſt fieri regreſſus naturaliter. ¶Supponitur vltra, ꝙ habitus & priuatio habent fieri aliquãdo circa idem in eodẽ genere proximo, & iſto modo talpa diceretur cęca, q̃a in quantum animal eſt apta videre. Alio modo circa idem in genere remoto, & ſic planta bene diceretur cęca, quia in quantum viuens nata eſt videre, & ſic poteſt diffiniri cęcum, Vnde cęcum eſt animal non videns, nec potens videre, & eſt de genere illorum, quorũ aliquod natum eſt videre. Vel ſic, cęcum eſt animal non videns, tunc & taliter quomodo natum eſt videre. ¶Dicitur notanter tunc, quia licet catulus ante nonum

Scot. lib. 3. d. 28. q. 3. & 2. Et lib. 4. diſt. 14. q. 3.

diem non videat, tamen non d̃r cęcus, quia tunc non habet tp̃s determinatum. ¶Dicitur notanter taliter q̃uo, quia licet aliquis dormiat vel claudat oculos, tamen non eſt cęcus, quia non taliter natus eſt videre. Sed pro contradictorijs ſupponitur, ꝙ contradictoria ſunt quorum vnum eſt poſitiuum, & alterum implicans id cum negatione infinitante, vt homo, non homo. Vnde d̃ria eſt inter negationem infinitantem & priuantem, quia negatio infinitans ſimpliciter negat terminum non cum aptitudine ad aliquem actũ, & vocatur ſecundum Scotum negatio extra genus. Sed negatio priuans negat terminũ cum aptitudine ad actum, & cęcitas negat viſum cum aptitudine ad ſubiectum, & vocatur per Scotum D negatio in genere. ¶Et aduerte, ꝙ quando dicitur neceſſe eſt alterũ cõtradictoriorum eſſe verum, & alterũ falſum, dicunt aliqui ꝙ hoc debet intelligi de contradictorijs complexis, quia contradictoria incomplexa non ſunt vera, neq; falſa. Sed quia Ariſt. non v̄r hic loqui dę oppoſitione complexa, ſed incomplexa, ideo poteſt ſic exponi, Neceſſe eſt alterũ eſſe verum, & alterum eſſe falſum, i. neceſſe eſt alterũ verè enunciari & alterũ falſæ de quolibet ſingulari ſingulariter & vniuocè tẽto, diuiſim & copulatiuè mediante copula nõ ampliata. Et d̃r notanter ſingulari, quia de aliquo cõi põt vtrunq; verè dici, vt homo eſt albus, hõ eſt non albus. ¶Dicitur notanter vniuocè tẽto, q̃a ſi ſint duo vocati hoc nomine ſortes, quorũ vnus ſit albus, & alius niger,

E tunc istæ sunt veræ, sortes est albus, sortes est non albus. Et dr̄ notāter diuisim, quia copulatim & disiunctim possunt de aliquo singulari verè dici, vt de scuto pro media parte albo & pro media parte nigro verum est dicere hoc est album, hoc est non album. Etiā de scuto totaliter albo verum est dicere, hoc est album, vel nō albū, & huius rō est, quia disiunctū ex contradictorijs supponit pro quo licet ente mundi, ideo tale disiūctū potest dici de quolibet ente mundi.

An alterū contrar orum necessario insit.

QVARTO sciendū ꝙ circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶Prima, vtrū ista sit vera vel falsa: necesse est alterū contrariorū immediatorum inesse suo ꝓprio susceptibili. Et vr̄ quòd non, quia illa indefinita est falsa, cuius nulla singularis est vera, sed sic est ꝙ istius indefinite nulla singularis est vera: igitur. F Respondetur breuiter quod aliqui dicunt illam esse falsam propter rationem factam. Dicunt tamē alij, ꝙ ipsa est vera, & ꝙ non est inconueniēs aliquā particularem vel indefinitam esse veram, cuius nulla singularis est vera, cuiusmodi est ista, alterum cōtradictoriorum contingentium esse verum, est necessarium, ipsa est vera; & tamen nulla singularis est vera. Dicunt etiam ꝙ aliqua vniuersalis est impossibilis, cuius quælibet singularis est possibilis, vt demōstratis duobus contradictorijs contingentibus ipsa est impossibilis, vt puta ista vtrū que contradictoriorum contingentiū est verum, tamen quælibet singularis est possibilis. ¶Alia difficultas quæ albedo opponatur nigredini.

Qua albed. opponatur nigredini.

Respondet quòd omnis albedo perfecta est omni nigredini perfectę cōtraria, & tunc debet exponi illa auctoritas. Contraria sunt q̄ nata sunt fieri circa idem subiectum, hoc est dictu, ꝙ formæ cōtrariæ possunt esse successiuè in eodem subiecto vel sibi simili. Ex quo sequitur, ꝙ ad hoc ꝙ aliqua sint contraria, sufficit ꝙ ipsa vel sibi similia possint se expellere ab eodem subiecto. ¶Alia difficultas vtrum ista sit vera, impossibile est ignem esse frigidum & niuem nigram. Respōdetur quòd si ly impossibile accipiatur vt opponitur potentiæ naturali, tunc illæ sunt veræ. Nam per naturam ignis non potest esse frigidus, neque nix nigra, cum hoc tamen stat ꝙ caliditas ignis sit separabilis ab igne, quia separabilitas à subiecto est passio caliditatis: ergo conuenit omni caliditati, & per consequens cōuenit caliditati ignis. Et hęc de primo articulo. Quantum ad secundum.

DVBITATVR primo, vtrū alia post prædicamenta ab oppositione sint sufficienter posita. ¶Pro cuius solutione supponitur primo ꝙ per prius post prædicamentum pōt intelligi aliud post prædicamentū, quod vocatur posterius, & tot modis potest dici posterius quot modis dicitur prius. Et aduerte pro primo modo prioris ꝙ illud dicitur prius tempore alio quod tempore priori prius eo existit vel existebat. Ex quo sequitur, ꝙ aliqd dr̄ prius tp̄e alio qd nō existit. ¶Aduerte ex quinto modo prioris, in quo dr̄ ꝙ orōnem esse verā, & ita esse in re cōuertunt adinuicem,

An alia postprędicamenta ab oppositione sint bene assignata.

G

H

A uicē, hoc debet intelligi si ꝓpositio exprimens taliter esse in re, formetur, vt bene sequitur propositio est vera ergo ita est in re. Itē bene sequitur ita est in re: ergo propositio est vera supple si formetur: nam potest eē ita in re dato quod propositio non formetur, quo facto ita erit in re, & tñ propositio non erit, vera, nisi intelligeretur obiectiue. i. cā verificabilis ꝓpositionis est. ¶ Sed pro secūdo post predicamento est aduertendum ꝙ illa nō dicuntur esse simul tempore, quæ existunt in eodem tempore, qa tunc omnia essent simul tempore, cū omnia existant in eodem tempore, sed dicuntur aliqua esse simul tēpore, quæ simul sunt in eodem tēpore, & quorum vnum nō fuit ante aliud B secūdum tempus. ¶ Aduerte pro secundo mō ꝙ siquis arguat cā & causatum sunt simul natura secundum modum, & tñ vnum est causa alterius, igitur. Similiter diceretur de patre & filio. Respondetur ꝙ causa & causatum possunt capi dupliciter, Vno modo pro denominato. s. pro significato materiali: & sic non sunt simul natura: & tunc vnum est bene causa alterius. Alio mō pro per se significato: & sic bene sunt simul natura, & vnum . nō est causa alterius. Aduerte etiam, quod tot possunt esse modi simultatis quot sunt modi prioris: tñ philosophus enumerat solum illos modos, qui faciunt ad cognitionem aliqualē ꝓdicamentorū habendā. ¶ Sed pro quarto post predicamento est aduertendum ꝙ quādo dr̄ quod sex sunt species motus: ibi capit motus large vt se extendit ad omnem mutationem, siue sit successiua siue instantanea: & si generatio & corruptio sunt bñ motus ¶ Aduerte vlterius, ꝙ sicut sunt duo motus ad q̄titatē. s. augmentatio & diminutio, ita ēt sunt duo motus ad qualitatē, quorū vnus ē acquisitiuus & alter deperditiuus, qui importantur per istud nomen. Alteratio ꝓpter penuriam vocum. Possunt etiam esse duo ipsius loci mutationis. Aduerte etiā, ꝙ per augmentationem & diminutionem intelligunt duo alij motus. s. rarefactio & cōdensatio. ¶ Aduerte vlterius: ꝙ duplex est augmētatio: q̄dā est mathematica, quæ fit quotiēscunq; aliqd additur alteri: & talis bñ potest fieri sine alteratione, sicut exemplificatur in textu de Gnomone addito quadrangulo. Alia est Physica: D & talis non fit nisi per conuersionem nutrimenti in substantiam aliti: & talis non fit sine alteratione. ¶ Sed pro quinto postprędicamento est aduertendum, ꝙ modi habere sunt in diuersis prædicamentis, & proprie sūt in illo prædicamento . in quo est res habita. Primus modus, qui est habere affectū. i. qualitatem, quod idem est ꝙ esse quale, est in prædicamento qualitatis: & habere quantitatem ꝙ idem est, ꝙ esse quantum; est in prædicamento quātitatis: & sic de alijs.

DVBITATVR secundo, vtrum oppositio sit aliquid vniuocum ad quatuor oppositiones. Et videtur ꝙ sic, quia prædicatur de ipsis vniuoce: & dicitur quod quatuor sunt oppositionis species: quod non esset nisi oppositio diceretur vniuocè de ipsis. ¶ Pro solutiōe supponitur, Oppositio an sit genus.

A cretorum. ¶ Primus est, quando concretum aliquid significat de significato minus principali seu materiali, pro eodem supponit pro quo non supponit abstractum, neq; illud significat, vt album albedo, iustum iustitia, & istiusmodi multæ sunt species. ¶ Prima, qñ concretum supponit pro subiecto & abstractũ pro forma realiter in subiecto inhærente, vel econtra. Exemplum primi, vt iustũ iustitia, iustum supponit pro subiecto & iustitia pro forma realiter inhærẽte illi subiecto. Exemplum secundi, vt ignis igneus, ignis supponit pro subiecto & igneus supponit propriè pro calore, calor. n. est igneus, sed non est ignis. ¶ Secunda species est, qñ cõcretum accipitur vel supponit pro composito, & abstractum pro parte B essentiali illius compositi vel econtra. Exemplum primi, vt animatum anima, animatum enim supponit pro toto composito, & anima pro parte eius. Exemplum secundi, vt homo humanus, homo est abstractũ supponens pro toto composito, & humanus concretum supponens propriæ pro anima, ista propriæ debet cõcedi anima est humana & non hõ, qñque est humanus supponit pro effectu hominis, vt homo opus est humanum. Vnde humanus vno modo idẽ est, quod pars essentialis hominis, & sic ista cõceditur, anima est humana, Alio modo idẽ est quod res producta ab homine, & sic conceditur ista, hoc opus est humanũ. i. est res producta ab homine. ¶ Tertia species est, quãdo cõcretum supponit pro locato vbi abstractum supponit pro loco, vt Picardus pro locato supponit Picardia C pro loco, conceditur. n. Ioannes est Picardus & nõ Picardia. ¶ Alius modus ponitur ab aliquibus, qñ abstractum ex impositione, vel vsu loquẽtium includit aliquod syncathegorema, quod non includit cõcretum, vt humanitas includit istud syncathegorema per se, vel necessario, ideo qñ dicitur humanitas currit, idest per se, vel necessario currit. ¶ Alius modus est, quando abstractum non potest supponere nisi pro multitudine vel pro pluribus simul sumptis, & concretum illius abstracti natũ est supponere pro vno illius multitudinis, vt sunt plebs plebeus populus popularis, populus supponit pro multitudine, & popularis pro vno illius multitudinis. Vnde aduerte, quod isti D termini grex, plebs, populus, possunt capi pro multitudine & hoc dupliciter. Vno modo pro multitudinẽ cõstituta ex vnitatibus accidentalibus continuorum diuisorum adinuicẽ, & sic sunt in prędicamẽto quãtitatis, sicut numerus. Alio modo pro multitudine constituta ex proprijs vnitatibus illarum rerum, & sic non sunt in prædicamento. Alio modo possunt capi, vt importãt respectum ad ducem vel eorũ superiorem, & sic sunt in prædicamento ad aliquid, & isti termini, Magister Baccalaureus, Doctor, & sic de aliis, possunt capi dupliciter. Vno mõ vt important respectũ quasi suppositionis, & sic sũt in prædicamento ad aliquid. Alio mõ accipiuntur, vt importãt qualitatem acquisitã, & sic sunt in pdicamẽto qualitatis. ¶ Sed isti termini, Pi-

Scoli. 1. d. 5. q. 1.

Isti termini grex, populus, &c. quo capiatur.

E cardus Germanus, & alij termini cõcretorũ ponunt in eo lẽ prædicamẽto sicut & sua abstracta. Vnde Picardia importat locũ vel vbi: ideo est in prædicamento vbi, & sic Picardus Germanus erunt in prædicamento vbi. Possunt tamen accipi quandoq; vt dicunt ordinem partis terrę ad totam terram & sic significant positionem. Sed quæreret aliquis in quo prædicamento ponuntur verba & participia.

Dubitũ. Respondetur ꝙ verba & participia sunt in diuersis prædicamentis secundum ꝙ diuersa significant de significato principali, vnde si verbum importet qualitatem, vt amo, F volo, intelligo, sunt in prædicamento qualitatis. Si actionẽ, sunt in prædicamento actionis. Vnde aduerte, ꝙ ista verba impersonaliter sumpta scilicet interest, refert, & est vt important pertinentiam, sunt in prædicamento ad aliquid. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit.

Conclusio responsalis: Post prædicaměta & eorum acceptiones sunt sufficienter assignata à philosopho, vt patet in quæstione.

Arti. 3. Ad rationes. ¶ Ad primam patet solutio, & etiam quomodo albedo opponitur nigredini, quæ est. ¶ Ad secundam, G patet solutio, quia quilibet locus sursum & locus deorsum opponuntur adinuicem. ¶ Ad tertiam visum est etiã ꝙ licet relatiua pro per se significatis sint simul natura: tamen cum hoc stat quòd opponuntur relatiuẽ, quia nõ possunt verificari de aliquo simul & respectu eiusdem. Et etiam patet quomodo pater pro denominato est conseruatiuus filij, sed non pro significato formali. ¶ Ad quartã dicitur ꝙ habitus opponitur suę priuationi, vt visus cæcitati, quæ non est, nisi negatio talis habitus in subiecto apto nato. Et quando dicitur vel visus Petri opponitur cæcitati H Ioannis vel alicui alteri. Respondetur, ꝙ visus Petri opponitur priuatiuè omni cæcitati, quia omnis cæcitas vel sibi similis in specie nata est fieri circa idem subiectum, neque oportet priuationem esse aliquid ad hoc quòd opponatur habitui; quia non opponuntur oppositionẽ reali, sed rationis. ¶ Ad quintam patet solutio. Et dicitur vltra ꝙ istę duæ propositiones chimera est ẽns, chimera est non ẽns, sunt contradictoriæ quantum ad extrema, sed non quantum ad modum enunciandi.

ARISTO-

A

ARISTOTELIS C
STAGIRITAE,
SVMMI PERIPATETICI
Liber Περὶ Ἑρμηνείας. hoc est de Interpretatione.

Quem apud Latinos inoleuit vsus, partiri in duos.

B

PRIMVM oportet cõstituere quid sit nomen quid verbum: deindè quid est negatio & affirmatio & enunciatio & oratio. Sunt igitur ea, quæ sunt in voce, earum quæ sunt in anima passionum notæ, & ea quę scribuntur, eorum quæ sunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus sunt eædem, sic nec ęędem voces &c.

Diuisio libri.

ISTE est liber Perihermenias Aris. qui diuiditur in duos libros partiales. In primo determinatur de enunciatione. Et diuiditur in proœmium & tractatum. Proœmium diuiditur in tres partes. ¶ In prima ostendit, de quibus determinandum est in hoc libro, & ea enumerat: dicens quòd oportet primo constituere quid sit nomen, & quid verbum: postea quid affirmatio, & quid negatio.i.orõ affirmatiua & orõ negatiua, & quid enũciatio, & quid oratio. ¶ In secũdã parte ibi. Sũt igit̃ ea quæ sunt in voce, intẽdit docere ordinationẽ eorũ, quæ significant & significãtur, dicẽs ꝙ ea q̃ sunt in voce sunt earũ quæ sunt in aĩa passionum notæ, & ea quæ scribuntur, sunt notæ eorũ quæ sunt in voce. Est aũt cõuenientia inter voces & scripturas, quia sicut literę non sunt eædẽ apud omnes sic nec voces sunt eædẽ apud omnes. Est aũt conuenientia inter passiões animæ & res ad extra, quia sicut res ad extra sunt eædem apud oẽs, ita passiones aĩæ seu cõceptus, q̃ sũt naturales similitudines rerũ sũt eædẽ apud oẽs. ¶ In tertia parte ibi: Est ãt queãdmodũ in aĩa &c. intẽdit hãc diuisionẽ. Vocũ quædã sunt cõplexę, verũ vel falsum significãtes, vt enũciationes. Quædã vero incõplexæ, verum vel falsum non significantes, vt nomina & verba, & queãdmodũ in aĩa aliquis est intellectus.i. cõceptus simplex q̃ est sine vero & falso: alius vero qui significat verũ aut D

A significatiua. Dicitur notãter aliquid, propter terminos cathegorematicos numeri singularis non collectiuos, vt homo. Dicitur notãter aliqua, propter terminos collectiuos & etiam propter terminos æquiuocos qui significant plura. Dicitur notanter aliqualiter, propter syncathegoremata quæ non significant aliquid, sed solũ aliqualiter. Ex quo sequitur ꝙ multæ sunt voces significatiuæ quæ, nihil significant, vt sunt syncathegoremata vt omnis, nullus, quidam. Dicitur notãter aliud à se, quia omnis vox significat se naturaliter communiter. Dicitur etiam aliud à suo prolatore, quia omnis vox dicitur quodammodo repræsentare suum prolatorem si talis prolator prius fuerit cognitus. Dicitur notanter nisi imB posita fuerit ad significãdum alterũ illorum, quia ista vox Petrus potest repræsentare Petrum qui erit prolator eius, & ad placitum, quia fuit impositum ad significãdum talem prolatorem, & proportionabiliter dicatur de voce non significatiua. Vnde vox non significatiua est illa, quæ nec repræsentat nec nata est repræsentare aliquid vel aliqualiter, aliud à se & à sibi simili & a suo prolatore, nec alterum illorum significat ex impositione. ¶ Aduerte vltra, ꝙ vox dicitur significatiua dupliciter. Vno modo naturaliter: alio modo ad placitum. Vnde vox significatiua naturaliter est illa quæ quicquid vni repręsentat hoc cuilibet alteri nata est repræsentare, dato etiam ꝙ circa ipsã non fuisset facta impositio. ¶ Ex quo sequitur ꝙ si ista vox homo per totũ mundum significet hominẽ, adhuc C non significaret naturaliter, quia si circa illum terminum non fuisset facta impositio, non significaret hominem per totum mundum. Sed vox significatiua ad placitum, est illa, quæ significat vel nata est signare ex impositione quam actu habet illud, qđ primus instituens per eam aut aliã sibi similem vel consimilem voluit significari.

SECVNDO sciendum, ꝙ vt ex supradictis patet, terminus dicitur significare dupliciter, Vno modo ad placitum, alio modo naturaliter, & vtroque istorum modorum terminus dicitur adhuc dupliciter significare, nam terminus dicitur significare ad placitum dupliciter. s. vltimate D & non vltimatè. Vnde terminus vocalis dicitur significare ad placitum non vltimate terminum scriptum sibi synonimum, vt ista vox homo significat ad placitum non vltimate illud scriptum homo. Dñt etiam aliq de termino vocali & scripto, ꝙ significant ad placitum non vltimate conceptum vltimatum, mediante quo significat rem ad extra, & hoc est capere multum largè sigñare. Sed terminus vocalis & scriptus dicuntur sigñare ad placitum vltimate rem ad extra, ad quam talis terminus impo nitur ad significãdum. Similiter terminus dicitur sigñare dupliciter naturaliter. s. naturaliter cõmuniter, & naturaliter propriè. Vnde quilibet terminus immo etiam quælibet res sigñat se naturaliter cõmuniter. Sed terminus dicitur significare naturaliter proprie, illud quod repręsentat forma-

Scõ. lib. 2. di. 27. in sol. 2. ar. ante opposi. ad q. primam.

E formaliter seipso & non mediante alio, & sic significare naturaliter proprie pręcise cōuenit notitijs vel conceptibus ipsius animę, qa nihil aliud repræsentat suū significatū non mediate alio. Ex istis patet ꝙ duplex est significatū. s. vltimatū & nō vltimatum. Vltimatū est illud quod significat terminus ad placitum vltimatè, vel naturaliter propriè, sed significatū non vltimatum est ipsemet terminus vel sibi similis in voce vel in scripto vel æquiualens in mēte. Ex quo sequit̃, ꝙ iste terminus. Ens significat se conceptu vltimato & cōceptu non vltimato, nā ille terminus Ens cōceptu generalissimo, significat omne existens ad placitum vltimatè, & cum ille terminus ens sit quoddam
F existens, significat seipsum ad placitum vltimate. Similiter ille terminus Ens vno alio cōceptu speciali significat se præcisè, & alios terminos sibi similes naturaliter cōiter, sicut quælibet res mundi significat se naturaliter cōiter mediante vno, conceptu q est similitudo naturalis sui ipsius. Ex quo patet, ꝙ isti termino ens correspōdet duplex conceptus. s. vltimatus quo mediante ad placitū significat omne existens, & non vltimatus mediante quo significat se & terminos sibi similes, naturaliter cōmuniter, & similiter est dicendum de quolibet alio termino significatiuo ad placitum. Ex quo patet, ꝙ vltimatum & non vltimatum non opponuntur contradictoriè, sed magis relatiue.

Sco. lib. 4. d. 1. q. 4. Tertio sciendum, ꝙ sigñare nō est aliud quàm potentiæ cognitiuæ aliquid vel aliqua vel aliqualiter G principaliter vel instrumentaliter repræsentare, vel esse formaliter cognitionem rei vel modum cognoscendi rem. Et dicitur notanter, vel esse formaliter cognitionem rei, propter conceptus vltimatos, qui significant naturaliter res, & sunt formaliter cognitiones rerum. Vnde significare est duplex. s. significare naturaliter & ad placitum. Vnde significare naturaliter est suum significatum significare ex natura propria, vel ex naturali conditione suæ naturæ, & istud est duplex vt visum est supra. Sed significare ad placitū est repræsentare suū significatū ex impositiōe vel vsu voluntario. ¶ Aduerte ꝙ repræsentare in proposito non est aliud q̃ cōcurrere principaliter vel instrumentaliter ad formationē conceptus. Vnde H ista vox lapis, significat lapidem, & repræsentat lapidē. i. instrumentaliter concurrit ad causandū conceptū de lapide. Et dr̃ notanter instrumentaliter, quia Deus & intellectus dñr cōcurrere principaliter, ideo possūt dici repræsentare principaliter. Sed dubium est qūo intelligitur ꝙ cōceptus sunt ijdem apud omnes & non voces neq; scripturæ. Dico, ꝙ hoc pt̃ intelligi dupliciter. Dubiū. Vno modo ꝙ aliquid vnum & idem numero sit realiter præsens per realem existentiam omnibus, & sic non intellexit Arist. Alio modo potest intelligi, ꝙ aliqđ sit idem apud omnes, hoc est omne illud quod vni repræsentat, cuilibet alteri natum est repræsentare, & hoc mō intellexit Philosophus, & est verū, ꝙ passiones, id est conceptus ani-

mæ

A mæ sunt eędem apud omnes: hoc est passiones sunt talis naturæ quod omne illud quod vni repræsentat naturaliter propriè, cuilibet alteri natæ sunt repræsentare. Dicitur notanter natu raliter propriè, quia passiones q̃ sunt naturales similitudines vocum vel scripturarum, non omne illud quod vni significat naturaliter vel ad placitum cuilibet alteri significat. ¶ Ex quo sequitur, quòd voces & scripturæ non sunt eædem apud omnes, quia ex impositione q̃ actu habent non sunt natæ repræsentare idem cuilibet, quod vni repræsentant.

An voces significatiuę significent cōceptus ad placitum non vltimatè.

QVARTO sciendum; quod circa prædicta incidit vna difficultas, vtrũ voces significatiuæ significent conceptus ad placitum non vltimate. Respondent aliqui quod voces significant ad placitum non vltimate cõceptus mediantibus quibus tales voces si- B gnificant rem ad extra, vt iste terminus Petrus significat ad placitũ non vltimate illum conceptum. i. illam notitiam mediante qua ista vox Petrus repræsentat illam rem, quæ est Petrus, & hoc volunt esse de mente Arist. in tex. quia dicit quod voces sunt significatiua earum passionum q̃. sunt in anima, quæ passiones non sunt nisi conceptus. ¶ Vnde aduerte quod vox significatiua habet duplicẽ cõceptũ, vnum medianțe quo significat rẽ ad extra; & talis conceptus non est nisi notitia rei significatæ per talem vocem, habet etiam alium conceptum qui est notitia illiusmet vocis, & talem non significat vox, sed aliũ qui dicitur cõceptus vltimatus: primus dicitur conceptus vltimatus, alius dicitur non vltimatus. Respondetur secundum Scot. quod vox significatiua ad placitum significat rem ad extra, & non conceptum, vt iste terminus Ioannes significat illã rem q̃ est Ioannes, mediante tñ cõceptu illius rei, & non significat illum cõceptũ; quia non videtur quod terminus fuerit impositus ad significãdũ illum cõceptum. Etiã illa vox non constituit intellectum de illo conceptu, quia illa vox potest mihi repræsentare rẽ dato quod non cognoscam illum conceptum. Item talis vox non vr̃ vnquã supponere pro illo cõceptu, immo supponit pro rebus iō ad Arist. in tex. dr̃, quod illa auctoritas nolebat aliud habere, nisi quod voces significãt res ad extra mediantibus cõceptibus, & si primi velint taliter intelligere puta voces significãt cõceptus, id est significant res mediãtibus cõceptibus, bene dicũt. ¶ Vnde est aduertẽdũ quod voces & scripturæ subordinantur cõceptibus. i. nõ significãt rẽ nisi mediãtib. cõceptibus, vt iste terminus lapis nũquã significaret lapidẽ nisi quis habeat cõceptũ de lapide. ¶ Similiter ille terminus scriptus lapis, nunquã significaret lapidem nisi haberẽ notitiã de lapide. Sunt. n. signa secũdũ Sco. subordinata in significãdo, & hoc volebat habere Arist. Dicũt etiã aliqui quod scripturæ subordinãtur vocibus. i. non significant sua significata nisi mediãtibus vocibus, sed hoc est falsum. Nã dato quòd nunquam esset vox, nihilominus scripturæ rep̃sentarent sua significata mediantib. conceptibus, & hoc maxime si cognoscantur significationes illarum scriptu-

Margin notes: C — Sco lib. 1. dist. 17. in fol. 2 ante oppositũ q. 1. — Sco. lib. 4. d. 1. q. 4. — D — Scot. vbi supra.

A Pro cuius solutione supponitur, ꝙ philosophus per compositionem nõ intellexit aliud q̃ propositionẽ mẽtalem affirmatiuam, & per diuisionem intellexit propositionem mentalem negatiuam: ita ꝙ est sensus: in sola compositione vel diuisione intellectus est veritas vel falsitas .i. in sola propositione mentali est veritas vel falsitas tanquam in suo fundamento, quæ supple propositio dicĩ vera vel falsa. ¶ Vnde veritas propositionis non est nisi conformitas propositionis mentalis ad eius significatum, sic videlicet ꝙ quãdo est ita in re sicut per propositionem mentalẽ significatur significatione totali: tũc propositio mentalis est vera. ¶ Sed falsitas propositionis est difformitas B propositionis mentalis ad eius significatum: ita ꝙ quando non est ita in re sicut per propositionem mentalẽ significatur significatione totali, tũc propositio mentalis sic significãs est falsa. Et si quis dicat propositio vocalis & scripta dicuntur veræ & falsæ, sicut propositio mentalis: ergo in ipsis est veritas vel falsitas sicut in mẽtali, & per consequens non in sola ꝓpositione mentali. Respondetur, ꝙ propositio vocalis non dicitur vera, neq; falsa denominatione intrinseca, sic ꝙ veritas vel falsitas sint in ipsa, sed solum denominatione extrinseca, sic videlicet ꝙ subordinatur ꝓpositioni mentali veræ vel falsæ. Et si quis dicat propositio vocalis nunq̃ subordinatur propositioni mentali, quia vel esset quãdo subiectum profertur vel prædicatũ vel copula, sed nullum illorum est dicendum, quia quando subiectum profertur, intel- C lectus non format adhuc mẽtalem, sed solum in vltimo instãti suæ prolationis & tunc non est plus propositio vocalis. Respondetur, sicut aliàs visum est .s. ꝙ nulla propositio vocalis de rigore sermonis est vera vel falsa, sed solum de communi vsu & institutione logicorum accipientium ipsum ac si omnes partes eius essent simul: sic etiam de rigore sermonis nulla propositio vocalis subordinatur propositioni mentali, sed solum de communi vsu & institutione logicorum vtentium ea, ac si oẽs partes simul esset. Ex quo sequitur, ꝙ si nulla propositio mentalis esset, nulla vocalis esset vera neq; falsa, quia si nulla mentalis esset, nulla vocalis significat: ergo non significaret neque verè, neq; falsè. Ex quo sequitur, ꝙ D si propositio vocalis significet verum vel falsum, hoc solum est mediante mentali cui subordinatur.

Sola compositione, vel diuisione intellectus.

Sco. 6. metaph. q. 3. & libr. 1 d. 3. q. 4. art. 2.

DVBITATVR tertio, vtrũ veritas & falsitas sint res distinctæ à ꝓpositione mentali, & videtur ꝙ non. ¶ Quia tunc sequeretur ꝙ per motũ digiti mei possem immutare intellectum Angeli, & musca volando immutaret intellectus Angelorum: posito, ꝙ in mente Angeli sit illa propositio antequam moueam digitũ digitus non mouetur. Quo facto si moueam digitũ, immutabitur talis propositio de veritate in falsitatem, & hoc non est nisi per motum digiti. ¶ Secundò sic, sequeretur ꝙ aliqua res alia à Deo posset esse, quã Deus non posset creare, nam ista propositio potest esse falsa, Deus creat aliqd

An veritas vel falsitas distinguãt à ꝓpõne mentali.

de

E de nouo, aut ergo falsitas eius creatur a Deo aut non. Si non habetur in tentum, quod aliquid a Deo pōt esse, quod Deus non potest creare, si sic, tūc arguit sic: hæc falsitas fit a Deo, & hæc falsitas est aliquid: ergo aliquid aliud a Deo fit de nouo, quod Deus nō potest creare. ¶ Similiter diceretur de illa Deus nihil creat, quæ pōt esse vera, quo facto quæritur vtrum veritas illa creatur a Deo vel non, & quocunque mō dicatur, semper habet quod est aliqua entitas quā Deus de nouo nō pōt creare. Sed non obstantibus istis rōnibus aliter dicitur, quod veritas & falsitas sunt accidentia respectiua, quæ sunt in propositione mentali tāquam in fundamento, & in intellectu tanquam in subiecto, & ab ipsa proposi-
F tione mentali realiter distincta, quia vnum potest esse alio non existente, vt veritas potest desinere esse, propō ne mentali remanente. Et ad rōnes. ¶ Ad primam dicitur, quod non est inconueniens per motum digiti mutare intellectum angelorum quantum ad aliquid respectiuum: immo hoc vr̄ esse de mente Arist. cum dicit. ab eo quod res est vel non est, dicitur oratio vera vel falsa: ergo fm mutationem rei mutabitur propositio de veritate in falsitatē vel ecōtra, & hoc videt velle in textu, cū dicit: in sola cōpositione vel diuisione intellectus ē veritas vel falsitas. Nā si veritas esset ipsa propō mentalis, idē esset dicere in sola compositione est cōpositio. ¶ Ad secundam dicitur quod Deo nihil creante, vel producente, nulla esset propositio de nouo: Nam impossibile est, quód aliquis causet aliquā propositionem, siue mentalem vocalem, vel scriptam, nisi Deus concurrat & per consequens, si Deus nihil crearet, vel produceret, nulla esset propositio creata, & per consequens nulla propositio esset vera, vel falsa. Et hæc de secundo artic. Quantum ad G tertium sit.

Conclusio responsalis ad quæsitum. Scripturę & voces significant conceptus ad placitum non vltimatē, capiendo significare largè vt facit istum sensum, quod voces & scripturæ significāt res mediantibus cōceptibus, & hoc satis visum est in q̄stione. Et per hoc patet quid sit dicē dum ad omnes rationes. Artic. 3.

Nomen ergo est vox significatiua secundum placitum sine tempore cuius nulla pars est significatiua separata. H

Ista est pars executiua huius libri, quæ diuiditur in duos tractatus partiales. In primo determinat de partibus integralibus enunciationis & de genere eius. Et diuiditur in tria capitula. In primo determinat de nomine dicens. Nomen est vox significatiua ad placitum sine tēpore, cuius nulla pars est significatiua separata. Cuius diffinitionis partes declarat. ¶ Et primo vltimā; partes nominis cōpositi quæ magis vr̄ aliquid significare nihil significant, vt in hoc nōie æquiferus, ferus nihil significat; igitur a maiori neq; partes nōis simplicis. Dicit tñ quod partes nominis simplicis nullo mō sunt significatiuę, sed partes nominis cōpositi apparēt aliquid significare. ¶ Consequenter

A quenter probat ꝙ nomen significet ad placitum, eo ꝙ non significat naturaliter, quod patet, quia nomē nō significat, nisi qñ fit nota, id est quā do voluntarie imponitur ad significandū. Secundo, quia illiterati soni, vt soni ferarum non sunt nomina, eo ꝙ significant naturaliter. ¶ Dein de excludit aliqua à diffinitione nominis inquirens aliquas particulas addēdas. Et primo excludit nomen infinitū, dicens ꝙ non homo non est nomen, Secundo excludit noia obliqua, dicens, ꝙ Catonis Catoni non sunt nomina, sed casus nominū. Et dicit ꝙ obliqui conueniūt cū rectis & differunt. Conueniunt. n. in significato, nam significatū est idē in illis, Sed differūt, quia si nomini obliquo addatur est fuit vel erit, vt dicendo B Catonis est fuit vel erit, non significat verum vel falsum. Ex isto elicitur illa auctoritas, ꝙ verū & falsum præsupponunt congruum. Et p istas duas partes exclusas innuit alias duas partes addendas, scilicet finita & recta.

VErbum autem est quod consignificat tēpus cuius pars nihil extra significat.

ISTVD est secundum capitulū huius tractat. in quo determinat de verbo dicens, ꝙ verbum est quod cō significat tempus cuius pars extra nihil significat, & est semper corū quæ de altero dicuntur nota. Primā partem declarat, quia cursus quod est nomen, & currit quod est verbum, differunt in hoc, quia currit cōsignificat tempus præsens, cursus vero nullum tempus consignificat, quare C non erit verbum, sed nomen. Vltimam partem declarat, quia verbum est nota eorum quæ prædicantur de subiecto .i. verbum est nota vnionis seu compositionis prædicati cum subiecto. ¶ Deinde excludit à diffinitione verbi verbum infinitū & verbū obliquum, dicens quòd non currit, non laborat, licet cōsignificent tempus, & sint nota eorū quæ de altero dicuntur, non tamē sunt verba, sed possunt dici verba infinita: similiter curret currebat non sunt verba, sed sunt casus verbi, & possunt dici verba obliqua. Ex ista duplici exclusione innuit istas duas particulas, finita & recta esse addēdas prædictæ diffinitioni verbi. ¶ Consequenter remouet vnum dubium: ex quo enim D dictum est quòd verbum est nota eorum quæ de altero dicuntur, posset aliquis credere quòd verbum secundum se, i. per se & extra propositionē nō esset nota, nec vox significatiua, ideo remouet hoc dubiū, dicens, ꝙ verba secundum se dicta sunt nomina idest similia nominibus, quia sicut nomina per se sumpta non constituūt orationem, nisi ipsis aliquid addatur, ita etiam verba secundum se sumpta non faciunt orationem, nisi aliquid ipsis addatur. Quod probat, quia si hoc verbum est, purè dixeris. i. solitarie acceperis, ipsum quidem nihil est. i. nō significat aliquid affirmatiuè vel negatiuè neq; verè, neq; falsè, quia connotat quandam compositionem quam sine extremis non contingit intelligere.

E *An diffinitiones nominis et verbi sint assignatæ sufficienter.*

Qvaeritvr Vtrum diffinitiones nominis & verbi sint in textu sufficienter assignatæ. ¶ Et arguitur primo contra diffinitionem nominis, quia multa sunt nomina mentalia & scripta, & tamen nullum eorũ est vox: igitur. Item omnis vox significatiua aliquid significat, sed multa sunt nomina quæ nihil significant, vt nomina scripta in libris clausis, etiam ista nomina, vacuũ Antichristus chimera, etiam illa vox nihil, non significat, & tamen omnia ista sunt nomina: igitur. ¶ Arguitur secundo sic: non omne nomen significat ad placitum: igitur diffinitio nõ
F est bona. Antecedens patet primo, quia gemitus infirmorũ est nomen, & tamen non significat ad placitum, sed naturaliter. Item si omne nomẽ signaret ad placitum, sequeretur ꝙ nullus posset redargui, quia semper posset aliter accipere terminos. Item sequeretur, ꝙ hæc propositio posset esse vera, deus est diabolus, quia quilibet terminus eius, & ipsa posset institui ad significandum. ¶ Arguitur tertiò sic: Alicuius nominis aliqua pars est significatiua; ergo diffinitio est insufficiens. Añs patet primo, q̃a cuiuslibet orationis aliqua pars est significatiua, sed quælibet oratio est nomen: cum quælibet posset esse subiectum enunciationis, igitur: patet etiam de isto nomine dominus, cuius partes separare aliquid significãt: immo quælibet pars nominis significat seipsam. ¶ Arguitur quartò sic: G
Diffinitio nois non conuenit omnibus, nominibus, & conuenit aliquibus, quæ nõ sunt nomina: igitur est insufficiens. Prima pars patet, quia non cõuenit istis nominibus men sis, dies, annus, cum non significent sine tẽpore. Secunda pars patet, quia conuenit pro nominibus, nominibus infinitis, obliquis, syncathegorematibus, cum sint voces significatiuæ ad placitum, quorum partes nihil significãt. ¶ Arguitur quinto sic contra diffinitione verbi: Aliquod verbum non est nota eorum, quæ de altero dicuntur: ergo in diffinitione verbi male ponitur, & est semper nota eorum, quæ de altero dicunt. Añs patet primo quia verba adiectiua dicuntur de aliquo, vt patet dicendo, H
sort. scurrit: ergo non sunt notæ eorum, q̃ de altero dicuntur, quia aliàs idem esset nota suiipsius. Item aliquod verbum est subiectum enũciationis, vt patet dicendo legere est bonum: ergo non est nota prædicationis. Item quia hoc verbum est, ꝑ se sumptum, nihil significat; ergo per se sumptum non est verbum. ¶ In oppositum arguitur auctoritate philosophi in textu ponentis tales diffinitiones esse bonas. In quæstione sicut in cæteris erunt tres art. Quantum ad primum.

Primo sciẽdum, ꝙ pro declaratione diffinitionis nominis, ¶ Supponitur, ꝙ nomen dupliciter accipitur. Vno modo secundæ intentionaliter, & tunc importat quandam secundam intentionem, attributã per intellectum nomini mentali, vocali,

A li, vocali, vel scripto, tamen hic propriè accipitur prout attribuitur nomini vocali, cum nomen vocale sit magis aptum ad disputationis. Alio modo capitur pro denominato seu primę intentionaliter. Et sic non est aliud quam nomē mentale, vocale, vel scriptum, ita ꝙ iste terminus nomen de significato formali, significat intentionem scđam: sed de significato materiali significat oīa nominatā mentalia, q̄ vocalia & scripta. Et diffinitur ibi nomen secundæ intentionaliter captū, cum logicus principaliter consideret secūdas intentiones. & si quis dicat, nomē acceptū scđæ intentionaliter nō est vox, cum sit vna scđa intentio seu vnū intentionale: igitur. Rńdetur ꝙ quando dr̄ nomē est vox: est ibi prædicato denominatiua & fundamentalis; ita ꝙ est sensus, nomen est vnū intentionale seu intentio secūda attributa voci significatiuæ ad placitum; & de secūda intentione potest in concreto & denominatiuè prędicari aliqđ reale: sic e- diuerso prædicat secunda intentio. Ex quo sequitur ꝙ in hac diffinitione propriè non diffinitur nomen vocale neq; mentale, neq; scriptū cum diffiniatur nomē secundæ intentionaliter captū: de quo alias magis visum est in summulis. ¶ Supponit secundo: ꝙ vox nō dr̄ significatiua ad placitū, quia significet ad placitum tuum vel meū; sed quia significat ad placitum alicuius totius cōitatis vel alicuius habētis auctoritatem in aliqua tota cōitate. ¶ Supponitur tertio ꝙ significare sine tpe, est significare suū significatum sine aliqua differentia tpis. Ex quo sequitur ꝙ licet multa nomina significent tps; tñ nullum nomē significat cum tpe Vñ significare cū tpe est significare suū significatū sub aliqua differētia tpis. ex quo sequit, ꝙ significare cum tpe determinato est īportare suū significatū sub aliqua dr̄ia tpis sic: ꝙ non sub alia; sicut sunt verba. Sed sigñare cū tpe īdeterminato, est īportare suū significatū sub aliqua dr̄ia tpis, nō tñ sic pręcisè sub vna quin ēt aliqñ sub alia īportet, vt sūt participia: & significare sic cū tpe indeterminato nō īpedit participia eē noīa. ¶ Et si dicat, oē nomē coexistit tpi: ergo oē nomē significat cū tpe. Rńdetur, ꝙ ly cū, pōt denotare simultatē: & sic nomen bene significat cum tempore: quia tunc sensus est quod nomen significat quando tempus est. Aliomodo ly cum denotat differentiam temporis, ita quod sic sensus; nomen significat cum tempore, idest, importat suum significatum sub differentia temporis: & sic nomen non significat cū tempore licet tamen multa nomina significent tempus.

B

Sco. q. 3. proleg. ar guēdo cō tra Aegi. & q. 3. quotl. ar tic. 1.

Sco. li. 4. d. 3. q. 1.

C

D

Secundo sciendum, quod in diffinitione nominis debet intelligi illa particula cathegorematica, ita ꝙ est sensus, nomen est vox cathegorematica significatiua ad placitum &c. Pro cuius declaratione supponitur, quod aliqua vox dicitur cathegorematica tripliciter, scilicet ratione officij tantum, ratione significationis tantum, & ratione officij & significationis simul. Vnde illa vox dicit cathegorematica ratione officij, quæ significatiuè & personaliter sūpta, ex

E significatione quam actu habet, potest reddere suppositum verbo personali modi finiti, vel esse appositũ respectu nominis nominatiui casus. Et per oppositũ illa vox dr̃ syncathegorematica rõne officij, quæ significatiuè & personaliter sumpta nõ potest reddere suppositũ verbo personali modi finiti, neque esse appositũ respectu nominis nominatiui casus, & sic nomina adiectiua adiectiuè tenta dicuntur esse syncathegoremata, iõ non sunt nomina secundũ logicũ, quia deficit ipsis illa particula cathegorematica supple rõne officij, & isto mõ nomina obliqua possunt dici syncathegoremata, & isto mõ capitur vox cathegorematica,

F qñ dr̃ ꝙ logicus non ponit nisi duas partes orationis. Et vox dr̃ cathegorematica rõne significationis, q̃ imposita est ad significandum aliquid vel aliqua, & isto modo nomina adiectiua adiectiuè sumpta sunt bene nomina cathegorematica, vt albus alba album, quia sunt imposita ad significandum aliquid. Sed illa dr̃ syncathegorematica ratione significationis quæ nullã rem ad extra significat sed præcisè habet modum significandi, cuiusmodi sunt signa vniuersalia & particularia. Sed vox dr̃ cathegorematica rõne officij & significationis simul, quæ significat aliq̃ rem ad extra, & cum hoc potest esse suppositum respectu verbi personalis modi finiti, vel appositũ respectu nominis nominatiui casus. Sed pro illa particula cuius nulla pars separata &c. Est aduertendum ꝙ põt exponi multis modis. Primo sic, cui in mente non correspondet conceptus complexus, sed incõplexus, vel sic, cuius significatio totalis non consurgit ex significatione partium, vel sic, cuius nulla pars in quantum pars accepta est significatiua alicuius, quod per totum significabatur. G

An nomẽ infinitum sit nomẽ.

TERTIO sciendum ꝙ circa textum incidunt aliquæ difficultates. Prima, vtrum nomen infinitum sit nomen apud logicum. ¶ Et videtur ꝙ sic, quia potest esse subiectũ in propositione, vt non homo currit. ¶ Pro solutione supponitur, ꝙ nomen infinitum in proposito est quod cõpositum est ex nomine finito & negatione infinitante, de qua negatione infinitante visum est in post prędicamẽtis, vt non homo, non Petrus. ¶ Secundo supponitur, ꝙ nomen capitur tripliciter. Vno modo communiter, propriè, & magis propriè. Cõmuniter dicitur omnis illa vox, quæ potest reddere suppositũ verbo personali siue in sensu materiali, siue in sensu personali, & sic omnis vox literata potest esse nomen. Sed nomen propriè est omnis vox quæ significatiuè & personaliter sumpta ex significatione quam actu habet, põt reddere suppositũ verbo personali modi finiti, siue talis vox sit simplex siue complexa, & isto modo nomina infinita & nomina compositæ figurę sunt bene nomina. Sed nomen propriissimè sumptum est vox simplex finita & recta, quæ significatiuè & pſonaliter sumpta ex significatione quã actu habet, potest reddere suppositum verbo personali modi finiti, & sic capiť in textu. Et hoc mõ nomina H

mina

A mina infinita nō sunt noīa, & sic soluitur rō probans nomē infinitū esse nomen. ¶Secunda difficultas, vtrū noīa obliqua sint nomina fm logicū. Respondetur, ꝙ logicus negat nomina obliqua esse nomina, quia nomina obliqua significatiuè & personaliter sumpta ex significatione quā actu habent, nō possunt reddere suppositū verbo persōnali modi infiniti, nec per se subijci, nec prædicari respectu horum verborum est fuit vel erit. ¶Sed contra hoc arguitur, quia in ista propositione cuiuslibet hominis asinus currit, ly hominis est subiectū, quia respectu illius propositio dr̄ vniuersalis. ¶Dico, ꝙ illa propositio nō dr̄ vniuersalis, neq; particularis, sed est mixtę quātitatis. ¶Se-

An noia obliqua sint nomina.

B cundō sic, omne illud qđ pōt esse medium in prima figura potest esse subiectū, sed nomē obliquum est huiusmodi, vt patet sic arguēdo, cuiuslibet hominis est asinus, sortes est homo, ergo sortes est asinus. Rn̄detur negādo maiorē, ad hoc enim, ꝙ aliquid sit mediū in prima figura, nō oportet, ꝙ sit subiectum maioris; sed sufficit ꝙ se habeat ex parte subiecti maioris. ¶Tertio sic: Quia nisi sic se quereretur ꝙ subiectum ꝓpositionis indefinitæ supponere confusè tantū, ꝙ est falsum, patet cōseqꝛētia sic dicendo, omnē ęquum videt homo, ly homo supponit confusè tantum. Respondetur, ꝙ nō habeo pro inconuenienti, ꝙ subiectum indefinitæ supponat confusè tantum. Et ex isto sequitur, ꝙ potest fieri bonus syllogismus in prima figura, cuius nulla erit vniuersalis, vt sic arguēdo, omnem equum videt homo, brunellus C est equus: ergo brunellum videt homo, maior non est vniuersalis, licet habeat figurā propositionis vniuersalis ratione termini distributi positi à parte subiecti, ꝙ sufficit.

QVARTO sciendum, ꝙ Arist. in diffinitione verbi non ponit istā particulā vox significatiua, licet verbum sit vox significatiua, & hoc facit causa breuitatis, ponit tñ̄ istam particulam, & est semper corū quæ de altero dicūtur nota. Vnde verbū dicitur, nota copulationis vel cōpositionis p̄dicati cum subiecto. Et aduerte, ꝙ non oportet ꝙ verbum sit semper nota ī actu, sed sufficit ꝙ sit nota in aptitudine vel in potētia. Et si quis dicat verba adiectiua nō sunt nota, sed sunt ipsa prædicata, vt currit laborat. Dr̄ ꝙ licet non sint nota, D tamen includunt notam cum prædicato vt currit. i. currens est. Potest ēt dici ꝙ Arist. solum hic diffinit verbum proprijssimè sumptum, quod est vox simplex, modo verbū adiectiuum non est vox simplex cū subordinetur cōceptui cōplexo ex actu & conceptu seu copula & prædicato. Vnde verbū pōt capi tripliciter. Vno modo communiter pro omni voce, quæ ex significatione, quam actu habet potest esse appositum. Et sic tam verba indicatiui modi quam imperatiui quàm alterius dicūtur verba, etiam tam personalia quàm impersonalia, tam simplicis figuræ quàm cōpositæ. Secundo modo propriè ꝓ omni voce indicatiui modi, quæ ex significatione quā actu hēt pōt esse appositū respectu noīatiui casus, &

N 2 hoc

E hoc in ,ppóne cathegorica,& sic præcisè se extendit ad verbū indicatiui, modi cuiuscunque temporis fuerit, siue simplicis figuræ, siue cōpositæ, siue sit finitū siue infinitū. Alio modo proprijssime pro voce simplici indicatiui modi, quæ ex significatione, quam actu habet potest esse appositū respectu nominatiui casus,& hoc in propositione simpliciter prima. Pro quo est notandū ꝙ ,ppō simpliciter prima est propositio cōposita ex noie ,pprijssimè sumpto,& verbo p̄sentis tēporis indicatiui modi, vt Petrus currit,& vocatur simpliciter prima pro quāto aliæ ,ppōsitiones de p̄terito & futuro & possibili reducunt ad talē ,ppositionē, & nō ecōtra. Vñ propositio de p̄terito, vt ista Adā fuit dr̄ vera, quia sua de præsenti.s. Adā
F est,aliqñ fuit vera. Ex istis sequit, ꝙ solū hoc verbum est tertium adiacēs proprijssimè est verbum, quia alia verba adiectiua non sunt voces simplices, cū subordinentur conceptui cōplexo. Aduerte ēt ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit verbum oportet ꝙ significet cū tempore determinato, & per hoc remouentur participia, q̄ significant cum tempore indeterminato, vt i.i visum est. Oportet etiam quòd sit vox finita, ꝙ per hoc remouentur verba infinita, vt non currit non laborat, requiritur etiam ꝙ sit recta.i. præsentis tēporis indicatiui modi, oportet etiam ꝙ partes eius separatè nihil significent.i. quòd non subordinētur conceptui complexo, vel ꝙ nulla pars separata significet aliquid quod significabatur per totum. Et hæc de primo art.

Dubitatur primo, vtrum verba impersonalia, vt legitur, amatur, & etiam verba exceptæ actionis, vt tonat, pluit, sint verba apud logicum. ¶Et videtur quòd sic, quia possunt esse appositum respectu nominatiui casus, igitur. ¶In oppositum arguitur, quia subordinantur cōceptui cōplexo, igitur non sunt verba ſm logicū. Añs patet, quia amat̄ tm̄ valet sicut amatio fit,& legit̄ valet tātum sicut lectio fit, & pluit tm̄ valet sicut natura pluit,& sic de alijs. Rñdet̄ breuiter, ꝙ talia verba non sunt ,pprie verba secundum logicū, quia talia subordinātur propositionibus mentalibus, vt bene probat rō post oppositum. ¶Sed restat alia dubitatio, vtrum hoc verbum est secundū adiacens sit verbum secundum logicum. Pro cuius solutione supponitur ꝙ est duplex propositio.s. de est secūdo adiacente, & de est tertio adiacente. De est secundo adiacēte est, in qua non ponitur aliud prædicatū materiale ab isto verbo est, vt Petrus est. Alia est de tertio adiacēte, in qua ponit̄ aliud p̄dicatū ab isto verbo est, vt Petrus est albus. Hoc supposito rñdet̄ ꝙ istud verbū est ſm adiacens nō est ,pprijssimè verbū ſm logicū, q̄ tale est mētaliter complexū includēs copulā cū prædicato, nā sensus huius ,ppōnis, Deus est, est iste, Deus est ens, & sic ly est includit copulā, & hoc participium ens. Ex isto pōt sequi, ꝙ de rigore & propriè nulla est ,ppositio de est secundo adiacente, cū talis subordinet̄ ,ppositioni de est tertio adiacēte, vt ista Petrus est, subordinatur isti Petrus est ens, quæ est

G Art.2.

An verba impersonalia, & verba exceptæ actionis sint verba.

Difficultas.

H

A est de tertio adiacente. ¶ Et si quis dicat: quare ergo dicunt logici istã vocalem Petrus est, esse de est secundo adiacente. Dico ꝙ ideo dicunt, quia explicitè non ponitur aliud prædicatum ab isto verbo est, & istã Petrus est albus, dicunt de est tertio adiacẽte, eo ꝙ explicite ponitur aliud prædicatum ab isto verbo est. ¶ Sed adhuc est alia dubitatio, vtrum verbũ possit infinitari: Respondetur ꝑ aliquas propositiones. ¶ Prima: istud verbum est tertium adiacens, quod est verbum proprijssime captum nõ potest infinitari, quia tale est purum syncathegorema in significãdo, modo actus infinitandi, seu negatio infinitans non additur conueniẽter talibus syncathegorematibus. ¶ Secũda propositio, verbum adiectiuũ sm ꝙ includit copulam & suum participium potest infinitari, & hoc sm cõceptum sui participij, vt dicendo nõ laborat, sensus illius non est iste: nõ est laborans, sed iste, est nõ laborãs, sic ꝙ actus infinitandi feratur ad participium & non ad copulam.

An verbũ possit infinitari.

B

An ꝓnomina sint nomina.

DVBITATVR secundo, vtrũ pronomina sint nomina secundum logicum. ¶ Pro cuius solutione supponitur, ꝙ secundum logicum tantum duæ sunt partes principales, scilicet nomẽ & verbum. Et dicitur notanter partes principales, quia secundum logicum plures sunt partes minus principales, scilicet coniunctio, aduerbium, & præpositio. Et ꝙ tales sunt partes secundum logicum probatur, quia secundum tales cõstruitur enunciatio vera vel falsa, ergo sunt partes secundum logicum, possunt etiam variare sensum enunciationum. Et dicuntur minus principales, quia sine ipsis potest fieri oratio vera vel falsa. Sed aliæ dicuntur partes principales, quia sine ipsis nõ põt fieri oratio vera vel falsa. ¶ Supponitur secundo ꝙ pronomina primitiuæ speciei possunt capi dupliciter. Vno modo purè ꝓnominaliter, vt ipsis præcisè correspõdet actus demonstratiuus, vel relatiuus, & tunc dico ꝙ non sunt nomina secundum logicum, sicut nec ista signa omnis, nullus, immo ista est purè incõgrua, ego amo, sicut ista omnis legit, quia tũc ista pronomina nihil significãt, sed solum habent modum significãdi. Vnde sicut signum vniuersale facit terminum cui additur, teneri ꝑ omnibus suis suppositis copulatiuè, ita ista pronomina primitiuè speciei purè pronominaliter capta, faciunt terminum cui adduntur, teneri discretè vel singulariter. Alio modo capiũtur ista pronomina, vt in mente correspondet actus demonstratiuus & signum rei demonstratæ, & sic prędicta pronomina sunt bene nomina secundum logicum, & tunc illa oratio est congrua ego sum, & adhuc sunt nomina capiendo nomen communiter vel propriè, & non proprijssimè, cum non sint voces simplices, sed complexe, cũ subordinentur cõceptui complexo ex actu demonstratiuo & conceptu rei demonstratæ. ¶ Sed restat alia dubitatio, quare est ꝙ cum adiectiuum adiectiuè tentũ & substantiuè tentum subordinentur eidem conceptui ꝙ vnum sit nomen & non reliquum. Respondetur primo,

C

D

Sco. in simil. 1. d. 5. q. 1. in fol. arg. Propositi ui.

E nio, ꝙ non subordinantur eidē conceptui. Vnde adiectiuum adiectiuè tentū subordinatur cōceptui præcisè significati formam, vt albus purè adiectiuè tentum subordinat̄ conceptui præcisè significati formā, puta albedinem per modum tñ adiacentis. Sed adiectiuum substātiuè tentū subordinatur cōceptui incomplexo indistinctè significati formā & subiectū, vt albū substātiuè tētum subordinatur conceptui significanti indistinctè albedinem, & rem habentem albedinem. Et ex isto habetur quare adiectiuū adiectiuè tētum, non pōt esse nomen secundum logicum, vbi tamen adiectiuum substantiuè tentum est nomen. Nam adiectiuū adiectiuè tētū cū importet solā formam, F nō pōt poni in oratione sine substātiuo determinante ipsum. Sed adiectiuum substantiuè tentum, pōt bñ poni sine substantiuo, cū importet subiectū vel rem cui adiacet talis forma importata per adiectiuum adiectiuè tētum. ¶ Et si quis dicat: si hoc esset verum sequeretur, ꝙ istud cōplexum res alba, esset nomen fm logicū, quia albū substantiuè tentū & res alba idem important & subordinātur eidem conceptui. Respondet; ꝙ album subordinatur conceptui incomplexo, & res alba cōceptui complexo, ideo non est idem.

An nomē infinitū sit cōplexum, vel incōplexum.

DVBITATVR tertio, vtrū nomen infinitum, sicut non homo sit quid complexum vel quid incōplexū. ¶ Pro solutione supponitur ꝙ negatio infinitans potest addi cuilibet termino cathegorematico, siue sit transcendens siue nō. Ex quo sequitur falsitas aliquorum dicentium ꝙ G transcendentia non possunt infinitari. Tunc respondetur breuiter, quòd nomen infinitum subordinatur conceptui complexo ex negatione infinitate, & cōceptu cui subordinatur terminus finitus, ideo non est nomē secundum logicum. Sed dubium est vtrum nomen infinitum importat in suo conceptu conceptum entis, ita ꝙ nō homo sit idem sicut ens qđ non est homo. Dicunt aliqui ꝙ sic, sed de hoc alias videbitur. Sed restat alia dubitatio, vtrum ista vox paterfamilias sit vox complexa vel incomplexa. Et videtur ꝙ sit incomplexa, quia ex pluribus conceptibus incōplexis, non resultat conceptus complexus, nisi illi cōceptus habeāt adinuicē debitā connexionē, sed concep- H tus huius quod est pater, & huius quod est familias, non habent adinuicem debitam cōnexionem magis q̄ conceptus huius quod est homo, & huius quod est asinus. ¶ In oppositum sunt grāmatici dicentes illā vocem esse cōpositæ figuræ, ergo oportet ꝙ in mente correspondeat sibi cōceptus cōplexus. Respondetur probabiliter quod ly paterfamilias est cōpositæ figuræ, & sic subordinatur cōceptui cōplexo, ideo est vox complexa, nec est nomen fm logicū. Et ad rōnem dicitur, ꝙ illi cōceptus habent debitam cōnexionē adinuicē, quia cōceptus, cui subordinatur paterfamilias, non est conceptus huius termini pater, & huius termini familias, sed subordinatur conceptui composito ex conceptu huius termini pater, & huius termini familiæ. Vnde

A Vnde nō oportet ꝙ partes aliquām dictionem figuræ compositæ componentes ingrediatur compositionem illius dictionis secūdum talem modum, quod quælibet pars conceptus complexi correspōdentis tali dictioni correspōdeat alicui parti nominis compositæ figuræ. ¶ Sed restat alia difficultas, vtrū rectus & obliquus sint termini synonimi: sic quod subordinentur eodem conceptui. Respondetur, quòd termini possunt dici synonimi dupliciter. Vno modo quia idem adequatè significant siue habeant eosdem modos significandi siue nō: & sic rectus & obliqui sunt bn̄ termini synonimi. Alio modo, ꝙ idem important sub eisdem modis significādi tam essentialibus, quam accidentalibus: & sic rectus & sui obliqui non erant termini synonimi. ¶ Et si quis dicat ad terminos synonimos non requiritur, ꝙ conueniat in modis significandi accidentalibus, qa aliàs lapis & petra non eēt termini synonimi. Rn̄detur, ꝙ dato quod rectus & obliquus essent termini synonimi: non tamen sequeretur ꝙ sicut rectus est nomen ita obliquus: quia modi grammaticales impediunt. ¶ Ex quo sequit, ꝙ nō sem per loco vnius synonimi licet ponere aliud synonimū, nisi cōueniāt in modis significandi grammaticalibus præcipue in numero & casu: nā isti modi multum faciunt ad veritatem & falsitatem propositionis: genus autem non facit tantum ad veritatem propositionis per se. Ea hæc de secundo artic. Quantum ad tertium artic. sit.

Dubitatio.

B

Sco. li. 3. p. 2. q. 3 in solut. arg. 2.

Art. 3.

C Conclusio responsalis ad quæsitum: Diffinitiones nominis & verbi sunt à Philosopho in textu sufficienter assignatæ: vt patet ex dictis. Ad rōnes: ¶ Ad primam pro prima parte patet solutio. Et pro secunda parte dr̄ ꝙ licet nomina in libris clausis actu nihil significent: tamen bn̄ in aptitudine. Pro tertia parte dicitur, ꝙ ille terminus vacuum, significat carentiam corporis in loco: & Antichristus, significat aliqd cognitum & chimera aliquid imaginabile: ꝙ sufficit ad hoc quod sint termini significatiui. Potest etiam dici ꝙ isti termini vacuū, chimera sunt termini complexi: quia subordinanē conceptibus complexis. Pro quarta parte dr̄, ꝙ iste terminus nihil est, proprie terminus complexus partim ca D thegorema & partim syncathegorema: iō non est nomen secundū logicum. ¶ Ad secundam pro prima parte dr̄, ꝙ q̄uis res significata per hoc nomē gemitus, naturaliter significet & non sit nomē apud logicū: tn̄ ista vox gemitus, est vox significatiua ad placitum. ¶ Ad alias duas partes patet solutio. ¶ Ad tertiam & quartā patet solutio. Et etiam ad quintam.

Oratio autem est vox significatiua cuius partium aliquid significatiuum est.

Istud est tertium & vltimum capitulum huius tractatus, in quo philosophus determinat de enunciatione & partibus eius. Et diuidit in tres partes principales. ¶ In prima ponit diffinitionem orōnis: dicēs ꝙ

E oratio est vox significatiua, cuius partium aliquid est significatiuum separatim vt dictio, non autem vt affirmatio. Hanc vltimam particulã probat, quia homo est pars orationis & significat aliquid vt dictio, non autẽ vt affirmatio, nisi adderetur ei aliquid, non tum quælibet pars orõnis significat vt dictio, quia syllabæ quę sunt partes dictionis, & ꝑ consequẽs partes orationis non signãt vt dictio. Quod probat per locum à maiori, quia in hoc nomine sorex, ista syllaba rex, nihil signãt in duplicibus tamen nominibus, i. in nominibus compositæ figuræ partes vidẽtur aliquid signãre. Deinde probat, ꝙ oratio signet ad placitum, quia non significat sicut instrumentum immediatum virtutis expræssiuæ: igitur significat ad placitũ. F ¶In secunda parte ponit diffõnem enunciationis, dicens ꝙ enunciatio est oratio nõ oĩs, sed ĩ qua verũ vel falsum est. Quod probat, quia orõ depcatiua est oratio, & tamen non est vera neq; falsa. Et subdit ꝙ aliæ orationes ab enunciatiua magis sunt rhetoricę vel poeticæ considerationis. ¶In tertia parte diuidit enunciationẽ ponens tres diuisiones, quarum prima est: Enunciationum alia est, vna alia est plures. Secunda enunciationum alia est affirmatio, alia negatio. Tertia, enũciationum vnarum aliæ sunt simpliciter vnæ, aliæ coniunctione. Sed qa dicit quod est enũciatio simpliciter vna, ideo quis posset credere ꝙ esset ita simpliciter vna, ꝙ nullam haberet compositionem, remouet illud dubium, dicens ꝙ necesse est omnẽ enunciationem esse ex verbo vel ex G casu verbi, quia si esset aliqua enunciatio sine verbo maxime esset diffinitio hominis, sed hoc non, quia diffinitio hominis non est oratio enunciatiua nisi sibi addatur est vel fuit vel erit. Et qualiter talis diffinitio dicatur vna, cum tamen ponitur vnio partium, non est præsentis negocij. Deinde ostendit quid est enũciatio vna & enunciatio plures, dicens, enũciatio vna est quæ significat vnũ de vno, vel est coniunctione vna. Sed enũciatio plures est quæ plura significat & non vnũ incõiũctẽ. Et quia aliquis posset credere ꝙ enunciatio quæ significat vnum de vno, significaret vnum sicut nomen, ideo remouet dubium, dicens ꝙ non, quia nomen & verbum est dictio sola, ideo non significat sicut enunciatio. Deinde declarat tertiam diuisionem, s. ꝙ H enunciationum vnarum quædã est vna simpliciter, quædam est vna cõiunctione. Vnde enunciatio simpliciter vna, est illa in qua vnũ simplex prædicatum prædicatur de vno simplici subiecto mediante copula, & hoc diuersimode secundum ꝙ ipsa sunt diuisa. Sed enunciatio vna coniunctione, est illa, quæ est composita ex illis enunciationibus simplicibus sicut propositio hypothetica vel cathegorica cuius partes copulantur ꝑ aliquam copulam. Deinde declarat membra secunda diuisionis, dicens ꝙ affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, hoc est in qua prædicatũ vnitur cum subiecto mediante copula non negata. Sed negatio est enunciatio alicuius ab aliquo, hoc est in

A qua vnitur prædicatum cum subiecto mediante copula negata. Et dantur hæ diffinitiones de affirmatione & negatione cathegoricis: Nam affirmatio in communi est, cuius copula principalis vel pricipalior pars copulæ non negatur. Sed negatio in cōi est cuius copula principalis vel principalior pars copulæ negatur.

An diffinitiones orationis, & enunciationis sint bene assignatæ.

Quaeritur vtrum diffinitio orationis & diffinitio enūciationis sint à philosopho sufficienter assignatæ. ¶ Et arguitur primo contra diffinitionem orationis, quia oratio non est vox nec significatiua ad placitum, igitur. Antecedens patet pro B prima parte, quia oratio non est vox vna: ergo non est vox. Patet cōsequētia, quia idē est vox, & vox vna, sed oratio non est vox vna: igitur. Pro secūda parte patet, quia si oratio esset, vox significatiua ad placitum sequeretur, ꝙ oratio posset non significare suum significatum, quod est falsum igitur. ¶ Secundo arguitur. Oratio non fuit imposita ad significandum ergo non est significatiua ad placitū. Antecedens patet, quia vel omnis oratio fuit imposita vel aliqua & aliquā. Non secundum, quia nō est maior ratio de vna quàm de alia. Non primum, quia multæ possunt formari orationes, quibus nunquam fuerūt similes. ¶ Tertio sic arguitur, nō cuiuslibet orationis partes sunt significatiuæ vt dictio, sed vt affirmatio: ergo diffinitio orationis non est bona. Antecedens patet primo, quia C partes huius orationis sortes currit & Plato disputat, significant aliquid vt affirmatio. Etiam literæ & syllabæ sunt partes orationis, cū sint partes dictionis, quæ est pars orationis, & tamen non significant, neq; vt dictio, neq; vt oratio. Etiam si à imponeretur ad significandum tantum, sicut homo est animal, tūc à esset oratio, & tamen nulla eius pars aliquid significat. ¶ Quarto arguitur: hæc oratio omne a est b, est propositio, cum sit præmissa syllogismi, vt patet per Philosophum primo priorum, & tamen nulla eius pars est significatiua, cùm componatur ex terminis non significatiuis. ¶ Quintò sic arguitur contra diuisionem enunciationis: Enunciatio plures nō est enūciatio: eo ꝙ idem est enunciatio & D enunciatio vna: igitur male ponitur membrum enunciationis. Ista similiter enunciatio, sortes est vel nō est asinus, neq; est affirmatio neq; negatio: igitur. ¶ In oppositum est philosophus in textu. In quæstione sicut in cęteris erunt tres articuli. Quantum ad primum.

Primo sciendū, ꝙ oratio pōt Art. 1. capi dupliciter: Vno modo primæ intentionaliter, & sic non est aliud q̃ oratio mentalis, vocalis, vel scripta, & sic non capitur hic, cum sit quoddam complexum quod nō diffinit. Alio modo capitur secundæ intētionaliter & sic non est nisi vna secunda intentio, vel vnum intentionale attributum per intellectum orationi mētali, vocali vel scripte, & sic est quid incōplexum & hic diffinitur, & est

E & est ibi prædicatio denominatiua sicut in diffinitione nominis & verbi. Pro quo tamen est aduertẽdum, ꝙ oratio non est vox incomplexa, sed est vox complexa. Vnde vox cõplexa est quæ subordinatur conceptui complexo. Vnde conceptus cõplexus est qui componitur ex pluribus conceptibus simplicibus: siue hoc sit intrinsecè siue æquiualẽter, & hoc siue talis vox sit realiter diuisibilis in plures voces, quarum quælibet significet aliquid illius, quod significatur per totũ siue nõ. Et sic patet ꝙ vna sola vox, põt dici vox complexa, vt si ista litera a, imponeretur ad significandum tm̃ quantum animal currit, tunc a esset vox cõplexa. Sed vox simplex siue incomplexa se

Sco. in simili li. 4. d. 3. q. 1.

F cundum logicum est quæ subordinatur conceptui incõplexo. Ex hoc sequitur, ꝙ nomina compositæ figuræ sunt orationes secundum logicũ & voces complexæ. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ multa sunt nomina secũdum grammaticum, quæ sunt orationes ſm logicum vt nomina quæ sunt cõpositę figuræ. ¶ Secundo sequitur, ꝙ propriè nomina fictitia vt chimera, Hircoceruus, sunt orationes secundum logicum, & voces complexæ, & etiam iste terminus vacuum, vt iã superius visum est. ¶ Supponitur vlterius, ꝙ significare ad placitum & significare ex impositione idem sunt. Pro quo notandum est, ꝙ oratio nõ dicitur significare ad placitum, eo ꝙ significet ex impositiõe sui, sed quia significat ex impositione sui, vel suarum partium. Vnde nunquam aliqs imposuit istam totã orationem, homo est animal ad significãdum, sed G præcisè partes orationis sunt impositæ ad significandum. ¶ Aduerte vlterius ꝙ in diffinitione orationis, non ponitur ista particula, cum tempore vel siue tempore, quia est oratio aliqua in qua nulla ponitur dictio, quæ significet cum tempore, vt in ista homo albus. Et quædam est ĩ qua ponitur aliqua dictio significat cũ tẽpore, vt in ista. Petrus currit, iõ si in diffinitione fuisset posita aliqua istarum particularum, tunc talis diffinitio non conuenisset cuilibet orationi. Non ponitur etiã recta, quia tale prædicatum non attribuit orationi, sed voci incomplexæ.

SECVNDO sciendum, ꝙ circa textum incidit vna difficultas, vtrũ sit ibi oratio secundum logicum, Petrus currit & Ioannes disputat. ¶ Et videtur ꝙ non, quia partes eius sunt significatiuæ vt affirmatio: igitur. Respondetur, ꝙ in diffinitione orationis est modus partitiuus & nõ distributiuus, ita ꝙ non vult negare ꝙ aliquæ partes orationis significẽt vt affirmatio, sed vult dicere ꝙ cuiuslibet orationis aliquæ partes sunt significatiuæ vt dictio, siue aliqua sint significatiuæ vt affirmatio siue non, ita ꝙ non potest esse oratio nisi aliquæ partes sint significatiuæ vt dictio, non tamen negando, quòd nõ possint esse aliquæ partes orationis quæ sint significatiuæ vt affirmatio. ¶ Secunda difficultas, vtrum diffinitio orationis conueniat omni orationi. Et videtur ꝙ non, quia tunc nulla esset oratio imperfecta, cum sibi tota diffinitio orationis conueniret. H

Petr⁹ currit & Ioã. disputat an sit oratio secundũ logicum.

A ret. Respondetur, quòd oratio non dicitur perfecta neque imperfecta, eo quòd diffinitio orationis sibi cõueniat vel non sibi conueniat, sed dicitur oratio imperfecta, quia nõ perfectum sensum generat in concipiẽte, vt satis visum est in summulis. ¶ Alia difficultas: si a imponeretur ad significandum tantum quantum homo est animal, vtrum esse oratio vel enunciatio. Respondetur breuiter quòd esset enunciatio, quia subordinaretur enunciationi: igitur esset enunciatio. ¶ Et siquis dicat, nulla pars eius est significatiua vt dictio ergo non esset oratio vel enunciatio. Respondetur negando consequentiam, quia nõ oportet ad hoc, quòd aliqua vox sit oratio quòd eius par-
B tes sint significatiuæ vt dictio, sed sufficit quòd subordinetur conceptui complexo, cuius partes sunt significatiuæ vt dictio. ¶ Et siquis dicat omnis enunciatio est affirmatiua vel negatiua & alicuius quantitatis: etiam potest conuerti & potest habere contradictoriam, sed si a esset oratio tunc non esset neq; affirmatiua neq; negatiua neq; alicuius quantitatis: neq; posset conuerti, neque haberet contradictoriam. Respondetur, ꝙ si a imponeretur ad significandum tantum quantum homo est animal, esset eiusdem quantitatis, eiusdem qualitatis & eodem modo conuerteretur, & haberet cõtradictoriã sicut mentalis, cui subordinaretur. ¶ Et siquis dicat, illo casu posito conuerte istam a. Respondetur, quòd debet conuerti per eius synonimam puta per istam, animal est homo, ita ꝙ in conuersione vel C contradictione non oportet semper eosdem terminos manere, sed sufficit ꝙ accipiantur termini synonimi. ¶ Vel posset dici quòd illo casu posito, a quæ esset oratio vocalis nõ conuerteretur, sed bene eius mentalis, quod sufficit.

An oĩs oratio dicat enũciatio.

TERTIO sciendum pro declaratione diffinitionis enunciationis, quòd non omnis oratio dicitur enũciatio siue ꝓpria oratio indicatiua, idest composita ex verbo indicatiui modi, quia in alijs scilicet imperatiua optatiua, coniunctiua, infinitiua & deprecatiua non est verum neq; falsum, ideo ista, Petre fac ignem, non est vera neque falsa. Etiam ista vtinam essem bonus clericus: non est vera neque falsa, ideo istæ orationes non proprie pertinent ad logi- D cum, sed magis pertinent ad rhetorem vel poetam, vt dicebatur in textu. ¶ Et siquis dicat ibi est oratio indicatiua: Petrus qui est bonus, cum componatur ex nomine & verbo ꝓsentis temporis indicatiui, & tamen non est vera neq; falsa: igitur. Respõdetur ꝙ est oratio imperfecta, ideò non est vera neq; falsa. Et licet ponatur verbum tanquam copula minus principalis, tamen non tanquam cõpula principalis, ideo est regula logicorum ꝙ ly est positum cum ly qui nũquam est nisi copula minus principalis respectu cuius propositio nõ dicitur proprie neq; vera neq; falsa, neq; affirmatiua neque negatiua, vt dicẽdo Petrus qui est non disputat, est simpliciter negatiua, & tamẽ copula minus principalis non negat,

Et

E Et ista est simpliciter affirmatiua, Petrus qui non est currit, licet copula minus principalis negetur. ¶Et aduerte ꝙ enunciatio magis diffinitur per verum vel falsum, quam per vniuersale vel particulare, vel per affirmatiuum & negatiuum, quia hic principaliter consideratur de enunciationibus, vt sunt signa conceptuū verorum vel falsorum. Et ponitur verū vel falsum disiunctim, ad circūloquendum nobis differentiam enunciationis. Vnde illud disiunctum verum vel falsum. est passio disiuncta propositionis seu enunciationis, qa conuertitur cū enunciatione, qa omnis enūciatio est vera vel falsa, & omne verum vel falsum est enunciatio. ¶Et si quis dicat, in enūciatione vo-F cali, nō est verum neque falsum, igitur. Respondetur, ꝙ verum est nisi tāquam in signo, vt iam superius visum est, qualiter propositio vocalis dicatur vera vel falsa.

¶Qvarto sciendum pro declaratione diuisionum enunciationis ꝙ prima diuisio, in qua dicitur enunciationum alia est vna, alia est plures, est diuisio æquiuoci in sua æquiuocata, quia illa dictio plures, diminuit rationem enunciationis. Ex quo sequitur, ꝙ enunciatio plures non est enunciatio. Vnde enunciatio plures communiter fit tribus modis. ¶Primo, quando plura prædicantur de vno inconiunctè, & nō se habentia per modum determinationis & determinabilis, vt homo est albus musicus. ¶Secundo quando vnum prædicatur de pluribus, vt homo albus musicus currit. ¶Tertio quando plura prędicātur de pluribus, vt homo albus musicus est niger artifex, fit etiam vbi ponūtur plures enunciationes sine coniunctione, vt sortes currit, homo est albus. G ¶Ex quo sequitur ꝙ ibi est enunciatio plures, canis currit, cum subordinetur tribus propositionibus inconiunctè captis. Supponitur vlterius pro tertia diuisione enunciationis, in qua dicitur enunciationum vnarum aliæ sunt simpliciter vnæ & aliæ vnæ coniunctione, quia proprie propositiones dicuntur vnæ coniunctione, in quibus coniunguntur duę propositiones per coniunctionem, sicut sunt propositiones hypotheticæ, ideo dicitur in textu, ꝙ propositio vna cōiunctione componitur ex his, i. ex propositionibus simpliciter vnis cathegoricis. H ¶Ex quo sequitur, ꝙ propositiones de subiecto vel prædicato copulato vel disiuncto dicuntur propositiones vnæ simpliciter, non tamen ita simpliciter sicut illæ, in quibus ponitur tantū vnum prædicatum simplex. ¶Ex quo etiā sequitur ꝙ propositio in qua prædicatur determinatio & determinabile dr̄ propositio vna simpliciter, vt ista Petrus est homo albus, homo est animal rationale. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Art. 2.

An propositio mentalis cōponatur ex pluribus notitijs, seu cōceptibus.

Dvbitatvr primo Vtrū propositio mentalis sit realiter composita ex pluribus notitijs seu pluribus conceptibus partialibus, quorū vnus sit subiectum & alius sit prædicatum. De hoc dubio sunt duæ opiniones, quarum prima tenet, ꝙ ppositio mentalis est essentialiter composita

A posita ex pluribus notitijs partialibus, quarum vna est subiectum, & alia prædicatum. Pro cuius declaratione ponuntur aliqua dicta. ¶ Primum, quælibet propositio mentalis hypothetica est essentialiter composita ex pluribus notitijs partialibus. Probatur, qa nulla notitia simplex naturaliter significat hominem currere, & hominem non currere. Sed mentalis hypothetica cui subordinatur hæc vocalis, homo currit, & homo non currit: naturaliter significat, hominem currere, & hominem non currere: igitur illa mentalis nõ est notitia simplex. Minor & consequentia sunt notę. Et maior probatur, quantum.n. repugnat cõceptui, qui est naturalis similitudo hominis ꝙ sit naturalis & propria similitudo asi

B ni, tantum vel magis repugnat notitiæ, quæ significat hominem currere, ꝙ significet hominem non currere. ¶ Secundum dictum: cuiuslibet propositionis mentalis cathegoricę sunt aliquæ partiales notitiæ, ex quibus ipsa essentialiter componitur tã quam ex partibus. Probatur, aliqua .n. cathegorica mentalis componitur modo prædicto, & non est maior ratio de vna q̃ de alia: igitur. Maior patet: nulla.n. notitia simplex est naturaliter significans, vt currens & nõ currens. hominem & non hominẽ. Sed mentalis cathegorica est, cui subordinatur ista vocalis, currens est non currens, homo est non homo, & huiusmodi, igitur. Maior probatur, quia si esset eadem notitia simplex naturaliter repręsentatiua hominis, & non hominis, non oporteret ponere nisi vnam notitiam numero simplicissimam ad repræsentandum omnes res mundi. ¶ Tertiũ C dictum: non obstantibus illis possibile est aliquam notitiam simplicẽ esse propositionem mentalem proprie dictam & cathegoricam, etiam possibile est talem notitiam simplicem esse mentalem hypotheticã. Patet non.n. videtur aliqua repugnantia seu cõtradictio ꝙ Deus possit in intellectu humano producere huiusmodi notitiam simplicem represen tatiuam tantum quãtum plures notitię partiales, talis.n. notitia esset vera vel falsa: igitur esset propositio hypothetica vel cathegorica. Et si talis esset notitia diceretur æquiualenter complexa, quia æquiualeret in significando pluribus conceptibus seu notitijs partialib. specie distinctis. Sic D igitur realiter loquendo, propositio mentalis est composita ex notitia subiecti & prędicati & actu sincathegorematico copulę, tenẽdo ꝙ puro syncathegorematice non correspondet notitia in mente, licet bene sibi correspondeat actus, ita ꝙ isti volunt dicere, ꝙ propositio mentalis cui subordinatur ista vocalis, homo est aĩal, componitur ex duobus cõceptibus, & vno actu seu ex vno syncathegoremate mentali. Quod adhuc probãt, quia subiectum huius vocalis homo est animal correspondet & subordinatur alicui conceptui, ergo & prædicatum subordinabitur alicui conceptui, & per consequens mentalis cui subordinatur ista vocalis homo est animal, componetur ex duobus cõceptibus. ¶ Alia est opinio, dicẽs, quòd

Sco. lib. 3. d. 14 q. 2. & 3. Et ꝙ Christus vnico actu verbo omnia nouit.

E quòd propositio mentalis nõ est essentialiter composita ex pluribus notitijs partialibus, quarum vna sit subiectum & alia prædicatum. Probatur sic, quia tunc esset possibile esse duas propositiones mentales naturaliter significantes, omnino similes, quarum vna esset possibilis & vera & alia impossibilis, sed hoc est absurdum: nã tales propositiones adęquatè idem significarent. Patet consequentia, quia istæ duæ mentales quibus subordinantur istæ duæ vocales, omnis homo est ens, & omne ens est homo sunt omnino similes, quia habent partes omnino similes & eiusdem speciei, cum in intellectu non sit ordo notitiarum seu cõceptuum: &, tamen vna est possibilis & alia impossibilis; igitur. Ista ratio non videtur concludere, nã partes illarum propositionum nõ sunt eiusdem speciei accidentalis, conceptus enim cui subordinatur ly homo in prima accipitur confuse & distributiue, & in secunda confuse tantum. Et similiter diceretur de conceptu cui subordinatur ens, & sic partes differunt specie accidentali, sic ꝙ non sunt pœnitus synonimæ, sicut posset dici de recto & obliquo.

F ¶Sed diceres; si propositio mentalis non esset composita ex pluribus notitijs partialibus sequeret̃ quòd non magis deberet dici cõplexa q̃ notitia nominis simplicis, sed hoc est falsum. Rñdetur ꝙ aliquid dr̃ cõplexum duobus modis. Vno mõ formaliter & intrinsecè, quia in se habet plures partes ex qbus cõponitur. Alio mõ extrinsece & accidẽtaliter, quia. s. est de obiecto complexo, vel G æquiualet in significãdo pluribus notitijs partialibus, & isto mõ ꝓpositio mentalis dicitur complexa.

An sit aliqua ꝓpõ ex pluribus ꝓpositionibus cõposita.

DVBITATVR secundò, vtrum aliqua propositio sit cõposita ex pluribus propositionibus, ita ꝙ propositio sit pars ꝓpositionis. Ad dubium rñdent aliqui dicentes, ꝙ ꝓpositio nullo modo est pars ꝓpositionis neque cathegoricæ neq; hypotheticæ. Et quando dicitur, ꝓpositio hypothetica cõponitur est pluribus cathegoricis. Respondetur ꝙ verum est ad istum sensum, propositio hypothetica componitur ex pluribus orationibus, quæ si seorsum summerentur, essent propositiones cathegoricæ veræ vel falsæ, quòd probant, qa si aliqua propositio hypothetica cõH poneretur ex pluribus cathegoricis, sequeretur quòd idem dicetur simul verum, & falsum possibile & impossibile: nam si sortes dicat istã disiunctiuam, homo est asinus vel Deus est, dicit verum & necessariũ, quia dicit istam, Deus est, & dicit falsum, quia dicit istã hõ est asinus. Et qñ arguitur contra eos ad veritatem copulatiuæ, requiritur veritas vtriusq; partis. Respõdẽt ꝙ ad veritatẽ copulatiuę requirit̃ ꝙ vtraquę pars sit vera si seorsum sumeretur. ¶Alij sunt dicẽtes & melius ꝙ partes ꝓpõnis hypotheticę bene sunt ꝓpositiones, quæ aliquando sunt duæ cathegoricę; aliquãdo duæ hypotheticę, & aliqñ cathegorica & hypothetica, & hoc probant ex cõi vsu fere omnium logicorũ. Dicit ẽt Arist. in textu, quòd propositio vna coniun-

E ctione.i.hypothetica est quæ cóponitur ex his.i.cathegoricis. Sed ad rónẽ alterius opinionis dicitur, ꝙ non est inconueniens idem simul dicere verum & falsum secũdum diuersas significationes. Dicitur enim verũ, secundum significationem partialẽ, & falsum secũdum significationem

Dubi. 6. totalẽ vel econtra: ¶ Sed restat aliud dubium an aliqua pars propositionis cathegoricæ sit propositio, vt est pars illius cathegoricæ. Dicunt aliqui ꝙ non, quod probant, quia hoc videretur esse verum de ista cathegorica, nullus homo est animal, & de parte eius scilicet homo est animal, sed hoc non, quia si sit, tunc homo est animal, quæ esset pars illius, nullus homo est animal, esset affir-

F matiua vel negatiua non negatiua, quia in ea non ponitur negatio, nec affirmatiua, quia copula eius negatur per signum præcedens, sed ista ratio non multum cogit. Ideo dicũt aliqui multum probabiliter, ꝙ pars propositionis cathegoricæ pót bene esse propositio, vt homo est animal, est pars illius totalis propositionis. nullus homo est animal. Pro ista tamen opinione ponuntur aliquæ ꝓpositiones. ¶ Prima, orationes compositæ ex subiecto & ly est vt habet puram rationem copulæ, non sunt propositiones vt hæc oratio, homo est, in hac propositione hó est, non est propositio, cum nullum sit prędicatum, quia ly est vt est copula est purum sincathegorema. ¶ Secunda propositio, pars propositionis cathegoricę potest esse propositio, quia oẽ verum vel falsum est propositio, sed pars propositionis cathegoricæ aliqñ est vera vel falsa, vt patet de ista propóne, hó est animal, quæ est pars huius omnis hó est animal. ¶ Tertia propó, cuiuslibet propõnis vniuersalis vel particularis totum residuum præter signũ est propositio. ¶ Quarta propositio, cuiuslibet propositionis cathegorice de disiuncto copulato vel conditionato extremo aliqua pars est propositio. ¶ Quinta propositio, quælibet pars propositionis significans vere vel false, siue significatione totali siue significatione partiali est pars propositionis, siue sit pars propositionis cathegoricæ vel hypotheticæ. G

H Dubitatur tertio, vtrum propositio vniuersalis æquiualeat hypotheticę copulatiuæ compositæ ex suis singularibus, & vtrũ propositiones exponibiles sint cathegoricæ vel hypotheticæ, vtrum sit ponenda aliqua propositio realis, in qua res subijciatur vel prædicetur. Quantũ ad duas primas partes satis visum est in Sũmulis quid sit dicendum in principio tractatus propositionum. Exponibilium. Sed quantum ad tertiam partem, in qua quæritur vtrũ sit ponenda aliqua propositio realis. Respõdetur ꝑ aliquas propónes, prima propó, aliquã esse realem propónẽ pót intelligi dupliciter. Vno mõ ꝙ sit aliqua res, quæ vocetur propó, quæ cõponatur ex tribus rebus, quarũ vna sit subiectum, alia copula, & alia prædicatũ, sic ꝙ tales res nõ sint signa, & sic nõ est intelligendũ. Alio mõ pót intelligi aliquã propónẽ esse realẽ ad istũ sensum, ꝙ res concipiatur

An vniuersalis propó æquiualeat hypothetica copulatiuæ.

E tur in ordine ad seinuicem. Et si quis dicat contra, res prædicantur de seinuicem, ergo oportet ponere vnam propositionem cōpositam ex rebus. Respondetur ꝙ res secundum esse cognitum earum bene subijciuntur & prædicantur .i. intelligūtur vel cognoscuntur in ordine adinuicē. Nā res subijci vel prædicari nō est aliud q̄ res concipi in ordine adinuicem. sed propter hoc non oportet ponere vnam propositionem realem, in qua res subijciatur & prædicetur, quia res sic sufficienter prædicantur & subijciuntur in propositione mentali, per q̄ sic intelliguntur vel concipiuntur. ¶ Et si quis dicat tales res nō ponuntur in propositione mentali, neque propositio mentalis construitur

F ex talibus rebus. Respondetur, ꝙ tales res non ponuntur formaliter in propositione mentali, tamen bene obiectiuè & extrinsece, quod sufficit ad hoc ꝙ res subijciatur vel prædicentur. Ex quo sequitur ꝙ res poni obiectiuè in propositione mentali, non est aliud q̄ res concipi in ordine ad seinuicem mediante propositione mentali. Et hæc de secundo arti. Quantū ad tertium articulum sit.

Artic. 3. CONCLVSIO respōsalis, Diffinitio orationis & enunciationis & eius diffinitiones sunt à phylosopho in textu sufficienter assignatæ. Ad rationes. ¶ Ad primam & secūdam patet solutio in primo arti. & etiam ad tertiam. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ licet illa propositio, a, est b, sumatur pro oratione, tamen non est oratio vera vel falsa de vsu logicorum, tamen de rigore logicæ est simpliciter falsa, sed sumitur a logicis ex terminis non significatiuis ad denotandum ꝙ syllogismus simpliciter dictus non recipit veritatem vel falsitatem propositionum. ¶ Ad quintā patet solutio pro prima parte. Ad secundam partem dicitur, ꝙ in textu diuiditur enunciatio de copula simplici, & non de copula mixta, modo ista fortes est vel non est asinus, est de copula mixta, ideo nō oportet ipsam simpliciter esse affirmatiuam, vel negatiuam, sed est simul affirmatiua & negatiua, vt aliàs videbitur in libris Priorum. G

QVoniam autem est enūciare, & quod est esse, & quod est nō esse, & quod est nō esse &c.

ISTE est secundus & vltimus tractatus huius libri, in quo philosophus determinat de oppositionibus & legibus enunciationis. Et diuidit in tria capitula. ¶ In primo determinat de oppositione diffinitiuè, & diuisiuè. Et primo premittit vnam suppositionem ad intelligendum diffinitionem oppositionis, dicēs, ꝙ omni affirmationi est negatio opposita, & omni negationi est affirmatio opposita, ꝙ probat, quia quod contingit enunciare quod est esse, contingit enunciare quod non est esse. Et quod contingit enunciare quod est non esse, contingit enunciare quod nō est nō esse. Et addit philosophus, ꝙ sicut ex parte huius verbi est, præsentis tēporis, possunt formari quatuor modi enunciandi, ita in alijs tēporibus: scilicet præterito & futuro. Et subdit consequenter quod quis affir- H

A affirmauerit, contingit & negare, & quod quis negauerit contingit affirmare: ergo omni affirmationi est negatio opposita, & omni negationi affirmatio opposita. Ex isto diffinit oppositionem sub nomine contradictionis, dicens, ꝙ cõtradictio est affirmatio & negatio oppositæ eiusdẽ de eodem, & non æquiuoce. ¶ Deinde determinat de speciebus oppositionis, & diuiditur in duas partes. In prima parte præmittit duas diuisiones, quarum prima est, rerum aliç sunt vniuersalia, & aliæ sunt singularia. Vniuersale est quod natum est prædicari de pluribus: Singulare est quod nõ est natum prædicari de pluribus, sed solum de vno solo, vt Plato. Secunda diuisio: enunciationum quędam est de subiecto vniuersali, B in qua enunciatur aliquid de aliquo eorum quæ sunt vniuersalia: alia vero de subiecto singulari, in qua enũciatur aliquid de aliquo eorum quç sunt singularia. ¶ Consequenter determinat de speciebus oppositionis. Et primo diffinit contraria dicens, ꝙ contraria sunt, in quibus enunciatur aliquid, idest aliquod prædicatum, qm̃ est aut non est, idest affirmatiuè vel negatiuè de aliquo subiecto vniuersali vniuersaliter tento. Vnde terminũ teneri vniuersaliter est ipsum teneri cum signo vniuersali vel ipsum teneri distributiuè, vt omnis homo albus est, nullus homo albus est. ¶ Sed sub contrariæ dñr, in quibus enunciat idem prædicatũ affirmatiuè & negatiuè de eodẽ subiecto vniuersali non vniuersaliter sumpto, vt homo est animal, hõ non est animal, quæ ſm rem possunt dici C contrariæ: nã indefinita in materia naturali æquiualet vniuersali: ideo cõtingit subcontraria esse contraria, supple ſm legẽ. ¶ Deinde remouet vnum dubium: quia quis posset dubitare, Vtrũ terminus teneatur vniuersaliter quando à parte sui subiecti vel parte prædicati additur signũ vniuersali. Respondet, ꝙ nulla affirmatio erit vera, in qua de vniuersali vniuersaliter sumpto prędicatur vniuersale vniuersaliter sumptũ: vt omnis homo est omne animal. ¶ Finaliter diffinit contradictoria, dicens ꝙ contradictoria sunt affirmatio & negatio, quarum vna vniuersaliter significat, alia vero non vniuersaliter, & istæ contradicunt, omnis homo albus est, & non omnis homo albus est, & istç, omnis hõ albus non D est, & non omnis hõ albus non est.

Vniuersale, & singulare quid.

Contrariè vero dico opponi vniuersalem affirmationem & vniuersalem negationem.

ISTVD est secundum capitulũ, in quo philosophus determinat de legibus oppositionum. Et diuiditur in tres partes. In prima determinat de ipsis ostendendo qualiter enunciationes se habẽt ad posse esse simul veras aut falsas. ¶ Et primo ponit legẽ contrariarum, dicens, ꝙ impossibile est duas contrarias esse simul veras. ¶ Secundo dat legẽ subcontrariarum, dicens, his vero oppositæ .s. sub contrariæ possunt simul esse verç. Et hoc probat tribus exẽplis. Primum, homo est albus, homo nõ est albus, Secundum est, homo est probus, hõ

E non est probus istæ sunt simul veræ: quia si aliquis homo est turpis non est probus. Tertiũ est de istis, hõ est pulcher, homo nõ est pulcher, quia si homo est fœdus homo non est pulcher. ¶Tertio dat legem contradictoriarum, dicens, ꝙ in contradictorijs necesse est alteram esse veram, & alteram falsam, & hoc siue sit in contradictorijs vniuersalium siue singularium. Consequenter remouet dubium, ꝙ licet istæ sint simul veræ: homo est albus, homo nõ est albus, istæ tamen nõ sunt simul veræ, est homo albus, & nemo est albus. ¶In secũda parte ponit hanc conclusioné, vnius affirmationis est vna negatio opposita, ꝙ probat, quia illud oportet negare negationem, quod affirmat affirmatio & de eodem: siue illud idé sit F vniuersale vniuersaliter sumptum siue non: siue singulare singulariter sumptum. Quod probat, quia si negatio negaret, aliud de eodé vel idé de alio, tunc talis non erit opposita illi affirmationi sed erit ab ea diuersa. Consequenter epilogat quę dicta sunt, dicens, ꝙ ex prædictis patet, ꝙ oppositarum propositionũ aliæ sunt contrariæ, aliæ cõtradictoriæ, & alię subcontrariæ. ¶In tertia parte ostendit quid sit affirmatio vna, & negatio vna, dicens, ꝙ affirmatiuo vna, & negatio vna est, quæ vnum de vno significat, siue sit vniuersale, siue non, vt omnis homo est albus, nõ omnis homo est albus. Ex quo infert talem conclusionem, ꝙ enunciatio quę est de termino æquiuoco non est vna sicut illa in qua ponitur nomen impositũ ad significandum diuersa, sicut si tunica imponereť ad significandũ G hoiem & equum, tunc hæc non esset vna, tunica est alba, quia illo casu posito nõ referret dicere istã, tunica est alba, & istas duas, homo est albus, equus est albus, sed istæ duæ nõ sunt propositio vna sed plures, igiť prima erit propositio plures & non vna.

An species oppositionis, & leges earundem bene in text. ponantur.

QVAERITVR Vtrum, species oppositionis & leges earũ sint à philosopho sufficiéter assignatæ in tex. ¶Arguitur primo ꝙ non, quia oppositio subalterna est oppositio, & tamé non assignãtur hic à philosopho: igitur. Item oppositio relatiua & priuatiua, sunt oppositiones, & tamen non hic assignãtur à philosopho: igitur. ¶Secũdo sic: Istæ duæ, ego sum Ioannes, ego non sum Ioannes scriptæ in pariete opponuntur, & tñ nulla specie oppositionis assignata à philosopho opponuntur: igitur. Minor H patet, quia non videtur, ꝙ opponantur alia specie oppositionis quàm oppositione cõtradictoria, sed hoc nõ, eo ꝙ ambæ possunt simul esse veræ, si à diuersis legantur quorum vnus vocetur Ioannes & alius non. ¶Tertio sic: Istæ contradicunt sortes currit, & sortes non currit, & tamen simul possunt esset veræ: ergo lex contradictoriarum non est sufficienter assignata. Antecedens patet: quia pro quocunque tépore potest sortes currere, potest etiam non currere: ergo etiam pro quocunque instanti vna potest esse vera & reliqua. ¶Quarto

sic

A sic contradictoriè possunt simul esse veræ, igitur lex contradictoriarũ nõ est bene assignata. Antecedẽs patet, quia istæ duæ contradicunt, istæ tribulus est sapidus, & iste tribulus nõ est sapidus, & tamen sunt simul veræ, igitur. Minor patet: quia illud qđ iudicatur ab aliqua tota specie est verum, sed omnes asini iudicant tribulum esse sapidum: ergo hoc est verũ. Etiam homo à tota eius specie, iudicat hunc tribulũ nõ esse sapidũ: ergo iudicium est verum, & per cõsequẽs ista erit vera, iste tribulus non est sapidus, & sic istæ duæ contradictoriæ erũt simul veræ. ¶ Quinto sic, cõtradictoriæ nõ repugnãt in falsitate ergo possunt simul esse falsæ. Antecedẽs patet, quia istæ duæ cõtradicũt,
B ego dico falsum, & ego nõ dico falsum, cũ sint singulares diuersæ qualitatis, & tñ sunt simul falsæ: igitur. Minor patet primo quòd ista sit falsa, ego dico falsum, quia posito casu, ꝙ sortes nullã aliã dicat nisi istã, ego dico falsum, tũc erit falsa cum falsificet seipsam. Probatur ẽt ꝙ sua negatiua. s. ista, ego nõ dico falsum, sit falsa, quia sortes nihil aliud dicit ꝙ̃ istã propositionẽ ego dico falsum: quæ cum sit falsa, erit falsum dicere sortẽ nõ dicere falsum, & per consequẽs hæc propositio nõ dico falsum est falsa, & sic hr̃ propositũ. ¶ In oppositum est Arist. in tex. in quæstione sicut in cæteris erũt tres art. Quantum ad primum.

Arti. 1. PRIMO sciendũ pro declaratione diffinitionis oppositionis ꝙ solũ hic est sermo de oppõne ppositionũ & nõ terminorũ, quam philosophus diffinit sub noĩe contradictionis, eo C ꝙ cõtradictio inter oẽs oppõnes est principalis oppõ. Et ideo aduerte ꝙ hæc ppõ, cõtradictio est affirmatio, & negatio oppositæ, non debet esse copulatiua, quia tunc esset falsa, nã sensus esset, cõtradictio est affirmatio, & cõtradictio est negatio, modo quælibet earũ est falsa, sed est cathegorica de copulato prædicato. ¶ Et aduerte, ꝙ qñ dr̃ cõtradictio est affirmatio & negatio oppositæ, ibi est prædicatio accidẽtalis & nõ essentialis; nã contradictio formaliter nõ est nisi repugnantia duarum propositionum ad esse simul veras vel falsas. Et dicitur notanter oppositæ, ad denotandũ ꝙ nõ quælibet affirmatio & negatio est cõtradictio, sed solũ affirmatio, & negatio, quæ habẽt repugnantiã ad esse simul veras vel falsas. Ex D quo sequitur ꝙ oppositio subalterna nõ est propriè oppositio, quia est tm̃ affirmatio, vel tantum negatio, modo oppositio debet esse affirmatio & negatio. ¶ Et aduerte vlterius, ꝙ oppositio debet esse eiusdẽ de eodem, nõ nominis tm̃, nec rei tantum, sed rei & nominis simul. Ex quo, sequitur, ꝙ quatuor conditiones generales requirũtur ad oppositionem.

¶ Prima, ꝙ propositiones oppositæ sint de eisdem extremis & de eadem copula adæquatẽ secundum rem & vocem simul. ¶ Secunda conditio, quòd termini supponant eodem genere suppositionis. Ex quo sequitur ꝙ ille non opponũtur, homo est species nullus homo est species. ¶ Tertia, ꝙ termini teneãntur æquè ample & æque strictè. Ex quo sequitur

E ꝙ illæ nō opponuntur, omnis homo currit, nullus homo currit: quia homo in prima supponit tam pro viris quam pro mulieribus, sed in secunda supponit tm̄ ꝓ viris. ¶ Quarta ꝙ ꝓpositiones sint de simplici q̄titate, & de simplici copula: & ꝙ non sint de contingenti specialiter dicto: quia si essent de contingenti speciali ter dicto non opponerentur, nisi forte secundum modum & non sm legem, vt postea patebit. ¶ Aduerte etiam, quod oratio in qua ponitur terminus æquiuocus a casu non restrictus non habet propositionem sibi oppositam: quia non est propositio, sed ꝓpositio plures: vt illa, canis est substantia non habet contradictoriā quia non est propositio.

Secundo sciendum, quod cir F ca dicta incidūt aliqua difficultates.

Dubitatio nes. ¶ Prima difficultas vtrum Arist. faciens mētionem de propositionibus oppositis & legibus earū, locutus fuerit vniuersaliter de omnibus propositionibus oppositis. Ad quam breuiter respondetur, ꝙ nōn: sed solum de propositionibus cathegoricis simplicis qualitatis aut quantitatis: falsum enim est, ꝙ vna contrariarum est vniuersalis affirmatiua, & alia vniuersalis negatiua. Similiter de sub contrarijs & contradictorijs: vna enim non est affirmatiua si sit mixtæ qualitatis, sed affirmatiua & negatiua simul. Similiter dicendum est de quātitate: loquitur etiā philosophus de propōnibus oppositis & legibus earū quæ non sunt diuisę de contingenti spāliter capto: nam in illis de contingēti spāliter capto, possibile est duas cōtrarias simul esse veras: & subcontrarias simul esse falsas, vt sunt istæ, G omnis Deus contingenter non est Deus: omnis Deus non contingenter non est Deus, quæ sunt simul veræ. ¶ Et si arguatur: duæ contrariæ sunt simul veræ: & ad ipsas sequuntur duæ particulares, quę sunt simul veræ: ergo duæ contradictoriæ: sunt simul veræ, quod est impossibile. Respondetur, quòd non semper ad cōtrarias sequuntur suæ subcōtrariæ, nec ad vniuersalem sua particularis, sed hoc solum habet veritatem in illis, quæ non sunt de contingenti spāliter capto. Ista enim vniuersalis, nullus Deus contingenter non est: Deus conuertibiliter se habet cum hac disiunctiua, omnis Deus necessario est Deus, vel omnis Deus impossibiliter est Deus, quo ad veritatem & fal H sitatem. Et quicquid sequitur ad disiunctiuā, sequitur ad illam de contingenti, & econtra: ista enim est affirmatiua in definita de contingenti, Deus contingenter est Deus. Et similiter sua particularis, quidam Deus contingenter est Deus: quę est subalterna primæ videlicet huius, nullus Deus cōtingēter nō est Deus: conuertibiliter se habet quo ad veritatem & falsitatem & consequentiā cum ista copulatiua, Deus nō necessario est Deus, & Deus non impossibiliter est Deus: modo ista copulatiua non sequit̄ ad disiunctiuam: ergo nec ista particularis, quidā Deus cō tingenter est Deus, ad suā vniuersalē; cui subalternat̄. Ex quo patet istas duas contrarias simul esse veras, nullus Deus contingenter est Deus,

A nullus Deus contingenter non est Deus. Etiã subcõtrarias, deus contingẽter est Deus, & Deus cõtingenter non est Deus, simul esse falsas: illæ enim particulares conuertũtur ad inuicem: modo affirmatiua est falsa, cum copulatiua sibi ęquiualens est falsa: igitur & negatiua. Dicunt tamen aliqui, ꝙ propositiones de contingenti specialiter capto sunt hypotheticæ, sed hoc non videtur multũ probabile: licet tales propositiones de contingenti specialiter capto inferant hypotheticam, non tamen sunt hypotheticæ, sed simpliciter cathegoricæ.

Particularis propó in naturali materia an æqualeat vni uersali. TERTIO sciendũ, ꝙ circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Prima, vtrum particularis in materia naturali æquiualeat vniuersali. Et videtur ꝙ non, quia non subor B dinantur vni & eidem mentali, ergo non æquiualent. Respondetur breuiter quòd particularis in materiali naturali & vniuersalis non ęquiualent in sigñando, quia non subordinãtur eisdem mentali, neq; subiecta & prędicata eodem modo supponunt, tñ bene æquiualent in inferẽdo seu in veritate & falsitate. Et similiter dicẽdum est de materia remota, & hoc

Dubit 6. volebat habere Arist. in textu. ¶ Secunda difficultas est, vtrum si vna contradictoriarum sit vera reliqua sit falsa, vel econtra. Et videtur quòd non, quia potest esse vna cõtradictoriarum non existente alia, quo facto vna erit vera, & tamen reliqua non erit falsa, cum non formetur. Respõdetur ꝙ si vna contradictoriarum sit vera, reliqua erit falsa, supple si formetur. ¶ Et siquis dicat, istæ sunt C contradictoriæ, diu est ꝙ fuisti asinus, & non diu est ꝙ fuisti asinus, & tamen sunt simul falsæ, de prima notum est, de secunda probatur, quia ad eam sequitur falsum. s. ista nouiter fuisti asinus, ergo secunda est falsa. Respondetur ꝙ ista, non diu est ꝙ fuisti asinus, est vera, quia significat ꝙ in nulla parte temporis, neque in nullo tempore fuisti asinus, & negatur ꝙ ad ipsam sequitur vna falsa; puta illa, nouiter fuisti asinus. ¶ Et si quis iterum dicat istæ sunt contradictoriæ, sortes dicit falsum, sortes non dicit falsum, & tamen sunt falsæ, posito casu ꝙ sortes non dicat nisi istam propositionem, sortes dicit falsum, quia illo casu posito est propositio falsificans seipsam. Respõdetur, ꝙ ista propositio, sortes dicit fal D sum, & similiter aliæ propositiones falsificantes seipsas non sunt cathegoricæ, sed sunt hypotheticæ, vt alias magis videbitur. ¶ Et siquis iterum dicat, istæ duæ sunt contradictoriæ, caput habet omnis hõ, & nullum caput habet omnis hõ, & tamen sunt simul falsæ, de prima notũ est, de secunda patet, quia eius descẽdẽtes sunt falsæ, puta istæ, nullum caput habet iste homo vel iste homo, & sic de alijs. Respondetur ꝙ illæ nõ sunt eius descendentes, sed istæ, nullum caput habet iste homo, & iste homo & iste homo, & sic de alijs.

QUARTO sciendum, ꝙ oppositio propositionum est duplex, quædam est sumpta pœnes prædicata cõtraria, priuatiua, vel contradictoria, vt sortes est sanus, sortes est ęger: sor- Oppó propositionũ duplex.

 tes

E tes est cęcus, sortes est videns, sortes est currens, sortes est non currens, & de ista non est hic sermo. alia est oppositio data penes modos enuncian di oppositos, & de ista est hic sermo, & non de alia. ¶ Et aduerte vlterius ꝙ propositiones dicuntur adhuc opponi dupliciter. Vno modo propriè, quia sunt de opposito modo enunciandi prædicatum de subiecto, vt istæ duæ quilibet homo est albus, & nullus homo est albus. Alio modo, non quantum ad modum enunciandi, sed quantum ad legē, quæ sic se habent ꝙ sunt propositiones cathegoricæ vtroq; termino participātes sm eundem ordinem, quibus quātū est de forma earum repugnat, quòd sint simul veræ vel falsæ, & hoc pro-
F portionabiliter ad leges, vt istæ propositiones, nullus hō currit, iste homo currit. ¶ Supponitur vlterius ꝙ per legē oppōnis non intelligitur, nisi regula vel natura propōnum oppositarum, ita ꝙ lex contrariarum nō est aliud q̄ natura vel regula contrariorum. Vnde quādo dicitur, ꝙ lex contrariarum est talis ꝙ impossibile est contrarias simul esse veras, debet sic intelligi, ꝙ si duæ propōnes cōtrariæ adinuicem sint in rerū natura, si vna est vera reliqua est falsa, vel sic, duarum propositionum adinuicem contrariarum impossibile est vnam esse verā quin reliqua sit falsa si formetur, & eodem modo dicendū est de alijs legibus. Ex quo patet, quòd propositiones adinuicem contrarię, sic se habēt adinuicem, ꝙ eis formaliter repugnat gratia formę acceptionis terminorū stare simul in veritate. Vnde illę propositiones dn̄r adin G uicē repugnare in veritatē, quæ non possunt simul esse veræ, sed illæ dn̄r repugnare formaliter in veritate q̄ sic se habent, ꝙ nec ipse nec sibi similes in forma possunt simul esse veræ. Vnde ex parte formæ propositionis se tenent qualitas quantitas similitudo copularum, & extremorū numerus & situs terminorum. Et hæc de primo articulo. Quantum ad sm.

Art. 2. DVBITATVR primo, verum duæ contrariæ possint simul esse veræ. Et videtur ꝙ sic, nam istæ sunt cōtrariæ, omnis homo est animal, omnis homo animal non est, & tn̄ sunt simul veræ. Pro solutione est aduertendum, ꝙ ad propositiones adinuicem esse contrarias plures conditiones requiruntur. ¶ Quarum prima est ꝙ propositiones adinuicem contrarię participent vtroq; termino secundum eundem ordinem .i. ꝙ habeant subiecta & prædicata synonima. ¶ Secunda conditio, ꝙ tales propositiones sint diuersarum qualitatū, ad talē sensum, videlicet ꝙ quęlibet copula principalis negata in vna affirmetur in alia & econuerso. Ex quo sequitur, nullas affirmatiuas esse cōtrarias adinuicē. Sequitur etiā nullas negatiuas adinuicem esse cōtrarias. Tertio sequitur, ꝙ stat propōnes adinuicē contrarias esse eiusdē qualitatis in genere, licet non in specie, vt patet de istis duabus quæ sunt mixtæ qualitatis, omnis hō est vel nō est albus: omnis hō nō est, vel est albus. ¶ Tertia conditio, ꝙ termini nō accipiātur ęquiuocè nō dissimiliter restringantur neq; amplientur, H

An duæ contrarię possint simul esse veræ.

neque

A neq; dissimiliter appellēt suas rationes formales, propter sm istæ non sunt contrariç, omnis homo currit, nullus homo currit, quia dato q̄ solę mulieres essent & quælibet curreret & nullus vir esset, tunc istæ essent veræ, omnis hō currit, & nullus hō currit, nam in ista, nullus hō currit ly hō restringitur ad standum tantū pro viris. Propter defectū tertię particulæ istæ non contrariantur, nihil quod est, vel fuit homo est ens, omnis homo est ens, eo q̄ ly homo in negatiua ampliatur & nō in affirmatiua. Propter quartū defectum istæ non contrariantur, omnis homo sedētem percutit, nullus homo percutit sedētem, quia in aliquo casu possunt simul esse veræ. Similiter istæ non contrariantur, omnis homo venientem cognoscit, omnis homo nō

B cognoscit venientem, quia posito, q̄ quilibet homo habeat cōceptum entis & nullus homo habeat conceptū venientis: prædictæ simul essent veræ. ¶ Quarta conditio, est q̄ tales propōnes plus habeant de vniuersalitate q̄ de particularitate, quod debet intelligi ad sensum conditionalē, sic q̄ si in eis ponantur vniuersalitates & particularitates: numerus vniuersalitatū dēt excedere numerum particularitatum. Vnde vniuersalitas est terminus cōmunis distributus non existens pars alicuius cōplexi vnica acceptione accepti, vt in ista, omnis homo est animal, ly homo debet teneri vniuersaliter. Dicit notāter nō existens pars cōplexi vnica acceptione accepti, quia ly homine in ista, sortes differt ab hoie non est vniuersalitas, quia est pars cōplexi vnica acceptione accepti. ¶ Aduerte q̄ ad vniuersalitatem requiritur, q̄ non sit complexū diuersis acceptionibus acceptū, quia hoc totū hoīs asinus in ista propōne cuiuslibet hominis asinus currit, nō est vniuersalitas, sed solū pars eius. s. ly hominis, sed ī ista cuiuslibet asinus hominis currit, ly hoīs asinus est vniuersalitas, quia est cōplexū vnica, acceptione acceptū, sed hoīs asinus est cōplexum diuersis acceptionibus acceptum: modo regula est in oppositionibus, q̄ qñ in aliqua propōne ponitur cōplexū vnica acceptione acceptū, debet computari pro vniuersalitate vel particularitate. ¶ Quinta cō-

C

ditio, si in propositione affirmatiua ponatur vna particularitas, in negatiua sibi opposita nulla debet poni particularitas: Defectu cuius istę nō sunt cōtrariæ adinuicē: omnis homo est animal: omnis hō animal nō est, & per hoc soluitur ratio, q̄ prius fiebat. Nec istæ omni tēpore risibile est omnis homo: omni tpe risibile non est omnis hō: eo q̄ sunt simul veræ. ¶ Sexta conditio, q̄ quælibet particularitas ī vna sit vniuersalitas in alia. Vñ particularitas non est nisi terminus cōis stans confusè tm̄ vel determinatè, nō existēs pars cōplexi vnica acceptiōe accepti, nec existēs aggregatū ex diuersis partibus diuersis acceptionibus acceptis: Defectu cuius istæ non contrariantur: cuiuslibet hominis asinus currit: cuiuslibet hominis asinus non currit. cum possint simul esse veræ, posito quod quilibet homo haberet duos

D

E asinos quorũ vnus curreret, & alius non curreret. ¶ Septima conditio: si in huiusmodi propositionibus ponatur disiunctum copulatum vel conditionatum, ꝙ in ambabus accipiť vnica acceptione, totũ debet distribui, vel si solũ prima pars distribuať, in alia negatio debet ferri ad coniũctionem: Defectu cuius istę non contrariantur adinuicem, omnis hõ vel asinus currit, omnis homo vel asinus non currit, distribuendo solum primam partem disiuncti. ¶ Octaua cõditio, ꝙ si in huiusmodi propositionibus ponantur modi ad copulam, requiritur, ꝙ huiusmodi propositiones etiam sint contrariæ ex parte modorum: Defectu cuius istæ nõ cõ F trariantur, omnem hominem possibile est currere, omnem hominem possibile est non currere, nec istæ, omnis homo aliquando currit, oĩs homo aliquando non currit. Ex istis sequitur, ꝙ nõ omnis propositio habet contrariam, sed solũ illa, in qua ponitur aliqua vniuersalitas. Sequiť secundo, ꝙ omnis propositio in qua ponitur aliqua vniuersalitas, habet contrariam capiendo contrarietatẽ largè. Ex hoc sequitur, ꝙ de quolibet genere qualitatis dabilis est propositio habens contrariam. De vniuersali, vt ista, omnis homo est animal, habet istam sibi contrariã, omnis homo non est animal. De particulari, vt aliquis homo est omne animal, habet istam sibi contrariã, nullus homo est animal. De indefinita, vt ista, homo est omne animal, habet istam sibi contrariam, omnis homo non est animal, & sic de alijs.

Dubitatur secundo, vtrũ G duæ contradictoriæ possint simul esse veræ vel falsæ. ¶ Et arguitur, quòd possint simul esse veræ, nam istę duę cõtradicunt, sortes currit, sortes nõ currit, & possunt simul esse veræ, qa pro illo instanti in quo vna põt esse vera etiam reliqua potest esse vera, ergo possunt simul esse veræ. Pro solutione supponitur, ꝙ ad contradictorias multæ conditiones requirũtur à posteriori. ¶ Prima, ꝙ participent vtroq; termino ordine eodem. ¶ Secunda, ꝙ termini non dissimiliter restringantur, amplientur, & appellent suas rationes formales: Defectu primi istæ non contradicunt, oĩs homo currit, quidam homo nõ currit, Defectu secundi istæ non contradicunt omnis homo animal fuit, homo non fuit animal, quia ly animal in affirmatiua ampliatur & nõ in ne H gatiua, Defectu tertij istæ non cõtradicunt, nullus homo cognoscit venientem, quidam homo venientem cognoscit, cum possint simul esse veræ. ¶ Tertia conditio, ꝙ si in talibus ponatur vniuersalitas & particularitas ꝙ habeant æquè de vniuersalitate sicut de particularitate. ¶ Quarta conditio est, quilibet terminus distributus in vna contradictoriarũ, non debet distribui in alia, & si non distribuatur in vna, debet distribui in alia, & hoc nisi talis terminus sit determinatio accepta vnica acceptione cum suo determinabili, quia si sic si distribuatur in vna distribuetur in alia, & si non distribuatur in vna non distribuetur in alia, vt in istis sortes videns omnem hominẽ currit,

Duæ contradictoriæ vtrũ possint simul esse veræ vel falsæ.

A currit, fortes videns omnem hominem non currit. ¶ Quinta conditio, si in vna contradictoriarum ponatur aliquis terminus stans confusè & distributiuè à parte vnius extremi in ordine ad alium terminum supponentem confusè tantum, tũc ille terminus qui stabat confusè & distributiuè, debet stare determinatè in altera contradictoriarum, vt omnis homo est animal, homo nõ est animal. ¶ Sexta cõditio, si aliquis terminus accipiatur confusè & distributiuè in vna cõtradictoriarum à parte vnius extremi in ordine ad alium terminũ supponentem determinatè à parte alterius extremi: tunc in altera contradictoriarum dẽt stare confusè tm̃ defectu cuius istæ nõ contradicunt,

B forte videt omnis asinus, asinus non videt fortem. ¶ Septima conditio, si in vna contradictoriarum ponatur terminus collectiuè acceptus, quod etiam in reliqua teneatur collectiuè, vt hęc omnes apostoli dei sũt duodecim. Ex quo patet, ꝙ debiles sunt duæ ꝓpositiones cõtradictoriæ de extremis communibus totalibus quorum neutrum teneẽ distribuatur, & hæc conditio probabiliter ponitur. ¶ Octaua conditio, si aliquis terminus supponat confusè tantum respectu ꝓprij signi cõfusiui, in contradictoria debet supponere confusè & distributiuè, distributione in completa seu distributione opposita suppositioni confusæ tm̃, vt ista, promitto tibi equum, cuius contradictoria est ista, ego non promitto tibi equum, & non ista nullum equum tibi promitto, quia tunc duæ contradictoriæ essent simul veræ. ¶ Nona C cõditio, si tales propõnes sint modales, oportet ꝙ sint de modis cõtradictorijs, defectu cuius istæ nõ cõtradicũt, omne ens necessario est ens, ens impossibiliter est ens ¶ Decima cõditio, si in huiusmodi ꝓpositionibus ponatur disiunctum copulatum vel conditionatũ, ꝙ si illud totum distribuatur in vna, & particularizetur in alia, & si solum prima pars distribuatur, ꝙ tũc ĩ alia parte particularizeẽ, & quod negatio feratur supra coniũctionem. Vnde distribuendo totum disiunctum, istæ contradicunt, oĩs homo vel asinus currit, homo vel asinus non currit, sed distribuendo solum primam partem disiuncti: contradictoria primę est ista, homo non vel asinus currit. Istis suppositis supponitur finaliter quod contradicto- D rias posse esse simul veras, potest dupliciter intelligi. Vnomodo, vt ly simul, determinat ly potest, & sic possunt simul esse veræ, vel vt determinat ly esse, & sic non possunt simul esse veræ, & per hoc soluitur ratio, quæ prius fiebat.

Dvbitatvr tertio, vtrum duæ subcontrariæ possunt simul esse falsæ. Pro cuius solutione supponitur, ꝙ ad hoc ꝙ aliquæ ꝓpositiones sint adinuicem subcontrariæ, multæ conditiones requiruntur à posteriori. ¶ Prima quod participent vtroq; termino eodem ordine. ¶ Secunda, quod termini non teneantur æquiuoce, non dissimiliter restringantur neque amplientur, neque appellent suas rationes formales; defectu primę istæ non sunt subcontrariæ, ca- *An subcõtratię pos sint simul esse falsæ*

nis

E nis est animal latrabile, canis nō est aīal latrabile, capiendo ly canis aliter in vna q̄ in alia, Defectu secundi istæ non sunt subcontrariæ, hō currit, quidā hō non currit, Defectu tertij istæ non sunt subcōtrariæ, homo est albus, hō non fuit albus, Defectu quarti istæ non sunt subcontrariæ hō album videt, homo non videt album. ¶ Tertia conditio, ꝙ habeant plus de particularitate q̄ de vniuersalitate, & hoc debet intelligi in sensu conditionali, sic videlicet, ꝙ si habeant vniuersalitates & particularitates, ꝙ numerus particularitatum sit maior, non tamē oportet hoc simpliciter & absolute fieri. ¶ Quarta cōditio, ꝙ q̄libet vniuersalitas in vna sit particularitas in alia: defectu cuius istæ non sunt subcontrariæ, ali- F quo tpe risibile est omnis hō, aliquo tempore nullum risibile est homo. ¶ Quinta cōditio, si in affirmatiua ponatur vl̄itas, nulla vniuersalitas debet poni in negatiua: defectu cuius duæ immediatæ dictæ nō sunt subcontrariæ. ¶ Sexta conditio, ꝙ si huiusmodi propōnes sint modales, ꝙ sint de modis subcontrarijs, defectu cuius istæ non sunt subcōtrariæ, hominē necesse est currere, hoīem impossibile est currere. Ex istis sequit̄ ꝙ non omnis propō habet subcōtrariā, vt patet de ista, fortes est hoc albū. Sequitur secundo ꝙ omnis propositio, in qua ponitur particularitas, habet subcontrariā. Ex quo sequitur ꝙ de quolibet gn̄e quātitatis dabilis est propositio habens subcōtrariā. De conditionibus autem quæ ad subalternā requiruntur, satis visum est in Summulis. Et hæc de se- G cundo art. Quantum ad tertium sit.

Conclusio respōsalis: Species & leges oppositionis sunt a philosopho sufficienter & conueniēter assignatæ. Patet hæc cōclusio ex præcedentibus articulis. Ad rōnes ante oppositum. Ad primam patet solutio pro vtraq; sui parte. ¶ Ad secundā dicitur, ꝙ illæ propositiones scriptæ sunt contradictoriæ, si sint scriptæ ab eodem, nec possunt simul esse veræ vel falsæ a quocunq; legantur, quia sicut pronomina vocalia primę personæ, nunquam supponūt nisi ꝑ illis, qui proferunt ea: sic nec scripta supponunt nisi pro illis, qui ea scripserunt. ¶ Et si dicatur cōtra hoc, q a aliquis sæpe scribit literas obligatorias pro alio, aut etiam legit: & tamē pronomina primæ personæ ibi posita non supponunt pro illo, quia ali- H ter obligaret seipsum. Respondetur ꝙ in illo casu illa pronomina nō supponūt proprie & de rigore logices, nisi pro legente aut scribente: tamen ex vsu loquēdi permissum est ꝙ ipsa supponāt pro illo hoie, cuius sit obligatio: aut pro illo ad cuius intētionē attribuitur sententia. ¶ Ad tertiam patet solutio in secūdo dubio. ¶ Ad quartam dicitur, negando minorē: nā istæ nunquam sunt veræ, istæ tribulus est sapidus, & iste tribulus nō est sapidus, cum ly sapidus supponat confuse & distributiue, nec valet dicere, iste tribulus non est sapidus homini: ergo non est sapidus, quia arguitur a dicto secundum quid ad dictum simpliciter. ¶ Ad quintam patet solutio in primo articulo, vbi visum

A sum est quòd propositiones falsificãtes seipsas non sunt cathegoricæ, sed hypotheticæ.

IN his ergo quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem veram vel falsam esse.

ISTUD est vltimum capitulum huius tractat. in quo philosophus ostendit qualiter se habeant enũciationes quo ad esse verum determinate vel falsum. Et diuiditur in duas partes. ¶ In prima ostendit quibus contradictorijs conuenit ꝙ vna pars est determinate vera & altera falsa, dicens quòd in omnibus contradictorijs de præsenti & præterito necesse est vnam partem esse veram & alteram falsam. ¶ In secunda parte B arguit ad vtranq; partem de contradictorijs singularibus de futuro contingenti, & primo ꝙ non sit necesse in talibus alteram partem esse verã & alteram falsam, dicens ꝙ in cõtradictorijs singularibus de futuro contingenti non est necesse alterã partẽ esse determinate veram & alterã determinate falsam quia si omnis affirmatio vel negatio de futuro contingenti esset determinate vera vel determinate falsa, sequeretur, quòd omnia necessario euenirent, sed consequens est falsum: igitur. Cõsequẽtiam probat duabus rationibus. Prima, quia posito casu ꝙ aliquis dicat hoc erit, & alius dicat hoc nõ erit: si omnis affirmatio vel negatio de futuro contingenti sit determinate vera aut falsa, necesse est alterum ipsorũ dicere verũ & non vtrũq;, cum ipsi capiant contradictoria, quę non C contingit simul esse vera. Secũda ratio: si omnis affirmatio & negatio sit determinate vera vel falsa, sequeretur ꝙ de illo quod est modo album, semper fuit verum dicere hoc erit albũ, & si sic non potuit non fieri album, & si non potuit non fieri album, impossibile fuit ipsum nõ fieri album, & si impossibile fuerit ipsum nõ fieri album, necesse fuit album, & sic necessario eueniet, & per consequẽs nihil erit ad vtrũlibet vel a casu. ¶ Deinde probat oppositum dicens: in cõtradictorijs de futuro contingenti necesse est alteram partem esse vera, & non põt dici, ꝙ neutra sit vera, ꝑbat duabus rationibus. Prima, quia si affirmatio sit falsa: negatio erit vera, & si negatio erit vera, affirmatio D erit falsa, igitur non contingit neutram earum non esse determinate veram. Secunda ratio, si neutra esset vera tolleretur ratio contingẽtis ad vtrũlibet, nam si verum est dicere ꝙ hoc est album, oporteret ꝙ sit albũ. Et si erit cras verum dicere ꝙ est album, oportet ꝙ cras sit album. Si autem verum est dicere de tali futuro ꝙ neque erit neque non erit, tunc ipsum non poterit esse, nec poterit non esse, quod est contra rationem contingentis ad vtrumlibet. Deinde remouet duas cauillatiões. ¶ Prima est contra secundam rationẽ in qua dictum est, quòd si omnis affirmatio vel negatio sit determinate vera vel falsa, sequeretur quod de illo quod nũc est albũ, semper fuit verum dicere quòd hoc erit album. Posset aliquis dicere quòd hoc est ve

rum

E rum in tempore propinquo præcedente illud nunc, sed non in tempore remoto. Remouet hanc cauillationem dicens, ꝙ quantum ad tempus nihil refert etiam ante millesimum annum, quia semper manet eadē veritas. ¶ Secunda cauillatio est cōtra primam rationem: dictum est .n. ꝙ si quis dicat ꝙ hoc erit, & alius dicat ꝙ hoc non erit, necesse est alterū illorum verum dicere. Posset aliquis dicere ꝙ hoc ideo est, quia dicunt contradictoria, sed si nihil dicerent, nullum inconueniens sequeretur. Hāc cauillationem remouet dicens ꝙ si quis affirmauerit vel negauerit, nihil propter hoc mutatur in re, quia propter nostrum affirmare vel negare nihil mutatur in re. ¶ Deinde ostē
F dit ꝙ non omnia eueniant de necessitate tripliciter. ¶ Primo sic: nos sumus principia multorum, & consiliamur de multis, quod non faceremus si omnia necessario euenirent. ¶ Secūdo, multa sunt entia, quæ nō sunt semper in actu, sed sunt in potētia, sic ꝙ possunt fieri, & non fieri, esse & non esse: ergo non omnia de necessitate eueniunt. Exemplificat, vt, vestis potest incidi, & tamen non inciditur, sed vetustate consumitur. ¶ Et hoc exemplum potest sumi pro tertia ratione. Deinde ostendit quomodo se habent propositiones ad veritatem & falsitatem. Pro cuius solutione præmittit quomodo se habēt res ad necessitatem, & primo quomodo secundum se & absolute se habent ad necessitatem. Secūdo quomodo per comparationem ad sua opposita se habent, dicens primo, ꝙ res se habent ad necessitatem secūdum G se & absolute, sic ꝙ non sunt simpliciter necesse, sed ex suppositione, quia omne quod est quando est necesse est esse. Secundo dicit quod res se habent ad necessitatem per comparationem ad sua opposita, sic quod nō sunt necessariæ simpliciter, sed ex disiunctione ad sua opposita, illud enim ꝙ non habet determinatam rationē necessitatis fit necessarium sub disiunctione ad suum oppositum, vt necesse est nauale bellum cras esse futurum, vel nauale bellum cras non esse futurum. Ex his concludit ꝙ eodem modo est in rebus & enunciationibus, quia sicut sunt quædā res, quæ non sunt determinatæ ad esse neque ad nō esse: cuiusmodi sunt illæ quæ sunt ad vtrumlibet, ita etiā sunt quę H dā orationes quæ non sunt determinatæ ad veritatem vel falsitatem. Ex prædictis infert duo corrolaria. Primum ꝙ non necesse est in omnibus contradictorijs vnam partem esse determinate veram & alteram falsam. Secundum corrolarium ꝙ non est simile de contradictorijs de præsenti & præterito, & de contradictorijs de futuro contingenti.

An de futuris cōtingentibus sit determinata veritas uel falsitas.

QVAERITVR vtrum aliqua propositio de futuro contingenti sit determinate vera aut determinate falsa. ¶ Arguitur primo ꝙ sic, quia hæc est determinate vera, dies iudicij erit, & similiter ista, sol orietur cras, & tamen sunt de futuro contingenti:

A genti: igitur. Item hæc disiunctiua est determinate vera sol orietur cras, vel non orietur cras, ergo altera pars est determinate vera. ¶ Secundo sic: Omne quod sic est verum, quod ipsum non est falsum est determinate verum, sed aliqua propositio de futuro contingenti est determinate vera. Maior est nota, & minor probatur, quia sint istæ duæ sortes curret cras, sortes non curret cras, quælibet earum est de futuro contingenti, & tamen vna earum est determinate vera, quia sunt contradictoriæ, quarum necesse est vnam esse verã. ¶ Tertio sic: Sicut se habet res ad esse vel ad non esse fore vel non fore, sic se habet propositio ad esse verum vel non esse verum, sed aliqua res deter B minate se habet ad fore aut non fore: igitur aliqua propositio determinate se habebit ad esse verum vel nõ esse verũ. Minor probatur, quia quãlibet rem non existentem, possibile tamen existere, necesse est fore aut non fore. ¶ Quarto sic: Omne futurum de necessitate eueniet: ergo omnis propositio de futuro contingẽti est determinate vera. Antecedẽs patet, quia omne quod est de necessitate futurum, de necessitate eueniet, sed omne futurum de necessitate est futurum, ergo omne futurum de necessitate eueniet. ¶ Quinto sic: Hæc propositio est determinate vera vel falsa, sortes currit cras: ergo aliqua propositio de futuro contingenti est determinate vera. Antecedẽs patet, quia aut Deus scit quòd sortes curret cras, aut non curret cras: si sciat quòd curret cras: ergo ista erit determinate vera, sortes curret cras: si ne C sciat tunc ista erit determinate vera, sortes non curret cras, & quælibet est de futuro contingẽti: igitur. ¶ In oppositum est philosophus in textu. In quæstione quemadmodum in cæteris erunt tres articuli.

PRIMO sciendum, quod pro solutione primæ partis quæstionis supponitur primo quod triplices sunt propositiones. ¶ Quædam sunt de præterito, quorum copula est præteriti temporis. ¶ Quædam de præsenti, quarum copula est præsentis temporis. ¶ Quædam de futuro, quarũ copula est futuri temporis. Ex quo sequitur quod refert dicere aliquam propositionem esse de præterito, de præsenti, aut de futuro, & ipsam esse præteritam præsentem, aut futurã, quia aliqua est præsens, quæ est de præterito, vt patet de illa a me prolata, sortes scripsit, & similiter de alijs. ¶ Secundo supponitur quod duplex est futurum. s. futurum contingens & futurum necessarium. Futurum necessarium, est illud quod impossibile est non fore: sicut Antichristus erit animal. ¶ Sed futurum contingens est triplex. s. rarum quod in paucioribus accidit, & magis determinatũ est ad non esse q̃ ad esse, vt fossorem inuenire thesaurum. ¶ Aliud est cõtingens vt in pluribus, quod magis determinatum est ad esse q̃ ad non esse: sicut hominem nasci cum quinque digitis in vna manu & cum duobus oculis ĩ vno capite, & sic de alijs. ¶ Aliud est contingens ad vtrumlibet, quod secundum se est indeterminatum ad esse & ad non esse, vt

sortem

Art. 1. (margin, beside "PRIMO sciendum")

D (margin, beside "aliqua est præsens")

Futurum quotuplex. (margin, beside "Secundo supponitur")

E sortem cursurum cras. Et proportionabiliter triplex potest esse propositio de futuro contingenti. s. raro, in qua ponitur contingens rarū in pluribus, & ad vtrumlibet, in qua ponitur aliquod illorum. ¶ Tertio supponitur ꝙ propositio de futuro contingenti ad vtrūlibet est duplex. Quędam est de subiecto vniuersali: cuiusmodi est ista, nauale bellum erit cras. Alia est de subiecto singulari, cuiusmodi ē ista, sortes curret cras, & de ista principaliter q̄rit quæstio. Ex quo sequitur ꝙ propō de futuro contingenti, de qua hic loquimur, est propositio singularis contingens simpliciter vna, cuius copula est verbū futuri temporis. ¶ Dicitur secundo ꝙ nullum futurum necessarium est futurū contingēs, quia quod impossibile est nō fore, non est futurū

F contingens, sed necessarium simpliciter impossibile est non fore: igitur necessarium simpliciter non est contingens.

Propositio quot modis dr̄ determinatè vera.

Secundo sciēdum, ꝙ pro declaratione secundæ partis quæstionis ponitur hęc distinctio: aliqua ꝓpositio dicitur determinate vera tripliciter. ¶ Primo, quia sic est vera ꝙ impossibile est eam non esse veram pro qualibet temporis differentia & sic propositio necessaria dicitur determinate vera, sicut ista, homo est animal. ¶ Secundo modo dicitur determinate vera, quia postqua fuit vera, impossibile est ipsam esse falsam, & sic omnis propositio de pręterito vera, dicitur determinate vera, vt Adam fuit, & intelligitur de propositionibus de præterito, in quarū extremis non ponitur signū vl̄e, vt patet de ista, Adam fuit omnis homo, quę semel fuit vera, & tamen nunc est falsa. ¶ Tertio modo propositio dr̄ determinate vera, sic ꝙ nō est falsa, potest tamen esse falsa pro illo instanti, pro quo est vera, & sic propositio de futuro contingenti potest dici vera, & opposito modo dicatur de propositione falsa. Ex istis dicit primo, ꝙ omnis propositio copulatiua composita ex partibus contradicētibus est determinata falsa, quia sic est falsa ꝙ impossibile est eam esse veram. Ex quo sequitur ꝙ copulatiua cōposita ex contradictorijs de futuro contingenti est determinate falsa. Et si dicatur, ex indeterminate falsis non potest fieri determinate falsum, sed vtraque pars contradi- H ctionis de futuro contingenti est indeterminate falsa: ergo. Respondet ꝙ maior est falsa, sicut ex possibilibus bene fit impossibile. Dicitur secundo ꝙ omnis propositio disiūctiua composita ex partibus contradicentibus est determinate vera, quia impossibile est eā esse falsam, vt Ioānes legit, vel non legit. Dicit tertio ꝙ omnis propositio de præterito vera, cuius veritas non dependet ab aliqua de futuro, & cuius extremum alterum non tenetur vniuersaliter, est determinate vera. Et dicitur notanter non dependens ab aliqua de futuro, quia si dependeret ab aliqua de futuro, idem esset iudicium de ea quo ad veritatem & falsitatem, sicut de illa de futuro sicut ista: Deus pręsciuit Antichristum fore. Vnde illa propositio de præterito dicitur depēdere

A dere ab vna de futuro, in qua ponitur verbum vel participium futuri temporis. Dicitur quarto ꝙ propositio de futuro contingenti est determinate vera tertio modo seu determinatione de inesse, quia sic est vera quòd non erit falsa: tamen cum hoc stat quòd potest esse falsa, ideo non est determinate vera determinatione de possibili.

Quō de infallibilitate scientia Dei.

TERTIO sciendum, quòd circa prędicta incidit vna difficultas, an stante infallibilitate sciētiæ Dei stet contingentia in rebus & liberū arbitriū in hominibus. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo ꝙ contingens dicitur, quòd potest esse & non esse, ita quòd res dicitur contingens quando non necessario est nec B necessario non est, vt patet ex diffinitione contingentis in primo Priorū.

Cōtingēs quid.

Contingēs est quo non existente necessario, posito tamen in esse, nihil ꝑpter hoc erit impossibile. ¶ Supponitur secundo quod libertas est duplex. Quędam est libertas contradictionis, quæ. s. aliquid potest in effectu & in oppositum eius. Alia est libertas cōplacentiæ, quę. s. aliquid potest in aliud libere, siue possit in eius oppositum siue nō. ¶ His suppositis dicitur primo quòd Deus habet infallibilem noticiam de futuris contingentibus, quia non nouit aliter facta quàm fienda. Vnde futura contingentia sunt res futurę, quæ aliquā erunt, ita quod ad futurum contingens duæ conditiones requiruntur scilicet quòd sit futurum, & quod aliquando sit, vt Antichristum fore. ¶ Dicitur secundo, ꝙ quanuis Deus habeat infallibilem & certissimam C noticiam de futuris contingētibus, tamen illa euenient contingenter & non necessario, quia eodem modo euenient, sicut Deus scit, sed Deus scit contingenter: ergo eueniēt contingēter. Minor probatur, quia deus scit ea quemadodū voluntas diuina determinauit, sed volūtas diuina determinauit cōtingenter, igr̃. ¶ Et si arguatur, si futura contingentia quę Deus scit possint non euenire, ponatur ꝙ non eueniant, tunc sequeretur quòd Deus non sciat plus illa esse futura, ergo oportebit dicere ꝙ Deus est mutabilis, vel quòd Deus potest decipi. Respondetur quòd si ponatur in esse, iam ponetur inesse, quòd Deus ea nunquam sciuit, & D per consequens si non eueniant non decipitur Deus. Vnde si non eueniāt nunquam propositio de futuro contingenti quę significabat ea euenire fuit vera, & per consequens nunquā scita. ¶ Dicitur tertio quòd voluntas diuina est libera libertate contradictiōis: licet forte philosophi nō cōcederent, & etiam libera libertate complacentię: nam Deus producit multos effectus quos potuit non producere, & producet multos, quos potest non producere, & potest multos damnare, qui saluabuntur & econtra.

Sco. lib 1. dist. 38. & 39.

QVARTO sciēdum, quòd quæstio, quam pertractat. Aristo. intelligenda est de propositionibus singularibus de futuro in materia contingenti. Vnde propositio pęnes eius quidditatē diuiditur in propōnem cathegoricam & propōnē hypotheticam,

E cam, sed pœnes qualitatem in affirmatiuam & negatiuam: pœnes eius quantitatem in vniuersalem particularem indefinitam & singularem. Et penes tempus in propositionem de pñti, præterito & futuro, & penes materiam in propositionem necessariam contingentem, & remotam seu impossibilem. Et quia veritas nõ eodẽ modo se habet in necessarijs & cõtingentibus, præsentibus, præteritis & futuris, ideo Arist. conuenienter proposuit quęstionem, de quæ fuit magna discordia inter Peripateticos & Stoicos, scilicet de futuris contingentibus. Peripatetici quorũ Aristo. fuit Princeps, ponebant aliqua necessario euenire & aliqua contingenter. Sed stoici, ponũt omnia quaF dam necessitate & prouidentia euenire: contra quos dicit Aristo. quòd tunc non oporteret consiliari, neque negociari ad aliquid faciendum, & ideo negantes tales manifesta, indigent pęna vel sensu. Et hęc de primo art. Quantum ad tertium articulũ.

Artic. 1. An futurũ cõtingẽs sit determinatum ante quã ponatur in eẽ.

Dvbitatvr primo, Vtrum omne futurum contingẽs sit aliqualiter determinatum antequam ponatur inesse. Respondetur breuiter, ꝙ futurum contingens consideratũ, secundum se, id est secundum eius propriam rationem nõ est magis determinatum ad vnam partem cõtradictionis, q̃ ad aliam, quia ex eo dicitur, futurum contingens, quia potest indifferenter esse & non esse. Dicitur secundo, ꝙ si futurum contingens sit determinatum ad vnam partem contradictionis oportet, ꝙ habeat aliam causam à se determinantem ipsum ad esse, vel non esse, cum G ex se non magis determinetur ad esse q̃ ad non esse. ¶ Et si quis dicat, si aliquod futurum contingens determinaretur ad vnam partem contradictionis, puta ad esse, vel ad non esse, sequeretur ꝙ non plus esset futurum contingens, cum esset determinatum ad vnam partẽ contradictionis. Respondetur ꝙ talis determinatio non tollit ipsum esse futurũ contingens, quia cum hoc, ꝙ determinetur ad vnam partem, stat potentia ad aliam partem: ideo dato, ꝙ voluntas diuina determinet Antichristum fore: tamen cum hoc stat Antichristũ posse non fore: ita ꝙ istæ duæ propositiones simul stant Antichristus erit, Antichristus potest non esse. ¶ Aduerte vlterius pro solutione H multorum argumẽtorum, ꝙ aliqua propositio de futuro contingenti potest dici dupliciter determinatè vera, scilicet determinatione de inesse, & determinatione de possibili. ¶ Vnde illa propositio de futuro contingẽti dicitur determinatè vera determinatione de inesse, quæ significat ita fore sicut erit. ¶ Sed illa dicit determinatè vera determinatione de possibili, quæ significat ita posse fore, ꝙ impossibile est eius oppositum euenire. Et sic dico, ꝙ propositio de futuro contingenti potest esse determinatè vera determinatione de inesse, nulla tamen propositio de futuro contingẽti est determinatè, vera determinatione de possibili, quia cuiuslibet propositionis de futuro contingenti oppositum potest euenire: nam propositio de futuro contingẽti

A ti poteſt eſſe falſa in illo inſtanti, in quo eſt vera. Sed pro ampliori declaratione ponuntur aliquæ propoſitiones multũ probabiles. ¶ Prima: oĩs propoſitio ſingularis de futuro cõtingenti eſt vera vel falſa: quia ad veritatem propõnis ſequitur eſſe rei, & ad non eſſe rei cõcomitatur falſitas propõnis: ergo ſi propõ de futuro cõtingenti ſicut iſta. Antichriſtus erit, nõ ſit vera, neq; falſa, tunc Antichriſtus neq; erit, neq; non erit: quod eſt manifeſte falſum. ¶ Secũda propõ: oĩs propõ de futuro cõtingẽti vera ſi fuerit formata, ſemper fuit vera: puta in quolibet tpe præcedenti illã de præſenti veram. ¶ Tertia propõ: nulla ꝓ

B põ ſingularis, neque particularis vel vniuerſalis de futuro cõtingẽti enũcians aliquod vere futurũ contingẽs eſt neceſſario vera: quia cuiſlibet talis contradictoria eſt poſſibilis, vt cõtradictoria iſtius, Antichriſtus erit, quæ eſt Antichriſtus non erit, eſt poſſibilis. ¶ Ex quo ſequitur, quod oẽs iſtæ ſunt contingentes, oẽ contingens futurum erit: oẽ contingens futurum eſt futurum, aliquod futurũ contingens eſt futurũ: dũmodo capiatur futurũ ꝓ aliqua entitate cõtingente futura. ¶ Quarta propõ: q̃libet propõ ſingularis de futuro contingenti põt nunq̃ fuiſſe vera: quia quælibet talis enunciatur aliquid fore, & illud põt nõ eſſe igitur propõ enuncians illud fore, poteſt nunquam fuiſſe vera.

An futurũ cõtingẽs ſit neceſſario futurum.

DVBITATVR ſecundo; Vtrũ aliquod futurum contingens ſit neceſſario futurũ. ¶ Arguitur primo, quòd ſic: Quodlibet contingens fore vel non fore, eſt à Deo determinate ſcitum: ergo quodlibet futurum C contingens neceſſario eſt futurũ. Cõſequentia patet: quia ſi non eſſet neceſſario futurum, ſequeretur quòd Deus poſſet decipi ſic arguẽdo: Deus ſcit Petrũ cras currere, & Petrus poteſt cras non currere, ergo Deus poteſt decipi. ¶ Secundo ſic: Hæc eſt neceſſaria, omne futurum, eſt futurũ: ergo omne futurum neceſſario eſt futurum. ¶ Pro ſolutione ſupponitur primo quod quodlibet contradictoriũ futurorum contingentium ad vtrũlibet, eſt æqualiter determinatæ veritatis pro quocunque inſtanti ſicut aliud: ita quod potentia determinãs aliquod futurum contingentium ad aliquam partem eſt potens determinare eius oppoſitum. ¶ Supponitur ſecundo quod Deus habet infallibilem notitiam de futuris contingentibus: quia Deus non nouit aliter facta quam fienda: ſed nouit facta infallibiliter: ergo nouit fienda infallibiliter. ¶ Supponitur tertio, quod quamuis Deus habeat infallibilem & certiſſimam notitiam de futuris contingentibus, tamen illa eueniẽt contingenter & non neceſſario. Patet, quia ſcientia Dei non imponit rebus ad ipſo ſcitis aliquam neceſſitatem. Vnde q̃uis Deus ſciat futura contingentia, non tñ ſcit ea neceſſario, ſed contingenter, ideo põt ipſa non ſcire: quia Deus ſcit futura contingentia, ſicut voluntas diuina determinat: ſed voluntas diuina determinauit ea merè cõtingenter & libere: ideo Deus ſcit futura cõtingentia mere cõtingẽter & libere. ¶ Ex quo ſequitur, quod oẽ illud, quod Deus ſcit eſſe D

E futurũ, p̃t nunq̃ sciuisse esse futurũ, & hoc, in sensu diuiso: quia quicq̃d potest non esse, pōt nunq̃ fuisse scitũ a Deo. Sed quicquid scit a Deo esse futurũ, pōt non esse, ergo quodlibet tale pōt nō esse scitũ a Deo. ¶ His suppositis dr̃ primo ꝙ oẽ futurũ contingens est contingenter futurũ; quia q̃cquid pt̃ nō esse futurũ: illud nō est necessario futurũ & illud ꝙ nō est necessario futurũ est cōtingenter futurũ, sed quodlibet futurũ contingens nō esse futurum; ergo quodlibet futurũ cōtingens est cōtingenter futurum. ¶ Dr̃ scd̃o ꝙ fututum contingens est contingẽs, & quando est, & q̃n non est. Patet, quia illud dicitur contingens, quod quando non est potest esse, & quando est, potest non esse: licet quodlibet futurum contingens est huiusmodi: igitur. Ad rationes. ¶ Ad primam dr̃. quod si ponatur futurum cōtingens a Deo scitum non euenire: tunc etiam ponetur in esse, ꝙ Deus nunquam sciuit ipsum esse futurũ: & per consequens si nō eueniat, non decipitur. Si enim res eueniat, Deus contingenter scit: & semper sciuit ipsam futurã: si vero nunq̃ eueniat, non sciuit ipsam esse futuram. ¶ Ad secundam dr̃ negãdo consequentiam; quia ibi fit fallatia diuisionis, arguendo a sensu cōposito ad sensum diuisum falsum.

Dubiũ de veritate vel falsitate istius p̃pōnis oẽ ꝙ est, quãdo est, &c.

DVBITATVR tertio, vtrum ista propō sit vera, oẽ ꝙ est quãdo est necesse est esse. ¶ Pro cuius declaratione supponiẽ ꝙ talis propō pōt esse cathegorica, vel hypothetica tp̃alis: si cathegorica hoc est dupliciter; q̃a vel hoc ꝙ est q̃n est determinat compōnem implicitam in hoc ꝙ est: ita ꝙ sit sensus, oẽ ꝙ est q̃n est necessario est: ita ꝙ ly est denotatur dici necessario de totali subiecto, oẽ q̃d est q̃n est: & tunc est falsa; vel determinat cōpōnem principalem significatam per hoc, ꝙ est esse, & tũc est sensus, omne ꝙ est necessario est quando est: ita ꝙ totum istud prædicatũ, est q̃n est, denotatur dici necessario de subiecto, & tunc est vera, nec sequtur, oẽ quod est necessario est quãdo est; ergo omne, ꝙ est necessario est, sed est fallacia secundum quid ad simpliciter. ¶ Ex quo sequitur ꝙ nullus sensus verus huius propōnis denotat simpliciter aliq̃d eẽ necessario in instanti, in quō est. Aliomodo pōt esse hypotetica tẽporalis: & hoc dupliciter. Vnomodo vt ly necesse, dicit necessitatem consequentiæ, & tunc est vera; & est sensus iste est necessaria, omne quod est in aliquo tẽpore est & tunc illud est. Aliomodo pōt denotare necessitatẽ consequentis: & tunc est sensus, omne ꝙ est in aliquo tp̃e est, & tunc illud necessario est, & sic est falsa. Et proportionabiliter pōt dici de ista, animal currere si hō currit est necessariũ: si sit cathegorica: tunc est sensus, aĩal necessario currit, si hō currit, & tũc est vera. Si hypothetica, hoc ẽ dupliciter, vel si necessariũ dicit necessitatẽ cōsequentiæ, & tũc est vera: & est sensus, hæc est necessaria, animal currit, si homo currit, vel dicit necessitatem consequentis, & tunc est falsa; & est sensus, animal necessario currit, si homo currit. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit. Sco. li. 1. d. 29.

CON-

A CONCLVSIO responsalis ad quæsitum. Ois propó singularis de futuro contingenti est determinate vera aut determinate falsa; vt patet in duob. primis articulis. Ad rões. ¶ Ad primam dr, q illæ sunt bñ determinatè veræ determinatione de inesse, non tamen determinatione de possibili. Dicitur vlterius quod vna disiunctiua bene potest esse vera determinatione de possibili: tamẽ non sequitur aliquam eius partem esse determinate veram tali determinatione: & simili mõ dicat ad secundã. ¶ Ad tertiã & quartã dr negãdo añs, & ad eius probationẽ pót dici, q hæc propó, Oẽ futurum, necessario est futurũ, est distinguẽda ſm sensũ cõpositũ, vel diuisũ, ipsa. n. in sẽsu diuiso est falsa, qa sensus est de quocunque verum est dicere quod est futurum, de illo verum est dicere quod est necessario futurũ. Sed sensus cõpositus est: hęc est necessaria, omne futurum est futurum. ¶ Ad quintam patet solutio ex dictis. C

Art. 3.

LIBER SECVNDVS PERI HERMENIAS.

B *QVoniam autem de aliquo est affirmatio significans aliquid: hoc autẽ est nomen vel inopinabile. Vnũ oportet esse & de vno, hoc q est in affirmatione. Nomẽ aũt dictũ est & nominabile prius.*

ISTE est secundus liber Peri hermenias Arist. in quo ipse determinat de enunciationibus, quarum alterum extremum est compositum. & etiam de propositionibus modalib. Et diuidit in tres tractatus. Primus continet duo capitula. ¶ In quorũ primo determinat de enunciatione habente aliquod extremum cõpositum ex termino finito & negatione infinitante. Et docet multiplicare propositiones pænes subiectum finitum & infinitum, & etiam pænes prædicatum. Et primo ponit talem conclusionem: Omnis affirmatio constat ex nomine & verbo vel ex infinito nomine: quia omnis enunciatio enunciat aliquod predicatũ de subiecto, & tale subiectum non est nisi nomen vel nomen inominabile, idest, infinitum: igitur. Et subdit etiam, quod omnis enunciatio est ex verbo: quia in omni enunciatione oportet ponere est, fuit, vel erit, vel aliquod proportionabile illis, sed quodlibet tale est verbum, igitur. ¶ Consequenter docet multiplicare propositiones. ¶ Et primo de est secundo adiacente ponens duas oppões & quatuor enunciationes: in quarũ prima affirmatur hoc verbum est, de subiecto finito: vt homo est. ¶ In secũda negatur hoc verbum est, de subiecto finito, vt homo D

Diuisio lib.

E non est. ¶ In tertia affirmatur ly. est de subiecto infinito, vt nõ homo est. in quarta negatur ly est de subiecto infinito, vt non homo nõ est. Et subdit ꝙ similiter pñt multiplicari ĩ vniuersalib⁹, vt oĩs homo est oĩs homo non est, oĩs non homo est, oĩs non homo non est: & dicit ꝙ sicut multiplicantur enunciationes de verbo p̃sẽtis, ita possunt multiplicari de verbo preteriti & futuri temporis. ¶ Cõsequenter docet multiplicare propositiones de est tertio adiacente dicens, ꝙ sunt in duplo plures quam illæ de est secundo adiacente: quia non solum multiplicantur penes subiectum, sed etiam penes prędicatũ: ideo fiunt octo enunciationes & quatuor oppositiones. ¶ Prima oppositio est inter affirmationẽ & negatio F nem eiusdem prædicati finiti de subiecto finito: vt homo est iustus, homo non est iustus, ¶ Scđa est, inter affirmationem & negationem prædicati infiniti de subiecto finito, vt homo est non iustus, homo non est non iustus. ¶ Tertia est, inter affirmationem & negationem prædicati finiti de subiecto infinito, vt non homo est iustus, non homo non est iustus. ¶ Quarta est inter affirmationẽ & negatione eiusdem prædicati infiniti de subiecto infinito: vt non homo est non iustus, non homo est nõ iustus. Et subdit ꝙ in duabus primis oppõnibus ad affirmatiuas sequunẽ negatiuę ipsis subalternę, vt ad istam homo est iustus, sequitur ista, homo non est nõ iustus. Et ad istam, homo est non iustus: sequitur ista, homo non est iustus: sed ad negatiuas non videntur sequi affirmatiuæ. Et subdit quòd simili modo possunt multiplicari propositiones vniuersales, vt G istæ, omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus, & hoc etiam sm figuram quadrãgularẽ. ¶ Dicit tñ quod non est simile de vniuersalibus particularibus, & vniuersalibus indefinitis: qa in indefinitis contingit angulares simul esse veras, sed non in vniuersalibus. Et vocat ꝓpõnes angulares ꝓpõnes oppositas ad modum contrariarum vel contradictoriarum. Deinde docet multiplicare propõnes de est tertio adiacẽte, variando subiectum penes finitum & infinitum: dicens ꝙ illæ quę sunt de subiecto infinito sũt extra illas, quæ sunt de subiecto finito, & ecõtra: ita ꝙ inter illas enunciationes quæ differunt pœnes subiectum finitum & H infinitum, non est consequentia: sicut inter illas quæ differunt pœnes prædicatũ finitũ & infinitum. Deinde docet multiplicare enunciationes de alijs verbis ab hoc verbo est, scilicet de verbis adiectiuis: dicens quod eodem modo multiplicantur propositiones de verbis adiectiuis, sicut illæ, in quibus ponitur hoc verbum est: vt omnis homo currit, omnis homo non currit: oĩs non homo currit, & omnis non homo non currit: & sic de alijs. Deinde remouet vnum dubium: quia quis posset dubitare vtrum negatio in multiplicatione taliũ propõnũ debeat addi signo vniuersali. Rñdet ꝙ non, sed debet addi subiecto, & non signo: quia negatio supple infinita debet addi dictioni cathegorematicæ: oĩs ãt significat

A ficat quoniam vniuersaliter.i.denotat terminum cui additur teneri vniuersaliter.¶In secunda parte declarat aliqua prius dicta mouendo aliqua dubia.Primo declarat vnum, ꝙ prius dixit.s.ꝙ sīgulares vniuersales non pnt simul esse veræ:nā istæ duæ, oē animal est iustū, nullum aīal est iustum,sunt contrariæ: & non pnt simul esse veræ:igitur.Deinde probat ꝙ ad negatiuā sequitur affirmatiua de prędicato sibi opposito:nam cum quocunque non stat vnum conuertibilium,nec reliquum : sed istæ sunt conuertibiles, nullum animal est iustum,& omne animal est non iustū: quia vna sequitur ad aliam,& econtra: igitur cum quocunque non stat vna,nec reliqua : & per consequens sicut istæ duæ, omne animal est iustum,nullum animal est iustum,nō
B stant simul:sic nec istę omne animal est iustum , & omne animal est non iustum . Et ꝙ ad istam nullū animal est iustum: sequatur ista, oē animal est non iustum,probat:quia alias oppositū cōsequentis staret cum antecedēte, ꝙ est falsum. Deinde remouet aliqua dubia.¶Primū est circa illud ꝙ dictum est.s. ꝙ negatiua de prædicato finito infert affirmatiuā de prædicato īfinito: ideo posset aliquis dubitare.Vtrum ex responsione negatiua data ad aliquam quæstionem affirmatiuā, sēper liceat īferre affirmatiuam de prædicato infinito . Rñdet quod sic in singularibus,sed non in vniuersalibus: vt si quæratur, est ne sortes sapiens? Et respondeatur nō: cōuenienter infertur:ergo sortes est nō sapiens.Et si quęratur:est ne omnis homo sapiens? Et respondeatur
C non,tunc nō cōuenienter infertur: ergo omnis homo est nō sapiens;sed bene infertur, non omnis homo est sapiens:quia ista contradicit primę: modo contradictoria nō possunt simul stare in veritate, neque in falsitate: ista vero omnis homo est non sapiens,potest esse falsa cū ista, omnis homo est sapiens,& ex isto elicitur hæc auctoritas: Non refert præponere aut postponere negationem termino singulari,sed pene termino communi. ¶Secūdum dubium est: nam quis posset credere quod nomina infinita esset enunciationes negatiuæ. Rñdet quod non: quia omnis negatiua est vera vel falsa, sed noīa īfinita non sunt vera vel falsa,quia q dicit, nō homo : nō magis dicit quo ad verum vel falsum , quam qui dicit homo.¶Consequenter, declarat vnum,ꝙ prius dixit.s.ꝙ propōnis de subiecto finito & infinito, sunt extra se inuicem.i.non sequuntur se inuicem : quia hæc propō de subiecto infinito,omnis non homo est iustus nulli propōni de subiecto finito est eadē.¶Deīde remouet aliud dubiū: nā aliquis posset credere ꝙ nomina & verba transposita variarent veritatē,oppōnem , & cōsequentiam sicut negatio in vniuersalibus. Hoc remouet dicens:ꝙ nomina & verba transposita idem significant:vt istæ idem significant est homo albus , & est albus homo : quia si idem non significarēt,tūc vnius affirmationis essent plures negationes oppositę:nam istę non est homo albus. & non est albus homo opponuntur isti est hō albus:

An nomina infinita sint enunciationes negatiuæ.

D

E verum est tamen, ꝙ ista rō parū concludit: quia posset aliquis dicere, ꝙ ista nō est homo albus, esset negatio istius, est hō albus: & non istius est albus homo: quia sunt distinctę propōnes. ¶ Ideo videtur quod philosophus pręsupponat, quod deberet ꝓbare: & ideo videtur petere principium: nam deberet probare quod illę negationes sint eedē, & illud præsupponit, sed hic posset dici ꝙ philosophus capiebat ꝓ principio manifesto, ꝙ ista negatiua non est homo albus, sit negatio huius affirmationis est albus hō: eo ꝙ idē negat de eodē.

A*T vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare etc.*

F ISTVD est secundum capitulū, in quo determinat de enunciationibus habētibus alterum extremorum compositū. Et diuiditur in tres partes. ¶ In prima ostendit quid est enunciatio plures: dicens ꝙ enunciatio plures, est in qua affirmatur, vel negant plura de eodem, vel vnū de pluribus: dūmodo illa plura non cōiungantur, vel ꝙ non se habeāt sicut determinatio & determinabile; vt ista, homo est animal mansuetū, quę non est propō plures, sicut ista, hō est albus ambulans, quæ est propō plures: quia illa enunciatio non est vna, sed est plures: ad quam dialecticè interrogatam nō datur vna responsio, sed ad illā dialecticè interrogatam nō debet dari vna rñsio, igit. Vñ interrogatio dialectica est. qua quæritur de vtraq; parte contradictionis:

Quid est enunciatio plures

Interrogatio dialect. quid.

& petit alterā determinatè sibi dari. G Sed qō quid est solum præsupponit vnam partem contradictionis, vt si quærat quid est aīal, ibi est qō quid est. Si vero quæratur, vtrū homo sit aīal vel nō, ibi est quęstio dialectica. ¶ In secunda parte ostendit qualiter valet consequentia à diuisis ad coniuncta mouēdo talem qōnem. Vnde est, ꝙ aliquando valet consequentia à diuisis ad coniuncta, & aliqñ non. Et ꝙ valeat, probat duobus exēplis. Primū est: qa bñ sequit, sortes est aīal, & sortes est bipes: ergo sortes est animal bipes. Scd̄m exēplū quia bñ sequit, sortes est homo, & sortes est albus; ergo est hō albus. Et ꝙ non valeat, probat exemplo & rōne. Exemplo, quia non sequitur, sorter est citharedus & est bonus, ergo est citharedus bonus. Ratione probatur sic, quia tunc sequeret, ꝙ esset ꝓcessus in infinitū sequeretur ēt negatio. Quod sequeretur processus in infinitum probat duobus exemplis. Primum: nam cum homo est homo & albus: & iterū homo est homo & albus: & ideo homo esset homo homo albus albus; & sic in infinitū. Secundum exemplum; cum sortes sit albus & musicus & ambulans, sequeretur ꝙ esset albus musicus citharædus ambulās. & sic in infinitum; sed quod sequatur negatio, patet sic arguendo sortes est homo & est bipes; ergo est homo bipes. ¶ Deinde soluit istam quęstionem ponēdo duas regulas, quarum Prima est: quando cunque predicata diuisa prædicantur de seinuicem per accidens vel de vno secundo; tunc ex diuisis non li- H

cet

E cet inferre coniunctum; vt patet exẽ plís supradictis. Sed quando diuisa prædicata de seinuicẽ aut de tertio nõ prædicantur per accidẽs; tunc ex ipsis licet inferre coniunctum; vt bene sequitur, sortes est animal & bipes; ergo est animal bipes. Secunda regula; q̃ñcunque vnum prædicatorum. s. secundum includitur in primo, non valet consequentia p̃p nugationem, ideo non sequitur. sortes est hõ & est bipes; ergo est hõ bipes. ¶In tertia parte ostendit quomodo valet consequentia arguendo a coniunctis ad diuisa dicẽs ꝙ aliq̃ñ a cõiunctis licet inferre diuisa; quia bene sequitur, sortes est homo albus, ergo sortes est homo & est albus. Et dicit philosophus quòd ad hoc ꝙ F valeat consequentia a coniunctis ad diuisa; duæ conditiones requiruntur. Prima quòd non sit repugnantia in adiecto, ideo non sequit: Adã est homo mortuus, igitur Adam est homo & mortuus. Et ponit tria documenta ad cognoscendum quã do est repugnantia in adiecto. ¶Primum, quando contradictorium determinabilis prædicatur de cõiuncto ex determinatione & determina bili, vt dicendo hõ mortuus est non hõ. ¶Secũdũ si propositio quæ affirmat determinabilis de cõiunctis sit falsa, vt homo mortuus est homo. ¶Tertium si diffinitio determinationis repugnet determinabili, vel ecõtra. ¶Secũda cõditio, qd vnum coniunctorum non insit alteri secũdum accidens, vel ꝙ determinatio non sit dictio ampliatiua, vel determinatio secundum quid.

Repugnãtia i adiecto q̃ñ.

An sit bona cõsequentia à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuã de prædicato infinito & econtra. G

QVAERITVR vtrum à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuã de prædicato infinito sit bona cõsequentia, & ecõtra. ¶ Arguitur primo, ꝙ non; quia nõ sequitur, sortes non videt equum, ergo sortes videt non equũ; nam antecedens põt esse verum, posito ꝙ sortes nihil videat, consequente existente falso. ¶Secundo arguitur. Non sequitur, homo non est albus, ergo homo est non albus. Antecedens enim potest esse verũ, nullo homine existente, & tñ consequens erit falsum si nullus H homo sit, quia bene sequitur, homo est non albus, ergo homo est, à propropositione de est tertio adiacente ad propõnẽ de est secundo adiacente in propõnibus accidentalibus: nã in ista, homo est non albus, hõ stat pro præsentibus sicut in ista, homo non est albus. ¶Tertio sic arguitur, nõ sequitur, chimera nõ est hõ, ergo chimera est non hõ. Antecedens patet, quia negatiua, nihil ponit, iõ ad veritatem eius sufficit subiectũ pro nullo supponere, sed affirmatiua ponit aliquid. i. subiectũ debet p̃ aliquo supponere, ergo non valet cõsequentia. ¶Quarto sic arguitur, ꝙ ab affirmatiua non inferat negatiua variando prædicatũ penes finitũ & infinitũ, quia tunc sequeret̃, ꝙ alicuius boni syllogismi ambę p̃missę essent affirmatiuæ; cuius conclu-

E sio esset negatiua, quod est falsum. Consequentia probatur, sic arguendo, omnis homo est non asinus, sed homo est homo: ergo homo non est asinus, præmissæ sunt ambæ affirmatiuæ, & tamen conclusio est negatiua, igitur. ¶ Quinto sic arguitur, nō sequitur, in secana sunt non pisces: ergo in secana non sunt pisces: cum antecedens sit verum & consequens falsum. ¶ In oppositum arguitur, auctoritate Aristotel. in textu. In quæstione, sicut in cęteris erunt tres articuli. Quantum ad primum.

Arti. 1. PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione quæstionis supponitur, ꝙ duplex est propositio, scilicet de est secundo adiacente, & de est tertio adiacente. ¶ De est secundo adiacente est in qua non ponitur aliud prædicatum materiale ab hoc verbo est. Et dicitur de est secundo adiacente, non quia istud verbum est ponatur in secundo loco, quia tunc omnis ꝑpositio esset de est secundo adiacente, sed ideo dicitur de est secundo adiacente, quia hoc verbum est, est prædicatum materiale vel saltem includens. ¶ Sed propositio de est tertio adiacente, est in qua preter istud verbum est, ponitur aliud prædicatum materiale, vt homo est animal. Et dicitur de est tertio adiacente, quia præter illud verbum est, ponitur aliud prædicatum materiale. ¶ Supponitur secundo ꝙ nomen finitum est nomen cathegorematicū, vt equus, bos. Ex quo sequitur ꝙ solum nomen cathegorematicum est propriè nomen finitum. ¶ Sequitur secundo ꝙ soli termini cathegorematici possunt infinitari, ideo dicebatur in textu, ꝙ syncathegorematico non potest addi negatio infinitās, ideo non congruè dicitur, non omnis: capiendo ly non, infinitanter. ¶ Sequitur tertio ꝙ transcendentia sunt termini cathegorematici, quia ipsis potest addi negatio infinitans, vt dicendo, non ens, nō verum. Sed nomen infinitum, est nomen compositum ex nomine finito & negatione infinitante, vt non homo, non lapis, totum istud aggregatum, nō homo, non lapis, dicitur nomen infinitum, & illud cui additur negatio infinitans, dicitur nomē infinitatum, vt lapis. Sed de isto nomine infinito sunt aliquæ difficultates. Prima ꝗd significet nomen infinitum, vt quid significet non homo. Respondetur breuiter, ꝙ non homo de significato formali, & primario significat negationē humanitatis vel hominis, sed de significato materiali significat, oē aliud ab homine, vt non homo de significato materiali significat lapidē, bouem, leonem, caprā, & sic de alijs. Ex quo sequitur ꝙ nomen infinitū non dicit primo aliquem conceptū positiuum, sed solum negatiuum, vt non homo, non sortes. ¶ Et aduerte ꝙ sicut in conceptibusq́ positiuis inueniuntur vniuocationes, ita & in negatiuis, vnde non sortes est aliqd vniuocum ad omnia alia entia à sorte, etiam ad non entia. Vnde illa negatio est vnius rationis, quo repugnat affirmationi vnius rationis, & quia nō sortes repugnat sorti, & sortes est vnius rationis, ideo non sortes est vnius rationis.

Margin notes: Propō duplex. — F — G — H — Sco. li. 1. d. 28. q. 1. art. 1. — Scot. li. 1. d. 23.

SECVNDO

A Secundo sciendum, ꝙ quando negatio infinitans additur alicui termino magis communi, tunc nomen infinitum compositum ex ipso & negatione infinitante, est minus commune, & quando additur termino minus communi, tunc nomē cōpositum ex ipso & negatione infinitante, est magis commune, vt homo est communius sorte. Sed si dicatur, non homo, tunc non homo est minus commune quam non sortes, qa non sortes prædicatur de pluribus q̄ non homo, quia dicitur de omnibus alijs à sorte, sed non homo dicitur solum de alijs ab homine. ¶ Ex quo sequitur ꝙ ibi arguitur à superiori ad inferius, non sortes currit: ergo

Notabile de negatione infinitante.

B non homo currit. ¶ Supponitur vlterius, ꝙ secundum istos terminos infinitos fiunt duæ figuræ quadrangulares, sicut potest videri in textu, & in qualibet possunt fieri consequentiæ saltem inter subalternas, quæ inferunt seinuicem. Vnde sicut bene sequitur, sortes est non iustus: ergo sortes non est iustus, & ecōtra in prima figura, ita bene sequitur, non sortes est non lapis, ergo non sortes nō est lapis in secunda figura. ¶ Et aduerte ꝙ in nulla illarum figurarum debet subiectum mutari: immo semper subiectum debet esse terminus finitus, sicut in prima figura, vel infinitus sicut in secunda figura, quia si mutaretur subiectum, tunc non fierent consequentiæ. ¶ Sed restat vna difficultas quomodo intelligitur ꝙ nomina & verba transposita idem significant. Respondetur breuiter, ꝙ nomē vbicunq; ponatur semper idē

Dubitatio

significat, sed non semper pro eodē C vel eisdem, vel eodem modo accipitur vt homo vbicunq; ponatur semper idem significat, sed non semper pro eodem vel eisdem, vel eodē modo accipitur: propter quas acceptiones diuersas aliquando propositio, in qua ponitur, est vera & aliquando falsa, vt ista est vera, homo currit, licet ista sit falsa, omnis homo currit, & tamen homo in vtraq; idē significat, sed non eodem modo accipitur in vna sicut in alia, nam in ista, homo currit, homo accipitur ꝓ omnibus hominibus disiunctiuè, & in ista omnis homo currit, etiā accipitur pro omnibus hominibus, sed alio modo scilicet copulatiuè.

Tertio sciendum, quòd circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Prima vtrum a coniūctis ad diuisa valeat cōsequentia. ¶ Pro cuius declaratione supponitur primo ꝙ aliqua possunt dici coniuncta dupliciter. Vno modo positiuè, quia cōiunguntur per aliquam coniunctionem positam inter ea, vt sortes est albus & musicus. Secundo modo dicūtur cōiuncta negatiuè, quia inter ipsa non ponitur aliqua copula vel cōiunctio coniungens ea: immo vnum immediatè additur alteri per modū determinationis & determinabilis, vt dicendo, homo albus, & sic accipiuntur coniuncta in proposito, ita ꝙ arguere à coniunctis ad diuisa est arguere ab antecedente, in quo ponuntur plura prædicata sine coniunctione ad consequens, in quo ponuntur cum coniunctione, vt sic arguendo, sortes est homo albus: ergo sortes

D An consequētia de coniūctis ad diuisa sit bona.

tes

A tes est homo & est albus. ¶Secundo supponitur, quòd ad hoc ꝙ talis cõsequentia sit bona, tres conditiones requiruntur. ¶Prima, quòd non sit repugnantia in adiecto. i. ꝙ determinatio non sit alienans suum determinabile neque repugnans, neque diminuẽs: defectu cuius non sequitur, Adã est homo mortuus, ergo Adã est hõ & est mortuus, & hoc capiẽdo ly mortuus, nominaliter, qđ tantũ valet sicut priuatus vita. ¶Secunda conditio, quòd talis determinatio non sit ampliatiua, defectu cuius non sequitur, chimera est ens in opinabile, ergo chimera est ens, & est inopinabile. ¶Tertia cõditio, ꝙ determinatio non capiatur æquiuocè in coniuncto, & diuiso, seu quòd B non varietur appellatio, defectu cuius non sequitur, iste est bonus faber, ergo iste est bonus, & est faber, quia ly bonus aliter appellat in coniuncto, quàm in diuiso. ¶ Potest tñ addi quarta conditio, ꝙ nullus terminus sit æquiuocus, ideo nõ sequitur, hoc est canis latrabilis, ergo hoc est canis & est latrabile, cum prima pars consequentis sit propositio plures, quæ non est propõ, neque vera, neque falsa. ¶ Potest iterum addi alia conditio, ꝙ oportet arguere in illis, quæ sunt simpliciter, & non secundum accidens. Vnde coniunctũ dicitur conuenire simpliciter quando quælibet pars dicitur de subiecto, ideo non sequitur, essentia diuina est pater generãs, ergo est pater & est generans, quia secunda pars diuisi est falsa. ¶Sed quæreret aliquis, vtrũ sic arguẽdo, sortes est homo albus, ergo sortes est homo & est albus, arguatur debitè a cõiunctis ad diuisa. ¶Et videtur ꝙ non, quia alterum coniunctorũ dicitur de alio per accidens, puta albus de homine, ergo non bene arguitur, vt vr̃ dicere text. Respondetur, ꝙ aliquid dici de altero per accidẽs potest intelligi dupliciter. Vnomodo, quia accidẽtaliter prædicaẽ de illo, & sic albus bene conuenit homini per accidens. Aliomodo, quia non conuenit alteri, sicut determinatio cõuenit determinabili, & sic dico, ꝙ albus nõ cõuenit per accidẽs homini, sed p se, & hoc vult habere textus. D

Dubitatio.

QVARTO sciendum, quòd secũda difficultas est talis, an valeat cõsequẽtia a diuisis adcõiũcta. ¶Pro E cuius solutione supponitur primo ꝙ aliqua prædicata possunt dici diuisa dupliciter. Vnomodo per positionẽ alicuius coniunctionis mediã tis inter ea, vt sortes est homo & albus, & sic capiunẽ hic diuisa. Aliomodo dicunẽ diuisa scilicet non cõiuncta per coniunctionem, vt homo albus, & sic non capiuntur hic diuisa. ¶Supponitur secundo ꝙ arguere a diuisis ad coniuncta, est arguere ab antecedente in quo ponuntutur plura prædicata mediante coniunctione ad consequens, in quo ponũtur sine coniunctione, vt sortes est homo & est albus, ergo est homo albus. ¶Supponiẽ tertio quòd ad hoc quòd talis consequentia sit bona, tres conditiones requiruntur. ¶Prima, ꝙ diuisa se habeant sicut determinatio & determinabile, ideo non sequitur, sortes est ambulans & est

Consequẽtia a diuisis ad coniuncta an sit bona.

musicus

A musicus, ergo sortes est ambulans musicus, cum consequens, sit propositio plures, quæ nec est vera neq; falsa. ¶ Secunda conditio, ꝙ determinatio nõ capiaẽ æquiuoce, seu ꝙ non fiat variatio appellationis, ideo non sequitur, iste canis est pater & est tuus, ergo est pater tuus, qa in antecedẽte ly tuus, appellat te tanquã possessorẽ canis, & in consequente appellat te tanquã genitum a cane. ¶ Tertia quod non fiat nugatio, vt non sequit sortes est homo & est bipes, ergo est homo bipes, nec etiam sequitur sortes est hõ & animal, ergo est hõ animal. ¶ Et aduerte ꝙ tanta est nugatio dicendo, animal homo, sicut hõ animal, nã si diffinitiones ponantur loco terminorum erit B nugatio, ergo illi termini importãt nugationẽ. ¶ Tertia difficultas quo modo valet consequentia ab est de tertio adiacente ad propositionem de est secundo adiacente. Rñdetur ꝙ in propositionibus necessarijs nõ valet, ideo non sequitur Adam est homo, ergo Adam est, sed in propositionibus contingentibus bñ valet, seruatis tñ aliquibus cõditionibus. ¶ Quarum prima est ꝙ prædicatum nõ sit terminus ampliatiuus, defectu cuius nõ sequereẽ, Adã est mortuus, ergo Adã est, ẽt nõ sequiẽ rosa cognoscit, egro rosa est. ¶ Secũda cõditio ꝙ principalis pars ꝑdicati non amplieẽ, defectu cuius nõ sequitur, Adã est album; qđ est, vel fuit, ergo Adã est. ¶ Tertia conditio, ꝙ subiectum non si terminus ampliatiuus, defectu cuius non sequitur mortuũ est homo quod fuit, ergo mortuum est. Potest addi etiam alia conditio C scilicet ꝙ prædicatum non sit terminus infinitus. ideo non sequitur, chimera est non alba, ergo chimera est. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Dubita-tio.

DVBITATVR primo vtrum a negatiua ad affirmatitiuam subiecto manente eodem & prædicato variato pœnes finitum & infinitũ, valeat consequentia. Respondetur breuiter ꝙ talis consequentia est bona aliquibus conditionibus obseruatis. ¶ Prima, ꝙ totale prædicatũ infinitetur, & per hoc non sequitur, sortes nõ videt equum, ergo sortes est videns non equum. ¶ Secunda conditio ꝙ non sit aliquis terminus supponens cõfuse tantũ. defectu cuius non sequitur cuiuslibet hominis asinus nõ est asinus, ergo cuiuslibet hominis asinus est non asinus D antecedẽs est verũ & consequẽs falsum, antecedẽs. n. sequitur ad istã, cuiuslibet hominis omnis asinus asinus non est, quæ est vera, cum sua contradictoria sit falsa. s. ista alicuius hominis aliquis asinus est omnis asinus. Et ꝙ sequatur ad illlam patet, quia sunt propositiones eiusdẽ qualitatis & quãtitatis & de eisdẽ terminis similiter supponentibus, igiẽ vna sequiẽ ad aliã. Etiã non sequit a homo non est hõ, ergo a homo est non homo, cum antecedens sit verũ & consequens falsum. Et ꝙ antecedẽs sit verũ patet, q a bene sequitur, oĩs homo hõ non est, ergo a hõ nõ est hõ, & añs est verũ, cũ qlibet eius singularis sit vera, & ẽt sua cõtradictoria est falsa. Et ꝙ sequatur

Arti.2.

Sco. li. 1. d. 4. q. 1. & d. 21.

tur

E tur patet, sunt enim propositiones eiusdem qualitatis de eisdem terminis, similiter omnino supponentibus, igitur &c. ¶ Sed quæreret aliqs vtrum in tali consequentia oportet ponere constantiam subiecti in consequente. sicut dñt aliqui sic arguendo: sortes non est lapis & sortes est: ergo sortes est non lapis. Respondetur probabiliter, q non est necesse ponere illam constantiam, quia dicit Arist. in post prædicamentis, q si ue sortes sit siue non sit: necesse est ipsum languere vel non languere, ideo non videtur q debeat poni illa constantia. ¶ Sed contra hoc arguit, quia tunc bene sequeretur, chimera non est alba, ergo chimera est nõ alba, sed hoc non, quia añs est verũ & consequẽs falsum, quia ad ipsum in bona consequentia, sequitur vna falsa, vt bene sequitur chimera est non alba: ergo chimera est. Respondetur q non sequitur, vt iam visum est. Et dico vlterius, q in propositione affirmatiua de prædicato infinito oportet arguere sicut in negatiua, & dico q ipsa propositio de prædicato infinito habet tot causas veritatis, sicut negatiua, quia aliter arguendo a negatiua ad affirmatiuam de prædicato infinito, argueretur à propositione habente plures causas veritatis, ad propositionem habentem tãtum vnam causam veritatis. ¶ Et si quis dicat, si hoc esset verum sequeret q duæ contradictoriæ essent simul veræ, patet, quia ista est vera per te chimera est nõ alba, & etiam ista est vera, nulla chimera est non alba, quæ est eius contradictoria. ¶ Regula q

Dubitatio.

Sco. lib. 1. di. 2. q. 1.

F

Regula.

omnis propositio negatiua cuius subiectum pro nullo supponit est vera. ¶ Dico, q illa regula est vera in propositionibus de pdicatis finitis, & non infinitis. Et si quis dicat, sensus quẽ facit ista propositio, chimera est non alba est falsus, quia sensus eius est, chimera est ens, quod nõ est album & illa est falsa. Respondetur q sicut non album est vniuocum ad omne ens, & non ens, quod non est album, ita etiam supponit pro eis, ideo sensus est, chimera est ens, vel non ens, quod est non albũ. Ex quo vr̃ probabiliter dici, q nomen infinitum in suo conceptu includat conceptum entis & non entis, & non solum entis vt aliqui dicunr.

G

Art. 3.

DVBITATVR secundo. Vtrũ ab affirmatiua ad negatiuam, subiecto manente eodem, & prædicato variato penes finitum & infinitum, valeat consequẽtia. ¶ Et videtur q nõ, quia non sequitur, sortes fuit nõ albus: ergo sortes non fuit albus, quia añs potest esse verum, consequente existẽte falso, nam posito casu q sortes ante heri fuerit niger, & postea albus, antecedens est verum & cõsequens falsum. ¶ Item non sequitur, sortes erit non albus: ergo sortes nõ erit albus, proportionabiliter ponendo casum sicut prius. ¶ Item non sequitur sortes potest esse non albus: ergo sortes non potest esse albus. Respondetur breuiter, q arguendo ab affirmatiua ad negatiuam tali modo bene valet consequentia, aliquibus conditionibus obseruatis. ¶ Prima, q totum prædicatum infinitẽ, ideo non sequitur, sortes videt non equum:

H

An à negatiua ad affirmatiuã subiecto eodẽ manẽte, & prædicato variato, sit bona consequentia

A equum: ergo sortes non videt equũ. ¶ Secũda, ꝙ in affirmatiua addatur ista particula, in qualibet parte temporis præsentis si sit copula præsentis, vel præteriti, si sit præteriti, vel futuri si sit futuri, vt sic arguendo, sortes in qualibet parte temporis ꝑteriti fuit non albus: ergo sortes nõ fuit albus. ¶ Tertia, ꝙ si arguatur in modalibus debet obseruari ꝙ negatio ponatur post modũ, vt sic arguendo, sortes potest esse non albus: ergo sortes potest non esse albus, & ꝓ hoc soluuntur instantiæ. ¶ Sed quæreret aliquis. Vtrum ab affirmatiua ad negatiuam prędicato manente eodem & subiecto variato penes finitum & infinitũ, valeat consequentia. ¶ Respondetur breuiter, ꝙ bene valet cõsequentia, quando prædicatum est B terminus singularis, & dũmodo copulæ addatur ista particula in qualibet parte temporis præsentis præteriti, & futuri proportionabiliter ad copulam, vt bene sequitur, non album pro qualibet parte temporis ꝑsentis est sortes: ergo album non est sortes, quia ex opposito consequẽtis infertur oppositũ antecedẽtis. ¶ Dicitur secundo ꝙ si prędicatum sit terminus communis, non valet consequentia, vt non sequitur non album in qualibet parte temporis prȩsentis est ens: ergo album non est ens. Etiã non sequitur in secana sunt non pisces: ergo in secana non sunt pisces. nam ibi arguitur ab affirmatiua ad negatiuam variando subiectum penes finitum & infinitum, & non variando prædicatum, cum non pisces sit subiectum. ¶ Dicitur tertio quòd à negatiua ad affirmatiuam prędicato manente eodem & subiecto variato pęnes finitum & infinitum nõ valet consequẽtia respectu etiam quorumcunq; terminorum: ideo non sequitur, albũ non est sortes: ergo non album est sortes. C

Dubitatur tertio Vtrum valeat ista consequentia sortes est hõ mortuus: ergo sortes non est homo: & ista sortes est homo mortuus: ergo sortes est homo & est mortuus. Respondetur breuiter ꝙ iste terminus mortuus, potest capi dupliciter. Vnomodo nominaliter: & sic tantũ valet sicut carens vita idest animal aptum natum tamen recipere eã, & sic dico quodlibet mortuum respectu hominis vel animalis est determinatio distrahens alienans vel diminuens: & sic capit philosophus in textu cum dicit, quod mortuum distrahit de ratione hominis: imo est determinatio totaliter repugnans homini vel animali, sicut cæcum est determinatio repugnans lapidi: & tunc dico quod ista est vera, homo mortuus non est homo: quia tũc homo mortuus importat rationem impossibilem: modo de ratione impossibili nihil dicitur vere; & tunc etiã bene sequitur, sortes est homo mortuus: ergo sortes non est homo, sed non sequitur sortes est homo mortuus ergo est hõ & mortuus, q̃a tũc est repugnantia in adiecto. Aliomodo capitur ly mortuus particulariter veniens de morior moreris, & tãtum valet sicut corruptus corrupta corruptum, & tunc non est determinatio distrahens; immo potest addi verè

An hæc cõsequentia sit bona, sortes est homo mortuus, ergo non est homo.

D *Mortuus quot modis capit.*

E verè cum ly homo, vt communiter dicitur aliquis homo est mortuus Adam est homo mortuus, & tunc habet vim ampliandi sicut alia participia præteriti temporis, & tunc dico quòd ista est vera & conceditur, Adam est homo mortuus. Et dico, quòd bene sequitur Adam est homo mortuus, ergo Adam est homo & est mortuus. Et siquis dicat, ista est falsa Adam est homo, cū subiectum pro nullo supponat. Dico quòd est vera vt alias visum est, & quomodo ad propositiones necessarias non requiritur quòd termini supponant pro aliquo existente. ¶ Dico tamen quòd illa consequentia non est formalis sed solum materialis, quia ad bene arguēdū à coniunctis ad diuisa requiritur, ꝙ determinatio non sit ampliatiua, vt visum est. Et hæc de secundo articulo.

F Quantum ad tertium sit.

Arti. 1. CONCLVSIO responsalis, a negatiua ad affirmatiuam; & econtra subiecto manente eodem, & variato prędicato pœnes finitū & infinitum est bona consequentia, conditionibus tamen aliquibus obseruatis, vt visum est in secundo artic. Ad rationes. ¶ Ad primam patet solutio, nam totale prædicatum non infinitatur. ¶ Ad secundam dicitur quòd nullo homine existente ista est adhuc vera, homo est albus vel non albus, vt visum est in secundo articulo. Dico etiam quòd non sequitur, homo est non albus, ergo homo est. ¶ Et similiter dicatur ad tertiam. Vnde propositionem negatiuam nihil ponere, potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia termini non supponant, & sic non intelligitur hic. Alio modo, quia ad eius veritatem sufficit subiectū pro nullo supponere. ¶ Ad quartam dicitur, quòd illæ præmissæ primo & per se habent inferre affirmatiuam. ¶ Ad quintam patet solutio in secūdo articulo. H

HIs vero determinatis perspiciendum est quemadmodum sese habeant affirmationes &c.

ISTE EST secundus tractatus huius libri, in quo determinat de oppositionibus & consequentijs propositionum modalium. Et diuiditur in tria capitula. ¶ In primo determinat oppositione propositionū modaliū mouendo talē dubitationem: Vtrum ad habendam contraditionē in modalibus negatio sit ferenda ad verbū, vel ad modum. ¶ Et primo arguit, ꝙ ad verbū, quia in illis de in esse sumitur cōtradictio ponendo negationem ad verbum, ergo similiter in modalibus. Antecedens probat exēplariter primo in illis de est secūdo adiacēte quia negatio istius hō est, est ista, hō nō est, vel non est hō. ¶ Secūdo probat in illis de est, tertio adiacente, qa negatio istius, est hō albus, est ista, non est albus hō, & non ista, est non albus hō. ¶ Deinde probat in alijs propositionibus de verbo adiectiuo, quia negatio istius ambulat homo, est ista, nō ambulat hō, & nō ista, ambulat non hō. ¶ Ex quibus cōcludit philosophus, ꝙ si sit simile in illis de inesse & mo- [margin: Quo habetur contradictio in modalibus.] G

A & modalibus, negatio istius possibile est esse, erit ista, possibile est non esse, & nõ ista, non possibile est esse. ¶In oppositũ arguit, qa si cõtradictio in modalibus esse sumẽda ponẽdo negationẽ ad verbũ, & non ad modũ sequeretur ꝙ contradictoria essent simul vera, consequẽs est impossibile. Consequentiã probat, qa idẽ est possibile esse & possibile non esse, vt oẽ quod possibile est esse vel ambulare possibile est non esse, vel nõ ambulare. Consequenter soluit hanc dubitationem, dicẽs, quod negatio istius possibile est esse, est ista, nõ possibile est esse, & similiter dicatur in alijs modis, ita quòd ad dandum contradictionem in modalibus saltem eiusdem modi negatio B est ferenda ad modum. Quod probat primo tali ratione, sicut se habent esse & nõ esse in illis de inesse, ita se habet modus in modalibus, sed in illis de inesse sumitur cõtradictio ponẽdo negationẽ ad esse, ita in modalibus sumit̃ cõtradictio ponẽdo negationẽ ad modũ. Maiorem probat, quia sicut esse & non esse in in illis de inesse sunt appositiones hoc est copulæ, & subiectũ & prædicatũ sunt res subiectæ, id est sunt il la inter quæ copula copulat; sic in modalibus esse & non esse sunt subiecta, id est determinabilia, & modi, scilicet contingens possibile impossibile, & necesse sunt appositiones, hoc est sunt determinationes verborum illorum. Et sicut in illis de inesse, ex parte esse, vel non esse sumitur veritas, sic in modalibus ex parte modorum sumitur veritas & cõtradictio, vt istius sortem possibile est esse, negatio est ista, sortem non possibile est esse, & proportionabiliter dicatur de alijs. C

¶ *Consequentiæ vero secundum ordinem fiunt ita à ponentibus; illi. n. quæ est. possibile est esse.*

IN ISTO secundo capitulo determinat philosophus de æquipollentijs, & consequentijs propositionum modalium. Et primo secundũ opinionem antiquorum, dicens ꝙ antiqui ordinauerunt propositiones modales in primo rotulo secundum exigentiam huius dictionis Amabimus, & in secundo secundũ exigentiam huius dictionis Edentuli. Deinde determinat secundum eius opinionem, dicens, quòd propositiones de possibili & contingenti æquipollent propositionibus de impossibili modo vnius affirmato & alterius negato, vt istę duæ æquipollent, sortem impossibile est esse, & sortem non possibile est esse. Similiter istæ, sortem possibile est esse, & sortem non impossibile est esse, ita quòd vult ordinare ꝓpositiones modales de primo rotulo secundum exigẽtiã huius dictionis Amabimus, & propositiones de secundo ſm exigentiã huius dictionis Edẽtuli. Ex quo sequit̃, ꝙ antiq male ordinauerũt propõnes de possibili & necessario ĩ primo & scđo rotulis, qa illæ de necessario sic ab ipsis ordinatę non æquipollent illis de possibili in illis duabus primis lineis, vt ista, nõ necesse est esse in prima linea, non æquipollet isti, possibile est esse, nec D

De consequẽtijs, & æqpollentes propõnũ modalium.

An antiq bene ordinauerũt propõnes de primo & secũdo rotulis.

E nec ista, non necesse est non esse, nō æquipollet isti, possibile est non esse in secunda linea. Quod probat tribus rationibus. Prima, istæ sunt simul veræ necesse non esse, & nō necesse esse, & sequuntur adinuicē cū possint dici subalternæ, cū ergo possibile esse in prima linea & necesse non esse, de tertia linea contradicāt: sequitur, ꝙ istæ non æquipollēt nec sunt in eadem linea, possibile esse, & non necesse esse, & per consequēs male ponuntur in prima linea. Secūda ratio, necesse & impossibile opponuntur contrariè, ergo æquipollent ponendo negationem ad dictum, & postponēdo modo, sicut illæ de inesse postponendo negationē signo vniuersali æquipollent: ergo si in primo ordine negetur impossibile, & affir-F metur eius dictum, etiā negabitur necesse, & cum hoc eius dictum. Tertia ratio, si sic istę contradicerent, necesse non esse de tertia linea, & non necesse esse de prima, quod est falsū, quia tunc duę contradictoriæ sequerentur seinuicem, quod est impossibile. Consequentiam probat, quia bene sequitur, necesse esse, ergo possibile esse, si ergo sequatur possibile esse: ergo nō necesse esse: ergo de primo ad vltimum sequeretur necesse esse: ergo non necesse esse, quod est falsum. Ex quibus sequitur, quòd antiqui male ordinauerunt propositiones de possibili & necesse in primo & secundo rotulis.

¶ Dubitabit autem aliquis, si illud quod est necessarium esse possibile sequitur &c.

In hoc capitulo philosophus G soluit vnam dubitationem, vtrū ad necesse esse sequatur possibile esse. Et arguitur primo ꝙ sic, quia si ad necesse esse non sequatur possibile esse, tunc oppositum consequentis scilicet non possibile esse stabit cum necesse esse, quod est falsum, cum sit contrarium antecedentis. Deinde arguit ad partem negatiuam: illud quod potest esse potest non esse. Si ergo ad necesse esse sequatur possibile esse, & ad possibile esse sequatur possibile non esse: sequitur de primo ad vltimum ad necesse esse possibile non esse, & per consequens non necesse esse, quare vnum contradictoriorum sequitur ad reliquum. Soluit dictam dubitationem, dicens, ꝙ non omne possibile hoc est non omnis potentia valet ad opposita, sed sunt aliquæ potentiæ, quæ non sunt ad opposita: Ideo ponit vnā diuisionem potentiarum scilicet ꝙ quædā H sunt rationales, & quædam irrationales. ¶ Rationales, vt potentiæ humanæ, & illæ possunt ad oppositum. ¶ Irrationales sunt duplices, quædā sunt semper in actu, vt ignis semper est in actu calefaciendi, & illæ non possunt ad opposita. ¶ Aliæ sunt, q̄ quandoque sunt in actu, & quandoque in potētia, & tales possunt in opposita, sicut sunt potentiæ animaliū aliorum ab homine. Ex quo soluit dubitationem, dicens, ꝙ ly possibile capitur dupliciter. Vno modo largè pro omni illo, quod non implicat contradictionem esse. Alio modo strictè, pro illo, quod potest esse & nō esse. Vnde possibile primo modo

Vtrū ad necesse et sequitur possibile esse.

A do est magis commune q̃ ly necesse esse, ideo hoc mõ ad necesse esse, sequit possibile, sed nõ econtra. Etiã non sequitur possibile secundo mõ captum. Ex quo infert aliam diuisione, dicens, quòd entium quedam sunt quę sem p sunt in actu, vt Deus & intelligentiæ. Quædam quæ qñque sunt in actu & qñque in potentia, sicut substantiæ corruptibiles, & in illis potentia naturaliter prior est actu, & actus posterior via generationis, licet sit prior via pfectionis, iõ actus simpliciter præcedit potentiam. Alia sunt entia quæ nũquam sunt in actu perfecto seu inesse permanenti, sicut est motus.

B *An pro contradictione modalium nugatio ponenda sit admodum.*

Qvaeritvr Vtrum ad habendũ contradictionem in modalibus necesse sit ferre negationem ad modũ. ¶ Et arguit primo q̃ nõ, istæ sunt contradictorię, sorte possibile est currere, sorte possibile est nõ currere, & tñ negatio in nulla fertur ad modũ, igit. Maior probatur, quia sunt singularis affirmatiua, & singularis negatiua similium subiectorum & prædicatorũ, ergo contradicunt adinuicẽ. ¶ Secundo sic arguitur: Sicut est in illis de inesse, ita est in modalibus, sed ad dandũ contradictionem in illis de inesse negatio ferenda est ad verbũ, ergo etiam in modalibus. ¶ Tertio arguitur sic, Istæ contradicunt adinuicem, sortes necessario est currens, sortes possibiliter non est currens, & tñ in neutra earũ negatio fertur ad modũ, igit. ¶ Quarto sic arguitur: Istæ non sunt contradictoriæ, sortes est de necessitate currens, sortes est non de necessitate currẽs, & tñ negatio fertur ad modũ, igitur ad habendã contradictionem in modalibus non est necesse negationẽ ferri ad modũ, minor & cõsequentia notę sunt. Maior patet, quia ambæ sunt affirmatiuę, & possunt simul esse falsæ, posito casu q̃ sortes nõ sit. ¶ Quinto sic arguitur: Istæ non sunt cõtradictoriæ, ens nõ possibiliter est Deus, ens possibiliter est Deus, cũ sint simul veræ, & tñ negatio fertur ad modũ, igitur. ¶ In oppositũ est Aristoteles in textu. In quæstione sicut in ceteris erũt tres articuli. Quantum ad primum. C

Primo sciendum, quòd pro declaratione quæstionis supponitur primo q̃ propositio cathegorica est duplex. s. modalis & de inesse. ¶ Modalis est cuius copula est modificata aliquo istorũ modorũ. s. possibile, & impossibile &c. ¶ Sed propõ de inesse est illa cuius copula nõ est modificata aliquo istorũ modorũ prædicatorũ, vt sortes est albus. Et dr̃ de inesse seu de simplici inhærentia, quia prædicatũ denotatur inesse simpliciter subiecto, vel quia copula non est modificata, vt homo est albus, denotatur prædicatum simpliciter inesse subiecto, sed cũ dico hominẽ possibile est esse albũ. denotat albũ possibiliter inesse homini. ¶ Supponitur secundo, q̃ isti modi, scilicet possibile impossibile contingens & necesse possũt capi dupliciter. Vno modo secũdę intẽtionaliter, put di- *Arti. 1.* D *Propõ cathegorica quotupliciter.*

E cunt possibilitatem contingentiam vel impossibilitatem, vel necessitatem propositionis, & sic accipiũtur in modali composita vt dicendo, sortẽ currere est possibile, ibi denotatur ꝙ talis propositio est possibilis. Aliomodo capiuntur primę intẽtionaliter, & hoc dupliciter. Vnomodo cathegorematice, prout dicunt possibilitatem, contingentiã, impossibilitatẽ aut necessitatem entis, & isto mõ non faciunt propositionẽ modalẽ, sed sunt differentiæ entis. Aliomodo capiuntur syncathegorematice, vt sunt propria signa solum denotantia possibilitatem aut necessitatẽ vnionis prædicati cũ subiecto, & isto modo faciunt propositionem modalẽ. ¶ Sed restat vna difficultas quid sit copula in propõnibus modalibus. Respondetur quòd duplex est modus dicendi, vnus dicit quòd aggregatum ex verbo & modo est principalis copula; & quòd modus est pars copulæ, ita quòd si modus sit nominalis aggregatum ex modo & hoc verbo est & verbo infinitiũ modi, est copula. Si vero modus sit aduerbialis, aggregatum ex mõ & isto verbo est, est copula. Et dicit iste modus, ꝙ aliquæ sunt propositiones cõtradictoriæ quæ nõ sunt de synonymis copulis. ¶ Alius est modus magis ꝓbabilis, qui tenet ꝙ sicut signũ vniuersale, vel particulare additum subiecto, vel prædicato non est pars subiecti, sed determinatio eius, sic in modalibus diuisis modus est determinatio copulæ se tenens ad copulam, sicut huiusmodi syncathegoremata omnis, nullus ad subiectũ, & quòd non sunt partes copulæ, sed G solum determinationes earum. Et sic copula in modalibus quando modus tenetur nominaliter, est aggregatum ex isto verbo est & verbo infinitui modi, & hoc si modus sumatur in concreto. Sed si modus teneatur aduerbialiter, vel modus nominaliter in abstracto, tunc istud verbum est, est copula, & sic secundum istum modũ omnes propositiones contradictoriæ & æquipollentes ad inuicẽ habent copulas synonymas.

Dubitatio.

F

SECVNDO sciẽdum, quòd circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Primo, an propositio modalis, & propositio de inesse distinguãtur specie. Ad quam potest probabiliter responderi ꝙ sic, quia propositiones modales & de inesse magis differunt quàm affirmatio, & negatio, sed affirmatio & negatio differunt specie, igiť propositio modalis, & propositio de inesse differunt specie. ¶ Secunda difficultas, vtrũ propositiones modales diuisæ in eadẽ linea positæ æquipolleant. ¶ Et arguitur, ꝙ nõ, quia istæ propõnes, sortem impossibile est esse, & sortẽ necesse est non esse, ponuntur in eadẽ linea, & tamen non æquipollent, quia vna est affirmatiua & alia negatiua. Nam illa de impossibili est affirmatiua, cum in ipsa nulla ponatur negatio. ¶ Secundo sic: Istæ non æquipollent, sortes contingenter non est currens, & sortes non necessario est currens, cum ad istam, sortes contingenter non est currens, sequitur ista, sortes contingenter est currẽs, quæ non sequitur ad illam de necessa-

An propositio modalis, & propõ de inesse distinguantur.

H

Dubitatio.

A ceſſario, & tamen ſunt in eadem linea, igitur. ¶ Tertio ſic: Iſtæ nõ ęqui pollent omne ens nõ poſſibiliter nõ eſt ens, & ens neceſſario eſt ens, ex quo vna eſt vera, & altera falſa; & tamen ſunt in eadẽ linea, puta in quarta, igitur. Ad hoc reſpondetur, q̃ ꝓpoſitiones modales diuiſæ de diuerſis modis in eadem linea dummodo ſint ſimilium ſubiectorum & prędicatorum & obſeruentur proprietates logicales requiſitæ ad æquipollentias, æquipollent. Vnde modales diuiſæ de diuerſis modis in eadẽ linea ordinatæ debent eſſe ſimilium qualitatũ & quantitatũ, ſimiliũ ſubiectorum & prædicatorum ſimiliter ſe habentiũ quo ad proprietates logicales terminorũ. Hoc ſuppoſito re

B ſpondetur ad rõnes. ¶ Ad primã negatur minor, & ad probationẽ negatur, q̃ illa de impoſſibili ſit affirmatiua, & etiam negatur, quòd negatio non addatur verbo, quia impoſſibile, eſt modus negatiuus includens negationem. ¶ Ad ſecundã diſtinguitur maior, vel capiendo ly cõtingens ſpecialiter, vt diſperate ſe habet ad neceſſarium ad quod bene ſequitur contingens non eſſe, & tale ponitur in lineis, aut capiendo cõtingens generaliter, vt ſe extendit ad omne illud, quòd nõ eſt impoſſibile, & tale non ponitur in lineis, & propoſitio in qua ponitur tale cõtingens, non conuertitur in oppoſitam qualitate. ¶ Ad tertiam dicitur concedendo totũ argumentũ, quia titulus quæſtionis intelligitur dummodo termini eodem modo ſupponant in vna ſicut in altera.

Tertio ſciendum, quòd licet ſint plures alij modi facientes ꝓpoſitionẽ modalem, quam iſti quatuor, poſſibile, impoſſibile, & cõtingens & neceſſe, cuiuſmodi ſunt verũ falſum & ſcitum, tamen cõiter determinatur ſolum de illis quatuor, quia inter oẽs illos quatuor modos per ꝓpoſitionẽ negationis aut poſtpoſitionem, vel per præpoſitionem & poſtpoſitionem ſimul fiunt oppoſitiones & æquipollentiæ, nõ autem ſm̃ alios modos. ¶ Et aduerte q̃ propoſitio modalis non dicit ideo modalis, eo q̃ à parte ſubiecti vel prædicati, vel copulæ ponat modus, quia tunc iſtæ eſſent modales, ſortes albus currit, ſortes currit velociter, ſortes heri fuit, quod eſt falſum, ſed dr̃ modalis, quia à parte copulæ ponitur modus determinans verbum gratia cõpoſitionis copulæ, & actus complexi, ſicut ſunt iſti modi poſſibile, impoſſibile. Ex quo ſequitur, quòd illi qui dicunt, quòd propoſitio modalis dicitur ideo modalis, quia à parte copulæ ponitur modus verificabilis de tota propoſitione, in quantum propoſitio, non bene dicunt, quia tunc iſta non eſſet modalis, ſortẽ poſſibile eſt currere, quia ille modus poſſibile, qui ibi ponitur, nõ eſt verificabilis de tota ꝓpoſitione, quia poſſibile qui verificatur de tota propoſitione, capitur ſecundæ intentionaliter & non capitur primæ intentionaliter, quemadmodũ capitur in iſta, ſortem poſſibile eſt currere. ¶ Ideo dixerunt aliqui, quòd modalis dicitur, ideo modalis, quia à parte copulæ ponit modus D Propoſitio modalis cur dicta. E

E inclusus in diffinitione modi verificabilis de tota propositione inquantum propositio. Vnde possibile primę intentionaliter captum includitur in diffinitione de possibili secundę intentionaliter capto, qui verificabilis est de tota propositione. Nā possibile secunde intentionaliter captum est propō sic se habens ꝙ qualitercunque per ipsam significat esse possibile est ita esse, ecce ibi qūo in ista diffinitione includitur possibile primę intentionaliter captū, & debet intelligi dummodo illi modi habeāt proportionabilitatem adinuicem. Et per hoc remouetur qualitercunque, qui ponit in diffinitione de possibili. ¶ Sed restat vna difficultas vtrū ista sortes potest esse sit modalis vel de inesse. Rñdetur breui-F ter, ꝙ talis in propria eius significatione est de inesse, & non modalis, quia eius copula est merè simplex, vt patet resoluendo, resoluitur. n. in illam, sortes est potens esse ibi ly est, est copula, & potens esse, est prædicatum. ¶ Ex quo sequitur quòd in aliqua propositione ponitur iste modum possibile vel potest, quæ nō est modalis, neque diuisa, neque composita, vt patet de ista sortes est possibilis, & de ista, sortes est potés esse. Et si dicatur ista propositio, sortes potest esse, communiter conceditur modalis. Dico quòd quando conceditur modalis. capitur loco istius, sortem possibile est esse, & nō in propria eius significatione.

Dubitatio

QVARTO sciendum, quòd diuisio, quia diuiditur propositio modalis in compositam & diuisam, nō est diuisio generis in species, sed ęquiuoci in æquiuocata, quia propositio G modalis composita non est propositio modalis, cum in ipsa sit copula simplex, ideo ipsa est simpliciter de inesse. Et aduerte quòd inter modalem compositam & diuisam multiplex solet assignari differētia. ¶ Prima, in modalibus compositis hoc verbū est vel aliquod verbū sibi ęquualens sine aliquo modo determināte ipsam est copula principalis, vt in ista animal esse hominē est possibile, ly est, est copula principalis, sed in diuisis hoc verbū est, vel hoc aggregatum est esse, determinatum aliquo mō est copula, vt iam superius visum est. ¶ Secunda differētia, in modalibus compositis modus est subiectū, vel prædicatū, in diuisis vero modus est determinatio copulę. H ¶ Tertia differentia, quia in modalibus compositis vnū extremorum sumit materialiter, vel saltē principalior pars extremi, in diuisis vero nō. Vnde qn̄ dicitur, fortē currere est possibile, totum istud extremū, sortē currere tenetur materialiter pro ista propositione sortes currit. ¶ Quarta differentia, modi in cōpositis nō tenentur ampliatiuę, sed secundæ intētionaliter, & cathegorematicè, in diuisis vero ampliatiuè tenet & syncathegorematicè, & prime intentionaliter. Ex oībus istis sequitur, ꝙ ſm modales compositas non debēt fieri rotulæ, neque ęquipollēt adinuicē saltem secundum præpositionem & postpositionem negationis ad modum, licet bene adinuicē sequantur rōne aliquarum regularū logi-

Differentię inter propōnē modalem cōpositā, & diuisā.

A logicalium. ¶ Quarũ prima est, si aliqua propositio est possibilis, ipsa nõ est impossibilis, & ecõtra, quia possibile & impossibile sunt adinuicem disparata, ideo bene sequitur sorté currere est possibile, ergo sorté currere non est impossibile. ¶ Secunda regula, si aliqua propositio est possibilis, sua contradictoria si sit non est necessaria, ideo bene sequitur, sorté currere est possibile, ergo sortem nõ currere non est necesse. ¶ Tertia regula, si aliqua propositio est necessaria, sua cõtradictoria est ĩpossibilis, ideo bene sequitur, sortem esse animal est necesse, ergo sortem non esse animal est impossibile. ¶ Quarta regula, si aliqua propositio est impossibilis, sua contradictoria si sit est necessaria, iõ bene sequitur sortem B esse asinũ est impossibile, ergo sorté no esse asinum est necesse. Et hæc de primo articulo. Quantũ ad secũdũ.

Arti. 2. Dubitatur primo qualiter accipienda sit oppositio in modalibus propositionibus. Pro cuius solutione ponuntur aliquæ regulæ. ¶ Quarũ prima est, propõnes modales diuisæ de subiectis singularibus & modis cõtrarijs, obseruatis alijs ditionibus ad oppositionem contrariam contrariantur saltem secundũ legé, quia oẽs propositiones vtroq; termino participãtes oppositæ quæ non opponuntur subcontrariè, neq; contradictoriè, nec subalternę opponuntur contrariè, sed tales sunt huiusmodi, igitur. Minor patet, quia possunt simul esse falsæ, igitur nõ oppõnũtur nec contradictoriè nec subcontrariè. Antecedens patet de istis sortem impossibile est currere, sortem necesse est currere. Et si quis dicat, huiusmodi propositiones sunt singulares, igitur nõ opponuntur cõtrariè. Ad hoc rñdetur, quòd licet sint singulares ex pte subiecti, sunt tñ vniuersales ex parte modi. ¶ Secunda regula, propositiones modales diuisæ de subiectis singularibus & de modis cõtradictorijs, obseruatis cõditionibus requisitis ad oppõné contradictoriã, sunt contradictoriæ. Et de modis subcõtrarijs obseruatis cõditionibus ad oppõné subcontrariã, sunt subcontrariæ, & de modis subalternis subalternæ. Et potest hæc regula probari sicut prima. ¶ Tertia regula, propõnes modales diuisæ habẽtes subiecta cõia diuersę qualitatis, & quantitatis tã ex parte D subiecti, quàm modi, obseruatis cõditionibus ad oppositioné contradictoriã, siue vna sit vniuersalis tã ex parte subiecti quã modi, & alia particularis ex parte vtriusq; siue vna sit vniuersalis ex parte subiecti, & particularis ex parte modi, & talia contradictoriè se habeant sunt cõtradictoriæ gratia formæ, qa nõ possunt simul esse veræ, neq; falsæ. ¶ Quarta regula propõnes modales diuisa de subiectis cõibus de modis cõtrarijs, obseruatis conditionibus requisitis ad contrariã oppõné sunt contrariæ &c. Et aduerte, ꝙ ad dandum contradictioné in modalibus diuisis de similibus modis oportet negationem ferri ad modũ, licet nõ oporteat in alijs de diuersis modis, positio tamen negationis ad modũ non sufficit, sed reqrunť conditiones ad

Qũo accipitur oppõ in modalibus.

E contradictorias. ¶Quinta regula & vltima, propónes modales diuisæ vniuersales ex parte subiecti & particulares ex parte modi, similiter particulares vel indefinitæ ex parte subiecti,& vles ex parte modi nō opponuntur gratia formæ, quia tales sunt aliqñ simul verę & aliqñ simul falsæ. Ex omnibus patet, ꝙ propositiones modales diuisæ à tertia & quarta lineis, obseruatis conditionibus ad oppositionem contrariam sunt contrariæ. Et de prima & secunda lineis sunt subcontrariæ,& de prima & tertia lineis contradictoriæ, similiter de secunda etiam quarta, de prima & quarta subalternæ, similiter de secunda & tertia.

An necessariū, & Ipossibile amplient ad quodlibet tps.

Dubitatur secundo; Vtrū isti modi necessarium & impossibile ampliētad quodlibet tēpus, & possibile & contingēs solū ad præsens & futurum. ¶Pro solutione supponiť,
F ꝙ sicut signa vlalia videlicet omnis & nullus qñ adduntur subiectis vel prædicatis, denotant ipsa accipi pro oibus suis suppositis sibi conuenientibus pro tempore verbi, dummodo aliunde non impediantur, ita ꝙ distribuunt terminos quibus adduntř & faciunt ens stare vľiter, ita etiam isti modi necesse & impossibile se habent circa copulā distribuendo ipsam pro quolibet tempore importato per eam, faciunt enim copulā cui adduntur, accipi vniuersaliter pro quolibet tēpore importato, vel cōnotato per ipsam copulā. Et sicut quodda est signum particulare non distribuens terminum cui additur, sed facit ipsum teneri pro suis suppositis disiunctiuè, sic isti modi possibile, & contingens se habent circa copulam quo ad tempus importatum per ipsam ita quòd denotant copulam cui adduntur, accipi pro omni tempore importato, vel connotato per ipsam disiunctiuè, ita ꝙ quando dicitur sortem possibile est currere, ly possibile denotat ly est accipi pro quolibet tēpore importato ꝑ ly est. s pro tēpore præsenti disiūctiuè. H

Possibile, impossibile, contingens, &c. quo amplient termi-nos.

¶Supponitur vlterius, ꝙ isti modi possibile impossibile contingens & necesse ampliant terminos, puta subiectū & prædicatū ad æquales differentias temporū, alias enim propónes constitutæ ex ipsis non opponerentur, neq; æquipollerent. Et per hoc patet solutio ad dubiū. ¶Sed restat adhuc vna difficultas, vtrū istæ propositiones sint affirmatiuæ, vel negatiuæ, fortè possibile est nō esse, fortè possibile est non currere. ¶Et arguitur primo, ꝙ sint affirmatiuæ, quia contradictoriæ earū sunt negatiuæ; vnde cōtradictoria primæ est ista, fortè nō possibile est non esse, quæ est negatiua cūm ipsa ponatur negatio. ¶Secundo sic, oís propositio ī qua copula vel principalis pars copulæ non negatur non est negatiua, ista est huiusmodi, quod patet, quia copula est totum hoc possibile est esse,& principalis pars copulę est ly est verbum præsentis temporis, igitur non sunt negatiuæ. ¶In oppositum arguitur, quia ad veritatē istius, fortē possibili est non esse, sufficit subiectū pro nullo supponere, igiť ipsa est negatiua. Añs probatur quia ista est vera, chimeram possibile

Dubiū.

G

A bile est non esse, cum sua contradictoria sit falsa.s.omnem chimerã necesse est esse, & tamen si ipsa esset affirmatiua ipsa esset falsa, cum subiectũ possit pro nullo supponere. ¶Secũdo sic; Cõtradictoria illius, fortẽ possibile est nõ esse, est affirmatiua, vt patet, quia sua contradictoria est ista, fortem necesse est esse, quæ est affirmatiua. ¶Item ęquipollet negatiuę, ergo ipsa est negatiua. Antecedens probatur, quia ipsa ęquipollet huic, fortem no necesse est esse, quæ est negatiua, igitur talis est negatiua. Ideo breuiter respondetur, ꝙ tales propositiones sunt simpliciter negatiuę, & ad rationes prius factas.

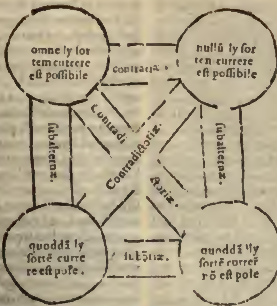
¶ Ad primam negatur ꝙ ista sit negatiua sortem non possibile est non B esse, sed est simpliciter affirmatiua, cum in ipsa ponantur duę negationes cadentes supra eandem copulã.

¶ Ad secundam negatur, ꝙ copula sit totum hoc possibile est esse, negatur etiam, quòd ly est sit pars principalis copulę, sed tota copula est ly est esse, & principalis pars est infinitiuus.

Qũo ordinantur ꝓpõnes de cõtingẽti cum alijs. Dvbitatvr tertio, Vtrum propositiones de contingẽti debeãt ordinari cum alijs propositionibus aliorum modorum secundum ęquipollentias. ¶Pro cuius solutione supponitur, ꝙ contingẽs potest capi dupliciter. Vno modo cum largè, vt cõuertitur cum possibili, puta pro illo quod non est impossibile, & sic propositiones de contingenti non ordinantur cum alijs secundum equipollentias, & propositiones de tali contingenti non conuertuntur in oppositam qualitatem. Alio modo C capitur strictè pro illo quod non est impossibile, neq; necessariũ, & tunc propositiones de tali contingenti bene ordinantur cum alijs secundum ęquipollentias, & propositiones de tali contingenti conuertuntur in oppositam qualitatem, vt fortes cõtingenter currit, si sit de contingẽti specialiter capto tũc cõuertitur in istã, fortes contingenter non currit. ¶Et aduerte, ꝙ ad conuertendum tales propositiones in oppositam qualitatẽ, nũquam oportet ponere negationem ad modum. Et siquis quærat vlterius. Vtrum propositiones de contingenti specialiter capto ordinenẽ adinuicem secundum oppositionẽ, vel etiam cum alijs. ¶ Vnde aduerte, ꝙ dicunt aliqui, ꝙ propositiones de contingẽti specialiter capto sunt hypotheticæ, quia inferũt hypotheticas & ęquipollent hypotheticis, vt D ista fortes contingenter currit, ęquipollet isti fortes possibiliter currit, & fortes possibiliter non currit, vel isti fortes nõ necessario currit, & fortes non impossibiliter currit. Et sic in ipsis sumitũ oppositio cõtradictoria, sicut in alijs hypotheticis. ¶Alij dicũt, & magis probabiliter, ꝙ sunt cathegoricæ, & est verum, & dicunt quòd propositiones de contingenti specialiter capto quibus conueniũt conditiones requisitę ad oppositionem contradictoriam sunt cõtradictoriæ, ad contrariam contrariæ, ad subcõtrariã subcõtrarię, ad subalternã subalternę. ¶Et diligenter aduertendum, ꝙ cum dicitur, quòd propositiones de contingẽti specialiter

E capto sunt contrariæ, vel subcontrariæ, debet accipi oppositio contraria & subcõtraria largè, vt se extēdit ad oppositionē cõtrariam fm modum enunciandi, & subcontrariam secũdum modũ enunciandi, & non fm legem, quia duæ contrariæ de contingenti specialiter capto sunt aliqñ simul veræ, vt oīs Deus non contingēter non est Deus, & oīs Deus non contingenter est Deus, & aliquando simul falsæ vt omnis hõ non contingēter non est currens, & omnis homo non contingēter est currens. De subcõtrarijs patet, nã istæ sunt simul falsæ, Deus contingenter est Deus, & Deus cõtingenter nõ est Deus, & aliquæ simul veræ, vt homo contingenter est currens hõ contingenter non est currens. F ¶ Et aduerte, ꝙ om nis propõ de contingenti, speciali ter capto, in qua negatio nõ ponitur ad contingens, æquiualet vni hypotheticæ copulatiuę, cuius prima pars est affirmatiua de possibili, & secunda negatiua, in qua possibile non negatur, vt ista, sortes contingenter currit: æquiualet illi, sortes possibiliter currit, & sortes possibiliter non currit. ¶ Vel (vt dicunt aliqui) æquiualet copulatiuæ, cuius prima pars est negatiua de necessario, & secũda negatiua de possibili, vt prædicta ęquiualet isti, sortes non necessario currit, & sortes non impossibiliter currit. ¶ Sed si negatio ponatur ad contingens, tunc æquiualet disiunctiuę compositæ ex partibus contradicentibus partibus copulatiuæ, vt sortes non contingenter currit: æquiualet illi, sortes impossibiliter currit, vel sortes necessario currit. Sed pro quã G titate modalium diuisarum supponitur ꝙ tripliciter potest attendi. s. ex parte subiecti, & sic accipiatur sicut in illis de inesse. ¶ Secũdo ex parte modi, & sic illæ de istis modis necesse, & impossibile sunt vniuersaliter, & illæ de possibili & contingenti sunt particulares. ¶ Tertio potest attendi ex parte vtriusq;. Sed de quãtitate modalium compositarum. Respõdetur ꝙ debet ad di signum sicut in illis de inesse, & attendi eodē modo quantitas. Et aduerte, quòd talia signa debent accipi in neutro genere cum ista particula ly. ¶ Aduerte vlterius, ꝙ omnis modalis composita est indefinita, nisi ponatur signũ in neutro genere, quia tunc illa posset distingui, vnde ista, sortem currere est possibile, est indefinita, quia H sensus eius est: talis propositio sortes currit est possibilis. Et si debeat esse vniuersalis, debeo dicere, omne ly sortem currere est possibile, & est sensus, omnis talis propositio sortes currit est possibilis, & proportionabiliter dicatur de alijs vt omnem hominem currere est possibile, est indefinita. ¶ Et si quis dicat, ibi ponitur signum vniuersale: ergo est vniuersalis. Respondetur negando consequentiam, quia tale signum accipitur materialiter & non vniuersaliter seu significatiuè Aduerte, ꝙ ad hoc ꝙ aliqua propositio modalis sit composita requiritur, ꝙ copula non modificetur: ideo ista non est modalis composita, Deũ esse Deũ, possibile est esse necessarium. Et hæc de secundo arti. Quãtum ad tertium sit.

A C

B D

Art. 3. CONCLVSIO responsalis: Ad dandum contradictionem in modalibus de eodem modo, oportet ponere negationem ad modum: seruatis tamen alijs conditionibus requisitis ad contradictorias. Ad rationes ante oppositum. ¶ Ad primā negatur maior, & ad probationem dicitur, ꝙ licet in illis de inesse singularis affirmatiua, & singularis negatiua similium subiectorum contradicant: nō tamen oportet in modalibus, quia hoc non sufficit. ¶ Ad secundam patet solutio. ¶ Ad tertiam conceditur totum argumentum: nec hoc est cōtradictū, quia conclusio intelligitur in modalibus de similibus modis: non sic aūt est in prædictis igit. ¶ Ad quartam concedit totū argumentū: non. n. sufficit, dato ꝙ requirat, sed oportet ꝙ negatio feratur ad totū aggregatū ex verbo, & mō. ¶ Ad quintam negatur consequentia: nō. n. obseruantur aliæ conditiones requisitæ ad oppositionē contradictoriam, quia ly ens, in neutro distribuitur, quòd tamen requiritur ad dandas contradictorias.

Vtrum autē contraria est affirmatio negationi, et oratio orationi, quæ dicit quoniam omnis homo iustus est.

ISTE est tertius & vltimus tracta. huius libri cōtinēs vnicū capitulū, in quo mouet talem quęstionem. Vtrū propōni affirmatiuæ cōtrariet propō de mō enūciādi cōtrario, aut propō affirmatiua de pdicato cōtrario, vt vtrū huic propōni, ois hō est iūstus

E iustus cõtrarietur ista, nullus hõ est iustus: aut ista, oĩs hõ est iniustus. Respondetur, ꝙ postquam illa, quæ sunt in voce, sequuntur illa q̃ sunt in anima, iõ si opiniones .i. propões mentales contrarientur mẽtalibus de mõ enũciandi, vel de extremis cõtrarijs, ita etiã & vocales, sed mentales contrariantur mẽtalibus de mõ enunciandi, quod probat octo rationibus. ¶ Prima, opiniones contrarię nõ possunt simul esse veræ, sed opiniones de extremis cõtrarijs possũt simul esse veræ, vt istę bonum est bonũ, malum est malũ, igitur non sunt contrariæ. ¶ Secunda ratio, huic propositioni, bonum est bonum, contrariatur bonũ nõ est bonum: ergo nulla alia sibi contrariatur, quia vni tãtũ vnum contrariatur. ¶ Tertia rõ, pro F põn s in quibus primo est veritas & falsitas, maximè contrariantur, sed sic est de illis quę sunt de contrarijs modis enũciãdi & nõ de alijs: igitur. ¶ Quarta rõ, propõni ẽm se veræ opponitur propõ ẽm se falsa, & nõ ẽm accñs, sed illa, bonũ est bonũ est ẽm se vera, & illa bonũ non est bonũ ẽm se falsa, igitur opponitur primæ, & nõ illa bonũ est malum, quæ est ẽm accidens falsa. ¶ Quinta rõ, opiniones cõtrariæ debent plurimum distare, sed opiniones de contrarijs modis enunciandi magis distãt q̃ illæ, quæ sunt de extremis contrarijs: igitur. ¶ Sexta rõ opinioni verę, & simplici contrariatur opinio falsa & simplex, sed ista propõ bonũ est bonum, est vera & simplex, ergo sibi contrariatur ista bonũ nõ est bonũ, & nõ ista, bonũ est malũ, quæ implicat aliã, & nõ econtra. ¶ Septima rõ: contrarietas G dẽt vniformiter sumi in omnib. oppositionibus, sed pœnes contrarietatem extremorũ non potest vniformiter sumi, cum multa sint extrema, q̃ non habẽt contraria. ¶ Octaua rõ, sicut se habet ista, bonum est bonũ, ad istam nõ bonum est bonum: ita ista bonum non est bonũ, ad illã non bonũ, non est bonum: ergo per locum à transmutata proportione, sicut se habent istæ duæ, non bonũ est bonũ, & non bonũ nõ est bonũ, ita se habẽt istę duę bonũ est bonum, & bonum non est bonũ, sed duæ primæ cõtrariantur, igitur duæ secundæ. Et subdit ꝙ nihil refert, si tales propositiones sint vl'es vel indefinitæ, quia æq; bene in illis sumitur oppõ pęnes modum enunciandi & nõ pœnes extrema contraria. Et subdit finaliter, ꝙ H enunciatio vera non contrariatur enũciationi veræ: Quia omne verum omni vero consonat.

Pœnes quod sumitur contrarietas in enunciationibus.

Qvaeritvr Vtrum contrarietas in enunciationibus sit sumenda pœnes contrarietatem extremorum, aut pœnes modos enunciandi contrarios. ¶ Arguitur primo sic: Nullæ sunt enunciationes contrarię: ergo in eis non est sumenda contrarietas, nec pœnes contrarietatem extremorum, nec pœnes modos enũciandi contrarios. Antecedẽs patet, quia omnis enunciatio vocalis est vox, sed nulli voci est alia vox contraria: ergo &c. ¶ Secundo sic: Omnes

A nes enunciationes contrariant adinuicem, aut aliquę, & aliquæ nō: non omnes, vt notum est, nec aliquæ, qa non videtur maior ratio de aliquibus q̄ de omnibus. cum non magis repugnent aliquę propositiones ad esse simul in eodem subiecto quàm aliç, ergo nullę propositiones sunt contrariæ. ¶ Tertio sic: Dicit philosophus ī postprędicamētis ꝙ istæ sunt contrarię, sortes est languidus, sortes est sanus: ergo contrarietas est sumenda pœnes extrema contraria & non pęnes modos enūciādi. ¶ Quarto sic: Illę ꝓpositiones magis debēt dici contrariæ, quę contrarietate rerum magis sunt repugnātes, sed enūciationes de extremis cōtrarijs sunt huiusmodi: igitur. ¶ Quinto sic, enū B ciationes, quæ sunt de extremis contrarijs habent maiorem distantiam & magis opponūtur, quàm illę quæ sunt de contrario mō enunciādi, qa plus requiritur ad verificandū affirmatiuā de prædicato contrario q̄ ad verificandum negatiuā: igitur. ¶ In oppositū est philosophus in textu. In quęstione sicut in cęteris erunt tres art. Quantum ad primum.

Art. 1. PRIMO sciendum, quòd pro declaratione quęstionis supponitur primo quòd opinio potest capi dupliciter. Vno modo pro propositione mentali, cui subordinatur propositio vocalis, & sic accipitur in textu opinio. Alio modo accipitur pro assensu, vel dissensu, quo assentimus, vel dissentimus alicui complexo, siue talis assensus, vel dissensus sit cū formidine de opposito siue nō. Alio modo capitur pro assensu, vel dissensu, quo assentimus alicui complexo C cum formidine de opposito, qui quidem assensus non est nisi notitia adhęsiua vel iudicatiua, qua iudico affirmatiuè de aliquo cōplexo, & dissensus qua iudico negatiuè de aliquo complexo, & hoc respectu eiusdem subiecti. ¶ Secūdo supponitur, ꝙ capiendo opinione primo modo scilicet pro propositione mētali, dupliciter pōt intelligi vnā opinionem contrariari alteri. Primo quo ad esse simul in eodē subiecto, & hoc modo opiniones non contrariantur etiam de modis enunciandi contrarijs qa tales pn̄t simul esse in intellectu: nā intellectus potest formare propōnē hypotheticā compositam ex contrarijs, vel contradictorijs. Alio modo D potest intelligi ꝙ contrarientur quo ad hoc ꝙ non pn̄t simul esse verę, & hoc mō opiniones de contrario mō enunciādi bene contrariant. ¶ Tertio supponitur, ꝙ si capiatur opinio secundo modo scilicet pro assensu vel dissensu, tunc opiniones contrarię, quę non sunt nisi assensus, vel dissensus contrariantur quātum ad hoc, quod est esse simul in intellectu, & quo ad hoc quod est verę simul enunciari. Vnde non potest intellectus simul de eodem complexo habere assensum & dissensum.

Opinionis acceptiones.

SECVNDO sciēdum, quòd propositiones possunt dici contrarię dupliciter. Vno modo ex parte materię idest ex parte extremorum, & sic illæ propositiones dicuntur contrariæ, quę sunt de contrario extremo vel contrarijs extremis, vt sortes est sanus, sortes est languidus: bonū est bonum,

Propositiones quot modis dicātur cōtraria.

E bonum,& malum est malum. Vnde extrema contraria sunt, quæ simul de eodem verificari nõ possunt & se habẽt positiuè vt album nigrum, sanum & lãguidum. Secundo mõ propositiones possunt dici cõtrariæ gratia formę.i.ratione modi enunciãdi contrarij, cuiusmodi sunt vniuersalis affirmatiua,& vniuersalis negatiua, vt quilibet homo currit, nullus hõ currit,& de istis est dubitatio textus. ¶ Vtrũ magis opponantur tales propões, seu vtrũ ab ipsis magis sit sumẽda contrarietas q̃ a propositionibus de extremis contrarijs. Pro cuius declaratione est vlterius aduertẽdum, ꝙ aliqua dicuntur contrariari adinuicẽ dupliciter. Vno modo contrarietate incomplexa seu termino-

F rũ, & sic propositiones de extremis contrarijs magis contrariãtur. Alio modo contrarietate cõplexa, quæ se tenet ex parte copulæ, & sic propositiones de contrarijs modis enunciãdi dicũtur magis contrariari: ex parte ipsarum magis dẽt attendi cõtrarietas, q̃ ex parte aliarum, quia magis repugnant ad esse simul veras, cũ nunquam possint simul esse veræ, & tñ illæ de extremis contrarijs possunt simul esse veræ, vt istæ sunt simul veræ: bonum est bonum, malũ est malũ, quæ sunt de extremis contrarijs.

Tertio sciendum, ꝙ quando dicitur in textu, ꝙ istæ duæ sunt cõtrariæ: bonum est bonum,& bonum non est bonum: ibi accipit Arist. contrarietatem largè, vt se extendit ad propões quę participant legem cõtrariorũ, & illud sibi sufficit ad suũ propositum. ¶ Pro cuius declaratio- G ne est aduertendum, ꝙ propositiones possunt dici contrariæ dupliciter. Vno modo secundum legem & modũ simul, quæ sic se habẽt, ꝙ vna est vniuersalis affirmatiua, & alia vniuersalis negatiua consimiliũ subiectorum & prædicatorum, obseruatis tamen alijs conditionibus requisitis ad contrarias. Et sic istæ non sunt contrariæ: bonum est bonum, & bonum non est bonũ. Alio modo dicuntur propositiones contrarię secũdum legem, puta quæ sunt diuersæ qualitatis & consimilium terminorũ, q̃ nõ possunt esse simul veræ. Et sic illę propões bonũ est bonũ,& bonum non est bonũ, sunt cõtrariæ.

Qvarto sciendum, ꝙ adhuc circa textum incidunt aliquę difficultates. ¶ Prima: an istę duę omnis H homo est iustus, omnis hõ est in iustus, sint de prędicatis contrarijs, vt vr̃ dicere textus. Pro solutione supponitur, ꝙ omnis terminus cõpositus ex ista præpositione in, & termino positiuo põt capi tripliciter. s. cõtrariè priuatiuè & negatiuè. Et ideo iste terminus iniustus, potest capi tripliciter. Vno modo contrariè, vt importat habitũ contrariũ iustitiæ, & sic illæ propositiones: omnis homo est iustus, omnis homo est iniustus: sunt bene de extremis contrarijs. Alio modo capitur priuatiuè, p illo, qui non habet iustitiam, natus est tamen habere, & sic puer dicitur iniustus. Alio modo negatiuè, & sic tm̃ valet sicut non iustus: quemadmodũ lapis dr̃ iniustus. ¶ Secunda difficultas, quomodo intelligitur, ꝙ pro-

Dubia de propõnibus cõtrarijs.

Iniustus quotupliciter.

A propositiones de modo enunciandi contrario sunt primo veræ, quã propositiones de extremis cõtrarijs. Respondetur, quòd ratio est, quia propositiones de modo enunciandi cõtrario magis appropinquant ad primum principium, quam propositiones de extremis contrarijs: quia in ipsis propositionibus de modo enunciandi contrario semper idem affirmatur & negatur de eodem, quod non fit in propositionibus de extremis cõtrarijs. Tertia difficultas quomodo intelligitur, quòd ista propositio bonum est bonum est secundum se vera: & ista bonum, non est bonum, secundum se falsa: & ista bonum est malum, secundum accidens falsa. Respondetur, quod ideo dicitur secundum se vera, vel B secundum se falsa: quia manifestius est vera, vel manifestius falsa. Vnde ista est manifestius falsa: bonum est non bonum: quam ista, bonum est malum: ideo dicitur secundum se falsa. Et hec de primo articulo. Quantum ad secundum.

Dubitatio. DVBITATVR primo. Vtrum enunciationes vocales, & scriptæ eodem modo contrarientur sicut mentales. ¶ Pro cuius solutione supponitur quod sicut propositiones vocales & scriptę, non dicuntur verę, neque falsæ: nisi quia subordinantur mentalibus veris, vel falsis: ita quod veritas & falsitas primo conueniunt propositioni mentali, quam propositioni vocali, vel scriptæ: sic etiam propositiones vocales vel scriptæ: non dicuntur contrariæ: nisi quia subordinantur mentalibus contrarijs. ¶ Ex quo sequitur, quod contra C rietas primo conuenit mentalibus, quam vocalibus & scriptis: & quia conuenit mentalibus secundum cõtrarios modos enunciandi: vt probant octo rationes in textu: ideo cõuenit vocalibus & scriptis secũdum modos enunciandi. ¶ Sed restat alia Dubitatio. difficultas, quomodo intelligitur, quod propositiones de contrarijs modis enunciandi magis distant, quam propositiones de extremis cõtrarijs, vt istæ magis distant: bonum est bonum, bonum non est bonum: quam istæ, bonum est bonum, bonum est malum. Respondetur quod sic intelligitur: quia affirmatio, & negatio magis distant quam affirmatio, & affirmatio. Sed propositiones de modis contrarijs enunciandi D se habent sicut affirmatio, & negatio: non autem propositiones de contrarijs extremis. Sed ad huc est alia difficultas, quomodo intelligitur quod ista bonum non est bonũ. est simplicior quam ista bonum est malum, cum in ista bonum non est bonum, sint plures termini quam in ista bonum est malum, saltem officialiter. Respondetur quod ista bonum est malum, dicitur minus simplex, quia implicat istam propositionem, bonum nõ est bonum: ideo dicitur magis composita quam ista bonum non est bonum, quia ista bonum non est bonum non implicat, istam bonum est malum: ideo dicitur esse simplicior.

DVBITATVR secundo Vtrũ argumentum à transmutata proportione, quõ Ari. vtitur in octaua ratione

E tione teneat vniuersaliter in omnibus terminus. ¶Pro cuius solutione supponit ꝙ proportio est habitudo vnius quantitatis ad aliã, vt habitudo duorũ ad quatuor dr̃ ꝓportio. ¶Sed proportionabilitas est habitudo vnius proportionis ad aliã: vt sicut se habẽt octo ad quatuor, ita sex ad tria. Sed transmutata proportio, est qñ facta ꝓportione primi ad s̃m, & tertij ad quartum, transmutant̃ primũ ad tertiũ, & s̃m ad quartum, vt sicut se habent sex ad tria, ita duo ad quatuor, sed sex excedunt quatuor in tertia parte, ergo tria excedũt duo in tertia parte. ¶Hoc supposito dr̃ ꝙ argumentum à transmutata proportione proprie tenet in quãtitatibus. ¶ Dico etiã ꝙ bñ tenet in terminis cõtradictorijs & terminis

Seo lib. 1. d. 36. q. vnica in sol. argu. & 2. dist. 16. & 16. vniuersaliũ. vide Eucli. d. 5 elen. propositi. 16.

F cõuertibilib. & hoc est ꝙ cõiter dicit̃ ꝙ istud argumentum tenet in oĩbus quantũ ad contradicere & cõuerti. i. in terminis cõtradictorijs & conuertibilib. sed in alijs nõ oportet ꝙ teneat, sed magis cõmittit fallacia consequentis, vt patet arguendo sic. ¶Si cut se hẽt homo ad non hominẽ, sic aĩal ad non animal, ergo per locum à transmutata proportione, sicut se habet homo ad animal, ita non hõ ad nõ aĩal, sed oĩs homo est animal, ergo oĩs non homo est non animal. ¶Similiter nõ sequitur, sicut se hẽt superficies ad hanc superficiẽ, sic color ad hunc colorem, sed superficies non p̃t esse siue colore, ergo hæc superficies nõ põt esse sine hoc colore. ¶Similiter non sequit̃, sicut se hẽt corpus ad hoc corp. ita locus ad hũc locũ, sed corpus non p̃t esse sine loco, ergo hoc corpus non p̃t esse sine G hoc loco. Similiter non sequit̃, sicut se hẽt ens & non ens sic possibile ad impossibile, sed oẽ ens est possibile, ergo omne non ens est impossibile.

Vide Sc. li. 4. d. 43. q. 3. in rñ. cõfusũ argum.

DVBITATVR tertio circa illud dictũ, ꝙ oẽ verum oĩ vero consonat, & nullũ verũ repugnat vero, vtrũ sit verũ. ¶Et vr̃ ꝙ nõ, quia si oẽ verum oĩ vero consonaret, sequeret̃ ꝙ oẽ verum sequeret̃ ad oẽ verum. i. ꝙ quælibet propõ vera sequeret̃ ad propõnem veram, ꝙ est falsum, non enim sequit̃ sortes est hõ; ergo sortes bibit, & tñ ambę propõnes p̃nt simul esse verę. Et ꝙ non sequat̃ patet, quia añs põt esse verũ consequente existẽte falso. Et ꝙ sequat̃ probat̃ per aliud dictũ cõe. Quodlibet cũ quolibet vel eius oppositum stat, si. n. ad propõnẽ H verã, non sequeretur propõ vera, tũc oppositum eius ꝙ erit falsum stabit cum illo, ꝙ non vr̃ probabile. pro responsione supponit̃ ꝙ qñ dicitur, oẽ verum oĩ vero consonat sic intelligitur. i. ꝙ nulla propõ vera repugnat propõtioni veræ. sed p̃t cum ea stare. Et si quis dicat duę ꝓpõnes verę p̃nt opponi adinuicẽ, vt patet de duabus subcontrarijs & subalternis, & ẽt de duabus cõtrarijs de contingenti spãliter capto. Rñdetur ꝙ non sequitur istæ propõnes opponunt̃ adinuicẽ, ergo repugnant, quia propõnes repugnare nõ est eas non posse esse simul veras, quia tunc ista propõ, nulla ꝓpõ est negatiua, vel ista oĩs propõ est particularis repugnarent cuilibet ꝓpõni, eo non p̃nt esse simul verę cum alijs propõnibus, & ita opposita earũ sequerent̃ ad quodlibet, ꝙ est falsũ,

non

A non.n.sequitur, chimera non est, ergo aliqua ꝓpó est affirmatiua. ¶ Sed dñr propónes repugnare quæ sic se habent ꝙ impossibile est ita eē sicut adęquatè significaṫ per vnam, dũ ita est sicut signatur per aliam. Etiã quãdo dṙ, quodlibet cum quolibet, vel eius oppositũ stat, non est idem stare sicut sequi. Vnde propónes simul stare non est aliud q̃ adinuicem nõ repugnare. ideo non sequitur, ista propositio stat cum illa, ergo sequitur ad illam. Et hæc de secundo artic. Quantum ad tertium sit.

Art. 3. CONCLVSIO rñsalis. In enũciationibus vocalibus & scriptis sumenda & contrarietas pęnes modos enunciandi cõtrarios, quia taliter sumiṫ in mẽtalib. vt probatũ est in textu. Ad rónes ante oppositũ. ¶ Ad primã dṙ, ꝙ enũciationes nõ dicunṫ cõtrariæ itrinsecè, & formaliter, vel ex eo ꝙ nõ pñt simul esse in eo. sed quia non pñt simul esse veræ. ¶ Similiter dicaṫ ad scd͂am. ¶ Ad tertiã dṙ ꝙ philosophus nõ intellexit eas eē simpl̄r cõtrarias, sed itellexit ꝙ sũt enũciationes de p̄dicatis cõtrarijs. Ad quartã dṙ, ꝙ licet ꝓpónes de p̄dicatis cõtrarijs magis repugnẽt ex p̄te materię seu terminorũ, tñ cõtrarię de mõ enũciandi magis repugnãt repugnãtia, q̃ se tenet ex p̄te formę seu in veritate. ¶ Et similiter dicat ad quãtã. C

B PRIORVM D
ANALYTICORVM ATISTOTELIS
LIBER PRIMVS.

PRIMVM Oportet dicere circa quid, & de quo est intentio. Quoniã circa demonstrationem, et demonstratiua disciplina. Deinde determinare quid est propositio, et quid terminus, et quid syllogismus, et quis perfect⁹, et quis imperfectus.

ISTE est primus liber Priorum Analyticorũ Aristo. in quo determinatur de syllogismo simpliciter dicto. Et diuidiṫ in duos libros partiales. In primo determinat de syllogismo simpl̄r dicto. In secũdo d̄terminat de potestatib. seu de proprietatib. ipsius syllogismi: & ẽt de specieb. argumẽtationis. primus diuiditᷓ i duas p̄tes. s. i partẽ ꝓœmialem: Diuisio istius lib.

E lem:& partem executiuam. In parte proœmiali sic procedit. Oportet primum. i. primo dicere circa quid est, & de quo est intētio huius libri, quoniam est circa demonstrationē & de disciplina demonstratiua. Deinde oportet dicere, quid est propositio, quid terminus, quid syllogismus, quid syllogismus perfectus, q d syllogismus imperfectus, quid de omni quid de nullo. Pars autem executiua diuidit in septem tractatus. In primo determinat de principijs materialibus ipsius syllogismi, & ēt formalibus. Et diuiditur in quatuor capitula. In primo determinat de principijs materialibus ipsius syllogismi, quæ sunt propositio, & terminus. Et primo de propositione, dicēs quod propositio est oratio affirmati
F ua, vel negatiua alicuius de aliquo, vel alicuius ab aliquo. Deinde diuidit eam: dicens, quod propositionū alia est vniuersalis, alia particularis, & alia ī definita. Propositio vniuersalis est illa, quæ omni, aut nulli inesse significat. Particularis, est illa, quæ alicui aut alicui nō inesse significat, mediante signo particulari. Indefinita est, quæ inesse, aut non inesse significat sine signo vniuersali, aut particulari: vt contrariorum eadem est disciplina. Deinde incidentaliter ponit conuenientiam & differentiam inter propositionem dialecticam & demonstratiuam: dicens, quod propositio demōstratiua est altera pars contradictionis scilicet vera & necessaria. Quod prebat, quia demonstrator non interrogat respōdētem: sed sumit sibi alteram partem contradictionis, quę est vera & necessaria. Sed propositio dialectica, est interrogatio contradictionis: est enim altera pars contradictionis, quæ est probabilis: modo stat bene vtraque partem contradictionis esse probabilem & apparere veram ideo vtraque pars contradictionis potest dici propositio dialectica: ideo communiter dicitur, ꝙ propositio dialectica est quæ interrogat vtranque partem cōtradictionis. Deinde ponit conuenientiam: dicens quod ex vtraq; parte fit sollogismus. Nam qui demonstrat, & etiam qui interrogat, syllogizat. Deinde diffinit terminum; dicens Terminus est in quem resoluitur propositio vt in prædicatum & subiectum, apposito esse, vel nō esse, idest mediante copula affirmata, vel negata. G

Syllogismus vero est oratio, in qua positis aliquibus, aliud quidem à positis ex necessitate consequitur ex ipsis esse.

In hoc secundo capitulo philosophus tria facit. Primo diffinit syllogismum: dicens: Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis aliud quidem ab his, quæ posita sūt ex necessitate accidit, eo quod hæc sunt idest eo quod præmisse sunt taliter dispositæ. Deinde innuit diuisionem syllogismi in syllogismū perfectum, & sylogismum imperfectum. Et diffinit membra huius diuisionis. Vnde syllogismus pfectus, est qui nullius alterius indiget præter ea, quæ sumpta sunt vt appareat necessarius. Sed syllogismus imperfectus

A fectus est, qui indiget vnius aut plurium, quæ quidem sunt necessaria ꝑ sumptos terminos & non per sumptas propositiones. Deinde determinat de principijs regulatiuis syllogismi dicens, ꝙ dici de omni est qñ nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Sed dici de nullo est quando nihil est sumere sub subiecto, à quo non remoueatur prædicatum.

An syllog. termini, & propositionis diffinitiones sint à philosopho sufficienter assignatæ.

QVAERITVR Vtrum diffinitiones syllogismi, termini & propositionis sint à philosopho sufficienter assignatæ. ¶ Arguitur primo. cõtra diffinitionem propositionis, quia ipsa non cõuenit soli propositioni, nec omni, igitur non est bene assignata. Antecedens patet, quia cõuenit isti orationi Deum non esse, & etiam conclusioni, quæ non est propositio, quia ipsa non ponitur pro alio. Quod autẽ non conueniat omni, patet, quia non conuenit propositioni hypoteticæ, etiam isti, chimera est chimera. ¶ Secundo sic arguitur contra diffinitionem termini, copula est terminus, & tamen sibi non conuenit diffinitio termini, igitur. Similiter termini simplices sunt termini, & tamen ipsis nõ cõuenit prædicta diffinitio. ¶ Tertio sic arguitur, si diffinitio termini esset bona sequeretur ꝙ propositio solum componeretur ex subiecto & prædicato, consequens est falsum, quia etiã cõponi[?]ex copula. ¶ Quarto sic contra diffinitionem syllogismi, nullũ cõplexum diffinitur, sed syllogismus est quid complexum, igitur. Itẽ conclusio contingenter sequitur ex præmissis, ergo male dicitur, ꝙ de necessitate sequit. ¶ Quinto sic arguitur, ipsa non conuenit omni syllogismo, cum nõ cõueniat enthymemati quod est vere syllogismus vt dicitur j. posteriorum. ¶ In oppositum est phylosophus in textu. In q̃stione erunt tres articuli. Tex. 1.

Arti. 1. PRIMO sciẽdum, ꝙ hic solum diffinitur propositio cathegorica de simplici copula, cuius ratio est quia solum hic philosophus determinat de syllogismis cathegoricis, ad quorum compositionem sufficiunt propositiones cathegoricæ, licet tñ ipse syllogismus simpliciter sit vna ꝓpõ hypothetica. puta conditionalis vel rõnalis, nec tñ sequitur quilibet syllogismus est propõ hypothetica, ergo q̃libet syllogismus est hypótheticus. Nã syllogismus non dr̃ hypotheticus, eo ꝙ sit ꝓpositio hypothetica, sed quia cõponitur ex pluribus hypotheticis, cuiusmodi sunt argumentationes q̃bus arguimus a tota copulatiua, a tota disiunctiua, a tota cõditionali. & sic de alijs consequentijs hypotheticis, similiter syllogismus non dr̃ iõ cathegoricus eo ꝙ sit propõ cathegorica, sed quia cõponitur ex pluribus cathegoricis. ¶ Aduerte vlterius ꝙ ly vel, in diffinitione propositionis debet capi vt coniungit inter terminos & non vt coniungit inter propositiones. Nam si cõiũgeret inter propositiones esset,

Propõ cathegorica de simplici& copula q̃d.

E disiunctiuam falsa, cũ quælibet pars eius esset falsa, partes eius essent istę, omnis propositio est affirmatiua · alicuius de aliquo vel omnis propositio est negatiua &c. modo notũ est ꝙ quælibet pars est falsa. Diffinitur etiam propositio indicatiua, & per hoc remouetur illa, hominem esse currentem, & in eius diuisione diuiditur propõ de subiecto simplici & non de subiecto mixtæ quantitatis. Vnde philosophus sub indefinita cõprehendit propõnem singularẽ, quę significat aliquid inesse vel nõ inesse sine signo vniuersali aut particulari. Vnde sicut propõ particularis aut indefinita sit apta intrare syllogismũ, ita & singularis. iõ debet intelligi dictum commune ꝙ de particularibus
F indefinitis & singularibus idẽ est iudiciũ quantũ suppl ad syllogizandum de medio cõi. Ex his patet ꝙ diffinitio propositionis sic est intelligenda, propositio cathegorica suppl indicatiui modi de copula simplici & simplicis quantitatis est oratio affirmatiua alicuius prædicati & nõ plurium de aliquo subiecto & nõ de pluribus. vel negatiua alicuius prædicati & nõ pluriũ de aliquo subiecto & nõ de pluribus. Et dr̃ alicuius de aliquo, ad drĩam propõnis hypotheticę, in qua plurima prædicantur, & ẽt ad differentiam propõnis in qua enunciãtur plura de vno, vel vnum de pluribus vel plura de pluribus inconiunctè. Aduerte ꝙ in diffinitione propõnis magis ponitur affirmatiuũ & negatiuũ q̃ verũ vel falsum, quia syllogismi magis dicuntur variari pęnes affirmatiuũ & negatiuum q̃ pœnes verum & falsum, cum ibi determinetur de syllogismo simpliciter, qui non respicit veritatem propositionum. G

SECVNDO sciendum circa diffinitionẽ propositionis incidit talis difficultas. ¶ An eadẽ propõ simul sit affirmatiuã & negatiua vniuersalis & particularis, sicut ista propõ, chimera est vel nõ est, vtrũ sit affirmatiua vel negatiua. Rñdẽt aliqui, ꝙ est affirmatiua. Quod probãt, qa istius propõnis principalis pars copulæ non negat̃, igit̃ est affirmatiua. Antecedẽs patet quia in illa propõne, ly, qđ est principalior pars copulæ non negat̃. ¶ Secundo sic, oĩs propõ est affirmatiua vel negatiua, sed talis nõ est negatiua, igit̃ est affirmatiua. ¶ Alij rñdent & probabilius, ꝙ talis propositio non est affirmatiua, nec negatiua, sed affirmatiua & negatiua simul. Et quòd non sit affirmatiua tantum patet, quia nulla affirmatiua contingens est vera, subiecto eius pro nullo supponente, sed illa est vera, chimera est vel non est. Nec est dicendũ ꝙ sit hypothetica, quia volo ꝙ ly, vel, coniungat inter terminos, & non inter propositiones. Quod aũt non sit negatiua patet, quia nulla cathegorica merè de inesse simpliciter negatiua sequitur ad propõnẽ cathegoricã mere de inesse affirmatiuã, quæ est similis subiecti & prædicati cum illa, sed illa huiusmodi, quia bene sequit̃, chimera est asinus, ergo chimera est vel non est asinus, cum oppositũ consequentis non possit stare cum antecedẽte. Et ꝙ sit affirmatiua & negatiua H

Vtrũ propõ possit simul eẽ affirmatiua & negatiua.

Sco. 1. d. 2. q. 2. in solu. arg.

A ua simul patet, quia talis propõ habet copulam, cuius sunt duæ partes æque pricipales, quarũ vna est affirmatiuã, & altera negatiua, mõ non est maior rõ ꝙ denominet affirmatiua, q̃ negatiua. Secundo nulla cathegorica de est secũdo adiacente q̃ solum est affirmatiua potest indifferenter affirmari tam de ente existente, q̃ de ente non existente, sed ista potest indifferenter affirmari igit. Minor patet, quia verum est dicere, ꝙ chimera est, vel non est. Et similiter de sorte qui est, verum est dicere ꝙ sortes est vel non est. Ex quibus sequitur ꝙ potest esse aliqua propositio mixtæ quãtitatis, & aliqua mixtæ qualitatis, quæ simul erit affirmatiua & negatiua. Ad rationes alterius opinionis.
B ¶ Ad primã negatur ꝙ principalior pars copulæ non negetur, & negatur ꝙ hæc coniunctio vel, sit copula principalis, quia non coniungit propositiones, sed solum terminos. ¶ Ad secundam negatur maior, quia ipsa solum habet veritatem de propositionibus cathegoricis simplicis qualitatis, modo talis est mixtæ qualitatis.

Termini acceptiones.

TERTIO sciendum, ꝙ pro declaratione diffinitionis termini supponit ꝙ terminus põt capi dupliciter. Vno mõ large. s. indifferẽter pro subiecto, prædicato, & copula propõnis, vel pro parte vel determinatione alicuius illorũ. Et hoc mõ copula, signa vniuersalia, & particularia, & adiectiua adiectiue, tenta sunt termini, imo breuiter oẽ illud, ex quo constituitur propositio siue sit cathegorema, siue syncathegorema, dr̃ terminus. Alio mõ capit strictè pro
D extremis terminantibus propõnẽ. s. pro subiecto, & prædicato, & sic capit hic. Et debet sic intelligi, terminus est illud, in qđ tanquã in extremum propositio cathegorica est immediate resolubilis mediante copula verbali, & hoc mõ capitur hic terminus. Et dr̃ immdiatè ad remouendũ literas & syllabas, quia licet propõ resoluatur mediate in literas & syllabas, non tñ immediate, ideo literæ, & syllabæ nõ dicunt termini. Etiam licet propositio hypothetica resoluat in terminos mediatè nõ tñ immediatè, sed resoluitur immediatè in propões, seu in proportionabilia propositionibus. Et aduerte ꝙ licet terminus ordine naturæ præcedat propositionem, non tamen ordi-
E ne doctrinæ, immo ipsa propõ præcedit, quia in diffinitione termini ponit propositio, ideo prius oportet scire propõnẽ q̃ terminũ, cũ diffinitio debeat esse notior suo diffinito.

Oratio quæ ponit in diffinitione syllogismi.

QVARTO sciendum, ꝙ pro declaratione diffinitionis syllogismi. ¶ Supponit primo, ꝙ in eius diffinitione ponitur oratio loco generis, & licet non sit oratio cathegorica, est tñ oratio hypothetica, & in hoc conuenit cũ alijs speciebus argumentationis: Et ponit in qua quibusdã, ad drĩam enthymatis, in quo non ponitur nisi vna propositio: Et ponitur positis, quod tantũ valet sicut dispositis, ad drĩa inductionis & exẽpli, i q̃bus propões nõ sunt ordinatæ in mõ & figura. Per hoc ẽt excipiuntur cõbinationes inutiles: Et ponit de necessitate accidit, qđ ñ dẽt capi pri-

E mæ intentionaliter, sed secunda intentionaliter, vt tantum valet sicut hoc complexum in cõsequentia bona & necessaria, ita ꝙ sit sensus. Syllogismus, est oratio, in qua quibusdam positis. i. dispositis, aliud. s. conclusio sequit̃ de necessitate in consequentia bona & necessaria. Et aduerte, ꝙ (vt iã visum est) syllogismus cathegoricus non est propositio cathegorica, sed est propositio hypothetica rõnalis, vel cõditionalis, vt si o͞is homo est animal, & Petrus est hõ, ergo Petrus est animal. Vnde restat aliquando esse bonum syllogismum, & esse falsam rationalem, vt omnis homo est lapis, Petrus est homo, ergo Petrus est lapis, ibi est bonus syllogismus, & tñ est falsa rõnalis, cum ad veritatem eius requiratur vtran-
F que partẽ eius esse verã, aliqñ etiam est vera rationalis vbi est malus syllogismus. Ex istis sequitur, ꝙ nõ omnis syllogismus est constitutus ex ꝓpositionibus, vt si omnis hõ curreret, & Petrus esset hõ ergo Petrus curreret, ibi est bonus syllogismus, & nõ constituitur ex propositionibus, cum nulla præmissarũ eius sit vera vel falsa. Ex quo sequitur ꝙ dabilis ẽ bonus syllogismus cuius nec antecedens nec consequens est propositio, & per consequens tales propõnes non sunt concedendæ, neque negãdæ. Aduerte finaliter ꝙ syllogismus potest dici pfectus dupliciter. Vnomodo perfectione essentiali, & sic omnis syllogismus bonus, siue primæ figuræ, siue secundæ, siue tertiæ figuræ est perfectus, cum cuilibet tali conueniat diffinitio syllo-

Syllog. perfectus dupliciter.

gismi, & sit consequẽtia bona & formalis. Aliomodo dr̃ perfectus, seu dici põ perfectus perfectione accidẽtali, quæ est perfectio euidentiæ, ita ꝙ ille dicatur perfectus, qui euidenter & manifeste concludit conclusionem, seu qui immediatè regulatur per dici de omni, vel per dici de nullo, & sic soli syllogismi primæ figurę sunt perfecti, & ille dicitur imperfectus, qui immediatè non regulat̃ per dici de omni aut per dici de nullo. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum articulum. G

Syllogismus simpliciter dictum an sit subiectis libro rũ Priorum.

DVBITATVR primo. Vtrum syllogismus simpliciter dictus sit subiectũ scientiæ librorum Priorum. ¶ Et videtur ꝙ non, quia subiectũ alicuius scientiæ, debet partialiter cãre notitiam suã, sed syllogismus simpliciter dictus, non potest causare notitiam suam, cum non sit, igit̃ non est subiectum huius scientiæ. H ¶ Item vel per syllogismum simpliciter intelligis syllogismum demonstratiuũ dialecticũ & sophisticũ, vel aliqd aliud, sed nullum istorũ est dicendum, non primũ, quia talis syllogismus est subiectum totius logices, vt patet per communiter loquẽtes, nec s͞m, quia non vr̃, quis syllogismus esset cũ sibi debeat conueniri diffinitio syllogismi quæ conuenit omni syllogismo. Pro solutione supponitur primo, ꝙ syllogismus põt capi dupliciter. Vnomodo primæ intẽtionaliter, & sic nõ est aliud q̃ syllogismus mentalis, vocalis vel scriptus. Aliomodo capitur secũdæ intẽtionaliter, & sic nõ est nisi quodam intentionale. quod per intelle-

ctum

A ctum attribuitur supple per denominationem syllogismo mentali, vocali, vel scripto, & tunc est subiectum huius scientiæ. ¶Supponitur secundo quod quando dicitur syllogismus simpliciter, ibi ly simpliciter potest capi, vt tantum valet sicut vniuersaliter, vel indeterminatè seu in contractè, vniuersaliter quia est cõmune ad omnes alios syllogismos, indeterminatus, vel incõtractus, quia postquã est cõe ad oẽs alios syllogismos, quantũ est de se non est determinatus ad aliquã materiã illorum, puta neque ad materiam probabilẽ i. ad propositiones probabiles, neq; ad propositiones veras, neque necessarias, neque contingentes, sed indifferentes potest fieri ex oĩbus talibus propositionibus, siue sint veræ,
B siue falsæ, siue necessariæ, siue cõtingentes vel impossibiles, & ad hoc ostendendum Arist. syllogizauit p terminos non significatiuos puta p literas, respicit tamen quod tales propositiones sint dispositæ in modo & figura. ¶Sopponit tertio, & in syllogismo duo inueniuntur, s. modus & figura, quæ dicuntur principia formalia syllogismi, inueniuntur etiã propositiones ex quibus fit talis syllogismus, qui dicũtur principia materialia syllogismi. Et sm hoc põt dici probabiliter quod syllogismus põt determinari & diuidi p duplices differentias. s. per differentias, quæ consequuntur formam syllogismi, seu principia formalia syllogismi, & sic dico probabiliter quod syllogismus secundum tales differentias diuiditur in Barbara Celarent, Darij, & Ferio. Vnde sicut syllogismus vni- C
uersaliter captus non respicit, vtrũ propositiones ex quibus fit sint veræ vel falsæ, ita neque Barbara, neque celarent, sed solum dispositionem propositionũ. Potest etiam diuidi per differentias materiales & consequentes materiam syllogismi seu propositiones. Et sic dico quod syllogismus diuiditur in syllogismum demonstratiuum dialecticum & sophisticum saltem peccantem in materia tantum, quia syllogismus sophisticus peccans in forma non est syllogismus. Et sic patet quomodo syllogismus põt hr̃e plures species, quasdã quæ constituũtur per dr̃ias formales. i. consequẽtes formã syllogismi seu dispõnẽ propõnũ, & quasdã quæ constituunt per dr̃ias mate- D
riales. i. consequẽtes propões, quæ libet tñ talis dr̃ia põt dici dr̃ia essentialis. Auerte tñ quod spẽs quæ cõstituũtur p dr̃ias materiales, includũt seu præsupponũt alias spẽs formales, & nõ põt esse syllogismus determinatiuus qn sit in mõ & in figura, nec ẽt dialecticus. Et p hoc põt rñderi ad rões. ¶Ad primã dr̃ quod nõ oportet in sciẽtijs rõnalibus quod subiectũ causet suã notitiã vt aliàs iã visum est. ¶Ad aliã dr̃ quod syllogismus cõis ad syllogismũ demõstratiuũ & dialecticum, & etiam barbara, celarent, darij, & sic de alijs, est subiectum huius scientiæ. Et quando dicitur quod talis est subiectum totius logice. Dicitur quod nõ est verũ vt aliàs visum est, sed modus sciendi est subiectum totus logicæ.

An · oĩs syllogis.

DVBITATVR secundo, vtrũ syllogis-

E omnis bonus syllogismus reguletur per dici de omni vel per dici de nullo. ¶Et videtur quod nõ quia syllogismus expositorius ẽ bonus syllogismus, & tamen non regulatur, neq; per dici de omni, neque per de nullo, quia in syllogismo expositorio medium debet esse singulare singulariter sumptum, sub quo nihil potest subsumi. ¶Secundo sic, multi sunt syllogismi hypothetici boni, quorũ nullus regulatur per dici de omni, aut de nullo. ¶Item syllogismi concludentes conclusionem de modo loquendi inconsueto sunt boni syllogismi, & tamen non regulantur, neque per dici de oĩ, neque per dici de nullo. ¶Item syllogismi secundæ & F tertiæ figuræ sunt boni syllogismi & consequentiæ formales, & tamen non regulantur per dici de omni neque per dici de nullo, igitur. ¶In oppositum videtur esse Aristo. Pro cuius solutione est aduertendum quod dici de omni dupliciter accipitur. Vno modo pro propositione vniuersali, in qua subiectum complete distribuit & sic in quolibet bono syllogismo cathegorico de medio communi in quacunque figura fuerit dũ modo sit modus vniuersalis affirmatiuus, reperitur dici de omni, & in negatiuo reperitur dici de nullo capitum pro propositione vniuersali, in qua subiectum distribuitur distributione completa & perfecta. Alio modo capitur dici de omni aut dici de nullo pro principijs regulatiuis seu probatiuis consequentiæ & eius euidentiæ vt dici de omni pro isto principio. Quicquid dicitur de subiecto distributo in maiore dicit de H quolibet cõtẽto sub eo in conclusione. Et dici de nullo pro isto principio. Quicqd remouet a subiecto distributo in maiore remouet a quolibet contẽto sub eo in cõclusione. Et sic dico, quod capiẽdo dici de oi & dici de nullo isto mõ, quatuor modi primæ figuræ regulantur p dici de oĩ vel p dici de nullo. Vnde syllogismũ regulari p dici de omni non est aliud q̃ de ipso verificari illud principiũ. Quicquid dr̃ de subiecto distributo in maiore dr̃ de quolibet cõtẽto sub eo in conclusione. Sed syllogismum regulari per dici de nullo non est aliud quàm de ipso verificari illud principium Quicquid remouetur a subiecto in maiore, remoue G tur a quolibet contento sub eo in cõclusione. Et aduerte quòd differentia est inter propositionem vniuersalem & propositionem esse de omni, quia ad propositionem vniuersalem sufficit prædicatum dici de quolibet contento essentialiter sub subiecto. Sed ad propositionem esse de omni requiritur quòd prædicatum dicatur de quocunque dicitur subiectum, siue illud contineatur essentialiter sub subiecto siue non. Et istud exprimitur per istud complexum de quocunque verum est dicere. ¶Vnde ista propõ omnis essentia diuina est pater, si sit vniuersalis est vera, q̃a prædicatũ scilicet pater, dr̃ de quacunque essentia diuina cũ nõ sit nisi vna. Si aũt ipsa sit de oi, est falsa, & est sensus, de quocunque verum est dicere quòd est essentia diuina verum, est dicere quòd est pater,

&

Marginalia: Omnis syllogismus regulatur per dici de oi, vel de nullo. — Nota differentiam inter propositionẽ vniuersalem, & de omni.

A & illa est falsa. cum de filio sit verũ dicere q̃ est essentia diuina. Et dico vlterius q̃ ad hoc q̃ sit bonus syllogismus affirmatiuus, non sufficit alteram præmissarum esse vniuersalẽ; sed requiritur q̃ sit de omni. ¶Ex hoc dr̃ primo q̃ syllogismi primæ figuræ directè cõcludentes manifeste & immediate regulantur per dici de omni & per dici de nullo, quia de ipsis verificant̃ principia supra dicta. ¶Dicitur secundo q̃ syllogismi primæ figurę indirectè cõcludentes nõ regulãtur immediatè per dici de omni, vel p̃ dici nullo, sed solũ mediatè & reductiuè. ¶Dicitur tertio q̃ syllogismi secundę & tertiæ figurarũ nõ regulantur immediatè per dici de omni, vel per dici de nullo, B sed solũ mediatè, puta reducendo eos ad modos primæ figuræ. Et aduerte q̃ qñ tales syllogismi reducũtur, semper debent manere cõsimiles termini, sed non oportet q̃ maneãt cõsimiles p̃positiones, ideo dr̃ i textu, q̃ syllogismus imperfectus est qui vnius aut pluriũ indiget quę sunt necessaria per sumptos terminos, & nõ per sumptas p̃positiones.

An syllogismus expositorius teneat in qualibet figura. Et an cõclusio sit de essentia syllogismi.

Dubitatur tertio an syllogismus expositorius siue affirmatiuus, siue negatiuus teneat in qualibet figura, & an conclusio sit de essentia syllogismi. Contra primam partem arguitur, iste syllogismus est expositorius in tertia figura, ista essentia diuina est pater, ista essentia diuina est filius: ergo filius est pater, & tamen non valet, cum antecedens sit verum & consequens falsum: igitur. ¶Secundo sic. nõ sequitur, iste homo vel asinus est asinus, C & iste homo vel asinus est hõ: ergo hõ est asinus. ¶Tertio sic, non sequitur, istius hominis oculus est dexter, & istius hominis est oculus sinister: ergo oculus sinister est oculus dexter, & tñ arguitur expositorie: igitur. ¶Quarto sic, nõ sequitur sortes est animal & asinus non est sortes, ergo asinus nõ est aial. ¶Quinto sic, nõ sequitur animal est sortes, & asinus non est sortes, ergo asinus nõ est animal, ergo syllogismus expositorius non est bonus. ¶In oppositũ arguit auctoritate oĩum logicorũ dicentiũ syllogismũ expositoriũ esse bonũ. ¶Pro solutione est aduertendũ q̃ syllogismus, expositorius est syllogismus, cuius mediũ est terminus singularis singulariter & vniuoce tẽtus. Et est duplex. s. affirmatiuus & negatiuus. Affirmatiuus cuius q̃libet pars est affirmatiua. Negatiuus cuius vna p̃missarum est negatiua. Et aduerte q̃ ad hoc q̃ syllogismus expositorius sit bonus, tres cõditiones requiruntur. ¶Prima, est q̃ medium sit terminus singularis singulariter & vniuoce tentus, defectu cuius non sequitur, iste hõ vel asinus est asinus, & iste homo vel asinus est homo: ergo homo est asinus, quia singularizatur solũ prima pars disiuncti. Si autẽ totum disiunctum singularizetur vel ęquiuoce capiatur in præmissis, tũc consequentia non valet, vel capitur vniuoce, & tunc cõsequentia est bona, sed sicut conclusio est falsa ita & altera pręmissarum. ¶Secunda conditio, quòd medium in altera præ- D

E missarum sit totale extremum, defectu cuius in tertio argumento ante oppositũ non est syllogismus expositorius. ¶ Tertia est, ꝙ a præmissa affirmatiua, in qua ponitur huiusmodi terminus singularis ad vnam de omni valeat cōsequentia, vel ad vnā de nullo, si sit negatiua, defectu cuius in primo argumēto ante oppositũ non est syllogismus expositorius. ¶ Vnde duo sunt principia regulatiua syllogismorum expositoriorum, vnum pro affirmatiuis, & est istud. Quæcunq; vni & eidem sunt eadē, ista inter se sunt eadem, pro negatiuis est istud: Quecunq; negantur de eodem tertio, illa negantur de se inuicē. ¶. Aduerte vlterius ꝙ istæ propositiones multũ differunt: syllogismus expositorius valet in qualibet figura, & in qualibet figura valet syllogismus expositorius. Nam prima est falsa cum nullus sit syllogismus, qui fiat in tribus figuris, & tamen secunda est vera. Ex istis dicitur, ꝙ in qualibet figura valet syllogismus expositorius, tam affirmatiuus q̃ negatiuus, seruatis tribus conditionibus prius dictis. Et etiam saluādo, quod quando arguitur expositorie in syllogismo negatiuo nō arguatur a nō distributo ad distributum, quia tūc non bene argueretur, sed ad bene concludendũ, debet concludi cōclusio de modo loquēdi in consueto, vt sic arguendo, sortes est animal, asinus non est sortes: ergo asinus animal nō est, & non sic, ergo asinus nō est aĩal. ¶ Et p hoc patet solutio ad duo vltima argumenta ante oppositũ, & p cōsequēs ad oĩa argumenta.

Regula. (margin) F (margin)

¶ Ad secundam partē quæstionis respōdetur ꝙ syllogismus pōt capi dupliciter. Vno modo pro præmissis tātum quemadmodum capit Arist. in secũdo Priorũ. Et sic dico ꝙ conclusio nō est de essentia syllogismi. Alio modo capitur pro aggregato ex præmissis & conclusione simul, & tūc dico ꝙ conclusio est bene de essentia syllogismi cum sit vna pars ipsius syllogismi. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit. G

Syllog. quot modis capit. (margin)

CONCLVSIO responsalis, ꝙ diffinitiones propōnis, termini, & syllogismi, & etiam diuisio propositionis sunt sufficienter assignatæ á phylosopho, vt patet in primo articulo. Ad rōnes ante oppositũ questionis. ¶ Ad primā, secũdam, tertiā, & quartam patuit solutio in primo articulo. ¶ Ad quintā dr̃ ꝙ enthymema esse syllogismum: potest intelligi dupliciter. Vno modo formaliter, & tunc non est verum. Alio mō virtualiter puta per appositionem vnius præmissæ, & sic bene verũ est.

Art. 3. (margin) H (margin)

Quoniam autē omnis propositio est aut de inesse: aut necessario inesse, aut contingēter inesse.

Diuisio propositionum. (margin)

ISTVD est tertium capitulum huius tractatus, in quo determinat de cōuersione propōnum de inesse. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit tres diuisiones propōnũ. ¶ Prima: propōnum cathegoricarum alia de inesse, alia de necessario, & alia de cōtingēti. Et sub propōne de contingēti cōprehendit propōnem de possibili, & per propositionē de necessario propōnē de impossibili, ex eo ꝙ neces-

A (margin)

A necessarium, & impossibile cõtrariã tur adinuicē. ¶Secunda diuisio, propositionũ cathegoricarum de simplici copula, siue sint de inesse, siue de necessario, siue de contingenti, alia est affirmatiua, & alia negatiua. ¶Tertia diuisio, propositionũ cathegoricarum simplicis quãtitatis, alia est vniuersalis, alia particularis, & alia indefinita. In secunda parte ponit quatuor regulas conuersionum propõnum de inesse. ¶ Quarum prima est talis, vniuersalis negatiua cõuertitur vniuersaliter in vniuersalē negatiuam, vt nulla voluptas est bonũ, ergo nullum bonũ est voluptas. ¶Secunda regula, vniuersalis affirmatiua conuertitur in terminis in particularem affirmatiuam, vt si omnis voluptas bonũ est, quoddam bo B num est voluptas. ¶ Tertia regula, particularis, affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuã, vt si quædam voluptas est bonum, quoddam bonũ est voluptas. ¶ Quarta regula particularis negatiua non conuertitur in terminis, quia non oportet ꝙ si animal non sit homo, ꝙ homo non sit animal. In tertia parte probat prædictas regulas. Et primo primam, quia ex opposito consequētis infertur oppositum antecedētis, nam si aliquod bonum est voluptas, aliqua voluptas est bonum quod est oppositũ antecedentis. s. istius, nulla voluptas est bonum. Secundã regulã probat, quia si non sequatur, tunc cõtradictorium consequentis, s. ista nullũ bonũ est voluptas stabit cũ antecedente. Et ad istam nullũ bonum est voluptas, sequitur ista nulla voluptas est bonum, quæ est contraria C istius, ois voluptas est bonũ, & ꝑ consequens duo contraria erunt simul. Tertiã regulã probat, quia si non sequatur, tunc duo cõtradictoria erũt simul vera, quia tunc contradictoriũ consequentis. s. nullum bonũ est voluptas stabit cum antecedente & ad ipsam sequitur ista nulla voluptas est bonum, quæ est contradictoria istius quædam voluptas est bonum. Quartã regulam probat, quia non oportet ꝙ si animal non sit homo ꝙ homo non sit animal.

Eodem autem modo habetur & in necessario propositionibus: nam vniuersalis quidem priuatiua vniuersaliter conuertitur.

Istvd est quartum capitulum huius tractatus, in quo phylosophus determinat de conuersione ꝓpositionum modalium. Et diuiditur in duas partes principales. In prima determinat de conuersione, propositionum de necessario, dicens, ꝙ propositiones de necessario eodem modo conuertuntur sicut propositiones de inesse puta vniuersalis negatiua in vlem negatiuã, vniuersalis affirmatiua in particularē affirmatiuã, & particularis affirmatiua in particularē affirmatiuã. De vniuersali negatiua probat, quia bene sequit̃, nullũ b, esse a, est necesse: ergo nullũ a, esse b, est necesse, quia si non sequatur oppositũ contradictorium consequētis, s. aliquod a, esse b, est necesse stabit cum antecedente. Et vltra sequit̃ aliquod a, esse b, est necesse: ergo aliquod b, esse a, est necesse, quod est oppo- D

Propositiones de necessario quõ conuertũtur.

E oppositum contradictorium antecedentis. Deinde probat de vniuersali affirmatiua & particulari affirmatiua, quia ex opposito contradictorio consequentis sequitur oppositũ antecedentis, nam si non sequatur omne b, esse a, est necesse, vel aliquod b, esse a est necesse, ergo aliquod a esse b est necesse, tunc contradictoriũ consequentis stabit cum antecedente, & ad ipsum sequitur contradictorium antecedentis; igitur. Et aduerte ꝙ in proposito non loquitur Ari. de modalibus diuisis, quia aliter cõuertuntur, vt videbitur in quæstione, sed solum loquitur de modalibus compositis. Et adhuc non loquitur de conuersione talium quæ est mutatio principalis prędicati in subiectum & econtra, sed de conuersione

F quæ attenditur ex parte dicti. In secunda parte determinat de cõuersione propositionum de contingenti. Et dicit primo ꝙ contingens capitur tripliciter. Primo modo vt est necessarium. Secundo modo quod non est necessarium, neq; impossibile. Tertio modo pro omni illo quod nõ est impossibile. Et dicit primo ꝙ affirmatiuę de continenti, vtroq; modo capto, scilicet de contingenti primo & tertio mõ capio eodem modo cõuertuntur sicut ille de inesse, vt bene sequitur oẽ b, esse a, est contingẽs: ergo aliquod a, esse b, est contingens, quia ex opposito contradictorio cõsequentis infertur oppositum antecedentis: nam bene sequitur nullũ a esse b est contingens; ergo b non esse a est contingens, quod est contradictorium antecedentis. Deinde determinat de negatiuis, dicens, quòd ne G gatiuæ de contingenti saltem de primo & tertio modis: similiter conuertuntur sicut ille de inesse vel sicut de necessario, vt bene sequitur nullum hominẽ esse equum est contingens: ergo nullum equum esse hominem est contingens, quia ex opposito contradictorio consequentis sequitur oppositum contradictorium antecedentis, sed negatiuæ de contingenti secundo modo dicto non similiter conuertuntur sicut ille de necessario, sed magis conuertuntur in oppositam qualitatem. Consequenter remouet vnum dubium, dubitaret enim aliquis. vtrum ista esset negatiua nullum b esse a est contingens. Respondet ꝙ tales non sunt negatiuæ, sed habent figuram affirmatiuã: hoc est sunt simpliciter affirmatiuę, H quia copula principalis nõ negatur. Et quòd sint affirmatiuæ probat, quia sicut se habet esse in illis de inesse: ita modus in modalibus, sed propositio de inesse est affirmatiua si copula eius non negetur: ergo modalis de contingenti erit affirmatiua si modus non negetur. ¶ Vnde si phylosophus per ly contingit intelligat modum, & loquatur de modalibus compositis, tunc ratio sua non valet, quia modus in modalibus cõpositis non se habet sicut esse in illis de in esse, cum semper sit subiectum vel prædicatum materiale, dicitur ergo ꝙ per ly cõtingit intelligit modum & cum hoc verbum quod vnit prædicatum materiale cum subiecto, vult enim dicere quòd in modalibus compositis si verbum quod vnit

Contingẽs capitur tripliciter.

A vnit prædicatum materiale cum subiecto non negetur, hoc est si negatio non feratur ad modum & ad verbum propositio non erit negatiua, sed affirmatiua.

An regulæ pro conuersione propositionum de inesse bene assignentur.

QVAERITVR vtrum regulæ de conuersione propositionum de inesse sint à phylosopho sufficienter assignatæ. ¶ Et arguit primo ꝙ non, conuersio non est possibilis: igitur. Antecedés probatur, quia conuersio est quando de subiecto fit prædicatum & econtra, sed de subiecto nũquam potest fieri prædicatum, nec econtra: igitur. ¶ Secũdo sic arguit,
B in conuertẽte & conuersa nõ manẽt idem termini; ergo nulla est conuersio. Antecedens probatur, quia voces prolatæ semel non possunt iterum proferri: igitur. ¶ Tertio sic arguendo contra primam regulam, quia non sequitur nullus homo est omne animal, ergo nullum animal est homo, nec sequitur omnis homo substantia non est: ergo omnis substantia homo non est. Similiter non sequitur nullus homo est mulier: ergo nulla mulier est homo. Similiter non sequitur nullus homo est species: ergo nulla species est homo. Similiter non sequitur nullus murus est in lapide: ergo nullus lapis est in muro. etiam non sequitur, nulla essentia diuina est generãs: ergo nullũ generãs est essentia diuina, cũ in omnibus istis antecedens põt esse verũ sine consequẽte. ¶ Quarto sic contra secundam & tertiam regu- C
lã. Primo contra secũdam, quia quotiẽs arguitur a termino supponente confuse tm̃ ad ipsum supponentem determinate non valet consequẽtia, sed sic arguitur sm̃ secũdã regulam: igitur. Secũdo sic contra tertiã regulã, ista est particularis affirmatiua, aliquis homo est mortuus, & tamen non conuertitur in istam: ergo aliquod mortuum est homo, quia conuertẽs est falsa. ¶ Quinto sic arguit contra quartam regulam, quia bene sequitur: homo non est asinus: ergo asinus non est homo: ergo particularis negatiua conuertitur in particularem negatiuam. Etiam bene sequitur, homo non est animal: ergo homo animal non est. ¶ In oppositum arguitur auctoritate philosophi in textu. In quęstione erunt tres articuli. Quantum ad primum. D

PRIMO sciendum ꝙ conuersio põt capi dupliciter. Vno modo prime intẽtionaliter quemadmodum dicimus malum cõuerti in bonum, aquã in vinũ. Alio modo capitur secũdæ intẽtionaliter, & hoc dupliciter. Vno mõ vt attribuitur terminis, quẽadmodũ dicimus ꝙ homo & risibile cõuertũtur. Vñ illi termini dñr cõuerti adinuicẽ qui de seinuicẽ vniuersaliter affirmantur, vt homo & risibile. Alio mõ vt attribuitur propositionibus, & hoc tripliciter secundum ꝙ propositiones dicũtur cõuerti ad se inuicẽ tripliciter. Vno modo, quia componuntur ex terminis cõuertibilibus, quẽadmodũ diceremus ꝙ istæ duę propositiones conuertuntur, omnis homo est albus, &

Art. 1.

Conuersio quod modis capitur.

E & omne risibile est album. Secundo modo propositiones dicuntur conuerti in oppositam qualitatem, sicut sunt propoñes de contingēti ad vtrū libet, de quibus satis visum est in secundo Perihermenias in secūdo tractatu dubita. tertia. Alio modo propositiones dicuntur conuerti in terminis, quia de subiecto fit prædicatum & de prædicato subiectum, vt hō est animal: ergo animal est homo. ¶ Et aduerte quòd prędicatum mutari in subiectum vel econtra potest intelligi dupliciter. Vno mō capiendo subiectum & prædicatum secundæ intentionaliter. Alio mō capiendo subiectum & prædicatū primę intentionaliter, & tunc subiectū mutari in prædicatum vel econtra.

F potest intelligi dupliciter. Vno modo ꝙ terminus qui ponitur ante copulā fiat terminus qui ponitur post copulam & sic non est intelligendū. Alio modo ꝙ terminus qui denominabatur subiectum quando ponebatur ante copulam, denominetur prędicatum, vel eius synonymū, & sic est intelligendum. Et diffinitur sic communiter. ¶ Conuersio est duarū propositionum vtroq; termino participantium ordine ecōuerso vnius ad alteram formalis consequentia.

Diffinitio conuersiōis. ¶ Ex quo patet ꝙ per hoc ꝙ dicitur formalis consequentia, ꝙ tantū sunt duæ conuersiones. s. simplex & ꝑ accidens, quia conuersio per contrapositionem non est formalis consequētia, quia non sequitur, omnis homo est existens: ergo omne non existens est non homo, cum antecedēs sit verum, & consequēs falsum. Nam Antichristus est non existens, & tamen

G non est non homo, & propter hoc Ari. non enumerauit eam inter alias conuersiones. Et aduerte ꝙ ad talem conuersionem tria requiruntur scilicet conuersa quæ est antecedens, & conuertens quę est consequens, & nota illationis quæ denotat vnam sequi ad aliam.

An conuersio sit possibilis. SECVNDO sciendum ꝙ soluēdę sunt aliquæ difficultates. ¶ Prima, vtrum cōuersio sit possibilis. Et videtur ꝙ non, quia ibi est bona cōuersio, homo est asinus, ergo asinus est homo, & tamen talis non est possibilis, quia tam antecedens q̄ consequens sunt impossibilia, etiam qualitercūq; per ipsam significatur esse, impossibile est ita esse. Respondent aliqui ꝙ aliqua conuersio est necessaria, vt ista homo est animal: ergo animal est homo. Aliqua cōtingēs,

H vt homo currit: ergo currens est homo. Et aliqua impossibilis, vt homo est asinus: ergo asinus est hō. ¶ Aliter tamen dicitur ꝙ cōuersio est possibilis & necessaria, & ꝙ nulla est impossibilis neq; contigēs, quia qualitercūq; per cōuersionem significatur significatione totali & proportionali, possibile & necesse est ita esse. Vnde per conuersionem significatione totali significatur ꝙ habitudo sequelę antecedentis ad cōsequens est necessaria, ideo ista hō est asinus: ergo asinus est hō non significat hoiem esse asinū significatiōe totali, sed significat talem habitudinem antecedentis ad consequens esse necessariam, quemadmodum significant aliæ cōsequentiæ. Alia difficultas qūo debent

A bent conuerti propositiones in quibus ponuntur pronomina primæ & secundæ personæ. Respondetur per aliquas propositiones. ¶Prima propositio: propositio in qua subijcitur pronomen primæ vel secundæ personæ, a perferente ipsam potest eodem modo conuerti sicut quęcunq; alia, vt ista ego sum Ioannes, ergo Ioannes est ego. ¶Secunda propositio, propositio in qua subijcitur pronomen primæ vel secundæ personæ manente identitate cathegorematũ vocalium non potest a quocunque alio quàm a proferente eodem modo conuerti sicut & aliæ. Si tamen nõ maneret identitas cathegorematum mentalium posset a quocunque alio eodem modo conuerti, vt patebit in

Quõ conuertũtur ppões: in qb⁹ ponũtur ꝓnoīa primę, vel secundæ ꝑsonæ.

B practica. Posset tamen poni vnus modus subtilis, supponendo quod antecedens & cõsequens semper debeãt fieri ab eodem, ita quod si aliquis petat alicui cõuerte istam, ego sum Ioãnes, alter non debet respondere. Ioãnes: est ego, quia tunc vnus faceret antecedens & alius consequens. Sed debet responderet, tu petis nunc ꝙ ego conuertam istam ego sum Ioannes, sic debet conuerti ego sum Ioannes, ergo Ioannes est ego, & tunc est bona consequentia, sed sicut cunsequens est falsum, ita & antecedens.

Tertio sciendum, quod incidũt aliç difficultates. Prima qualiter debeant conuerti propositiones in qbus ponuntur termini obliqui. Pro cuius solutione supponitur ꝙ propositiones de terminis obliquis sunt in multiplici differentia, quædam eñ sunt de verbis impersonalibus, & aliæ de verbis personalibus. Item illarum quæ sunt de verbis impersonalibus, quædam sunt de verbis impersonalibus actiue vocis, & quædã passiue vocis. ¶Vnde tenendum est pro regula, ꝙ omnes propositiones de terminis obliquis & verbis impersonalibus, siue actiue vocis, siue passiue vocis, antequam conuertantur debent resolui in propositiones de verbis personalibus & terminis rectis, & postea conuertit, vt ista tedet nimam meam vitæ meæ, debet sic resolui, anima mea habet tedium de vita mea, & tunc sic conuertitur ergo habens tedium de vita mea est anima mea. ¶Similiter ista me pœnitet peccati, sic resoluitur, ego doleo de peccato, & tunc sic conuertitur dolens de peccato est ego, regis interest benefacere, sic resoluitur, aliquid spectans ad regem. ¶Si vero ta[illegible] sint de verbis impersonalib. passiue vocis [illegible] sunt resoluendæ, vt campana pulsatur, sic reso[illegible] cãpana pulsatur ab aliquo, & sic cõuertitur, ergo quod pulsatur ab aliquo est campana: ¶Similiter ista, lectionem legitur, sic resoluitur lectio legitur ab aliquo, ergo quod legit ab aliquo est lectio. Si vero sint de verbo ꝑsonali & huiusmodi obliquus ponatur in principio dictionis, & sit determinatio non accepta vnica acceptatione, vt ista cuiuslibet hominis asinus currit, tunc obliquus debet mutari in rectum, & rectum dẽt poni pro prędicato, & totum residuũ cum hoc addito aliquid cuius a parte subiecti, vt ista sic cõuertitur aliud cuius asinus currit est homo, vel potest

Quõ conuertũtur ppões, i qb⁹ ponũtur termini obliqui.

C D

E test dici & clarius quod etiam tales propositiones debent conuerti sicut ille de rectis, vt ista sic debet conuerti, ergo currens est asinus hominis. ¶Secunda difficultas quomodo cóuertitur ista nulla essentia diuina est generans, non potest dici, quod conuertatur in istam, ergo nullum generans est essentia diuina, cum antecedens sit verum & consequens falsum. Respondetur quod ly generãs potest capi dupliciter scilicet substãtiuè, & adiectiuè. Si capiatur substãtiuè, tunc bene conuertitur, sed sicut consequens est falsum, ita & antecedens. Si capiatur adiectiuè, tunc dat intelligere subiectum scilicet essentia, ita ꝙ totum prædicatum est essentia generans, & tunc non bene
F conuertitur; nullum generans est essentia diuina, sed debet sic conuerti ergo nulla essentia generans est essentia diuina. Et si quis quærat quomodo conuertitur ista, nullus homo falsè est animal. Dico quòd non debet conuerti in istã, ergo nullũ aĩal falsè est hõ, cũ aňs sit verum & consequẽs falsum, sed sic ergo nihil ꝙ est falsæ, animal est homo. Et si quis dicat de præciso prædicato nõ fit pręcise subiectum, ergo non bene conuertit. Respondetur ꝙ duplex est conuersio q̃dam est propria quando de præciso subiecto fit precise prædicatum, & econtra nihil addendo, neque remouendo. Alia est impropria seu reductiua quando subiecto, vel prædicato additur aliquid.

Qvarto sciendum, ꝙ tertia difficultas est de conuersione aliquarum propõnũ. Et primo de ista, nullum a est prędicatum, posito casu, ꝙ G a non sit prædicatum in aliqua ꝓpõne, si dicatur ꝙ conuertitur in istã, nullum prædicatũ est a, contra, quia aňs est verũ, & conseques falsũ, cũ in consequẽte a sit prædicatũ. Rñdetur negando ꝙ cõsequens sit falsum, & etiam ꝙ consequens sit, quia hoc repugnat casui, ideo repugnat ꝙ ista propõ sit nullum prædicatũ est a. Et si dicaẽ ista nullum a est prędicatum cõuertitur in istã nullum prędicatũ est a, ergo illa conuersio est, & per cõsequens tam antecedens quã consequens erunt. Rñdetur in veritate, ꝙ tam aňs quã consequens sunt tñ qa repugnant casui ideo vtrunq; debet negari. secundo de ista ad equitandũ requiritur equus. ¶Dicunt aliqui ꝙ primo debet resolui in istam, impossibile est equitare sine equo, & tunc H sic conuertitur, ergo æquitare sine equo est impossibile. ¶Alij dñt ꝙ ex quo istud verbũ requiriẽ confundit terminũ ꝙ in ipso includiẽ aliqd syncathegorema quod non est pars neque prædicati, neque subiecti, ideo oportet ipsam resoluere in vnam in qua ipsum ponatur ideo resoluitur in istam, ad equitandum conueniẽs est equus, ergo conueniens ad equitandum est equus. Tertio de ista sp fuit homo. Respondetur ꝙ debet sic resolui, omni tempore fuit homo, & postea sic cõuertitur, ergo aliquo tempore existens fuit homo. Et si quis dicat, iste propositiones nõ participant ordine ecõuersio. Rñdeo ꝙ immo cuius rõ est, quia illud ꝙ est subiectũ in vna simile p̃dicato alterius, ió participant ordine ecõuerso, quia

Dubium de aliquarũ propõnum conuersione.

A quia ad hoc ꝙ ꝓpónes participẽt or dine ecõuerso, non oportet ꝙ illud ꝙ ponit ante copulã in vna ponat̃ p̃cisè ĩ alia, sed ꝙ illud ꝙ est subiectũ in vna, sit simile p̃dicato alterius. Similiter dicat̃ de ista propóne, oẽm equum videt hõ, ergo aliquid ꝙ est videns oẽm equum est hõ, & non in istam, hõ videt aliquẽ equũ, q̃a tales sunt similiũ subiectorũ, & p̃dicatorũ. Sed ista, p̃teritũ est p̃teritum, sic conuertit̃ ꝙ fuit p̃teritũ est vel fuit p̃teritũ. Sit̃r ista hõ est generandus, sic cõuertit̃, ergo ꝙ erit generandũ est vel erit hõ, similiter ista, nullus senex erit puer, sic cõuertit̃, nihil ꝙ erit puer est, vel erit senex. ¶ Sed difficultas est quomodo debeat conuerti ista a, est risibile, posito ꝙ à parte subiecti significet hominẽ, & à parte p̃dicati si

B gnificet asinum. R ñdetur ꝙ sic conuertitur, ergo risibile est hõ, vbi licet de subiecto vocaliter nõ fiat p̃dicatum, tñ bene mentaliter. Et aduerte etiam ꝙ quando dr̃, ꝙ vniuersalis negatiua cõuertit simpliciter, dẽt intelligi de vniuersali negatiua de mõ loquendi cõsueto, quia de mõ loquẽdi inconsueto non conuertit̃, vt non sequit̃, oĩs sol planeta nõ est, ergo oĩs planeta sol nõ est, cum antecedẽs sit verum & cõsequens falsum. Sed ista homo est pictus, sic conuertit̃, pictũ est hõ pictus, & nõ in istam, pictum est homo, quia ĩ ista homo est pictus homo restringitur ad standum pro hominibus pictis. Sed ista, bis cantaui missam, sic conuertitur, ergo bina vice cãtãs missam est, vel fuit ego. Et ista Parisijs & Romæ venditur piper sic conuertitur, ergo quod venditur

Ista ꝓpõ, est risibile quõ cõuertit̃.

altero istorum locorum est piper. Di C cunt tamen aliqui ꝙ debet sic cõuerti, quod venditur Parisijs & Romæ, est illud vel istud piper. Sed hoc non videtur verum, cum ista videatur falsa, cum subiectum pro nullo supponat: nam de nullo verum est dicere, hoc vendit̃ Parisijs & Romæ. Sed ista, neuter istorum est albus, cõuertitur sic, nullum album est alter istorum. Et sic per tales p̃nt conuerti fere omnes aliæ propositiones, vnum tñ cauendum est ꝙ non arguatur a magis amplo ad minus amplũ sine distributione magis ampli. Etiam ꝙ non arguat̃ a minus amplo ad magis amplum cum distributione magis ampli. Vñ magis amplũ se hẽt sicut superius, & minus amplum sicut inferius, ideo in ipsis proportionabiliter debent fieri consequentiæ, sicut D fiunt à loco a superiori ad inferius & econtra. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Dubitatur primo qualiter cõuertende sunt propositiones modales. Respondetur ꝙ propositiones modales sunt duplices, quædam sũt compositæ, quædam sunt diuisę. Vñ compositę possunt dupliciter cõuerti. Vno modo quo ad se totas, scilicet faciendo de subiecto prædicatum, & de prędicato subiectum, vt hiem esse animal est possibile, ergo possibile est aĩal hominem esse. Et isto mõ modales compositæ omnino eodẽ modo conuertuntur sicut illæ de inesse, quia sunt mere de inesse. sed istum modum non docuit Arist. Alio modo conuertunt̃ quo ad partes dicti. s. trãsponẽdo partes dicti modo similiter se ha-

Arti, 2. Quõ conuertendę sunt ꝓpõnes modales.

E se habente, vt hominem esse animal est possibile ergo animal esse hominem est possibile. Pro quo tamen est aduertendum quod modalis composita de isto modo falsum & impossibile non conuertuntur ex parte dicti eodem modo sicut ille de inesse, quia non sequitur, omne animal esse omnem est falsum vel impossibile, ergo hominem esse animal est falsum vel impossibile. Et si quis dicat propositiones correspõdentes dictis istarum propositionum inferunt se inuicem, ergo & illæ propositiones. Antecedens patet, quia bene sequitur, omne animal est homo. ergo homo est animal, quæ est propositio necessaria, quæ sequitur ad quamlibet. Respondetur negando consequentiam, & ratio est quia non oportet ꝙ F si ad aliquod antecedens sequitur cõsequens, quod ad illud antecedens esse falsum contingens vel impossibile sequatur consequens esse falsũ vel impossibile. ¶ Aduerte vlterius, quod propositiones modales compositæ de isto modo possibile & necessario conuertuntur eodem modo ex parte dicti sicut illæ de inesse, dummodo ponatur antecedente constantia propositionis pro qua supponit dictum consequentis, quia alias nõ sequeretur, vt non sequitur omnem hominem esse animal est possibile, ergo aliquod animal esse hominem est possibile: nam posito casu, quod ista propositio sit homo est animal, & non ista animal est homo, antecedens est verum & consequens falsum, quia subiectum consequentis ꝓ nullo supponeret. ¶ Sed queritur

Dubitatio.

quomodo conuertitur ista, fortes est G possibilis, vbi ly possibile capitur primæ intentionaliter vt est differentia entis. Dico quod si conuertitur, ergo possibile est vel potest esse fortes. Ex quo patet, quod quando possibile capitur prime intẽtionaliter vt est differentia entis, ampliat subiectum pro illo quod est & potest esse, quando est differentia propositionis & capitur secundæ intentionaliter, non habet aliquam vim ampliandi, sicut in ista fortem currere est possibile, ibi ly possibile nullã vim habet ampliandi. Sed diceret aliquis, ista propositio est indefinita, omnem hominem esse animal est possibile, & etiã ista est affirmatiua, nullum b esse a est necesse cum propositio quam facit in sensu sit affirmatiua: nam sensus est, nulla talis propositio b est a, G est possibilis. Respondetur ꝙ verum est, quod talis est indefinita oẽ animal esse hominem est possibile, sed quia hñt figuram vniuersalem negatiuarũ Arist. vtebatur ac si essent vniuersales, vel negatiuæ.

Quõ conuertenda sunt ꝓpõnes modales diuisæ.

Dubitatur secundo quomodo conuertantur propositiones modales diuisæ. ¶ Pro cuius solutione supponitur, quod isti modi possibile, impossibile, contingens & necesse facientes propositiones modales diuisas, ampliãt extrema ad omnem differentiam temporis, vel saltem ad illud quod est, & potest esse. Et si quis dicat prædicatum alicuius propositionis debet præcisè accipi secundum exigentiam copulæ, ergo tales modi non ampliant predicatũ. Respondetur, quod illa regula est, ve-

A vera qñ non ponitur aliquod synca thegorema habens vim ampliandi terminū positū a parte post. Et si qs dicat si necesse, ampliaret prædicatū sequeretur quòd ista esset vera, Deū necesse est esse creantem; quia sensus eius est, Deum necesse est esse illud quod est, vel potest esse creans, & illa est vera. Respondetur, quòd ampliatio prædicati nō debet sic explicari, sed sic Deum necesse est esse creans quod est vel potest esse, ita q̄ necessitas non feratur in suppositū prædicati, sed in formam quæ significat per illud prædicatū vel connotatur. ¶ Supponitur vlterius q̄ ad hoc q̄ prædicati termini amplient extrema, tres conditiones requiruntur. ¶ Prima, q̄ talia extrema supponant, ideo dicendo chimeram possibile est esse, ibi ly chimeram non ampliatur, cum non supponat. ¶ Secunda, quòd talis terminus, qui dicitur ampliari habeat significatum vel significata correspondentia pro diuersis differentijs temporum diuisum, ideo dicendo, Antichristū possibile est esse, ly Antichristum non ampliatur. ¶ Tertia q̄ talis terminus non restringatur ad stād ū pcisè pro vna dña tēporis, ideo dicēdo qđ est hō possibile est esse, ibi ly hō non ampliatur, cum restringatur ad vnā dñā tpis. Istis suppositis ponunt̄ aliqua dicta. ¶ Primū dictum, propositiones affirmatiuę de necessario diuisæ in quibus nulla ponit̄ negatio, non conuertunt̄ formaliter in propōnes de necessario. Patet, quia nulla vniuersalis affirmatiua conuertitur gratia formæ in vniuersalem affirmatiuam, sed propositiones affirmatiue de necessario in quibus nulla ponitur negatio sunt vniuersales ex parte modi, igitur. Etiam dā da est instantia, vt non sequit̄ creans necessario est Deus, ergo Deus necessario est creans, sed debet sic conuerti, ergo Deus possibiliter ē creās, cum debeat conuerti in particularem de modo siue illa de necessario sit vniuersalis siue particularis siue singularis ex parte dicti. ¶ Secundū dictum, propositio de necessario diuisa in qua ponitur duplex negatio, vna ad verbum & alia ad modum, debet omnimode conuerti sicut illa de possibili in qua nulla ponitur negatio, vt ista, omnem Deum non necesse est non esse creantem, conuertitur eodem mō sicut ista, omnē Deum possibile est esse creantē, sic valet, creantē non necesse est nō esse Deum. ¶ Tertium dictum, propositio de necessario negatiua, in qua negatio ponitur ad verbum tantū, conuertitur sicut illa de impossibili in qua non ponit̄ negatio explicita, vt ista, omnē Deum necesse est non esse creantē conuertitur sicut ista, omnē Deum impossibile est esse creantem cum tali æquipolleat, & cū talis sit vniuersalis negatiua saltē de mō conuertitur simpliciter in vniuersalem. ¶ Quartum dictū, propō de necessario in qua negatio ponitur ad modum non conuertitur in terminis cum talis sit particularis negatiua, vt ista, quēdā Deū nō necesse est esse creantē, non conuertit̄ cū sit particularis negatiua cum æquipolleat vni de possibili non negato.

B Dubitatur tertio qualiter conuertendę sunt propositiones modales diuisæ de impossibili, & possibili. Pro cuius solutione ponuntur aliqua dicta. ¶ Primum, propositiones de impossibili in quibus nulla ponitur negatio conuertuntur per conuersionẽ simplicem, cum tales sint vniuersales negatiuè ex parte modi, vt ista omnem hominem impossibilę est esse asinum sic conuertitur, ergo omnem asinum impossibile est esse hominem. ¶ Secundũ dictum, propositiones de impossibili in quibus negatio ponitur ad modũ tantũ cõuertuntur sicut ille de possibili quibus æquiualent, vt ista, hominem non impossibile est esse asinũ, cõuertitur sicut ista hominẽ possibile est esse asinũ, sic valet, asinũ nõ impossibile est esse hominẽ. ¶ Tertiũ dictũ, propõnes de impossibili in quibus negatio ponit̃ ad modum & ad verbũ non conuertuntur, cũ tales sint particulares negatiuè saltem ex parte modi, vt ista, hominẽ non impossibile est nõ currere, nõ conuertitur, cum æquiualeat isti hominem possibile est non currere, quæ non conuertitur. ¶ Quartum dictum, propositiones de impossibili in quibus negatio explicitè ponitur ad verbũ, conuertuntur sicut ille de necessario in quibus nulla ponitur negatio, sed sic est vt visum est, quòd propositiones de necessario in quibus nulla ponitur negatio non conuertuntur in seipsas, sed in illas de possibili. Etiam tales de impossibili conuertuntur in propositiones de possibili, vt ista creantem impossibile est nõn esse Deum, conuertitur in G istam Deum possibile est esse creantem. Sed pro alijs de possibili ponuntur quatuor dicta. ¶ Primum, propositiones de possibili in quibus nulla ponitur negatio conuertuntur simpliciter sicut ille de inesse, vt hominem possibile est currere, ergo currentem possibile est esse hominem. ¶ Secundum dictum, propositiones de possibili in quibus negatio ponitur tantum ad verbum, non conuertuntur in terminis, cum tales sint particulares negatiuè ex partes modi. ¶ Tertium dictum, propositiones de possibili in quibus negatio ponitur ad modum tantum conuertuntur sicut ille de impossibili, cum æquiualeant illis, vt ista, hominem non possibile est currere, H conuertitur sicut ista, hominem impossibile est currere. ¶ Quartum dictu m, propositiones de possibili in quibus ponitur negatio tam ad modum, quàm ad verbum, conuertuntur in propositiones de possibili in qbus nulla ponitur negatio, vt ista omne creans non possibile est non esse Deum, conuertitur sic Deum possibile est esse creantem. Et hæc de secundo articulo. Quartum ad tertium sit.

Propõnes modales diuisæ de impossibili quo conuertũtur.

F

Conclusio responsalis. Regulæ conuersionem propositionum tam de inesse quàm modalium sunt sufficienter assignatæ a philosopho, vt satis patet in primo articulo, & in secundo. Ad rationes ante oppositum. ¶ Ad primam & etiam ad secũdã patet solutio ex dictis. ¶ Ad tertia dr̃ ꝙ illa nullus homo est omne animal,

A animal, conuertitur in istam nihil quod est omne animal est hō, sed de alijs satis patet qualiter debeant cōuerti. ¶ Ad quartam rńdetur ꝙ arguendo a termino supponente confusæ tm̄ ad ipsum supponente determinatè non valet consequentia, & hoc signo cōfusiuo remanente, quia si signū confusiuum mutetur, bene pōt valere consequentia. ¶ Quintam dicitur ꝙ bene sequitur gratia materiæ, sed non gratia formæ.

His vero determinatis dicendum est iam per quã, & quãdo, & quõ fit omnis syllogismus.

Prima figura. Iste est secundus tractatus huius libri in quo docet formare syllogismos ex propositionib. de inesse, & diuidit in quatuor capitu-
B la. In primo docet formare syllogismos primæ figuræ diffiniens, primã figuram dicens: Prima figura, est quando tres termini sic se habent quòd postremus est in toto medio, & medius in toto primo sic, vel non sic necesse est esse syllogismum perfectum. Vnde per postremum intelligitur minor extremitas, quæ est in toto medio. i. subijcitur respectu medij. Deinde diffinit medium primæ figuræ dicens, quòd medium primæ figuræ est, quod est in alio, & aliud in ipso. i. quòd subijcitur in vna & prædicatur in alia. Et maior extremitas est in qua aliud est tantum. i. quod tantum prædicatur. Et minor extremitas, est quod est in alio tantum. i. tantum subijcitur. Deinde ponit modos primæ figuræ. ¶ Et primo modos vniuersales tam vtiles quàm inutiles, dicens ꝙ D
quando ambæ præmissæ sunt vniuersales affirmatiuæ inferentes vniuersalem affirmatiuam, est bonus syllogismus, & vocatur Barbara. ¶ Secundus modus est maiore vniuersali negatiua & minore vniuersali affirmatiua, sequitur conclusio vniuersalis negatiua, & vocatur Celarent. Deinde ponit modos inutiles. Primus est maiore vniuersali affirmatiua, & minore vniuersali negatiua, non sequitur aliqua conclusio gratia formæ, quia ibi sunt dabiles termini in quibus omni, scilicet animal homo equus, & in quibus nulli, scilicet animal homo lapis. ¶ Secundus modus inutilis, quãdo ambæ præmissæ sunt vniuersales negatiuæ, tunc non fit bonus syl- C
logismus, cum ibi sint reperibiles termini in quibus omni, vt scientia, linea medicina, & etiam in quibus nulli, vt scientia, linea, vnitas. Dein de determinat de modis particularibus, dicens quòd quando maior est vniuersalis, siue affirmatiua, siue negatiua, & minor particularis affirmatiua, est bonus syllogismus, & valet ista regula pro Darij & Ferio & subdit quòd si maior sic particularis, & minor vniuersalis, vel ambæ particulares non erit bonus syllogismus. Ex quo passu eliciuntur duæ regulæ. ¶ Quarū prima est maiore existēte particulari in prima figura, nihil sequitur directè cōcludēdo. ¶ Secūda, ex puris particularib. nihil sequit, & syllogizat Aristo. in prima figura istis literis a, b, c, capiē do b, pro medio a, pro maiori extre-

E mitate, & c, pro minori extremitate, & subdit ꝙ si minor fuerit indefinita ęque bene erit bonus syllogismus sicut si ipsa esset particularis. ¶Ex quo passu elicit̃ ista auctoritas, de particularibus & indefinitis idē est iudiciū, quantū supple ad syllogismū. Deinde ponit modos particulares inutiles. ¶Prima maiore existēte particulari, siue affirmatiua, siue negatiua, & minore vl'i siue affirmatiua, siue negatiua, nō est bonus syllogismus, qa ibi sunt dabiles termini in quibus oī, vt bonus habitus & prudētia, & termini in qbus nulli, vt sunt bonus habitus, & disciplina. ¶Secūdus modus inutilis est, qñ maior est vl'is, siue affirmatiua, siue negatiua, & minor particularis nega F tiua, nō valet syllogismus, quia ibi sunt reperibiles termini in qbus oi, & in quibus nulli, in quibus oi, vt hō animal & albus, in quibus nulli, vt animal hō nix. Probat ēt istos modos esse inutiles ex infidenito. Vnde ꝓbare aliquid est indefinito est ostēdere ꝙ illud quod non sequitur ex vniuersali non sequit̃ ex particulari, mō maiore vniuersali affirmatiua & minore vniuersali negatiua nihil sequitur, ergo nec ex maiore vniuersali & minore particulari. ¶Tertius modus inutilis, ambabus præmissis existētibus negatiuis, quarū vna est vl'is & alia particularis, nihil sequitur, quia ibi sunt dabiles termini in quibus oī, & in quibus nulli. ¶Quartus modus, si ambæ pręmissæ sint particulares siue affirmatiuæ siue negatiuæ, siue vna affirmatiua, & alia negatiua, nihil sequitur, quia ibi sunt dabiles termini in quibus G omni & in quibus nulli. Ex istis infert quòd in prima figura cōcluditur omne genus propositionis, puta vniuersalis affirmatiua, vniuersalis negatiua, particularis affirmatiua, particularis negatiua.

Quādo autem idem huic quidem omni, illi vero nulli inest, uel vtrīq; omni vel nulli, figurā quidem huiusmodi voco secundaȳ.

ISTVD est secundum capitulum huius tract. in quo docet formare syllogismos secundæ figuræ. Et diffinit primo secundā figuram, dicens, ꝙ secunda figura est quando idem huic quidem omni, huic vero nulli inest, vel vtriq; omni, vel vtrique nulli. Et cōuenit hæc diffinitio, H ti combinationibus vtilibus, q̄ inutilibus. Deinde diffinit mediū, dicens: Mediū in hac figura est, qđ prædicatur de vtraque extremitate. Sed maior extremitas, est quæ posita est iuxta mediū, ipsa enim conuenit cū medio in hoc quòd aliquando prædicatur. Sed minor extremitas, est q̄ posita est lōgius a medio, quia nunq̄ prædicat̃. Ex quo sequitur ꝙ nullus syllogismus secundæ figuræ regulatur immediatè per dici de omni, vel per dici de nullo. Deinde docet formate syllogismos, & primo vniuersales, dicens, ꝙ ex ambabus vniuersalibus sit vna sit affirmatiua, & alia negatiua fit bonus syllogismus, & ꝑ hoc habētur Cęsare, & Camestres q sunt boni syllogismi, de cesare ꝓbat reducendo ipsum ad celārēt maiore conuersa simpliciter, de camestres

Secunda figura.

A ftres probat reducendo ipsum ad ce larent minora conuersa simpliciter, & per trāspositionem præmissarum, probat etiam eos per impossibile. Deinde ponit duos modos inutiles vniuersales. Primus, est quando ambæ præmissæ sunt vniuersales negatiuæ. Deinde determinat de particularibus, dicens quod quando maior est vniuersalis & minor particularis, siue fuerit affirmatiua, siue negatiua, fit bonus syllogismus, & ꝑ hoc habent duo modi. s. Festino, Baroco de Festino probat reducēdo ipsum ad Ferio minore, conuersa simpliciter, de Baroco probat reducendo eum per impossibile ad Barbara, & syllogizat Aristo. per ista tres literas n, m, p. Consequenter ponit modos particulares inutiles. ¶ Quorū

B primus est, maiore existente particulari, siue fuerit affirmatiua, siue negatiua, siue minor fuerit vl̄is, siue particularis, nihil sequitur, cum ibi dādi sunt termini in quibus oī, & in quibus nulli. ¶ Secundus est, quando ambæ pręmissæ sunt affirmatiuę, vel negatiuę, siue vna sit vl̄is, & alia particularis, non fit bonus, syllogismus, quia ibi sunt dabiles termini in quibus oī & in qbus nulli. Et ex isto habetur ꝙ ex puris affirmatiuis in secūda figura, nihil sequit̄. ¶ Tertius modus est qñ ambæ præmissæ sunt particulares, siue sint affirmatiuè, siue negatiuè, siue vna sit affirmatiua, & alia negatiua, non fit bonus syllogismus, q̄a dabiles sunt termini in quibus oī, & quibus nulli. Ex istis infert corollaria. ¶ Primū syllogismi secundæ figuræ sunt imperfecti, sed perficiuntur per conuersionē, vel per impossibile. ¶ Secundum corollarium, nullus syllogismus secūdæ figurę est affirmatiuus. i. cōcludēs affirmatiuè, sed solū negatiuè.

Corollaria de eisdem.

C

Si autem eidem hoc quidem omni illud vero nulli insit, vel ambo omni vel nulli figurā quidem huiusmodi voco tertiā &c.

Tertia figura.

Istud est tertium capitulum, in quo philosophus docet formare syllogismos in tertia figura. Et describit tertiā figurā dicens. ¶ Tertia figura, est qñ idē hoc quidē omni illud vero eidem, nulli vel ambo omni vel nulli inest. i. tertia figura est qñ mediū vnitur, cum extremitatibus vl̄iter, vel particulariter, vel cū vna vniuersaliter & cū alia particulariter affirmatiuè, vel negatiuè, vel cū vna affirmatiue, & cū altera negatiue. Et per hoc tangit tā cōbinationes vtiles q̄ inutiles. Deinde describit mediū, dicēs: Mediū est de quo ambo extremo ꝑdicant̄, maior extremitas est q̄ longius sita est a medio, quia nunq̄ subijcit sicut mediū, & minor extremitas est quę propinquius sita est cū medio, quia subijcitur in cōclusione. Deinde docet formare modos vl̄es, dicēs, ꝙ qñ ambę ꝑmissæ sunt vl̄es affirmatiuè valet syllogismus ad cōcludēdū particularē affirmatiuā. Et vocat̄ talis modus darapti, & syllogizat istis literis. s. s, ꝑ medio, x pro maiori extremitate r, ꝑ minori. Et istū modū ꝓbat tripliciter. Primo ꝑ cōuersionem, quia minore cōuersa ꝑ accidēs fit bonus syllogismus in Darij. Scđo ꝑ īpossi-

D

E bile, quia ex opposito contradictorio conclusionis pro maiore & minore, pro minore infertur oppositū maioris. Tertio probat p syllogismū expositorium, sumendo sub medio aliqđ singulare. Deinde ponit secundā cōbinationē vtilē, dicēs, ꝙ quādo maior ē vlis negatiua, & minor vniuer salis affirmatiua, sequit̄ cōclusio particularis negatiua, & vocat̄ Felapton, & ꝓbat ipsum tripliciter. Primo per cōuersionē reducendo eum ad Ferio minore cōuersa ꝑ accidēs. Scđo p impossibile. Tertio expositoriæ: Deinde ponit modos inutiles vles, quorū primus est qñ ambæ præmissæ sunt vniuersales & minor est, negatiua, non fit syllogismus in tertia figura. Secundus qñ ambæ ꝑmissæ sunt vniuersales negatiuæ non fit F syllogismus in tertia figura, quia ibi sunt dandi termini in quibus omni, & in quibus nulli. Consequenter docet formare syllogismos ex altera vniuersali, & altera particulari dicens, quòd quando vna præmissarum est vniuersalis, & altera particularis, & ambæ sunt affirmatiuæ, tunc est bonus syllogismus, & per hoc tanguntur duo modi scilicet Darisi & Disamis, quos docet reducere ad Darij per conuersionem. Deinde tangit alios modos particulares, dicens, ꝙ maiorem existēte particulari, & minori vniuersali, affirmatiua fit bonus syllogismus, & vocat̄ Bocardo quē probat reducendo per impossibile. Alius modus est qñ maior est vniuersalis negatiua, & minor particularis affirmatiua valet syllogismus, & vocatur iste modus Ferison, qui reducitur ad Ferio minore cōuersa simpliciter. G Consequēter ponit modos inutiles, quorū primus est, ambabus præmissis negatiuis, qualitercunq; disponitur nō fit bonus syllogismus. Secūdus est, qñ ambę præmissæ sunt particulares, qualitercunq, disponātur non fit bonus syllogismus, q a ibi sunt dabiles termini in quibus oī, & in qbus nulli. Tertio est, maiore particulari affirmatiua, & minore vniuersali negatiua, nō valet syllogismus, ēt vniuersali affirmatiua, & minore particulari negatiua, non fit bonus sylllogismus in tertia figura, quia ibi sunt dandi termini in quibus omni, & in quibus nulli. Ex isto infert, ꝙ minore negatiua in tertia figura nihil sequit̄. Scđo infert ꝙ oēs syllogismi huius figuræ sunt imperfecti, sed ꝑficiunt̄, scilicet per conuersionē per H impossibile & expositorie. Secundū corollarium in tertia figura nunquā concluditur vniuersaliter

Palam *autem est quoniam in omni figura quando non fit syllogismus, &c.*

Istvd est quartum capitulum huius tractatus in quo philosophus ponit q̄dā corollaria. ¶ Primū ex puris indefinitis particularibus, & singularibus nō fit bonus syllogismus de medio cōi. ¶ Secundū corollariū, maiorē affirmatiua, siue vl', siue particulari, & minore negatiua fit bonus syllogismus in qualibet figura indirecte, concludēdo particulare negatiuā. ¶ Tertiū corollariū, de particulari & indefinita idem est

A est iudicium quo ad syllogizandū. ¶ Quartum corollarium, oēs syllogismi imperfecti perficiuntur p reductionem ad modos primæ figuræ directè concludentes. Ex quo sequitur, q̄ omnes syllogismi secundæ & tertię figuræ, & etiam primę indirectè concludentes reducuntur ad modos primæ figurę.

An quatuor modi primæ figuræ sint consequentiæ formales.

QVAERITVR vtrum quatuor modi primæ figuræ sint consequentiæ formales. ¶ Arguitur primo contra tertium modum, quia non sequitur cuiuslibet contradictionis altera pars est vera sed falsū est altera pars contradictionis: ergo falsum est verum. ¶ Item non sequitur vtrūque animal est asinus, vterq; hō est animal: ergo vterq; hō est asinus. ¶ Itē non sequitur omne currens est asinus, omnis hō est currens: ergo omnis hō est asinus, cū consequens sit impossibile, & antecedēs possibiles, cū quælibet pars sit possibilis. ¶ Itē omnia animalia sunt rōnalia, vel irrationalia, omnis hō & equus sunt animalia: ergo omnis hō & equus sunt rationalia vel irrationalia. ¶ Secundò sic contra eundem modum. Non sequitur quicunq; dicit te esse animal dicit verum, sed quicunque dicit te esse asinum dicit te esse animal: ergo quicunque dicit te esse asinum dicit verum. Item non sequitur, nihil quod viuit obijt, omnis hō viuit, ergo nullus hō obijt cū antecedens sit verū & consequens falsum. ¶ Tertio sic contra secundum modum: Non sequitur nullum animal dum dormit vigilat, omnis homo est animal dum dormit: ergo nullus homo vigilat, cū antecedens sit verū & consequens falsum. Item nō sequitur nulla aqua bibit vinū, omnis hō bibit aquā, ergo nullus hō bibit vinū. ¶ Quarto sic cōtra tertiū modum: Non sequitur, omnes Apostoli Dei sunt duodecim, Petrus & Paulus sunt Apostoli Dei, ergo Petrus & Paulus sunt duodecim. ¶ Itē non sequitur, oē quod fuit est, Adā fuit, ergo Adam est. ¶ Quinto sic arguitur contra quartū modum: Non sequitur nullum animal est species, quidam homo est animal, ergo homo non est spēs: In oppositū est philosophus in textu. In quęstione erūt D tres arti. Quantum ad primum.

Arti. 1.

An philosophus enumeraverit oēs modos primę figuræ.

PRIMO sciēdū pro declaratione illorū quæ dicta sunt q̄ Arist. nō enumerat omnes modos primę figurę, nā syllogismus expositorius est bonus syllogismus primæ figurę, vt sic arguēdo, sortes est hō, quoddam aīal est sortes, ergo quoddā aīal est hō etiā syllogismi reducibiles ad eū sunt boni syllogismi, vt hō currit, sortes est idē hō, ergo sortes currit. Similiter modi cōcludētes cōclusionē de mō loquēdi incōsueto, vt asinus est animal, hō non est asinus, ergo homo animal non est, sed solum enumerat modos supple nō expositorios, neq; ad eos reducibiles, neq; cōcludentes conclusionem de modo loquendi incōsueto, neq; distinguē do si in minore subsumatur particularis, indefinita vel singularis. Ideo

E solum enumerat quatuor directe concludentes & duos indirecte, scilicet fapesmo & frisesomorum. Et si quis dicat quare ipse non enumerat baralipton, celantes, & dabitis, cum sint etiã modi primæ figuræ indirecte concludentes, Rñdetur ꝙ rõ est, quia solum enumerat modos, qui distinguũtur ex parte pręmissarũ cum alijs modis directe concludentibus: cuiusmodi non sunt isti tres. ¶ Ex quo patet ꝙ quinq; sunt modi indirecte concludentes primæ figuræ: licet Arist. non enumeret nisi duos ꝓpter causam prædictam. Vnde cõcludere directe est maiorem extremitatem prædicari de minori extremitate in conclusione. Sed indirecte concludere est minorem extremitatem prædicari de maiori extremitate in F conclusione. Et aduerte vlterius ꝙ aliquis syllogismus dr̄ dupliciter esse in aliqua figura. Vno modo directe & proprie, valet quando mediũ & extremitates sũt totalia extrema premissarum. Alio modo improprie & reductiuè, qñ in tali syllogismo medium & extremitates nõ sunt totalia extrema. Ex quo sequitur, ꝙ omnis syllogismus cathegoricus cõstitutus ex terminis simplicibus finitis, & rectis est proprie in aliqua triũ figurarum. Dicitur notanter cathegoricus, quia syllogismi hypothetici non sunt in aliqua trium figurarũ. Dicitur notanter compositus ex terminis simplicibus & rectis, quia si componeretur ex terminis cõplexis non oporteret ꝙ esset proprie in aliqua trium figurarum, vt iste, cuiuslibet hominis oculus est dexter sortes est homo: ergo sortis oculus G est dexter. Si etiam componatur ex obliquis, non est proprie in aliqua trium figurarum, vt omnem hominem videt equus, sortes est homo: ergo sortem videt equus.

SECVNDO sciẽdum, ꝙ quinq; modi indirecte concludentes primę figuræ & etiam modi secundæ & tertię figurarum sunt modi imperfecti & de se ineuidentes: ideo indigent reduci ad alios modos. Vnde syllogismum reduci ad aliũ syllogismũ, non est de vno syllogismo facere alium, sed est ipsum probari per aliũ syllogismum, seu ostendere illã conclusionem sequi ex præmissis per ꝓmissas alterius syllogismi, vt Cæsare reducitur ad celarent maiore conuersa simpliciter, nam quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentię, sequitur ad eius antecedẽs. H Sed de pręmissis de Cæsare maiore conuersa simpliciter, sequuntur pręmissę de celarent, & ad ꝓmissas de celarent, sequitur cõclusio de Cesare: ergo de primo ad vltimum ad præmissas de celarent, sequitur cõclusio de Cęsare, & similiter dicatur de alijs. Et aduerte ꝙ Arist. ponit quatuor modos reducendi syllogismos imꝑfectos ad ꝑfectos, s. per cõuersionẽ, per transpositionem præmissarũ, per impossibile, qui modus debet dici proprie conuersiuus, & per syllogismũ expositorium. Vnde aliquem syllogismum reduci per impossibile nõ est aliud quã ex opposito cõtradictorio conclusionis cum altera pręmissarũ inferre oppositũ alterius pręmisse, vnde qñ reducimus syllogismos

Modi primæ figura idirecte concludẽtes quæ.

mos

A mos secundę figuræ per impossibile ad modos primæ figuræ debemus accipere maiorem pro maiore, & oppositum contradictorium conclusionis pro minore inferendo oppositũ maioris. Sed quãdo reducimus modos tertiæ figuræ debemus accipere oppositum contradictorium conclusionis pro maiore, & minorem pro minore inferendo oppositum maioris. Aduerte ꝙ talis reductio dicitur reductio per impossibile, quia impossibile est oppositum contradictorium conclusionis stare cũ vtraq; præmissarum.

Cõsequẽtia bona quotuplex est.

Tertio sciendum, ꝙ consequentia bona est duplex. s. materialis & formalis. ¶ Cõsequẽtia formalis, est bona consequentia q̃ sic est bona ꝙ quælibet sibi similis in forma B etiã est bona. Ex quo sequitur ꝙ illi male diffiniunt consequentiam formalem, qui dicunt ꝙ consequentia formalis, est quæ tenet in omnibus terminis consimili forma arguendi retenta, cum nulla sit consequentia quę teneat in omnibus terminis, qa illa quę fit in aliquibus terminis, nõ est illa quæ fit in alijs terminis. Et qa consequentia de Barbara & etiã consequentię aliorum modorum tã primę quam secundę quam tertiæ figuræ sunt consequentię bonę, quæ sic sunt bonæ ꝙ quęlibet similis ipsis in forma est bona, ideo sunt consequẽtię formales nõ addẽdo medio istud aggregatum quod est, quod tamen volunt aliqui, dummodo tamen altera prẹmissarum sit de omni, seu cuius subiectum distribuitur distributione completa & perfecta, quę fit in termino & extra terminũ in numero & extra numerum. ¶ Et per hoc C soluitur iste paralogismus, omnis essentia diuina est pater, omnis filius in diuinis est essentia diuina, ergo omnis filius in diuini est pater. Vnde si maior sit de omni, est bonus syllogismus, sed sicut conclusio est falsa, ita & maior, quia sensus maioris est, de quocunq; verum est dicere, quòd est essentia diuina de illo verũ est dicere ꝙ est pater, modo illud est falsum, cum de filio in diuinis sit verũ dicere ꝙ est essentia diuina, & tamen non est verum dicere ꝙ sit pater. Et si quis dicat subiecto attribuitur signum vniuersale: ergo est de omni. Respondetur, negando consequentiam, sed bene sequitur: ergo est vniuersalis, ideo si maior sit vlis & non de omni non valet consequẽtia. D Si quis replicet ibi est dispositio de Barbara, omne animal si est rudibile est asinus, omnis homo est aïal si est rudibile: ergo omnis homo est asinus, & tamen consequentia nõ est bona, cum antecedens sit verum & consequens falsum. Respondetur ibi communiter præsupponendo, quòd maior sit cathegorica de subiecto conditionato quòd consequẽtia est bona, quia sicut conclusio est falsa ita & maior, quia sensus maioris est, de quocunque verum est dicere quòd est animal si est rudibile, de illo verũ est dicere quòd est asinus, & illa est falsa. Dicunt tamen aliqui ꝙ maior est vera, sic se habens quòd pro quocunque subiectum supponit pro illo supponit predicatum, & est sensus, omne rudibile est asinus, sed minor est falsa, quia sensus est, omnis

Vide supra pag. 136.

E omnis homo est animal rudibile. Et
istud probant, quia alias subiectum
istud supponeret pro chimera & pro
quolibet ente mundi, cum de quoli
bet verum est dicere ꝙ est animal si
est rudibile. Respondeo tamen pro-
babiliter sustinēdo primū modum,
ꝙ illud non est inconueniens. Dico
vlterius, ꝙ istud conditionatū, aial
si est rudibile, non facit istū sensum,
animal rudibile de rigore sermonis,
quia frustra poneretur illa coniun-
ctio, si immo oporteret negare ali-
quam esse propositionem de condi-
tionato subiecto.

An oēs & soli syllog. tertiæ figuræ probātur p syllog. exposit.

QVARTO sciendum, ꝙ circa
textum incidunt duæ paruæ difficul
tates. ¶ Quarum prima est: an oēs
& soli syllogismi tertię figuræ, pos-
sint probari per syllogismum exposi
toriū. Pro cuius solutione ponuntur
F aliquæ regulę. ¶ Prima, quicquid se
quitur ad cōsequēs bonæ cōsequen
tiæ sequit̄ ad eius aīs. ¶ Secūda re-
gula, in probatione alicuius syllogis
mi p syllogismū expositorium sunt
tres processus. Primus est a pmissis
syllogismi probādi ad pmissas syllo
gismi expositorij, & tenet virtute hu
ius regulæ, omnis propō vniuersalis
aut particularis siue idefinita infert
vnā præmissam syllogismi exposito
rij. Secundus est a pręmissis syllogis
mi expositorij ad conclusionem pro
bandam. Tertius, est a pręmissis syl
logismi probandi ad conclusionem
eius, & tenet virtute huius regulę,
quicquid sequitur ad consequens
bonæ consequētiæ sequitur ad eius
antecedens: Ex istis dicitur, ꝙ soli
syllogismi, & omnes syllogismi ter
tiæ figuræ possunt proprie probari p G
syllogismum expositorium, eo ꝙ in
solis illis est idem subiectum vtriuſ
que præmissarum. ¶ Secunda diffi- Difficultas.
cultas vtrū omnis syllogismus pos-
sit reduci per impossibile. Respōde-
tur per aliquas propositiones. ¶ Pri-
ma omnes modi secundę figurę, pos
sunt reduci per impossibile .s. acci-
piendo oppositum contradictorium
cōclusionis pro minore & maiorem
pro maiore, inferendo oppositū alte
rius præmissæ. ¶ Secūda propositio,
omnes syllogismi tertiæ figuræ pos
sunt reduci p impossibile .s. accipiē-
do oppositum contradictoriū cōclu-
sionis pro maiore & minorē pro mi-
nore inferendo oppositum maioris.
¶ Tertia propositio, modi primę fi-
gurę indirecte concludentes possūt
reduci per impossibile. Et si quis di-
cat, nonne quatuor modi primæ fi- H
gurę .s. Barbara, celarent, darij, & fe-
rio possunt reduci per impossibile.
Respondeo ꝙ sic: Nam Barbara pōt
sic reduci, nam ex opposito contradi
ctorio conclusionis cum altera prę-
missarum infertur oppositum maio
ris in Bocardo. Aduerte tamen ꝙ nō
reducitur per impossibile vt ostēda-
tur ꝙ sit modus ineuidens, sed vt
ostendatur ꝙ consequētia est bona.
Nam reductio per impossibile est
vnus modus probandi aliquā conse
quentiam esse bonam, si quis eā ne-
gare vellet. Vnde si quis vellet nega-
re consequentiam de Barbara non
habeo faciliorem modum ad probā
dum consequentiam dicendo ex op
posito contradictorio conclusionis
cum altera pręmissarum infertur op
positum

A positum alterius præmissæ: ergo consequentia est bona, sed hoc non est nisi reducere syllogismum per impossibile, igitur. Et hæc de primo art. Quantum ad secundum.

Art. 2. An detur quarta figura.

Dubitatur primo vtrum ponenda sit quarta figura distincta ab alijs figuris. ¶ Pro cuius solutione supponitur quòd prima figura capitur dupliciter. Vno modo largè vt est dispositio trium terminorũ sic se habentium ꝙ medium subijcitur in vna præmissarum & prædicatur in alia, siue hoc sit in maiore siue in minore. Alio modo capitur specialiter, vt est dispositio trium terminorum sic se habentium ꝙ medium subijcitur in maiore & prædicatur in minore. Hoc supposito respondetur ad dubiũ per aliqua dicta. ¶ Primum, B capiendo figuram largè quarta figura non est distincta a prima figura, sed continetur sub ea. ¶ Secundum dictum, capiendo primam figuram specialiter ponenda est quarta figura distincta a prima, vnde quarta figura est quando medium prædicatur in maiori, & subijcitur in minori, vt omnis homo est animal, omne animal est substantia, ergo omnis hõ est substantia. ¶ Tertiũ, dictũ quatuor sunt modi quartæ figuræ, scilicet bamana, camene, dimari, fimeno, & reducuntur ad modos primæ figuræ per solam transpositionẽ præmissarum, vt bamana reducitur ad Barbara per transpositionem præmissarũ: Camene ad Celarent, Dimarius ad Darij, & Fimeno ad Ferio. Et si quis dicat sola transpositio præmissarum non ponit diuersitatem in figuris, quia tunc sequeretur ꝙ Cæ- C sare & Camestres essent in diuersis figuris cum differant solum per transpositionem præmissarum, sed quia modi quartæ figuræ non differunt a primis modis primæ figuræ nisi per transpositionem præmissarum: ergo, videtur quòd non sint alterius & alterius figuræ. Respondetur ꝙ sola transpositio præmissarum non ponit diuersitatem figurarum, sed bene transpositio præmissarum cum alia habitudine medij ad extremitates ponit bene diuersitatem figurarum, & quia est alia habitudo medij quartæ figuræ ad extremitates quam sit in prima figura, ideo modi quartæ figuræ dicunt esse alij à modis primæ figuræ, cum ibi sit alia habitudo medij ad extremitates. Ex isto infertur quòd modi quartæ figuræ D sunt euidentiores quam modi secũdæ & tertiæ figuræ, quia ad reducendum eos ad modos primæ figuræ paucioribus indigent quam modi secundæ vel tertiæ figuræ, quia solum indigent transpositione præmissarum. Et quia ista figura potest sufficienter intelligi per primam, ideo Aristoteles eam non enumerauit.

An ex puris negatiuis, & particularibus aliquid sequatur.

Dubitatur secũdo vtrum ex puris particularibus aliquid sequatur, & etiam ex puris negatiuis. Ad primam dicitur ꝙ ex puris particularibus nihil sequitur syllogisticè, exceptis quinque casibus, prima pars patet, quia non oportet si aliqui duo termini vere vniantur cum vno termino particulariter sumpto pro diuersis significatis eius ꝙ propter

hoc

A & in quibus nulli. ¶ Pro cuius solutione supponitur quod dare terminos in quibus omni est dare tres terminos ex quibus constituuntur duę præmisse verę dispositæ secundum exigentiam illius combinationis ex qua volumus sillogizare cum quib. stat vna vniuersalis affirmatiua in veritate constituta ex extremitatibus illarum premissarum. Sed dare terminos in quib. nulli, est dare tres terminos ex quibus constituuntur duæ premissæ veræ, cum quibus stat vniuersalis negatiua in veritate constituta ex extremitatib. illarum præmissarum, vnde isti termini in quibus omni & nulli, sunt datiui casus sensus enim est, termini in quibus omni, idest termini in quibus supple maior extremitas conuenit omni supposito minoris extremitatis. Termini in quibus nulli, idest termini in quibus supple maior extremitas nulli supposito minoris extremitatis conuenit. ¶ Supponitur secundo, quòd ad dandũ terminos in quibus omni, vel in quibus nulli ponuntur quatuor regulæ, quę vt in plurimum sunt veræ, licet aliquando inueniatur instantia. ¶ Prima, quando ambæ præmissæ sunt affirmatiuę, ad dandum terminos in quibus omni debẽt capi tres termini subordinati. Sed ad dandum terminos in quibus nulli debent capi genus, & differentia & species extranea illius differẽtiæ. ¶ Secunda regula, quando ambæ præmissæ sunt negatiuę, oportet capere genus, speciem, & vnum extraneum, sicut animal homo, lapis. Sed ad dandũ terminos quibus nulli, oportet capere tria extranea, sicut C lapis, equus, asinus. ¶ Tertia regula, quando maior est affirmatiua, & minor negatiua, termini in quibus omni sunt genus, & duæ species, sed in quibus nulli, sunt genus, species, & vnum extraneum. ¶ Quarta regula, quando maior est negatiua & minor affirmatiua, termini in quibus omni sunt species, & differentia illius speciei, sed in quibus nulli, sunt genus & duæ species. His suppositis dicitur primo ꝙ in omni combinatione inutili, dabiles sunt termini in quibus omni, & termini in qbus nulli. Sed diceret aliquis, quòd inconueniens est reperire terminos in quibus omni, & in quibus nulli. Respondetur, quòd duo sunt inconuenientia, scilicet duo contraria, vel duo contradictoria esse simul vera, D vel quòd ex vero in consequẽtia formali sequatur falsum. Et sic possumus practicare, vt si aduersarius dicat consequentiam inutilem esse bonam, petatur ab eo vel tenet gratia materiæ, vel gratia formę, si dicat, materię nihil est dicere, cum nullus dubitet de hoc, si dicat quòd tenet gratia formę, tunc petatur sibi, quę conclusio sequitur, vel affirmatiua, vel negatiua, si dicat affirmatiua tunc debent capi termini in quibus nulli, & tunc dicere: ergo tenet istis terminis, cum sit consequentia formalis, & tunc debet formare combinationẽ, quo facto videbis, quòd ex vero sequitur falsum. Si dicat quòd sequitur negatiua, tunc debes accipere terminos in quibus omni, & eodem modo procedere sicut in

An in oĩ cõbinatione inutili sint dabiles termini in quib⁹ oi, & in qb⁹ nulli.

B

E in terminis in quibus nulli: & si ipse concedat ꝙ ex vero bene potest seq̄ falsum, tunc habebis contra eum ꝙ duo contradictoria vel contraria erũt simul vera, vt satis patet practicando. Et hęc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit.

Art. 3. CONCLVSIO respõsalis: Modi primæ, secundę, & tertię figuræ sunt consequentiæ formales, vt patuit in primo articulo. Ad rationes. ¶ Ad primã dr̄, ꝙ ibi deficit vna conditio requisita ad bonũ syllogismũ, quia plus est prędicatũ minoris quã sit subiectũ distributionis maioris, ideo deberet sic sumi, falsum est cõtradictio. ¶ Ad secundam dr̄, negando ꝙ sit barbara, quia maior nõ est de omni, cum subiectum solum distribuatur pro duobus, quia istud

F signum vterq; est distributiuum tm̄ duorum. Ad aliam dicitur, concedẽdo cõsequentiam, & ad improbationem cum dr̄ ꝙ cõsequens est impossibile, & antecedens possibile, rñdet ꝙ antecedens est impossibile, licet quælibet pars eius sit possibilis. ¶ Ex quo sequitur ꝙ ad possibilitatem copulatiuæ non sufficit possibilitas partiũ, sed requiritur ꝙ tales partes sint cõpossibiles adinuicem: i. ꝙ possint se simul compati in veritate, sed sic non est hic. ¶ Ad aliam dr̄, ꝙ consequentia est bona, sed sicut conclusio est falsa, ita altera præmissarum scilicet maior, puta ista omnia animalia sunt rationalia vel irrationalia. ¶ Et si quis probet ipsam esse veram quia ista est vera, omne animal est rationale vel irrationale, ergo ista erit vera, Omnia animalia sunt irrationalia vel irrationalia, quia si singula

G re de singulari vere pdicetur, ita plurale de plurali vere. ¶ Dicitur ꝙ illud non est vniuersaliter verum. Primo non est verum quando singulare est terminus communis non habens nisi vnum suppositum, vt nõ sequitur luna lucet, ergo lunæ sunt lucentes. Etiam non est verum quandò tam singulare quam plurale supponunt confuse & distributiue. Nec ista diuisio est sufficiens, animalium quędã sunt rationalia, quædam irrationalia, sed debet poni tertium membrum, s. quædã sunt aĩalia, quorum vnum est rõnale, & aliud irrõnale. ¶ Ad secundam dr̄, ꝙ sicut cõclusio est falsa, ita & altera præmissarũ puta minor: puta ista, quicunq; dicit te esse asinũ dicit te esse animal, quia sensus est, quicunq; dicit istam ꝓpõ H nem, tu es asinus, dicit istam propõnem, tu es animal, & illud est falsũ. ¶ Ad aliam dr̄ ꝙ arguitur a minus amplo ad maius amplum, ideo nõ sequitur. ¶ Ad tertiam dr̄ ꝙ maior potest esse hypotetica temporalis, & tũc non bene arguitur, cum celarent nõ constet ex propositionib. hypoteticis, vel potest eẽ cathegorematica de subiecto tpl̄r, & tunc est falsa, quia sensus est, de nullo de quo verũ est dicere ꝙ est aĩal dum dormit de nullo tali verũ est dicere ꝙ vigilat & ille sensus est falsus. Dicunt tñ aliqui ꝙ maior est vera & est sensus, nullum aĩal ꝙ dormit vigilat, sed tũc minor erit falsa cũ sensus, ois homo est aĩal ꝙ dormit. ¶ Ad aliam dr̄ ꝙ male arguitur, quia pdicatũ minoris in plus se habet q̄ subiectum distributũ maioris,

A ioris, quia subiectũ maioris est aqua & pdicatum minoris est bibens aq̃. ¶ Ad quartã dr̃ ꝙ ly oẽs in maiori pt capi distributiuè vel collectiuè, si distributiue bñ sequit, sed sicut cõclusio est falsa, ita & maior, si tenet collectiue, tunc maior est vera, & tñ non sequitur, quia nulla pmissarum est vniuersalis. ¶ Ad aliam dr̃ ꝙ ibi arguit a magis amplo ad minus amplum, vel falsẽ respectu copulatiuè ampliatiuè ad copulã nõ ampliatiuã. ¶ Silr̃ dicatur de ista omne natũ est, Adam est natus, ergo Adam est. Vñ natum supponit tantum pro præsentibus & est vera, sicut diceretur de ista oẽ ꝙ erit est, vbi totum subiectũ supponit solum pro præsentibus. Et si quis dicat, ly natum supponit in-B differenter pro præsentibus, & prçteritis igitur erit falsa. Negatur antecedens, & ad probationem, quia si poneret post ly est supponeret indifferenter pro præsentibus, & pteritis, ergo quando ponitur ante, quia siue ponatur ante siue post, semper supponit in ordine ad istud verbum est. R̃ndetur quod licet supponat semp in ordine ad istud verbum est, siue præcedat, siue sequatur, tñ aliter, & alter, nam quando præcedit restringitur præcise pro natis qui sunt, sed quando sequitur, licet supponat in ordine ad istud verbum est, non tñ supponit, ita restrictè. s. pro natis pci sè, qui sunt, sed indifferenter pro oibus natis, siue sint, si ue non sint & tota causa est modus concipiendi, seu accipiendi termini in quo fundatur tota natura restrictionũ & ampliationum. Ad quintam dr̃ concedendo ꝙ nõ sequitur, quia fit variatio generis suppõnis à psonali ad simplicẽ. C

QVONIAM *autem diuersum est inesse, & ex necessitate inesse, & contingere inesse.*

ISTE EST tertius tractat. huius libri, in quo determinat de formatione syllogismorum ex propõnibus de necessario, & continet duo capitula. In primo determinat de generatione syllogismorum ex ambabus de necessario dicens primo ꝙ sicut propõnes de inesse de contingenti, & necessario sunt diuersæ, ita syllogismi cõstituti ex ipsis. Dicit secũdario ꝙ ex propositionibus de necessario fere similiter fiunt, & non, fiũt syllogismi sicut ex illud inesse. Dicit notanter fere, quia propositiones de necessario addunt istum modum necesse supra illas de inesse, & intelligitur de illis de necessario diuisis, in quibus talis modus non negatur. Et subdit philosophus ꝙ sicut ex illis de inesse fiunt syllogismi perfecti & syllogismi imperfecti qui perficiunt per reductionem, ita ex ambabus de necessario fiunt syllogismi perfecti & etiam imperfecti, qui eodem modo perficiunt sicut illi qui fiunt ex propositionibus de inesse, exceptis Baroco & Bocardo, qui non reducũtur eodem modo, quia non reducũtur per impossibile, sicut qñ fiunt ex illud inesse, sed perficiũtur per exponentem, vnde per exponentem aliq intelligunt syllogismum expositorium. Alij intelligũt ꝙ sub subiecto particularis negatiuè debeat aliquid sumi a quo prædicatũ vniuersaliter nega- D

Q̃o formantur syllog. ex ambab. de necessario.

E negatiue remoueatur, & tunc fecerit syllogismum in camestre, & tūc illa negatiua est exponens particularem negatiuam. Sed in Bocardo, est accipere sub subiecto maioris aliquid de quo prædicatum vniuersaliter negetur, & tunc faceret syllogismum in Felapton.

Accidit autem quādo que & altera propositione necessaria necessarium fieri syllogismū verum.

Quō formantur syllog. in prima figura ex vna de inesse, & alia de necessario.

Istud est secundū capitulum huius tracta. in quo determinat de formatione syllogismorum ex vna de inesse, & alia de necessario, & diuiditur in tres partes. In prima docet formare in prima figura, & intendit quatuor conclusiones. ¶ Prima, F in modis vniuersalibus primæ figuræ maiore de necessario, & minore de inesse, sequitur conclusio de necessario, & exemplificat in literis, & hoc dummodo propositiones de necessario sint diuisæ. ¶ Secunda conclusio præmissis existentibus vniuersalibus, si maior sit de inesse, & maior de necessario non sequitur cō clusio de necessario. Hoc ꝓbat, quia non sequitur, omne animal mouet. omnis homo necessario est animal, ergo omnis homo necessario mouetur. ¶ Tertia conclusio, in modis particularibus maiore de necessario, & minore de inesse, sequitur conclusio de necessario, quod probat in literis. ¶ Quarta conclusio, in modis particularibus maiore de inesse, & minore de necessario, non sequitur cōclusio de necessario, quia ex vero sequeretur falsum, vt omnis homo mouetur quoddam animal necessario est G homo ergo, quoddam animal necessario mouetur, & hoc intelligitur gratia formæ. In secūda parte docet formare in secunda figura & intēdit quatuor conclusiones. Prima in modis vniuersalibus secundæ figuræ negatiua existente de necessario & affirmatiua de in esse, sequitur conclusio de necessario, qui probantur per conuersionem sicut illi de inesse, secunda cōclusio in modis vniuersalibus affirmatiua existente de necessario & negatiua de inesse, non sequit conclusio de necessario, cuius duplicem rationem assignat. ¶ Prima, quia reducendo tales modos ad modos primæ figuræ, oportet maiorem esse de necessario, quod non esset si affirmatiua esset de necessario. ¶ Secūda rō, H quia ex veris sequeretur falsum, vt omnis homo de necessitate est aīal, nullum album est animal ergo nullum album de necessitate est homo. ¶ Tertia conclusio, in modis particularibus secundæ figuræ vniuersali existente de necessario, & particulari de inesse sequitur conclusio de necessario hoc maxime ī festino. ¶ Quarta conclusio, in Baroco non sequitur conclusio de necessario quæcunque fuerit præmissa de necessario, quod ꝓbat in literis. In tertia parte determinat de tali generatione syllogismorum in tertia figura, & intendit quatuor conclusiones. Prima in tertia figura ex ambabus vniuersalibus affirmatiuis altera existēte de necessario, sequitur conclusio de necessario, ꝗ probat in litis, secunda conclu-

A clusio, quando ambæ præmissæ sunt vles vna affirmatiua & altera negatiua, si negatiua sit de necessario, sequitur conclusio de necessario in Felapton, sed si affirmatiua sit de necessario & negatiua de inesse, nõ sequit̃ cõclusio de necessario, qđ probat dupliciter, qͣ in syllogismus negatiuis primæ figuræ affirmatiua existẽte de necessario, nõ sequit̃ cõclusio de necessario, ergo nec in illis tertiæ figuræ, cum tales reducant̃ ad modos primę figurę per cõuersionẽ. Secũdo probat, qͣ ex vero sequeret̃ falsum, vt sic arguendo, nullus equus est bonus, posito casu ꝙ omnis equus sit claudus, omnis equus de necessitate est animal, ergo quoddam animal de necessitate non est bonum.

B Tertia conclusio, in modis particularibus affirmatiuis vniuersali existente de necessario sequitur conclusio de necessario, & si particularis sit de necessario non oportet conclusionem esse de necessario, quod probat dupliciter, quia in prima figura particulari existente de necessario, non sequitur conclusio de necessario, ergo nec in tertia figura. Secundum, quia ex vero sequeretur falsum vt potest diligenter videri, & hoc proprie habet verum in Datisi, & non Disamis, vt omnis Deus est creans, quidam Deus necessario est essentia diuina, ergo essentia diuina necessario est creans. Quarta conclusio, in modis particularibus negatiuis si vniuersalis negatiua sit de necessario, conclusio erit de necessario sicut in Ferison, sed si vniuersalis affirmatiua, vel particularis negatiua fuerit de necessario, non oportet cõclusionem esse de necessario vt patet, quia ex vero sequeretur falsum, vt nullum album vigilat, aliquod album de necessitate est animal, ergo aliquod animal de necessitate non vigilat, tamen istud exemplum videtur non esse bonum. Ex isto patet ꝙ in Baroco nunquàm sequitur conclusio de necessario, quæcunq; præmissa fuerit de necessario. Ex istis infert tria corollaria. Primũ, ad inferẽdum conclusionem de inesse, oportet vtrãque præmissarũ esse de inesse sed ad inferendũ conclusionẽ de necessario sufficit alterã esse de necessario. Secundũ corollariũ, in oĩ syllogismo, siue affirmatiuo, siue negatiuo. oportet conclusionem esse similem alicui præmissarum. Tertium corollarium, nunq̃ infertur conclusio de necessario, nisi altera pręmissarum sit de necessario. C D

An ex ambabus de necessario, vel ex vna de necessario, & alia de inesse valeat consequentia.

QVAERITVR vtrum ex ambabus de necessario, vel ex vna de necessario, & alia de inesse valeat syllogismus in omni figura. ¶ Arguitur primo ꝙ non, quia nõ sequitur, oẽ album de necessitate est coloratũ, omne album de necessitate est substantia, ergo quædam substantia de necessitate est colorata, p̃missæ sunt verę & cõclusio falsa, igit. ¶ Scđo sic, qͣ si sic, puta ꝙ ex ambabus de necessario sequeret̃ cõclusio de necessario,

 sario,

E sario, tunc tales syllogismi deberent probari sicut illi de inesse, quod non est verum, vt patet de Bocardo & Baroco. ¶ Tertio sic, non sequitur, omnis homo de necessitate est animal, omne grammaticum est homo, ergo omne grammaticum de necessitate est animal. Nec sequitur, omnis grammaticus de necessitate est grammaticus, quidam grammaticus est homo, ergo quidam homo de necessitate est grammaticus. ¶ Quarto sic, nullus hõ de necessitate est asinus, oẽ currẽs est asinus, ergo nullũ currens de nessitate est hõ. ¶ Quinto sic, aut illa de inesse debet esse de inesse simpliciter vel de inesse vt nunc, non primũ quia talis equalet vni de necessario, & tunc non
F esset alius modus syllogizãdi ex ambabus de necessario, & vna de necessario & alia de inesse. Nec põt esse vna de inesse vt nunc, vt videtur aliquæ rationes probare. ¶ In c[illegible] sitũ est philosophus in textu. In quæstione sicut in cęteris erunt tres articuli Quantum ad primum.

Arti. 1. PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione qõnis supponitur primo, ꝙ triplices sunt syllogismi cathegorici, quidam qui fiunt ex propositionibus merè de inesse, alij qui fiunt ex propositionibus merè modalibus, alij qui fiunt ex vna de inesse & alia modali, vel ex alia & alia modali, & tales vocantur syllogismi mixti. Secundo supponitur ꝙ duplicẽs sunt propositiones de necessario, quædã sunt compositæ alia sunt diuisæ. Diuisæ adhuc sunt duplices, quædam sunt de necessario affirmato, & de

Quot sũt syllogismi cathegorici.

illis præcisè est hic sermo, nam solum ex talibus fiũt syllogismi. Aliæ sunt de necessario negato, & de illis non est hic sermo, quia ex ipsis non debent fieri syllogismi. Vnde refert dicere propositionem necessaria, & propositionẽ de necessario, quia propositio dicitur necessaria, quia quali tercũq; p ipsam significat̃ esse, necesse est ita esse. Sed propõ dr̃ de necessario, qa eius copula determinatur per istũ modũ necessario, siue talis sit vera, siue falsa. Et si obijciat̃, quia philosophus in hoc primo. Priorum determinat de syllogismo simpliciter dicto, sed syllogismus simpliciter abstrahit ab oĩ materia. i. non determinat̃ ad propõnes necessarias neq; possibiles, igit̃ hic malè determinatur de syllogismis cõpositis ex illis de necessario. Rñdet̃ negando cõsequentiã. Et rõ est, qa tales modi capti primũ intẽtionaliter, & syncathegorematice, vt hic capiunt̃, nõ respiciũt aliquã materiã magis q̃ ista signa, omnis, nullus ideo syllogismi compositi ex ipsis non magis sunt determinati quàm compositi ex alijs propositionibus. G H

SECVNDO sciẽdum, quòd circa prædicta incidit hæc difficultas, an ex modalibus compositis de necessario eodem modo sit syllogizandum, sicut ex illis de inesse. Respõdetur ꝙ ex cõpositis dupliciter possumus arguere. Vno modo ex parte totius propositionis, & tunc ex propositionibus compositis de necessario fiunt eodem modo syllogismi sicut ex illis de inesse, vt sic arguẽdo, omne animal esse substantiã est necesse,

Dubium de syllogizatiõe ex illis de necessario, & de inesse.

A cesse, omnem hominem esse animal est esse substantiam, ergo omnem hominē esse substantiā est necesse. Aliud exēplū, oē impossibile est falsum, hominē esse asinū est impossibile, ergo hominē esse asinū est falsum. Et aduerte ꝙ ad bene arguendū dæbet propriè poni cōstantia pro positionis pro qua supponit dictum conclusionis, & etiā maioris, & minoris. Alio mō potest syllogizari solū ex parte dicti, vt oē animal esse substantiā est necesse, omnē hominē esse animal est necesse, ergo omnē hominē esse substantiā est necesse. Et aduerte ꝙ ex talibus compositis propriè non fiūt syllogismi, nisi addatur signū in neutro genere, cū omnes tales de rigore sermonis sint B indefinitæ, ideo propriæ talis modus arguēdi solū tenet virtute talis regulæ, ꝙ si p̄missæ sint necessariæ. conclusio erit necessaria, cum ex necessario non sequatur nisi necessariū. Dicitur vlterius ꝙ ex proponib. modalibus diuisis de necessario in quibus nō ponit̄ negatio ad modū, valent syllogismi sicut in illis de inesse. Et dr̄ notanter, in quibus negatio non ponitur ad modum, quia tunc non sequeretur, vt non sequitur, nullus Deus necessario est creās, omnis essentia diuina non necessario est creans, ergo omnis essentia diuina non necessario est Deus, cū præmissæ sint veræ & consequens ïpossibile. Aduerte tamen, ꝙ syllogismi affirmatiui qui fiunt in tertia figura de necessario non possunt perfici ꝑ syllogismos primæ figuræ constitutos ex ambabus de necessario, cum propositiones de necessario in quibus nulla ponitur negatio, non conuertatur in illas de necessario, sed in illas de possibili. D

Tertio sciendū, ꝙ circa textū incidit talis difficultas, an ex ambabus de possibili fiāt syllogismi in prima figura sicut ex illis de inesse. Rn̄deī breuiter, ꝙ ex ambabus de possibili cōpositis, accipiēdo qualitatē, & quantitatē ex parte totius propōnis eodē mō est syllogizandū in qualibet figura sicut ex illis de inesse, quia non reperit instantia, & ēt tales sunt merè de inesse, igit. vt oē possibile est hominē esse currentē, sed verū est possibile, ergo verū est hominē esse currentē. Secundo dicitur ꝙ ex ambabus de possibili compositis, accipiendo qualitatē & quātitatē ex parte dicti, vr̄ consequētia non valere. vt non sequitur, oē currens esse asinū est possibile, omnē hominē esse currentem est possibile, ergo omnem hominem esse asinum est possibile. ¶ Dicunt tamen aliqui ꝙ bene sequitur, sed sicut cōsequēs est impossibile, ita totale antecedēs, cum partes sint in toto similes ad inuicem. Dicitur tertio quòd ex ambabus de possibili diuisis in prima & tertia figuris, valet syllogismus, vt bene sequitur, omne currens possibile est esse asinum, omnem hominē possibile est esse currētē, ergo omnem hominem possibile est esse asinum. ¶ Et aduerte, quòd ista propositio, omne currens possibile est esse asinum, debet sic manifestari virtute dici de omni, de quocunque verū est dicere ꝙ potest esse currens C

Dubium de formatione syllogismorum ex illis de possibili, & necessarie.

E de illo verũ est dicere ꝙ potest esse asinus, modo illud est falsum immo impossibile. Et aduerte ꝙ omnes modi tertię figuræ possunt probari sicut illi de inesse, excepto Bocardo, tamẽ omnes tam Bocardo quã alij possunt probari per expositionem. i. per syllogismum expositorium, si. n. in affirmatiuis dico, oẽ e, potest esse a, & oẽ c, potest esse b, igitur quoddã b, potest esse a, necesse est in virtute pręmissarum concedere, quòd idem c, potest esse a, & potest esse b. Et isto modo seruato arguitur sic, hoc c, potest esse a, hoc idem c, potest esse, ergo b, potest esse a. In secunda autem figura nõ sequitur, vt in Cæsare nõ sequitur, omnem essentiam diuinã

Qũo probat̃ modi tertię figurę.

F possibile est non creare, omnem patrem in diuinis possibile est creare, ergo omnẽ patrẽ in diuinis possibile est non esse essentiam diuinã. Cõsiderandum est tñ, ꝙ si subiecta propositionum de possibili prohibeantur ampliari p ly quod est tũc syllogismi nõ valent in Barbara. Est. n. instantia, quia posito ꝙ omne currens esset equus, tũc verũ est dicere ꝙ omne currens potest esse equus, & omne quod est hõ potest esse currens, & tunc non sequitur, omne ꝙ est homo potest esse equus. Similiter posset dari exemplum in celarent, vt posito ꝙ sol non sit super nostrum hemispheriũ, istæ præmissæ sunt verę oẽ ꝙ est planeta super nostrum hemispherium potest non esse sol, oẽ quod est maximus planeta potest esse planeta super nostrum hemisperiũ, nõ sequitur omne quod est maximus planeta põt non esse sol. Et similiter posset dari instantia in alijs modis. G

Qvarto sciendum quòd circa textum incidit tali difficultas, vtrum ex vna de possibili & vna de inesse valeant syllogismi. Pro solutione supponuntur quòd posse communius est quam esse, sequitur. n. ad esse tam in propositione affirmatiua quã negatiua, bene enim sequitur est, ergo potest esse. ¶ Aduerte tamen ꝙ ad vniuersalem de inesse non sequitur vniuersalis de possibili, quia subiectũ illa de inesse est minus amplũ q̃ in illa de possibili, modo arguere a minus amplo ad magis amplum cum distributione magis ampli, nõ valet cõsequentia, vnde si nullum aial curreret nisi equus, ista esset vera, omne currens est equus, & ista falsa, omne currẽs potest esse equus quæ valet istã, oẽ quod potest H esse currẽs põt esse equus, quę est manifeste falsa nisi forte prohibeat̃ ampliatio, quia tunc bene sequeret̃, vt bene sequitur, oẽ currens est equus, ergo omne, quod est currẽs potest esse equus. ¶ Ex isto sequitur quòd quando arguimus ex minori de inesse, & conclusio debeat esse de possibili debet addi sub tecto conclusionis quod est saltẽ in modis vniuersalibus, qa alias argueremus a minus amplo ad magis amplum cũ distributione magis ampli. Hoc supposito respõdetur per aliqua dicta. Primum in prima figura maiore existẽte diuisa de possibili & in minore de inesse valet syllogismus ad directe concludendũ conclusionẽ diuisã de possibili obseruatis cõditionibus generalibus requisitis ad bonũ syllo-

An syllogismi ex vna de possibili & altera de inesse sũt boni.

A syllogismum, patet, quia in tali modo arguendi non reperitur instantia. Et dicitur notanter ad concludẽdũ diuisam, quia ad concludendam compositam non valet, vt non sequitur, omnẽ hominẽ possibile est esse albũ, & nigrũ est homo, ergo nigrũ esse album est possibile. Dicitur notanter, directe concludendo, qa indirecte non valet, nisi talis cõclusio de possibili possit conuerti simpliciter, vt nõ sequit, omnẽ Deũ possibile est non esse creantẽ, essentia diuina est Deus, ergo creantem possibile est non esse essentiã diuinã. ¶ Aduerte tñ ꝙ dicunt aliqui, ꝙ ex vna de inesse & alia de possibili, nõ sequtur conclusio de possibili, nisi illa de inesse sit de inesse simpliciter. Et hoc debet intelligi qñ maior est de inesse.

B Secũdũ dictum, in secũda figura. nõ valet mixtio ex vna de possibili, & altera de inesse, ẽt obseruatis cõdõnibus generalibus, qa in tali mõ arguendi reperitur instantia, vt nõ sequitur, omnẽ essentiã diuinã possibile est non esse creantẽ, oĩs pater est creans, ergo oẽm patrem possibile est nõ esse essentiã diuinã. Tertiũ dictũ, in tertia figura, ex vna de possibili, & altera de inesse ad cõcludẽdũ diuisam de possibili valet syllogismus, dũmõ illa pmissa q̃ sit maior in prima figura p reductionẽ, sit de possibili diuisa. Et hoc quo ad modos q reducant ad primam figuram p cõuersionẽ, qa in tali mõ arguendi nõ est dabilis instãtia. Aduerte tñ quòd in Bocardo maiore de possibili, & minore de inesse, sequitur conclusio de possibili, sed non si maior sit de inesse & minor de possibili. Sed restat alia parua difficultas vtrũ in qualibet figura valet mixtio ex vna de possibili & altera de necessario. Rñdetur per tria dicta. Primum, in prima figura ex vna de possibili, & altera de necessario diuisis sequitur conclusio directe cõcludendo diuisam, quæ est similis maiori. Et dicitur notanter ad concludendum diuisam, quia ad concludendã compositã nõ valet, vt non sequitur, omnis essentia diuina necessario est Deus, & omne creans potest esse essentia diuina, ergo omne creans esse Deum est necesse. Secundum dictum, in secunda figura valet mixtio ex vna de possibili, & altera de necessario diuisis ad inferendum diuisam de necessario, quomodocunque præmissæ disponantur. Tertium dictum, in tertia figura in quolibet modo ex vna de possibili, & altera de nesario diuisis sequitur conclusio similis maiori. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum.

C Dubitatio.

D

Arti. 2.

Dubium de mixtio ne aliquarum propõnum.

DVBITATVR primo. Vtrum eodẽ modo sit syllogizandũ ex vna de necessario, & altera de inesse in prima figura. ¶ Pro cuius solutione supponit ꝙ ad oẽm propõnẽ de necessario sequit propõ de possibili, seruata eadẽ qualitate & quãtitate subiecti, sequit .n. necesse esse, ergo possibile esse, vel necesse est nõ esse, ergo possibile est nõ esse, qa ibi est subalterni quantũ ad modos, vt alias visum est. Aduerte vlterius ꝙ modi facti ex illis de necessario sic resoluuntur, omne b, necesse est esse a, omne c, necesse est esse b, ergo omne c,

E necesse est esse a, sic resoluitur omne quod posset esse b, necesse est esse a, & omne quod pōt esse c necesse est esse b, ergo omne ꝙ pōt esse c necesse est esse a. Et aduerte ꝙ ista maior oē b necesse est esse a, virtute de oī significat ꝙ de quocunque pōt dici b, de illo necessario dicitur a. Et minor non solū significat ꝙ b, necessario dicaī de c, sed de omni illo de quo pōt dici c. Similiter posset dici de ista in celarent, oē b, necessario est non esse a, significat ꝙ a necessario negandum est de oī illo, de quo potest dici b. Hoc supposito ponuntur aliqua dicta. ¶ Primū dictū, maiore existēte de necessario diuisa & minore de inesse sequiī gratia formæ conclusio de necessario directe concludendo in prima figura, &
F hoc tam in modis vlibus quam particularibus, cōdicionibus generalibus obseruatis, qa in tali mō arguēdi nō est dabilis instātia, siue illa de īesse sit de inesse simpliciter siue de inesse vt nūc. ¶ Pro cuius declaratione est aduertendū ꝙ duplex est propō de inesse scilicet de inesse simpliciter, quæ non potest falsificari sicut est propō necessaria, sed propō de inesse vt nūc est, q̄ pro aliquo tēpore est vera, vel pōt esse vera, vt omnis hō currit. Et ꝙ Aristo. intelligat de omni propositione de inesse patet, quia si solum intelligeret de illis de inesse simpliciter, tunc male diceret, ꝙ maiore existente de inesse & minore de necessario, non sequitur conclusio de necessario, quia si maior sit de inesse simpliciteī, & minor de necessario sequitur conclusio de necessario, ac si maior esset de
G necessario. Et diciī notāter, diuisa, quia maiore de necessario & minore de inesse, non sequitur conclusio de necessario cōposita, vt nō sequiī, omnē Deum necesse est esse essentiā diuinā, omne creans est Deus, ergo oē creās essentiam diuinā est necesse, quia præmissæ sunt vere & cōclusio falsa. ¶ Secundū dictū, maiore de inesse & minore de necessario, nō sequitur cōclusio de necessario gratia formæ in prima figura, qa dabilis est instantia, vt in Barbara non sequiī, oē animal est coloratum, ois hō necessario est animal, ergo ois hō necessario est coloratus. Etiam non sequiī in celarent, nullum animal currit, hoc posito omnis hō necessario est aīal, ergo oīs hō necessario non currit, cū præmissæ possint
H esse veræ & cōclusio falsa, cū æquipolleat isti, oīs hō impossibiliter currit, & sic de alijs. ¶ Aduerte tñ, ꝙ si maior esset de inesse simpliciter, tūc bene sequeretur conclusio de necessario, sed hoc non esset gratia formæ, cum non sequatur cōclusio de necessario maiore existente de inesse vt nūc, nisi forte diceretur ꝙ ꝓpositiones de iesse simpliciter & de inesse vt nunc, non sunt eiusdem formæ, quod non videtur multum probabile.

Dubitatur scdo. Vtrū ex vna de necessario, & alia de inesse in secūda figura sequaī conclusio de necessario: ¶ Pro cuius solutione ponitur talis regula in modis vlibus secūdæ figuræ negatiua existēte de necessario, & affirmatiua de inesse, sequitur

Quotuplex est propō de inesse.

Dubium de cōclusione pro pōne de inesse & necessario ī prima figu.

A sequitur conclusio de necessario diuisa: dūmodo semper caueatur ꝙ negatio nō ponatur ad modum, quia si sic, non oporteret consequētiā valere, cū ille propositiones ęquiualeant aliquibus alijs propositionibus, quæ non essent de necessario. Etiam ista regula est vera in festino, nā maiore existente de necessario, & minore de inesse, sequitur conclusio de necessario, quia in tali mō arguēdi non est dabilis instātia. ¶ Secūda regula, in modis secūdę figurę affirmatiua existente de necessario, & negatiua de inesse, nō sequitur cōclusio de necessario, nisi forte illa de inesse esset de inesse simpliciter, sed tunc nō sequeretur nisi gratia materię, quia si ipsa esset de inesse vt nūc, non sequeretur, vt patet in cessare, nullū creās est essentia diuina: posito ꝙ Deus nihil B creat ois Deus de necessitate est essētia diuina: ergo ois Deus de necessitate nō est creās, ꝑmissæ sunt veræ & cōclusio falsa, cū æquiualeat isti ois Deus impossibiliter est creās. Similiter in camestres nō sequitur, omnis Deus de necessitate est essentia diuina, nullū creans est essentia diuina, posito priori casu: ergo omne creans de necessitate non est Deus. ¶ Tertia regula, in Baroco nūquā sequitur cōclusio de necessario ꝙcunq; etiā præmissa fuerit de necessario. Exemplū qn̄ maior est de necessario, vt non sequitur, omne creās de necessitate est Deus, quoddā creās nō est Deus, posito ꝙ Deus nihil creat: ergo creans de necessitate non est creans. Exemplum quando minor est de necessario, vt posito quòd modo nulla sit substantia, nisi actu intelligens, & C quòd omnes animæ sint annihilatæ, sed possint cras creari & creabuntur animę plantarum, tunc non sequitur omnis substantia est intelligens, quandam substantiam necesse est non esse intelligentem scilicet animam plantæ, ergo quandam substātiam necesse est non esse substantiam, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: igitur.

Dubium ꝺ mixtio ne aliqua rū propō nū in tertia fig.

Dubitatur tertio. Vtrum in tertia figura valeat mixtio ex vna de necessario & alia de inesse. Ad quam respondetur ponendo aliquas regulas. ¶ Prima regula, in istis quatuor modis. s. Darapti, Felapton, Datisi, & Ferison, maiore de necessario, & minore de inesse sequitur cōclusio de necessario, quia in tali mō D arguendi non est dabilis instantia, vt visum est in textu. ¶ Secūda regula, in talibus modis maiore de inesse, & minore de necessario, non sequitur conclusio de necessario gratia formę. Exemplum in Darapti, vt non sequitur omnis Deus est creās, omnem Deum necesse est esse primā cām: ergo primam causam necesse est esse creātem præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Et si quis dicat, dicit Ari. in textu ꝙ quæcūq; ꝑmissa fuerit de necessario in darapti, sequitur conclusio de necessario. Respondetur ꝙ intelligebat si illa de inesse esset de inesse simpliciter. Exēplū in Felapton, vt posito casu quòd Deus non creet fortem, quem tn̄ potest creare: tunc non sequitur nullū creās fortē est Deus, & oē creās fortem necesse est esse primā causam: ergo

E ergo primam causam necesse est nõ esse Deum, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Ex isto sequitur ꝙ etiam in ferison & bocardo maiore de inesse & minore de necessario, nõ sequitur conclusio de necessario, & posset dari exemplum per idem exẽplum de Felapton. ¶ Tertia regula in Disamis & Bocardo maiore existente de necessario, & minore de inesse, non sequitur conclusio de necessario. Exemplum, primo in Disamis non sequitur, quendam planetã existentem in cancro necesse est esse solem, & omnis planeta existens in cancro est luna, posito casu ꝙ ita sit: ergo lunam necesse est esse solẽ. Exẽplum in Bocardo, quendam planetã existentem in cancro necesse est nõ esse solem, & omnis planeta exñs in
F cãcro est maximus planeta: ergo maximum planetã necesse est non esse solem. Ex quo sequitur ꝙ in Bocardo nunquam sequitur conclusio de necessario gratia formæ. Etiã in Disamis, quia maiore existente de inesse, & minore de necessario, non seqtur conclusio de necessario gr̃a formę, vt non sequitur, Deus est creãs, omnis Deus de necessitate est prima causa: ergo prima causa de necessitate est creans, cum præmissæ sint veræ, & conclusio falsa. Et si quis dicat, dicit Arist. in textu, ꝙ minore de Disamis existente de necessario, & maiore de inesse, sequitur conclusio de necessario. Dico ꝙ hoc intelligitur, si illa de inesse sit de inesse simpliciter sed tunc non sequitur gratia formę. Et hęc de secundo articulo. Quantũ ad tertium articulum sit.

Conclusio responsalis ad G quęsitum: Ex ambabus pręmissis de Art. 3. necessaria, vel vna de necessario, & alia de inesse fit bonus syllogismus, vt satis patet in quæstione. Ad rationes ante oppositum. ¶ Ad primã dicitur, ꝙ sicut conclusio est falsa, ita altera pręmissarum. s. maior. Dicũt tamen aliqui ꝙ non sequitur, ex eo ꝙ illa de inesse non est de inesse simpliciter, sed prima solutio est melior. ¶ Ad secundam dicitur ꝙ Arist. non vult negare ꝙ illi modi non possint reduci per impossibile, sed hoc ideo dicit, quia si reducantur, nõ reducentur per impossibile per illam de necessario. ¶ Ad tertiam & quartam dicitur, ꝙ sicut conclusio est falsa: ita & altera præmissarum. ¶ Ad quintã dicitur, ꝙ oportet accipere illam de inesse indifferenter, si debeat H fieri syllogismus gratia formę.

Post hoc dicemus de contingẽti, quãdo, & quomodo, & per quã erit syllogismus. Dico autem cõtingere, & contingens quo. Cõtingẽtis diffinitio.

Iste est quartus tractatus huius libri, in quo determinat de generatione syllogismorum ex ambabus de contingenti, & continet quatuor capitula. ¶ In primo ponit diffinitionem contingentis dicens: Contingens est, quo non existente necessario, tñ posito inesse, nullũ sequit̃ impossibile. Ex quo sequitur ꝙ ibi determinat de cõtingenti ad vtrumlibet, quod põt tã esse q̃ nõ esse & non de cõtingẽti possibili, vt est superius ad necesse, de quo determinatũ est

in

A in secundo Peri hermenias. Et subdit ꝙ propositiones de contingenti ad vtrumlibet conuertuntur in oppositam qualitatem, dummodo modus vniformiter se habeat, vt sortẽ contingit currere: ergo sortem contingit non currere. Et istud probat philosophus, quia quod contingit esse non est necesse esse neq; impossibile, & ꝙ non est necesse esse neque impossibile esse, contingit non esse, ergo de primo ad vltimum quod cõtingit esse contingit non esse. Et subdit ꝙ talis, sortem contingit nõ esse habet figuram affirmatiuam.i.nõ est affirmatiua, sed est simpliciter negatiua. ¶ Consequenter diuidit tale contingens: dicens ꝙ tale cõtingẽs B ad vtrumlibet est triplex scilicet natum.ratum,& indefinitum seu indeterminatum. ¶ Natum quòd magis se habet ad esse quàm ad non esse, vt hominem canescere in senectute. Et propositio de tali contingenti conuertitur in propositionem de cõtingenti raro, vt sortem contingit canescere in senectute: ergo sortem contingit non canescere in senectute, quę est de contingenti raro. ¶ Contingens rarum, est ꝙ magis se habet ad non esse quàm ad esse, vt hominem non canescere in senectute, & propositio de tali contingenti conuertitur in propositionem de cõtingenti nato. ¶ Sed contingens indefinitũ est ꝙ tã se habet ad esse, q̃ ad nõ esse, vt hoīem currere, & propõ de tali contingenti conuertitur in propositionem de contingẽti nato, vel aliquando raro. Et subdit ꝙ licet ex talibus propositionibus non fiant demonstrationes, tamẽ bene fiunt syllogismi dialectici, quia circa tales ꝓpositiones possunt fieri considerationes topicę. Et subdit finaliter ꝙ propositiones de tali contingenti possunt hīe duplicem sensum. ¶ Vnus est, in quo denotatur prædicatũ con C tingẽter cõuenire subiecto. ¶ Alius est, in quo denotatur prędicatũ non solum conuenire subiecto, sed oī illi quod potest esse subiectum, vt omne currens cõtingit esse hominem, vnus sensus est, ꝙ omne illud quod est currens, contingit esse hominẽ, hoc est verum prohibendo ampliationem. ¶ Alius est ꝙ omne quod potest esse currens, contingit esse hominem, & iste est verus dę rigore sermonis non prohibendo ampliationem. D

Quando ergo a contingit omni b, & b omni c, syllogismus erit perfectus, quoniam a contingit omni.

Conclusiones de generatione syllogismorũ de cõtingenti ad vtrũlibet.

Istud est secundum capitulum huius tractatus, in quo philosophus determinat de generatione syllogismorum de contingenti in prima figura, & diuiditur in tres partes. ¶ In prima ponit primo talem conclusionem, ex ambabus præmissis vniuersalibus affirmatiuis de contingenti ad vtrumlibet diuisis, sequitur conclusio vniuersalis affirmatiua de contingenti. Secunda cõclusio: maiore vniuersali negatiua de contingẽti & minore vlī affirmatiua, sequitur conclusio vniuersalis negatiua de contingenti. Tertia conclusio, maiore vniuersali affirmatiua

ua

E ua & minore negatiua, non fit perfectus syllogismus, nisi minor conuertatur in oppositam qualitatē. Quarta conclusio, ex ambabus vniuersalibus præmissis negatiuis non fit syllogismus perfectus, nisi minor conuertatur in oppositam qualitatem. Alia conclusio: maiore vniuersali siue affirmatiua siue negatiua & minore particulari affirmatiua de contingenti, sequitur particularis affirmatiua vel negatiua de contingenti, & hoc in darij vel ferio, sed si minor sit negatiua non fit syllogismus perfectus nisi conuertatur in opposi-
F tam qualitatem. Et si maior sit particularis, & minor vniuersalis vel ambæ particulares vel indefinitæ, non fit bonus syllogismus, quia ibi sunt dabiles termini in quibus omni & in quibus nulli. Et ibi debet accipi contingens ad vtrumlibet, & nō contingens necessarium vel possibile. ¶ In secunda parte determinat de generatione mixta syllogismorum ex vna de inesse & alia de contingenti. Et ponit aliquas regulas. ¶ Prima, maiore vniuersali de contingēti & minore de inesse fit syllogismus perfectus concludens conclusionem de contingenti ad vtrumlibet. ¶ Secunda regula, maiore de inesse & minore de contingenti in eisdem modis fit bonus syllogismus imperfectus concludens conclusionē de contingenti possibili & non ad vtrumlibet. Consequenter ponit aliqua documenta ad perficiendum huiusmodi syllogismos. ¶ Primum, cuiuslibet bonę consequentię si antecedens est possibile, consequens nō erit impossibile, quia si detur oppositum. s. G ꝙ antecedens sit possibile & consequens impossibile, tūc a pōt esse nō existente b, cum sit impossibile, & sic ad añs bonæ consequentię nō sequitur consequēs. Deinde remouet vnā cauillationē, quia cō ꝙ dictum est ꝙ ad a sequitur b, quis posset credere ꝙ per a philosophus intelligeret vnā solā propositionē, q̄ debeat esse añs. Dicit ꝙ non, quia ex vno nihil sequitur syllogistice supple. ¶ Secundū documentū, quamuis ex antecedente falso, non tñ impossibili bene sequatur falsum. non tñ sequitur impossibile. Consequenter probat ꝙ mixtio ex vna de inesse, & alia de contingenti in Barbara sit bona, & hoc duabus rationibus, quarum. Prima est, quia ex opposito contra- H dictorio conclusionis cum minore posita inesse, infertur oppositum maioris in Bocardo. Et hoc probat in literis. Secundo probat reducendo ad ipsummet Barbara, mutando minorem de contingenti in vnam de inesse. Probat etiam de Celarent, quia ex opposito conclusionis cum minore posita in esse, sequitur contradictoria maioris in Disamis. Et subdit ꝙ ad hoc ꝙ isto modo debite arguatur, duæ conditiones requiruntur. ¶ Prima, ꝙ maior nō sit de inesse vt nunc, quia tunc essent dabiles termini in quibus omni & in quibus nulli. ¶ Secunda conditio ꝙ cōclusio capiatur pro contingenti possibili, qđ probat dupliciter, quia ex opposito huius conclusionis de contingenti nullum c, contingit esse a, sumitur hęc, quoddam c, necesse est esse a, qđ

non

A non fieret si illa de contingenti non esset de contingenti possibili. Secundo probat per exemplum, vt nullum intelligens est coruus, omnem hominem contingit esse intelligenté: ergo nõ oém hominẽ contingit non esse coruũ. ¶ Tertia regula maiore vniuersali negatiua de inesse vel affirmatiua & minore vniuersali negatiua de cõtingẽti fit syllogismus imperfectus, qui debet perfici conuertendo minoré in oppositam qualitaté. ¶ Quarta regula quę est de modis particularibus, maiore vniuersali siue affirmatiua siue negatiua de contingenti, & minore particulari affirmatiua de inesse, fit bonus syllo B gismus in darij, vel in ferio, sed si maior sit particularis negatiua de cõtingenti, fiet syllogismus imperfectus. ¶ In tertia parte principali determinat de formatione ex vna de necessario & alia de contingenti, ꝓponendo aliquas regulas. ¶ Prima regula, si maior sit vniuersalis affirmatiua de necessario, & minor vniuersalis affirmatiua de contingenti fit syllogismus imperfectus ad concludendum conclusionem de contingẽti possibili. ¶ Secunda regula, si maior fuerit vniuersalis affirmatiua de contingẽti, & minor vniuersalis affirmatiua. fit syllogismus perfectus ad concludendum conclusionem de contingenti specialiter capto. Deinde ostendit qualiter arguendum est in negatiuis ponẽs aliquas regulas. Regula. ¶ Prima, si maior sit vniuersalis negatiua de necessario, & minor affirmatiua de contingenti, potest sequi duplex conclusio scilicet de contingenti & de inesse. ¶ Secunda regula, C ꝙ ex maiore vniuersali negatiua de contingenti, & minore vniuersali affirmatiua de necessario, fit syllogismus perfectus concludens cõclusionem de contingenti specialiter capto, & hoc in Celarent. ¶ Tertia regula, si in illa mixtione minor sit negatiua de contingẽti, fit syllogismus imperfectus, qui perficit conuertẽdo minorem in oppositam qualitatem, sed si minor sit negatiua de necessario non fit bonus syllogismus. Deinde docet formare syllogismos particulares ponens tres regulas. ¶ Prima, maiore vniuersali negatiua de necessario, & minore particulari affirmatiua de contingenti sequitur D conclusio de contingenti large capto & etiam de inesse. ¶ Secunda regula, Regula. maiore vniuersali negatiua de cõtingenti, & minore particulari affirmatiua de necessario, sequitur conclusio de contingenti specialiter capto. ¶ Tertia regula, si vniuersalis affirmatiua sit de necessario & particularis de contingenti, sequitur cõclusio de contingenti & non de inesse. Ex istis infert ꝙ maiore particulari de necessario, non fit syllogismus directe concludendo, quia dandi sunt termini in quibus omni & in quibus nulli. Etiam non sequitur, maiore de contingenti particulari, & minore vniuersali negatiua de necessario. Infert Tertio quòd in eisdem modis valet mixtio ex vna de contingenti, & altera de necessario, sicut ex vna de contingenti, & altera de inesse.

E *In secunda autē figura quādo contingentes quidem sumuntur vtræque propositiones nullus erit syllogismus.*

Q̄ȏ formant syllog. in 2. figura.

ISTVD est tertium capitulum huius tractatus, in quo philosophus determinat de formatione syllogismorū ex ambabus de contingēti in secunda figura. Et diuiditur in tres partes. ¶In prima ponit aliquas regulas, quarū prima talis ē, ex ambabus de contingenti qualitercunque dispositis nō fit syllogismus in secūda figura gratia formæ. ¶Secūda regula, ex affirmatiua de inesse, & altera de cōtingēti ī secūda figura nullus fit syllogismus, sed bene pōt fieri vl̄i negatiua existente de inesse. ¶Tertia regula, in mixtione de necessario & contingēti eodē mō syllogizandū est sicut ex vna de inesse & alia de cōtingēti, & infert q̄ cōtingens eodem modo debet capi in hac figura sicut in prima scilicet pro contingenti specialiter dicto. Deinde probat tribus rationibus quòd vniuersalis negatiua de contingenti, nō conuertatur simpliciter in terminis faciendo de subiecto prędicatum, & econtra. Et debet intelligi de negatiua, vbi negatio non ponatur ad modum. Prima ratio, quia si vniuersalis negatiua conuerteretur simpliciter in terminis, tunc etiam vniuersalis affirmatiue conuerteretur simpliciter, quod est falsum, consequentiam probat, quia vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua de cōtingenti ad vtrūlibet æquippollēt. Secunda ratio, quia tūc ex vero sequretur falsum, nam si ista conuertatur, omnem hominem contingit nō esse album. ergo omne album cōtingit non esse hominem, ex vero seq̄retur falsum, cum antecedens est verū & cōsequens falsum. Tertia rō, q̄a illa consequentia nō est bona in qua ex opposito contradictorio cōseq̄ntis non infertur oppositum antecedentis, sed ista est huiusmodi. igiť, & hoc probat in literis, quia oppositum cōtradictoriū istius, omne a cōtingit nō esse b. est istud non oē a cōtingit non esse b, ad quod non sequitur istud, quoddam b necesse est esse a, quod est oppositum antecedentis.

G

F

Consequenter in secunda parte principali determinat de generatione in speciali syllogismorum ex vna de inesse & alia de contingenti, in secunda figura ponendo aliquas regulas. ¶Quarum prima est; In modis vniuersalibus secundæ figurę affirmatiua existente de inesse, & negatiua de contingenti non valet syllogismus, quia ibi sunt dabiles termini in quibus omni & in quibus nulli. ¶Secunda regula, in eisdem modis propōne de inesse existente affirmatiua fit bonus syllogismus. ¶Tertia regula, ex ambabus existētibus negatiuis in eisdē modis altera contingenti, & altera de inesse fit syllogismus īperfectus, q̄ debet p̄fici conuertēdo negatiuam de cōtingēti, in oppositā qualitaté. ¶Quarta regula, ex ambabus præmissis affirmatiuis altera de cōtingenti & altera de inesse, nō fit bonus syllogismus. ¶Quinta regula, eodem mō syllogizandū est in particularibus sicut in vniuer-

H Regula.

A uersalibus, ita quod si illa de in esse sit affirmatiua, non fit bonus syllogismus. ¶ Sexta regula, si ambę præmissæ sint particulares, nō fit bonus syllogismus. ¶ In tertia parte principali determinat de mixtione syllogismorum, ex vna de necessario, & alia de contingenti, & intendit quatuor regulas. ¶ Prima, in modis vniuersalibus secundę figurę semper valet syllogismus negatiua existente de necessario ad concludendum conclusionem de contingenti, & etiam de inesse. ¶ Secunda regula, si ambæ sint negatiuę, fit syllogismus imperfectus, qui perficitur conuertendo illam de cōtingenti in oppositam qualitatem. ¶ Tertia regula, affirmatiua existente de necessario, nunquam valet syllogismus in secunda figura.

Regula.

B ¶ Quarta regula, eo. mō syllogizandū est ex vna particulari & altera vli in modis particularibus siue vlibus.

In postrema autem figura & vtrisque contingētibus vel altera erit syllogismus.

ISTVD est quartum capitulum huius tractatus, in quo philosophus determinat de formatione syllogismorum ex illis de cōtingenti in tertia figura. Et diuidit in tres partes. In prima docet formare syllogismos ex ambabus de contingenti, ponendo aliquas regulas. ¶ Prima est, in tertia figura ambabus præmissis existentibus de contingenti aut altera tantum, erit bonus syllogismus siue sint affirmatiuę siue negatiuę. Secunda regula, ex ambabus de contingēti altera existente particulari & altera vniuersali, siue ambæ sint affirmatiuę, siue negatiuę siue altera tm̄ sēper fit bonus syllogismus. Tertia regula, qn̄ ambæ præmissæ sunt particulares vel indefinitę, nūq̄ fit bonus syllogismus. In secunda parte determinat de formatione mixta syllogismorum ex vna de in esse & altera de contingenti in tertia figura. Et ponit tres regulas. ¶ Prima, in oīb. modis tertiæ figuræ ex vna de inesse & altera de contingenti, dummodo illa de inesse sit de inesse simpliciter, fit bonus syllogismus. ¶ Secunda regula, si ambæ sint negatiuæ quarum prima sit vniuersalis, dummodo minor sit negatiua de contingenti fit syllogismus imperfectus, qui perficitur conuertendo propositionem de cōtingenti in oppositā qualitatem. ¶ Tertia regula, ex ambabus particularibus vel indefinitis non fit bonus syllogismus. ¶ In tertia parte determinat de generatione mixta syllogismorū ex vna de necessario & aliæ de cōtingenti in tertia figura, & intēdit quatuor regulas. Prima, ī modis affirmatiuis tertiæ figuræ altera existēte de necessario & altera de cōtingēti, sp fit cōclusio de cōtingēti. ¶ Secūda, in modis negatiuis si affirmatiua sit de necessario, sequit solū conclusio de cōtingēti, si vero negatiua sit de necessario, sequit cōclusio tam de in esse q̄ de cōtingēti. ¶ Tertia regula, minore negatiua de cōtingēti, fit syllogismus iperfectus, qui perficit per cōuersionē in oppositam qualitatē. ¶ Quarta regula, eodē modo syllogizandū est in modis parcicularibus, sicut in modis vniuersalibus.

Regula.

C D

An

Art. 1. Cōtingēs quō diffinitur

A *An diffinitio contingentis & regula de formatione syllogismorū sint sufficiēter assignata.*

QVAERITVR vtrū diffinitio contingentis, & regulę, de formatione syllogismorum ex ambabus vel altera de contingenti vel de necessario sint a philosopho sufficiéter assignatæ. ¶ Arguitur contra primā partem quia diffinitio contingentis cōuenit sorti, ex quo sortes non est, qd necessarium & ipso posito in esse nullū sequitur impossibile. ¶ Itē vel ibi diffinitur cōtingens primæ intētionaliter vel scdæ intentionaliter, sed nullum illorum est dicēdum, igitur. ¶ Secundo sic contra aliam partem, quia nō sequitur oē album cōtingit esse hoīem, oē risibile contingit eē B albū, ergo oē risibile contingit esse hoiem cū aňs sit verū & consequens falsū, cū ex ipsa sequat̃ ista, oē risibile cōtingit nō esse hoiem ꝙ est falsū. ¶ Tertio sic: Non sequitur oē currēs est hō, omnem asinū cōtingit esse currentem, ergo oēm asinū contingit eē hoēm. ¶ Quarto sic: In oi bono syllogismo conclusio dēt esse similis alicui pmissarum, ergo qñ pmissæ sunt de contingenti vel de necessario nō pt sequi conclusio de inesse. Quinto Nō sequit oē suppositū in diuinis eē Deū. est contingens, qlibet persona diuina necessario est oppositū, ergo qlibet personā diuinā esse Deū est cōtingēs. ¶ In oppositū ē phylosophus in textu. In questione erunt tres articuli. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum ꝙ qñ diffinitur contingens, diffinitur contingens captum secundæ intentionaliter & non primæ intētionaliter, puta vt est differētia entis, vel vt e st qdam syncathegorema determinans C copulam vel compositionem prædicati cum subiecto. Vnde contingens secunde intentionaliter captum nō est aliud quam propositio contingēs quę non est necessaria neque impossibilis. Vnde propositio contingens est, quæ qualitercunque per ipsam significatur esse significatione totali contingit ita esse, & illud ita esse neque est necessarium neque impossibile neque ad ita esse sequitur aliqd impossibile. Ex quo sequitur ꝙ ibi non diffinitur propositio de contingenti, quia ois propositio de contingenti est necessaria vel impossibilis. & siquis dicat, illa diffinitio implicat cōtradictioné, igr. Aňs probat, quia D denotat quod si nullū necessarium sit, ꝙ ipsa pt poni inesse, ꝙ est falsum et denotat ꝙ si nullū sit necessariū, nullū sequit ipossibile, ꝙ est falsū, cū ad ipossibile sequat̃ qdlibet. Rñdet ꝙ non facit illū sensum, sed facit istū cōtingēs. i. propositio cōtingens, est quæ non est necessaria, & posito ita esse sicut per ipsam significatur nullū sequitur impossibile. Vnde propositionem poni inesse potest tripliciter intelligi. Vnomodo ꝓpositio potest sic poni inesse, dum profertur, vel scribitur, & ad ipsam sic poni inesse, non sequitur aliquod impossibile. Aliomodo ꝙ ipsa ponatur inesse vero, puta ꝙ ponatur ꝙ ipsa sit vera, & sic non oportet. Nam secundum aliquos multę sunt propositiones possibiles, quæ nunq̃ pñt esse veræ, vt illa

Quotmodis intelligit' ponē poni inesse.

nulla

E nulla propō est vera, quæ nunq̄ pōt esse vera, & tamen est possibilis ꝯm eos, quia qualitercunque per ipsam significatur esse, possibile est, ita esse, quia possibile est, ꝙ nulla propō sit negatiua. Aliomodo ꝓpositio dr̄ poni inesse, quia ponitur ita esse sicut per propositionem significatur esse vel fuisse, vel fore, & sic capitur hic. Vnde pōnem eius ꝙ significatur per propōnem cōtingentem vel possibilem, nullū sequitur impossibile.

Vtrū ex possibili sequatur impossibile.

SECVNDO sciendum, quod circa textum incidūt aliquę difficultates. ¶ Prima, an ex possibili sequatur impossibile. Et videtur quod sic, quia bene sequitur omnis ꝓpositio est affirmatiua, ergo nulla est negatiua, & tamen antecedens est possibile, & consequens impossibile, quia F quandocunq; ponetur semper significatur aliter esse, q̄ sit. ¶ Item bene sequitur, in istam partem continuū pōt diuidi & in istam partem, & sic de alijs, ergo in omnem partē continuum potest diuidi, & tñ antecedēs est possibile, & consequens impossibile, igitur ¶ Itē bene sequitur, heri fuisti extra ciuitatem, ergo tunc nō fuisti intra ciuitatem, posito ꝙ heri non fueris extra ciuitatem, sed in ciuitate, antecedens est possibile & cōsequens impossibile, cū sit vna propō de præterito falsa, cuius contradictoria est necessaria, puta ista ego fui heri intra ciuitatem, cum omnis propō de ꝑterito vera sit necessaria. Itē bene sequitur, nulla propositio est vera, ergo chimera est, cum oppositū consequentis nō potest stare in veritate cum antecedēnte, & tñ antecedens est possibile, & consequens impossibile, igit. ¶ In oppositū est philosophus in textu. Et posset probari ratione. nam si añs sit possibile, & cōsequens impossibile, poterit ita eē sicut per cōsequens significat, dato ꝙ nō ita sit sicut ꝑ cōsequēs significatur ꝙ est impossibile in bona cōsequētia, ideo rñdetur ad rationes. ¶ Ad primā dr̄ ꝙ licet consequens sit falsum cum sit propō falsificans seipsā, tñ nō est impossibile. Alij dñt & melius ꝙ ꝓprie nō seqtur, quia argueret ab vna hypotetica copulatiua ad aliā copulatiuā, qa ꝓpōnes falsificātes seipsas sūt hypoteticæ copulatiuę, vel saltē sunt ꝓpōnes plures. Ad scd̄am dr̄ ꝙ licet oēs illæ singulares sint possibiles, tñ sunt incōpossibiles adinuicem, ideo copulatiua cōposita ex ipsis est impossibilis. Et per hoc H hr̄, ꝙ ad hoc ꝙ propō vniuersalis de possibili sit vera nō sufficit oēs partes eius eē veras, sed requiritur ꝙ sint compossibiles. Dicunt tamen aliqui ꝙ sufficit ꝙ ille singulares seorsum sint possibiles, ideo ad ponendū ꝓpositionem vniuersalem de possibili in esse sufficit, quod ponatur inesse per singulares sumptas sine cōiūnctione melius tñ est ꝙ ponatur inesse per singulares compossibiles adinuicē. Vnde ad ponendum aliquas propositiones inesse ponuntur aliquæ regulæ. ¶ Prima, quando alicuius propositionis subiectum & prædicatum repugnāt, tunc debet mutari subiectū in hoc pronomen hoc, vt album pōt esse nigrum, ponitur sic ineē, hoc est nigrum, meretris erit virgo, hoc erit virgo, & sic de alijs. Etiam quando

E do ponitur aliqua determinatio repugnās illi de præsenti debet remoueri, vt ego bibam cras sic ponitur in esse, ego bibo, & ista, sine pedibus homo potest ambulare, ponitur sic, homo ambulat. Etiam propositio de copulato debet poni per partes sumptas sine coniunctione, vt Adam & Noe fuerunt, sic ponitur inesse; Adā est Noe est. ¶ Ad aliam dicitur ꝙ proprie consequentia non valet, cum antecedens in aliquo casu potest esse verum consequente existente falso, vt si Deus faceret hominem in diuersis locis. ¶ Ad aliam dicitur, quod licet consequens non possit stare in veritate cum antecedente, hoc tamen non sufficit ad bonam consenquentiam, sed requiritur ꝙ repugnet antecedenti. Et si dicatur, antecedens F non potest esse verum sine consequēte, igitur. Respondeo, ꝙ hoc non sufficit ad bonam consequentiam, sed requiritur ꝙ qualitercunque per antecedens significatur esse impossibile est esse quin ita sit, sicut per consequens significatur.

Quō fiūt syllog. ex ppōnib' de vero, & falso. TERTIO sciendum, quod proprie ex propositionibus de vero & falso non fiunt aliter syllogismi quā ex illis de inesse saltem ex illis de vero, vnde ista propositio, omnem hominem verum est esse animal potest habere istum sensum talis propositio, omnis homo est animal est vera & sensus compositus. Si autem sumatur significatiuè, tunc sensus est, omnis hō est animal. Similiter de ista, hominem falsum est esse animal, talis propositio, homo est animal est falsa, vel nullus homo est animal. Ex quo sequitur quod idē significatur G per istam hominem verum est esse animal, & per istam homo est animal, & per istam hominē falsum est esse animal, & per istam nullus homo est animal. Et sic patet ꝙ reducēdo istas de vero & falso ad illas de inesse simpliciter syllogizādum est ex ipsis. Sed restat dicere de scito, opinato, & imaginato, vnde ad omnem propositionem de scito cum ista implicatione quod est sine affirmatione vel negatione, ad propontionem de inesse est bona consequentia, vt bene sequitur, omne quod est b scio esse a, ergo omne b est a, vnde iste terminus scio, ampliat subiectū ad supponendum non solum pro p̄sentibus, sed etiam pro prçteritis & futuris. Et ideo si non ponatur ly ꝙ est, non valet consequentia, vnde dato ꝙ Deus nunc nihil crearet, tamē H ista est vera, omne creans nunc non scio esse Deum, & tamen ista esset falsa omne creans est Deus, ideo non sequitur, ꝙ si ego sciam omnem hominem esse coloratum, ꝙ omnem hominem sciam esse coloratum, sequitur, enim ꝙ omnē hominem, siue mortuum, siue generandum scio esse coloratū. Et ideo magna est differentia inter istas duas propositiones scio omnem numerum denariorū existentium in bursa tua esse parem, & omnem numerum denariorum existentium bursa tua scio esse parē. Ex istis sequitur, ꝙ in qualibet figura ex ambabus de scito fit bonus syllogismus dummodo caueatur ne varietur appellatio, quia appellat prædicatum secundum suam propriam

rationem

A rationē. Sed de opinato non possunt fieri boni syllogismi. Nam pono casum, ꝙ ego videam vnum lapidem a longè, & opinor eum esse animal, & cum hoc ego opinor omnem lapidem esse inanimatum, tunc ex vero sequitur falsum, sic arguendo, hunc lapidem opinor esse inanimatum, & hunc lapidem opinor esse animal, ergo animal opinor esse inanimatum.

QVARTO sciendum, ꝙ circa textum incidūt aliquæ paruæ difficultates. ¶ Prima, vtrū a propositione de inesse ad propositionē de contingenti valeat consequentia. Rñdetur, ꝙ à propositione de inesse indefinita particulari, vel singulari ad vnā de contingenti particularē indefinitam, vel singularem est bona consequentia, vt bene sequitur, hō est albus, ergo hominem contingit esse album, sed ab vniuersali ad vniuesalem, non valet consequentia, quia argueretur à minus amplo ad magis amplum cum distributione magis ampli, etiā ex vero sequeret̄ falsum, sicut dictū est superius est vl'i de inesse ad vl'em de possibili, vt nō sequit̄, oē albū est equus, dato ꝙ nihil sit albū nisi equus, ergo oē albū cōtingit esse equū, qa consequēs est falsum, cū sensus sit, oē qd pōt esse albū cōtingit esse equū. ¶ Alia difficultas, vtrū hominē esse sit vnū contingēs. Et vr̄ ꝙ non qa non pōt non esse, igitur. Antecedēs patet, qa posset nōn esse qñ est vel quando nō est, non qñ est, quia si aliquid qñ est potest non esse, ergo qñ aliquid potest esse, potest non esse, ergo aliquid simul & semel potest esse & non esse.

Qño valet consequētia a propōne de inesse ad ppōnē de cōtingenti.

B

Hominē esse, an sit cōtingens.

C Dñt aliqui concedēdo totū argm̄ in sensu diuiso, sed non in sensu cōposito. Dñt tñ aliqui, ꝙ non sequitur aliquid simul & semel potest esse & non esse, quia signetur illud tale & demonstretur, & demonstrato sic arguitur, hoc potest esse & non esse, ergo ista esse possibilis, hoc est & non est. Patet consequentia, quia quælibet singularis cuius subiectū est nomen propriū aut pronomē demonstratiuū si est vera, habet aliquā de inesse possibilē. Et isti dñt ꝙ non sequitur, qñ aliquid pōt esse, pōt non esse, ergo aliquid simul, & semel pōt esse, & non esse, sed bene sequitur cōclusio, aliquid simul potest esse, & non esse. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum.

D DVBITATVR primo. Vtrum propō de cōtingēti ad vtrūlibet possit cōuerti in oppositam qualitatē. ¶ Et arguitur primo ꝙ nō, qa nō sequitur chimerā cōtingit non esse, ergo chimeram contingit esse. ¶ Secūdo sic: Non sequitur nullum hominē contingit esse albū, ergo oēm hominē cōtingit esse albū igit̄. ¶ Tertio sic, ex negatiua nunq̄ sequit̄ affirmatiua formaliter, igit̄ ista cōsequētia nō valet, hominē cōtingit nō currere. ergo hominē cōtingit currere. Nā negatiua hēt duas causas veritatis, & affirmatiua habet tm̄ vnā cām veritatis. ¶ Quarto sic: Vnū oppositorū nō infert reliquū, sed ista opponunt̄ omnē chimerā contingit non esse, omnē chimerā contingit esse, igitur. ¶ Quinto sic arguendo: Omnē hominē contingit esse albū, ergo oēm hominē cōtingit nō esse al

Arti. 2.

Vtrū propō de cōtingenti ad vtrumlibet conuertat̄ in oppositā qualitatem.

E bum, arguitur a non distributo ad distributum, ergo consequentia nō est bona. ¶In oppositum est philosophus in textu. Pro cuius rñsione supponit primo, ꝙ propões de contingēti spāliter capto cōpositæ quo ad se totas eodē mō conuertunt, sicut illæ de inesse, sed quo ad dictū non eodē mō conuertuntur, sicut ille de inesse. Nā illæ propões quarū dicta possunt cōuerti simpliciter et̄ cōuertuntur simpliciter posita constantia propositionis, pro qua dictū consequentis supponit, & tenet ista consequentia per istam regulā: Sicut vnū conuertibilium est cōtingens ita & reliquum, sed propositiones de contingenti, quarum dicta non conuertuntur simpliciter, non conuertunt in terminos quo ad dictum, qa non oportet si antecedens sit contingens ꝙ consequens sit contingens, ideo non sequitur omne existens esse Deū est contingens, & hæc propositio Deus est existens est, ergo Deum esse existentem est contingens, cum antecedēs sit verum & cōsequēs falsum. Vnde tales propositiones compositæ non conuertuntur in oppositā qualitatē, vt non sequit, oē exns esse Deū est cōtingens, ergo nullum existēs esse Deū est cōtingens. Sed diuisæ de contingēti specialiter capto conuertunt in oppositā qualitatē, dū modo caueatur ꝙ in tali conuersione modus similiter se habeat in conuertente & conuersa, vt si vna negatio, non præponatur modo nec etiā in altera, sed verbum debet se habere dissimiliter, ita ꝙ in vna debet īmediatè præponi negatio & in alia non, vt Deus contingenter est creās, G ergo Deus cōtingenter nō est creās, similiter nullū creans contingenter est Deus, ergo nullum creans contingenter non est Deus. Vnde cōuersio in oppositam qualitatem, est duarū propositionum cathegoricarū diuisarū de cōtingenti ad vtrūlibet vtroque termino participantium eodē ordine oppositarū qualitatū, in quibus modus similiter se habet, vnius ad alterā formalis cōsequētia. ¶Sed q̄reret aliquis, vtrū tales propões diuisæ de cōtingenti specialiter capto conuertantur in terminis. Rñdetur, ꝙ vl̄is negatiua de contingenti, in qua modus non negatur non conuertitur in terminis, vt satis probat Arist. Etiam vl̄is affirmatiua, & particularis affirmatiua nō cōuertūtur in terminis, cū ad affirmatiuā sequatur negatiua, & ecōtra. Similiter vniuersalis negatiua de contingenti in H qua modus negatur, non conuertit in terminis, quia non sequitur omne creās non contingenter est Deus, ergo oīs Deus non contingenter est creās, cū antecedens sit verū & cōsequēs falsum, igitur. Ad rōnēs. ¶ Ad primā negatur antecedens, ꝙ non sequatur, quia sicut vna est falsa ita, & alia. ¶Ad secundā dr̄, ꝙ non bene arguitur, quia modus nō se habet vniformiter. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ ad negatiuam non sequatur affirmatiua formaliter, tn̄ bene materialiter, & hoc quando negatiua & affirmatiua cōuertibiliter se habēt. ¶Et sīr dicat ad quartā & ad quintam.

DVBITATVR secundo. Vtrū ex ambabus de contingenti, vel altera

Qūo fiant syl log. ex ā

tera

babus de cõtingẽti, vel altera de cõtingenti, vel altera de necessario, vel de inesse.

A tera de contingẽti & altera de inesse, vel altera de necessario fiat bonus syllogismus in prima figura. ¶ Pro cuius responsione supponitur, primo, quòd ex ambabus de contingẽti compositis, attendendo qualitatẽ & quantitatẽ ex parte totius propositionis valet syllogismus, sed non attendendo ex parte dicti. Prima pars patet, quia nullibi reperitur instantia, secũda patet, q̃a non sequit̃ esse currẽs esse asinũ est cõtingens, & omnem hominẽ esse currentẽ est cõtingens, ergo omnem hominẽ esse asinũ est contingens, cũ præmissæ sint veræ & conclusio falsa Sed ex ambabus diuisis de contingenti valet syllogismus ad inferendum conclusionem de contingenti specialiter capto & directè concludendo, vt patet inducẽdo in omnibus modis. Et dr̃ notãter directè concludendo, nã indirectè non sequeret̃, vt non sequit̃ omne albũ contingit esse coloratũ, omnẽ hominẽ cõtingit esse album, ergo omne coloratum contingit esse hominẽ. Etiam tales propositiones de cõtingenti specialiter capto non conuertunt̃ in terminis, iõ non oportet, ꝙ cõcludat̃ indirectè. ¶ Supponitur secũdo, ꝙ in quolibet mõ primæ figuræ maiore de cõtingenti diuisa & minore de inesse, sequit̃ cõclusio diuisa de cõtingẽti specialiter capto directè cõcludẽdo, sed maiore de inesse & minore de cõtingẽti non valet cõsequẽtia ad inferendũ conclusionẽ de contingenti specialiter capto, sed bene ad inferendum conclusionem de contingenti possibili, dũmodo illa de inesse sit

B (margin letter at "nem de contingenti specialiter capto")

de inesse simpliciter, & hoc vr̃ velle Arist. quod tñ forte non verum, vt non sequitur nullũ creans est Deus, & omnis essentia diuina contingenter est creans, ergo omnis essentia diuina cõtingenter nõ est Deus, cum præmissæ sint veræ & cõclusio falsa, siue capiatur cõtingens generaliter, siue specialiter. Videtur etiã sibi cõtra dicere, quia dicit ꝙ illa de inesse debet de inesse simpliciter, & postea exemplificat per istam nullũ intelligens est coruus, ideo videtur ibi solum loqui disputatiuè. ¶ Tertio supponitur, ꝙ maiore de contingenti, & minore de necessario sequit̃ cõclusio de contingenti in prima figura, & hoc de cõtingenti spãliter capto, sed maiore de necessario & minore de cõtingenti sequitur cõclusio de contingenti possibili & aliqñ cõclusio de inesse, sed qñ sequitur conclusio de inesse, tunc est syllogismus imperfectus, qui non regulat̃ per dici de oĩ, sed quia conclusio non est similis alicui præmissarũ, modo oportet semper conclusionem saltem de inesse esse similem alicui præmissarum, & hoc in qualitate sed non in quãtitate, quia in Darapti conclusio est particularis, & tñ nulla præmissarũ est particularis. ¶ Quarto supponit̃, ꝙ ex ambabus de cõtingenti cõpositis in secũda figura attendendo qualitatẽ & quantitatẽ ex parte dicti simul ex ambabus de cõtingenti diuisis, in q̃bus modus nõ negat̃, nõ valet syllogismus in secunda figura, sed bene ex ambabus diuisis, in quibus modis negat̃. ¶ Quinto supponit̃ ꝙ ex vna de cõtingenti & alte-

C (margin letter beside "de inesse simpliciter")

D (margin letter beside "de cõtingenti sequitur cõclusio de")

E ra de inefse, siue negatiua fuerit de inefse, siue de contingenti, nó valet syllogifmus gratia formæ in fecūda figura, exemplum qñ negatiua est de cōtingenti, vt non fequitur, ois hō cōtingenter nō est albus, ois asinus est albus, ergo ois asinus contingenter non est homo, cum præmisfæ sint veræ & cōclufio falfa. Exemplū qñ negatiua est de inefse, vt non fequit nullus hō est currens, omnis asinus contingēter est currens, ergo omnis afinus contingenter non est hō. Si tñ illa de inefse efset de inefse simpliciter forsan valeret consequētia, ideo qñ dicit philofophus in textu ꝙ negatiua de inefse & alia de cōtingenti valet syllogifmus, hoc femper debet intelligi gratia materiæ.

F ¶Supponitur fexto, ꝙ in fecunda figura vniuerfali negatiua exiftente de necefsario & affirmatiua de cōtingenti diuifis, fequitur conclufio de contingenti large capto, & etiam de inefse, fed nō alio modo videtur fequi gratia formæ.

Qño valet syllogifmus in tertia figura, ex ambab⁹ de cōtingenti, & alia de inefse & necefse, &c.

Dubitatur tertio. Vtrum ex ambabus de cōtingēti vel vna de contingenti, & alia de inefse, vel de necefsario valeat syllogifmus in tertia figura. ¶Pro cuius folutione fupponit primo ꝙ ex ambabus de cōtingenti diuifis in tertia figura valet syllogifmus, nec est dabilis inftantia. ¶Secūdo fupponit, ꝙ maiore de cōtingēti & minore de inefse valet syllogifmus ad inferendū conclufionē de cōtingenti fpecialiter capto, & qñ maior est de inefse fimpliciter & minor de contingenti valet fyllogifmus ad inferendū cōclufionē de cōtingenti poſsibili, quia non reperit G instantia, & reducunt ad primā figurā per conuerfionem, demptis Bocardo & Difamis, qui reducuntur per impofsibile & per syllogifmū expofitorium. ¶Tertio fupponit ꝙ in quolibet modo tertiæ figuræ maiore diuifa de cōtingenti fpāliter capto & minore diuifa de cōtingenti fpāliter capto, fequit cōclufio diuifa de cōtingēti fpāliter capto, qa nō est reperibilis inftātia. Et reducunt tales fyllogifmi p fyllogifmū expofitoriū & p ipofsibile, fed qñ pmifsæ, q̃ debet conuerti est necefsario, tūc poteſt reduci p cōuerfionē. Sed qñ maior est de necefsario & minor de cōtingēti fequit cōclufio de necefsario qa non est dabilis inftātia. Et hæc de fecūdo articulo. Quātū ad tertiū fit. H

Arti. 3.

Conclvsio refponfalis ad quæfitum: Diffinitio contingentis & regulæ de formatione fyllogifmorum ex ambabus vel altera de cōtingenti de inefse vel necefsario funt a philofopho fufficiēter afsignatę. Ad rationes ante oppofitū. ¶ Ad primā patet folutio, quia ibi diffinitur contingens, quod est propofitio & non primæ intentionaliter. ¶Ad fecundā dicitur ꝙ bene fequit, fed maior est falfa, quia fenfus eſt, oē quod poteſt efse albū, poteſt efse homo. ¶Ad tertiā & quartā patet folutio ex dictis. ¶Ad quintam dicitur, ꝙ ibi arguit in cōpofitis ex parte dicti iō nō valet. Etiam ficut conclufio est falfa, ita & altera præmifsarum.

Syllogifmi quo refoluuntur.

Qvoniam *igitur qui in his figuris funt fyllogifmi, perficiuntur*

A *tur per eos, qui in prima figura sunt vniuersales syllogismos.*

ISTE EST quintus tractatus huius libri, in quo docet philosophus resoluere syllogismum in sua principia. Et diuiditur in quatuor capitula. ¶In primo probat hãc conclusioné ꝙ omnis syllogismus fit in aliqua triũ figurarũ, sic, oĩs syllogismus affirmatiuus, negatiuus, vniuersalis, particularis, ostensiuus & hypothesi fit in aliqua triũ figurarũ, sed omnis syllogismus est huiusmodi, igitur. Maiorem declarat in syllogismo ostensiuo, sic in oi syllogismo ostensiuo ostenditur aliquod prædicatum de aliquo subiecto in conclusione per aliquod medium sumptũ in præmissis, vel ergo illud medium B subijcit̃ in vna & ṗdicatur in alia ṗmissarũ, & sic est prima figura, vel ṗdicatur in vtraque, & sic est in secũda, vel subijcit̃ in vtraq;, & sic est in tertia figura, & si aliquo aliorũ modorum fiat, præmissæ erũt impertinentes, ergo oĩs syllogismus ostensiuus est in aliqua trium figurarum. Declarat consequenter in syllogismo ex hypothesi. & primo in syllogismo ad ĩpossibile, sic, oĩs syllogismus ostẽsiuus est in aliqua triũ figurarũ, sed syllogismus ad ĩpossibile ꝑm aliquẽ sui ꝓcessum est osñsiuus, ergo est in aliqua triũ figurarũ. Minor probat̃ primo in syllogismo ad ĩpossibile, sic, sicut se hẽt diameter ad symetrũ, ita abũdãs ad ꝑfectum, sed diameter est symeter vt supponitur, ergo abũdãs est ꝑfectũ. Deinde declarat ĩ syllogismo à trãssumpto, nã iste syllogismus quo ad primum C sui ꝓcessum est ostẽsiuus, ergo oportet ipsum fieri in aliqua triũ figurarũ. Ex quibus infert philosophus ꝙ omnis syllogismus fit in aliqua triũ figurarum.

AMPLIVS *autem in omni syllogismo oportet aliquem terminorum prædicatiuum esse & vniuersalem. Sine vniuersali.n. aut non erit syllogismus.*

ISTVD EST ꝑm capitulũ huius tract. in quo ꝓbat philosophus, ꝙ in quolibet syllogismo necesse ẽ aliqua ṗmissarũ esse vlem & aliqua affirmatiuã, & primo ꝓbat primam partẽ, q̃a si alicuius syllogismi nulla ṗmissarũ esset vl̃is, sequeret̃ aliquod D istorũ incõueniẽtiũ. s. vel ꝙ nõ oñderet̃ ꝓpositũ, vel ꝙ fieret petitio principij. hoc ꝓbat duobus exẽplis, primũ est morale, vt si q̃s velit ꝓbare ꝙ musica voluptas est studiosa, & arguat sic, voluptas est studiosa, musica voluptas est voluptas, ergo musica voluptas est studiosa, vel ergo accipiebat̃ in maiore voluptas ꝓ musica voluptate, & sic est petitio principij, vel ꝓ aliqua alia voluptate, & sic nõ ostẽdit̃ ꝓpositũ, & ꝑ cõsequẽs nõ valet syllogismus. Aliud est exẽplũ mathematicũ, & est tale, anguli cõstituti supra circũferentiã semicirculi sunt æquales, sed anguli æquicruri sunt huiusmodi, ergo anguli ęquicruri sunt æquales, aut ergo anguli cõstituti accipiũtur ꝓ angulis æquicruris, & sic est petitio principij, vel ꝓ alijs angulis, & sic nõ ostẽdit̃ propositũ. Et ꝙ ex puris negatiuis nihil

E sequaẽ, probat, q̃a dabiles sunt termini in q̃bus oĩ & in quibus nulli. Ex illis infert duo corollaria. ¶ Primũ. vl'e non syllogizatur nisi ex præmissis vl'ibus, ideo si cõclusio sit vl'is, oportet ambas præmissas esse vl'es. ¶ Secundum corollarium, in omni syllogismo oportet cõclusionẽ esse similem alicui præmissarum.

Tres termini syllogismorum.

PALAM *autẽ & quoniã oĩs demonstratio erit per tres terminos et non possibiles nisi per alia, & alia eadem conclusio fiat.*

ISTVD EST tertium capitulum, in quo ostendit quòd in omni syllogismo sunt tres termini & duæ propositiones. Primam partem probat, quia in conclusione sunt tantũ F duo termini, sed ad inferendũ duos terminos in cõclusione sufficit vnus terminus, quia si sumerentur plures termini, non esset iam vnus syllogismus, immo alter terminus superflueret. secundam partẽ probat, puta q̃ in syllogismo sint tantũ duæ propositiones, quia ex tribus terminis non fiunt nisi duæ propositiones partim conuenientes & partim differentes, igitur in syllogismo sunt tantũ duę ꝓpositiones. ¶ Ex quo infert, q̃ numerus propositionum in syllogismo est perfectus, quia est numerus par, sed numerus terminorum est numerus imperfectus, q̃a est numerus impar, cũ in syllogismo sunt tres termini & duæ propositiones.

QVONIAM *autem habemus de quibus syllogismi, & quales in vnaquaq; figura, & q̃ modis monstratur manifestum nobis est, & qua propõ difficile & quæ facile argumentabilis est.* G

ISTVD EST quartum capitulum huius tractatus, in quo ex præcedentibus infert quæ propositio est facilis ad concludendum & quę difficilis, dicens, quòd illa quæ in pluribus figuris & modis potest concludi est facilis, & illa quæ in pluribus modis & figuris non otpest concludi est difficilis, & cũ vniuersalis affirmatiua tantum concludatur in vna figura & in vno modo, sequitur quód est magis dificilis ad concludendum, & cum particularis negatiua concludatur in pluribus figuris, puta in tribus & pluribus modis, sequitur q̃ est magis facilis ad H cõcludendum, & per oppositum magis difficilis ad destruendum, & vniuersalis affirmatiua magis facilis ad destruendum. ¶ Ex quo infert q̃ facilius est construere particularia q̃ vniuersalia, & difficilis est destruere particulare quàm vniuersale. Ex quo infert quòd facilius est destruere quàm constituere.

QVOMODO *autem idonei erimus semper syllogizare ad propositum & per quam viam sumemus, quæ circa vnumquodque sunt principia, nunc iam dicendum.*

ISTE EST sextus tractatus, in quo docet inuenire mediũ ad syllogizandum vnamquanq; conclusionẽ. Et diuidiẽ i tria capitula. ¶ In primo ponit talẽ conclusionẽ, tradẽda

est

A est ars per quam erimus prompti ad syllogizandū vnāquāq; conclusionē .i. per quam sciemus inuenire media ad syllogizandum vnamquanq; conclusionem.¶Secundo ponit talē diuisionē: entium quædam de nullo prędicantur vt indiuidua, vt sortes & Plato, nisi fm accidens, vt album istud est Socrates, quædā quę de pluribus prędicantur, vt genera & spēs, quædam de alijs prædicantur, & nulla de ipsis, supple prædicatione directa, vt sunt transcendentia.¶ Secunda diuisio, eorum quæ prædicantur quædā prædicantur essentialiter, vt superiora de inferioribus, & quædā accidentaliter, vt album nigrum. Deinde ponit talem considerationem, B ad inueniendum medium oportet aspicere ad diffinitiones & conuertibilia terminorum: deinde ad antecedentia consequentia & extranea terminorū conclusionis. Ex quo infert, ꝙ quanto aliquis magis abundat antecedentibus consequentibus & extraneis: tñ magis erit promptus ad inueniendū mediū.¶ Consequēter ponit alias cōsiderationes speciales: quarum prima est, sumendo consequēs ad aliquem terminū debemus sumere tale quod sit consequens ad totū ipsum terminū.i. ꝙ prædicetur de eo vl'iter, similiter sumendum est antecedens quod vniuersaliter antecedat.¶Secūda cōsideratio, signum vniuersale non est apponendū consequēti.i. prædicato, sed antecedēti, i. subiecto, quia talis propositio esset falsa si esset affirmatiua, & prædicatū haberet plura supposita, dūmodo subiectum non supponeret confusè tantum, vt homo est omne animal, quę C est falsa.¶Tertia consideratio, si velimus sumere consequēs subiecti, nō debemus sumere consequens pdicati, licet quicquid sequat ad prædicatū sequatur ad subiectū.¶Ex qua cōsideratione elicitur talis auctoritas. Quidquid sequit ad cōsequēs bonæ consequētię, sequitur ad eius antecedēs.¶Quarta cōsideratio, si velimus sumere extraneū, dēt sumi tale extraneū quod sit propriū vni termino cōclusionis, & cum hoc maxime extraneū alteri.¶Quinta consideratio, si velimus sumere antecedēs prędicati nō debemus sumere añs subiecti, licet quicquid sit añs añtis, sit antecedēs cōsequētis.¶Ex quo sumitur talis auctoritas. Quidquid antecedit D ad añs antecedit ad cōsequēs.¶Sexta consideratio, non oportet sumere illa quæ semper consequuntur: neq; sumēda sunt consequentia quæ consequuntur ad oīa, vt sunt transcēdētia, quia ex talibus argueretur ex puris affirmatiuis in secunda figura. ¶Consequēter docet alias cōsiderationes ad inueniendū mediū specialiori mō.¶Prima, ad syllogizādum vniuersalem affirmatiuā, sumēdum est medium quod est antecedēs ad pdicatum conclusionis & consequens ad subiectū eiusdem, & fit dispositio primi modi primę figuræ, & designatur per istam dictionem Secana. ¶Secunda consideratio, ad concludendum particularem affirmatiuā sumendū est medium quod est antecedens ad vtrūque scilicet tam ad subiectum quam ad prędicatum conclusionis, & deseruit pro Darapti,

E Datisi & Disamis. In Darij debet sumi sicut in Barbara, & signatur hic cõsideratio p istam dictiõnẽ Cageti. ¶ Tertia consideratio: ad syllogizandum vlem negatiuam sumendũ est medium quod est consequẽs ad subiectum extraneum ad prædicatũ conclusionis, & hoc in Celarent Ferio & Cæsare, & designantur p hãc dictionem Dafenes, vel sumẽdũ est medium quod est extraneum subiecto conclusionis & consequens ad p̃dicatum eiusdem, & hoc in Camestres & Baroco, & designatur p hanc dictionẽ Hebare. ¶ Quarta consideratio, ad syllogizandum particularẽ negatiuam sumẽdum est mediũ quod est antecedẽs ad subiectũ, ex-
F traneũ ad prædicatum cõclusionis, & hoc in Felapton Bocardo & Ferison, & designatur per hanc dictionẽ Gedaco. ¶ Quinta consideratio ad concludẽdum indirecte particularẽ affirmatiuam sumẽdum est mediũ quod sit antecedẽs ad subiectũ & cõsequens ad prędicatum, & designatᵉ per hanc dictionem Gebali. ¶ Consequenter declarat istas considerationes per exempla. Et primo ponit aliquas literas quæ sunt istę.a.b.c. d.e.f.g.h. ¶ Vnde hęc litera a qñ ponitur in fine alicuius dictionis, significat qualis, & quãta sit conclusio inferenda, puta ꝙ sit vniuersalis affirmatiua. ¶ Et per e vniuersalis negatiua. ¶ Per i particularis affirmatiua. ¶ Per o particularis negatiua. ¶ Sed quando.a. &, e. ponuntur in duabus primis syllabis, dant intelligere subiectum, & prędicatum conclusionis, per e subiectum, & per a p̃dicatum, & sumuntur cum alijs con- G sonantibus, vt a, cum istis tribus b, c, d. ¶ Quãdo ponitur b denotatur, ꝙ medium debet esse cõsequens respectu prędicati. ¶ Et quando ponitur c denotatur ꝙ debet esse antecedens ad prędicatum. ¶ Et quando ponitur d, ꝙ sit extraneum respectu prædicati. ¶ Similiter hęc litera e ponitur cum tribus consonantibus, f. f.g.h. ¶ Per f, denotatur, ꝙ medium debet esse consequens ad subiectum conclusionis. ¶ Per g, quod sit antecedens. ¶ Per h, ꝙ sit extraneum respectu subiecti conclusionis. Deinde ponit alias considerationes medij quæ sunt inutiles. ¶ Quarum prima est, si medium sit consequens ad ambas extremitates, & signatur per hanc dictionem Febas per quam si- H gnatur argui ex puris affirmatiuis in secunda figura. ¶ Secunda consideratio, si medium sit antecedẽs ad prædicatum, extraneum ad subiectum, & signatur per hanc dictionẽ, Hecas, per quam argueretur minore negatiua in prima figura. ¶ Tertia consideratio, quãdo est extraneum vtrique extremitati; & signatur per hanc dictionem, Hedas, per quam argueretur ex puris negatiuis in qualibet figura. ¶ Vt ars inueniendi medium cunctis sit facilis plana, atque perspicua, ad manifestationem ponitur sequens figura, quæ communiter propter eius apparentem difficultatem pons asinorum dicitur. licet intellectis dictis in hoc passu omnibus possit esse familiaris, ad intellecta.

Non

A *Non pergent asini per pontem sint nisi canti*
Pontem vel caueant: praetereundo cadent
Impedit hic oculos sensus firmat dat & altos
In dotis saltus est sibi nulla salus

Pons

Horret equus talem validus certe titubantem C
Dum graditur cernens sit licet ire potens
Non igitur rursum dico veniant asinorum
Qui sed eos retro nunc remanere volo.

Asinorum.

¶ Asinus pergens
Mutat ab omni dum pons eo parte tremit
Et nunc vadam, labar cum cito regrediar

¶ Asinus cadens
Heu me quid faciã ruo nec pbet mihi quisquã
Auxilium, monitor qua dedit experior.

Eodem autẽ modo se habent, & qui ad impossibile deducunt syllogismis ostensiuis.

ISTVD est secundum capitulũ huius tractatus, in quo ostendit prædictam artem inueniendi mediũ esse sufficiẽtem ad omnẽ syllogismũ, & primo probat quo ad syllogismũ ad impossibile, quia ipsa est generalis ad oẽm syllogismũ ostensiuũ: ergo ad oẽm syllogismũ ad impossibile, quia eadem conclusio ostensa per syllogismũ ostensiuũ ex eisdem terminis ostenditur per syllogismũ ad impossibile, vt probat in cõclusione particulari affirmatiua & vniuersali negatiua, vt si hęc conclusio, nullum e est a fuerit syllogizata in Camestres per mediũ b h, sic arguendo, oẽ a est b h, nullum e est b h, ergo nullũ e est, a talis autẽ conclusio per eosdẽ terminos syllogizatur per impossibile capiendo contradictoriam conclusionis cum maiore ad inferendũ oppositum minoris, & faciẽdo oẽs processus qui requiruntur ad syllogismum ad impossibile, & tunc in vltimo talis conclusio erit syllogizata, & procedit syllogismus ex impossibili semper ex vna falsa ad concludendum vnam falsam, ideo vocatur syllogismus mendacij. ¶ Consequẽter probat dictam artem esse generalẽ ad alios syllogismos ex hypothesi, sicut sunt syllogismi a trãsumpto, & secũdum qualitatem in subiectis, quia eodem modo inuenitur mediũ in ipsis sicut in syllogismis ostensiuis. Est tamen differentia, quia in syllogismo a transumpto non sumitur consequentia antecedentia & extranea terminorum, ideo talis syllogismus non ostendit suam conclusionẽ principalem per hanc artem, sed sumit cõsequẽtia antecedẽtia, & extranea terminorũ conclusionis, ad quã se trãsfert. Similiter syllogismus ẽm qualitatẽ in subiectis sumit mediũ cõuertibile cũ minori extremitate inferens ex maiore vniuersali & minore particulari cõclusionẽ vl'em in tertia figura, vt hic omnis hõ est animal, hõ est risibilis: ergo oẽ risibile est animal. ¶ Cõsequenter dicit istã artem esse generalẽ ad syllogismos compositos ex modalibus vel ex vna de inesse & alia modali, qui sunt ostẽsiui, nam eodem modo sumitur medium, sicut in alijs syllogismis compositis ex ambabus de inesse. ¶ Ex quo infert, ꝙ ista ars est generalis ad oẽm syllogismũ, etiã est generalis ad inueniendum medium circa philosophiã id est circa scientias speculatiuas, & circa artẽ .i. scientias factiuas & circa disciplinã .i. circa sciẽtias morales. ¶ Sed quæreret aliquis vtrum per istam scientiam possit syllogizari principia sciẽtiarũ. Hoc remouet, dicens ꝙ non, quia principia scientiarum cognoscuntur per viam sensus memoriæ & experientiæ, tamẽ ex ipsis principiis potest aliquid syllogizari & aliquid demonstrari.

Quoniã autem diuisio per genera parua quædã particula est dictæ methodi, facile est videre.

An syllo. sit sufficiens ad inueniendum medium.

ISTVD est tertium capitulũ in quo philosophus ostendit ꝙ diuisio .i. syllogismus non est sufficiens ad inuenien-

A inueniendum medium, propter hoc ꝙ non valet ad demonstrandam diffinitionem de diffinito, circa quod ponit tamen conclusionem. Diuisio non valet ad inueniendum medium syllogismi, quia diuisio .i. syllogismus diuisiuus est syllogismus infirmus, eo ꝙ petit principiũ. ¶ Deinde ostendit ꝙ talis syllogismus non est vtilis ad ostendendũ diffinitionẽ de diffinito, quia nullus syllogismus capiens medium communius maiori extremitati syllogizat vlem affirmatiuam, sed syllogismus diuisiuus est huiusmodi: igitur. Secũdo probat quia in syllogismo diuisiuo petitur principium: igitur, & ꝙ capiat mediũ communius maiori extremitati, & ꝙ petat principium probat duobus exemplis sic arguendo, omne animal est mortale vel immortale, homo est animal: ergo homo est mortalis vel immortalis, sed nullus hõ est immortalis, ergò est mortalis, in primo processu medium. s. animal est cõis maiori extremitati finalis conclusionis, & in secundo processu est petitio principij, quia deberet probare, ꝙ nullus hõ est mortalis, & illud assumit tanquã notum. Secundum excẽplũ, omne animal mortale est habens pedes & vel non habens pedes, sed ois hõ est animal mortale: igitur omnis homo est habens pedes, sed non est non habens pedes: igitur est habẽs pedes. ¶ Deinde ostendit diuisionem nõ esse vtilem ad syllogizandum accidẽs de subiecto, nec aliquod aliud prædicatum, vt puta genus vel proprium, quia in tali modo arguendi non concluditur propositum, vel petitur principium, nam si quis dubitaret, vtrum diameter sit symeter idest commensurabilis costæ quadrati, & arguitur, omnis lõgitudo est Symetra vel Asymetra, Diameter est longitudo, ergo Diameter est Symetra vel Asymetra, sed non est Symetra: ergo est Asymetra: ibi est petitio principij cum æque ignotum sit Diametrum esse symetram sicut Asymetram. Ex quo infert, quòd per diuisionem non potest syllogizari diffinitio de diffinito. C

An Aristot. sufficienter probarit omnem syllog. esse alicuius figuræ, & an satis tradiderit artem inueniendi medium.

D

QVAERITVR vtrum Aristot. sufficienter docuerit omnem syllogismum esse alicuius figuræ, & sufficienter tradiderit artem inueniendi medium. ¶ Arguitur primo quòd nõ, quia iste est bonus syllogismus, nullum risibile est, homo nullus asinus est risibilis: ergo nullus asinus est homo, & tamen non est in aliqua figura, cum non reducatur ad aliquem modum primæ figuræ. ¶ Secundo sic; Iste est bonus syllogismus, si a est, b. est, sed a est, ergo b est, & tamen non reducitur ad primam figuram: igitur. ¶ Tertio sic: Ista scientia est, scientia resolutoria: ergo ipsa non est inuẽtiua, & per consequens non docet inuenire medium. ¶ Quarto sic: Hęc sciẽtia tractat de resolutione consequentiæ & non cõsequentis: ergo non habet resoluere syllogismum in sua principia

E pia materialia,& p consequens non habet docere artem inueniendi me diū.¶ Quinto sic. In ista sciētia determinatur de syllogismo simpliciter dicto, sed regulæ ibi datæ de inuētione medij nō possunt ad ipsum applicari:igitur. Itē in terminis con uertibilibus nō requirūtur antecedētia nec cōsequētia:igr̄ ista ars non est generalis ad omnes syllogismos. ¶ In oppositum est philosophus in textu. In quęstione erunt tres artic. Quantum ad primum.

Art. I. PRIMO sciēdum, ꝙ duplex est syllogismus.s.cathegoricus,& hypotheticus de quibus alias visum est. Syllo. duplex. ¶ Sed syllogismus cathegoricus adhuc est duplex,quidā est ostēsiuus q.s.ex duabus pręmissis in mō & figura dispositis ostendit suā conclusionē non pręsupposita aliqua hypothesi, vt sunt syllogismi qui fiunt in aliqua triū figurarū.¶ Alius est syllogismus ex hypothesi,qui.s.facta aliqua hypothesi, idest aliqua suppositione ex duabus præmissis infert conclusionem,& est triplex,s. ad impossibile de quo videbitur in secundo huius à transumpto & secundum qualitatem in subiectis.¶ Vnde syllogismus à transumpto est ille in quo aliquis se transfert ad probādū aliquā conclusionem extra principale propositum ex qua mediante concessione vel admissione respondentis finaliter concluditur propositum, vt si quis habeat probare ꝙ anima fortis est immortalis, & faciat talem suppositionē,ꝙ si probauerit aīam Petri esse immortalē,etiā probauerit sufficiēter aīam fortis esse immortalem, F quo admisso à respondente transferat se opponens ad probandum istā anima Petri est immortalis, sic arguendo omne beatū est immortale, anima Petri est beata: ergo aīa Petri est immortalis & p consequens anima fortis est immortalis.¶ Sed syllogismus ſm qualitatem in subiectis dicitur ille cuius medium & minor extremitas sunt termini conuertibiles ratione cuius conuertibilitatis infert conclusio vl'is in tertia figura, vt omnis homo est animal, omnis homo est risibilis:ergo omne risibile est animal. ¶ Vel sic syllogismus ſm qualitatem in subiectis est quando opponens se transfert ad ꝓbandum aliquam cōclusionem quæ est similis qualitatis,veritatis & falsitatis cum cōclusione principali quæ etiam conuenit in subiecto cum conclusione principali: ideo dicitur syllogismus secundum qualitatem in subiectis,quia propō ad quā se trāsfert est similis qualitatis, & simili subiecti cum conclusione probanda. G H

SECVNDO sciendū,ꝙ circa textū incidūt aliquę difficultates. ¶ Prima:an omnis syllogismus diuisiuus generaliter omnis syllogismus sit in aliqua trium figurarū. ¶ Pro cuius solutione supponiť primo ꝙ in quo libet syllogismo diuisiuo sunt duo processus.¶ Primus est syllogisticus in quo capitur diuisiuū ꝓ medio & eius mēbra cōiunctim cū maiore extremitate & vnū suppositū diuisim ꝓ minori extremitate.¶ Sed ꝓ scdo processu sumitur cōclusio ꝑcedentis processus pro prima propōne,& secūda pro negatur alterū mēbrorum diuidentium

An oīs syl'og. sit in aliqua trium figurarū.

A uidentium de illo ſuppoſito, & pro concluſione capitur alterum membrorum de eodem ſuppoſito, vt patet in exemplis textus, & ſic ſyllogiſmus diuiſiuus quoad primũ proceſſum eſt ſyllogiſticus, ſed quo ad ſecundum proceſſum petit principiũ. Et ideo quo ad illum vocatur ſyllogiſmus infirmus. ¶Supponitur ſecũdo, quod dupliciter poteſt intelligi aliquem ſyllogiſmum eſſe in aliqua trium figurarum. Vnomodo proprie & directe, quando, ſcilicet medium & extremitates ſunt totalia extrema ſcilicet ſubiecta vel predicata. Et ſic non omnis ſyllogiſmus eſt in aliqua trium figurarum, vt patet de ſyllogiſmo ex obliquis. Aliomodo im pprie ſiue reductiue, quando ſcilicet
B medium, & extremitates non ſunt totalia extrema, & de hoc iã viſum eſt in principio huius libri. Ex is dr̃ primo ꝙ nullus ſyllogiſmus ex hypotheſi quo ad ſe totum eſt in aliqua trium figurarum, quia in quolibet tali ſunt plures proceſſus quorum vnus eſt ſyllogiſticus, alij ſunt nõ ſyllogiſtici. Dicitur ſecundo, ꝙ omnis ſyllogiſmus cathegoricus oſtẽſiuus eſt proprie vel impropriæ & reducti ue in aliqua trium figurarum. Dicitur tertio, quòd nullus ſyllogiſmus hypoteticus eſt in aliqua trium figurarum: qui in eo non eſt aliquod medium ordinatum ſecundum diſpoſitionem alicuius figuræ. ¶Secunda difficultas: an in omni ſyllogiſmo ſint tantum tres termini & duæ propoſitiones. ¶Arguitur primo quod non: quia in ſyllogiſmo ex oppoſitis non ſunt niſi duo termini: vt patebit in ſecundo huius: igitur. ¶Secũdo ſic: In omni ſyllogiſmo ſunt duæ propoſitiones: ſed in qualibet propoſitione ſunt duo termini: igitur ſunt plures quàm tres. ¶Pro ſolutione ſupponitur, quòd non oportet terminos ex quibus componitur ſyllogiſmus diſtingui vocaliter vel ſecundum ſignificatum: ſed ſufficit ꝙ diſtinguantur officialiter: ita ꝙ tria diſtincta officia exerceant: vnus officiũ medij alter officiũ maioris extremitatis & alter minoris extremitatis. Ex iſto patet, ꝙ licet ĩ ſyllogiſmo ſint ſimplr̃ plures termini q̃ tres, non cõputando copulã pro termino tamen officialiter ſunt tantum tres termini: & per hoc ſoluuntur rationes. C D

TERTIO ſciendum, quòd ad inueniendum medium ad concludẽdum quamlibet propoſitionẽ oportet capere octo literas. ſ. a. b. c. d. e. f. g. h. ¶Vnde per a & e, & etiam per i, & o, quando in fine iſtarum dictionum ponũtur. ſ. Secana, Cageti, &c. denotatur qualis & quanta debet eſſe concluſio concludenda. ¶Per a intelligimus, quòd propoſitio concludenda ſit vniuerſalis affirmatiua. ¶Per e vniuerſalis negatiua. ¶Per i particularis affirmatiua. ¶Per o particularis negatiua. ¶Sed quãdo a & e ponuntur in principio vel medio, per a intelligitur prædicatum: per e ſubiectum. ¶Vnde ex parte de ly a ſe tenent tres literæ. ſ. b. c. d. per b intelligimus conſequens ad prædicatum, per c antecedens ad prædicatũ & per d, extraneũ. ¶Et etiam ex parte de ly a ſe tenẽt tres literæ, ſcilicet f. g. h. per f. intelligimus conſequens ad

Modus inueniendi mediũ in qualibet propõne.

E ad subiectum, per g antecedens per h extraneum: versus.

¶ Prædicat a, b, sequitur, c, præcedat, d, quoque sit extra. Et subditus f, sequitur g, præcedit h, quoque sit extra.

¶ Unde antecadens est terminus ad quē alius terminus sequit, vel de quo alius terminus vr & affirmatiue prædicatur. ¶ Sed consequens est terminus qui sequitur ad alium: vel qui vr & affirmatiue, prędicatur de alio. Sed extraneū est terminus qui non potest subijci neq; prædicari respectu alterius, vere & affirmatiue vt F homo asinus. ¶ Et aduerte, quòd sex dictiones trisyllabarum in versibus sequentibus valent ad inueniēdum medium ad inferendum quamlibet conclusionem; sed dictiones Dissyllabæ valent ad cognoscendum combinationes inutiles; versus.

¶ Fecana Cageti Dasenes Hebare Oedaco Gebali fiunt. Sed non constant Febas Hecas & Edas; vt patet in textu.

An principia omniū scientiarum sint syllogizabilia.

QVARTO sciēdum q circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Prima, vtrū principia omniū scientiarū sint syllogizabilia per artem inueniendi medium tradita a philosopho. ¶ Pro cuius solutione supponitur quòd aliud est positionē esse syllogizabilem & esse syllogizabilē per artem inueniendi medium: quia omnis propositio quæ potest esse conclusio syllogismi alicuius, est syllogizabils, sed solum propositio est syllogizabilis per artem inueniendi mediū cuius subiectū & prædicatum habēt antecedentia & consequentia vel extranea, per quę talis propositio est syllogizabilis. Hoc supposito dicitur, q licet omnia principia scientiarū sint syllogizabilia, cum quælibet propositio possit esse cōclusio syllogismi: tñ ipsa nō sunt syllogizabilia per artem inueniendi mediū, saltem in illa sciētia cuius sunt principia, cum nou habeant mediū q sit ańs vel consequēs altero extremorum. ¶ Secunda difficultas: verū illa regula logicalis quæ habetur in textu sit vera: in qua dicitur: quicquid sequitur ad consequēs bonæ consequentiæ sequitur ad eius antecedens. Et vr q non: quia tunc sequeretur quòd vnum contradictorium sequeretur ad reliquum. vt bene sequeretur, si tantum pater est nō tantum pater est: quia ad istam, tantū pater est sequitur pater est: & ad H istam, pater est: sequitur filius est: & ad istā filius est sequitur non tm̄ pater est: ergo ad istā tm̄ pater est sequitur ista non tm̄ pater est. Rñdeo, q rła logicalis est vera. ¶ Et dico vlterius, q omnis propositio de impossibili potest inferre suum contradictoriū, cum ad impossibile sequat quod libet; ideo dico q bene sequitur tm̄ pr̄ est, ergo non tm̄ pr̄ est: quia antecedēs est impossibile. ¶ Aduerte vlterius, q virtute istius rłæ fit vna cōsequētia quæ vocat de primo ad vltimū, quę est bona trib. cōditionib. obseruatis. ¶ Prima, q cōsequēs primę consequentię sit præcise antecedens secūdæ consequentię nihil mutādo. ¶ Scda, q consequentiæ intermedię sint bonę. ¶ Tertia, q ppōnes sp accipiantur in eodē sensu: ideo nō sequitur

Corollarium.

A tur omnis homo est animal: ergo nō Deus est. Et vltra bene sequitur non Deus est: ergo homo est asinus: ergo de primo ad vltimum bene sequitur, homo est animal: ergo homo est asinus. Dico quòd non sequitur: quia in prima consequentia illa negatio non accipitur infinitanter & in alia neganter. Et hæc de primo arti. Quantum ad secundum.

Art. 2. An dabilis sit ars inueniendi mediū ad syllogizandum cuilibet ꝓpōnem

DVBITATVR primo. Vtrum sit danda ars inueniēdi medium ad syllogizādum quamlibet propositionē. ¶ Arguitur primo ꝙ nō: quia nō est dada ars inueniēdi extremitates: ergo nō est dāda ars inueniendi medium. ¶ Scdo sic: Non est difficile inuenire mediū: ergo non est dāda ars: quia ars & doctrina sunt circa difficilia. Antecedens patet: quia quilibet B terminus respectu cuiuslibet alteri pōt esse mediū: & sic non est difficile inuenire. ¶ Itē ad syllogizandū aliq̄ conclusionē sufficiunt figura & modus: ergo non est danda ars: quia frustra daretur. ¶ In oppositū arguitur ꝑ philosophū in textu. Pro cuius declaratione ponūtur aliquæ rīæ. ¶ Prima: terminus q̄ est antecedēs ad prædicatū conclusionis & cōsequens ad subiectum, est conueniens mediū ad inferēdum vniuersalē affirmatiuam in prima figura: vt ad concludēdum istā omnis homo est substātia capiatur pro medio animal, quod est antecedens ad prædicatū. s. ad substantiā & cōsequens ad subiectū. s. ad hominē: & datur intelligi ista regula per istā dictionem Secana quæ valet ad Barbara & Darij: vt satis patet in textu. Et similiter fiant regulę de alijs dictionibus, puta Cageti, Dafenes, He C bare, Gedaco, & Gebali: de quibus visum est in textu: de dictionib. quæ valent ad combinationes inutiles. s. Febas, Hecas, & Hedas, satis etiā dictum est. ¶ Aduerte tamen ꝙ in ipsis non ponūtur nisi duæ vocales, ad denotandum ꝙ conclusio in illis cōbinationib. inutilib. aliquando pōt esse vniuersalis aliquando particularis: ideo solum ponuntur literæ pro pręmissis; & possunt oēs istæ regulæ videri in quadam figura sub arte inueniendi mediū. ¶ His præmissis rñdetur ad dubium, ꝙ danda est ars inueniendi mediū ad syllogizandū conclusionē ex veris: quia illa ars est danda in isto libro quę facit hoīem prōptū & habilē ad syllogizandū quam- D libet cōclusionē veram, ex veris: sed ista ars est huiusmodi: igitur. Ex quo sequitur, ꝙ non est ista ars generalis ad concludendum quamlibet cōclusionem indifferenter: sed solum veram ex veris. ¶ Ad argumenta dicitur: ad primum concedendo antecedēs, & negando consequētiam: & ad probationē dr̄, ꝙ nō est simile, quia quicunq; habet conclusionē syllogizandam, ille habet extremitates; sed non adhuc habet mediū. ¶ Ad secūdum dr̄, ꝙ valde difficile est inuenire medium ad cōcludendum quamlibet conclusionē verā ex veris; sed in uenire mediū ad quālibet conclusionem siue ex veris, siue ex falsis nō est difficile: & etiam ad sic syllogizandum sufficit modus, & figura.

An in quolibet sylog necessario alte ra præmissarum debeat esse vniuersali.

DVBITATVR secūdo vtrum in quolibet syllogismo necesse sit alteram præmissarum esse vniuersalē,

Et

E ¶ Et videtur quòd non: quia ibi est bonus syllogismus animal est substantia, homo est animal; ergo homo est substantia. Nec solum valet dicere quòd solum tenet gratia materiæ: quia si maior esset vniuersalis esset darij: sed talis particularis equiualet vniuersali: igitur. Nam dicit Ari. primo periherme. quòd particularis in materia naturali æquiualet vniuersali. ¶ Item syllogismus expositorius est bonus syllogismus: & tamen nulla pr̨missarũ est vniuersalis: igitur. ¶ Item dictũ est superius quòd in quinque casibus fit bonus syllogismus ex puris particularib. ¶ Item ad istam animal est substantia, sequitur ista omne animal est substantia: & ad istam homo est animal sequi-
F tur ista omnis homo est animal: & ad illas duas vniuersales gratia formæ, sequitur ista vniuersalis in Barbara omnis homo est substantia: ergo ex illis duabus particularib. gratia, form̨, sequitur illa vniuersalis affirmatiua: quia quicquid sequitur ad consequens bon̨ cõsequentį sequitur ad eius antecedens; sed illæ duæ vniuersales sequuntur ad illas duas particulares: ergo ad illas duas vniuersales gratia form̨ sequitur illa vniuersalis affirmatiua: igitur.

¶ Pro solutione supponit primo vt alias visum est quòd particularis in materia naturali non æquiualet vniuersali in significando: sed solum in inferendo. ¶ Dico vlterius quòd nõ oportet quòd si particularis gratia materiæ inferat vniuersalem ad quã gratia form̨ aliquid sequatur quòd etiam sequatur ad particularem gratia formæ. ¶ Supponitur secundo quòd G nullus syllogismus de medio communi est bonus nisi altera pr̨missarum sit vniuersalis, nisi in quinque casibus superius dictis: vbi ostensum est quòd ex puris particularib. quinque modis fit bonus syllogismus.

¶ Supponitur tertio quòd illa regula logicalis in qua dicit: quòd quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens est bona: sed tamen non oportet quòd si ad consequens alicuius cõsequentiæ sequatur aliquid gratia formæ, quòd illud sequatur ad antecedens illius consequentis gratia formæ: sed sufficit quòd sequatur gratia materiæ vel gratia formæ. Ex per hoc etiam faciliter posset solui dubitatio, puta in quolibet bono syllogismo oportet alterã pr̨missarum esse affirmatiuam: cum di H ctum sit quòd ex puris negatiuis in tribus casib. fit bonus syllogismus.

DVBITATVR tertio. ¶ Vtrũ Diameter sit Asymeter: & quid intelligit philosophus per angulos equcuros. ¶ Pro solutione primæ partis supponitur primo quòd quadratum est figura habens quatuor latera equalia Diameter autem quadrati est linea longissima in quadrato diuidens ipsum in duas partes æquales protensa ab vno Cono ad alium Conum sibi contrarium. Costa quadrati est vna de illis lineis qua clauditur quadratum. Symeter est idem quòd commensurabile costæ. Sed Asymeter est idem quòd incommẽsurabile. Ex quo sequitur quòd Diametrum esse symetrum, nihil aliud est

A est quàm ipsum esse incommensurabilem costæ, & ipsum esse Asymetrum est ipsum esse incommensurabilem costæ. ¶His suppositis dicitur quòd Diameter est incommensurabilis costæ & non commensurabilis, quia tunc, numerus perfectus esset numerus abundās, quòd est falsum, igitur. Vnde numerus perfectus non est nisi numerus par, & numerus abūdans est numerus impar. ¶Pro solutione secundæ partis oportet supponere vnum circulum a cuius centro ad circunferentiam ducantur duæ lineæ rectè quasi duo semidiametri, & ponatur ex parte vnius a, & in extremitate alterius b. Deinde inter extremitates illarum linearum a, & b, ducatur tertia linea quæ faciat triangulum æquicrurum. i. æquarum tibiarum, eo quòd illæ lineæ sunt equales. Hæc autem linea ducta a puncto a ad punctum b, concludens vnam portionem circuli vocatur basis triāguli incisionis, eo quòd diuidit circulum per portiones. ¶ Anguli autem causati ex incidentia basis super circulum ex vtraque parte vocatur Anguli incisionis, & signantur per c, & d. Ex quo patet quòd per Angulos equicruros intelligi philosophus Angulos constitutos ex incidentia duarum linearum rectarum æqualium. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit.

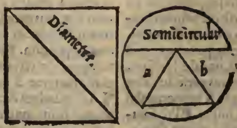
B

Conclusio responsalis ad quæsitum. Philosophus sufficienter docuit reductionem syllogismorū in modos vniuersales primæ figuræ cum arte inueniendi medium, & hic conclusio patet ex dictis. Ad rationes ante oppositum. ¶Ad primam dicitur, quod ille est bonus syllogismus gratia materiæ & non gratia formæ. ¶ Ad secundam dicitur ꝙ Arist. intellexit suam conclusionem de syllogismo cathegorico & nō hypothetico. ¶Ad tertiam dicitur ꝙ quāuis hæc scientia docet artem inueniendi medium, tamen ista est simpliciter resolutoria & non inuētiua, quia nō docet inuenire medium vt sit status, sed vt componat syllogismū, & post compositionē ipsum finaliter resoluat in sua principia. ¶Et similiter dicatur ad quartam. ¶ Ad quintā pro prima parte patet solutio. ¶Ad aliā dicitur ꝙ consequens potest dupliciter capi. Vno modo sine præcisione, & sic illud dicitur consequens, quod sequitur ad aliud siue inferat ipsum siue non, & isto modo in conuertibilibus bene reperitur cōsequens. Alio modo capitur consequens cum præcisione puta quòd sic est consequens quòd semper sequitur, & nunquàm potest esse antecedens, & hoc modo in conuertibilibus non reperitur consequens.

D Art. 3

C

Costa seu symeter

Symeter

Quo syllogis. reducitur in figuras.

Quomodo autem reducemus syllogismos in predictas figuras, dicendum erit post hec.

F Iste est septimus & vltimus tractatus huius libri, in quo philosophus determinat de reductione syllogismorũ in figuras, & continet quinq; capitula. ¶ In primo docet resoluere aliquos syllogismos cõpositos ex terminis rectis, & primo ponit aliqua documẽta. ¶ Primũ syllogismus prius est resoluẽdus in duas propõnes q̃ in tres terminos, q, a facilius est resoluere in maiora q̃ in minora. ¶ Secundum documentũ, videndũ est in syllogimo, vtrũ vna pmissa sit maior & alia minor, & an vna vlis & alia particularis. ¶ Tertiũ documentũ, oportet considerare si in syllogismo sit aliqd superfluũ vel aliqd diminutũ, nam si sit aliqd superfluũ remouendũ est, si sit aliqd diminutũ aliquid addendũ est. Et subdit quod in aliquib. videre vtrũ aliquid deficiat vel aliqd superfluat, puta in illis in quibus conclusio nõ sequitur de necessitate, sed in illis in quibus conclusio sequitur de necessitate, difficile est videre, vtrum aliquid deficiat vel superfluat. Et hoc probat duobus exemplis. Primum, substantia non interempta non interimitur substantia, sed partibus substãtiæ interemptis interimit̃ substantia, igitur partes substantiæ sunt substantiæ, ibi sequitur conclusio de necessiate, & tamen syllogismus nõ est bonus, quia ibi deficit propositio vniuersalis, sed posset sic reduci, omnia quibus interẽptis interimitur substantia, sunt substantia, sed partes substantiæ sunt huiusmodi, ergo partes substantiæ sunt substantia. Secundum exemplum, si homo est, animal est, & si animal est substantia est, ergo si homo est substantia est, ibi necessario sequitur cõclusio, & tamen non est syllogismus cathegoricus, posset tamen sic reduci, omne illud quo posito ponit̃ animal, est substantia, sed posito hoie H

ponitur

A ponitur aīal, ergo hō est substantia. Et subdit philosophus ꝙ in talib. decipimur credentes tales argumētatiões esse syllogisticas, eo ꝙ ex præmissis necessario sequit̃ cõclusio, & tñ non sunt syllogisticæ. Non enim oportet omne inferens cõclusionem necessario esse syllogismum. ¶ Consequenter dicit, ꝙ in reductione syllogismorum ex parte terminorũ accipiendi sunt tres termini, quorum vnus dr̃ mediũ, alter maior extremitas, & alius minor extremitas, & si mediũ subijciatur in vna & prædicetur in alia, reducit ad primã figurã, si prædicetur in vtraq; ad secũdã figurã, & si subijciat in vtraq, ad tertiã figurã. Ex quo infert ꝙ nulla B oratio dicitur syllogistica, nisi idem frequẽter dicatur, hoc est nisi mediũ bis sumatur. ¶ Consequenter subdit, ꝙ frequẽter cõtingit decipi credendo aliquas argumentationes esse syllogisticas, & tñ non sunt. Quod probat ꝑ duo exẽpla. Primũ est: Aristomenes intelligibilis sem ꝑ est, & Aristomenes est Aristomenes intelligibilis, igit Aristomenes sem ꝑ est. Secundũ exemplũ: Micalus musicus corrũpetur cras, & Micalus est Micalus musicus, ergo Micalus corrũpet cras, ibi nõ sunt syllogismi, licet videant esse ꝑꝑ similem dispositionẽ terminorum & tamen non sunt, qa neutra præmissarũ sumitur vniuersaliter. ¶ Subdit consequenter, ꝙ etiã contingit decipi quado termini nõ capiunt vniformiter in præmissis & conclusione, sed variantur secundũ concretionem & abstrationem, vt non sequitur in prima figura, nulli ægritudini inest sanitas, omnis homo est susceptiuus ægritudinis, ergo nullus hō est sanus. Similiter non sequit̃ in secunda figura, nulli ægritudini cõtingit inesse sanitatem, & oi homini contingit inesse sanitatẽ, ergo nulli homini cõtingit inesse sanitatẽ, ergo nulli homini cõtingit inesse ægritudinẽ. Similiter nõ sequit̃ in tertia figura, oī homini contingit inesse sanitatẽ, & omni homini contingit inesse ægritudinẽ, ergo alicui ægritudini contingit inesse sanitatẽ. C

Inesse autem primum medio, & hoc postremo non oportet sumere.

ISTVD est 8m capitulũ, in quo docet syllogizare ex obliquis. Primo in prima figura ponẽs tres regulas. ¶ Prima, maiore de recto & minore de obliquo valet syllogismus ad inferẽdũ cõclusionẽ de obliquo, vt oīs sophia est disciplina, boni est sophia, ergo boni est disciplina. ¶ Secũda regula, maiore de obliquo & minore de recto valet syllogismus ad inferẽdũ cõclusionẽ de obliquo, vt oium cõtrariorũ est eadẽ disciplina, bonũ & malũ sunt cõtraria, ergo boni & mali est eadẽ disciplina. Tertia regula, ex ambabus de obliquo i prima figura fit bonus syllogismus ad emerẽdũ cõclusionẽ de obliquo. & qñq; de recto. Exẽplũ primi cuiuscũq; est disciplina illius ẽ genus, boni est disciplina, ergo boni ẽ genus. Exẽplũ scđi, vt cuiuscũq; est disciplina hoc est genus, boni est disciplina, ergo bonũ est genus. Deinde docet syllogizare in secunda figura, dicẽs, Mod⁹ syllogizãdo ex obliquis. D

E quòd negatiua premissa existente de obliquo valet syllogismus. Quod probat duobus exẽplis. Primũ nullius motus est motus, sed voluptatis est motus, ergo voluptas nõ est motus. Secũdũ exẽplũ, nullius signi est signũ sed ipsius visus est signũ, ergo visus nõ est signum. ¶Deinde docet syllogizare ex obliquis in tertia figura, dicens ꝙ bene valet syllogismus, vt probat vno exemplo, vt Deo non est tẽpus oportunum, Deo est estas, ergo estas non est tempus oportunum. Et subdit quod ad reducendum istos syllogismos oportet mutare obliquos in rectos.

Modus syllogizãdi ex reduplicatiuis.

REDVPLICATVM *autem in propositionibus ad primã extremitatem ponendum.*

F ISTVD est ad tertium capitulũ in quo Arist. docet syllogizare ex reduplicatiuis, dicens, ꝙ syllogizãdo ex reduplicatiuis reduplicatio nunq̃ est addendo prædicato reduplicans ipsum. Quod ꝑbat quatuor exẽplis. ¶Primũ exemplũ, bonum est disciplina inquantũ bonum & iustitia est bonũ, ergo iustitia est disciplina inquantum bonum, talis reduplicatio non est addenda medio reduplicans ipsum dicendo, iustitia est bonum in quantum bonum, cum sensus esset ꝙ iustitia esset omne bonum, quod est falsum quãdiu sunt plura bona. ¶Secundũ exemplũ bonũ est disciplinatũ inquãtũ bonum, salubre est bonum, ergo salubre est disciplinatum inquantũ bonũ. ¶Tertium exẽplum, omne non existens est opinabile in eo quòd non existens, hircocernus est non existẽs, ergo hircocernus est opinabilis in eo quod nõ existens. ¶Quartũ exẽplũ, sensibile est corruptibile in eo quod est sensibile, omnis homo est sensibile, ergo omnis homo est corruptibilis, in eo ꝙ est sensibilis. Ex istis infert ꝙ aliter syllogizat ex reduplicatiuis q̃ ex nõ reduplicatiuis, nã ad concludendũ cum reduplicatione, debet poni reduplicatio in aliqua præmissarũ, dũmodo non ponatur ad prædicatũ reduplicando ipsum prædicatum. ¶Consequenter ponit sex documẽta pro perfectiori reductione syllogismorũ. ¶Primũ, in syllogismis ꝓ vno termino minus noto, debet capi vnus terminus magis notus, & ẽt pro oratione minus nota, debet capi oratio magis nota, vt non refert dicere suspicabile non est genus opinabilis, & suspicabile non est opinabile. H ¶Secundũ documẽtũ, in syllogizãdo refert sumere propões vniuersales vel particulares, qa est vniuersalibus potest cõcludi conclusio, non autem ex particularibus. ¶Tertium documentum, non enim oportet expositione exemplorum inconueniens accidere, non enim sumuntur exempla vt vera sint. Exempla enim non ponimus vt vera sint, sed vt sentiant quia addiscunt. ¶Quartum documentũ, qñ præmissæ alicuius syllogismi probant per alios syllogismos & vnus syllogismus perficitur per alium, non oportet huiusmodi syllogismos fieri in eadẽ figura. ¶Quintum documentum, ad videndum in qua figura debet fieri syllogismus vel reduci multum cõfert

aspi-

416 bis

A aſpicere ad concluſionem, quia, ſi cõcluſio ſit vniuerſalis, non põt eſſe in tertia figura, ſi fuerit affirmatiua, nõ poteſt eſſe in ſecunda, ſi fuerit vniuerſalis affirmatiua, ſolum eſſe in prima figura. ¶ Sextum dictũ ſeu documentum, ad interimendum vnã diffinitionẽ ſufficit vnam partẽ interimi, vt ad interimendum iſtam aqua eſt potus humidus, ſufficit oſtẽdere ꝙ aqua non ſit potus ſic arguendo, omnis potus eſt trãſmutabilis in ſubſtantiã viuẽtis, ſed aqua non eſt huiuſmodi, igitur nõ eſt potus, & per conſequens non eſt potus humidus. Ex quibus infert qđ ſyllogiſmi ex hypotheſi ſm ſe totos non reducunt ad aliquã triũ figurarum.

Syllogiſmorũ reductio ad ſeinuicẽ.

Quæcunque autem in pluribus figuris concluduntur etc.

B Istvd eſt quartum & vltimũ capitulum, in quo docet reducere ſyllogiſmos vniuſcuiuſq; figuræ ad ſeinuicem & primo ſyllogiſmos primæ fig. dicens ꝙ qñ aliqua concluſio põt concludi in pluribus figuris, tunc ſyllogiſmus concludens eam in vna figura, poteſt reduci ad aliã, vt celarent & ferio reducũtur ad ſyllogiſmos ſecundæ figuræ, puta celarent ad Cęſare maiore cõuerſa ſimpliciter, & ferio ad feſtino maiore cõuerſa ſimpliciter, ſed Barbara & darij, non poſſunt reduci ad ſecundam figuram, quia in ſecunda figura non concluditur niſi negatiuæ. Ex quo ſequitur etiam ꝙ Barbara non reducitur ad aliquam aliam figurã, quia nulla alia figura a, primo concludit vniuerſalem affirmatiuam, niſi prima, ſed Darij & Ferio reducuntur C ad ſyllogiſmos tertiæ figuræ, puta darij a, datiſi minore conuerſa ſimpliciter; Ferio ad Feriſon minore cõuerſa etiam ſimpliciter. ¶ Conſequẽter dicit, quòd omnes ſyllogiſmi ſecundæ figuræ reducuntur per conuerſionẽ ad ſyllogiſmos primæ figuræ dẽpto Baroco, qui nõ poteſt reduci per conuerſionem, licet bene per impoſſibile, vt iam ſuperius oſtẽſum eſt. Syllogiſmi etiam tertiæ figuræ reducunt ad ſyllogiſmos primæ figuræ per conuerſionem, dẽpto Bocardo qui non poteſt reduci ꝑ cõuerſionem cum maior primę figuræ non poſſit eſſe particularis licet bene per impoſſibile.

Differt autem in conſtruendo, et deſtruendo opinari, aut idẽ aut diuerſum ſignificare. D

Istvd eſt quintum & vltimum capitulum, in quo docet ſyllogizare ex terminis infinitis, & ponit primo talem concluſionem, propõ de prędicato infinito affirmatiua nõ eſt eadẽ cũ propõne negatiua de prędicato finito, vt iſtæ duæ nõ ſunt eędẽ, hõ eſt nõ albus, & hõ nõ eſt albus. Qđ ꝓbat tribus rõnibus. ¶ Prima ſicut ſe habẽt iſtæ duæ, fortẽ poſſibile eſt ambulare & forte poſſibile eſt nõ ambulare, ita iſtæ duæ hõ eſt non albus, & homo non eſt albus, ſed duæ primæ non ſunt eædẽ, licet bene ſequantur ſe adinuicem, ergo etiam aliæ duæ non ſunt eædem. ¶ Secunda ratio, non eſt idem eſſe non æquale, & non eſſe æquale, quia huic quod eſt eſſe non æquale ali-

E quid subiacet.s.in æquale, & huic quod non est esse æquale nihil subiacet. ¶Tertia ratio, ab affirmatiua de prędicato finito, sequitur aliquid quod non sequitur ad negatiuã de prędicato finito: ergo illæ propositiones non sunt eędem. Añs patet, quia ad istam hoc est lignum non album, sequitur illa hoc est lignum, & tñ illa non sequitur ad istam hoc nõ est lignum album. ¶ Consequẽter ostẽdit philosophus qualiter valet consequentia à propositione de prædicato finito ad propositionem de prædicato infinito, & econtra, & ponit quatuor regulas. ¶Prima, ab affirmatiua de prędicato infinito ad negatiuã de prædicato finito est bona consequentia, vt bene sequitur hoc est nõ album, ergo non est album. ¶Secunda regula, a negatiua de prędicato finito ad affirmatiuam de prędicato infinito, non valet consequentia, & hoc qñ supple totale prędicatũ non infinitatur, vt nõ sequitur, hoc non est lignũ albũ, ergo hoc est lignũ non albũ demonstrando per ly, hoc lapidem. ¶Tertia regula, ab affirmatiua de prædicato finito ad negatiuã de ꝑdicato infinito, est bona consequentia, vt bene sequitur hoc est albũ, ergo hoc non est album, quia oppositũ consequentis, non potest stare cum antecedente. ¶Quarta regula, a negatiua de prædicato infinito non sequitur affirmatiua de prædicato finito, vt non sequitur hoc est lignum nõ albũ, ergo est lignum albũ, & hoc qñ totale prędicatum non infinitaẽ. Et subdit ꝙ sicut fiunt consequẽtiæ in propositionibus de prędicato finito & infinito, sic etiam fiunt de terminis priuatiuis & terminis positiuis, vt bene sequitur hoc est iniustũ, ergo non est iustum, & sic de alijs. ¶ Consequenter subdit ꝙ ex propositionibus de terminis infinitis vel priuatiuis eodem modo syllogizandũ est sicut ex propositionibus de terminis finitis, vt sicut bñ sequitur, oẽ animal est musicum, omnis homo est animal, ergo omnis homo est musicus, ita etiam bene sequitur omne animal est non musicum, omnis hõ est animal, ergo omnis homo est nõ musicus. Finaliter ponit quatuor regulas generales. ¶Prima, si ad añs sequatur consequens, tunc ad oppositum consequentis sequitur oppositũ antecedentis. ¶Secunda regula, non oportet, ꝙ ad oppositũ añtis sequaẽ oppositum consequentis. ¶Tertia regula, oppositum consequentis repugnat seu non potest stare cum antecedente. ¶ Quarta regula, contradictoriũ añtis bene põt stare cõsequente. Primam regulam probat, quia ad oppositum consequẽtis sequitur oppositũ antecedentis vel ipsum oppositũ consequẽtis stabit cum añte, sed hoc nõ, quia oppositũ consequentis repugnat consequẽti, ergo etiã añti ꝑ illam maximam; Quicquid repugnat consequenti repugnat antecedenti. Secũdã regulam probat, quia si oppositũ antecedentis stet cũ cõsequente, tũc ad oppositũ antecedẽtis nõ sequitur oppositũ cõsequẽtis, qa si ad oppositũ cõtradictoriũ añtis sequeretur oppositum consequentis, tunc contradictoriæ essent simul veræ, quia dato opposito antecedentis vero,

A vero tūc ex quo sequit̃ oppositū cōsequētis, ipsum cōsequens & suū oppositū simul stabūt, quod est falsum. ¶Tertia regula probatur, quia contradictoriū consequentis repugnat consequenti, ergo & antecedenti. ¶Quarta regula patet, quia ad oppositum antecedentis non sequitur oppositū consequentis: ergo oppositum antecedentis pōt stare cū consequente. ¶Deinde ponit vnā obiectionem cōtra secūdā regulā quæ est hæc: ponamus ꝙ a & b, contradicant ipsi f, c vero & d contradicant h: tunc arguitur sic, ad c sequitur a: ergo ad f sequtur h, & per consequens ad d sequit b, quare de primo ad vltimum si ad c sequitur a, ad d sequitur b, quod est contra secundam regulam, quæ dicit ꝙ ad oppositum antecedentis B non sequitur oppositum consequentis. Soluit non admittendo casum, quia duæ propositiones non possunt habere vnam contradictoriā, quod tamen supponebatur in casu.

An regulę de formatione syllogismorum ex propositionibus de obliquis etc. sint sufficienter assignatę.

QVAERITVR Vtrum regulæ de formatione syllogismorum ex ꝓpositionibus de obliquis & propōnibus reduplicatiuis & propōnibus de terminis infinitis sint sufficienter assignatę à philosopho. ¶Arguitur primo ꝙ non, quia tūc arguendo ex obliquis ex vero sequeretur falsum, sic arguendo nullus equus est asinus: cuiuslibet hominis est equus: ergo nullius hominis est asinus. ¶Secundo sic, dictio reduplicatiua est quodC dam syncathegorema sicut alia syncathegoremata: ergo videtur ꝙ possit addi ita bene prędicato sicut additur alteri termino. ¶Tertio sic: Reduplicatio est nota causę inhærentię prædicati ad subiectum, sed talis cā quæritur in prędicato: ergo dictio reduplicatiua non potest addi prædicato. ¶Quarto: Affirmatiua de p̄dicato infinito habet concludi in modo negatiuo, non autem affirmatiua de p̄dicato finito: ergo non eodē modo est syllogizandū ex propositionibus de prædicato infinito, & de prædicato finito. Antecedens probatur, quia in syllogismo negatiuo syllogizatur conclusio negatiua de prędicato finito, & ad ipsam sequitur propositio negatiua de prædicato infinito: igitur. ¶ Quinto sic, syllogismus ex D terminis finitis & ambabus negatiuis nō est bonus, ergo syllogismus q̃ fit ex vna negatiua & altera affirmatiua de prędicato infinito nō erit bonus, qa p̄missæ vtriusq; syllogismi ĩferunt se adinuicē. ¶In oppositū est philosophus ĩ textu. In q̃stione erūt tres articuli. Quantum ad primum.

Art. 1. PRIMO sciendum, ꝙ pro solutione primæ partis supponitur primo ꝙ nō omnino eodem mō est syllogizandum ex obliquis sicut ex rectis, quia ex obliquis quandoq; pōt fieri bonus syllogismus ambabus existentibus particularibus aut indefinitis, nec oportet ꝙ sit præcise idē subiectum in vna, & prædicatum in alia, aut quòd sint tres termini quorum quilibet sit præcise subiectum vel prędicatum. ¶ Aduerte tamen

An ex rectis & obliq. eodē mō syll.

E quòd ex obliquis non valet syllogismus gratia formæ, nisi aliquis terminus distribuatur in præmissis, & sub illo termino fiat sumptio in minore, ideo iste syllogismus non valet cuiuslibet hominis asinus currit, brunellus est asinus: ergo brunellus currit, nam præmissæ possunt esse veræ conclusione existente falsa. ¶Ex isto sequitur vna regula generalis, ex omni propositione de termino distributo siue ille sit rectus siue obliquus, cum vna alia in qua subsumitur alius terminus sub termino distributo est bonus syllogismus siue ille terminus sit subiectum siue prædicatum, siue pars subiecti siue pars prædicati. ¶Ex istis dicitur primo quod non oportet in syllogismis ex obliquis quod maior vel minor extremitas vel medium sit totale extremum.i. totale subiectū vel totale predicatum, nec oportet quod medium syllogisticum sit subiectū vel prædicatum in maiore, sed sufficit quod se teneat ex parte subiecti, vel prædicati, nam in hoc syllogismo homo omnem equum est vidēs, brunellus est equus: ergo brunellum homo est videns; iste terminus equum est medium, & brunellus minor extremitas, & hoc totum residuum est maior extremitas. ¶ Secundo dicitur, quod tales syllogismi, qui sic fiunt ex obliquis dicuntur esse in aliquo mō vel in aliqua figura, quia habent similitudinem talis figuræ vel talis modi. ¶Dicitur tertio quod tales syllogismi ex obliquis non dicuntur proprie & directe esse in aliqua trium figurarū, capiendo figuram eodem modo quo communiter diffinitur, sed solū reductiuè, inquantum.s. præmissæ de terminis obliquis habent resolui in præmissas de terminis rectis.

Regula. · E · F · G

SECVNDO sciendum quod in prima figura maiore de obliquo, cuius medium est terminus obliquus, & minore de recto sequitur conclusio de obliquo, dummodo obliquitas in conclusione cadat ex parte eiusdē extremi sicut in maiore, & dummodo obseruetur talis obliquitas. Et dicitur notanter, dummodo obliquitas cadat ex parte eiusdem extremi, quia si caderet ex parte alterius, non oporteret consequentiam valere, vt nō sequitur cuiuslibet hominis asinus currit, sortes est homo: ergo sortes est asinus qui currit. Dicitur notanter, dūmodo seruetur talis obliquitas, quia si variaretur non oportere consequētiam valere, vt non sequitur cuiuslibet hominis est asinus, sortes est homo: ergo in sorte est asinus. ¶Et hoc intelligitur per istam regulam generalem, quandocunq; in maiori propositione aliquis terminus fuerit distributus in obliquo siue affirmatiuæ siue negatiuæ de quocūq; alio termino rectus illius obliqui dicitur, tunc quicquid affirmabitur de obliquo in maiori, affirmabitur de aliquo illius vltimi termini. Similiter ex maiore de recto & minore de obliquo i quo minor extremitas ponitur in obliquo valet syllogismus ad inferendū conclusionem, in qua minor extremitas ponitur in obliquo, vt bene sequitur omnis asinus est animal, & hominis est asinus: ergo hominis est animal. Sed ex duabus præmissis in quibus medium tenetur in obliquo gratia

Notabile de obliquo I prima figu. · H · Regula.

A gratia formæ non valet consequentia, vt non sequitur omnem asinum videt equus, omnis homo videt asinum: ergo omnis homo est equus. Præter illos modos ponuntur adhuc tres alij modi. ¶ Quorum primus est, maiore vniuersali negatiua cuius medium est terminus obliquus & minore affirmatiua in qua mediū ponitur in obliquo valet consequentia ad inferendum conclusionem de recto, vt bene sequitur nullum hominem videt asinum, & omne risibile videt hominem: ergo nullum risibile est asinus. ¶ Secundus modus, quando maior est vniuersalis negatiua in qua maior extremitas ponitur in obliquo, & minor est affirmatiua B in qua minor extremitas ponitur in obliquo valet consequentia ad inferendum conclusionem de recto, vt bene sequitur nullus asinus videt hominē, & omne risibile videt asinus: ergo nullum risibile est homo, sed si ambæ præmissæ fuerint affirmatiuæ non valet consequentia, vt non sequitur omnis homo videt asinū, & oēs equum videt homo, ergo oīs equus est asinus. ¶ Tertius modus, quando maior est vniuersalis affirmatiua de recto & in minore medium est in obliquo valet consequentia, in qua maior extremitas ponit in obliquo, vt bene sequitur omnis homo est animal, asinus est hominis: ergo asinus est animal, sed in modo negatiuo non valet, vt non sequitur nullū risibile est asinus, omnis homo videt risibile, ergo nullus homo videt asinum, & ista debēt intelligi de prima figura, tamen isti modi non sunt proprie syllogistici, quia nō seruantur generales cōditiōes syllogismi. C

Tertio sciendum, ꝙ in secūda figura duabus præmissis de obliquo in quibus extremitates sunt termini obliqui, valet syllogismus ad inferendum conclusionem de recto, vt cuiuslibet hominis est equus, & nullus asini est equus: ergo nullus asinus est homo. ¶ Secunda regula, medio existente in obliquo in ambabus præmissis valet consequentia ad inferendum conclusionem de recto, vt bene sequitur nullus asinus est hominis omnis bos est hominis, ergo nullus bos est asinus. Similiter maiore affirmatiua de recto & minore negatiua de obliquo valet syllogismus ad inferendum conclusionē de obliquo seruata obliquitate ex D parte eiusdem extremi, vt omnis asinus est animal, & nullius hominis est animal, ergo nullius hominis est asinus. Secundum exemplum, omnis homo est animal, & nullus asinus est animal: ergo nullus asinus est hominis. ¶ Sed pro tertia figura ponuntur aliquæ regulę prima, maiore de obliquo siue medium ponatur in obliquo siue maior extremitas & minore de recto valet syllogismus ad inferendum conclusionem de obliquo, dummodo eadem obliquitas se teneat ex parte eiusdem extremi, vt in Darapti, cuiuslibet hominis est asinus: omnis hō est animal, ergo animalis est asinus. Item quilibet asinus est hominis, asinus est rudibilis, ergo rudibile est hominis. ¶ Secunda regula, ex duabus de obliquo, in quibus medium ponitur in

Notabile de obliquo in 2. figura.

Regula pro 3. fig.

E in obliquo, non valet consequentia, non .n. sequitur cuiuslibet hominis est asinus, cuiuslibet hoīs est equus, ergo equus est asinus. Et si minor sit de obliquo ex parte subiecti, sequitur cōclusio de obliquo, ponendo obliquitatem in prędicato, vt omnis hō. est animal, hominis est asinus, ergo asinus est animalis, sed si obliquitas se teneat ex parte prædicati, sequitur conclusio, in qua minor extremitas ponitur in obliquo, vt omnis homo est animal, quilibet homo est asini, ergo asini est animal.

Dubium de isto syllogismo, Micalus musicus corrūpetur &c.

QVARTO sciēdum ꝙ circa textum incidit vna difficultas, qualiter est saluabilis hic syllogismus, micalus musicus corrumpetur cras, micalus est micalus musicus: ergo micalus corrumpetur cras, non est bonus syllogismus, cū videatur esse syllogismus expositorius, cū mediū sit terminus singularis singulariter & vniuocè tentus. Respondetur ꝙ ille syllogismus non est bonus, quia conclusio pōt esse falsa præmissis existētibus veris, vt si ponatur ꝙ nunc micalus sit musicus, & cras eius musica corrumpetur & non ipse micalus: tunc conclusio erit falsa, & præmissę verę. Dicitur secundo ꝙ ad syllogismum expositorium non sufficit medium esse terminum singularem simpliciter & vniuocè tentum, sed requiruntur aliæ tres conditiones. Prima, quòd ab vna præmissarū ad vnam de omni valeat consequentia, quæ ibi deficit, quia ad istam micalus musicus corrumpetur cras, non sequitur ista, omne quod est micalus musicus corrumpetur cras. ¶Et F si quis dicat, nunquam ad singularē potest sequi illa de omni eisdem terminis, ergo illa conditio non valet. G Antecedens probatur, quia termino singulari non congrue potest addi signum vniuersale, vt non congrue dicitur, omnis sortes. Respondetur, ꝙ licet termino singulari singulariter tento & incomplexo non possit addi signum vniuersale, tamen bene termino singulari complexo, cuius vna pars est terminus communis, vt omne ens, quod est sortes currit. Vnde istud subiectum, ens quod est sortes dicitur supponere discretè, quia ex modo suę significationis repugnat sibi supponere pro pluribus ratione illius termini, sortes, ita ꝙ ille terminus ens capitur singulariter ratione determinationis sibi additæ. ¶Et si H quis dicat, ista est vniuersalis omne ens quod est sortes currit: igitur subiectum non supponit discretè, neq; est terminus discretus. Respōdetur ꝙ est simpliciter singularis, & nō vniuersalis, nisi capiendo propōnē vniuersalem largè pro omni propositione, cuius subiecto additur signū vniuersale siue distribuatur siue nō. Ex quo sequitur, ꝙ sicut ibi est syllogismus expositorius, sortes currit, homo est sortes, ergo homo currit, ita ibi, omne ens quod est sortes currit, homo est ens quod est sortes, ergo homo currit. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Art. 2.

Qūo arguitur ex reduplicatiuis.

DVBITATVR primo qualiter arguēdum est ex reduplicatiuis. ¶Pro cuius solutione supponitur ꝙ propō reduplicatiua est, in qua ponitur signū reduplicatiuum reduplicatiue

A tinẽ tentum, vt sunt ista, in tantum, inquantum, eo quod. ¶ Supponitur secũdo ꝙ syllogismi reduplicatiui. i. in quibus ponũtur propõnes reduplicatiuæ, habẽt fieri proprie in prima figura & in omnibus modis, dũmodo reduplicatio se teneat ex parte maioris extremitatis, & nõ medij nec minoris extremitatis. Exẽplum in Barbara, vt omnis triangulus habet tres angulos equales duobus rectis fm ꝙ triangulus: isoscheles est triãgulus, ergo isoscheles habet tres angulos equales duobus rectis inquantũ triangulus. Similiter oẽ aial est viuens inquantum animatũ õmnis homo est animal, ergo omnis hõ est viuens inquantum animatum.

B Exemplum in celarẽt, nullũ aial est sensitiuum inquantum est animatum, omnis homo est animal, ergo nullus homo est sensitiuus inquantũ animatus. ¶ Sed quæreret aliquis quare reduplicatio non se tenet ex parte medij seu nõ additur medio. Rñdetur ꝙ rõ est, quia tunc non cõcluderetur conclusio reduplicatiua cũ medium non intret conclusionẽ. ¶ Secundo quare non additur minori extremitati? Respondetur ꝙ ratio est, quia reduplicatio ponitur ad designandum cõuertibilitatem termini reduplicati ad predicatum & non ad subiectum, modo minor extremitas est subiectum, igitur. ¶ Supponitur tertio, ꝙ tales syllogismi proprie non habent fieri in secunda figura, quia vel reduplicatio adderetur medio vel extremitatibus, non medio, vt notũ est, nec extremitatibus, cum subijciatur in præmissis, modo reduplicatio proprie non se tenet ex parte subiecti. Sed i tertia figura fiũt C boni syllogismi, dummodo reduplicatio se teneat ex parte maioris extremitatis. Exemplum in Darapti omne animal est viuens in quantũ animatum, omne animal est substãtia, ergo quædam substantia est viuens inquantum animata.

Quomodo fiunt syllogismi ex terminis infinitis.

Dubitatur secundo qualiter arguendum est ex terminis infinitis. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo ꝙ ex terminis ifinitis fiũt eodem modo syllogismi in omni figura sicut ex terminis finitis, dũmõ terminus qui est finitus, non mutetur in terminum infinitũ, nec terminus infinitus in terminũ finitum, vt omne animal est non album, ois hõ est animal, ergo omnis hõ est nõ albus. Exẽplũ vbi oẽs termini sunt infiniti, vt omne non album est non hõ. D omnis non lapis est non albus, ergo omnis nõ lapis est non homo. ¶ Sed quæreret aliquis, vtrũ possint fieri, boni syllogismi variando aliquẽ terminum penes finitum & infinitum. Respondetur per aliqua dictã. ¶ Primum, in omni figura ex duabus prę missis vniuersalibus negatiuis medio variato penes finitũ & infinitũ, sequitur cõclusio negatiua, vt nullũ non albũ currit, nullus homo est albus: ergo nullus hõ currit. ¶ Dicitur secũdo ꝙ in prima & secunda figuris ex maiori vniuersali negatiua & minori particulari negatiua sequitur conclusio particularis negatiua medio variato penes finitũ & infinitũ, vt nullum nõ albũ currit, homo non est albus: ergo homo non currit.

E rit. Sed in tertia figura medio sic variato nihil sequitur, vt non sequit, nulla non substantia est animal, quędam substantia non est homo: ergo quidam homo non est animal, ibi conclusio est falsa, & præmissæ sunt vere. ¶ Dicitur tertio ꝙ in prima & tertia figuris medio variato penes finitum & infinitum si ambæ præmissæ fuerint affirmatiuæ, nihil sequit. Sed in secunda figura ex ambabus præmissis affirmatiuis, sequitur conclusio negatiua medio variato penes finitum & infinitum. Exemplū, vt omnis homo est animal, lapis est non animal: ergo lapis non est homo. Et siqs dicat, isti syllogismi non F sunt in aliqua figura cum sint quatuor termini, & etiam nō inuenitur ratio medij. Respondetur ꝙ de rigore non sunt in aliqua figura neque modo, sed solum dicūtur esse in aliqua figura, quia habent similitudinem alicuius figuræ.

An regulæ quib^9 arguitur à propōnibus de prædicatis finitis &c. sint sufficienter posita.

DVBITATVR tertio, vtrū regulæ quibus arguitur à propositionibus de prædicatis finitis, ad propositiones de prędicatis infinitis sint cōuenienter positę ab Arist. ¶ Pro cuius solutione dicitur primo ꝙ à propositione affirmatiua ad negatiuā, & econtra variato prędicato pœnes finitum & infinitum est bona consequentia, seruatis conditionibus, vt dictum est in secundo Peri hermenias, dummodo totale prędicatū infinitetur. ¶ Dicitur secundo ꝙ duæ regulę philosophi quibus dicit, ꝙ à negatiua ad affirmatiuam, non valet cōsequentia debent intelligi quādo prædicatum est complexum cuius tantum vna pars infinitatur, vt G non sequitur lapis non est lignum album: ergo lapis est lignum nō albū, sed bene sequitur hoc non est lignū album, ergo hoc est non lignum album. ¶ Et siquis arguat non sequitur sortes est videns non asinum, ergo sortes non est videns asinū, quia antecedens potest esse verum & consequens falsum, posito casu ꝙ sortes videat equum & asinum, & tamē arguitur ab affirmatiua ad negatiuam cuius totale prædicatum non est infinitatum. Respondetur ꝙ tales regulę proprie non tenent in terminis obliquis, nisi totale prædicatum infinitaretur. ¶ Siquis etiam arguat dicit Arist. in textu, ꝙ idem est iudicium de terminis priuatiuis & infinitis, vt de non equale, & inequale, H & tamen non sequitur hoc est inequale, ergo non est equale cū idem possit esse equale & inequale, vt posito casu ꝙ Ioannes sit ęqualis Petro & inequalis Guillermo, tunc ista est vera Petrus est equalis, & ista est falsa Petrus est inequales. Respōdetur ꝙ licet idem respectu diuersorū possit esse equale & inequale, non tamē respectu eiusdem. ¶ Dicitur vlterius ꝙ non est intelligendum ꝙ in omnibus sit eidem iudicium de terminis infinitis & priuatiuis, sed quantum ad aliqua bene potest esse idem iudicium. ¶ Sed quæreret aliquis quomodo intelligitur dictum Arist. vbi dicit ꝙ huic quod non ęquale aliqd subiacet idest inęquale & non huic quod est non esse æquale. Respondetur quod non debet intelligi, ꝙ non æquale aliquid ponat seu significet

aliquod

A aliquod positiuum, sed intelligendũ est quod inæquale subijcitur respectu huius quod est non ęquale, vt ista concedit inæquale est non ęquale. Et hęc de secundo art. Quantum ad tertium sit.

Art. 3. CONCLVSIO responsalis. Regulę de formatione syllogismorum C ex propositionibus de obliquis reduplicatiuis & terminis infinitis sunt sufficienter assignatę a philosopho, vt satis patet ex dictis. ¶ Ad rationes ante oppositũ patet solutio quid sit dicendum ex dictis.

PRIORVM ANALYTICORVM ARISTOTELIS.

LIBER SECVNDVS.

B *IN quantis ergo figuris, et per quales et quot propositiones, et quando, et quomodo fit syllogismus, amplius autem per quæ perspiciendum construenti & destruenti, et quomodo oporteat quærere de proposito.*

ISTE EST secundus liber Priorum, in quo philosophus determinat de potestatibus syllogismorum, & de peccatis contingentibus circa eas, & de speciebus argumentationis alijs à syllogismo. Et diuiditur in tres tractat. Primus tractatus continet sex capitula. ¶ In primo determinat de prima potestate syllogismi, quæ est posse plura concludere, ostendens primo quot modis aliquis syllogismus dicitur plura concludere, dicens primo, q̃ omnes syllogismi vniuersales possunt plura cõcludere per conuersionem suę conclusionis. Similiter & syllogismi particulares affirmatiui, quia conclusiones eorum possunt conuerti in terminis, sed syllogismi particulares negatiui non possunt plures conclusiones concludere per conuersionẽ, quia particularis negatiua non põt conuerti in terminis. Vnde quęcunque prœmissæ inferunt suas conuersas eędem inferunt suas conuertentes, q̃ declarat per istas literas a, b, c, deinde subdit alios modos plura cõcludendi, ponens tres conclusiones. ¶ Prima omnes syllogismi vniuersales primę figuræ possunt plura concludere in latus assumendo. i. sumẽdo D

E do sub medio. Etiam possunt plura concludere in post sumendo.i.sumēdo sub minori extremitate. ¶Secunda conclusio, omnes syllogismi vniuersales secundæ figuræ possunt concludere plures conclusiones in post assumendo.i.sumendo sub subiecto conclusionis, sed non possunt syllogizare manifeste plures cōclusiones sumendo sub medio, licet possint plures syllogizare immanifeste. Patet, quia propositio in qua ponit̄ medium sub quo sub sumitur, non est conclusa per priorem syllogismum, ideo non concluditur manifeste sed immanifeste. ¶Tertia conclusio, nulli syllogismi particulares possūt plura concludere sumēdo sub subiecto conclusionis, cum ipsum non distribuatur, Omnes tamē syllogismi tertiæ figuræ tam vniuersales quam particulares possunt plura concludere sumendo sub medio, sed non euidētur, quia nulla talis præmissarū est conclusa vel syllogizata. Subdit finaliter ꝙ in tertia figura non possunt plura cōcludi sumendo sub minori extremitate, cū non distribuat̄, sed syllogismi concludentes propositionē, quæ potest conuerti, possunt plura concludere per conuersionem.

F

Est ergo sic se habere vt vera sint propositiones per quas syllogismus fit.

Quæ est secunda [illegible] tās syllo-gismorū.

Istvd est secundum capitulū huius tractat. in quo philosophus determinat de secūda potestate syllogismorū, quę est ex falsis posse sequi verum. Et diuiditur in tres partes. In prima docet syllogizare verum ex falsis in prima figura, ponens tres conclusiones, quas intendit probare in hoc capitulo. Prima, non contingit syllogizare falsum ex veris. Secūda, contingit syllogizare verū ex falsis. Tertia, non contingit syllogizare verum ex falsis propter quid, sed solum quia est. Primam conclusionem, probat sic, quia si antecedēs est, necesse est consequens esse, & ex opposito consequentis necessario sequitur oppositum antecedentis, ergo si antecedens sit verum cōsequēs erit verum, aut idem accidit simul esse aut non esse, quod est impossibile, si enim a.i.antecedens poneret verum, & b.i.consequens falsum, ad a sequeretur b, esse & b, non esse, & cū ad b, non esse sequatur non a, esse, etiam ad a, esse sequeretur non esse.

G

H

Deinde remouet vnum dubiū cū.n, pro antecedēte posuit a, aliquis posset credere ꝙ per a, intelligeret tm̄ vnā pręmissam, hoc remouet, dicens ꝙ nō, quia ex vno nihil sequitur syllogistice. Secūdā conclusionē probat inductiuè in omni figura ponēs quatuor conclusiones. ¶ Prima est, in modis vniuersalibus ex ambabus p̄missis in toto falsis, potest sequi conclusio vera, & etiā ex ambabus in parte falsis. Primam partē probat sic, syllogizādo in Barbara, omnis lapis est animal, oīs hō est lapis, ergo oīs hō est animal. ¶Secūda cōclusio, in modis vniuersalibus primæ figuræ ex maiore in toto falsa, & minore vera nunq̄ sequitur conclusio vera, sed bene ex maiore in parte falsa, & minore vera sequitur conclusio vera. Dicitur autem propositio in toto fal

sa

A sa quę pro quolibet supposito subiecti est falsa, & eius contraria est vera, vt ista omnis lapis est animal. Sed illa dicitur in parte falsa quę ratione aliquorũ suppositorũ est falsa, nõ tamen rõne omnium, vt oẽ album est animal. ¶ Tertia conclusio maiore vera & minore in toto falsa, aut ẽt in parte falsa, sequitur conclusio vera. Primam partẽ probat capiendo species disperatas, sic arguendo, oĩs equus est animal, oĩs hõ est equus, ergo omnis hõ est animal, sed in modis negatiuis debent sumi duæ species non subalternę & genus extraneum illarũ, vt musica, medicina, & aĩal. Secundam partem probat sic arguendo, omnis hõ est animal, omne B gressibile est hõ, ergo omne gressibile est animal. ¶ Quarta conclusio, in modis particularibus põt seq verum ex ambabus falsis siue in toto siue in parte, & ex altera vera & altera falsa siue in toto siue in parte, probat inductiue formando syllogismos in modis particularibus. ¶ Cõsequenter probat dictã cõclusionẽ in modis secundæ figuræ ponẽdo hãc regulã, in omnibus modis secundę figuræ põt syllogizari verũ ex falsis tam ex ambabus in toto falsis quã in parte falsis, & ex vna vera & altera falsa, siue in toto siue in parte quęcũq; fuerit illa siue maior siue minor. ¶ Et ꝓbat inductiue in modis particularibus, consequenter probat prædictã cõclusionẽ in modis tertiæ figuræ. Et ponit hanc conclusionẽ, in omnibus modis tertiæ figuræ potest syllogizari verũ ex falsis siue ambæ præmissę sint falsæ siue in toto siue in parte, siue vna sit vera & altera falsa. Ex quo infert duo corollaria. Primum, si conclusio sit falsa necesse est ambas vel alterã præmissarũ esse falsam, quia falsum non sequit ex veris. Secũdũ corollariũ, qñ conclusio est vera nõ est necesse vtrãque prçmissarũ vel alterã esse veram, quia verũ põt sequi ex vero & ex falso. ¶ Consequenter probat tertiã cõclusionẽ principalẽ. s. q ex falso non sequatur verum ꝑ quid & vniuersaliter, quia tũc ad idẽ verũ affirmatũ & negatũ aut ad duo contradictoria sequeret idẽ & ꝑ cõseqũs vnum cõtradictoriorũ sequeretur ad reliquũ, cõseqũs est impossibile igr & ãns. Et cõseqũtiã declaratur, qa ad ãns esse verũ, seqtur cõseqũs esse verũ, sed si falsũ inferret verũ ꝑ q d, tũc ad idẽ ãns nõ esse verũ, sequeret idẽ cõsequẽs esse verũ: ergo ad duo cõtradictoria sequeret idẽ, cõseqũtia patet, qa si ad esse albũ, sequat b esse nigrũ, & idẽ sequat ad a, nõ esse albũ, tũc ex opposito cõsequentis primę cõsequẽtiæ seqtur oppositũ ãntis, vt si sequitur a, est album, ergo b est nigrũ, etiã seqtur b, nõ est nigrũ ergo a nõ est albũ. Et vltra a, nõ est albũ, ergo b, est nigrum ergo idẽ sequęretur ad duo contradictoria. D

Circulo autem & ex se &c.

Istvd est tertium capitulũ, in quo philosophus determinat de tertia ptãte syllogismorum q̃ est posse circulariter syllogizare. Vnde syllogizare circulariter est ex conclusione prioris syllogismi cũ conuertente alterius prçmissę inferre alteram præmissam. Et dat exemplum in Bar-

Quæ est tertia potestas syllogismorum.

Barbara, vt facto isto syllogismo: oē b, est a, omne c, est b, ergo omne c, est a, sic syllogizatur circulariter, oē c, est a, & omne b, est c, ergo omne b, est a, ibi ex conclusione prioris syllogismi cum conuertēte minoris infertur maior. Et subdit ꝙ syllogismus circularis, debet fieri ex terminis conuertibilibus si debeat procedere ex veris. Et primo docet syllogizare circulariter in prima figura, dicens, ꝙ ex conclusione de Barbara cum conuertente minoris infertur maior. Et similiter ex eadem conclusione cum conuertente maioris infertur minor, vt patet faciēdo syllogismum in Barbara, sed ad syllogizandum in celarent, dicit ꝙ maior de celarent syllogizatur circulariter
F ex conclusione & conuertente minoris, sed minor non potest syllogizari circulariter, quia tunc argueretur ex puris negatiuis, nisi maior de celarent conuertatur in vniuersalem affirmatiuam de subiecto infinito, vt ista nullum animal rationale est lapis in istam, omnis non lapis est animal rationale. Deinde docet syllogizare circulariter in modis particularibus, dicens, quod in ipsis præmissa vniuersalis non potest syllogizari circulari, quia propositio vniuersalis non concluditur nisi ex ambabus vniuersalibus, etiā ex puris particularibus, nihil sequitur syllogistice. Deinde docet syllogizare circulariter in secunda figura ponens quatuor conclusiones. ¶ Prima, in secunda figura non potest syllogizari circulariter vniuersalis affirmatiua, nec etiam particularis affirmatiua,

Modus syllogizādi circulariter in modis particularibus.

quia tunc argueretur ex puris negatiuis. ¶ Secunda conclusio, in modis secundæ figuræ negatiua est circulariter syllogizabilis. Quod probat in camestres faciendo syllogismum, ex cuius conclusione cum conuertente maioris infertur minor, & eodē modo probat in Cæsare. ¶ Tertia conclusio, in syllogismis particularibus, vniuersalis non potest syllogizari circulariter, quia tunc fieret syllogismus ex puris particularibus. ¶ Quarta conclusio, in syllogismis particularibus particularis negatiua bene potest syllogizari circulariter, sed non particularis affirmatiua. Finaliter docet syllogizare in tertia figura ponens tres conclusiones, prima est, in modis vniuersalibus tertiæ figuræ, vniuersalis non potest syllogizari circulariter, quia conclusio semp est particularis in tertia figura. Secūda conclusio, in modis particularibus affirmatiuis particularis potest syllogizari circulariter. Tertia cōclusio, in modis particularibus negatiuis, negatiua potest syllogizari si sit particularis, sed non affirmatiua. Deinde infert quædam corollaria. Primum, ꝙ præmissæ primæ figuræ syllogizantur circulariter per tertiā & primam figuras, puta præmissa negatiua per primam, & affirmatiua ꝑ tertiam in modis negatiuis, in affirmatiuis per primam figuram. Secundum, in secunda figura quando syllogismus est vniuersalis ostensio præmissę fit per tres figuras. Si particularis per primam & secundam figuras. Tertium, omnis ostensio præmissarum tertię figuræ fit per tertiam figuram.

A ram. Quartū, in secunda & tertiam figuris nō fiunt syllogismi circulares perfecti, quia non infertur altera præmissa in propria forma, sed eius conuertens.

An tres primæ potestates syllogismorum à philosopho sufficienter assignentur.

QVAERITVR Vtrū tres primæ potestates syllogismorum sint a philosopho sufficienter assignatæ. ¶ Et arguit primo contra primam, quia idē syllogismus non pōt inferre plures cōclusiones, igitur. Antecedens patet, quia cōclusio est effectus præmissarum, ergo eædem præmissæ non inferunt plures cōclusiones, quia vnius causæ est tantū vnus effectus. ¶ Secundo sic, nullus bonus syl-
B logismus procedit ex falsis, ergo secunda potestas male assignat. Antecedens patet, quia nec syllogismus demonstratiuus nec dialecticus, igitur nullus syllogismus procedit ex falsis. ¶ Tertio sic, ex falso non potest sequi verū, ergo nullus syllogismus concludit cōclusionem verā ex præmissis falsis. Antecedens patet, quia ens & verum conuertuntur & non ens & falsum, modo non ens non est causa entis ergo falsum non est causa veri. ¶ Quarto sic, si in bona consequentia ex falso sequeretur verum, hæc consequentia esset bona hoc nō est verum, ergo hoc non est falsum, sed hoc est inconueniens, igitur consequentia, quia si ex falso sequæreť verum, ergo ad destructionem veri sequæretur destructio falsi, cum ad destructionem consequentis sequatur destructio antecedentis, & per C
consequens si verum sit consequens ad falsum, sequitur hoc non esse verum. ¶ Quinto sic, syllogismus circularis non est bona consequētia & formalis, igitur. Antecedens patet, quia non habet fieri nisi in terminis conuertibilibus, etiam syllogismus circularis petit principiū, ergo non est bonus nec vtilis demonstratori nec dialectico. ¶ In oppositū est philosophus in textu. In quæstione erunt tres articuli. Quantū ad primum.

PRIMO sciendum, q pro declaratione primæ potestatis supponit primo, q potestas syllogismi est quædam proprietas attributa syllogismo ad veritatis euidentiam & falsitatis ostensionem. Et sunt sex, quarum prima est posse plura concludere, quæ pōt fieri tribus modis. s. per D
conuersionem conclusionis aut sumendo subalternā eius. Secundo potest fieri subsumendo in latus, & hoc fit capiendo sub medio distributo plures minores extremitates. Tertio in post sumendo valet qñ sub minori extremitate distributa aliquid subsumitur. Vnde sub minori extremitate potest subsumi dupliciter. s. in conclusione, & in minori propōne. Vnde si subsumatur in conclusione erit vnus & idem syllogismus, capiendo syllogismum pro præmissis, sed si subsumatur in minori, tunc non erit vnus syllogismus, nisi capiendo syllogismum pro parte principali. s. pro maiori. ¶ Secundo supponitur q omnis syllogismus pōt plura concludere per cōuersionem, cuius conclusio pōt conuerti, sicut

Arti. 1.

Quid est potestas syllogismi.

E est vniuersalis, siue affirmatiua siue negatiua, & particularis affirmatiua. Et sic omnis syllogismus cócludens aliq̃ illarũ põt plura concludere per conuersionem. ¶ Tertio supponitur ꝙ duæ sunt regulę consequentiarũ, in quibus fundatur ista potestas. Prima, quicquid sequitur ad cõsequés bonę consequentiæ sequitur ad eius añs. Secunda, quicquid p̃dicatur de subiecto distributo, etiam prædicat de quolibet contento sub eo. Ex oĩbus istis, patet qui sunt syllogismi, qui pñt plura cócludere sub medio, cum medium in altera præmissarũ semper distribuatur, & hoc dẽt intelligi, siue euidenter siue ineuidenter. Sed omnes syllogismi quorum minor extremitas distribuitur, pñt plura cócludere subsumẽdo sub eã, F & oẽs syllogismi quorũ cõclusio põt conuerti, possunt plura concludere.

An idem syllo. possit plura cócludere.

SECVNDO sciendum, ꝙ circa primam potestatem incidũt duę difficultates, quarum prima est, vtrum vnus & idem syllogismus possit plura concludere immediatè. Ad quam dicitur breuiter, quod capiendo syllogismum pro præmissis tñ, idẽ syllogismus potest primo & immediatè concludere plures conclusiones, sicut præmissæ syllogismi facti in Barbara immediatè inferunt vniuersalem affirmatiuam, etiam possunt immediatè inferre conclusionem particularem affirmatiuam, quia minoris virtutis est inferre particularem quàm vniuersalem. Etiam si minor de Barbara esset particularis, immediatè inferret particularem, ergo à fortiori si sit vniuersalis, & similiter dicatur de alijs syllogismis, quorũ G conclusio est vniuersalis, vel quorũ conclusio potest cõuerti vel sub quorum minori extremitate põt aliquid subsumi. ¶ Secunda difficultas, an syllogismus concludens plures conclusiones sit vnus & idẽ syllogismus.

An syllo. plura cócludens, sit vnus.

Pro cuius solutione, supponitur ꝙ syllogismus capitur dupliciter. Vno modo pro aggregato ex præmissis & conclusione simul. Alio modo pro præmissis tantum. Hoc supposito dicitur primo, ꝙ idẽ syllogismus põt inferre plures conclusiones si capiat pro pręmissis tantum, quia præmissæ inferẽtes vniuersalem possunt inferre particularem. Dicitur secũdo, ꝙ sumendo syllogismum pro pręmissis & conclusione simul, tũc nullus syllogismus põt inferre plures có- H clusiones, quia vel hoc esset per conuersionem, vel in latus, vel in post sumendo, sed nullum horũ põt dici, quia tunc non manet idem syllogismus, cum cõclusio semper varietur. Dicitur tertio ꝙ syllogismus concludens plures conclusiones sumendo sub medio plures minores extremitates vel sub minori extremitate sumendo, etiam alias minores extremitates non est syllogismus simpliciter vnus sed plures, potest tñ dici vnus sm quid & gratia partis, quia tales plures conclusiones concludũtur per vnam maiorem. Quando aũt dicit philosophus vnum syllogismũ posse plura concludere, capit syllogismum pro præmissis, & non pro aggregato ex præmissis & conclusione simul. Et aduerte, ꝙ huius potestatis duę sunt vtilitates. ¶ Prima, est

A est scire multas conclusiones per easdem pręmissas. ¶ Secūda, est ad sciendum aliq̄ consequentiam inferentē aliq̄ conclusionem ineuidenter esse bonam, nam si aliq̄ præmissę inferūt aliq̄ conclusionem ineuidenter, quę sequeretur ad conclusionem prioris sillogismi, tunc prima consequentia probatur esse bona per secundam in virtute huius potestatis.

TERTIO sciendum, φ hic incidit talis difficultas. Vtrum illa regula in qua fundatur ista potestas .s. quicquid sequitur ad consequēs bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens, sit bona. ¶ Arguitur primo φ nō, quia bene sequitur homo est, ergo animal est. Et vltra, animal est, ergo genus est, & tamen non sequitur, homo est, ergo genus est, ergo aliquid sequitur ad consequens alicuius bonę consequentiæ quod non sequitur ad eius antecedens. Respōdetur φ ista consequentia non valet animal est, ergo genus est. Nam pōt esse animal, dato φ non denominet genus, & ad hoc φ genus sit, nam ad hoc φ denominetur genus requiritur, φ concipiatur vt vnum in multis & de multis. ¶ Et si dicatur, impossibile est ita esse sicut per antecedens significatur, quin ita sit sicut p cōsequēs significatur, quia si aīal est genus est, cum animal sit genus, etiā si aliquid quod natum est prædicari de pluribus differentibus specie est, ergo genus est. Respondetur φ diffinitio bonæ consequentiæ debet intelligi in sensu diuiso, & non in sensu cōposito. ¶ Secūdo sic arguitur, nam bñ sequitur, quadrupedale est, ergo

Alia difficultas de eodem.

B

bipedale est, & vltra, bipedale est, ergo pedale est sua medietas, cum antecedens sit verū & consequens falsum. Respondetur φ ly sua pōt esse relatiuum de bipedale, & tunc bene sequitur, quia tunc sensus, est quadrupedale est, ergo pedale est medietas de bipedale. Alio modo pōt esse relatiuū de quadrupedale, & sic non bñ sequitur, qa tūc sensus est, pedale est medietas de quadrupedale.

C

QVARTO sciendum pro declaratione secundę potestatis φ aliqua propositio dicitur dupliciter falsa .s. in toto & in parte. ¶ Vnde illa propō dicitur in toto falsa, cuius prędicatū non conuenit alicui contento sub subiecto. ¶ Et illa dicitur in parte falsa & in parte vera, cuius prædicatū conuenit alicui contento sub subiecto, & alicui non, & hoc in affirmatiuis. Ex quo sequitur φ propositio nō dr̄ in parte vera & in parte falsa, eo φ simul & semel sit vera & falsa, sed qa prædicatum alicui contento sub subiecto conuenit & alicui non. ¶ Sed dubitaret aliquis, vtrum vna & eadē propō sine æquiuocatione possit simul esse vera & falsa. Et arguitur φ sic: posito casu φ sortes dicat istā propositionē Plato dicit falsum, & Plato istā sortes dicit falsū & nihil aliud dicāt. Tūc arguitur sic, supponēdo φ si sortes dicat verū etiam & Plato, & ecōtra, cū omnino dicant similes propositiones. Tunc arguitur, vel sortes dicit verum vel falsum, si verum, ergo Plato dicit falsum, cū dicat φ sortes dicit falsum. Et si Plato dicat falsum, etiā sortes dicit falsum, cū dicāt omnino similes propositiones. In

Propositio quot modis dicitur falsa.

D

Dubitatio.

E oppositum arguitur, quia tunc duæ contradictoriè essent simul veræ & simul falsæ, quia bene sequitur, illa propó quæ est simul vera & falsa est vera, ergo sua cótradictoria est falsa. Etiã bene sequitur est falsa, ergo sua contradictoria est vera, & per consequens duæ contradictoriæ erunt simul veræ vel falsæ. Pro solutione supponitur ꝙ ad omné propositionem asserentem se esse falsam sequitur ꝙ ipsa est falsa. ¶Supponitur secundo, ꝙ aliqua propó asserit se esse falsam dupliciter. Vnomodo ex directo, sicut propó habens reflexioné supra seipsam, vt ista omnis propó est particularis. Aliomodo est indirecto. s. mediante alia propositione; & sic est in proposito. Vnde propositio quam dicit sortes puta & Plato dicit falsum, non asserit se ex directo esse falsam, sed hoc quod asserit Platonem dicere falsum, qui tamé dicit istam propositionem sortes dicit falsum. Ex istis potest poni illa conclusio, ꝙ nulla eadé propositio sine æquiuocatione est simul vera & falsa. ¶ Et siquis dicat ista propositio, non hó est animal est simul vera & falsa, quia habet sensum simul verũ & falsum, cũ vnus sensus sit, aliquid qđ non est homo est animal, alius est, nullus homo est animal. Respondetur ꝙ hoc est secundum æquiuocationem de ly non, quæ potest esse negatio negans, & negatio infinitans. Et dico ꝙ non est eadem propositio, quæ fm vnũ sensum est vera, & secundum alium falsa, sed est propositio plures. Et hęc de primo arti. Quantum ad secundum.

Quot modũ ppó asserit se esse falsam.

F

G

Arti. 2.

. Dubitatur primo. Vtrum syllogismus circularis sit bonus & possibilis. ¶Pro cuius solutione supponitur primo, ꝙ syllogismus circularis est syllogismus procedés ex conclusione prioris syllogismi cum conuertente alterius præmissæ ad inferendũ alteram præmissam, vt patet satis in textu per exempla. ¶Supponitur secundo ꝙ in conuertendo præmissam in syllogismo circulari, præmissa quæ conuertitur semper debet conuerti simpliciter siue fuerit vniuersalis affirmatiua, siue negatiua, siue particularis. ¶ Vnde secundus processus dr̃ circularis in ordine ad primũ processum, ita ꝙ syllogism⁹ circularis de significato materiali significat primũ processum, sed de significato formali significat fm processum. Ex hoc sequitur ꝙ syllogismus circularis pót dici syllogismus ex hypothesi, quia præsupponit vnum processum. Et sic patet ꝙ in quolibet syllogismo circulari sũt duo processus. ¶Primus, quo arguitur à præmissis dispositis in modo & figura. ¶Secundus est, in quo arguitur a cóclusione syllogismi prius facti cum conuertente alterius præmissæ ad inferendũ aliam præmissam, siue maiorem siue minoré, dũmodo rectè syllogizari possit in tali modo, vel in alio. ¶Supponitur tertio, ꝙ syllogismus circularis si debeat aliquid ostendere & procedere ex veris, non potest fieri nisi ex terminis conuertibilibus, quia debet fieri per conuersionem vniuersalis simpliciter, quæ solum conuertitur simpliciter in terminis conuertibilibus,

Quid est syllogismus circularis.

Quot sũt process⁹ in quolibet syllogismo circulari.

H

A bus, nam vt dicitur in textu, si syllogismus circularis fieret in terminis nō conuertibilibus, oporteret procedere ex alia propositione indemonstrabili, quia talis propositio esset falsa, falsum autem non potest demonstrari. His suppositis dr primo, ꝙ syllogizare circulariter est possibile, cū idē possit esse notius & ignotius respectu diuersorum. Dicitur secundò, ꝙ syllogismus circularis quantū ad omnes processus suos simul non est syllogismus, sed quantum ad vnum processum est bene bonus syllogismus.

An ex veris sequatur falsum.

DVBITATVR secundo. Vtrū ex veris possit sequi falsum. Et vr ꝙ sic, quia ex illo quod est vel potest esse verum potest sequi falsum: ergo B ex vero potest sequi falsum. ¶Pro solutione supponitur, ꝙ ista est vera ex vero potest sequi falsum, quia de rigore ipsa est diuisa. Et ly vero ampliatur ad illud, quod est vel potest esse verum. Si autem capiatur in sensu composito esset falsa, cum sensus sit, talis propositio est possibilis, ex vero sequitur falsum, & hoc est inconueniens, ideo ista est impossibilis, ex vero sequitur falsum, quia si antecedens est verum, ita est sicut ꝑ ipsum significatur, & si consequens est falsum, nō ita est sicut per ipsum significatur, ergo possibile erit ita esse sicut significatur per antecedens, dū non erit ita sicut per consequens significatur. ¶Sed arguitur ꝙ ex vero sequatur falsum, quia bene sequitur, Deus est vel tu es asinus, & nullus Deus est, ergo tu es asinus, & tamen consequens est falsum & antecedens verum cum sit vna disiunctiua vera. Et quòd bene sequitur patet, quia arguitur à tota disiunctiua C cum destructione vnius partis ad positionem alius. Respondetur, ꝙ tale antecedens potest esse vna disiunctiua, & sic antecedens est verum, sed non sequitur, vel potest esse vna copulatiua, & sic bene sequitur, sed sicut antecedens est falsum, ita & consequens, sicut si diceretur, Deus est & tua positio est falsa, ergo tua positio est falsa. ¶Dicitur concedendo consequentiam, sed sicut consequēs est falsum ita & antecedens. Item bene sequitur, non si homo est animal homo est asinus, & tamen antecedens est verum & consequens falsū. Et ꝙ consequentia sit bona patet, quia sua contradictoria est mala consequentia. D Respondetur, ꝙ talis propositio bene est vera, sed non est consequentia, vt superius visum est. Itē bene sequitur hæc consequentia est bona, ergo ex vero sequitur falsum, demonstrando per ly hęc ipsammet consequentiam, & tamen antecedēs est verum, quia præcise significat illam consequentiam esse bonam, & ita est, quod probo, quia si dicas ꝙ ista consequentia non valet, ergo impossibile est eam valere, ergo añs dictæ consequentiæ est impossibile, cum significet illam valere. Et vltra antecedens est impossibile, ergo consequentia est bona, cum ad impossibile sequitur quodlibet. Respondetur, ꝙ illa consequētia est bona, sed negatur ꝙ antecedens sit verum, & ad probationem negatur, ꝙ pręcise significet consequentiam esse bonā,

 quia

E quia omnis propositio significans aliquam consequentiam esse bonam & ita esse sicut per eã significatur, significat etiam consequens esse verum, modo consequens illius consequentiæ est falsum: igitur.

An ad cõtradictoria sequatur idẽ.

DVBITATVR tertio vtrũ ad idem affirmatum & negatum seu ad cõtradictoria sequatur idem. ¶ Pro cuius solutione supponitur pro nũc,

Duplex ẽ propõ.

ꝙ duplex est propositio. s. necessaria & impossibilis. Vnde propositio necessaria non dicitur ideo necessaria, quia necessario sit, quia tunc nulla esset propositio necessaria creata, cũ quælibet propositio creata possit nõ esse, sed dicitur necessaria, quia qualitercunq; per eam significatur esse necesse est ita esse, & hoc si sit affirma- F tiua de præsenti. ¶ Et aduerte ꝙ duplex est propositio necessaria, quædam est cathegorica, & quædam hypothetica. ¶ Cathegorica est duplex, quædam est ratione formali terminorum, vt homo est animal, & sic de alijs. ¶ Quædam est necessaria, quæ non est sic necessaria ratione formali terminorum, sicut est propositio vera de pręterito, vt Adã fuit. ¶ Alia est necessaria hypothetica, cuiusmodi est disiunctiua composita ex partibus cõtradicentibus vt fortes currit vel non currit. Hoc supposito dicitur ꝙ propõ necessaria si formaretur sequitur ad quãlibet. i. ꝙ quælibet cõsequentia est bona, cuius consequẽs est propositio necessaria, vt bene sequitur, fortes currit: ergo hõ est animal: tua positio est falsa: ergo homo est animal. ¶ Et si quis dicat, ibi non est aliqua habitudo antecedentis ad cõsequens: ergo nõ est bona consequẽ- G tia. Dico ꝙ verum est ꝙ ibi non est habitudo ex natura rei antecedentis ad consequens: tamen bene est habitudo cõsecutionis, sicut alias visum est. Vnde consequentia significatione totali significat ꝙ habitudo sequelæ antecedentis ad consequens sit necessaria. Item impossibile est ita esse sicut per antecedẽs significatur significatione totali, quin ita sit sicut per consequens significatur: igitur talis consequentia est bona. Ex quo sequitur ꝙ propositio necessaria potest sequi ad duo contradictoria, cum sequatur ad quamlibet propositionẽ modi. ¶ Alia est propositio impossibilis, quæ non dicitur ideo impossibilis, quin possit formari, quia tunc nulla esset propositio impossibilis, H sed dicitur impossibilis, quia qualitercunq; per eam significatur esse impossibile est ita esse. Et ista est duplex. s. cathegorica & hypothetica.

Propositio impossibilis duplex.

Cathegorica est duplex. Quædã est quę ratione formali terminorum est impossibilis, vt homo est asinus, & ad talem sequitur quęlibet propositio mundi. i. ꝙ omnis illa consequentia est bona, cuius antecedens est propositio impossibilis, vt bene sequit, homo est asinus: ergo tu es Papa. Ex quo sequitur ꝙ idem potest sequi, & ad duo contradictoria, quando alterum est impossibile. ¶ Alia est impossibilis quę sic non est impossibilis ratione formali terminorum, vt propositio de præterito, cuius contradictoria est vera & necessaria, vt Adam non fuit. Similiter talis, si Spiritussanctus non fuisset productus a filio

nunquam

A nunquam productus fuisset,& ad talem non est necesse quamlibet propositionem mundi sequi. ¶ Alia est hypothetica, vt copulatiua composita ex partibus contradicentibus vt Petrus currit & Petrus non currit, & etiam ad talem potest sequi quęlibet propositio mundi, vt poterit videri practicando. Et quid dicendum erit ad Ari. qui dicit ad idem affirmatum & negatum, nō sequitur idem. Dico ꝙ dictum Ari. est verum demptis istis duobus casibus, puta quando consequens est propositio necessaria, vel antecedens est propositio impossibilis. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit.

Art. 3. CONCLVSIO respōsalis. Tres primæ potestates syllogismorū sunt B à philosopho sufficienter assignatæ in textu, vt satis patet ex dictis. Ad rationes ante oppositum. ¶ Ad primam dicitur, ꝙ quando dicitur ꝙ præmissę sunt causa conclusionis, debet intelligi ꝙ notitia pręmissarum est causa partialis notitię conclusionis. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ syllogismus simpliciter potest procedere ex falsis, quia non respicit nisi dispositionem pręmissarum in modo & figura. Vel potest etiam dici ꝙ syllogismus sophisticus peccans in materia potest bene procedere ex falsis, & tamen est vere syllogismus, licet syllogismus sophisticus peccans in forma, non sit syllogismus. ¶ Ad tertiā dicitur ꝙ ens & verum conuertuntur, capiendo verum pro passione entis, sed non capiendo verum vt est proprietas propositionis. ¶ Ad quartam dicitur, quòd bene probat quòd præmissæ falsæ non inferunt conclusionem verām propter quid, idest C vniuersaliter, sed solum quia est, idest in aliquibus, & non ratione falsitatis, sed ratione dispositionis talium præmissarum, constitutarū ex talibus terminis. ¶ Ad quintam patet solutio in secundo articulo.

Conuertere autem est transponentem conclusionem facere, quoniam vel extremum medio non &c.

ISTVD EST quartum capitulum huius tractatus, in quo philosophus determinat de quarta potestate syllogismorum, quæ est syllogizare conuersiue, & primo docet in prima figura, dicens primo quod conD siue syllogizare est sumere oppositum contradictorium vel contrariū conclusionis prioris syllogismi cum altera præmissarum, inferendo contrarium vel contradictorium alterius pręmissæ, & hoc docet primo in primo modo primæ figuræ, dicens quòd in primo modo primæ figuræ ex opposito contrario conclusionis cum maiore potest conuersiuę syllogizari contrarium minoris in eisdem terminis. Sed si sumatur oppositum contrarium cum minore interimitur maior in Felapton. Et subdit quòd maior de Barbara non potest interimi per suam contrariam cum solū interimat in tertia figura in qua non concluditur vl'iter, sed ex opposito, contradictorio cōclusionis cū altera præmissarū pōt conuersiue syllogizari oppositum contradictorium alte-

Quid est conuersiue syllogizare.

B rius præmissę, & similiter dicatur in celarēt. Sed in modis particularibus ex contradictorio conclusionis cum altera præmissarum potest syllogizari contradictorium vtriusq; pręmisse, sed non ex contrario, cum conclusiones eorum non habeant cōtrarium. Sed si sumeretur sub cōtrariū conclusionis, quæ est particularis cū maiore quę est vniuersalis: bene inferetūr subcōtrarium minoris, sed nō interimitur, quia duæ sub contrariæ, possunt simul stare in veritate, sed non potest sumi cum minore, quia tunc ambæ præmissę essent particulares. ¶ In secunda parte docet syllogizare conuersiue in secunda figura ponens quinq; conclusiones. ¶ Prima conclusio, ex opposito con-
F clusionis cum minore nunquam potest syllogizari conuersiue oppositū contrarium maioris, quia talis dispositio est in tertia figura in qua nūquā concluditur vniuersaliter. ¶ Secunda conclusio, ex contrario vel cōtradictorio conclusionis cum maiore in vniuersalibus modis potest cōuersiue syllogizari contrarium vel contradictorium minoris. ¶ Tertia conclusio, ex contradictorio cōclusionis cū minore potest conuersiue syllogizari contradictoriū maioris. ¶ Quarta cōclusio, in modis particularibus nunquam ex contrario conclusionis potest conuersiue syllogizari oppositum alterius præmissæ, quia non habent contrarium, & si sumatur subcontrarium non interimitur propositum cum duæ subcontrarię possint simul esse verę ¶ Quinta conclusio, in modis particularibus ex contradictorio conclusionis cum altera præmissarum potest inferri contradictoriū alterius præmissę. ¶ In tertia parte docet syllogizare in conuersiue in tertia figura, dicens primo, q neutra pręmissarum modorum tertię figurę siue vniuersalium siue particularium interimitur sumendo sub cōtrariam cōclusionis, ex quo illa sub contraria ex particularis, quę nō pōt interimere suam subcontrariam, sed vtraq; potest interimi sumendo contradictorium conclusionis. Vnde in darapti sumendo contradictoriū cū minore interimitur maior in celarent, sed cum maiore interimitur minor in Cæsare. Ex quibus infert quędam corollaria. ¶ Primum, satis manifestum est qualiter syllogizādum est conuersiue. ¶ Secundum, præmissæ syllogismorum primę figuræ interimuntur per secundam & tertiam figuras, maior per tertiam, & minor per secundam. ¶ Tertium, pręmissæ syllogismorum secundæ figuræ interimuntur per tertiam & primam, minor per primam & maior per tertiā. ¶ Quartum corollarium, præmissæ syllogismorum tertiæ figuræ interimuntur per primam & secundam figuras, maior per primam, & minor per secundam. G H

Per impossibile autem syllogismus ostenditur quando quidē cōtradicti ponitur conclusionis.

I s t v d est quintum capitulum huius tract. in quo philosophus determinat de quinta potestate syllogismi, quæ est syllogizare per impossibile. Et diuiditur in quatuor partes. Mod° syllogizandi p impossibile.

A tes. ¶ In prima docet syllogizare per impossibile in prima figura: diffiniens primo syllogismum per impossibile dicens, ꝙ syllogismus ad impossibile est qui procedit ex contradictorio alicuius propositionis ꝓbandæ pro vna præmissarum cum altera manifeste vera ad inferendũ conclusionem manifeste falsam, ex cuius falsitate infertur falsitas vnius premissæ, ex cuius falsitate infertur veritas suæ contradictoriæ. ¶ Secundo ponit differentiam & conuenientiam inter syllogismum ad impossibile & conuersiuum. Differentia est, quia syllogismus conuersiuus præsupponit verum syllogismum, ex cuius opposito conclusionis cum altera prçmissarum infertur oppositum

Quid est syllogismus per impossibile.

B alterius premissæ. Sed syllogismus ad impossibile non semper præsupponit syllogismus, sed aliquando solum prçsupponit aliquam propositionem probandam. Sed conuenientia est, quia tam syllogismus conuersiuus quam syllogismus ad impossibile fiunt in quamlibet figura. ¶ Tertio docet syllogizare per impossibile in prima figura, dicens in omnibus figuris quçlibet propositio potest syllogizari per impossibile cuius cõtradictoria potest esse præmissa in tali figura. Ex quo infert ꝙ vniuersalis affirmatiua non potest syllogizari per impossibile in prima figura, quia contradictoria eius non potest esse præmissa in prima figura, sed omnes aliæ propositiones possunt bene syllogizari per impossibile in prima figura. Ex quo infert duo corollaria. ¶ Primum, ad syllogizandum per impossibile capiendum est oppositum contradictorium conclusionis, & non contrarium, quia ista regula, de quolibet est affirmatiuo, & negatiuo vera, & de nullo ambo simul, supra quàm fundatur syllogismus ad impossibile, non habet locũ nisi in contradictorijs in quibus arguitur a falsitate vnius ad veritatem alterius, & non in contrarijs. ¶ Secũdum corollarium, omnes aliæ propositiones ab vniuersali affirmatiua ostenduntur per impossibile in prima figura. ¶ In secunda parte syllogizare in secunda figura per impossibile, dicens ꝙ vniuersalis affirmatiua syllogizatur in secunda figura sumendo contradictorium eius cum vna vniuersali affirmatiua manifeste vera, ex qua infertur particularis negatiua manifeste falsa in baroco. D Sed particularis affirmatiua syllogizatur per impossibile in Camestres sumendo contradictorium eius cũ vna manifeste vera, ex qua infertur vnà manifeste falsa. Sed vniuersalis negatiua syllogizatur in festino sumendo contradictorium eius cum vna vniuersali negatiua manifeste vera ad inferendum particularem negatiuã manifeste falsam. Sed particularis negatiua syllogizatur ꝑ impossibile in Cesare, sumendo cõtradictoriũ cũ vna vniuersali negatiua manifestè vera, ex qua infertur vna manifeste falsa. ¶ In tertia parte docet syllogizare per impossibile in tertia figura, dicens primo ꝙ vniuersalis affirmatiua syllogizatur in Bocardo sumendo contradictoriũ eius cũ vniuersali affirmatiua manifeste vera,

E ra, sed particularis affirmatiua syllogizatur in Felapton vel Ferison sumendo contradictoriū eius pro maiore cū vniuersali vel particulari affirmatiua manifeste vera. ¶ Sed vl̃is negatiua syllogizatur in Disamis sumendo contradictoriū eius pro maiore cum vl̃i affirmatiua manifeste vera, ad inferendum vnam manifeste falsam. Sed particularis negatiua syllogizatur per impossibile sumendo contradictoriū eius cū vna manifeste vera, ad inferendum vnam manifeste falsam. ¶ In quarta parte cōparat syllogismum ostensiuum ad syllogismum ad impossibile ponens duas differentias. ¶ Quarum prima est, quia syllogismus ostensiuus pōt F procedere ex premissis veris, sed syllogismus ad impossibile semper capit vnam manifeste falsam. ¶ Secūda differentia, in syllogismo ostensiuo non oportet opinari conclusionē esse veram vel falsam, sed in syllogismo ad impossibile conclusio debet semper esse falsa. Deinde ponit conuenientiam, dicens ꝙ omni conclusio syllogizata per impossibile potest syllogizari ostensiue.

Sexta potestas syllog.

In qua autem figura est ex oppositis propositionibus syllogizare & in qua non est, sic erit manifestum.

Istvd est sextum capitulum & vltimum hūius tract. in quo determinat de sexta potestate syllogismi quæ est syllogizare ex oppositis. Et continet quatuor partes. ¶ In prima docet syllogizare ex oppositis in prima figura: dicens, primo quòd quatuor sunt oppositiones G secundum affirmationem & negationem, vt oppositio vniuersalis affirmatiuæ & vniuersalis negatiuæ, & oppositio vniuersalis affirmatiuæ & particularis negatiuæ, vel vniuersalis negatiuę & particularis affirmatiuæ, & oppositio particularis affirmatiuæ, & particularis negatiuæ. ¶ Deinde subdit ꝙ in prima figura nō potest fieri syllogismus ex oppositis, primo in modis affirmatiuis, quia syllogismus affirmatiuus constituitur ex ambabus affirmatiuis præmissis, quæ non sunt oppositæ, nec in negatiuis, quia in talibus modis non idē subijcitur & prædicatur in premissis: igitur. ¶ In secunda parte docet syllogizare ex oppositis in secunda H figura: dicens, ꝙ in secunda figura fit syllogismus ex oppositis, tam contrarijs quam contradictorijs. Primā partem probat in modis vniuersalibus: primo in Camestres, vt omnis disciplina est studiosa, nulla disciplina est studiosa: ergo nulla disciplina est disciplina. Deinde declarat secūdam partem: dicens, ꝙ in modis particularibus ex oppositis contradictorijs fit bonus syllogismus ex oppositis. ¶ In tertia parte docet syllogizare ex oppositis in tertia figura, & primo in modis affirmatiuis dicens, ꝙ in modis affirmatiuis non fit syllogismus ex oppositis, cum ambę præmissę sint affirmatiuæ, sed in modis negatiuis bene fit syllogismus ex oppositis, in vniuersalibus quidem fit ex contrarijs, & in particularibus fit ex contradictorijs. ¶ In quarta parte ponit sex documenta. ¶ Quorum

primum

A primum est, syllogizando ex oppositis debemus sumere opposita contraria vel contradictoria & non subcontraria, quia subcontrariæ sunt particulares, ex quibus nihil sequitur. ¶ Secundum documentum, ad hoc quòd præmissæ alicuius syllogismi ex oppositis concedantur ab aliquo: oportet vtranq; per aliquem syllogismum concludi, & vnam supponere & aliam syllogizare. ¶ Tertium documētum, ex quo tres sunt modi oppositionum. s. duo contradictorij & vnus contrarius, ideo cōtingit sex modis ista opposita combinari, in syllogismo ex oppositis variando maiorem affirmatiuam in negatiuā & ecōtra, vt satis patet. ¶ Quartum documentum, syllogismus ex B oppositis differt a syllogismo concludente verum ex falsis, quia licet in syllogismis ex oppositis vna præmissarum sit falsa & alia vera, tamen ex illis oppositis nunquam potest fieri conclusio vera. ¶ Quintum documentum, nihil prohibet in syllogismis ex oppositis inferre conclusionē contrariam vel contradictoriam propositioni concessæ à respondente. ¶ Sextum documentum. præmissæ, oppositæ, quæ sumuntur in syllogismo ex oppositis, non possunt concludi per vnum syllogismum, nisi maior sumatur cum vtraq; parte contradictionis ex parte prædicati, & si non concludantur ambo opposita in vno syllogismo, tunc oportet alterū oppositorū cōcedi à respōdēte & alterū sillogizari, aut vtrūq; sillogizari in diuersis sillogismis. Exemplum primi, vt omnem animal est album, omnis homo est animal: ergo omnis homo est albus: Exemplum secūdi, vt si concedatur illa, omnis disciplina est opinio, tunc syllogizatur sua contradictoria per accidens, nulla medicina est opinio. C

An syllog. conuersiuus, ad impossibile, & ex oppositis, sint boni, & inter se distincti.

QVAERITVR Vtrum sillogismus conuersiuus, sillogismus ad impossibile & sillogismus ex oppositis sint boni sillogismi & inter se distincti. ¶ Arguitur primo ꝙ sic. Syllogismus conuersiuus & ad impossibile fiunt in eisdem figuris per eosdem D terminos: ergo non differunt. ¶ Secūdo sic: Omnis bonus sillogismus solum constat ex tribus terminis, & duabus propositionibus, sed in sillogismo ad impossibile sunt plures termini quàm tres, cū in ipso sint tres processus, ergo sequitur ꝙ sillogismus ad impossibile non est bonus sillogismus. ¶ Tertio sic: Omnis bonus syllogismus secundæ, aut tertiæ figuræ est reducibiliter ad sillogismos primæ, sed sillogismus ex oppositis non est huiusmodi: igitur non potest fieri in secunda, & tertia figuris. ¶ Quarto sic: Omnis bonus syllogismus est in aliqua triū figurarū, sed sillogismus ex oppositis non est hmōi: igit. Minor patet primo, quia ois syllogismus existens in aliqua figura fit tm̄ ex tribus terminis, sed in sillogismo ex oppositis sunt tantum duo termini igr. ¶ Quinto sic: Syllogismus

E gismus ex oppositis non est vtilis: igitur non est ponendus. Antecedēs patet, quia non est vtilis demonstratori, eo ꝙ demonstrator semper procedit ex veris, neq; dialectico, quia dialecticus procedit ex ꝓbabilibus, modo contraria, vel contradictoria non videntur esse probabilia: igitur. ¶In oppositū est philosophus in textu. In quæstione erunt tres articuli.

Quid est syllogismus conuersiuus.

PRIMO sciendū, ꝙ pro declaratione quartæ potestatis. ¶Supponitur primo, ꝙ vt dictum est circa textum. Syllogismus conuersiuus est syllogismus qui ex opposito contrario, vel contradictorio conclusionis cum altera præmissarum infert oppositum contrarium, vel contradictorium alterius præmissæ, puta illius loco F cuius accipitur contrarium, vel cōtradictorium conclusionis. Vnde syllogismus conuersiuus de significato materiali significat primum processum de formali significat secundum in ordine ad primum, ita ꝙ ille secundus processus in ordine ad primū potest dici syllogismus conuersiuus, quia propter tale dicitur cōuersiuus, vnde si syllogismus conuersiuus capiatur quantum ad materiale, & formale nō est vnus processus, sed sunt duo numero differentes, & etiā specie, cum sint semper in diuersis figuris. Et sic patet ꝙ syllogismus cōuersiuus semper præsupponit vnum syllogismū prius factum in ordine ad quē dr̄ conuersiuus. ¶Supponitur secūdo ꝙ si conclusio prioris syllogismi fuerit vniuersalis tunc possumus in tali dupliciter syllogizare cōuersiue. s. ex opposito contrario, & ex opposito contradictorio, sed si conclusio G sit particularis indefinita, vel singularis, tunc solum vno modo possumus syllogizare conuersiue, scilicet ex opposito contradictorio. Et si quis dicat: nonne in tali modo possumus syllogizare conuersiue ex subcōtrario. Respondetur ꝙ non, quia vna subcontraria non habet interimere alteram, cum duæ subcontrariæ possint simul stare in veritate. Ex quo sequitur ꝙ propositio tantum duobus modis potest interimi, scilicet ꝑ contrarium & per contradictoriū. ¶Supponitur tertio, ꝙ in omni bono syllogismo ex opposito contradictorio conclusionis cum altera pręmissarū, infertur oppositum alterius præmissæ. Ex quo patet ꝙ quilibet syllogis H mus pōt reduci per impossibile, nam syllogizare cōuersiue, & syllogismū reduci per impossibile sunt penitus idem, falsa est ergo illa opinio illorum, qui dicunt, ꝙ modi primę figuræ nō reducuntur per impossibile.

An syllogismus conuersiuus differat à syllog. per impossibile.

SECVNDO sciēdum, ꝙ circa p̄dictā incidit hic difficultas, an syllogismus cōuersiuus differat a syllogismo per impossibile. Ad quam respōdetur breuiter, ꝙ sillogismus conuersiuus differt a sillogismo ꝑ impossibile multipliciter. ¶Primo, q̄a sillogismus ꝑ impossibile nō prςsupponit aliquā conclusionem sillogizatā, neq; aliū sillogismū, ex cuius conclusionis opposito procedat, sed bene supponit aliquam propositionē, ex cuius contradictorio cū vna vera infert vnā manifeste falsam. ¶Secūdo differūt, q̄a sillogismus per impossibile semper procedit ex altera fal-

A sa, ideo eius conclusio semper est falsa, sed syllogismus conuersiuus potest procedere ex ambabus veris, ió eius conclusio potest esse vera. ¶Tertio, quia syllogismus conuersiuus valet ad ostendendum bonitatē consequentiæ, sed syllogismus ad impossibile valet ad ostēdēdū veritatē alicuius opposui. Conueniunt autem multipliciter. ¶Primo, quia possunt fieri ex eisdem terminis. ¶ Secundo quia vterq; procedit ex opposito alicuius. ¶Tertio, quia istud syllogismus in numero aliquando est conuersiuus, & aliqñ ad impossibile. Et hoc debet intelligi quo ad vnum processum, vt iste syllogismus, quidam homo non est risibilis, omnis homo est animal rationale, ergo quoddam B animal rationale non est risibile, potest dici ad impossibile, & conuersiuus in ordine ad istum syllogismū, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis. ¶ Et si quis arguatur, ergo tales syllogismi non differunt. Negatur consequentia, cuius ratio est, quia licet conueniant in significato materiali, non tamen in significato formali, seu quo ad omnes processus.

Syllog. de conuersiuus cur dictus. Tertio sciendum, q syllogismus non dicitur conuersiuus, eo q aliquæ præmissarum in ipso conuertatur, sed dicitur conuersiuus ex eo, q maior, vel minor mutatur in oppositum contrarium, vel contradictorium conclusionis. Et isto modo conuersio attribuitur syllogismo, q ex opposito conclusionis alicuius syllogismi prius facti cum altera præmissarum infert oppositum alterius C præmissæ, vnde vtilitas huius syllogismi est ad probandum, seu ad ostēdendum bonitatem consequentiæ prioris syllogismi, quia illa cōsequētia est bona, in qua ex opposito consequentis cum altera præmissarū. infertur oppositum alterius præmissæ, & consequenter totius antecedentis, quod est vna copulatiua, nam ex opposito illius p̄missæ infertur vna disiunctiua, cuius ipsa pars, & alia pars erit oppositū alterius præmissæ, & tunc erit vna disiunctiua composita ex partibus contradicentibus copulatiuæ existētis totum antecedēs. Et ad illam disiunctiuam sequitur copulatiua negatiua, quæ contra dicit toti illi antecedenti. An oīs syllog. fit ex hypothesi.

Qvarto sciendum q circa D duo vltima capitula seu circa duas vltimas potestates incidunt duæ paruæ difficultates. Prima, an omnis syllogismus sit ex hypothesi. ¶Et arguitur primo q sic, quia omnis syllogismus est ex hypothesi. Antecedens patet quia omnis bonus syllogismus præsupponit tres terminos, & duas propositiones, igitur. ¶Secundo sic, omnis syllogismus infert suam conclusionem principaliter intentam virtute alicuius suppositionis non expressæ in præmissis, igitur omnis syllogismus est ex hypothesi consequentia patet quia syllogismus dicitur ex hypothesi, quia infert suam conclusionem principaliter intenta virtute suppositionis non enumeratæ in præmissis. Antecedens patet, quia oīs bonus syllogismus si sit affirmatiuus, infert sua con-

E conclusionem virtute istius suppositionis, quicquid affirmatur de subiecto distributo affirmatur de quo libet contento sub eo,& si sit negatiuus infert virtutem istius,quicquid vere negatur de distributo, negatur de quolibet cōtēto sub eo. ¶ Pro solutione huius supponit primo ꝙ hipothesis idē est ꝙ suppositio: dr̄.n.hi pothesis ab hypos qd est sub, & thesis positio, quasi suppositio. ¶ Supponitur secūdo ꝙ sillogismus pōt dupliciter intelligi esse ex hypothesi. Vno mō, quia fit ex suppositiōe triū terminorū & duarū propōnū. vel virtute alicuius principij præsuppositi, & sic omnis sillogismus ostensiuus pōt dici ex hypothesi. Alio mō dr̄ sil F logismus ex hipothesi, quia infert cōclusionē principaliter intētā virtute alicuius suppositionis extrinsecæ, non enumeratę neq; intellectæ in p̄missis,& sic sillogismus ex hipothesi distinguitur contra sillogismū ostensiuū. Et p̄ hoc soluūtur rōnes prius factę, quę nihil aliud probant nisi ꝙ omnis sillogismus sit ex hipothesi primo mō,& non secūdo mō ¶ Secūda difficultas, An sillogismus ex oppositis possit fieri in prima figura. Et vr̄ ꝙ sic, quia fit in secunda & tertia figuris: ergo in prima, consequentia patet, quia sillogismi secundæ & tertiæ figurarum reducuntur ad sillogismos primæ figuræ. Ad hoc respōdetur ꝙ licet ex repugnantibus propōnibus possit fieri sillogismus i prima figura: non tñ ex oppositis, quia oppositæ dicunt participare vtroq; termino ordine eodem, quę non possunt esse p̄missæ in prima figura, cū

An syllo. ex oppositis possit fieri i prima figura.

illud quod subijcitur in vna prędice G tur in alia, nec oportet sillogismos ex oppositis factos in secunda vel in tertia figuris reductos ad primam, esse ex oppositis,& sic bene concedit ꝙ sillogismi facti in secūda tertia figuris ex oppositis reducūtur ad primam figuram, sed tunc non sunt ex oppositis. Et hæc de primo art. Quantum ad secundum.

Dubitatur primo. Vtrum Art. 2. diffinitio sillogismi p̄ impossibile sit à philosopho sufficienter assignata. ¶ Pro cuius solutione supponit primo ꝙ sillogismus p̄ impossibile pōt capi dupliciter. Vno mō pro primo processu, in quo arguitur ex opposito cōtradictorio cōclusionis propōnis datę à respondente cū vna manifeste vera ad inferendum vnā manifeste falsam,& sic est in aliqua triū figurarū,& tūc vocat sillogismus mendacij a philosopho in primo Priorū. Alio mō capitur pro tribus processibus, puta p̄ primo sillogismo & duobus enthymematibus necessario requisitis ad conclusionē principalem probandā,& hoc mō capitur cū dr̄, ꝙ sillogismus ad impossibile nō est in aliqua triū figurarū. Et p̄ hoc pōt solui q̄stio in qua quæritur. Vtrū sillogismus ad impossibilē sit sillogismus, nā si capiatur pro primo processu est syllogismus, si autem capiatur p̄ aggregato ex illis tribus processibus simul non est sillogismus. ¶ Supponitur secundo, ꝙ sillogismus ad impossibile & per impossibile idem sunt secundum rē, sed differunt ratione, q̄a dicitur ad impossibile, eo ꝙ conclusio est falsa vel impossibilis, sed dr̄ p̄ impos-

An syllogismus p̄ impossibile sufficienter diffiniat.

H

A impossibile, eo q vna premissarū est semper falsa, vel impossibilis: Nō tñ est intelligēdū, q ois syllogismus q ꝑcedit ex præmissa impossibili, vel q infert cōclusionē impossibilē, sit per impossibile, sed syllogismus ille q ꝑcedit ex cōtradictorio cōclusionis ꝓbādę cū vna manifeste vera infert vnā manifeste falsā. ¶ Supponit tertio, q in quolibet syllogismo per impossibile sunt tres ꝑcessus. ¶ Primus: est à cōtradictorio ꝓpositionis ꝓbandæ cū vna manifestæ vera, ad vnā manifestæ falsam. Secūdus est: à falsitate cōclusionis ad falsitatē alterius præmissæ, & tenet per hāc maximā: q. Ex veris nō sequit falsum: ergo si cōclusio sit falsa necesse est alterā præmissarū esse falsam. ¶ Tertius est a falsitate illius præmissæ ad veritatē illius cōclusionis ꝓbandæ & tenet virtute istius maximæ, q nunq̄ duæ cōtradictoriæ sunt simul veræ. B ¶ Et si qs dicat, cōclusio syllogismi ad impossibile nō est semper impossibilis: ergo nō semper debet dici syllogismus ad impossibile. Respondetur q ēt nō oportet, sed sufficit ipsā esse falsam: qa non dr̄ solū ad impossibile eo q cōclusio sit impossibilis, sed qa procedit ex cōtradictorio cū vna manifeste vera ad cōclusionē falsam vel impossibilē, cū ēt alijs duobus ꝑcessibus. ¶ Supponit finaliter q ad faciendū syllogismum per impossibile nos debemus accipere contradictoriū & nō cōtrariū: quia si haberetur cōtraria falsa cōclusionis ꝓbandæ, adhuc non haberemus veritatem illius conclusionis, cum non valeat consequentia ista est falsa: ergo sua contraria est vera: quia duæ C cōtrariæ pn̄t simul esse falsæ in materia contingenti.

DVBITATVR secundo. Vtrū vniuersalis affirmatiua possit sillogizari & probari per sillogismum ad impossibile. ¶ Pro cuius solutione supponitur q ad probandum aliquā ꝓpositionē per impossibile, oportet q cōtradictoriū illius sumatur pro vna præmissa, vt patet per diffinitionem syllogismi ad impossibile: Sed ꝓpositionē sillogizari p impossibile nō est aliud q̄ ipsam esse cōclusionē syllogismi ad impossibile. Tūc ponūtur aliq̄ cōclusiones. ¶ Prima: vniuersalis affirmatiua nō pōt ꝓbari p impossibile in prima figura; qa eius cōtradictoria non pōt esse præmissa in prima figura cū contradictoria eius sit particularis negatiua, quæ nō pōt esse premissa in aliquo modo primę D figurę. ¶ Secunda cōclusio, vniuersalis affirmatiua pōt sillogizari per impossibile in prima figura: quia vniuersalis affirmatiua falsa pōt sillogizari in prima figura ex duabus ꝑmissis vna manifeste vera & alia manifeste falsa, & ex falsitate cōclusionis pōt inferri falsitas alterius ꝑmissę ex cuius falsitate pōt inferri veritas ꝓpōnis sibi contradictoriē. Et sic erit ibi vnus totus ꝑcessus ad impossibile cuius cōclusio sillogistice illata ē vniuersalis affirmatiua. Ex quo patet, q nō est idē sillogizare aliq̄ conclusionē p impossibile & ipsam ꝓbare p impossibile. Sed peteret aliquis quę cōclusio in sillogismo ad impossibile sillogizatur per impossibile & quę probatur. Respondetur q conclusio

An vniuersalis affirmatiua possit syllogizari per impossibile.

E clusio primo illata sillogisticè sillogizatur per impossibile, & conclusio vltimo illata probatur per impossibile, scilicet illa quæ infertur in tertio processu. Et si quis dicat, dixit Aristoteles in textu ꝙ vniuersalis affirmatiua non potest sillogizari per impossibile. Respondetur ꝙ Aristoteles ibi capit sillogizari strictè, put idem est quòd probari.

An syllogism⁹ ex oppositis sit bon⁹.

Dubitatur tertio. Vtrũ sillogismus ex oppositis sit bonus sillogismus, & vtrum quælibet conclusio syllogismi ex oppositis sit falsa. ¶Pro solutione primæ partis supponitur primo, ꝙ sillogismus ex oppositis est qui ex præmissis cõtrarijs vel contradictorijs infert propositionẽ in qua idem negatur de seipso. Vnde F hoc complexum sillogismus ex oppositis de materiali significato significat sillogismum connotando ipsum procedere ex contrarijs, vel cõtradictorijs, & duplex, scilicet illatiuus & probatiuus simul, alius est illatiuus tantum. ¶ Illatiuus tantum dicitur ille cuius vna præmissarũ est formaliter synonyma cum conclusione. Et talis potest fieri in qualibet figura, vt patet de isto, nullus homo est homo, omnis homo est homo ergo nullus homo est homo, & de tali non loquitur Aristot. cum dicit ꝙ syllogismus ex oppositis non fit in prima figura. ¶ Sed sillogismus ex oppositis probatiuus, & illatiuus simul dicitur, ille cuius nulla præmissarum est formaliter synonyma cũ conclusione, & fit ex duobus terminis sine termino ipsis dissimili, & de isto loquitur Philosophus, cum dicit, ꝙ syllogismus ex oppositis non G fit in prima figura, sed bene in secunda, & tertia, cuius vtilitas est componere syllogismum ex duobus terminis sine termino ipsis dissimili potest esse etiam vtilis ad ducendum respondentem ad maius inconueniens, q̃ concedere duo contraria, vel contradictoria, puta, ad concedendum propositionem, in qua idẽ negatur de se ipso, sed talis vtilitas non est generalis cuilibet syllogismo ex oppositis. ¶ Ad secundam partem dubij rñdetur, quod non semper oportet conclusionem syllogismi ex oppositis esse falsam, immo aliquando est vera, vt puta qñ alterũ extremum importat rationem impossibilem, seu qñ termini pro nullo supponunt, vt ista, nulla chimera est chimera, nullus Deus asinus, est Deus asinus, nullus homo irrationalis, est hõ irrõnalis q̃ sunt veræ, & H suæ cõtradictoriæ falsę, nec oportet semp ꝓpositionẽ esse veram, in qua idem prædicatur de se ipso. Sed multis modis idem potest negari de se ipso. Primo, quando subiectum pro nulluo supponit, vel importat ratio in se impossibilem, vel rationem in se falsam. ¶ Secundo, qñ subiectũ supponit confusè tantum, vt à hõ non est homo. ¶ Tertio, in propositione de modo loquendi in consueto, vt homo, homo non est. ¶ Quarto, si propositione modali de necessario respectu istius termini futurũ. vt futurum de necessitate non est futurum, ideo in talibus conclusio syllogismi ex oppositis potest esse vera. ¶ Et si dicatur, si conclusio syllogismi

A mi ex oppositis esset vera. tunc non esset syllogismus ex oppositis cũ careret vtilitate sua, quæ est ducere respondentem ad maius inconueniẽs: quam concedere duo contraria, vel contradictoria. Respondetur, vt visum e t, ꝙ illa vtilitas non est generalis cuilibet syllogismo ex oppositis, sed solum aliquibus, sed vtilitas generalis est scire componere syllogismũ ex duobus terminis sine termino ipsis dissimili. Et hoc de secundo artic. Quantum ad tertium sit.

Conclusio responsalis: Syllogismus conuersiuus, syllogismus ad impossibile, & syllogismns ex oppositis: sunt boni syllogismi, & inter se distincti, & hæc conclusio patet ex dictis.

B Ad rationes ante oppositũ. ¶ Ad primam patet solutio. ¶ Ad secundam etiam dictum est, quòd sillogismus ad impossibile captus pro aggregato ex tribus processibus nõ est vnus sillogismus, sed bene si capiatur pro primo processu, connotando tamen alios processus. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ sillogismus ex oppositis factus in secunda, & tertia figuris pòtest reduci ad primam figuram, sed postquàm est reductus non plus est sillogismus ex oppositis. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ licet in sillogismo ex oppositis sint solum duo termini distincti vocaliter & insignificatione, sunt tamen ibi tres distincti officialiter, eo quòd vnus semper exercet officium duarum. Ad quintam patet solutio ex dictis.

In principio autem petere & accipere, est quidem vt in genere sumere in eo quod non est demonstrare propositum. C

Petere principiũ quot modis continet.

Iste est secundus tract. huius libri: in quo philosophus determinat de tribus defectibus, seu peccatis incidentibus circa potestates sillogismorũ, & cõtinet tria capitula. ¶ In primo determinat de primo defectu qui est petere principium: qui incidit in sillogismo circulari. Et primo ostẽdit quid est petere principium: dicens, ꝙ petere principium est non ostendere propositum. Et contingit quatuor modis. ¶ Primo: qñ omnino nõ sillogizatur i. ponitur aliquid sine probatione. ¶ Secundo: quando idem ostenditur per ignotiora. i. per minus notum. ¶ Tertio, quando idẽ ostenditur per æquè ignota. ¶ Quarto: quando prius ostẽditur per posterius. Nã omnis sillogismus probatiuus debet procedere ex prioribus & notioribus. D ¶ Deinde diuidit petere principiũ: dicens, ꝙ petitio principij est duplex: quædã est petitio principij statim, & quædam non statim. ¶ Petitio principij statim est quãdo idem re & nomine assumitur ad probandum seipsum, vt dicendo a est ergo a est. Sed petitio principij non statim est quando assumitur aliquid ad ꝓbandũ aliqđ ꝓpositũ, per quod non est natũ ꝓbari, immo magis ecõtra. Et exemplificat dupliciter. Primo, vt si a ostendatur per b, & per c, & tamen a sit natum. ostendi per c, tunc est petitio principii nõ statim. Scđo, vt siqs ꝓbet lineas paralellas per hoc qđ nõ est, cõcurrere adinuicẽ, erit petitio principii non statim: qa illud antecedens, lineæ paralellæ

B non concurrunt, natum est ostendi per illud consequens istæ lineę sunt paralellæ, vt sic arguendo, lineę sunt paralellæ, ergo nõ concurrunt, & vltra non concurrunt, ergo sunt paralellæ, igitur de primo ad vltimũ bñ sequit̃ istæ lineę sunt paralelle, ergo sunt paralellæ. ¶ Consequẽter ostendit qualiter cõtigit petere principiũ in õi figura ponẽs tres conclusiones. ¶ Prima, in modo affirmatiuo primæ figuræ si maior sit æquè dubia sicut cõclusio & termini minoris sint conuertibiles, tũc petitur principiũ, qa ex cõclusione cũ conuertente minoris ostenditur maior. ¶ Scđa conclusio si minor sit æquè dubia sicut conclusio & termini maioris cõuertantur. petitur principiũ, qa ex conF clusione cũ conuertente maioris ostẽditur minor. ¶ Tertia conclusio, contingit petere principiũ in secunda & tertia figuris sicut i prima. Et subdit ꝙ sicut petitur principiũ in modis affirmatiuis, ita petit̃ principiũ in modis negatiuis. ¶ Subdit ẽt finaliter ꝙ differenter contingit petere principium demõstratiuis & dialecticis, quia in demõstratiuis petitur principium ſm veritatem, & in dialecticis petitur principium ſm opinionem.

Quid est, ſi pp hoc accidere falsum. **N o n** *autem propter hoc accidere falsum quod sępe in disputationib. solemus dicere.*

I s t v d e s t ſm capitulũ, in quo philosophus determinat de scđo defectu qui dr̃, non pp hoc accidere falsum, ostendens primo in quo syllogismo hẽt fieri, dicens, ꝙ fit in syllogismo ad impossibile & ostensiuo. primũ probat duab. rõnib. Prima, quia non propter hoc accidere falsum fit in illo syllogismo, in quo capitur pro ꝑmissa contradictoriũ cõclusionis, & in quo ex falsitate cõclusiõis regredit̃ ad falsitatẽ alicuius ꝑmisse in ferendo veritatẽ principalis cõclusionis, sed hoc fit in syllogismo ad impossibile, igitur. Secũda rõ non pp hoc accidere falsum dr̃ ꝓpõ connumerata cum alijs pręmissis, qua remota non minus sequitur cõclusio, sed illa solet poni in syllogismo ad impossibile, igitur. ¶ Ex quo diffinit non propter hoc accidere falsum dicens ꝙ non propter hoc accidere falsum, est propõ superflue posita in syllogismo ad impossibile, sic se habens ꝙ ipsa remota non minus accidit impossibile, ideo si ex falsitate cõclusionis inferatur falsitas talis H propõnis, tunc cõmittitur ille defectus, qui non est propter hoc accidere falsum. ¶ Cõsequẽter ponit duos modos huius. ¶ Primus qñ talis propõ non conuenit in aliquo termino cum præmissis vel conclusione syllogismi ad impossibile, vt si conclusio sit ista impossibile est aliquod spatiũ pertrãsire, vt hipotesis seu nõ ꝓpter hoc accidere falsum sit ista, diameter nõ est asymeter. Et arguitur sic diameter non est asymeter non contingit infinita pertransire in quolibet spatio sunt infinita, ergo non cõtingit aliquod spatiũ pertransire, conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarũ, & nõ nisi ista, diameter nõ est asymeter, igitur hæc est vera, diameter est asymeter. ¶ Secundus modus est qñ talis propõ cõuenit in aliquo

A quo termino cũ conclusione, & hoc in subiecto vel predicato. Et exemplificat Aristot. in literis. ¶ Deinde remouet vnum dubium, quis enim posset dubitare ꝙ falsum in syllogismo ad impossibile sequeretur ꝑpter propõnem verã ibi assumptam. Rñdet philosophus dicẽs ꝙ in syllogismo habente conclusionem falsum, sequitur talis conclusio propter falsũ prius assumptum & non propter verum, quia si conclusio est falsa, necesse est alteram pr̨emissarum esse falsã. ¶ Consequẽter ponit duas cautelas rñdentis, quibus debet cauere ne ducatur ad falsũ. Prima, si rñdens ignoret conclusionem quam vult concludere opponens, caueat concedere propositiones vno termino communicantes. Secunda, si rñdens sciat cõ-
B clusionem quam vult inferre, opponens debet cauere ꝙ non concedat duas propositiones communicantes in vno termino & dispositas in modo & figura ex quibus posset inferri illa conclusio. ¶ Deinde ponit duas cautelas opponentis. Prima opponẽs debet celare conclusionem quã vult inferre contra respondentem. Sc̃da, si opponens habeat plura media debet incipere a remotiori, quia per hoc magis latet respondentem. ¶ Finaliter & incidentaliter determinat de elencho, dicens ꝙ eius noticia satis potest haberi ex noticia syllogismi,
Quõ fit elẽchus. nam elenchus potest fieri ex duabus affirmatiuis, aut altera affirmatiua & altera negatiua, sicut syllogismus Et si conclusio cõtradicat illi ꝙ concessum est a rñdẽte, iam est elenchus quia elencus addit supra syllogismũ ꝙ fit syllogismus contradictionis, ideo C si rñdens non concedat affirmatiuã non potest fieri elenchus, cum ex puris negatiuis nihil sequatur Sil̃r si respondens non concedat aliquam ꝑpositionem vniuersalem, non potest esse elenchus, cum ex puris particularibus, nihil sequatur.

ACCIDIT *autem quãdoq; quemadmodum in positione terminorum fallebarum &c.*

ISTVD est tertiũ capitulũ huius tractatus in quo philosophus determinat de tertio defectu qui dr̃ fallacia contrariæ opinionis, & dicit ꝙ contingit aliquem decipi in opinione propõnum positarum in sillogismo ex positis. ¶ Et dicit vlterius ꝙ talis fallacia cõtigit fieri dupliciter. Vnomõ per media adinuicẽ nõ ordi- D nata, sc̃da per media subordinata. ¶ Declarat primo in medijs nõ subordinatis vt si qs cognoscat substãtiã inesse animal & ignoret eã inesse sensibili, & tñ sciat ambo. s. animal & sẽsibile inesse alicui, puta homini. Secundo decipitur per diuersos syllogismos ad opinandum contrarias ꝑpositiones, vt per istum syllogismũ, omne animal est substantia, omnis homo est animal, opinabitur istam, oĩs homo est substantia & per istum syllogismũ nullum sensibile est substantia, omnis homo est sensibilis opinabitur istam, nullus homo est substantia, quæ est contraria primæ conclusioni. Exemplum qñ sumunt̃ media subordinata, vt siquis sciat substantiam inesse animali, & ignoret ipsam inesse corpi dũ tamen sciat

B quòd corpus & animal conueniant homini, ducetur ad concedendũ cõclusiones cõtrarias per diuersos syllogismos: affirmatiuam per istũ omne animal est substantia, omnis hõ est animal: ergo omnis hõ est substãtia. Et negatiuam per istum, nullum corpus est substãtia, omnis hõ est corpus: ergo nullus homo est substãtia. ¶Deinde ostẽdit quõ aliquis ducet ad opinandũ contrariam, vel cõtradictoriã alicuius præmissæ: dicens ꝙ si quis opinetur ambas præmissas syllogismi affirmatiui non põt opinari ambas præmissas sillogismi negatiui, quia tunc duceretur ad concedendum contradictoriam alicuius præmissiarum, & cum hoc ipsam præmissam: quia ex conclusione syllogismi negatiui cum minore syllogismi affirmatiui, cõcluderetur cõtradictoriã maioris syllogismi affirmatiui, si F quis concedat duas præmissas illius syllogismi, omne animal est substantia: oĩs hõ est animal: ergo oĩs hõ est substãtia, & similiter illius, nullum sensibile est substantia, omnis hõ est sensibilis: ergo nullus hõ est substantia: tunc debet capi ista cõclusio, nullus homo est substantia, cum minore prioris syllogismi, & inferatur particularis negatiua in Felapton. ¶Cõsequenter ostendit qualiter contingit opinari ꝓpositiones syllogismorum inferentium cõtrarias sine incõuenienti, dicẽs ꝙ duo sunt modi qbus hoc est possibile. ¶Primus, est qñ neutrũ opinatur in ꝓpria forma: sed vtrũq; opinatur in suis ꝓmissis, siue opinet eas in vno syllogismo siue in diuersis, declarat ꝑ duo exem-

Qño ducitur quis ad opinãdũ cõtrariam vel contradictoriã alicuius pręmissæ.

pla: Primũ, vt si quis sciret ꝙ omnis G triãgulus habet tres. Et ponamus ꝙ c, sit idẽ quod triãgulus & ignorẽ ipsum esse triangulũ, tunc habeo scientiam in vniuersali, ꝙ oĩs triangulus habet tres, & per cõsequẽs de ipso c, tñ in propria forma credo c nõ habere tres angulos. Secundum exẽplũ, vt aliquis potest scire ꝙ omnis mula est sterilis eo, ꝙ hæc mula sit mula; videbitur tñ vnã mulã habere grossum ventrem, propter quod putabit ipsam non esse sterilem, & sic opinabitur istas duas, omnis mula est sterilis, & istam aliqua mula si non est sterilis, quam tñ credit in particulari esse mulã. ¶Cõsequẽter ponit aliquos modos ipsius scire, & ipsius ignorare. ¶Primus modus: scire, est scire in vniuersali, vt sciendo istam, quòd omnis triangulus habet tres di H cimus scire quòd isoscheles habet tres. ¶Secundus modus, est scire in propria forma: & vterque istorum modorum est duplex seu potest esse duplex, scilicet in habitu & in actu. ¶In habitu quando dormimus, vel quando circa illud actu non consideramus. ¶In actu, quando actu consideramus, & tot modis dicitur etiam ignorare. ¶Et aduerte quòd scire in vniuersali & ignorare in particulari non opponuntur. Etiam scire in habitu, & ignorare in actu non opponuntur; ideo contingit eandẽ propositionem scire vno modo, & ignorare alio modo. ¶Finaliter ostẽdit quõ contingit opinari contraria secundum materiam; hoc est secundum terminos: dicens, quod dupliciter. ¶Primo cum inconuenienti,

Qñ contingit opinari secũdum materiam.

A ti, vt si quis opinetur aliquem esse bonum, & esse malum, tunc dēt opinari bonum esse malum, sic arguendo, hoc est malum, & hoc est bonū, ergo bonum est malum. Secundo, sine inconuenienti, vt ignoretur vnū per se, & aliud per accidens, vel vnū in propria forma, & aliud per accn̄s.

Quando autem conuertūtur extremitates, necesse est mediū conuerti ad vtranque.

Sex regulæ ex aijs speciebus argumētationis.

Iste est tertius tractat. huius libri in quo phylosophus determinat de alijs speciebus argumentationis a syllogismo. Et primo ponit sex regulas. ¶ Prima: si extremitates alicuius sillogismi conuertantur inter se, necesse est medium conuerti cum ambabus extremitatibus. Quod probat in Barbara, quia ex conuertente B conclusionis cum minore posita loco maioris, infertur conuertens maioris, sed ex conuertente conclusionis cū maiore posita loco minoris, infertur conuertens minoris, qđ nō posset fieri nisi medium conuertatur cū extremitatibus, & debet propriè intelligi ista regula in modo vniuersali affirmatiuo, quia in alijs patitur instantiam. ¶ Secunda regula: si aliqua duo conuertantur inter se, sicut genitum & corruptibile, similiter & eorum opposita .s. ingenitum & incorruptibile. ¶ Tertia regula: si sumātur duo contraria ex vna parte, puta genitum & ingenitū, & alia duo ex altera parte. s. corruptibile & incorruptibile, tunc si vnum contrariorū ex vna parte conuertatur cum vno cōtrariorum ex altera parte, puta genitum cum incorruptibili, tunc in- C genitum conuertetur cum incorruptibili, quia si non esset ita, tunc aliquid esset ingenitum quod nō esset incorruptibile, & si nō esset incorruptibile, tunc esset corruptibile, & per consequens genitum, quod est falsum. ¶ Quarta regula: si aliquid dicatur de duobus vniuersaliter, & de nullis alijs, quando illa etiam dicantur de ipsis, tunc si illa duo conuertantur inter se, necesse est tertiū conuerti cum vtroq;, vt si rationale dicatur de omni homine & omni risibili, & de nullis alijs de quibus non dicantur illa, si homo & risibile conuertantur inter se ita & rationale. ¶ Quinta regula, si aliqua duo prædicata dicantur de eodem subiecto D vniuersaliter, & vnum illorum conuertatur cum tali subiecto, tunc alterum prędicabitur vniuersaliter de ipso, vt in istis terminis risibile, rationale, & homo. ¶ Sexta regula, si sint aliqua duo opposita, puta a & b, quorum vnum est eligendum & alterum fugiendum, puta a eligendū & b fugiendum, & sint alia duo opposita ex altera parte quorum vnum est eligendum, s. d. & alterum fugiēdum puta c: si a iunctum cum c sit magis eligendum q̄ iunctum cū b, a simpliciter est magis eligendum q̄ d. ¶ Declarat ratione & exemplo. Ratione sic: oppositum consequentis est falsum: igitur consequens est verum. Et quia oppositum consequētis potest habere duas causas veritatis: aut quia a est similiter eligendū sicut b, aut minus, sed vtrunq; est falsum: igitur. ¶ Probat primo de primo,

E mo: quia si a & b essent eligẽda ęqualiter, tunc eorũ opposita essent ęqualiter fugienda, & tunc sequeretur ꝙ a & c simul iuncta non essent magis eligenda quàm b & d, quod est contra suppositum. ¶De secundo, ꝙ a non sit minus eligendum quàm d probat: quia si sic, sequeretur quòd b eius oppositum esset minus fugiẽdum quàm c, quod est oppositũ ipsius b, cũ minus malum minori bono opponatur, & tunc sequeretur ꝙ a & c, iuncta simul non essent magis eligenda quàm b & d, quod est contra suppositũ. Exẽplo sic declarat, vt sit a velle bene agere, b nolle bene agere, d bene agere, c male agere, si velle bene agere & male agere sit magis eligẽdũ, quàm bene agere & nolle bene agere, tunc velle bene agere F simpliciter erit melius quàm bene agere: quia voluntas bona sine actione est magis eligenda q̃ actio sine bona voluntate. ¶Ex quo infert, ꝙ dilectio secundum amorem est magis eligenda quàm coitus, quia dilectio est finis coitus, & nõ debet coitus appeti, nisi propter dilectionem.

Quoniam autem non solum dialectici, & demonstratiui syllogismi per p̃dictas fiũt figuras.

ISTVD est secundum capitulũ huius tractat. in quo philosophus determinat de inductione, & diuiditur in duas partes. ¶In prima ponit talem conclusionem, ꝙ non solũ syllogismi dialectici & demonstratiui sunt in tribus figuris, sed etiã rhetoricæ argumentationes, sicut est enthymema & exemplum. ¶Conse-

Quid est inductio.

quẽter diffinit inductionem: dicẽs, G ꝙ inductio est argumentatio ostendens maiorem extremitatem de medio per minorem, vt si ẽsse longæuũ ostẽdatur de hoc complexo animal non habens coleram, per illud complexum, iste equus & ille equus: sic arguendo, ille equus est longæuus, & ille equus est longæuus, & sic de aliis: Similiter iste asinus est longæuus, & iste asinus est longæuus, & sic de aliis animalibus nõ habẽtibus coleram: ergo omne animal nõ habẽs coleram est longæuum. Et non capitur ibi medium pro termino inferẽte, sed pro illo, quod secundũ naturam mediat inter maiorem extremitatem & minorem. ¶Et reducit ad syllogismum sumendo singularia H pro medio, & potest fieri in tertia figura vel in prima, vt sic arguendo, omne qđ est ille equus, & sic de aliis est animal longæuũ, sed omne quod est ille equus, & sic de aliis, est animal nõ habẽs coleram: ergo oẽ animal nõ habẽs colerã est lõgæuũ. ¶Et si quis dicat, conclusio est vniuersalis, quæ non põt concludi in tertia figura. Respõdet ꝙ prius dictum est, si duo prædicata insunt vni subiecto vniuersaliter, & vnũ illorum cõuertatur, cum subiecto, necesse est alterũ dici de altero prædicato vniuersaliter, cuiusmodi est longæuũ, & non hñs coleram. ¶Consequenter ponit duas dñas inter syllogismũ & inductionem, quarum Prima est, inductio est probatiua propositionũ immediatarum, sed syllogismus propositionum mediatarum. Secũda differentia, inductio ostendit maiorẽ

Differentiæ syllogismi & inductionis.

extre-

A extremitatem de medio, sed syllogismus ostēdit maiorem extremitatē de minori per medium. ¶Ex quo infert quòd syllogismus procedit ex prioribus secundum naturā inductio vero ex posterioribus, tamē ex notioribus quo ad nos.

Exemplū quid.

Exemplum autem, est quando medio extremum inesse ostenditur per id quod est simile tertio.

Istvd est tertium capitulum, in quo philosophus diffinit exemplum: dicens, quod exemplū ostendit maiorem extremitatem de medio per aliquod simile minori extremitati, & ostendit maiorem extremitatem de minori per mediū. Exēplum dat philosophus. B ¶Vt Athenienses pugnare contra Thebanos malum est: ergo affines pugnare contra affines malum est, & vltra, affines pugnare cōtra affines malū est, sed phocenses contra Thebanos pugnare est affines cōtra affines pugnare: ergo Phocenses pugnare contra Thebanos malum est. ¶Consequenter diffinit exemplum sub rōne exēpli: dicens ꝙ est argumentatio cuius antecedens non se habet ad consequens vt pars ad totum, nec vt totū ad partem, sed vt pars ad partem, hoc est quod solet dici ꝙ exemplū, est quando vnum particulare probatur per aliud propter aliquod simile in ipsis repertum. ¶ Finaliter ponit duas differentias inter inductionem & exemplum. ¶ Prima inductio procedit ab omnibus singularibus ad vniuersale, exemplum autem ab vnō singulari ad C aliud. ¶Secunda differentia, quia inductio ostendit maiorem extremitatem de medio per minorem. Sed exēplum ostendit maiorem extremitatem de medio per aliquod simile minori extremitati, & cum hoc ostendit maiorem extremitatem de minori per medium.

Diffinitio exempli sub ratione exēpli.

Inductio & exēplū ꝗbo differunt.

Deductio autem, est quando medio quidem primum palā est inesse, postremo autem medium dubium quidem &c.

Quid est deductio Modi deductiōis.

Istvd est quartum capitulum huius tractatus, in quo philosophus determinat de deductione: dicens quòd deductio est quando maior est manifesta & minor dubia, similiter credibilis. aut magis credibilis conclusione, & sunt duo modi D eius. ¶Primus, est quādo minor est æqualiter, aut magis nota quàm cōclusio. ¶ Secundus, est quando ad probationem minoris requiruntur pauciora media, quàm ad probationem conclusionis, dat exemplū de primo mō, vt omnis disciplina est docilis: iustitia est disciplina: ergo iustitia est docilis, ibi minor est dubia, est tamen similiter magis credibilis quàm conclusio. ¶Dat exemplum de secundo modo, vt omne æquale rectę lineæ potest quadrari, sed circulus est æqualis rectæ lineæ, ergo circulus potest quadrari, ibi minor nō requirit nisi vnū mediū ad sui probationē, s. ꝙ linea q̄ est quarta pars circuli sit æqualis rectæ lineę, quę est quarta pars quadrati, sed ad probationem conclusionis

E requiruntur plura media. ¶ Et subdit finaliter, ꝙ si minor non sit credibilior conclusione, aut si non probetur paucioribus medijs quàm conclusio: aut si sit propositio immediata tunc non erit deductio, sed demonstratio.

Instantia quid.

Instantia autem est propositio propositioni cōtraria, differt autem a propōnē, quoniā instantiā quidē conuenit esse in parte.

ISTVD EST quintum capituium, in quo determinat de instantia: dicens, ꝙ instantia est propositio propositioni contraria, vel contradictoria propositioni respondentis. Et differt a propositione, contra quam fit, quia propositio contra quam fit F debet semper esse vniuersalis, sed instātia potest esse vniuersalis, aut particularis. ¶ Et subdit, ꝙ instantia seu syllogismus instantiuus fit duobus modis, & per duas figuras, fit. n. vniuersaliter, & particulariter, eo ꝙ instantia semper opponitur propositioni contra q̄ fit, & illa semper concluditur in prima, aut tertia figuris. Probat exēplariter, nam si propō contra quam fit instantia fit vniuersalis affirmatiua, vt omniū contrariorū est eadem disciplina, tunc fit syllogismus instantiuus in prima figura, arguendo sic, nullorum oppositorū eadem est disciplina, sed omnia cōtraria sunt opposita: ergo nullorum cōtrariorum eadem est disciplina, sed si sumatur contradictoria pro instantia, fiet syllogismus in tertia figura, arguendo sic, noti & ignoti non est eadem disciplina, sed omne notum & ignotum contrariantur: ergo aliquorum contrariorum non est eadē disciplina, sed si fiat instantia contra negatiuam vniuersalem per eius cōtrariam tunc fiet in Barbara, si p contradictoriam fiet tertia figura. ¶ Deinde probat ratione, ꝙ syllogismus instantiuus fiat in prima & tertia figuris, omnis instantia est vniuersalis, vel particularis, sed vniuersalis fit in prima figura, & particularis in tertia: igitur. Minorem probāt, quia ad instandum vniuersaliter debet sumi medium, quod est superius ad subiectum propositionis contra quam fit instantia, & debet esse inferius ad prędicatum, sed hoc non potest esse medium nisi in prima figura: igitur. Sed ad instandum particulariter debet sumi medium sub subiecto propositionis contra quam fit instantia, H & debet se habere tanquam inferius ad subiectum, & prędicatū, sed hoc non potest fieri nisi in tertia figura: igitur. ¶ Consequenter ostendit, ꝙ instantia euidenter fit in prima & tertia figuris & non in secunda, quia in illis figuris solum fit euidenter instātia quibus infertur oppositum propositionis contra quam fit instantia, sed hoc solum fit in tertia & prima figuris; igitur. Secunda ratio, omnis instantia debet esse statim manifesta, & non indigere longo sermone, sicut fit in secūda figura. ¶ Finaliter dicit ꝙ instātia generaliter dicta bene fit per syllogismum ex hypothesi, puta per syllogismum ad impossibile, per locum ab oppositis, etiam p locum ab auctoritate. ¶ Dicit etiam, ꝙ si capiatur instantia largè tam pro syllo-

A syllogismo instantiuo tam euidente, quam ineuidente, bene potest fieri in secunda figura.

Icos autem & signum nō idē est, sed icos quidem est propositio probabilis, quod enim vt in pluribus sciunt, sic factum esse.

Signū & icos quo differūt. Istvd est sextum capitulum, in quo philosophus determinat de enthymemate. Et dicit primo quod icos & signum non sunt idem, quia icos est propositio probabilis, sed signum dicitur esse propositio necessaria vel probabilis. Ex quo infert diffinitionem enthymematis: dicens. ¶ Enthymema, est syllogismus ex icotibus & signis. Secundo ostendit B quot modis fit enthymema: dicens ꝙ enthymema potest fieri in tribus figuris. ¶ Ponit exemplum in prima, omnis mulier habens lac peperit: hæc mulier habet lac, ergo peperit. ¶ In tertia psitacus est sapiens: psitacus est studiosus: ergo studiosum est sapiens. ¶ Deinde remouet dubium, dicens quod arguentes enthymematicè, non sumunt ambas pmissas, sed vnam sumunt, & reliquā supplent. Enthymema quid, & quotuplex. ¶ Dat exemplum in secunda figura, omne pariens est pallidū: hæc mulier est pallida: ergo hec mulier peperit. Et dicit, ꝙ talis syllogismus solum apparet esse in secunda figura, sed non est, quia fit ex ambabus affirmatiuis. Consequenter ponit differentiam enthymematis ad syllogismum & differentiam enthymematum inter se, dicens ꝙ enthymema & syllogismus differūt, quia enthymema solum sumit vnam pro C positionem, sed syllogismus sumit duas, vnde per additionem vnius ꝓpositionis fit syllogismus. Sed differentia enthymematum inter se est, quia enthymema factum in prima figura, si debite fiat, est insolubile, siue difficulter solubile, cum antecedens eius sit necessarium. Sed in tertia figura est probabile & solubile, quia solum cōcludit particulariter. In secunda vero est apparens & non omnino insolubile, & hoc si fiat ex puris affirmatiuis.

Naturas aut cognoscere possibile est, si quis, cōcedat simul trāsmutare corpus & animam quęcunq; naturales sunt passiones. D

Istvd est vltimum capitulum, in quo docet inuenire signa passionum naturalium, quæ possunt esse media enthymematū. Et ponit duas suppositiones. Documēta ad signa naturaliū passionū inueniēda. ¶ Prima, passio naturalis habet signum in subiecto cuius est. ¶ Secūda vnius passionis est vnicum signum: Vnde ponit duo documenta ad inueniendum signa passionum naturalium. ¶ Primum, si aliqua passio insit alicui subiecto vniuersaliter, & velimus scire propriū signum illius passionis, oportet considerare, cui speciei vniuersaliter nō cōuenit talis passio, sed aliquibus individuis eius & aliquibus non, & videre qd sequit̄ illā passionem in illo subiecto cui inest, quia illud dēt poni signum illius passionis, vt fortitudo reperitur in omnibus leonibus & in aliquibus hominibus & in aliquibus

E quibus non, ideo si habere maximas spatulas seu summitates, sequatur hominem fortem, tunc illud erit signum fortitudinis. ¶Secundum documentũ, si sint duę passiones vnius subiecti, ad cognitionē signi vnius, videndum est in quo sit vna passio & non alia, & quod signum consequatur eā in illo subiecto, quia illud debet poni signum eius in illo subiecto, cui ambæ insunt, sicut leoni insunt duę passiones, scilicet fortitudo & liberalitas, si ergo velimus cognoscere, quæ sunt signa illarum, debemus aspicere ad substantias, in quibus illæ passiones diuisim repetiuntur.

F *An philosophus sufficienter assignarit defectus potestatum syllogismorum.*

QVAERITVR tertio & vltimo, vtrum philosophus sufficienter determinet de peccatis incidentibus circa potestates syllogismorũ, similiter de alijs speciebus argumentationis alijs a syllogismo. ¶Arguitur primo contra primam partem, Petitio principij nullo modo peccat contra syllogismum, ergo male dicitur, ꝙ est peccatum contra syllogismum. ¶Secundo, Si petitio principij peccaret cōtra syllogismum, aut maxime esset ex eo ꝙ non esset probatiua suæ conclusionis, sed hoc nō, quia illud nō requiritur ad rationem syllogismi. ¶Tertio sic: Nulla est fallacia cōtrariæ, deceptionis: ergo ipsa non deficit a perfecta rōne syllogismi. Antecedens patet, quia nulla est fallacia contrarij sensus nec intellectus: ergo G a simili nec opinionis. ¶ Quarto sic arguitur: Deductio & instantia sunt species argumētationis distinctæ ab alijs & a syllogismo: ergo Arist. non sufficienter enumerat species argumentationis. Itē inductio nō est possibilis, cum non sit possibile numerare omnia singularia. Etiam exemplum non est consequentia necessaria: igitur. Antecedēs patet, quia ex vno singulari non necessario sequitur aliud: igitur. ¶ Quinto sic: Enthymema est vere syllogismus secūdum phylosophum. j. posteriorũ: ergo non debet poni species distincta a syllogismo. Tex. c. 1. ¶In oppositum est philosophus in textu. In quæstione erunt tres articuli. Quantum ad primum. H

PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione primæ particulæ quæstionis mouetur hic difficultas, an petitio principij peccet cōtra syllogismum simpliciter. Et si non, quare ergo hic philosophus determinat de ea? Pro solutione supponitur primo ꝙ non est de ratione syllogismi simpliciter ꝙ sit probatiuus suę cōclusionis, q̃a tunc omnis sillogismus simpliciter esset probatiuus, quod est falsum, cū multi syllogismi fiant ex falsis & impossibilibus. Etiam de ratione syllogismi simpliciter non est habere tres terminos vocaliter distinctos, sed sufficit quòd sint distincti officialiter, vt multotiens visum est. ¶Secundo supponitur quòd non est de ratione syllogismi simpliciter cōclusionem esse simpliciter aliam vocaliter a qualibet præmissarum, vt satis

Art. 1.

An principij petitio pec- cet simpliciter contra syllogismum.

A satis patet in multis syllogismis, & maxime i syllogismo expositorio il latiuo tantu. Sed de ratione syllogismi simpliciter solum est dispositio duarum propositionum in modo & figura. Ex omnibus istis dicitur ꝙ fallacia petitionis principij siue statim siue non statim, non peccat contra syllogismum simpliciter, licet bene contra syllogismum demonstratiuum & dialecticum. ¶ Et siquis arguat, peccat contra syllogismum demonstratiuum & dialecticum: ergo contra syllogismum simpliciter consequentia patet, ab inferiori ad superius. Rñdetur ꝙ indebite arguitur quia arguitur cū distributione superioris, propter negationē inclusam in ly peccat, & iō facit terminum se-

B quētē se supponere confusæ distributiuæ. Et ad sciendum quō ly peccat, includit negationē, debet exponi dicendo sic: Petrus peccat contra regē .i. Petrus non seruat mandata regis. Petrus peccat contra Deum .i. petrus non seruat mādata Dei. Et etiā quādo dicitur: petitio principij peccat cōtra syllogismum dialecticum &c. .i. non seruat conditiones, siue principia syllogismi dialectici & demonstratiui. ¶ Pro secūda parte dicitur, quod philosophus non determinat hic, neq; alibi de petitione principij siue statim siue non statim, eo quòd peccet contra syllogismum simpliciter, sed quia peccat contra syllogismum demonstratiuum, & dialecticum. Et quia hæc scientia ordinatur ad scientiam posteriorum, ideo hic de ipsa determinatur.

SECVNDO sciendum, quòd pro declaratione secundi defectus C supponitur, quòd ly nō propter hoc accidere falsum, de virtute sermonis capitur pro omni re propter, § non accidit falsum. Et sic omnis res mundi propter quam non infertur conclusio falsa, est non propter hoc accidere falsum, & sic non capitur in textu. Alio modo capitur pro propositione connumerata cum præmissis syllogismi cuius conclusio est falsa, nihil faciens ad illationem illius cōclusionis falsę, ideo si ex falsitate conclusionis inferatur falsitas illius propositionis, tunc dicitur committere talem fallaciam. Et, sic capitur in textu, non propter hoc accidere falsum quod est synonimum cū hoc quod est non causa vt causa. ¶ Supponitur secundo ꝙ iste defectus solum reperitur in syllogismo & ad impossibile, vt probat Aristote. in textu. Et si D quis arguat, syllogismus ad impossibile habet tantum duas præmissas dispositas in modo & figura cum primus processus eius sit syllogisticus: ergo non debet poni talis præmissa. Respondetur quod talis defectus nō fit quolibet syllogismo ad impossibile, quia non reperitur in syllogismo ad impossibile non superfluo, quia talis defectus solum fit in syllogismo, vbi ex falsitate conclusionis infertur falsitas præmissæ nihil facientis ad illationem, sed hoc non fit in syllogismo ad impossibile non superfluo, quia in tali infertur propositio faciens aliquid ad illationem conclusionis, relinquitur ergo quòd solum fit in syllogismo ad impossibile superfluo, cum

non

E non fiat in syllogismo ostensiuo, nec in syllogismo ad impossibile non superfluo.

Cognitio duplex. TERTIO sciendum, quod declaratione tertij defectus incidentis circa syllogismũ ex oppositis. ¶ Supponitur primo, quod duplex est cognitio: Quædã est apprehensiua, per quã intellectus apprehendit vel cognoscit aliquid, & potest esse tã circa cõplexum quàm incomplexum. Et sic possibile est intellectum simul cognoscere contraria, vel contradictoria, cũ intellectus ponat differentiã inter duo contraria, vel contradictoria. ¶ Aliã est cognitio adhæsiua seu indicatiua, quę non est aliud quàm assensus, vel dissensus, quo aliquis assentit, vel dissentit alicui. Et sic non videtur esse possibile intellectũ simul

F assentire, seu sic cognoscere duo contraria, vel contradictoria, & si taliter contingeret tunc fieret fallacia contrarię opinionis. ¶ Aduerte tamen, quòd opiniones possunt dici contrariæ dupliciter. Vno modo, quia per eas assentimus oppositis, vt opinio qua aliquis assentit isti, omnis mula est sterilis, & opinio qua aliquis assentit isti, aliqua mula, nõ est sterilis. Alio modo dicuntur contrariæ, quarum vna est assensus de aliquo, & altera est dissensus de eodem, vt opinio qua assentimus alicui propositioni, & opinio qua dissentimus eidem, & sic impossibile est opiniones contrarias esse in eodem intellectu. ¶ Secundo supponitur, quod aliquid possumus scire dupliciter, scilicet in vniuersali, & in propria formã, seu in particulari.

De ista materia vide latius Sco. in 1. d.3 q.4. ar.2.

G Scire in vniuersali, est scire aliquod prædicatum inesse alicui inferiori, eo quòd scimus ipsum inesse superiori distributo. Vnde quando quis scit vniuersalem, dicitur scire particularem in vniuersali, vt si quis sciat istam, omnis mula est sterilis: sciet istam in vniuersali aliqua mula est sterilis, seu mula papæ est sterilis quam nunquam vidit. Etiam quando præmissę sciuntur, dicitur sciri conclusio in vniuersali. Sed scire in propria forma, seu in particularis, est scire aliquid secundum, quòd per proprios terminos repræsentatur. Et quodlibet istorum est duplex, scilicet in actu & in habitu, vt visum est in textu. His suppositis dicitur, quòd non videtur esse possibile intellectum simul opinari duo

H contraria, vel contradictoria in propria forma in actu, & hoc experimur in nobis. ¶ Secundum dictum, non est impossibile intellectum simul assentire duobus contradictoris, vni in propria forma, & alteri in vniuersali, vt satis visum est in textu. ¶ Dico vlterius, quòd assensus & dissensus contradictoriorum, vnius in vniuersali, alterius in particulari non sunt contraria, quia assentire in vniuersali, quod omnis mula est sterilis, & in particulari, quod aliqua mula non est sterilis propter grossũ ventrem non est inconueniens.

An syllo. inductio &c. sint species argum. QVARTO sciendum, quod circa textum incidit vna difficultas, vtrũ syllogismus, inductio enthymema, & exemplum, sint spẽs argumẽtationis, sic quod argumẽtatio sit genus ipsarũ. ¶ Pro cuius declaratiõe supponitur

A tur ꝙ argumentatio capitur dupliciter: Vno modo large pro omni bona consequentia siue eius antecedẽs sit probatiuum consequentis siue non. Et isto modo dico, ꝙ argumentatio est genus ad illa quattuor. vnde in quaslibet argumẽtatione infertur cõsequens ex vna propositione expressa in antecedente vel ex pluribus. Si ex vna, hoc est dupliciter, quia vel infertur ratione similitudinis inter res significatas per terminos antecedentis & consequentis, & sic est exẽplum, vel non infertur ratione talis similitudinis & sic est enthymema. Si inferatur ex pluribus propositionibus hoc est dupliciter: quia vel illę propositiones sunt sillogisticę adinuicem ordinatæ, & sic est syllogismus: vel non, & sic est inductio. Alio B modo capitur argumentatio strictè pro omni bona consequentia, cuius antecedens est probatiuum consequentis, & sic non est genus ad illa quattuor: quia disiunctum ex illis quatuor excedit argumentationem sic captam: nam aliquis est syllogismus qui non est probatiuus: ergo nõ est argumentatio illo modo dicta. Etiam aliqua est inductio, quæ non est probatiua, & ẽt aliquod enthymema, & etiam aliquod exemplũ. ¶Et si quis petat, quæ ergo erũt species argumentationis sic stricte captæ. Respondeo ꝙ sunt syllogismus probatiuus, indnctio probatiua, enthymema probatiuum, & exemplũ probatiuum. Ex quo sequitur quòd quęlibet illarum specierum põt capi dupliciter. s. large, & stricte. Vñ inductio large capta est consequentia illatiua ꝓpositionis vniuersalis ex sua singulari, vel suis singularibus siue sit probatiua, siue non, mediãte ista particula, & sic de aliis, vel aliqua sibi æquiualente. Sed inductio strictè capta est cõsequentia probatiua pro positionis vniuersalis ex sua singulari vel singularibus mediante iuuamine intellectus supplentis vicem bonitatis consequẽtiæ. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundum. C

Art. 1.

DVBITATVR primo, vtrum inductio sit bona cõsequentia. ¶Pro cuius solutione supponitur primo, ꝙ per inductionem intelligitur vnus alius modus arguẽdi sibi oppositus, qui vocatur descensus, qui procedit ex vniuersali ad singularem, qui fit sicut locus a toto in quantitate, vt omnis homo currit, & Petrus est, ergo Petrus currit. Et aduerte, ꝙ iste descensus fit aliquando solũ ad species, vt quando prius distribuitur solum pro speciebus, & aliquando ad species, & indiuidua, quãdo talis terminus distribuitur tam pro speciebus quàm pro indiuiduis, similiter dicatur de inductione: nam inducitur aliquando a singularibus, aliquãdo solum a speciebus. Et si quis dicat, tũc nõ erit inductio, cũ nõ fiat à singularibus, sed a speciebus. Rñdetur, quòd singulare capitur dupliciter. Vno modo pro singulari simpliciter, cuiusmodi sunt Sortes, Plato, & sic de aliis. Alio mõ pro singulari in respectu, qđ non est aliud q̃ minus cõe, respectu magis communis, & tunc species bene dicuntur singularia, supple in respectu. ¶Supponit vlterius, ꝙ inductio põt fieri dupli- D

Inductio an sit bona consequentia.

Singulare quot modis capitur.

pli-

E pliciter. Vno modo inferendo propositionem vniuersalem ex suis singularibus sine explicatiōe huius particulæ, & sic de alijs, vel alterius sibi æquiualentis. Et sic dico, ꝙ nulla talis inductio sub ratione inductionis est bona consequentia, sed si aliqua talis sit bona, hoc est, quia vel antecedens est impossibile, vel cōsequēs necessarium, vel quia singulare seorsum infert vniuersale. Alio modo potest formari inductio, inferendo vniuersalem ex singularibus mediāte ista particula, & sic de alijs, vel aliqua sibi æquiualente, & hoc fit quando non enumerantur omnia singularia, sed quando omnia enumerantur, ponitur tūc ista particula, & nō

Inductio quot modis fit.

F sunt plura. ¶ Et si quis petat, quid intelligitur per istam particulam, & sic de alijs. Respondeo, ꝙ intelligitur vna propositio vniuersalis significās esse, sicut significatur per alias singulares non formaliter expressas, vt Sortes currit, Petr⁹ currit, & sic de alijs, ergo omnis homo currit, sensus est, Sortes currit, Plato currit, & quilibet homo alius à Sorte, & Platone currit: ergo omnis homo currit. Et si qs dicat, ergo in inductione proceditur ab vniuersali in vniuersalē. Dico, ꝙ illa vniuersalis in antecedēte, dicitur singularis in respectu, & nō simpliciter, quia est minus vniuersalis, quàm vniuersalis illata: ideo dicitur singularis in respectu.

An inductio sit cōsequētia formalis, addendo hanc particulā, & sic de alijs.

DVBITATVR secūdo, Vtrum inductio sit cōsequētia formalis addēdo etiā particulā, & sic de alijs. Respōdetur breuiter (vt aliàs visum est in summulis) ꝙ inductio potest fieri duplicitèr. Vno modo a singularibus G in significando, & supponēdo simul: cuiusmodi sunt nomina propria, vt sic arguendo, Sortes currit, Plato currit, & sic de alijs: ergo omnis homo currit. Et sic dico, quòd non est consequentia formalis, quia in simili forma est dabilis instantia, vt non sequitur, sortes currit, Plato currit, & sic de alijs: ergo omnis asinus currit, tamen seruatur similis forma. ¶ Et si quis dicat, ibi variatur superioritas, & inferioritas, ergo non seruatur similis forma. Respondetur, quòd superioritas non se tenet ex parte formæ cōsequentiæ, vt aliàs visum est. Alio modo potest fieri a singularibus in supponendo tantum, vt iste homo currit, & iste homo currit, & H sic de alijs: ergo omnis homo currit, & tunc dico, quòd est consequentia formalis. ¶ Et si quis dicat, in simili forma est dabilis instantia, quia non sequitur, iste homo currit, & iste homo currit, & sic de alijs: ergo omnis asinus currit. Respōdetur, quòd ibi non seruatur consimilis forma, quia variatur numerus terminorū, qui se tenet ex parte formæ consequentiæ. Vnde in prima solum sunt duo termini, saltem computando terminos synonimos pro eodem termino, sed in secunda sunt tres, s. homo, currit, asinus. ¶ Sed quæreret aliquis, vtrū inductio probatiua sit bona consequentia? Respondetur breuiter, ꝙ non, quia omnis inductio fit mediāte ista particula, & sic de alijs, & tunc est bona consequētia, sed non probatiua, cū antecedens non sit notius consequente, vnde ista est mihi

An probatiua inductio sit bona cōsequētia.

æquè

A æquè nota, sortes currit, Plato currit, & quilibet hō alius a sorte, & Platone currit, sicut ista, omnis hō currit, & è contra. Aliomodo fit sine ista particula, & sic de alijs, & sic non est bona consequētia, vt iam visum est superius, licet bñ sit probatiua. ¶ Et si quis quærat, nonne vniuersalis sit nota ex singularibus? Dicitur ꝙ sic, sed tunc quantum est de se, non est bona cōsequētia, sed naturalis inclinatio intellectus ducit ad veritatem vl'is, & eius illationem, cum non videat instantiā in alijs singularibus. ¶ Vnde aduerte, ꝙ ad hoc, quod aliquid notificetur nobis per inductionem, quatuor conditiones requiruntur. ¶ Primo, requiritur iudicium actuale intellectus, puta, ꝙ iudicet, B vel assentiat istum ignē esse calidū. ¶ Secūdo, requiritur experientia, puta ꝙ videt istum ignem esse calidū. ¶ Tertio, memoria de singularibus, & eorum sensationibus. ¶ Quarto, requiritur ꝙ intellectus illarum singularium inferat veritatem vl'is, ex quo non videt rationem diuersitatis in alijs, & mediantibus istis quatuor inductio non est probatiua propōnū immediatarū, saltē quę sunt ꝑ se notæ, sicut sunt prima principia, de quolibet affirmatio, & negatio, quia talia cognoscuntur cognitis terminis, sed est probatiua propositionum immediatarum nō per se notarū, sicut ista, oīs ignis est calidus, vel ista, omne reubarbarū sanat colerā.

An definitio enthym. sit bona. DVBITATVR tertio, vtrū diffinitio enthymematis sit sufficiēter assignata. ¶ Pro cuius declaratione suppunitur, quod enthymema capitur tripliciter. Vno modo large pro C omni consequentia bona, in qua ex vna propositione in antecedente expressa vel ex pluribus non syllogisticæ cōbinatis infertur alia propō, & sic capitur enthymema cū dr̄, ꝙ oīs cōsequētia est syllogistica, vel enthymematica. Alio mō capit̄ strictè pro omni consequentia bona nō inductiua, nec exēplari in qua ex vna propositione cathegorica, vel ex pluribus nō syllogisticæ cōbinatis infert̄ alia, & sic capitur cum dicitur, ꝙ oīs bona consequētia, vel est syllogismus enthymema, inductio, vel exemplū, & isto mō conuersiones ęquipollentiæ, & consequentiæ q̄ fiunt in hypotheticis dn̄r enthymemata. Alio mō capitur strictissime pro omnia con- D sequentia in qua ex vna sola propositione cathegorica in antecedēte expressa infertur aliqua conclusio, cui si aliqua alia propositio addatur, esset bonus syllogismus ad eādē conclusionē inferēdam, & sic capitur in textu cū dicitur ꝙ est syllogismus supple imperfectus. Et si quis dicat, nōne bñ sequit̄ est syllogismus im ꝑfectus: ergo est syllogismus. Dico, ꝙ non, quia ly imperfectus diminuit. ¶ Et aduerte, quod icos positū in diffinitione eius idem est, ꝙ propō probabilis quę videtur omnibus pluribus aut maxime notis. ¶ Sed signum vocatur propō ex qua necessario sequitur conclusio. Ex quo patet quod eadem propositio, secundum aliam, & aliam rationem cōsiderata potest dici icos, & signum, vocatur icos in quantum est propositio probabilis, & dicitur signū, vt necessario infert aliam

E aliam propositionem. ¶ Et ponitur icotibus in numero plurali, ad denotandum, ꝙ illa pręmissa quæ infert conclusionem virtualiter est plures præmissæ saltem in inferendo, quia infert talem cõclusionem sicut duæ. ¶ Supponitur finaliter, ꝙ exemplũ potest capi dupliciter. Vno modo large pro omni bona consequentia, in qua infertur conclusio propter similitudinem repertam inter res significatas ꝑ terminos antecedentis, & consequentis, siue antecedens, & consequens sint propositiones vñes, siue particulares. Et sic est ibi exemplum: Parisienses sunt diuites: ergo Rothomagenses sunt diuites, quia vtriq; sese exercent in mercantijs.

F Alio modo capitur stricte pro consequentia bona probatiua conclusionis particularis ex alia propositione particulari, vel particularibus. ¶ Et aduerte, ꝙ exemplum, vt communiter solet fieri non est bona consequẽtia, sed solum est quædam probabilitas per quam vna singularis probatur per aliam: ideo inter omnes alias species argumẽtationis est debilior, quia solum tenet per modum similitudinis: modo talis argumentatio multis modis claudicat. Quantum ad tertium artic. sit. G

Art. 3. Conclusio responsalis ad quæsitum: Philosophus sufficienter determinauit de tribus defectibus incidentibus circa syllogismos, & de alijs speciebus argumẽtationis a syllogismo. Hæc conclusio patet ex dictis. Ad rationes ante oppositũ. ¶ Ad duas primas patet solutio. ¶ Ad tertiam dicitur, quòd non est simile de sensu, & intellectu, vt aliàs videbitur. ¶ Ad quartam dicitur, quòd si deductio, & instantia capiantur ꝑ syllogismo deductiuo, & instãtiuo, non sunt aliæ species à syllogismo, licet aliquid connotent supra syllogismum. ¶ Ad quintã patet solutio. H

ANALYTICORVM POSTERIORVM

ARISTOTELIS.

LIBER PRIMVS.

Tex. cõ. 1. & ind.

Omnis ars & omnis disciplina intellectiua ex praexistente fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculantibus in omnes: mathematicæ.n. quæcunque scientiæ per hunc modum fiunt, & aliarum vnaqueq; artium.

Iste est primus liber Posteriorũ analyticorum, id est, de posteriori resolutione, quæ est resolutio consequentis.

A sequentis. Et diuiditur in duas partes, scilicet proæmialem, & executiuam. ¶ In prima parte prohemiali ponitur primo talis cōditio. Omnis disciplina, & omnis doctrina intellectiua fit ex præexistenti cognitione, quam conclusionem probat inducti ue tam in sciētijs speculatiuis quam practicis. ¶ In speculatiuis probat etiam inducendo. nam in mathematicis ex cognitione principiorum deuenimus in cognitionem cō clusionis & etiam in scientijs dialecticis, sicut sunt scientię, quæ habentur per sillogismum, & inductionem, & etiam in scientijs rhetoricis, sicut sunt scientiæ quæ habentur per enthymema, & exemplum. ¶ Vnde enthymema vere est syllogismus, id est virtualiter, & sic etiam probatur B in scientijs practicis, in quibus notitia conclusionis habetur ex notitia principiorum. ¶ Consequenter subdit quod duæ sunt cognitiones in demonstratiuis, scilicet quid est, & quia est. Et secundum hoc tria inueniuntur in demonstratione, scilicet dignitates seu præmisse, passio, & subiectum, de quibus præsupponitur aliqua pręcognitio. ¶ Consequenter ponit ordinem cognitionis præmissarum ad conclusionem dicēs quod maior, vel minor prius tempore cognoscuntur, quam cōclusio. Sed maiore, & minore simul cognitis, simul tempore cognoscitur conclusio. ¶ Finaliter remouet vnum errorem antiquorum qui dixerūt nos nihil posse scire de nouo, cuius rationem assignat Plato in Menone, id est, in tali libro, quia si sciremus aliquid de nouo, maxime essent conclusiones, sed C hoc non, quia si conclusiones sciremus de nouo, sic quòd prius nesciuerimus eas, sequitur, quod nō magis assentiremus eis de nouo, quam suis oppositis, vt probat per simile de seruo fugitiuo reperto a magistro, quē non cognosceretis, nisi prius cum cognouisset. ¶ Ad hanc rationem respondet Aristote. dicens quòd conclusiones ante demōstrationē quodā modo scimus, s. i vl̄i, sed ignoramus in propria forma, & in paticulari.

Tex. cō, 2.
Tex. cō. 3.
Tex. cō. 4. & ide.

QVAERITVR Primo, vtrum omnis doctrina, & omnis disciplina fiat ex prẹexistente cognitione. ¶ Et arguitur primo quod non, quia vel fieret ex præexistenti cognitione intellectiua vel sensitiua. Non primū, quia illa fit ex alia, & sic esset processus in infinitum. Nec secundum, q a de multis habemus scientiam, de quibus nō habemus aliquam notitiam sensitiuam, sicut de Deo, & de Angelis. ¶ Secundo sic: Aliqua notitia sensitiua potest fieri nulla alia præexistēte igitur & intellectiua, consequentia patet, quia non videtur quare intellectus non possit habere notitiam suam non præsupposita alia cognitione sicut est sensus, qui est potētia inferior ad intellectum. ¶ Tertia, Si notitia intellectiua fieret ex præexistenti cognitione, hoc maxime esset ex præexistenti cognitione sensitiua, sed hoc non, quia vel ly ex, diceret circunstantiam causę efficientis, finalis, formalis, vel materialis, sed nullum illorum est dicendum, igitur. ¶ Quarto sic: Si sic, sequeretur quod notitia incōplexa fieret ex

An ōis doctri na & omnis discipli- na fiat ex præexistē ti cogni- tione.
D

E alia notitia incomplexa, quod videtur esse falsum, quia vna notitia nō generatur ex alia, nisi mediante discursu, sed discursus solum ex complexorum, igitur. ¶ Quinto sic, Non est possibile nos aliquid scire de nouo, igitur. Antecedens patet, quia scire debet esse per causam, sed causę non possunt sciri. quia tunc oporteret, quod scirentur per alias causas, & sic in infinitum. ¶ In oppositū arguit auctoritate philosophi in textu. In q̄stione erunt tres arti. Quatum ad primum.

Art 3. PRIMO sciendum quod. ¶ Pro declaratione q̄onis supponitur primo, quod doctrina, & disciplina capiuntur pro eodē, scilicet pro notitia conclusionis syllogismi demonstratiui, sed differunt ratione: nam dr̄ doctrina, vt procedit a doctore, & disciplina vt recipitur in discipulo. Supponitur secundo quod duplex ex notitia. ¶ Quędam sensitiua, & est, illa, quam habet sensus de obiecto sensibili, cuiusmodi est audire, videre, & sic de alijs. ¶ Alia est intellectiua q̄ habet intellectus de intelligibili, siue pręsente in se, siue in sua spē, siue in aliquo alio. Notitia sēsitiua est duplex, s. interior & exterior. ¶ Interior est illa, quam habet sensus interior de obiecto: sicut phātasia ¶. Exterior est quam habet sensus exterior de obiecto, vt visus de colore. & auditus de sono. His suppositis, dicitur primo quòd omnis doctrina intellectiua fit ex pręexistente cognitione. ¶ Vnde doctrina & disciplina capiū tur in textu pro notitia conclusionis demonstratę, quę fit ex pręexistenti cognitione pręmissarū. ¶ Et licet hęc conclusio possit intelligi de omni cognitione intellectiua, saltem habita ex sensibilibus, tū philosophus solū loquitur hic de cognitione conclusionis. ¶ Dicitur tertio quod cognitio terminorum intellectiua fit ex ipsorum cognitione sensitiua interiori. ¶ Sed cognitio sēsitiua interior fit ex pręexistenti congnitione sensitiua exteriori, quę non pręsupponit aliā cognitionem. Nam ad hoc quod aliquis videat albedinem, non requiritur aliqua alia notitia seu cognitio. ¶ Dicitur vlterius, quod cognitio intellectiua principiorum fit ex pręexistē ti cognitione suorum terminorum. G

Vide latius in 2. & 3. de anima. F

SECVNDO sciendum, quod circa textum incidit vna difficultas. ¶ Vtrum illa propositio sit vera, scilicet omnis doctrina & omnis disciplina fit ex pręexistenti cognitione? ¶ Et videtur quod non, quia ipsa est incongrua, quia singulare geminatū ęquiualet plurali, ergo deberemus dicere fiunt, & non fit. Item doctrina quam ego habeo, non fit ex pręexistenti cognitione, quia ipsa non fit, cum iam sit facta. ¶ Pro solutione supponitur, quod ly, & in illa propositione non capitur complexiuè, sed diuisiuè, vt est vna hypothetica copulatiua, & non vt est vna cathegorica de subiecto copulato, quia tunc esset incongrua. ¶ Vnde quando ly &, tenetur complexiue bene requirit numerum pluralem, sed non quā do tenetur diuisiuè. ¶ Secundo dico quod illa propositio debet intelligi de doctrina, & scientia, quę actu acquiritur, & non de illa, quę iam actu acquisita est, nisi diceretur, quòd

Omnis doctrina &c. an sit vera. H

esset

A esset: sensus, omni doctrina fit vel fie bat ex praeexistēti cognitione. ¶ Sed restat vnum dubium, cum dictum sit, quod doctrina, & disciplina sunt idem, scilicet notitia conclusionis. Quis posset arguere, quod non, quia omnis forma denominat subiectum, in quo est, sed sic est, quod disciplina est in discipulo, per quam denominatur discipulus, ergo etiam doctrina erit in discipulo, & per cōsequens discipulus vocabitur dicēs à doctrina. Rñdetur, quod non oper tet semper formam de nominare subiectum in quo est secundum omnem modū suum, sed suffici, quod denominet secundum aliquem modum, ideo talis donominat secundum modum disciplinę.

B Tertio sciendum, quod circa textum incidit vna difficultas, vtrum sit possibile nos aliquid scire de nouo. ¶ Et videtur quod nō, quia si possemus aliquid scire de nouo, hoc esset per viam sensus, aut per viā intellectus. Non primum, quia sensus potest decipi circa suum propriū obiectum. Nec secundum, quia notitia intellectiua praesupponit notitiam sensitiuam, ergo si notitia sensitiua deficit, ita & intellectiua. ¶ Secundo sic, sequeretē quod intellectus noster esset mutabilis, & per consequens alterabilis, quod videtur falsum consequentia patet, quia tunc mutaretur de ignorantia in scientiam. ¶ Tertio sic, si intellectus noster non omnia sciret a principio suę creationis, sequeretur, quod fuisset creatus imperfectus, quod non videtur probabile. ¶ Quarto sic, principia sunt nobis nota natura, & per C consequens multa scimus a natura.

Vtrū sit possibile aliquid scire de nouo.

¶ In oppositum est experientia, experimur en m nos multa scire de nouo. experimur enim, q̃ per labores successiue acquirimus scientias, ideo restat soluere rationes. ¶ Ad primam dr̃, q̃ tam per viā sensus, quàm per viam intellectus multa scimus de nouo. & ad improbationem dr̃, quòd licet sensus quandoq; decipiatur circa suum proprium obiectum, propter indispositionem medij vel organi, vel pp nimiam distantiā ad obiectum, non tñ semper decipitur, sed multa de nouo certitudinaliter percipit, & cognosci. ¶ Ad secundā dr̃ q̃ licet intellectus alteretur, & mutetur alteratione perfectiua, non tñ alteratione corruptiua, quādo enim D intellectus mutatur de ignorantia in scientiam, tunc dicitur perfici saltem accidentaliter. ¶ Et per hoc potest solui tertia ratio: nam non est inconueniens intellectum fuisse creatum imperfectum perfectione accidentali, tñ fuit verè creatus perfectus perfectione essētiali. ¶ Ad quartam dicitur, q̃ dupliciter potest intelligi nos scire principia a natura. Vnomodo, q̃ à natura habeamus notitiam actualem de primis principiis & sic non est verum. Aliomodo, quod a natura inclinemur ad eorū cognitionem propter magnam euidentiam illorum in veritate, & sic bene cōceditur, q̃ principia sunt nobis nota a natura.

Seo. li. 1. di. 3. q. 4. per totū.

Qvarto sciendum, q̃ incidit alia difficultas: ¶ Vtrū sit possibile vnū, & eūdem intellectum scire istā, om-

An idem intellect' possit scire istam &c.

B omnis dualitas est par,& simul ignorare istam ista dualitas est par.¶ Pro cuius solutione supponitur,quod aliquid dicitur sciri dupliciter. Vno modo in vniuersali,alio modo in ꝓpria forma,& in particulari, vt prius visum est. Vnde ad hoc, quod propositio vniuersalis dicatur scita in propria forma requiritur, quod omnes eius singulares sint scitæ in propria forma. Sed ad hoc, quod sciatur in vniuersali,sufficit,quod aliquę singulares sciantur, & quod non appareat instantia in aliis singularibus. ¶Secũdo supponitur, quod sicut impossibile est totale antecedens esse verum consequente existente falso,ita impossibile est totale antecedens esse cognitum conclusione incognita, F & hoc si cognoscatur bonitas consequentiæ, & quod intellectus aduertat circa tale consequens, & quod non sit indispositus,neq; voluntas diuertat eum. Et ad rationem illius suppositionis ponit Sco. quod conclusio non est nisi partialis cognitio pręmissarũ. ¶Tertio supponitur, quod sicut in consequentia syllogistica non est necesse,quod si vna præmissarum sit cognita, quod propter hoc cognoscatur conclusio.¶ Ex quo sequitur, quod non est possibile scire istam omnis dualitas est par,& ignorare istam in vniuersali ista dualitas est par. ¶ Dicitur secundo, quod possibile est scire hanc propositionem omnis dualitas est par,& ignorare istam in propria forma,ista dualitas est par:quia potest ignorari, vtrum ista dualitas, ideo impossibile est scire istã, omnis dualitas est par:

Sco. li. 1. dist. viii. q. v. alias iiij.

& hæc dualitas est dualitas,ignorando istam,hęc dualitas est par, dummodo intellectus aduertat ad bonitatem consequentię,& non sit indispositus neque voluntas eum diuertat. ¶ Ex quo sequitur, quod multũ differt dicere, omnem dualitatem tu scis esse parem, & tu scis omnẽ dualitatem esse parem, quia prima est falsa,& hoc loquendo de scientia in particulari. Sed secunda põt esse vera,& est composita, & est sensus, tu scis istam propositionem, quod omnis dualitas est par: & illa est vera. ¶Similiter dicatur de istis, omnem numerum turonorum in bursa Platonis existentium quilibet scit esse parem, & quilibet scit omnem numerum turonorum existentium in bursa Platonis esse parem. Et hęc de primo articulo. ¶ Quantum ad secundum. G H

Art. 4.

Vtrũ hęc sciẽtia sit de syllog. demõstratiuo.

DVBITATVR primo: Vtrum de sillogismo demonstratiuo sit hęc scientia tanquam de subiecto attributionis per demonstrationem acquisita.¶ Et videtur quod non, quia omnis scientia acquiritur pe demonstrationem ergo si de demonstratione siue de sillogismo demonstratiuo sit scientia, hoc erit per demonstrationem,& tunc quæritur de illa demonstratione, vtrum sit sciẽtia.¶ In oppositum arguitur per communes expositores, dicentes sillogismum demonstratiuum esse subiectum in hac scientia. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo,quod iste liber sic intitulatur. Iste est liber Posteriorũ analiticorum Arist.i. de posteriori resolutione, idest resolutiõe conse-

A consequentis. ¶ Unde resolutio consequentis est quando ostenditur, ꝙ præmissæ sunt veræ, & principia cõclusionis. ¶ Supponitur secundo, ꝙ sillogismus demonstratiuus dupliciter potest capi. Vnomodo pro denominato, seu primæ intentionaliter, & sic non est subiectum huius scientiæ. Aliomodo capitur secundæ intentionaliter, vt est vnum intentionale, seu secunda intentio attributa sillogismo demonstratiuo mentali, vocali, vel scripto, & sic bñ est subiectum in hac scientia, cuius propria passio est, generatiuũ scientiæ, & de eius diffinitione postea videbit. Supponitur tertio, ꝙ cuiuslibet scientiæ duplex est subiectũ. s. totale, ꝙ nihil aliud est, q̃ cõclusio alicuius sillogismi demõstratiui, aliud est partiale,

B ꝙ nihil aliud est, quàm subiectũ illius conclusionis. Et hoc est ꝙ communiter dr̃, quòd duplex est scibile. s. totale, & partiale. ¶ Totale est ipsa conclusio vel res significata per ipsã. ¶ Sed scibile partiale est subiectum illius conclusionis. Istis suppositis respondeo ad rationem, ꝙ de demonstratione secunde intentionaliter capta habetur scientia tanq̃ de scibili remoto, & hoc per demonstrationẽ primæ intentionaliter captã, de qua demonstratione primę intentionaliter capta non est scientia, cũ sit quoddam aggregatum ex præmissis mentalibus vocalibus, vel scriptis.

An tantum duę sint præcognitiones.

DVBITATVR secũdo, vtrum sint tantum duæ p̄cognitiones principiorum materialium ingredientiũ demonstrationem, scilicet quod est, & q̃a est. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo quod pręcognitio potest capi dupliciter. Vnomodo im̃ppie, scilicet pro repręcognita, & sic præmissæ syllogismi demonstratiui dicuntur præcognitiones. Aliomodo capitur ꝓprie, & hoc dupliciter. Vnomodo large pro quacunque notitia præuia requisita ad habendum notitiam conclusionis, siue hoc sit demonstratiuę siue dialectice, & sic nõ capi ur hic. Aliomodo strictè, & sic non est aliud quam notitia intellectualis actualiter, vel habitualiter requisita ad habendum scientiam de aliqua conclusione per demonstrationem & sic capitur hic, & sunt duę scilicet, quid est, & quia est. ¶ Etsi quis dicat, quid est, & quia est sunt quæstiones scibiles, vt videbitur in secundo huius, ergo non sunt præcognitiones. Respondetur, quod duplex est, quia est, quoddam est, quia est dignitatis, vel subiecti, & tale est præcognitio, aliud est quia est conclusionis, & tale est quæstio. Etiam duplex est quid est. s. quid nominis, & quid rei; quid rei est quęstio, quid nominis est pręcognitio, & dico ẽt, ꝙ quid rei est præcognitio, & quod non est incõueniens idem, ꝙ sit quæstio, & præcognitio, sub alia tamen ratione. ¶ Sed circa ista sunt aliqua parua dubia. Primum est, quid est præcognoscere, quia est dignitatis. Ad ꝙ dicit, quod quia est dignitatis nihil aliud est, q̃ cognitio adhæsiua maioris & minoris alicuius demonstrationis tanquam verę, & necessariæ. ¶ Secundum dubium vtrum de dignitate possit pręsupponi quid est. Respondetur quod de dignitate po-

Scot. li. 4. di. 1. q. 2. parũ ante 3. principale.

C

D Quid est & q̃a est, duplex.

E test præsupponi quid nominis, idest quid per dignitatem, significatur, sed non quid rei. Vnde præcognitio quid nominis dignitatis, non est aliud quam notitia, per quam ego cognosco quid dignitates significent, vt noticia, per quam ego cognoscó quid significet, omne animal rationale est risibile, vocaretur præcognitio quid nominis dignitatis. ¶ Aduerte tamē, quod dignitas potest capi dupliciter, vnomodo strictè, & ꝓprie, & sic prima principia vocantur dignitates, & sic non capit hic. Aliomodo capitur large, & sic dignitates vocantur pręmissę syllogismi demonstratiui, & sic capitur hic. ¶ Tertium dubium, quid est pręcognoscere, quid est subiecti, & quia est subiecti. Dico, quod quid est subiecti est duplex, scilicet quid rei, & quid nominis, quid rei est noticia per q̃ ego cognosco diffinitioné illius subiecti. Sed quid nominis est noticia per quam ego cognosco quid significetur per nomen subiecti, sed quia est subiecti est noticia per q̃ ego assétio isti propóni, subiectum natum est esse, vel possibile est esse sic, quod non implicet contradictionem: nā si implicaret contradictionem, tunc verissime est nihil, & sibi repugnat esse in intellectu, & tertia & per hoc soluitur argumenrum de secundis intentionibus. ¶ Aduerte tñ, ꝙ aliquando, quia est nó præsupponitur in demonstratione, & hoc est quando de subiecto demonstratur esse secundum adiacens dicens aptitudinē. ¶ Aduerte finaliter, ꝙ de passione præsupponitur quid nominis. Vnde prçcognitio quid nominis passionis est noticia per, quam ego cognosco quid significetur per nomen passionis. Ex omnib. istis patet, ꝙ quia est dr̄ vniuoce, de quia est dignitatis, & subiecti, & præcognitio quid est dicitur æquiuoce de præcognitione quid rei, & quid nominis.

Dignitas dupliciter.

F

Sco. li. 4. di. 3. q. 1.

G

Dvbitatvr tertio, vtrum maiore, & minore simul cognitis necesse sit simul tempore cognoscere conclusionem. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo ꝙ maior, & minor dupliciter possūt cognosci. Vnomodo seorsum, & diuisim in quantum sunt quædam enunciationes, & non secundum quòd disponuntur in modo, & in figura, & sic dico, quod bene possunt cognosci non cognita cóclusione. Aliomodo possunt cognosci, vt sunt dispositæ in modo & in figura. Et hoc dupliciter. Vnomodo cognitione apprehensiua, sic dico, ꝙ non est inconueniens præmissam sic cognoscerere, non cognita conclusione. Aliomodo possunt cognosci cognitione adhesiua, & sic dico, quod maiore, & minore sic cognitis cum cognitione bonitatis cósequentiæ simul tempore cognoscitur conclusio dummodo intellectus aduertat circa conclusionem, & non sit indispositus neque voluntas eum diuertat. ¶ Ex quo sequitur quod notitia adhæsiua conclusionis non solum dependet, seu causatur à notitia adhæsiua præmissarum, sed etiam a notitia adhæsiua bonitatis có sequentię. ¶ Sequitur secūdo, quod licet simul tempore sic cognoscantur præmissæ, & conclusio, tamen

An cogni ta maiori, & minori simul tempore cognoscatur conclusio.

H

Sco. li. 1. di. 3. q. 4.

prius

A prius natura cognoſcuntur præmiſſæ,& bonitas cõſequentiæ, quàm cognoſcatur cõcluſio, quia notitia præmiſſarũ,& notitia bonitatis cõſequẽtiæ ſunt cauſa partialis notitiæ concluſionis, modo cauſa ſemper præcedit natura ſuũ effectũ. ¶Sequitur tertio, ꝙ intellectus ſimul, & ſemel plura cognoſcit diuerſis ẽt cognitionibus, ſcilicet maiorẽ, minorem, bonitatem conſequentiæ, & ipſam cõcluſionem. Et hoc non eſt inconueniẽs intellectum ſimul multa cognoſcere, ſaltem quæ habẽt ordinem adinuicem. ¶De non habentibus ordinẽ dubitant aliqui: dico tamen probabiliter, vt alias videbitur, ꝙ intellectus ſimul poteſt plura cognoſcere etiam inordinata, vt legendo ſimul, & ſe-B mel cognoſcit albedinem, & nigredinem cum ſenſus hoc cognoſcat, non tamen dico ita diſtincte, ſicut ſi ſeorſum illa cognoſceret. ¶ Dico vlterius, ꝙ per vnum actũ intelligẽdi cõparatiuum poſſum ſimul plura cognoſcere, vt per vnũ actum intelligẽdi poſſum ſimul cognoſcere pręmiſſas in ordine ad cõcluſionem ſuam, & etiam ipſam concluſionem, & ille actus vocatur ſapiẽtia, de qua fuit dictum ſatis alias. Et hæc de ſecundo articulo. Quantum ad tertium ſit.

Art. 3. CONCLVSIO reſponſalis: Omnis doctrina, & omnis diſciplina intellectiua fit ex præexiſtenti cognitione, ſcilicet præmiſſarum, & hoc ſatis probatum eſt in quæſtione. Ad rationes ante oppoſitum. ¶Ad primam dicendum eſt, quod deueniendum eſt ad notitiam ſenſitiuam exteriorem, quæ non præ- C ſupponit aliam notitiam. ¶ Ad ſecũdam dicitur, ꝙ non eſt ſimile de intellectu, & de ſenſu: nam in cognoſcendo intellectus pręſupponit ſenſum & nõ ẽ contra, & vnde hoc veniat, videbitur in libris de Anima. ¶Ad tertiam dr̃, ꝙ illa propõ ex, ꝓpriẽ non dicit circunſtantiam alicuius cauſæ reſpectu notitiæ intellectiuæ, quia notitia intellectiua non cauſatur ex notitia ſenſitiua, licet benẽ præſupponat eam, dico tamẽ hoc ꝙ ly ex, in propoſitione Ariſt. in qua dicitur, omnis doctrina &c. dicit circunſtantiam cauſæ efficientis. Nam notitia concluſionis cauſatur partialiter a notitijs pręmiſſarum. ¶ Ad quartam negatur, quòd vna noti- D tia incomplexa non poſſit cauſari ex alia: negatur etiam, quòd notitia nõ poſſit cauſari, niſi ꝑ diſcurſum, vt videbitur in primo Phyſic. ¶Ad quintam patet ſolutio ex dictis.

¶Scire autem opinamur vnũ quodque ſimpliciter (ſed non ſophiſtico modo, quod eſt ſecundum accidens) cum cauſam arbitramur cognoſcere ꝑpter quã res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & non eſt contingere hoc aliter ſe habere. Tex. cõ. 7. & inde

ISTA eſt pars executiua huius libri, quæ diuiditur in tres tractatus. In primo, determinat de demõſtratione, & diuiditur in duodecim capitula. ¶In primo determinat de ſcire, dicens: Scire autem vnũquodque opinamur ſimpliciter & nõ ſo- Scire qd.

 phiſtico

E phistico modo, cum causam arbitramur cognoscere, propter quã res est, & qm̃ illius est causa, & non est contingere hoc aliter se habere, quã diffinitionem probat, quia tam scientes, q̃ ignorantes vtuntur aliquo mõ scire, & non nisi isto modo, quia sciẽtes, & non scientes non credũt se aliquid scire, nisi causam cognoscant, & cum causam cognoscunt, credunt se aliquid scire. Secũda diffinitio scire: scire est per demonstrationem intelligere. ¶ In secunda parte ponit duas diffinitiones demonstrationis. Quarũ prima dicitur formalis sumpta a fine, & est hæc. ¶ Demonstratio est syllogismus apodicticus, i. syllogismus faciens scire. Secunda diffinitio est materialis. Demõstratio est syllogismus procedens ex primis, veris, immediatis: prioribus notioribus, causisq; conclusionis. Et dicit, ꝙ prædictæ particulæ non conueniunt syllogismo demonstratiuo inquantum syllogismus est sed inquantũ est demonstratiuus. ¶ Et ꝙ procedat ex veris probat, quia conclusio vera non scitur, nisi ex veris, sed conclusio demonstrationis est vera: ergo non scitur nisi ex veris. Minorem probat, quia quod non est, idest quod non est verum non contingit scire. ¶ Et ꝙ procedat ex primis, i. ex indemõstrabilibus probat, quia cõclusio nõ scitur, nisi per demonstrationem, vel ergo præmissæ illius conclusionis sunt in demonstrabiles, vel non: si primum, habetur intẽtum, si non sequitur processus in infinitum. ¶ Qđ procedat ex causis, & immediatis ꝓbat, quia idem est primum, & immediatum, sed procedit ex primis: igitur de causis prioribus notioribus: probat per diffinitionem scire. ¶ Et subdit, ꝙ aliqua dñr notiora dupliciter. Vno mõ simpliciter, alio modo, quo ad nos, quæ sunt propinquiora sensui, cuiusmodi sunt singularia. Sed illa sunt notiora simpliciter, quę sunt remotiora a sensu, cuiusmodi sunt vniuersalia. Ex quo infert, ꝙ vniuersale, & singulare opponuntur ad inuicem. ¶ In tertia parte diffinit quædam principia materialia demõstrationis, & primo ponit octo diffinitiones. ¶ Quarum prima est, propositio immediata est, qua non est altera prior, idest, carens medio, per quod possit ostendi. ¶ Secunda, propositio est altera pars enunciationis enuncians vnum de vno. ¶ Tertia, propositio dialectica est propositio indifferenter capiens vtranq; partem cõtradictionis: hoc est ambæ partes contradictionis sunt propositiones dialecticæ, dummodo non sint impossibiles. ¶ Quarta, propositio demonstratiua est quæ capit tantum vnam partem contradictionis, s. veram. ¶ Quinta, enunciatio est, quæ capit quamlibet partem contradictionis, idest, quælibet pars contradictionis est enunciatio, siue sit possibilis, siue impossibilis. ¶ Sexta, contradictio est oppositio, cuius secundũ se non est dare medium. ¶ Septima, affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo. ¶ Octaua, negatio est enunciatio alicuius ab aliquo. Deinde diuidit propositionem immediatã in positionem, & dignitatem. ¶ Positio est propositio, quam non contingit demon-

Demonstratio quid.

F

G

Notiora duplex.

Propositio immediata qd.

H

A demonstrare saltem in illa scientia, in qua est positio, & non est necesse quemlibet edocendum eam habere. ¶ Dignitas est propositio, quam nō contingit demonstrare, & est necesse quemlibet edocendum eam habere. Deinde diuidit positionem: dicēs, q̄ positionum quædam est suppositio, & quædam est diffinitio. ¶ Suppositio est enunciatio enuncians aliquid de aliquo affirmando, vel negādo. ¶ Sed diffinitio non affirmat, neque negat aliquid de aliquo. ¶ In quarta parte infert tria corollaria. ¶ Primum, in omni demonstratione principia sunt magis nota, q̄ conclusio, quia propter vnumquodque tale, & illud magis, sed cōclusio scitur propter principia: ergo principia

Positio quid, & quotu-plex.

B sunt magis nota. ¶ Secundum corollarium est: necesse est magis credere permissis, q̄ conclusioni, quia necesse est magis scire principia, q̄ cōclusionem. ¶ Tertium corollarium: nihil debet esse magis notum capienti scientiam per demonstrationem, q̄ opposita principiorum esse falsa, qa qui dubitat de falsitate vnius oppositorum, debet dubitare de veritate alterius, sed nullus debet dubitare de veritate principiorum: igitur nullus debet dubitare de falsitate suorum oppositorum.

Text. cō. 11. & inde.

Quibusdam autem propter id, quod oportet prima scire non videtur scientia esse.

Errores antiquorum circa scientiam.

Istvd est secundum capitulum, in quo ponit duos errores antiquorū. ¶ Primus est principiorum nō est scientia. ¶ Secundus error est, q̄ principiorum est scientia per demonstrationē. Ratio primi erroris fuit, quia si sciatur aliqua conclusio, oportet, q̄ sciatur per aliqua principia, & sic oportet ista principia esse scita, aut esset processus in infinitū, quod non est dicendum. Ratio secūdi erroris fuit, quia sicut cōclusio scitur p̄ principia, ita principia p̄ cōclusionē. ¶ Deinde reprobat dictos errores ponēdo duas cōclusiones. ¶ Quarum prima est, aliqua sciuntur sine demonstratione, quia primorū principiorum demonstrationis non est demonstratio, & tamen ipsa sciuntur sine demonstratione. Principia .n. cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. ¶ Secunda conclusio, impossibile est demonstrare circulariter, quod probat tribus rationibus. ¶ Prima, quia demonstratio procedit ex notioribus, sed impossibile est aliquid esse prius, & notius seipso, quod tamen contingeret si demonstraretur circulariter. ¶ Secūda ratio, in demonstratione circulari fit regressus super alterum principiorum, sed cōclusio non habet vim demonstrandi, nisi secundum quod est demonstrata per tale principiū: igitur tale principium æquiualenter demonstraretur per seipsum, quod est impossibile. ¶ Tertia ratio, demonstratio circularis non habet fieri, nisi in his, quæ conuertuntur, vt dictum est in secūdo Priorum, sed talia sunt pauca, & propter talia non est fiēda demonstratio. ¶ Ex quo passu elicitur hæc auctoritas: propter pauca non est ponendum vnum genus demonstrationis. ¶ Finaliter remouet vnum

C

D

Cap. 3.

Auctoritas.

E vnum dubium, quoniam dictũ est, ꝙ demonstratio circularis fit in terminis conuertibilibus, crederet aliquis, ꝙ ex vno posset sequi conclusio, hoc remouet, dicẽs, ꝙ ex vno nihil sequitur supple syllogisticè.

Vtrum scire, & demonstrationis diffinitiones sufficienter assignentur.

QVAERITVR, Vtrum diffinitiones scire, & demonstrationis sint à Philosopho sufficienter assignatæ. ¶ Arguitur primo, ꝙ non, quia si sic sequeretur, ꝙ demõstratio, quia est, faceret scire, sed consequens est falsum: igitur. Minor patet, quia omnis demonstratio est syllogismus faciens scire. F sed demonstratio est demonstratio: ergo facit scire. ¶ Secundo sic arguitur. Quia sequeretur, quòd de non habentibus causam non haberemus scientiam, sed hoc est falsum, quia de Deo possumus habere scientiam, & tamen Deus non habet causam: igitur. ¶ Tertio sic: Nostrum scire fit magis per nota nobis, sed causa est minus nota nobis quam sit effectus, quia est minus sensibilis: igitur nostrum scire non debet esse per causam. ¶ Quarto sic: Scire non est effectus demonstrationis: ergo demonstratio non est syllogismus faciens scire. Antecedẽs probatur, quia scire est causa demonstrationis: igitur nõ est effectus eius. Item scire causatur ab obiecto, & potentia: ergo non est effectus demonstrationis. ¶ Quinto sic: Diffinitio demonstrationis non conuenit omni demonstrationi: ergo non est benè posita. Antecedens patet, quia G non conuenit demonstrationi ad impossibile, cum ista non procedat ex veris, sed semper ex aliquo falso, etiam multæ demonstrationes non procedunt ex primis, vt patet de demonstrationibus quæ procedũt per effectus. ¶ In oppositum arguitur auctoritate Philosophi in textu. In quæstione erunt tres articuli. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum, ꝙ scire capitur quatuor modis. Arti. 1. Vno modo prout idem est, ꝙ sentire alicui propositioni veræ, siue illa sit contingens, vt in pluribus, siue in paucioribus, siue ad vtrumlibet, quemadmodũ esset assensus huius propositionis, omnis mater diligit filium suum. Scire quadrupliciter. Secundo modo, vt idem est, ꝙ assentire alicui propositioni veræ, & necessariæ, siue sit per demonstrationem, siue nõ, & hoc modo capit scire Philosophus in textu: cũ dicit, ꝙ necesse est magis scire præmissas, quàm conclusionem. H Tertio modo capitur scire vt idem est quòd assentire alicui propositioni veræ, & necessariæ, dummodo fiat per demonstrationem: siue hoc sit per demonstrationem propter quid, siue quia est, & hoc modo capit scire Philosophus in textu: cum dicit, quòd scire est p demonstrationem intelligere. Quarto modo sumitur propriissime, vt idem, est ꝙ assentire alicui propositioni veræ, & necessariæ, & hoc per demonstrationem propter quid, & sic capitur scire in prima eius diffinitione. ¶ Supponitur secundo, ꝙ quatuor conditiones requiruntur ad hoc,

A hoc, quòd de aliquo habeamus sciẽtiam, quæ fuerunt visæ in prohęmio huius libri. Et ex illis quatuor conditionibus elicitur diffinitio propositionis scibilis quæ est hæc. Propositio scibilis est propositio necessaria dubitabilis nata fieri euidens p propositiones necessarias, & euidentes ad ipsam applicatas per discursum syllogisticum. ¶ Supponitur tertio, quòd scire est duplex scilicet per se, & per accidens. Scire per se: est scire aliquid ex propositionibus per se, vt scire istam omnis homo est risibilis, ex istis: omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Sed scire per accidens est scire aliqd ex propositionibus per accidens, vt sic arguendo: ædificator ędificat, ędificator est albus: ergo album ædificat. Et ad illud reducitur scire sophisticum, q est scire conclusionem syllogismi sophistici, vt sic arguendo. ædificator per se ædificat. ędificator est albus: ergo albũ per se ædificat, & istud scire sophisticum nõ est scire.

Pag. 4. f

Sco. q. 6. prolo.

B

Quõ demonstratio facit scire.

SECVNDO sciendum, quòd quando dicitur, quòd demonstratio pro præmissis tantum, & non pro aggregato ex præmissis ex conclusione, quia sic non facit scire. ¶ Supponitur secundo, quòd prima diffinitio demonstrationis datur tã de demonstratione propter quid, quam quia est. Et dicitur formalis, non quia detur per causam formalem, vel per formam syllogismi demonstratiui, quæ sunt modus, & figura, sed quia datur per finem qui reducitur ad causam formalem, vnde facere scire dicitur finis demonstrationis: Sed secunda diffinitio datur solum de demonstratione propter quid, & dicitur materialis, qa datur per illa, quæ sequuntur materiam, scilicet pręmissas, & terminos: sicut est veritas, immediatio, & necessitas. ¶ Supponitur tertio, quòd in qualibet demonstratione duplicia sunt principia, quædam sunt incomplexa, & sic sunt subiectũ eius, diffinitio eius, & eius passio, sed principia complexa sunt præmissæ constitutæ ex illis terminis, & illa vocantur etiam principia in aliqua scientia: ita, quòd cum quæritur, de principijs scientię quæritur de illis incomplexis, vel complexis. ¶ Supponitur quarto, quòd demonstrationem procedere ex causis potest intelligi dupliciter, vno modo, quia procedit ex pręmissis, quarum nótitia est causa notitiæ conclusionis, & sic quælibet demonstratio dicitur procedere ex causis. Et sic proprie intelligitur illud dictum in quo dicitur, quòd præmissæ sunt causa conclusionis, & sic quælibet demonstratio dicitur procedere ex causis. Et sic proprie intelligitur illud dictum in quo dicitur, quòd præmissę sunt causa conclusionis, idest notitia præmissarũ est causa notitiæ conclusionis. Alio modo dicitur procedere ex causis, quia procedit ex præmissis, vel medio, quorũ res significatæ sunt causa rerum significatorũ per conclusionem. Et sic sola demonstratio propter quid dicitur procedere per causas.

C

Principia duplex.

D

TERTIO sciẽdum, quòd circa textum

E textum incidunt aliquæ difficultates. Prima, vtrum non ens seu quod non est possit sciri. ¶ Pro cuius declaratione supponitur primo, quod aliqua dicuntur dupliciter primo nota. Vno modo naturæ, alio modo nobis. Vnde illa sunt primo nota naturæ quæ sunt priora inesse; cuiusmodi sunt causæ quæ prius sunt in esse suis effectibus. Et illa sunt nobis primo nota quę sunt magis sensibilia, vel facilius deducibilia ex sensibilibus. Ex quo sequitur, quod aliqua pñt esse prius nota naturę, & nobis vt qñ causæ sunt sensibiliores suis effectibus: Supponitur secūdo, quod demōstratio est duplex, scilicet, propter quid, & quia. Vñ demōstratio propter q̃d est cuius premissæ, vel mediū exprimūt cām rerū significatarū per cōclusionem. Sed demōstratio quia est: est cuius præmissæ, vel medium exprimunt effectū, vel cām remotam rerū significatarū per cōclusionē. ¶ Et siquis arguat: omnis demōstratio debet procedere ex notioribus nobis, sed demōstratio propter quid nō ꝓcedit ex notioribus nobis: quia procedit per cām, modo causæ sunt nobis minus notæ, quàm effectus. Respōdetur quod effectus sunt nobis primo noti quo ad quia est, seu quo ad esse: vnde primo cognoscimus effectum esse quàm causam, & inde venimus ad cognitionem causæ. Alio modo quantum ad propter quid, & sic causæ sunt prius notæ, ēt quo ad nos: quia non possumus scire propter quid de effectu, nisi per causam. ¶ Supponunt tñ aliqui, quod illa propositio est simpliciter prior, cuius prædicatum dicitur immediatori modo de subiecto, vt ista est simpliciter prior, homo est risibilis, quàm ista. Petrus est risibilis. ¶ Vlterius supponitur, quod cum dicit Aristot. in text. quod non est, non contingit sciri: per non est, non intellexit non ens: sed intellexit propositionem falsam, ita quod est sensus, quod non est verū, non contingit sciri.

Marg.: An de nō ente sciētia.

Marg.: Demonstratio duplex.

Marg.: F

Marg.: G

QVARTO sciendum, quòd circa demonstrationem propter quid, sunt duo modo dicendi. ¶ Dicūt aliqui, quod ad hoc, quòd aliqua demonstratio dicatur propter quid, requiritur, quòd in vna præmissarum, & cōclusione ponatur terminus causalis importans causam ita essendi, sicut per conclusionem significatur. Et sic debet fieri, omne animal rationale est risibile propter animam rōnalē: sed omnis homo est animal rōnale. ergo omnis homo est risibilis ꝓpter animam rationalem: quia nisi fieret isto modo, posset quis ignorare, vtrū mediū, vel præmissæ sint causa rerū significatarum per conclusionem. ¶ Alius est modus dicendi, q vr esse conformis Arist. dicens, quod ad hoc, quod demōstratio dicatur ꝓpter quid, non requiritur talis expressio, sed sufficit, quòd significatum per medium sit causa ita essendi, sicut per conclusionem significatur, & quòd ipse intellectus hoc percipiat, videlicet quod intellectus se reflectat supra significatū p mediū, & ipsum comparet ad sic esse. sicut per conclusionem significatur tanquàm ad suū effectū, vt omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale:

Marg.: Demōnes ꝓpter qd quę requiruntur.

Marg.: H

A nale: ergo omnis homo est risibilis. ¶ Aduerte tamen, q talis demonstratio non formaliter, & manifestè, & virtute propria facit scire propter quid, sed solum virtute intellectus reflectentis se supra significatum ipsius medij: comparando ipsum ad significatum conclusionis: videtur tamen, q primus modus sit multũ vtilis: dicendo ad Arist. q nolebat intelligere q tales demonstrationes essent simpliciter propter quid, sed cũ modica additione: puta addendo terminum causalem in vna præmissa & conclusione. ¶ Secunda difficultas, an hæc propositio quam ponit philosophus in textu, propter vnum quodq; tale & illud magis sit vera. Ad quam breuiter respondetur, q ipsa est vera tribus cõditionibus obseruatis. ¶ Prima, q prędicatum in quo fit comparatio conueniat vtriq; comparabilium, defectu cuius nõ sequitur, homo est ebrius propter vinum: ergo vinum est magis ebrium. ¶ Secunda conditio est, q tale pdicatum suscipiat magis & minus: defectu cuius non sequitur, sortes est homo propter patrem suum: ergo pater suus est magis homo. ¶ Tertia, q vnum illorum quę comparantur adinuicem, sit causa totalis propter quam illud prædicatum conueniat causato: ideo non sequitur: ferrum est calidum propter ignem: ergo ignis est magis calidus. Quantum ad secundum artic.

Propter quid vnũ quodq;. &c.

B

Art. 1.

An sit necesse credere magis

DUBITATUR primo. Vtrum sit necesse magis credere principijs q̃ conclusioni. ¶ Pro cuius declaratione supponitur primo, q ibi ly necesse non dicit necessitatem absolutã, sed conditionatam: ita q est sensus, si velimus assentire conclusioni per pmissas necesse est magis assentire pręmissis, cum oporteat q per notitiam ipsarum deueniamus in notitiã conclusionis. ¶ Aduerte tamen, q aliqñ magis assentimus conclusioni, q̃ pręmissis, & hoc est, quando conclusio est demonstrata pluribus demõstrationibus potentibus generare scientiam conclusionis, cum quælibet earum sit euidens, & clara, tunc possibile est magis assentire conclusioni, q̃ principijs, saltem vnius demõstrationis: tamen quando conclusio scitur solum per vnam demonstrationem, necesse est magis assentire præmissis quàm conclusioni. ¶ Aduerte tamen, q talis propositio, vr̃ esse impropria, cum notitia præmissarũ, & conclusionis non sunt eiusdem speciei. ¶ Sed restat alia difficultas, vtrũ omnis demonstratio faciat scire. Et videtur q non, quia si quis faciat demonstrationem non aduertendo ad eam, illa non faciet scire. Respondetur, q demonstratio facit scire: dum modo intellectus aduertat ad eam. ¶ Et si quis arguat iterũ, q nõ, quia volo q vna & eadem conclusio possit demonstrari per duas demonstrationes: vnam claram & euidentem q̃ generet intensam scientiam de conclusione, & alia non sit ita clara, & euidens, tunc illa secunda non generabit scientiam, neq; intendet eã, licet forte conseruabit eam, quia prima demõstratio continet totam euidentiam illius secundę demonstrationis. Respondetur vno modo, q omnis

C gis principijs q̃ conclusioni.

D

An demõstratio faciat scire.

E omnis ſcientia generat ſcientiam, dummodo non fuerit prius genita: Vel poteſt dici aliter, quòd licet actu non generet ſcientiam, tamen eſt in potentia ad generandũ, ideo poſſet dici, ꝙ actu non eſt demonſtratio, ſed ſolũ in potentia. Si quis iterũ arguat: aliquis poteſt credere proceſſum demonſtratiuum eſſe dialecticũ, quo facto talis proceſſus nõ facit ſcire ſed magis opinari. Reſpondet ꝙ quando dicitur, ꝙ omnis proceſſus demonſtratiuus facit ſcire: debet intelligi dũmodo apprehendatur tãquã proceſſus demonſtratiuus. ſicut diceretur de proceſſu dialectico quẽ non eſt neceſſe generare opinionem & ſcientiam. Et hoc eſt quando talis F proceſſus apprehenditur tanquam ſophiſticus.

Dignitas & ſuppõ. an bene deñiuan. Sco. li 1. d. 1 q. 2. DVBITATVR ſecũdo vtrum diffinitiones dignitatis & ſuppoſitionis ſint a philoſopho ſufficienter aſſignatę. ¶ Pro cuius ſolutione ſupponitur primo, ꝙ propoſitio immediata eſt duplex, quędam eſt per ſe nota, alia eſt non per ſe nota. ¶ Propoſitio per ſe nota, eſt propoſitio quę ex proprijs terminis qui ſunt aliquid eius, & non per aliquid aliud qđ eſt ex proprijs terminis habet euidentẽ veritatem. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ non dr̃ per ſe nota, ſic, ꝙ ly per ſe excludat notitiam ſimplicem terminorũ, quia nulla propoſitio eſt quæ poſſit cognoſci non cognitis terminis, dicit enim Ariſt. in textu principia cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus, ſed dicitur per ſe nota prout ly per ſe excludit notitia quæ eſt extra per ſe conceptum terminorum. ¶ Sequitur ſecundo ꝙ non dicitur per ſe nota eo ꝙ ſemper actualiter ſit nota, ſed quia quantum eſt G ex natura ſuorum terminorum nata eſt facere euidẽtẽ veritatẽ in quocunq; intellectu concipiente terminos. Ex quo ſequitur ꝙ ſi nullus conciperet propoſitionem per ſe notã, non minus eſſet per ſe nota. ¶ Sed ꝓpoſitio immediata non per ſe nota, eſt quæ ex proprijs terminis eius nõ habet euidentem veritatem, cuiuſmodi ſunt propoſitiones immediatæ contingentes, vnde ad propoſitionem immediatam requiruntur duæ conditiones. ¶ Prima, ꝙ talis propoſitio ſit vera. ¶ Secunda, ꝙ eius prædicatum de nullo prius prædicetur quam de eius ſubiecto. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ nulla propoſitio demõſtrabilis demonſtratione propter quid eſt immediata: licet tamen multæ propoſitiones in quibus paſſio prædicatur de ſubiecto ſint immediatę, ſicut ſunt illæ, in quibus prædicãtur paſſiones ſimplices entis de ente, ſicut ens eſt vnũ. ¶ Sequitur ſecundo, ꝙ omnis propõ in qua prędicaĩ paſſio adæquata de diffinitione ſubiecti, eſt immediata, quia de nullo põt prius prędicari. Sed ad propõnẽ ꝑ ſe notã requiruntur tres conditiones. ¶ Prima eſt, ꝙ ſit propõ immediata, ex quo ſequitur ꝙ nulla propõ demõſtrabilis eſt per ſe nota. ¶ Secũda, ꝙ talis propõ ſit nata habere euidentẽ veritatẽ ex terminis proprijs, per qđ excludũtur propõnes contingentes q̃ nõ ſunt notę alicui ſine notitia alicuius extrinſeci, puta per experiẽtiã & ꝑ ſenſum. ¶ Tertia ꝙ talis propõ ſit

Sco. li 1. d. 7. q. 1.

H

Propõ. per ſe no ta condiã.

A sit nata cognosci absq; euidentia notitiæ alicuius extrinseci. Ex quo sequitur, ꝙ nulla propositio indigens sensu aut experientia ad sui notitiam est per se nota. ¶ Et si quis arguat, ǭlibet propositio indemonstrabilis per se nota, sed quælibet propositio immediata est indemonstrabilis: ergo quę libet talis est per se nota. Maior patet, quia si propõ indemonstrabilis esset nota per aliud esset demonstrabilis. Respondetur ꝙ maior est falsa. Et ad probationem dicitur ꝙ non sequitur, cum possint sciri ꝑ sensum aut per experientiam. ¶ Pro solutione dubij supponitur ꝙ positio dicit propriè propositio intrans demõstrationem, sed dignitas est propositio indemonstrabilis constituta ex terminis B communissimis: cuiusmodi sunt prima principia, vt de quolibet affirmatio & negatio. ¶ Supponitur finaliter ꝙ licet posito diuidatur in suppositionem & diffinitionem, tñ diffinitio non est positio, ideo est ibi diuisio æquiuoci in æquiuocata.

An detur demonstratio circularis.

DVBITATVR tertio vtrum sit possibile demonstrare circulariter. ¶ Pro cuius solutione supponit̃ primo ꝙ quatuor modis potest fieri demonstratio circularis. ¶ Primo mutando demõstrationem propter qd in demõstrationem quia est, vel ecõtra. hoc est ꝙ prima demonstratio sit propter quid, & secunda quia est. ¶ Secundo fit, quando variantur genera causarum, vt quando vna demonstratio procedit per causam finalem, & altera per aliã causam, vt sic arguendo, omnis syllogismus faciẽs scire est syllogismus procedens ex C primis veris & immediatis prioribus &c. sed demõstratio est syllogismus faciens scire: ergo demonstratio procedit ex primis veris &c. ista dr̃ procedere per causam formalem, sed ista, omnis syllogismus procedens ex primis veris &c. est syllogismus faciens scire, sed demonstratio est huiusmodi: igitur demonstratio facit scire & ista dicitur procedere per causam materialẽ. ¶ Tertio modo, quando vna conclusio demonstrationis ostenditur per plures demonstrationes: tunc per ipsam potest ostendi vna ꝑmissa vnius demonstrationis, per quam prius conclusio demõstrabatur, & istis tribus modis nõ est inconueniens demonstrare circulariter. ¶ Quarto modo potest fieri, quã do manet idem genus demõstrationis & etiam eędem causæ, & conclusio non ostenditur per plures demõstrationes, & hoc modo non contingit demõstrare circulariter. ¶ Sed restat alia difficultas, vtrum sciẽtia sit habitus conclusionis tantum, vel cõclusionis & pręmissarum simul. ¶ Et videtur ꝙ sit conclusionis & præmissarum simul, quia per sciẽtiã propter quid non solum scimus quòd ita est sed etiam propter quid ita est, sed per cõclusionẽ non scitur ꝓpter quid: igitur. ¶ Secũdo, quia per talẽ demr̃ationẽ, oẽ animal rationale est risibile, omnis homo est animal rõnale: ergo omnis homo est risibilis assentimus tñ hominem esse risibilem, & sic est demonstratio quia est: vel assentimus hominem esse risibilem propter ipsum esse rationalem, & sic erit simul conclusionis, & præmissarum.

D

An sciẽtia sit habitus cõclusionis tantum.

E missarum. ¶ Ad istas rationes dicit, ꝙ in conclusione demonstrationis propter quid oportet exprimere terminum causalem, vel saltem subintelligi in conclusione. ¶ Et aduerte, ꝙ secundum istum modum dicendi, vnius & eiusdem conclusionis nõ possunt esse plures demonstrationes propter quid, habentes diuersa media, diuersas causas importantia, q̄a si sint diuersa media, etiam erunt diuersæ conclusiones: cum ille terminus causalis debeat exprimi in conclusione. Et hæc de secundo artic. Quantum ad tertium sit.

Ar t.3. CONCLVSIO responsalis ad quæsitum. Diffinitiones scire & demonstrationis sunt a philosopho sufficienter assignatæ, vt patet ex dictis.

F Ad rationes. ¶ Ad primam dicitur, ꝙ prima diffinitio scire solum datur de scire propter quid & potissimo. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ de Deo habemus bene scientiam. Et quãdo dicitur, ꝙ Deus non habet cām. Dico ꝙ verum est capiendo causam ꝓprie, sed capiendo causam large pro medio exprimente aliquam diffinitionem: sic bene habet causam. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ effectus sunt nobis prius noti quam causę, quãtum ad q̄a est, sed causę sunt nobis prius notę quantum ad propter quid est. Et etiam dico ꝙ causæ quo ad quia est sunt prius notæ quã effectus quo ad propter quid. ¶ Ad quartum dicitur negando antecedens. Et ad primam probationem dicitur ꝙ licet scire sit causa finalis demostrationis, tamen est effectus eius in genere causæ efficientis. Dicitur vlterius, ꝙ licet scientia causetur ab intellectu & G obiecto: non tamen propter hoc sequitur quin a præmissis causetur. ¶ Ad quintam dicitur negãdo antecedens, & ad probationem dr̄, ꝙ diffinitiones demonstrationis dantur de demonstratione ostensiua.

Quoniam autem impossibile est aliter se habere cuius est sciẽtia simpliciter. Tex. cõ. 25. & inde.

ISTVD EST tertium capitulum huius tract. in quo philosophus probat demonstrationem procedere ex necessarijs, quia omnis syllogismus faciens scire procedit ex principijs necessarijs, sed omnis syllogismus demõstratiuus facit scire: ergo procedit ex necessarijs. Maior patet, quia omnis syllogismus faciens scire facit scire conclusionẽ necessariã, sed conclusio necessaria nõ scitur nisi per principia necessaria: igitur. ¶ Consequenter diffinit de omni dicens: De omni quidem dico, quod vtiq; inest non in quodam quidem sic, nec in quodam quidem non, nec aliquando quidem sic, nec aliquando quidem non, sed de omni & semper, vt homo est animal, in omni linea est punctus. Hoc declarat a signo, quia nos non ferimus instãtias contra demonstratorem, nisi sumat aliq̄ propõnem in qua prædicatum conueniat alicui supposito subiecti & alicui non. ¶ Consequenter ponit modos per se, dicẽs, ꝙ quatuor sunt modi per se. ¶ Primus quando prædicatum est de ratione subiecti, vt linea per se inest triangulo & pũctus lineæ, quia substantia eorum ex his est

Demõst. est ex necessarijs. H De omni quid. Quot sũt modi per se.

A est idest in diffinitione substantiali trianguli ponitur linea, & in diffinitione lineæ punctus. ¶ Secundus modus per se est quando propria passio prædicatur de subiecto. Et dat quatuor exempla. Primum est rectum vel circulare respectu lineæ secundum, par vel impar respectu numeri, tertium est, primum vel compositum respectu numeri, quartum, æquilaterum vel altera parte longius respectu trianguli, & isti duo modi per se dicuntur modi dicendi. ¶ Tertius est, quando illud quod dicitur per se non dicitur de aliquo subiecto per quod existat, cuiusmodi sunt substantiæ primæ, & iste modus dicitur modus essendi per se. ¶ Quartus est quando in subiecto includitur causa vel ratio propter B quam prædicatum sibi inest, vt interemptum interijt. Et subdit quod in simpliciter scibilibus, idest in demonstrationib. reperiuntur duo modi per se, scilicet primus & secũdus. ¶ Subdit etiam, quod quęcunq; per se insunt, necessario insũt, quia quocunque per se insunt non contingit non inesse, igitur necessario insunt. Antecedens est notum de his quæ per se primo insunt, sed de his quæ per se secundo insunt patet, quia talia prædicata aut sunt simplicia aut composita ex duobus oppositis disiũctim, & vtroque modo ista necessario insunt, vt lineę necessario inest rectum vel obliquum. ¶ Consequẽter diffinit vniuersale dicens, quod vniuersale est quod est de omni de per se & de secundum, quod ipsum, idest conuertibiliter se habens

Quid est vniuersale.

cum subiecto. Secundam partem probat per exempla, non punctus per se inest lineę & secũdum quod ipsum. similiter rectum & curuum insunt per se lineæ & secundum quod ipsum. Et subdit, per se & secũdum quod ipsum idem sunt, sed non couertibiliter, quia in plus se habet de per se quam secundum quod ipsum. C

OPORTET autem non latere, quoniam multotiens contingit peccare, & non esse vniuersale. Tex.com ment. 21 & inde.

ISTVD est quartum capitulum in quo remouet tres errores incidentes circa assignationem vniuersalis. primus error est, quando sub aliquo superiori non possumus inuenire nisi vnum singulare, si illi singulari assignetur passio superioris tanquam subiecto adequato est error, vt si habere tres assignaretur per se adęquatè primo isoschei est error. ¶ Secundus error est, quando aliqua passio inest pluribus differentibus specie, quorum superiori non est nomen impositum, si contingat demonstrare illam passionem superioris de aliquo illorum tanquam de subiecto primo est error, vt commutatim proportionari inest numeris, lineis, corporibus, & temporibus, & illa non habent superius nominatum de quo huiusmodi passio primo possit demonstrari, ideo si de vno illorum demonstretur, est error. ¶ Tertius error contingit, si passio inferioris demonstretur de superioris tanquam de suo primo subiecto, vt si non concurrere quod est passio lin-

D Quõ erratur circa vniuersale.

E nearũ paralellarũ, demonstretur de lineis rectis tanq̃ de subiecto primo error est. ¶ Finaliter ponit duo documenta ad debite assignandum v̄le. Primum si aliqua duo subiecta sint p̄nitus idem, tunc si aliqua passio demonstretur de vno tanq̃ de subiecto primo, ēt p̄t demonstrari de alio tanq̃ de subiecto prius. Sc̄d'm documētum, si aliqua passio insit pluribus subiectis, & velimus scire cui illorum insit tanq̃ subiecto primo, videdũ est quo illorũ posito ponat̄ passio, & quo remota ipsa remouet̄, q̄a tũc illud est subiectũ, vt istis trib. figuræ, triāgulo, & isoscheli, inest hęc passio h̄re tres, q̃ ponit̄ posito triāgulo, & remouet̄ ipso remoto, ideo triāgulus est eius primum subiectum.

F *Vtrum diffinitiones de oĩ, & vniuersalis & modorum per se bene assignentur.*

QVAERITVR Vtrum diffinitiones de omni v̄lis & modorum p̄ se conuenienter assignent̄ in textu. ¶ Arḡr primo ꝙ nõ, q̄a diffinitio de oĩ non cõuenit oĩ cõtento sub diffinito, q̄a ista est de oĩ oĩs hõ currit, cõ sit v̄lis, & tñ sibi non cõuenit diffinitio, cũ p̄dicatũ non insit cuilibet supposito subiecti: ēt istę sunt de oĩ hõ est aĩal, hõ est risibilis, & tñ non cõuenit ipsis diffinitio de oĩ cũ non sint v̄les. ¶ Sc̄do sic: Nõ sunt quatuor modi p̄ se ergo malè assignant̄ quatuor in textu. Añs patet, quia tm̄ sũt tres modi p̄ accñs, ergo tm̄ sunt tres modi per se, cũ per se, & per accñs opponant. ¶ Tertio sic. Per se & sm̄ ꝙ ipsum idem sunt, sed non sunt quatuor modi sm̄ ꝙ ipsũ, ergo non sunt quatuor per se. ¶ Quarto sic. Diffinitio v̄lis nõ cõuenit oĩ cõtento sub diffinito, quia hæc est v̄lis, oĩs hõ est animal, & tñ nõ est sm̄ ꝙ ipsum, igitur. ¶ Quinto sic: Rectum & curuum est quodam vniuersale respectu lineæ, & tñ non inest sibi sm̄ ꝙ ipsum, igitur. Antecedēs patet, quia inesse sm̄ ꝙ ipsum idem est, ꝙ inesse adæquatè, sed rectum & curuum non inest adæquatè lineę, quia nulla linea est recta, & curua, igitur. ¶ In oppositum arguitur per philosophum in tex. In quæstione erunt tres articul. Quantum ad primum.

G

PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione huiusmodi diffinitionē supponitur primo, ꝙ duplex est de omni. s. prioristicum & posterioristicũ. Vnde de omni prioristicum est qñ p̄dicatum denotat̄ dici de quocunq; dr̄ subiectũ. ¶ Et quo sequit̄, ꝙ dr̄ia est inter de oĩ prioristicum & propõnē v̄lem, de quo satis visum est in primo priorum. Sed de oĩ posterioristicum est qñ p̄dicatum conuenit cuilibet contento sub subiecto pro quolibet dr̄ia t̄pis, siue vniuersaliter siue particulariter, vt hõ est aĩal, hõ est risibilis, & istud est de quo determinat̄ in textu, & non de oĩ prioristico. ¶ Sed restat dubiũ Vtrũ ista sit de omni, omnis eclypsis lunæ est p̄pter diametralem interpositionem terræ inter solem & lunam, & vtrum sit de omni posterioristico. Et vr̄ ꝙ nõ, q̄a prædicatum non conuenit subiecto pro qualibet differentia temporis, igitur. In oppositũ arguitur, quia est propõ affirmatiua quæ demonstratur,

Art. 1. Dubitatio.

H

De oĩ quo duplex.

tur,

A tur, igitur R͞ndetur ꝙ talis ꝓpositio ſm eius proprium ſenſum nõ eſt demonſtrabilis nec de oi poſterioriſtico, ſed iſta conditionalis, vel temporalis eſt bene demõſtrabilis, q͞n luna eclypſatur, luna eclypſat̃, ſi luna eclypſatur, luna eclypſat̃. Similiter dicatur de iſta, omnis luna eclypſat̃, niſi forte diceretur quod ibi illud verbum eſt abſoluitur à connotatione temporis.

Modꝰ dicendi per ſe quid. SECVNDO ſciendum quod pro declaratione modorũ dicendi ꝑ ſe. ¶Supponit̃, ꝙ modus dicẽdi ꝑ ſe non eſt aliud q̃ prędicatũ propoſitionis per ſe veræ, vel quidã modus prędicandi ſpãlis alicuius prædicati de aliquo ſubiecto. Quod patet, quia idem eſt modus dicẽdi per ſe & modus ꝑdicandi per ſe. Ex quo ſequit̃, B ꝙ q͞n dr̃ aliquã propõnem eſſe in aliquo modo dicendi per ſe, ibi ly in capitur pro de, ita ꝙ eſt ſenſus, propõ eſt de aliquo modo dicendi per ſe. i. prædicãdi. ¶Supponitur ſcd͞o, ꝙ primus modus dicẽdi per ſe eſt q͞n prędicatum eſt de diffinitione quidditatiua ſubiecti, ſiue prędicetur in recto ſiue in obliquo ſiue ſit cauſa efficiens materialis formalis aut finalis, vel quando ſuperius prędicatur de inferiori vnde de iſto modo dicendi per ſe ſunt omnes propoſitiones, in quibus tota diffinitio vel pars diffinitionis ꝑdicat̃ d diffinitio. Etiã oẽs propõnes in quib. ſuperius ꝑdicatur de inferiori. Et aduerte, ꝙ propõ de aliquo mõ dicẽdi per ſe nõ habet cõuerti in propõnem de modo dicẽdi per ſe, iõ nõ oportet ꝙ ſi iſta ſit de ꝑ ſe, eſt homo aĩal, ꝙ iſta ſit de per ſe animal eſt homo, ideo iſta homo eſt C per ſe animal conuertitur in iſtam, animal eſt homo, & non iſtam, animal eſt per ſe homo. ¶ Supponitur tertio, quod ſecundus modus dicendi per ſe, eſt quando propria paſſio prędicatur de ſuo ſubiecto vel de aliquo contento ſub eo, vt homo eſt riſibilis, Petrus eſt riſibilis, vnde omnis propoſitio in qua propria paſſio prędicatur de ſuo ſubiecto adęquato vel de aliquo eius inferiori eſt de iſto modo dicendi per ſe. ¶ Dicunt etiam aliqui ꝙ propoſitio in qua ꝑdicatur paſſio de ſuperiori ſumpto perticulariter eſt in iſto ſecundo modo, vt animal eſt riſibile, ꝙ tamen non videtur verum, cum omnis talis non ſit de omni poſterioriſtico, niſi diceret̃ ꝙ propoſitio per ſe non præſupponit propõſitionem de omni. Et iſti duo modi vocantur modi D dicendi. ¶Supponitur quarto, ꝙ omne quod habet eſſe per ſe, ſic quod non in alio ſicut accidens in ſubiecto vel ſuperius in ſuo inferiori eſt per ſe tertio modo, ſicut ſunt primę ſubſtantię, vnde iſte tertius modus vocatur modus eſſendi & nõ modus dicendi. ¶ Ex quo ſequitur, quod non oportet quęrere aliquam propoſitionem de iſto tertio modo per ſe, quia ſola incomplexa cuiuſmodi ſunt primę ſubſtantię ſunt in iſto modo per ſe. ¶Supponit quinto, ꝙ quartus modus dicendi per ſe qui proprie dicitur modus cauſandi, eſt quando ſubiectum eſt cauſa vel includit rõnẽ quare ꝑdicatũ ſibi ineſt, vt volũtas vult, florens floret, loquẽs loquitur, interemptum interijt. Sed

B modi per accidens sunt tres. ¶ Primus qñ prædicatur accidens de subiecto. ¶ Secundus est quando prædicatur subiectum de accidente. ¶ Tertius quando prędicatur accidens de accidente, vt album est dulce.

Tertio sciendum, quod circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Quarum prima est, vtrum ista sit per se chimera est chimera, vacuum est vacuum. Et videtur ꝙ sic: nam omnis propositio videtur esse per se quę est necessaria, & quæ infert seu ex qua fit bona consequentia, sed ex talibus propositionibus fiunt bonæ consequentiæ & propositionis necessarię: nam ex terminis huius chimera est chimera fit ista consequentia, si chimera est chimera est chimera, etiam si vacuum est,

Chimera est chimera, an sit propositio per se

F vacuum est vacuum. ¶ Pro solutione huius supponitur, quod propositio per se est ꝓpositio directa habens ex significatione terminorum, quod non possit esse falsa, & sic se habens quod qualitercunque per suum contradictorium significatur impossibile est ita esse. ¶ Et dicitur notãter directa quia nulla propositio indirecta est in aliquo modo dicendi per se, ideo licet ista homo est animal sit in primo dicendi per se, non tamen ista animal est homo. ¶ Dicitur notanter habens ex significatione terminorũ &c. ad remouendũ ꝓpõnes cõtingentes, q̃ non habent ex significatione terminorum quod non possint esse falsę. Remouētur etiam istæ propositiones, chimera est chimera, vacuum est vacuum, quę ex significatione terminorum non determinant sibi quod non possint esse

Propõ p se quid.

G falsę, licet ex earum terminis fiunt bene consequentię necessarię. ¶ Dicitur notanter sic se habens &c. ad remouendum istam propositionem aliqua ꝓpositio est particularis, quæ licet ex significatione terminorum determinet sibi quod non possit esse falsa: tamen non est per se, cum possibile sit ita esse sicut per contra dictorium eius significatur puta per istã, nulla propositio est particularis, quę est eius contradictoria. ¶ Ex omnibus istis patet, quod istę nõ sunt per se, corpus est coloratum, homo est coloratus, neque necessarię, immo merè cõtingentes, & possunt esse falsę, licet prędicatum pro aliqua differentia temporis conueniat cuilibet contento sub diffinito.

H Quarto sciendum quod secunda difficultas est talis, vtrum ꝓpositio in qua ꝑdicatur passio de subiecto, sit immediata. Et videtur ꝙ sic, quia prædicatum de nullo alio prius dicitur quam de subiecto adęquato. Respondetur quod licet talis propositio sit immediata immediatione subiecti, non tamen est immediata immediatione causę, neque immediatione euidentię, immo ista est euidentior, omne animal rationale est risibile. ¶ Aduerte tamen quod subiectum potest dici primum respectu passionis dupliciter. Vnomodo primitate perfectionis, & sic dico quod illud est subiectum primum, quod est perfectius inter illa subiecta quib. inest passio quẽadmodum diceretur quod homo esset subiectum primũ respectu sensibi-

An ꝓpõ. in qua ꝑdicatur passio de subiecto sit immediata.

A sibilis:quia est perfectus inter omnia illa, quibus cōuenit illa passio. Alio modo dicitur subiectum primū primitate adæquationis, & est illud cū quo conuertitur passio: quemadmodum animal respectu huius passionis sensibile, & homo respectu huius passionis risibile. ¶Tertia difficultas: vtrū non cōcurrere sit passio omnium linearū rectarū. R ńdetur ꝙ non, sed est passio linearū paralellarū, & non quarumcunq; linearū rectarum. Vnde propriè lineæ paralellæ sunt, quibus super veniens linea recta facit triangulum. Quātum ad secundum art.

Art. 2. Dubium de pdicatione superioris dria.

DUBITATUR primo. Vtrum dria superior prædicetur per se dria inferiori, & vtrū dria per se includat genus. i. vtrum ista sit per se, rōnale est animal. ¶Pro cuius solutione supponit, ꝙ isti termini rōnale, sensi B bile, & alii termini driarum sunt termini essentiales. Vnde termini essentiales sunt qui vltra illud, pro quo supponūt nihil cōnotāt extrinsecè ꝑ modum adiacētis, vel nō adiacētis. Dr notanter extrinsecè: quia intrinsecè bene pnt cōnotare. ¶Supponitur secundo, ꝙ isti termini de rigore sermonis supponunt pro suppositis. Quod patet: quia terminus dr supponere pro illo, quod dat primo intelligere, seu pro illo quod primo cognoscimus: sed tales termini dāt primo intelligere suppositū, nā qn̄ dr rōnale est sensibile: intellectus immediatè intelligit, ꝙ hn̄s rōnem est sensibile, & sic diceret ꝙ ista eēt ꝑ se: rōnale est sensibile, & sibi similes. ¶Ex quo sequit ꝙ tales termini de rigore non supponūt ꝑ suis significatis for C malibus, sed pro quibusdā realitatibus, determinantibus realitates illorū, q̄ diuidūt. Vnde rōnale de per significato, seu de significato formali significat realitatē, q̄ formaliter non est hō nec animal, sed est quædā realitas, vel formalitas determinās animalitatē, tn̄ quia intellectus est principale agēs in istis proprietatibus logicalibus, potest præcisè accipere illos terminos pro suis ꝑ se significatis .s. pro illis realitatibus ita ꝙ rōnale supponat pro vna realitate & non ꝑ habēte animā rōnalē, & sic vr̄ moueri dubiū. ¶Ad quod breuiter respondetur ꝙ dria superior nō pdicatur ꝑ se primo de dria inferiori, neq; dria inferior ꝑ se includit driā superiorē D vt ista nō est ꝑ se, rōnale est sensibile, sic capiēdo terminos, q a de conceptu simpliciter simplici nihil dr̄ q denominatiuè, sed istæ driæ important cōceptū simpliciter simplicē .i. nō resolubilē in alios cōceptus, quorū vnus sit determinans & alius determinabilis. ¶Ad secundā partē rn̄detur, ꝙ dria per se non prædicatur de genere qd̄ diuidit: neq; ecōtra, vt ista nō est ꝑ se, rōnale est aial, neq, ista: aial est rōnale. Et si q s arguat, bn̄ seq tur, oīs hō per se est aial, oīs hō per se est rōnalis, ergo rationale ꝑ se est aial, consequentia est formalis & pmissæ sunt veræ, ergo conclusio est vera. Respondetur ꝙ consequentia non est bona, immo committitur fallacia accidentis, non. n. oportet ꝙ si extremitates vniantur cū medio sub aliquo modo speciali prædicandi seu cum aliqua determinatiōe hoc denotāte,

E ꝙ extremitates sic vniantur inter se.

DVBITATVR secundo. Vtrũ oĩs propõ in qua prædicatur passio de subiecto sit demonstrabilis. Et vr̃ ꝙ sic, quia oĩs talis est dubitabilis; ergo talis est demonstrabilis. ¶ Pro cuius solutione supponit ꝙ oĩs propõ demonstrabilis demonstratione ꝑ quid est dubitabilis, & efficitur certa per notitias aliquarũ propõnum. Vñ nota ꝙ intellectus non pt̃ assentire propõni dubiæ nisi determinetur per notitias aliarum propõnum inferentium talẽ propõnẽ in cõsequẽtia formali & euidẽti; nã licet intellect⁹ naturaliter inclinetur ad assentiẽdũ cuilibet vero & dissentiendũ cuilibet falso, tamen quantum est de se non magis determinatur ad assentiendum vni propositini quam suę oppositę, ergo indiget notitia propositionum inferentium talem propõnẽ dubiã in consequentia bona & formali. Et ideo quia propõ demr̃abilis dẽt eẽ dubia, dicit Scot. q. 7. quolib. ꝙ principia prima, q̃ nõ sũt dubia nõ pñt demr̃ari demonstratione quia est. ¶ Supponit scđo ꝙ duplices sunt passiones, q̃dã sunt transcendẽtes, sicut sunt põnes entis, & istæ sũt duplices q̃dã sunt simplices, vt vnũ, bonum verũ, aliæ sunt disiũctæ, sicut contingens, vel necessariũ, causa vel effectus creatum vel increatum. Et de omnibus istis dico, quod omnes propositiones in quibus prædicantur istę passiones tam simplices quã disiunctæ de ipso ente sunt immediatæ, & indemonstrabiles, vt ista est immediata, ens est creatum, vel increatum, cuius tamen multi nolentes intelligere Scot. dicunt oppositum. ¶ Vnde dicit quod passiones conuertibiles entis immediate dicuntur de ente, quia ens habet conceptum simpliciter simplicem, ideo non potest esse medium inter ipsum, & suam passionem, quia neutrius est diffinitio, quę possit esse medium, nec est dicendum quòd passio prima possit accipi ad demonstrandum alias passiones quia difficile est videre talem ordinem inter passiones, quia credo quod nullus talis est, & dato quod essent certæ propositiones compositæ ex ipsis, non viderentur multo euidentes quam conclusio. ¶ Sed aliqui scotizantes sumunt pro se illum passum Sco. in 1. q. prolo. vbi dicit quod medium essentialiter ordinatum; est quando diffinitio est medium vel passio prior. ¶ Alię sunt passiones limitatę, & & tunc dico quòd propositiones in quibus tales passiones prędicantur sunt bene demonstrabiles & dubitabiles.

An ꝓpõ, ĩ qua passio ꝑdicatur de subiecto sit demonstrabilis.

F

Sco. lib j. di. 39. in principio resolutiones propriæ.

G

H

DVBITATVR tertio. Vtrum conclusio demonstrationis possit sciri aliquo modo ante actualem demonstrationem. Et videtur quod non, quia intellectus non potest assentire alicui propositioni dubię nisi per notitiam propositionem per quas potest deduci in consequentia bona & necessaria vt supra visum est igitur non possumus scire propositionem demonstrabilem, quę est propositio dubia nisi per demonstrationem. Respondetur breuiter, ꝙ conclusio demonstra-

An conclusio possit sci re ante actualẽ demonstrationem.

stra-

A strationis ante actualem demonstrationē potest aliquo modo sciri quo ad quia est, & hoc per experiētiam, vel aliquam inductionem, aut ꝑ aliquas propositiones probabiles, sed non perfectè, tamen quo ad ꝓp quid non potest sciri nisi per demonstrationem. ¶ Sed quæreret aliquis vtrū notitia quam quis habet de conclusione demonstrationis ante demonstrationem sit eiusdem speciei cum illa quā quis habet de eadē cōclusione ꝑ demonstrationē. Et vr̄ ꝙ non, quia notitia quā quis habet ꝑ experiētiā de illa conclusione non vocatͣ scientia, seu notitia scientifica, sed illa q̄ hr̄ de illa eadē conclusione ꝑ demonstrationem vocatur scientifica.

Dubitatio.

B ¶Sed in oppositū argr̄, quia notitia q̄ hr̄ de conclusione ꝑ demr̄ationē, & q̄ hr̄ de eadem ꝑ experientiā non differunt, nisi quia ē diuersis causis producuntur, sed illud non est sufficiens ad faciendū drīam specificā inter aliq̄ duo, vt patet de calore producto à sole & ab igne qui sunt eiusdē speciei, & tñ producuntur à diuersis causis. Respondetur ergo probabiliter ꝙ tales notitiæ sunt eiusdem speciei, & ꝙ notitia de illa conclusione intendit notitiam quæ habebatur de eadem conclusione prius per experientiam, nec est incōueniēs ꝙ vna vocetur scientifica, seu scientia, & alia notitia experimentalis, & nō scientifica, seu scientia, quia forte scientia non connotat vltra notitiā nisi modum habendi, seu acquirendi talis notitiæ, quæ non est sufficiēs facere differentiam essentialem, si tñ diceres ꝙ notitia conclusionis, non solum transit super conclusionem C simpliciter, sed super conclusionē cum reduplicatione causæ, sic aliud esset dicendum. Et hæc de secundo art. Quantum ad tertium sit.

Conclusio responsalis. Diffinitio de omni & vniuersalis & modorum per se sunt sufficienter positę in textu, vt patet ex dictis. Ad rationes. ¶ Ad primam patet solutio ex dictis: nam ista, omnis homo currit, est bene de omni prioristico, sed ista, homo est animal, est de omni posterioristico. ¶ Ad secundam dicitur, quòd modi per se, & modi per accidens non opponuntur, sed magis se habent vt disperata. ¶ Ad tertiam dicitur, quòd licet per se & secundum quòd ipsum sunt idem, nō D tamen sunt idem conuertibiliter. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ ibi non diffinitur vniuersale pro propositionē vniuersali, sed magis pro prędicato, quod conuertibiliter se habet cum subiecto, ita quòd illa propositio est de vniuersali, in qua prędicatum cōuertitur cum subiecto. ¶ Ad quintā dicitur, quòd licet rectum non sit passio lineæ, neque curuum: tamē rectum, vel curuum est passio lineæ sub illa disiunctionē.

Si igitur est demonstratiua sciētia ex necessarijs principijs, quod enim scitur non potest se habere aliter.

Istud est quintum capitulū, in quo philosophus ostēdit ꝙ oīs demōstratio est ex propositionibus ꝑ se. Et intendit septē conclusiones. ¶ Prima est, demonstratio procedit

Demonstratio ꝑcedit ex proposit. per se.

E ex propositionibus per se, quia demonstratio est ex necessarijs, sed propositiones per se sunt necessariæ. ergo procedit ex propositionibus p se. Maiorem probat duabus rationibus & vno signo. Prima est, quia illud quod demonstratur, puta ipsa conclusio est necessaria: ergo demõstratio est ex necessarijs, quia necessariũ non scitur nisi ex necessarijs. Secunda ratio, quia demonstratio procedit ex illis quæ sunt per se, sed illa q̃ sunt per se insunt per se primo vel secundo modo, & quodlibet illorũ est necessarium: igitur. Deinde probat à signo, quia ex illis est demonstratio, propter quorum defectum ferimus instantiam contra demõstratorem, & hoc est quando præmissæ nõ sunt F necessariæ: igitur. ¶ Secunda conclusio: necessarium non scitur nisi ex necessarijs: probat duabus rationibus. ¶ Prima: nullus scit aliquid nisi cognoscat illud propter quod est verũ, sed necessarium non est verum propter medium cõtingens, igitur oportet tale medium esse necessariũ. Secũda ratio, quia si res sit salua .i. scibilis, & tu sis saluus .i. non corruptus, & nihil sis oblitus, & illud medium contingens sit mutatum, per quod tu sciebas conclusionem: tunc nihil es oblitus, & tamen tu nescis illud mediũ, quia est mutatũ: ergo tu non sciuisti illam conclusioné per illud mediũ. Et subdit q non impedit si ponatur tale mediũ contingens esse falsum, quia possibili posito inesse, nullum sequitur impossibile. ¶ Tertia conclusio, q̃uis necessarium non demonstretur nisi ex necessarijs: tñ bene syllogizatur ex nõ necessarijs. G Quod probat per simile, quia verũ bñ syllogizatur ex nõ veris. ¶ Quarta conclusio, ex necessarijs non syllogizatur nisi necessarium, sicut ex veris non syllogizat nisi verũ. ¶ Quinta conclusio sic conclusio nõ sit necessaria præmissæ non sunt necessariæ, patet per conclusioné præcedentem. ¶ Sexta conclusio, conclusio demonstrationis est per se, quia omnis propositio necessaria saltẽ intrans demõstrationem est per se, sed conclusio demonstrationis est necessaria: igit. ¶ Septima conclusio: demonstratio est ex propositionibus per se, quia demõstratio est ex propositionibus necessarijs, sed omnes propõnes necessariæ, quę supple intrant demonstrationem propter quid sunt huiusmodi, igitur. H Si quæreret quis quare ergo quæritur de consensu respondentis circa præmissas contingentes, si non potest demonstrari conclusio necessaria per præmissas contingentes. Respondent per Ari. q hoc ideo est, quia si præmissæ concedantur, oportet concedere conclusionem, & non q conclusio necessaria demõstretur per ipsas. Et sic infert, q nulla est demonstratio conclusionis contingentis, cum possit aliter se habere, nec contingentes erunt demonstrationis medium.

Secunda cõclusionis probatio per rationes.

Propter ipsum autem oportet & medium tertio & primum medio inesse. Tex. commen. 56. & inde.

Istvd est sextũ capitulum, in quo philosophus ostendit demonstrationem procedere ex vniuersalibus,

A bus,& intẽdit sex cõclusiones. ¶Prima: omnis demonstratio est ex vniuersalibus, quia omnis demõstratio pp quid & potissima est ex propõnibus q̃ sunt per se & s̃m ꝙ ipsum: ergo omnis demr̃atio est ex propõnibus vlibus. ¶Secũda conclusio, non contingit demr̃atorẽ descendere de gñe in genus, sic ꝙ p principia vnius scientiæ non potest demonstrari cõclusio alterius scientiæ. Et dicit ꝙ in demõstratione sunt tria.s. dignitas, passio, & subiectũ. Conclusionẽ probat, in qualibet demonstratione pp quid extrema debent esse eiusdẽ generis cũ medio: hoc est debẽt conuerti cum medio: sed impossibile est ꝙ mediũ vnius scientiæ cõuertatur cũ
B extremis alterius scientiæ: igitur. Ex quo infert duo corollaria. ¶ Primũ vna scientia non demõstrat aliquid de subiecto alterius scientiæ, vt geometria non demonstrat ꝙ contrariorum eadem est disciplina per mediũ proprium eius. ¶Secundum correlarium, vna scientia non demonstrat omnia de suo subiecto, quę sibi insunt, sed solum quę sibi insunt ꝙ ipsum s̃m cuiusmodi sunt passiones, vt geometer non demonstrat rectã lineam esse pulcherrimam. ¶Tertia conclusio, necesse est conclusionem demonstrationis esse perpetuã, quia demonstratio est ex vniuersalibus & necessarijs quæ sunt perpetua, igit. ¶Quarta conclusio, corruptibilium non est demonstratio nec scientia, quia scientia est ex vniuersalibus & necessarijs, quæ sunt perpetua, igit. Ex quo infert vnũ corollariũ, ꝙ diffinitio nõ est corruptibiliũ, quia diffinitio est principiũ vel finis demr̃atio C nis vel tota demonstratio põne differens. Et si quis obijciat, illorum quæ aliqñ sunt, & aliquando nõ sunt est scientia, vt de eclypsi lunæ, igitur nõ est ex his quæ sunt incorruptibilia. Respondet ꝙ quamuis eclypsis lunæ, & similia non semper sint, tñ inquantũ de ipsis est demr̃atio, semp sunt. ¶Quinta conclusio, demõstratio propter quid non debet cõstitui ex principijs cõmunibus, quia vnũquodq; debet demonstrari ex his, q̃ faciunt scire s̃m ꝙ ipsum, sed principia communia licet sint vera & indemonstrabilia, non tñ faciunt scire secũdũ ꝙ ipsum, igitur &c. ¶Sexta conclusio, nulla scientia habet demonstrare sua principia, quia scientia procedit ex prioribus & notioribus, sed in sciẽtia nihil est prius aut notius suis principijs: igitur. D

Difficile autem est noscere si sciuit aut non, difficile est.n. noscere si ex vniuscuiusque. Tex. com men. 72. & inde.

Istvd est sextũ capitulũ, in quo philosophus ostendit qũo scientiæ speciales vtuntur principijs cõibus. Et dicit primo ꝙ demonstratio non descendit de genere in genus, nisi vbi vna est subalternans & altera subalternata, vt arithmeticæ subalternatur musica. Et dicit ꝙ difficile est cognoscere, quando aliquid scimus vel non, quia non ex quibuscunque principijs etiam immediatis contingit scire, sed solũ ex principijs proprijs. Vnde, propria principia alicuius scientiæ sunt propõnes veræ, quas non contingit demõstrare. Scientia specialis qũo vtũtur principijs cõibus.

re.

E re. Ex quo ponit aliquas suppónes. ¶ Prima, principiorũ alia sunt propria, & alia sunt cõia. Exemplum de proprijs, vt in geometria linea est lõgitudo sine latitudine cuius extremitates sunt duo puncta, similiter ista, rectum est cuius medium non exit ab extremis. Exemplum de communibus, si ab æqualibus æqualia demas quæ remanent sunt æqualia, & est commun geometriæ & arithmeticæ. ¶ Secunda suppositio, nulla sciẽtia specialis vtitur principio cõi manente in sua communitate, sed solũ vtitur eo contracto per terminos proprios. Primam partem probat, quia principium commune manẽs in sua communitate est indifferens ad diF uersas scientias speciales, igitur vna non potest magis vti eo quam alia. Secundam partem probat, quia si cõtrahatur per terminos proprios iam appropriatur tali scientiæ. Vnde in geometria sic contrahitur, si ab ęqualibus magnitudinibus &c. ad arithmeticam sic contrahitur, si ab æqualibus numeris &c ¶ Tertia suppositio, principia propria alicuius scientię specialis sunt illa, de quibus præsupponitur quid est & quia est, vt arithmetica pręsupponit de vnitate quid est & quia est, & similiter dicatur de alijs scientijs, vt geometria pͤsupponit quid est & quia est de magnitudine. ¶ Ex quo infertur ꝙ tria sũt in demonstratione de quibus aliqua pręsupponun- .s. subiectum, passio, & dignitas. Et siquis quærat, vtrum in qualibet scientia oporteat illa in principio narrare seu de ipsis mẽtionem facere. Respondet philosophus

Tria sunt in oĩ demonstratione.

quòd non, quia illa aliquando sunt G ita nota, ꝙ non oportet de ipsis mentionem facere. ¶ Quarta suppositio, dignitas, suppositio & petitio in aliquo conueniunt & in aliquo differunt. Conueniunt in hoc ꝙ sunt propõnes per se veræ, sed differunt, q̃a dignitas est propõ omnibus ꝑ se nota non ægens aliquo extrinseco, sed sufficit ei ratio quæ est in anima, & contra eam non fit instantia, nõ aũt suppositio & petitio, nam dignitas est principiũ verum ex se euidens ab oĩbus cõiter concessum, vt de quolibet affirmatio & negatio, & de nullo ambo simul. ¶ Sed suppõ est principium in aliqua scientia, nec ita euidens quin non indigeat aliqua probatione, quia non est ab omnibus cõcessum. Sed petitio est propõ cui ne- H que addiscẽs assentit: neq; contrariũ eius opinatur. Deinde ponit dr̃iã inter põnem, petitionem, & quæstionem. ¶ Vnde põ dicitur suppositio vt est concessa ab addiscente, sed dr̃ petitio prout nec est negata, nec concessa ab addiscente, sed dr̃ q̃õ prout est ab eo negata. Consequenter ponit tres dr̃ias inter diffinitionem, & suppõnem ¶ Prima, quia suppõ dicit esse vel non esse. hoc est, est affirmatiua, vel negatiua, diffinitio vero non. ¶ Secunda, quia diffinitio non subordinatur conceptui complexo cõplexione distante, sed bñ suppositio. ¶ Tertia, quia ex suppositionibus debitè ordinatis infertur conclusio sed nõ ex diffinitionibus. ¶ Et siquis dicat, in scientijs aliq̃n supponũtur falsã, ergo male dicitur ꝙ suppositio vera. Antecedens patet, nam geometer

Dignitas Suppõ, Petitio, & Diffini- tio q̃o differunt.

A ter aliquando supponit lineā esse bipedalem quæ non est bipedalis. Respondet phylosophus, ꝙ geometer non supponit de linea scripta in pariete ꝙ sit bipedalis, sed supponit illud de linea, quæ per eam intelligitur. Consequenter & finaliter infert vnū corollarium contra Platonē: dicēs, ꝙ propter demonstrationem non est necesse ponere vniuersalia esse aliquid vnum extra animam, licet vniuersale sit vnum in multis de multis, vt alias visum est.

An demonstratio procedat ex necessarijs, & incorruptibilibus.

QVAERITVR Vtrum demonstratio procedat ex necessarijs & in-B corruptibilibus. ¶ Arguitur primo ꝙ non, quia aliqua demonstratio est ex contingentibus: ergo non quælibet est ex necessarijs. Antecedēs probatur, quia quælibet propositio pōt non esse, ergo potest non esse vera, & per consequens nulla est necessaria. Etiam tales propositiones possunt esse falsæ, subiectis pro nullis supponētibus. ¶ Secundo sic; Si demonstratio procederet ex necessarijs, sequeretur ꝙ omne scibile esset necessariū & impossibile aliter se habere, sed cōsequens est falsum: igitur falsitas cōsequentis patet, quia omnia entia naturalia sunt scibilia, & tamen possūt aliter se habere: igitur. ¶ Tertio sic; Si aliquod scibile esset necessarium, vel illud esset vniuersale, vel singulare: non singulare, quia singularia sunt corruptibilia, nec vniuersale, quia vniuersale est corruptibile ad corruptionem suorum singula- C rium. ¶ Quarto sic, contingit descendere de genere in genus: ergo male dicit Arist. quòd non contingit demonstratorem descendere de genere in genus. Antecedens patet, quia per principia scientiæ superioris contingit demonstrare passionem de subiecto scientiæ inferioris, etiam per principia scientiæ subalternantis cōtingit demonstrare passionem de subiecto sciētiæ subalternatæ. ¶ Quinto sic, conclusio demonstrationis aliquando fuit, & aliquando non erit, ergo nulla conclusio demonstrationis est perpetua & necessaria. ¶ In oppositum arguitur auctoritate philosophi in textu. In quæstione erunt tres art. Quantum ad primum. D

Art. 1.

PRIMO sciendum, quòd pro declaratione quæstionis soluendæ sunt aliquæ difficultates. ¶ Prima an hæc consequentia sit bona, hoc inest per se, ergo de necessitate. Dicitur quòd talis consequentia est bona, quia ibi arguitur ab inferiori ad superius affirmatiuè, nam de per se infert necesse. ¶ Et si quis dicat si talis consequentia esset bona sequæretur, quòd phylosophus peteret principium, nam ex propositionibus de necessario infert propositiones de per se, & ex propositionibus de per se infert propositiones necessarias, ergo videtur quòd arguat circulariter. Ad hoc respondetur quòd ista consequentia non est formalis, hæc propositio est de necessario, ergo est de per se, quia ibi arguitur a superiori ad inferius affirmatiuè licet talis posset esse mate-

An valeat. Hoc inest per se, ergo de necessitate.

E materialis. Nã quando philosophus probat propõnes de per se ex propositionibus de necessario: ibi capit propositiones de necessario, vt intrant demonstrationem, modo tales sunt de per se. Et quando dr ꝙ petit principiũ, negatur, nã ex propõnibus de necessario, quæ pluribus rationibus sunt probatæ, infert propositiones de per se nondum aliquomodo probatas & ex propositionibus de per se infert seu probat propositiones necessarias, modo propositiones necessariæ quæ pluribus rõnibus sunt probatæ, sunt notiores illis de per se nondum vel vnica ratione probatis.

Sortes est corruptibilis: an sit per se. SECVNDO sciendũ ꝙ secunda difficultas est talis, vtrũ ista sit p se, sortes est corruptibilis. Et videtur ꝙ non, quia non est necessaria: ergo nõ F est per se. Antecedẽs probatur, quia potest falsificari: nam sorte mortuo ista est falsa, sortes est corruptibilis: igitur. ¶ Pro respõsione istius & multarum talium propositionum supponitur ꝙ si ly corruptibile dicat aptitudinem, ipsa est necessaria, sicut ista sortes est risibilis & est per se secundo modo, sed si ly corruptibile diceret quãdam dispositionem vel principium ad corrumpi, illa non esset p se. Et si quis dicat si ista esset per se, sortes est corruptibilis, sequeretur ꝙ ista esset vera, sortes de necessitate est corruptibilis, quod est falsum, quia sua cõtradictoria est vera, s. sortes potest esse non corruptibilis, qa ista est vera, sortes potest non corrũpi: ergo etiã ista erit vera, sortes põt esse non corruptibilis. Respondetur ꝙ nõ sequitur sortes põt nõ corrũpi, ergo sortes põt esse non corruptibilis, G quia ly corrũpi dicit actũ & corruptibile dicit aptitudinẽ, vt psuppositum est. Et siquis dicat, sortes de necessitate est corruptibilis: ergo non põt nõ esse corruptibilis: ergo põt esse corruptibilis, q̃ est falsa, posito ꝙ sortes non sit. Dico ꝙ illa est vera, & bñ sequitur, & dato ꝙ sortes non sit, adhuc potest corrumpi. Si tamen vlterius inuestigaretur forte esset difficile saluare tales propositiones, ideo illi qui dicunt, ꝙ requiritur in talibus propositionibus, ꝙ subiectũ pro aliquo supponat, faciliter se expediunt & multum probabiliter.

Diffinitio q̃o principiũ, finis seu demonstratio. TERTIO sciẽdum, ꝙ circa textum est alia difficultas talis, qualiter intelligitur ꝙ diffinitio sit principiũ demonstrationis, & finis seu conclusio & tota demonstratio positione differens. ¶ Pro cuius solutione suppH onitur ꝙ duplex est diffinitio, quędam est incomplexa constituta solũ ex vno genere diffinitionũ, sicut est ista, animal rationale, vel ista faciẽs scire, & talis bene potest esse principium demonstrationis, & etiã cõclusio siue finis demonstrationis, si sumatur cum suo diffinito. ¶ Alia est diffinitio complexa, quę componitur ex pluribus generibus diffinitionum, seu quę cõponitur ex duabus diffinitionibus, vnius diffiniti. Vnde vnum diffinitum potest habere duas diffinitiones, sicut pro exẽplo, syllogismus demonstratiuus habet duas diffinitiones scilicet faciens scire, & procedens ex primis veris, & tunc per vnam potest demonstrari alia de diffinito, & tũc illa

A la quæ erit medium dicitur principium demonstrationis: & alia sumpta cum diffinito dicitur finis seu cōclusio demonstrationis, & nulla talis potest esse tota demonstratio positione differens: sed ex illis duabus fit vna totalis diffinitio, quæ sumpta cū diffinito erit totalis demōstratio positione differens, idest ordine terminorum: qui si ordinentur, tūc ex ipsis poterit fieri vna totalis demōstratio, vt patet sic dicendo, syllogismus demonstratiuus est faciens scire tanquam procedens ex veris &c. & tunc poterit sic fieri tota demonstratio, omne procedēs ex veris &c. est faciens scire; syllogismus demonstratiuus est huiusmodi: ergo syllogismus demonstratiuus facit scire.

B

An sciētia specialis vtatur pricipijs cōibus.

Qvarto sciendum, q pro declaratione textus adhuc soluendæ sunt aliquæ difficultates. ¶Prima, an sciētia specialis vtatur aliquo modo principijs cōibus. Respōdetur, q scientiæ speciales aliquo modo vtūtur principijs cōibus non in sua cōmunitate manentibus, sed vt determinantur per terminos proprios talis scientiæ specialis. Prima pars patet, quia scire simpliciter est scire per causam propriam, sed principia cōmunia manentia in sua communitate non possunt esse causa propria, & adæquata alicuius sciētiæ specialis: igitur nō possunt accipi in aliqua sciē tia p proprijs, & adæquatis principijs.

Ōis triangulus primo hēt tres, an sit cōcedenda.

¶Secūda difficultas: vtrū ista sit concedenda, omnis triangulus primo habet tres, seu omnis hō est primo risibilis. Ad quam respondēt aliqui, q hæc propositio, omnis triangulus primo habet tres, est concedēda, & sub ea non debet sic fieri descēsus: ergo isosceles primo habet tres: quia illa est falsa, sed sic, ergo isosceles inquantum triangulus primo habet tres. Aliter tamen potest dici, & magis de rigore sermonis, q in ista propositione, omnis triangulus primo habet tres, si ly primo tantum valet, sicut ly per se illa est vera, q a sensus est, omnis triangulus per se habet tres: si aūt ly primo dicat immediationem, vel adæquationem, tunc illa est falsa: omnis triangulus primo habet tres: quia isosceles primo, idest adæquatè non habet tres. Et hæc de primo art. Quantū ad scd̄m.

C

Art. 2.

An scibile sit æternum.

Dvbitatvr primo: vtrum scibile, seu illud, de quo habemus sciētiam sit æternum & perpetuū, & incorruptibile. ¶Pro cuius solutione supponitur, quod scibile capitur dupliciter. Vno modo pro conclusione demonstrabili. Alio modo pro subiecto, vel re significata per terminum conclusionis. Hoc supposito dicitur q qn̄ Aristot. dicit, q scientia est ingenerabiliū & incorruptibiliū, intelligit de scibili primo modo, puta de cōclusione demonstrabili, quæ vocatur scibile totale: nam talis conclusio demōstrationis propter quid est ingenerabilis, idest infalsificabilis: quia nunquā potest esse falsa: ideo capitur ibi incorruptibile logicaliter, vt tantum valet, sicut infalsificabile, vt ista, homo est risibilis, dicitur esse incorruptibilis, idest infalsificabilis, quia nunquam pōt esse falsa. Et si quis dicat, talis propositio potest esse non vera: cum possit nō esse: ergo

D

E ergo potest esse falsa, non valet consequentia. ¶ Siquis iterũ dicat talis propositio erit falsa, terminis ꝓ nullo supponentibus. Respondetur, ꝙ ad tales propõnes non requiritur, ꝙ termini pro aliquo existente supponant, sed sufficit, ꝙ supponant pro aliquo inesse cognito, vt aliàs visum est de cõsimilibus propõnibus. ¶ Et siquis quærat de scibili remoto, scilicet, de subiecto, vel re significata per subiectum conclusionis vtrũ sit generabile, & corruptibile. Respondetur, ꝙ quodlibet tale creatum ſm propriũ esse pot ſt corrumpi, & desinere esse: Etiam quantum ad esse cognitum, quod haebet in intellectu creato est corruptibile, cũ quilibet intellectus creatus possit desinere illud cognoscere, sed secũdum esse cognitũ, quod habet in mente diuina nũquàm corrumpetur: impossibile est, enim Deum non intelligere talia scibilia remota. Vnde res cognita participatiue, & obiectiue habet tale esse, quale habet cognitio, per quam cognoscitur, sed cognitio Dei est ęterna, & ipse Deus, ideo talia scibilia participatiue dicuntur esse ęterna. Et similiter dicatur de diffinito, quod est ęternum, & incorruptibile.

Sco. li. 4. di. 1. q. 1.

F

Quid sciтur conclusio, an res signata p conclusionẽ.

Dvbitatvr secundo, Vtrũ illud, de quo habemus scientiam, sit ipsa conclusio, vel vtrum sit res significata ad extra per talem conclusionem. ¶ Et quòd sit ipsa cõclusio probatur, quia nihil scitur, nisi verũ, sed sola propositio est vera, igitur. ¶ Secundo sic, illud scitur per demõstrationem, quod iudicatur esse verum, sed sola conclusio iudicatur esse vera, igitur. ¶ Itẽ illud scire ꝑ demonstrationẽ, in quo prædicatur passio de subiecto, sed solũ illud est conclusio: igitur. ¶ Itẽ quod omnino nihil est, non scitur ꝑ demonstrationem, sed illud, quod significatur ꝑ conclusionẽ, vt plurimũ nihil est, igit. ¶ In oppositũ arguitur: nã si conclusio esset obiectum scientiæ, seu illud, qđ scitur, sequeretur, ꝙ quilibet sciens actu scientia acquisita per demonstrationem apprehẽderet ipsam conclusionem sed hoc est falsum, vt patet per experientiam: quàmuis. n. demonstret conclusionem, tamen non reflectitur super ipsam conclusionẽ, immo intellectus primo figit se circa significatum conclusionis, & primo versatur circa illud. ¶ Itẽ vel apprehenderetur sola apprehensione simplici, quod non est dicendum, cũ talis non sit scientia, vel iudicatiua, qua iudicaret ipsam esse veram, sed hoc non, quia notum est, quod demonstrans non semper habet tale iudicium. ¶ Item illud est scibile ꝓpinquum, de quo prius habetur sciẽtia, sed de re significata per conclusionem prius habetur scientia, quia non possumus scire aliquam conclusionem, nisi sciendo prius, ita esse, sicut per illam significatur.

G

H

¶ Pro rñsione dr̃, ꝙ propõ nõ dr̃ scibile propinquũ, eo ꝙ intellectus prius circa eã versetur, q̃ circa res ad extra, nã bñ stat intellectũ assentire vni propõni anteq̃ considerer circa illam propositionem. Vnde rusticus scit multas propositiones, quas non scit se scire. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ propositio,

A positio, seu conclusio dicitur esse scibile propinquũ: quia prius apud intellectũ formatur, quàm sciatur ita esse in rebus ad extra, sicut per eam significatur. Ex istis faciliter põt intelligi, quando dicitur, q̃ de conclusione habemus scientiam non tanq̃ de illo, circa quod primo versatur intellectus, sed tanq̃ de illo, quod primo formatur ab intellectu anteq̃ sciatur, ita esse, sicut per talem conclusionem significatur.

An contingat demonstratorem descendere de genere in genus.

DVBITATVR tertio, vtrũ contingat demonstratorẽ descendere de genere in genus. ¶Pro cuius declaratione supponitur, quòd duplex est genus, s. genus prædicabile, quod natum est de pluribus prædicari: & de isto non est hic ad propositũ: Aliud B est genus scibile, quod nõ est aliud, quàm subiectum attributionis alicuius scientiæ: sic quòd illa, quæ ad ipsum attribuuntur, dicuntur esse vnius generis scibilis, & de isto est hic ad propositum. ¶Supponitur secundo, q̃ demonstratorem descẽdere de genere in genus nihil aliud est quàm per propria principia vnius scientiæ demonstrare aliquid de subiecto alterius scientiæ. ¶Supponitũ tertio, q̃ subiectum vnius scientiæ aliquãdo cõtinetur sub subiecto alterius scientię siue essentialiter, siue accidentaliter, quemadmodũ subiectũ scientiæ subalternatæ. Et sic dico, q̃ tunc bene contingit demonstratorẽ descẽdere de genere in genus. ¶Vñ per propria principia metaphysicæ possunt demonstrari passiones de subiectis aliarum scientiarum, non dico passiones proprias, sed transcendentes, seu cõmunes. Similiter dicetur, q̃ per principia scientiæ subalternantis possunt demonstrari conclusiones in scientia subalternata: C Aliæ sunt scientiæ, quarum subiecta sunt totaliter diuersa, sicut Geometria, cuius subiectũ est magnitudo, vel linea, & arithmetica, cuius subiectum est numerus, & in talibus non contingit demonstratorem descendere de genere in genus.

An quinque sint principia demon.

¶Sed quæreret aliquis circa principia demonstrationis, vtrum sint quinque, scilicet dignitas, suppositio, petitio, quæstio, & diffinitio. ¶Et videtur q̃ nõ, quia dignitas non ingreditur demõstrationẽ. ergo non videtur quòd sit principium demonstrationis. ¶Itẽ principia sunt, quæ cum sint vera nõ cõtingit demonstrare, sed diffinitio non est vera: igitur non est principiũ D demõstrationis. ¶Etiã diffinitio nõ põt esse prẽmissa demonstrationis: ergo vi. q̃ non sit principiũ. Rñdet breuiter, q̃ dignitas põt capi dupliciter. Vno mõ proprie, & tunc nõ est principium ingrediens demonstrationem, licet bene pra supponatur. Alio mõ capitur large pro omni propõne immediata, & sic bene ingredi tur demonstrationẽ. ¶Dr̃ vlterius, q̃ licet principia materialia, & propinqua demonstrationis sint vera, sicut præmissę demonstrationis, nõ tñ principiũ remotũ cuiusmodi est diffinitio. ¶Aduerte finaliter, q̃ ista principia maxime attenduntur ex parte addiscentis, nam propositio demonstrabilis quãdo capitur ab addiscente, vt probabilis dicit suppositio non simpliciter, sed quo ad addiscẽtem,

A ſicut demonſtratio requirit propria principia ita requirit proprias interrogationes ponens talem concluſionem. In qualibet ſcientia ſunt propriæ interrogationes. Probat, quia vnaquæque ſcientia hēt proprias propoſitiones, ergo proprias interrogationes, cōſequentia patet, quia illud quod primo eſt interrogatio, eſt poſtea propoſitio, differunt autem interrogationes a principiis, qa principia alicuius ſcientiæ nō poſſunt demonſtrari in illa ſcientia, ſed interrogationes bene demonſtrantur. Ex quo infert aliqua corollaria. ¶Primum, non omnis interrogatio eſt geometrica, nec medicinalis, & ſic de alijs, ſed illa dicitur geometrica, quæ ex propriis principiis geometriæ demonſtratur, vel quæ ex propriis terminis geometrię eſt conſtituta, & proportionabiliter dicatur de alijs interrogationibus. ¶Secundum corollarium, non pertinet cuilibet artifici facere quamlibet interrogtionem, neque ad quamlibet rñdere, ſed ſolum ad determinatas, & proprias illius ſcientiæ. ¶Tertium corollarium, ſi aliquis diſputat cū habente geometriam per principia geometrię, tunc bene diſputat, ſed ſi non diſputet per principia geometriæ, non bene diſputat, quia per talem diſputationem non poterit geometer redargui, etiam de tali diſputatione non poteſt cognoſci, an aliquis male, aut bene diſputet. Conſequenter mouet tres quæſtiones circa interrogationes ſcientiarum. ¶Prima, vtrum ſicut ſunt aliquę interrogationes geometricæ, ita etiam ſint aliquæ non geometricæ, & ſimiliter in aliis ſcientiis. ¶Secunda quęſtio: Vtrum interrogationes facientes ignorantiam in geometria ſint non geometricæ. ¶Tertia quæſtio, vtrum ſyllogiſmus procedens ex oppoſitis principiorum alicuius ſcientiæ, dicatur paralogiſmus, aut ſyllogiſmus ſecundum ignorantiam. Reſpondet primo, quo ad primam quęſtionem, quod aliqua interrogatio non geometrica, quia interrogatio muſica eſt interrogatio non geometrica: igitur. Ad ſecundam dicit, ꝙ dupliciter interrogatiōes aliquę poſſunt dici non geometricę. Vnomodo, quia nullomodo ſunt geometricæ, ſicut illæ, quę non conſtituuntur ex terminis geometricis. Aliomodo quia aliquid habent de geometrica, tamen prauè, ſicut ſunt interrogationes compoſitę ex terminis geometrię quæ tamen ſunt falſæ, quod declarat per ſimile. Nam arithmon vnomodo dicitur, quod nullomodo ſonat, aliomodo, quia prauè ſonat. Ad tertiam reſpondet, quod ex quo interrogationes facientes errorem in geometria ſumunt oppoſita principiorum, ſyllogiſmus procedens ex illis dicitur ſyllogiſmus ſecundum ignorantiam. Finaliter ponit quinque differentias inter ſcientias doctrinales, & dialecticas. ¶Prima, qa in ſcientiis doctrinalibus, ſiue demōſtratiuis non fit paralogiſmus, ſed bñ in dialecticis. Quod probat, quia in ſcientiis doctrinalibus maior extremitas dicitur vniuerſaliter de medio, & medium de minori extremitate, ſed hoc excludit omnem dubitatio-

Marginalia: Cuius libet ſcientiæ propria interrogationes. (A) — B — Quæſtiones. — C — D — Scientię doctrinales, & dialecticę diſcrimina.

E tationem in syllogismo: igitur. Minor probatur per simile, quia sicut in in paralogismis, puta in isto, oīs circulus est figura, carmen homeri est circulus, ergo carmen homeri est figura excluditur dubitatio per demõstrationem ad sensum, puta demonstrando aliquem circulum in pariete descriptum, ita in scientiis demõstratiuis excluditur dubitatio, seu latentia per diffinitionem. Vnde circulus accipitur dupliciter. Vnomodo pro metro, sicut carmen homeri dr̃ circulus. Aliomodo capitur circulus pro linea circulari. ¶ Secunda differentia, in scientijs doctrinalibus nõ infertur instantia, nisi vniuersalis, sed in dialecticis infertur instantia tam vniuersalis, quam particularis, igitur. ¶ Tertia differentia, quia in F scientiis doctrinalibus frequenter obmittitur forma syllogistica, vt probat per exemplum Zenonis, qui arguebat ex puris affirmatiuis in secũda figura, quę est bona argumẽtatio gratia materiæ cum termini sint cõuertibiles. Arguebat sic, omne quod generatur in multiplicata analogia cito generatur, sed ignis cito generatur, ergo ignis generatur in multiplicata analogia: Sed in dialecticis non potest ita obmitti forma syllogistica. Vnde illa sunt generata in multiplicata analogia quando magnitudo est multiplex ad magnitudinẽ eius, ex quo generatur, sicut ignis genitus ex aere in decuplo est maior ipso aere, ex quo generatur. ¶ Quarta differentia, in demonstrationibus doctrinalibus fit facilior resolutio, quam in dialecticis, quia in doctrinalibus fit resolutio tantum ad vnum, scilicet ad verum, sed in dialecticis potest fieri resolutio, & ad verum, & ad falsum, mõ facilius est resoluere in vnum, quã in multa, igitur. ¶ Quinta differentia, demonstrationes doctrinales non possunt augeri per diuersa media, cum in demonstratione propter quid, & potissima sit tantum vnum medium, sed in scientiis dialecticis possunt syllogismi dialectici augeri per diuersa media cum eadem conclusio possit per diuersa media dialecticæ augeri, possunt tãtum demonstrationes doctrinales augeri in post assumendo, & in latus assumendo. G

SED quia differt, & propter quid circa primum quidem eadem scientia, & in hac dupliciter. T.cõ.95. & inde. H

ISTVD est decimum capitulũ, in quo Philosophus ponit duas differentias inter demonstrationem propter quid, & demonstrationem quia est. ¶ Prima demonstratio propter quid procedit per causam propinquam, sed demonstratio quia est procedit per causam remotam, vt omne quod respirat, est animal, sed nullus paries est animal, ergo nullus paries respirat, ecce quomodo ibi ista demonstratio procedit per causam remotam, quia non esse animal non est causa non respirat li, ergo nec esse animal est causa propinqua respirandi, quia sicut se habet affirmatio ad affirmationem, ita negatio ad negationem. Dat aliud exemplum apud Scythas non sunt vites, ergo apud Scytas non sunt sibilato- Demonstratio pp quid, & quia quõ differũt.

lato-

A latores. ¶Secunda differentia, quia demonstratio pp quid procedit per causam, sed demonstratio, quia est procedit per effectum. Vt si arguatur sic, quæcunq; stellæ non scintillant sunt prope nos, sed planetæ non scintillant, ergo planetæ sunt prope nos, hic enim demonstratur causa per effectum, cum non scintillare sit effectus, & esse prope nos est causa, si aut conuertatur argumentum erit demonstratio propter quid. ¶ Dat aliud exemplum sic arguendo, quicquid crescit, & decrescit per portiones arcuales est circularis figuræ sed luna crescit, & decrescit per portiones arcules ergo luna est circularis figuræ ibi est demonstratio, quia est, quæ si conuertatur, erit demonstratio pp quid. ¶ Ex istis infert vnum B corollarium, dicens, ꝙ demõstratio propter quid pertinet ad scientiam subalternantem, & demonstratio, quia est ad scientiam subternatam. Dat exemplum de scientia subalternante, vt Geometria respectu Perspectiuę, & Arithmetica respectu Musicæ & astrologia scientię naualis, quę considerat signa serenitatis, & tẽpestatis. Vnde istæ scientiæ sic se habent, quod vna earum considerat speciem, & alia considerat genus, idest subiectum scientiæ subalternantis contrahitur ad subiectum scientiæ subalternate per differentiam accidentalem. ¶ Deinde remouet vnum dubium, quia ex quo dictum est, ꝙ demonstratio propter quid, pertinet ad scientiam subalternantem, & quia est ad scientiam subalternatam ideo crederet aliquis, ꝙ in scientia subalternata nunquam fieret demõ C stratio propter quid. Respondet, ꝙ demonstrationes propter quid, bene etiam fiunt in scientia subalternata, & hoc capiendo scientiam subalternatam large, quia scientia subalternata respectu vnius bene potest esse subalternãs respectu alterius, vt perspectiua, quæ est subalternata geometrię est subalternans respectu sciẽtię de Iride. ¶ Ex istis finaliter infert quod demonstratio propter quid, & demonstratio quia est, fiunt in scientiis quarum vna est suablternans, & alia subalternata, fiunt ẽt in scientiis disparatis, vt sunt medicina, & geometria. ¶ Vnde medicus cognoscit, quia est illius cõclusionis, vulnera circularia tardius sanantur quàm oblonga, sed geometer cognoscit talem propter quid. D

FIGVRARVM autem magis faciens scire maxime est prima mathematicæ enim scientiarum &c. T.cõ.101 & inde.

ISTVD est vndecimum capitulum, in quo Philosophus determinat de forma ipsius demõstrationis, ostendendo, in qua figura habeat fieri ponens talem cõclusionem. ¶ Prima figura, idest primus modus primæ figuræ facit magis scire, quàm aliquis alius, probat vno signo, & tribus rationibus. Signo, mathematicæ scientię, quæ maxime sunt scientię faciunt demõstrationes per primum modũ primę figurę. ¶ Prima ratio, illa figura maxime facit scire quę facit scire pp quid, sed prima figura facit scire propter quid, igitur

Demonstratio, in qua figura fiat.

E tur demonstratio debet fieri in tali figura. ¶ Secunda ratio, illa figura maxime facit scire per quam demonstratur diffinitio de diffinito, sed prima figura est huiusmodi, igitur Minorem probat, quia diffinitio prędicatur vniuersaliter, & affirmatiue de diffinito, sed solus primus modus primæ figuræ potest concludere vniuersalem affirmatiuã. ¶ Tertia ratio, illa figura magis facit scire, qua indigent aliæ figuræ, & quæ nõ indiget alijs figuris, sed prima figura est huiusmodi, igitur.

T.cõ.104 & inde. *SICVT autem a in b esse contingit indiuidualiter sic, & non esse conceditur.*

ISTVD est vltimum capitulum huius primi tractatus, in quo Philosophus ostendit aliquam propositionem negatiuam esse immediatam, F

Propõne gatiua i-mediata dabilis. ponens talem conclusionem, sicut aliquę propositiones affirmatiuę sunt immediatæ, ita aliquæ negatiuæ, & sicut sunt aliquæ affirmatiuę mediatæ, ita aliquę negatiuę mediatę. Et subdit, quod propositio negatiua tribus modis dicitur mediata. ¶ Primo quando subiectum est in aliquo toto, idest continetur sub aliquo superiori, & prędicatũ non continetur sub illo, vt nullum animal est quantitas. ¶ Secũdo, quando prædicatum est in aliquo toto, sub quo non est subiectum, vt nulla substantia est albedo. ¶ Tertio, quando prædicatum est in aliquo toto, sub quo non est subiectum, sed est sub alio, vt nullum animal est caliditas. Ex quo infert, quod extremum propositionis potest contineri sub aliquo, G sub quo non continebitur aliud extremum, quia coordinationes prædicamentorum sunt impermixtæ. Finaliter declarat, quod aliquæ propositiones, negatiuæ sunt immediatæ, dicens, quod quando neutrum extremorum propositionis cõtinetur sub aliquo toto, tunc illæ propositiones dicuntur immediatæ, vt nulla substantia est quantitas. Quod probat, quia si tales propõnes haberẽt mediũ, tũc necesse eẽt alterũ extremorũ esse in aliquo toto in quo non est aliud, & sic posset syllogizari in aliqua figura, quod est falsum, igitur.

IGNORANTIA autem non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicta est &c. T.cõ.109 & inde. H

Syllog. ignorantię quis. ISTE est secundus tractatus huius libri, in quo philosophus determinat de syllogismo ignorantiæ, & continet vnicum capitulum quod diuiditur in duas partes. ¶ In prima parte dicit, quod duplex est ignorantia, quædam est pure negationis, alia est praue dispositionis. Et primo ponit sex conclusiones de ignorantia praue dispositionis. ¶ Prima conclusio, vniuersalis affirmatiua falsa in prima figura in syllogismo ignorantiæ concluditur ex duabus falsis, siue in toto, siue in parte. ¶ Secunda conclusio, vniuersalis negatiua falsa in prima figura concluditur per syllogismum ignorantiæ ex ambabus falsis, vel ex vna vera & altera falsa. ¶ Tertia conclusio, vniuersalis negatiua

A tiua falsa in secunda figura concluditur per syllogismum ignorantiæ ex ambabus in parte falsis, & ex vna vera & altera falsa siue fuerit maior siue minor. ¶ Quarta conclusio, vniuersalis negatiua falsa concluditur in prima figura ex ambabus negatiuis per syllogismum ignorantiæ in parte falsis. ¶ Quinta conclusio, vl̃is negatiua falsa concluditur per syllogismum ignorantiæ in secunda figura ex ambabus negatiuis falsis, siue ex vna vera & altera falsa. ¶ Sexta cõclusio, vniuersalis affirmatiua falsa concluditur in prima figura per syllogismũ ignorantiæ ex ambabus falsis & ex vna vera & altera falsa ꝑ medium nõ proprium. Vnde medium B propriũ est per quod fit syllogismus contradictionis ad ostendendũ contrariam vel contradictoriam conclusionis. ¶ In secunda parte ostendit quomodo causatur in nobis ignorãtia pure negationis: dicens, ꝙ deficiẽte nobis aliquo sensu a natura necesse est scientiam nobis deficere de proprijs sensibilibus illius sensus. Probat, quia nos non capimus scientiam nisi per demonstrationem, aut inductionem, sed deficiente nobis aliquo sensu non potest fieri aliquid notũ nobis de sensibilibus illius sensus per demonstrationem, aut inductionem. Probat primo de inductione, quia inductio procedit ex singularibus, quę cognoscuntur per sensum. De demonstratione probat, quia demonstratio procedit ex propositionibus vniuersalibus, sed propositiones vl̃es cognoscũtur ꝑ suas singulares & singularia per sensum.

Vtrũ ea, quæ in textu dicta sunt sint vera. C

QVAERITVR Vtrum ea quæ dicta sunt in textu præcedenti sunt vera, & sufficienter posita. ¶ Arguitũ primo ꝙ non, quia eiusdem rei possunt plures diffinitiones, sed quælibet diffinitio potest esse medium ad demonstrãdum passionem de subiecto: ergo demõstrationes possunt augeri per diuersa media. ¶ Secundo sic: Affirmatio non est causa affirmationis, nec negatio negationis: ergo male dicitur in textu ꝙ sicut se habet affirmatio ad affirmationem, ita negatio ad negationem. ¶ Tertio sic, deficiente sensu non oportet deficere sensibile illius sensus: igitur poterimus habere scientiam de illo, consequentia patet, quia anima separata habet scientiam à sensibilibus, & tamen nõ habet sensum, igr̃. ¶ Quarto sic: Aliquis hõ potest acquirere scientiam de coloribus & de figura, sensu visus deficiente, igitur. Antecedens patet, posito casu ꝙ sortes efficiatur cęcus adhuc possunt remanere species colorum in eius phãtasia, mediantibus quibus intellectus poterit cognoscere colores. ¶ Quinto sic: Ponatur casus ꝙ sortes à natiuitate careat, auditu, visu, & olfactu, tamen Deus poterit creare in anima eius scientiam de sensibilibus illarũ potentiarũ, igitur. ¶ In oppositũ est philos. In quæstione erunt tres arti. Quantum ad primum. D

PRIMO sciẽdum, ꝙ pro declaratione illorũ quæ dicta sunt in textu. ¶ Supponitur ꝙ duplex est demõ Art. 1. Demonstratio duplex.

 stratio

E ſtratio. ſ. oſtenſiua, & ad impoſsibile. Vnde demonſtratio oſtẽſiua eſt quæ facit ſcire concluſionem ex præmiſſis ſcitis, vt oẽ aial rõnale eſt riſibi:e, ois homo eſt animal rõnal: ergo omnis homo eſt riſibilis. ¶Sed demonſtratio ad impoſſibile eſt quæ ex oppoſito concluſionis probandæ cum vna neceſſaria infert vna falſam & ĩpoſſibilem, ex cuius falſitate vel impoſſibilitate infertur falſitas, & impoſſibilitas alterius præmiſſæ ex cuius falſitate inferẽ veritas & neceſitas concluſionis probandæ, vt ſi quis velit demonſtrare iſtam, oĩs homo eſt riſibilis per impoſſibile accipiat iſtã, quidam homo non eſt riſibilis, cum iſta omnis homo eſt rationalis, & tunc arguat ſic, quidam homo non eſt riſibilis, omnis homo eſt rationa-

F lis, ergo quoddam rationale non eſt riſibile concluſio eſt falſa, & impoſſibilis, ergo altera præmiſſarum, & nõ minor puta iſta, omnis homo eſt rationalis, ergo maior puta iſta, quidã homo non eſt riſibilis, & vltra iſta eſt falſa, quidam homo non eſt riſibilis, ergo ſua contradictoria eſt vera, ſcilicet iſta omnis homo eſt riſibilis, & tenet iſta vltima conſequentia virtute primi principij, in quo dicitur quod impoſſibile eſt idem affirmare & negare de eodem. Ex quo ſequitur quod duo contradictoria, nõ poſſunt ſimul eſſe vera. Iſtomodo tale principium intrat demonſtrationem ad impoſſibile non in ſua communitate manens ſed vt contrahitur. ¶Sed circa illud dicit Ari. quod non intrat demonſtrationem oſtenſiuam, quia vel eſſet ex parte medij vel maioris vel minoris extremitatis, ſed hoc non, quia negatio nihil facit ad euidentiam concluſionis neque alicuius præmiſſæ, quia affirmatio ſumpta cum negatione nihil facit ad euidentiam concluſionis, vel prẽmiſſæ, ideſt non habet maiorem euidẽtiam quam propoſitio ſumpta ſine tali negatione, vt iſta, omnis homo eſt animal, & nõ eſt non animal non eſt mihi magis euidens, quam iſta, omnis homo eſt animal, ideo dicebat. Ariſt. quod affirmatio ſumpta cum negatione nihil facit ad euidentiam. G

Secvndo ſciendum, pro declaratione illorum, quæ dicta ſunt in textu. ¶Supponitur, ꝙ ad hoc ꝙ demonſtratio dicitur pp quid, non ſufficit ꝙ medium importet cãm ſic eſſendi, ſicut ſignificatur per concluſionem, ſed requiritur quod in vna præmiſſarum, & cõcluſione ponatur terminus cauſalis, importans cauſã ſic eſſendi, ſicut per reſiduum concluſionis ſignificatur, quia demonſtratio propter quid facit ſcire concluſionem pp quid modo ad ſcire propter quid non ſufficit cognoſcere effectus per cauſam, ſed vltra hoc requiritur cognoſcere effectum eſſe a tali cauſa, & talem cauſam eſſe cãm illius effectus. Ex iſto ſequitur ꝙ licet eiuſdẽ rei ſint diuerſæ cauſæ ſecundum diuerſa genera cauſarum, tamen eiuſdem concluſionis non poſſunt eſſe diuerſæ demõſtrationes ꝓpter quid quęquidẽ demonſtrationes habeãt diuerſa media, diuerſas cauſas importantia, quia ſecundum, ꝙ fuerit aliud & aliud mediũ cauſale ſecundum Demonſtratiõis pp quid cõditio nes. H

dum

A dum hoc alter terminus ponetur in conclusione, vel saltem subintelligetur. Et sic ipsa conclusio diuersificabitur, & per consequens non erit eadem demonstratio. Et hoc forte volebat Aristot. cũ dicebat ꝙ demonstrationes non pñt augeri per diuersa media. Ex isto patet solutio cuiusdam dubij ꝙ solet queri. ¶ Vtrũ eadem conclusio possit demõstrari pluribus demonstrationibus. Ad ꝙ dicitur tenendo istum modum ꝙ nõ, qa secundum diuersitatem demonstrationum propter quid etiam diuersificantur conclusiones.

Dubitatio.

Demonstratio, qt, quotuplex.

TERTIO sciendum, ꝙ demonstratio, qa est, pt fieri multis modis. ¶ Primo, quando est demonstratio causati per suam causam non immediatam, sed remotam, & iste modus B satis patet in textu. Et si quis dicat talis demonstratio potest esse propter quid, quia in conclusione potest poni terminus causalis qui facit scire propter quid. Dico quod verum est, quod potest poni sed hoc non sufficit ad hoc, quod sit demonstratio ꝓpriè propter quid, sed requiritur, ꝙ sit terminus causalis causę immediatæ. ¶ Secundus modus est, quando est demonstratio causę per effectum & iste modus satis patet in textu. Et aduerte, quod istis duobus modis demonstratio propter quid, & quia est fiunt ex eisdem terminis. ¶ Tertius modus est, quando non est demonstratio causati per causam, neque causæ per effectum, & isto modo demonstrationes mathematicæ dicuntur demonstrationes, quia est quia in ipsis proprię non proceditur à causis ad effectum nec econtra, sed C proceditur à premissis naturali ordine magis cognitis conclusione, ideo communiter dicuntur demonstrationes propter quid non tamen proprię immo magis propter similitudinem, & conformitatem quam habẽt ad demonstrationes propter quid, quia procedunt ex premissis ordine cognoscendi magis notis conclusione sicut demõstrationes propter qd. Exemplum triangulus demonstratur habere tres angulos per hoc ꝙ angulus extrinsecus æquiualet duobus angulis extrinsecis sibi oppositis, modo certum est, quid ille angulus extrinsecus non est causa quare triangulus habet tres, quia nunquam fuisset ille angulus extrinsecus nõ minus triangulus habuisset tres angulos æquales. ¶ Et si quis dicat scientia præmissarum in talibus D demonstrationibus causat scientiã conclusionis ergo ꝓcedit a causa ad effectum. Nego cõsequentiam, quia propter hoc non dr̃ demonstratio procedere a causa vt iam alias visum est, quia tunc omnis demonstratio diceretur procedere a causa, & per consequens diceretur propter quid. Quartus modus est, qñ est demõstratio cãti per cãm ẽt propriã, & immediatã, sed non notificat qm̃ illius est cãm, & tunc ista esset demonstratio quia est, oẽ animal rationale est risibile omnis homo est animal rõnale, ergo omnis homo est risibilis.

QVARTO sciendum, quod aliqua scientia dicitur subalternari alteri multis modis. ¶ Primo, quando vna scientia considerat de aliquo

Quotmodis scia dr̃ alteri subalternare.

E propter quid, & alia considerat de eodem quo ad quia est, tunc illa quæ considerat de illo quo ad pp quid dicitur subalternans respectu illius q̃ considerat de eodẽ quo ad quia est, vt naturalis cõsiderat de iride quod est corpus vel portio arcus quo ad quia est, quia illud est notũ quo ad sensum. ¶ Sed perspectiua considerat de eodem quo ad propter quid, quia per perspectiuam ostendit quare iris est portio arcus, & omnes rõnes quas facit Arist. in tertio metheororum de iride sunt perspectiuæ. Nota etiam ꝙ vna, & eadem scientia habet considerare de eodem quo ad q̄a est, & quo ad propter quid est, vt luna eclypsatur pertinet ad naturalem F quo ad quia est, quia cognoscitur ꝑ sensum & quò ad propter quid est, sed hoc diuersimode, nam illa propositio quo ad quia est ꝑtinet ad sciẽtiam naturalem tanq̃ principium illius scientię, sed quò ad propter q̄d, pertinet ad eandem scientiam tanq̃ conclusio demr̃ata in tali scientia, & sic patet ꝙ vna & eadẽ propõ in vna & eadem scientiam potest esse principium & conclusio. ¶ Secundo modo aliqua scientiam dicitur alteri subalternari, quia vna est de gñe, & alia de specie. Vnde illa quæ est de genere dicitur subalternans, & illa quę est de specie dr̃ subalternata. Tertio modo, quia vna cõsiderat de aliquo simplici & alia de eodem contracto, siue hoc sit per differentiam per se siue per accñs. ¶ Quarto mõ vna scientia dr̃ subalternans, quia per principia vel conclusiones eius demr̃atur aliqua conclusio in alia scientia, & sic geometria dicitur subalternãs respectu chirurgiæ. Nam per principia geometriæ demonstratur illa in chirurgia vulnera rotunda tardius sanantur quam oblonga per hoc quòd partes vulnerum circularium magis distant, quàm partes vulnerum oblõgarum, & hæc de primo arti. Quantum ad secundum. G

Dubitatur primo Vtrum sciẽtia subalternata dicatur proprie scientia. Et videtur ꝙ non, quia de ente per accidens non est scientia, vt habet Ari. 6. metaphis. sed sciẽtia subalternata est de ente per accidens, quia est de subiecto contracto ꝑ drĩã accidentalem cuiusmodi est musica quę est de numero sonoro. ¶ Pro responsione est aduertendum ꝙ scientia potest dupliciter haberi de aliquo. Vno modo tanquam de scibili remoto, cuiusmodi est subiectum tantalis scientiæ, & sic non est incõueniẽs scientiam haberi de ente per accidens. Alio modo tanquã de scibili totali, & sic habetur de totali conclusione, & tunc scientiam esse de ente per accidens, non est aliud q̃ scientiam esse de conclusione contingenti, & tunc dubium est. ¶ Vtrũ de tali possit haberi scientia, nam cum scientia subalternata sit de aliquo contracto per differentiã accidentalem de quo nihil põt dici nisi contingenter, videtur sequi ꝙ scientia subalternata sit de conclusione contingenti. Nã de isto subiecto quod est numerus sonorus nihil potest dici nisi contingẽter, & propositiones quæ sunt de tali possunt esse falsę subiecto pro nullo supponente, videtur etiam sequi ꝙ scien-

Ari. 2.

H

An scĩa subalternata sit ꝑpria sciẽtia.

Aliq̃d sci tur dupliciter.

A scientia subalternata propriæ dicta non sit vna vnitate generis vel spēi, cum subiectum eius sit ens p accńs, quod non est, neq; genus, neq; species. ¶ Vnde ad scientiam proprie subalternata. Duæ conditiones reqruntur. ¶ Prima ꝙ subiectum scientiæ subalternatæ contineatur sub subiecto scientiæ subalternantis sicut pars in modo. ¶ Secunda conditio ꝙ principia scientiæ subalternatæ capiantur à principijs scientię subalternantis. Nam vbi finit scientia subalternans incipit scientia subalternata: immo quod magis est nullus pōt habere scientiam subalternatam nisi habeant scientiam subalternantē, vt dicit Sco. in 3. distinct. 2. ¶ Ex

B isto sequitur ꝙ nullæ propositiones in scientia subalternata sunt per se notæ, quia tales demonstrantur per principia superioris scientiæ, & de hoc magis videbitur in 6. metaph. ideo pro nunc maneat materia.

Si affirmatio cā affirmatiōis, &c.

Dubitatur secundo qualiter intelligenda est regula Aristot. in qua dicitur ꝙ si affirmatio sit causa affirmationis, negatio erit causa negationis. ¶ Ad q̄ dicitur breuiter ꝙ illa regula intelligitur qñ affirmatio est præcisa & adæquata causa affirmationis, vt si habere pulmonē sit causa præcisa respirandi, tunc nō habere est causa non respirandi, & non est intelligenda regula de causis non adæquatis, ideo non sequitur ignis, est causa caloris: ergo non ignis est causa non caloris, quia sol est non ignis, & tamen est bene causa caloris. ¶ Potest etiam exponi logicaliter, sic videlicet si propositio affirmativa inferat propositionem affirmatiuam, contradictoriam eius infert cōtradictoriam consequentis, & tūc solum habet verum in ꝓpositionibus compositis ex terminis conuertibilibus. ¶ Sed restat alia difficultas, vtrū demōstratio possit augeri p media. C

¶ Et arguitur primo ꝙ sic, quia ad eandem conclusionem demonstrādā possunt fieri plures demōstrationes, quarum vna datur per causam, altera per effectum. ¶ Item aliqua conclusio est demonstrabilis inter cuius subiectum, & prædicatum sunt plura media per quorum quodlibet pōt demōstrari, vt ista, omnis homo est substantia, quæ potest demonstrari per hoc medium animal & corpus. Item eadem cōclusio demonstratur D in diuersis scientijs per diuersa media, ideo demōstrationes possunt augeri per diuersa media. ¶ Ad istam dubitationem respondetur breuiter ꝙ tenendo ea quę dicta sunt, puta ꝙ ad hoc ꝙ sit demonstratio propter quid proprie dicta requiritur ꝙ in vna præmissa & cōclusione ponatur terminus causalis, ꝙ nulla demonstratio potest augeri per diuersa media, vt iam visum est. Si autem alia pars teneretur. i. si non poneretur terminus causalis in conclusione posset dici ꝙ eadem conclusio posset demōstrari per diuersa media incompleta, & non totalia, & etiam in diuersis scientijs in vna per medium propter quid, & in alia per medium quia est. Dubium est etiam quomodo demōstratio augeatur in post sumendo & in latus assumendo, cū nullo illorum modorum maneat eadem

E dem demonstratio neq; demonstratur eadem conclusio.

Deficiente sensu quõ sciẽtia deficit.

Dubitatur tertio qualiter intelligendum est q͂ deficiente nobis aliquo sensu a natura, necesse est deficere scientiam de sensibilibus illius sensus, cum non videatur quòd sensus possit deficere, cum non sit aliud quam ipsa anima. Respondetur quòd dupliciter potest intelligi quòd deficiat nobis aliquis sensus. Vno modo a natiuitate, & tunc sensus est, an deficiente nobis aliquo sensu a natiuitate possimus habere scientiam de proprio sensibili illius sensus, & hoc potest dupliciter intelligi. Vno modo supernaturaliter, & sic dico quòd non est necesse deficere nobis scientiam de tali sensibili, nam Deus potest in nobis causare F notitias talium sensibilium. Alio modo naturaliter & hoc dupliciter. Vno modo quo ad conceptus communes & confusos, & sic dico quòd non est necesse deficere nobis scientiam de tali sensibili, nam cæcus a natiuitate cognoscit colores quo ad conceptus confusos, quia cognoscit colorem esse ens. Vnde cognoscendo ens cognoscimus omnia inferiora ad ens quo ad conceptum confusum. Alio modo potest intelligi quo ad conceptus proprios & distinctos: isto modo intelligebat Aristot. puta si a natiuitate deficiat nobis aliquis sensus necesse est nobis deficere, sciẽtiam naturaliter & quo ad conceptus proprios de sensibilibus illius sensus. ¶ Supponitur vlterius, quòd sensus potest capi dupliciter. Vno modo pro actu sentiendi seu notitia sensitiua, & isto G modo non videtur capere. Aristo. Alio modo pro potentia sensitiua, quæ est quoddam compositum ex quadam realitate animæ & parte corporis, vt videtur habere Scot. in 4. & distinguitur realiter ab anima, & potest ista corrumpi corrupta parte corporis, & sic videtur capere Aristo. & de istis potentijs magis videbitur in libris de anima. Et hæc de secundo arti. Quantum ad tertiũ sit.

Scot. li. 4. d. 44. q. 2. Et lib. 1. d. 3. q. 6.

Conclusio responsalis, illa quæ dicta sunt ab Aristotele in textu, sunt sufficienter posita, quòd satis patet ex dictis. ¶ Ad rationes ante oppositum satis patet solutio in articulis.

Art. 3.

H

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & hoc quidem demonstrare possibile est.

Tex.com mẽt. 135. & inde.

Iste est tertius tractatus huius libri, in quo phylosophus ostendit non esse processum in infinitum, in medijs demonstrationis, & diuiditur in tria capitula. ¶ In primo hoc principaliter ostendit ponendo aliquas suppositiones. ¶ Prima, syllogismus est ex tribus terminis. ¶ Secunda affirmatiua syllogizatur ex duabus affirmatiuis, negatiua ex vna negatiua, & alia affirmatiua; & hoc in demonstratione syllogistica, quia non oporteret in demonstratione enthymematica. ¶ Tertia ex tribus terminis fiunt duæ propositiones quæ sunt principia demonstrationis. ¶ Quarta, syllogismus demonstratiuus & dialecticus differunt, quia syllogismus demonstratiuus

In medio demonstrationis nõ est p cedendũ in infinitum.

tiuus

A duus non est ex his quæ prædicantur per accidens, licet bene dialecticus. ¶ Deinde mouet tres quęstiones. ¶ Prima, vtrum dato infinito subiecto sit processus in infinitum sursum ascendendo in prædicatis. ¶ Se-
Qões. cunda quæstio, vtrum dato supremo prædicato sit processus in infinitum, descendendo per subiecta illius prædicati. ¶ Tertia quæstio, vtrum extremis determinatis possibile sit media esset infinita. Et subdit, quòd prædictæ quæstiones possunt moueri tam in negatiuis quàm in affirmatiuis, sed non debent moueri in terminis conuertibilibus, quia inter ipsos non est supræmum nec infimum subiectum. ¶ Conse-
B quenter soluit prædictas quæstiones. Ex primo soluit tertiam, dicens quòd in affirmatiuis determinatis extremis impossibile est media esse infinita, quia si media essent infinita, nunquam contingeret deuenire ad vltimum, cum sit impossibile infinita pertransire, ergo si sint extrema determinata necesse est media esse finita. ¶ Deinde hoc probat in negatiuis, dicens quòd si sit status in affirmatiuis, etiam erit status in negatiuis. Probat inductiuè in omni figura: primo in prima, quia in prima conclusio negatiua ostéditur ex maiore negatiua, & minore affirmatiua, sed si in illa affirmatiua sit dabile subiectum, de quo primo dicatur prædicatum: etiam hoc erit in negatiua, cum omnis negatiua habeat reduci ad affirmatiuam, & hoc declarat in terminis non significatiuis. ¶ Sed posset declarari in termi-

nis significatiuis, vt si sit hæc conclusio, nullus homo est quantitas: concludendo in prima figura per hoc medium corpus, sic arguendo, nullum corpus est quantitas, omnis homo est corpus: ergo nullus homo est quantitas, huius syllogismi maior est mediata, quæ iterum potest probari assumendo illud medium de quo primo negat vniuersaliter quátitas. Et arguatur sic, nulla substantia est, quantitas, omne corpus est substantia: ergo nullũ corpus est quátitas. ¶ Deinde soluit quandá obiectionem: posset.n. aliquis dicere ꝙ licet sit status in eadem figura, non tamen in diuersis, vt syllogizádo nũc per vnam, nunc per alia. Respondet ꝙ si quælibet illarum sit finita etiá omnes simul sumptæ erunt finitæ. Finita.n. finities sumpta non sunt infinita. ¶ Consequenter ostendit esse statũ in sursum & deorsum, ponens hãc conclusioné, in ꝑdicationibus, & demóstrationibus affirmatiuis extrema sunt determinata, ita ꝙ nó ꝓceditur in infinitũ in prædicatis ascédédo, neq; in subiectis descédendo. Et hoc ꝓbat tribus rõnibus. ¶ Quarũ prima est, quia si esset processus in infinitum, hoc maxime esset in prædicationibus essentialibus, sed hoc nó, quia tũc nó contingeret aliquid diffiniri, qa in diffinitione alicuius debét poni oía prædicata essentialia eius. Et licet nó ponãtur explicite: tñ oportet resoluere ad vnũ quousq; deueniamus ad irresolubile. ¶ Sed si poneretur processus in infinitum in sursum, nunquam deueniremus ad finé resolutionis, & tunc nihil posset perfe-

C (margin, top right column)
Obiectio tacita.
D

E perfectæ diffiniri. Deinde ponit aliquas suppositiones. ¶ Prima est, eorum quæ prædicantur de aliquo, quędã prędicantur fm accidens sicut qñ subiectum prædicatur de accidente, vel accidens de accidente, quędã pdicantur secundum se, vt accidentia de subiectis. ¶ Secũda suppõ: eorum quæ prædicantur, quædã prædicant in quid, quædam in quale, quædam in quãtũ, & sic de alijs prædicamẽtis. Differũt aũt illa q̃ prædicantur in qd ab alijs, quia quæ prædicant in qd, dicũt totã essentiam subiecti, aut aliquid essentiæ subiecti: alia vero nõ. ¶ Ex quo infert falsitatem erroris ponentiũ vniuersalia esse separata à singularibus, quia tunc non prędicarẽtur in quid de ipsis, nec essent de essentia ipsorum, ideo dicit de illis derisorie: Gaudeant genera & species, quia si sic sunt, monstra sunt, scilicet nihil sunt. ¶ Secunda rõ: si in prædicatis essentialibus esset processus in infinitum sequæretur ꝙ cõclusio non posset sciri per demonstrationẽ cũ eius essent infinita media. ¶ Tertia ratio, quæcunq; prædicantur in demõstratione, vel prædicantur per se primo modo, vel secundo modo, sed in nullo istorum modorum est processus in infinitũ, igitur. Ex istis infert tria corollaria. ¶ Primum, nõ omne illud quod inest pluribus & non vni per alterum, inest eis per aliquod commune, quia tunc esset processus infinitus. Genus inest primo & immediate suis speciebus & non vni per alterũ, & tamen non inest illis per aliquod commune, vnde hæc est communis regula: Omne quod

Supposi- tiones.

F

inest pluribus & non vni per alterũ, G inest illis per aliquod commune, q̃ solum habet verum in passionibus. ¶ Secũdum corollarium, cuiuslibet conclusionis demõstrabilis tot sunt elementa quot sunt media ad demõstrandum illam conclusionem, & dicuntur elementa in proposito propõnes vniuersales immediatæ. ¶ Tertium corollarium, in nulla demonstratione medium est foras extremitatum, aut extraneum vtriq; extremitati, nam in demonstrationibus medium cõuertitur cum extremis. ¶ Finaliter ponit duo documenta ad reducendũ propositiones mediatas ad immediatas. ¶ Primum est, ad reducendum propositiones affirmatiuas mediatas ad immediatas, dicẽs, H ꝙ in talibus necesse est capere aliqd, quod prius prædicetur de subiecto, quàm prædicatum illius propositionis. ¶ Secundum, ad reducendũ propositiones negatiuas mediatas, capiendum est medium, a quo prius remoueatur altera extremitatum.

Cum autem sit omnia demonstratio, alia quidem vniuersalis, alia vero particularis. Tex. c8. 160. & in dcↄ.

Istvd est secundũ capitulũ huius tractatus, in quo cõparat demõstrationẽ adinuicẽ. Et primo cõparat demonstrationem vniuersalẽ ad particularem. Et arguit primo tribus rationibus, quòd particularis sit potior. ¶ Prima, illa demõstratio est potior, q̃ magis facit scire rem, sed demonstratio particularis est huiusmodi, igitur. Minor patet, quia res magis scitur, quando scitur secundum

Qua potior demonstratio vniuersalis an particularis.

A dum se, quam quando scitur secundum aliud, sed demonstratio particularis facit scire rem secundum se, & non vniuersalis igitur. ¶ Secunda ratio illa demonstratio est potior quæ est de veriori ente, quàm illa, que est de minori ente, sed demonstratio particularis est huiusmodi, igitur. Singularia enim verius sunt, quam vniuersalia. Nam vniuersale si sit, non est aliquid præter singulare. ¶ Tertia ratio, illa demonstratio est potior, quæ minus dat causam errandi, sed demonstratio particularis est huiusmodi respectu vniuersalis. Nam eo quod demonstratio vniuersalis demonstrat aliquid de aliquo communi quis posset credere, quod illud commune esset separatū a singularibus & tunc erraret igitur.

B ¶ Consequenter soluit prædictas rationes. ¶ Et primo primam, negando minorem. Et ad probationem dicitur, quod demonstratio vniuersalis facit scire rem secundum se, sicut & particularis & adhuc pfectiori modo, quia facit scire secundum, quod ipsum, sed non particularis. ¶ Ad secundam dicitur, quod singulare bene est verius ens, idest pfectius ens, quam vniuersale, sed ex hoc non sequitur, quod demonstratio particularis sit potior, quam vniuersalis. ¶ Ad tertiam dicitur, quod licet demonstratio vniuersalis demonstret aliquid de vniuersali idest de subiecto adæquato, non tamen propter hoc est imaginandum, quod vniuersale sit separatum a singularibus, cum vniuersale nihil sit, nisi per intellectum. ¶ Consequenter probat rationibus, quod demonstratio vniuersalis est potior particulari. ¶ Prima ratio illa demonstratio est potior, quæ facit scire passionem de subiecto proprio per propriam causam, sed demonstratio vniuersalis est huiusmodi, igitur. ¶ Secunda ratio, illa demonstratio est potior quæ procedit per causam, vltra quam nō contingit aliquid quærere propter quid, sed vniuersalis est huiusmodi igitur. Maior patet, quia cum habemus vltimum propter quid non cōtingit plus querere, vt si quæratur ꝑpter quid aliquis venit, & respondeatur vt rapiat argentum contingit q̄rere vltra, scilicet propter quid vult recipere argentum, & respondeatur, vt soluat creditori suo, tunc ibi erit standum. ¶ Tertia ratio, quanto magis descenditur ad particularia, tanto

D magis itur ad infinita, sed hoc fit in demonstratione particulari, & nō vniuesali, igitur. ¶ Quarta ratio, illa demonstratio est potior, quę plura facit scire, sed demonstratio vniuersalis est huiusmodi, quia facit scire vniuersale, & particulare, igitur. ¶ Quinta ratio, illa demonstratio est potior quę est ex immediatis, sed demonstratio vniuersalis est huiusmodi, igitur. ¶ Sexta ratio, cognoscens vniuersale cognoscit particulare, saltem in vniuersali, seu conceptu confuso, igitur demonstratio vniuersalis est potior particulari. Septima ratio, sicut intellectus est dignior sensu, ita demonstratio, quæ est per medium intelligibile est potior ea, quæ est per medium sensibile, sed demōstratio vniuersalis est huius-

E huiusmodi, igitur. ¶ Consequenter comparat demõstrationem affirmatiuam ad negatiuam ponendo hanc conclusionem, demõstratio affirmatiua est potior negatiua. Quod probat quinq; rationibus. ¶ Prima illa demonstratio est potior quæ est paucioribus indigens, sed demonstratio affirmatiua est huiusmodi, igitur quia ipsa est solum ex vno gñe propõnum, puta affirmatiuarũ, negatiua vero ex duobus generibus. s. affirmatiuarũ, & negatiuarum. ¶ Secũda ratio, ex duabus affirmatiuis bene fit syllogismus, sed non ex duab. negatiuis. ¶ Tertia ratio, illud, per qđ aliud demonstratur, & quo indiget est potius aliud, sed negatiua indiget affirmatiua, & non econtra, igi-

Demonstratio affirmatiua potior negatiua

F tur. ¶ Quarta ratio, illa demonstratio est potior quæ procedit ex prioribus, & notioribus, sed demonstratio affirmatiua est huiusmodi, cum ipsa procedat, per affirmatiuas: igit. ¶ Quinta ratio, illa demõstratio est potior, quæ procedit ex propositionibus prioribus, sed affirmatiua est huiusmodi: igitur. Finaliter comparat demonstrationem ostẽsiuam ad demonstrationem ad impossibile ponens hanc conclusionem: demonstratio ostensiua est potior demonstratione ad impossibile. Et hoc probat ponendo differentiam inter ipsas, quia demõstratio ostensiua procedit ex prioribus secundum naturam, & ex veris. Sed demonstratio ad impossibile procedit saltẽ ex vna falsa, conueniunt tamẽ in hoc, quia possunt fieri ex eisdem terminis.

Demonstratio potior ducente ad impossibile.

Certior autem est scientia, & prior quæ ipsius quia, & propter quid eadem est. G

Tex. cõ. 178. & in de.

ISTVD est vltimum capitulum huius tractatus, in quo cõparat Phylosophus scientias adinuicem, & ad alios habitus intellectuales, & primo comparat conclusiones adinuicem, ponẽs tres modos, quibus vna scientia est certior altera. ¶ Primus modus, illa scientia est certior quæ facit scire quia est, & propter quid, quàm illa, quæ solum facit scire propter quid alicuius cõclusionis. ¶ Secundus modus, illa scientia est certior quæ est de subiecto non contracto, quàm illa quæ est de subiecto cõtracto, vt scientia quæ est subalternans est certior, q̃ scientia quæ est subalternata. ¶ Tertius modus, illa sciẽtia q̃ est de simpliciori est certior illa, q̃ est de minus simplici. Dat exẽplum de geometria, & arithmetica: arithmetica. n. cõsiderat de vnitate, & geometria de pũcto, mõ vnitas habet simpliciorem rõnem q̃ punctũ, quia pũctũ vltra vnitatẽ dicit positionẽ in continuo. Consequenter ostendit a quo sciã cõtinẽs in se diuersas conclusiones, & demonstrationes dr̃ vna, & à quo scientiæ dicantur diuersæ, ponẽs duas cõclusiones. ¶ Prima, sciẽtia totalis cõtinẽs in se plures habitus conclusionũ dr̃ vna: ex eo, q̃ est vnius generis subiecti, cuius sunt partes passiones, & principia, de quibus omnibus talis sciã cõsiderat. ¶ Secũda cõclusio, illæ sciæ sunt diuersę, quarum principia sunt diuersa, non dependentia ex alijs,

Qua sciã certior.

H

Scientia vnde habet vnitatem.

nec

A nec ex se inuicem. Et subdit Phylosophus ad eandem scientiam pertinent plures demonstrationes pōt.n. vna, & eadem conclusio demonstrari pluribus demonstrationibus, & p plura principia, & hoc contingit dupliciter. Vno modo capiendo plura media eiusdem ordinis sicut sunt superius, & inferius. Secundo modo capiendo plura media diuersorum ordinum. Dat exemplum, vt illa cōclusio, lætans trāsmutatur, pōt vno mō sic demonstrari, omne, quod mouet transmutatur, sed lætans mouet: ergo lætans transmutatur. Alio modo pōt sic probari, omne quiescēs transmutatur, sed lætās quiescit: ergo lætās trāsmutatur, & capitur ibi quie-B scens, vt tm̄ valet, sicut hoc complexum, transiens de motu in quietem.

Quorum est scientia. ¶ Consequenter ostēdit de quibus hr̄ scientia, ponens duas conclusiones. ¶ Quarum prima est, eorū, quæ sunt à casu, & fortuna non est scientia, quia omnis demonstratio est ex necessarijs, & de necessarijs, sed causalia, & fortuita non sunt necessaria: ergo de illis non est scientia. Vnde per causalia, & fortuita debemus ꝓprie intelligere propositiones cōtingentes, de quibus non est proprie scientia. ¶ Secunda conclusio, p sensum non potest haberi scientia, probat tribus rationibus. Prima, scientia est de vniuersalibus quę sunt vbique, & semper, sensus vero est de illis, quę sunt hic, & nunc: ergo per sensum non possumus habere scientiam. Secunda ratio, scientia est cognitio propter quid cōclusionis, sed talis non potest haberi à sensu: ergo per sensum nō valemus habere sciētiā. C Minorē probat per duo exēpla. Primum, quia si p sensum possemus percipere, ꝙ triangulus habeat tres: adhuc quæremus propter quid hr̄et tres. Secūdū exemplum, quia siquis esset supra lunam, & videret terram interpositā inter solem, & lunam: ad huc quæreret propter quid vniuersaliter luna eclypsatur. Tertia ratio, vniuersale est honorabilius q̄ singulare, ex quo vniuersale est prima cā passionum inexistentium suis singularibus, singulare vero nō: ergo sciētia est honorabilior quam notitia sensitiua, quę est singularium: ergo scientia differt à cognitione sensitiua, & per cōsequens per sensum nō habemus scientiam. Non est tamen intelligendum, quòd sensus non re D quiratur ad sciētiam, sed quòd sciētia nō est notitia sensitiua. Et ita sensus quodammodo ordinatur ad sciētiam, quia de quibusdam quęrimus propter quid de qui us si ea vidissemus non quære us propter quid, vt si videremus poros qui sunt in vitro, per quos transit lumen non quæremus propter quid vitrum est transparens: Et ponitur hoc exemplum propter illos qui ponebant vitrū esse perforatum, & plenum paruis poris. Deinde ponit hanc conclusionem, impossibile est omnium syllogismorū esse eadem principia. Probat octo rationibus. ¶ Quarū prima est syllogismorum alij sunt veri, & alij sunt falsi, sed verorum principia sunt vera, & falsorū falsa, igitur. ¶ Secunda ratio, conclusiones falsæ possunt esse contrariæ adinuicem, sed conclusio num Omniū syllo. nō eadē principia.

E num cõtrariarum principia sunt cõtraria, igitur. ¶ Tertia ratio, diuersorum generum diuersa sunt principia, sed multi sunt syllogismi de diuersis generibus, igitur. ¶ Quarta ratio, si omnium syllogismorum verorum essent eadem principia, hoc maxime esset verum de principijs cõmunibus, sed talia principia sunt diuersa secundum, ꝙ capiuntur in syllogismis factis in diuersis scientijs, quia non ingrediuntur demonstrationem, nisi secũdum, ꝙ sunt appropriata ad certum genus. ¶ Quinta ratio, principia nõ sunt multum minora conclusionibus, sed conclusiones sunt diuersæ: ergo etiam principia. ¶ Sexta ratio, principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia, igitur non omnium syllogismorũ ea-

F dem sunt principia. ¶ Septima rõ, geometriç & medicinæ sunt alia, & alia principia, igitur. ¶ Octaua rõ, quod si omnium conclusionum essent eadem principia, tũc ex quibuscunq; principiis posset demonstrari quælibet cõclusio, quod est falsum, quia non quæcunq; demonstrantur ex omnibus principiis. Ex quo infert, ꝙ vniuscuiusq; scientiç principia sunt diuersa, & propria. ¶ Finaliter Phylosophus comparat sciẽtiam ad alios habitus intellectuales, & ponit primo talẽm conclusionẽ. ¶ Scibile, & scientia differunt ab opinabili, & opinione, quia scientia est vniuersalium, & necessariorum, opinio vero est possibilium aliter se habere. ¶ Secunda conclusio, intellectus non est scientia nec opinio, quia intellectus est habitus propositionum

Scĩa q̃uo se hẽt ad habitus intellectuales.

indemonstrabilium: scientia vero, & opinio non, differunt tamen scientia, & intellectus ab opinione, quia scientia, & intellectus sunt circa verum, & necessarium, opinio vero circa verum aut falsum contingens. ¶ Deinde mouet duas dubitationes quarum prima est, vtrum contingat idem simul opinari, & sciri. Secunda est, quare scientia non est opinio. Et probat, quod contingat idem simul sciri, & opinari sic: Omne illud, q̃d aliquis scit ante quàm habuerit de illo demonstrationẽ potuit opinari, ergo idẽ põt sciri, & opinari. ¶ Cõsequenter soluit secundam dubitationem dicens, quod si velimus habere noticiam conclusionis necessario oportet habere per medium necessarium cuiusmodi sunt diffinitione. Sed si haberemus noticiam con-

G

An idem cõtingat opinari, & sciri, & cur scia non est opinio.

H

clusionis nõ necessariç per medium contingens, tunc est opinio, & non scientia, igitur. Deinde soluit primã dubitationem dicens, quod quodã modo eiusdem est opinio, & sciẽtia. Deinde subiungit quomodo se habeat scientia ad alios habitus intellectuales scilicet sapientiam, prudentiam, & artem, & dicit, quod hoc nõ ptinet ad logicũ determinare. ¶ Deinde describit solertiam, dicens, ꝙ solertia est quędã subtilitas inueniẽdi medium in non perspecto tempore, declarat tribus exemplis. ¶ Primum, quia aliquis videns, quod luna semper est illuminata versus solem, statim intelligit propter quid hoc est, scilicet, quia illuminatur a sole, ipse habet solertiam. ¶ Secundum exẽplum. si aliquis videat diuitem

A uitem disputantē cum pauperē, & statim intelligat, quod hoc est, quia diues mutauit pecuniam pauperi quam non restituit, talis dicitur solers. ¶ Tercium exemplum si aliquis videns duo qui prius erant inimici esse amicos, si intelligat statim quod hoc est quia facti sunt inimici alicuius tertij ille dicitur solers.

An de eodē obiecto possit simul, & semel haberi scientia, & opinio.

QVAERITVR vtrum de eodem obiecto possit haberi scientia, & opinio simul, & semel, vel successiue. ¶ Et arguitur primo, quod simul, & semel, quia simul, & semel possum cognoscere illas duas propositiones homo est risibilis, & homo B currit, ergo de eodē simul, & semel habetur scientia, & opinio, puta de homine. ¶ Secundo sic: Ex opinione fit scientia, igitur de eodem obiecto simul habetur opinio, & scientia: Antecedens probatur, quia ex noticia incerta, & non firmata fit notitia certa. ¶ Tertio sic, quia si de eodem obiecto non posset simul, & semel haberi scientia, & opinio, hoc maxime esset propter istam contradictionem, quod assentiret conclusioni sine formidine, & non assentiret sine formidine, sed hoc non sequitur, quia licet bene sequatur, iste habet opinionem de ista propositione, ergo assentit cum formidine, non tamen sequitur iste habet scientiam de eadem ꝑpositione, ergo assentit sibi sine formidine sed solum sequitur ergo assētit illi propositioni sine formidine per scientiam. ¶ Quarto sic: Illud, C quod scitur ab vno, opinatur ab alio & eidem ab eodem potest sciri, & opinari in diuersis temporibus, igitur de eodem potest haberi scientia, & opinio. ¶ Quinto sic: Actus scientialis est actui opinatiuo compossibilis respectu eiusdem obiecti, ergo scientia, & opinio sunt compossibiles adinuicem. Accidens patet, quia potest esse aliquis actu scientialis, adeo intensus, quod erit generatiuus scientiæ, sed talis compatitur secum in intellectu habitum opinatiuum, quia vnicus actus bonus non corrumpit habitum malum, ergo nec vnicus actus scientialis corrumpit habitum opinatiuum. ¶ In oppositum est Philosophus in textu. In quęstione erunt tres articuli. Quantum ad primum. D

PRIMO sciēdum, quod duplex est demonstratio, scilicet vniuersalis, & particularis. Vnde aliqua demonstratio potest dici vniuersalis tripliciter. Vnomodo, quia componitur ex terminis communibus, sic quod illa dr̄ magis vniuersalis, quæ componitur ex terminis magis cōmunibus. Aliomodo, quia componitur ex propositionibus, quarum subiecta distribuuntur. Et istis duobus modis non capit Arist. demonstrationē vniuersalem in textu. Tertio, dicitur vniuersalis, quia componitur ex propositionib. de, secundum quod ipsum, idest ex propositionib. compositis ex terminis conuertibilibus, & sic capit Philosophus in textu. Et sic ibi est demonstratio vniuersalis, omne animal rationale, est ri- Art. 1. Demonstratio duplex.

E risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis. Et ibi est particularis, omnis triãgulus habet tres, omnis isosceles est triangulus ergo omnis isosceles hẽt tres. Ex quo sequitur, ꝙ demonstratio non dicitur vniuersalis ex eo, ꝙ conclusio sit, propositio vniuersalis, nec particularis ex eo ꝙ cõclusio sit propositio particularis, & etiam tot modis potest dici demonstratio particularis, sicut vniuersalis ex opposito tñ ipsius vl̃is. ¶ Sed restat vna difficultas vtrũ sit aliqua demstonratio contingens? Rñdetur breuiter, ꝙ ꝓpõnes contingentes non sunt proprie scibiles, vel demonstrabiles, capiendo demõstrationem, vel sciam proprie. ¶ Et si dicat Arist. mſutotiẽs demonstrat cõtingentes, vt istã luna

F eclypsatur, & istã, terra est rotunda.

Sco. li. 1. di. 3. q. 4. Dico, ꝙ Arist. non demonstrat illas contingenter, nisi in quantum resol uendæ sunt in necessarias, vel nisi ca piendo demonstrationẽ large pro de mõstratione, p q̃ hr̃ assensus firmus de cõclusione, siue hoc sit in propositionibus necessariis, siue contingẽtibus & ibi est vltimus gradus cognitionis scientificæ.

Demonstrationis diuisio. SECVNDO sciendũ, ꝙ demonstratio vnomõ diuidit̃ in affirmatiuã & negatiuã. Vñ affirmatiua est cuius ambæ ꝓmissæ sunt affirmatiuæ. Negatiua, cuius altera ꝓmissarũ est negatiua. Et si qs arguat, ꝙ nulla sit demõstratio negatiua, qa in nulla tali ꝓdicatur passio de subiecto, neq; vr̃ ꝙ tales ꝓpões sint per se. Dr̃ ꝙ oĩa illa, quę dicta sunt de demonstratione, intelliguntur de demonstratione affirmatiua. ¶ Et tñ aduertẽdum G quod ad veritatem istorum prius dictorum tres conditiones requiruntur. ¶ Prima, quod talis demonstratio sit cathegorematica, sic ꝙ nulla pręmissarum hypothetica, vel de hypothetico extremo, quia si sic, non opoteret, vt sic arguendo, omnis homo est rationalis, vel irrationalis, nullus homo est irrationalis, ergo oĩs homo est rationalis, vnde ista demõstratio ẽ affirmatiua ex quo cõclusio est affirmatiua, & tñ altera præmissarum est negatiua, scilicet minor. ¶ Secunda, ꝙ non arguatur in terminis infinitis, variando mediũ penes finitum, & infinitum: nam si sic, bene staret, quod ambę præmissæ essent affirmatiuę, & ꝙ conclusio esset negatiua, & etiam ẽ contra, vt pa tuit in prioribus. ¶ Tertia, quod hu H iusmodi demonstratio sit ostensiue, & non ad impossibile, quia si demõstratio sit ad impossibile inferens finalem conclusionem negatiuã, tunc ambę præmissæ, & eius conclusio primi syllogismi erunt affirmatiuæ, & tñ tota demonstratio erit negatiua, ex quo conclusio erit negatiua, & si talis demonstratio ad impossibile inferat conclusionem finalem affirmatiuam, tunc vno præmissarum, & cõclusio primi syllogismi erunt negatiuæ, & tñ tota demõstratio erit affirmatiua, ex quo conclusio finalis erit affirmatiua. ¶ Aduerte etiam, ꝙ demõstratio affirmatiua potest esse triplex, & etiam negatiua, scilicet quædã est de pręsenti, quędam de pręterito, & quædam de futuro, vt ista luna eclypsatur, inferẽ per hoc, quod

Demonstratio affirmatiua, & negati. triplex.

terra

A terra interponebatur inter solem, & lunam. Et proportionabiliter dicatur de alijs.

Tertio sciendum, ꝙ restat vna difficultas, quomodo propō affirmatiua dicitur esse propō prior ꝑ positione negatiua. Respondetur, ꝙ aliqua propositio dicitur prior aliæ dupliciter. Vno modo, quia est simplicior, & sic omnis affirmatiua est

Affirmatio an prior negatione.

prior negatiua, quia negatiua includit aliquid, quod non affirmatiua, puta negationem. Aliomodo aliqua propositio dicitur prior alia, quia est euidentior, & sm hoc ponuntur aliquę propositiones. ¶ Prima, propositio negatiua est firmioris euidentiæ quam affirmatiua sibi respondens, vt ista, nullum ens est non ens quā ista, omne ens est ens quia negatiua B est euidens gratia formę cum teneat in omnibus terminis, & alia gratia materiæ, quia ista est falsa, chimera est chimera. Et dicitur probabiliter, puta tenendo vnam regulam, quod a negatiua ad affirmatiuam variato prædicato penes finitum, & infinitum debet poni constantia subiecti, quia forte est vera, si instantiæ bene ponderentur. Et etiam posset dari ratio huius propositionis, quia negatiuæ ad sui veritatem non indigēt aliqua suppōne, sicut affirmatiuæ. ¶ Secunda propositio, quæ magis conceditur ab omnib. quod propō de est, est euidentior, quam propositio de inesse, verbi gratia, sicut, non consueuimus dicere, ꝙ hō est animal, ita logici consueuerunt dicere, ꝙ animal inest homini, vbi dēt capi inest pro prædicari, aliter non videtur propositio vera. ¶ Tertia propō, quę potest C probabiliter poni, quod propositio de possibili affirmatiua est euidentior, quam affirmatiua de inesse: nā dato, quod Deus adnihilaret omnes asinos aliquis dubitaret de ista, asinus est animal, vbi nō dubitabit. de ista asinum possibile est esse animal. ¶ Quarta propositio, propō de hypotetico extremo est euidētior simplici cathegorica, vt ista, ꝙ licet est vel nō est, est euidentior, q̄ ista, ꝙ licet est. ¶ Quinta propō, propositio hypothetica de inesse, est euidentior propōne hypothetica modali composita ex contradictorijs, vt ista sortes currit, vel sortes non currit, est euidentior, q̄ ista sortes potest currere, vel sortes nō potest currere. ¶ Vltima, propositio, propositio de est secundo adiacente est euidentior, quam D propositio de est tertio adiacente: nā aliqui concesserunt multa esse, de quibus non concesserunt esse entia.

Sco. li. 1. d. 38. q. 1. arg. 1. ante oppositum.

Qvarto sciendum, quod circa textum incidit talis difficultas. Vtrū opinio, & sciētia possint esse de eodem. Pro cuius declaratione supponitur, quod opinio potest capi dupliciter. Vno modo large pro omni assensu alicuius propositionis, siue contingentis, siue necessarię, cum formidine de opposito, & sic dico, quod scientia, & opinio possunt esse de eodem tanquam de scibili, vel opinabili propinquo, & etiam remoto, non tamen simul, sed successiue. Alio modo capit opinio pro assensu alicuius propositionis contingentis cum formidine de opposito, & tunc dico, ꝙ sciētia, & opinio

An scia, & opinio possint esse de eodē.

Sco. li. 3. dist. 24.

E nio non possunt esse de eodem tanquam de scibili, vel opinabili propinquo, licet bene tanquam de scibili, vel opinabili remoto cuius ratio est, quia scientia proprie dicta non est de contingentib. ¶ Ex isto sequitur quod nec scientia, nec opinio dicuntur propositio cum sint assensus, & hoc tenendo, quod assensus non est propositio. ¶ Ex istis potest clari videri, quomodo differunt scientia, & opinio. Vnde opinio potest haberi sine argumentatione prȩuia, non autem scientia. Prima pars patet, quia aliter esset processus in infinitum, quia opinio proprie dicta est assensus propositionis, vel ergo ille assensus est genitus sine argumentatione præuia, & sic habetur intentum, vel cum argumentatione prȩuia, & tunc

F esset processus in infinitum, sed sciétia non potest haberi sine demonstratione, saltem mediate, vel immediate. Et dicitur notanter mediate, quia non omnis scientia immediate habetur per demonstrationem sicut patet de scientia habituali, quæ immediate generatur ex actibus frequenter reiteratis. Secundo patet de scientia actuali, quæ fit ex inclinatione scientiæ habitualis, cum habitus inclinet ad consimiles actus, ex quib. generatur. ¶ Differunt secúdo, quia scientiæ est assensus certus, & euidens, non autem opinio. Vnde ad hoc, quod aliquis assensus sit certus, duę conditiones requiruntur. ¶ Prima, quod sit sine formidine de opposito. ¶ Secunda, quod sit respectu propositionis firmiter verę. Vnde euidétia est assensu, quo assentimus alicui

Códitiones assẽsus certi.

propositioni propter aliquam rationem cogentem vel propter manifestã veritatem. Primum dicitur propter propositiones euidentes euidentia intrinseca, sicut sunt prima principia. Differunt etiam, quia scientia non potest esse nisi in respectu propositionis veræ, sed opinio potest esse, & respectu propositionis veræ, & falsæ. Quantum ad secundum articulum. G

Art. II. An simul & semel eidẽ sit sciẽtia, & opinio.

Dubitatur primo, vtrum de eodem simul, & semel quis possit habere opinionem, & scientiã. ¶ Pro cuius declaratione supponitur quod opinio, & scientia capiuntur dupliciter. Vnomodo pro opinione, aut scientia actuali, qua intellectus actualiter assentit ipsi propositioni. Aliomodo pro opinione, vel scientia habituali, quę est quædam qualitas habitualis genita ex assensibus, actualibus inclinans ad actus consimiles illis, ex quibus generatur, hoc supposito. ¶ Dicitur primo, quod opinio actualis non est compossibilis scientiæ actuali, nec habitualis habituali respectu eiusdem propositionis, & in eodem intellectu, quia non est possibile aliquem intellectum naturaliter assentire alicui cum formidine, quod est euidenter, & sine formidine sibi notum. Nam tunc prædicata contradictoria dicerentur de eodem. ¶ Dicitur secúdo, quod sciétia actualis est bene compossibilis cũ opinione habituali, quia nó séper necesse est actum scientiæ esse tam intésum quod cito corrumpat opinionem. ¶ Dicitur tertio, quod opinio actualis bene stat cum scientia habituali, H

Sco. vt supra.

A bituali, quod potest probari sicut prima. ¶ Dicitur quarto, quod opinio habitualis, & scientia habitualis nō stant simul in eodem respectu eiusdem, quia illi habitus habent adinuicem repugnantiam quorum actus adinuicem sunt actus repugnantes, sed actus scientificus, & actus opinatiuus in eodem repugnant, igitur & habitus. ¶ Sed restat talis difficultas vtrum ad aliquem habere scientiā, & opinionem simul de aliquo tanquam de scibili propinquo, vel de opinabili propinquo sequatur illa contradictio, quæ communiter solet inferri, puta, quod aliquis simul assentiret alicui cum formidine, & sine formidine, quia per opinionem assentimus cū formidine & per scientiam sine formidine, ergo talis assentit cum formidine, & sine formidine. Dico, quod non sequitur, nec potest aliud inferri, nisi quod per opinionem assentit cum formidine, & per scientiam sine formidine, sed illa non contradicunt, igitur. Et similiter posset dici de scientia, & fide, quis enim posset assentire alicui euidenter per scientiam, & sine euidentia per fidem, sed non sequitur, ergo assentit euidenter, & non euidenter.

Dubitatio.

B

An omni opinio sit cū formidine.

Dvbitatvr secundo, probando, quod non omnis opinio sit cum formidine. ¶ Quia tunc sequeretur, quod aliqua opinio alicuius veri esset falsa, & volo, quod sit ista propositio, homo est animal, & de ipsa quis habeat opinionem tunc talis opinabitur illud posse aliter se habere, quia alias non haberet formidinem de ipsa. ¶ Secundo sic aliquis est actus quo intellectus considerat C præcise propositionem esset veram, non considerando contingentiam, & talis est sine formidine, quia non respicit contingentiam sui oppositi, & talis actus est opinatiuus, cum per ipsum, & similes generetur habitus opinatiuus, cum non videatur aliquis alius habitus generari. ¶ Tertio sic, potest augeri opinio nō augmentata formidine, igitur formido non est de essentia opinionis. Antecedens probatur, quia si quis dubitet de aliqua conclusione, quanto plures rationes probabiles adducentur tanto diminuetur formido, & augebitur opinio, quia talis assensus per tales rōnes intenditur. Quarto sic, actus opinatiui non corrumpunt scientiam, igitur sunt sine formidine, consequentia patet, quia si D haberem formidinem corrumperē scientiam, cum actus alicuius habitus corrumperet habitum oppositū. Antecedens patet quia Aristot. adducit multas rationes probatiuas, & opinatiuas ad habendam scientiam. ¶ Pro solutione supponitur quod opinio aliquando capitur pro præsumptione, qua quis præsumit se scire aliquid, quod non scit, & sic non est nisi assensus temerarius, quo quis assentit se habere scientiam de aliquo, & non habet, & sic non capitur hic, quia tunc est quædam species erroris. Aliomodo accipitur pro assensu cum formidine de eius opposito, & sic capitur hic, & tunc respondetur ad rationes. ¶ Ad primam dico, quod opinio potest esse de aliquo vero necessario, & dico, quod

E nō est necesse, ꝙ opinans aliquid existimet illud posse aliter se habere, nec ad hoc sequitur, ꝙ opinetur sine formidine: Aliud.n.est timere de opposito, & illud existimare posse aliter se habere. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ si tales considerationes sint cum formidine de opposito, ex ipsis generabitur opinio: si sine formidine, generabitur alius habitus, & non ipsa opinio. ¶ Ad tertiam dico, ꝙ intelligendo formidinem esse de essentia opinionis, idest per se consequēs opinionem, nego consequentiam, & hoc patet instantia, & maxime de suspitione, quæ non est sine formidine, & tamen quanto aliquis magis suspicatur, tanto minus formidat. ¶ Et si quis dicat: ergo poterunt adduci tot rationes, probabiles, ꝙ ni-
F hil erit de formidine, & sic erit opinio sine formidine. Dico, ꝙ si desinat esse formido non plus erit opinio, sed vnus alius habitus. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ actus opinatiuus corrumpunt scientiam si inueniant eam, & ad improbationem dicitur, ꝙ illæ rationes quas adducit Ari. ad habendam scientiam non sunt opinatiuę, neq; capiuntur cum formidine. ¶ Vnde secundum Commentatorem in scientijs demonstratiuis Ari. adducit, rationes probabiles aliquando ante demonstrationem ad exercitandum, & dubitandum, aliquando post, vt faciat conuenire sermones probabiles cum demonstratiuis. ¶ Et si quis prius habuerit sciētiam de conclusione, & tunc postea fierent probationes dialecticæ, quæ habent generare opinionem. Dico, quòd illæ probationes tūc nihil causant, q̄a impeditur effectus ipsarū. G

DVBITATVR tertio, vtrū de fortuna, & casu, & etiam de alijs, q̄ sunt a casu, & a fortuna sit scientia. Et respondetur breuiter, ꝙ casus, & fortuna, & etiam alia, quæ sunt a casu, & fortuna possunt capi dupliciter. Vno modo logicaliter, & sic dico, ꝙ non sunt aliud q̄ propositiones contingētes veræ, & in paucioribus, & sic de casu, & fortuna & de alijs q̄ sunt a casu, & fortuna, non est ꝓprie scientia. Alio modo capiuntur physicaliter, & quodammodo primi intētionaliter, & hoc dupliciter. Vno modo pro per se significato, & sic fortuna non est aliud q̄ respectus agentis liberi ad effectum productum nō intentum ab eo. Et casus est respectus agēs naturalis ad effectum ab eo productum præter intentionem seu inclinationem. Alio modo capiuntur pro denominato, & sic fortuna non est nisi agens liberum producens aliquem effectum ab eo non intentum; & casus non est nisi agens naturale producens aliquem effectum ab eo non intentum, & sic dico, quòd de casu & fortuna potest esse scientia tanquàm de scibili remoto: de quo magis videbitur in secundo Physicorum. ¶ Alia difficultas, vtrum demonstratio ostensiua sit potior demonstratione ad impossibile. Et vr̄, ꝙ non, quia demonstratio ad impossibile magis cogit cum fundetur in primo principio. Respondetur, ꝙ nō magis cogit, quia nulla est species argumentationis, quę sit ita efficax ad inferendum, vel concludendum, sicut H

Sco. li. 3. dist. 24. An de casu, & fortuna, & fortuitis sit scientia.

A cut syllogismus ostensiuus,& etiam propter hoc vna demonstratio non dicit potior alia, vt visum est in textu. ¶ Alia difficultas, vtrum solertia sit vnus habitus. Respondetur, ꝙ solertia potest capi dupliciter. Vno modo pro quadam promptitudine, seu habilitate inueniendi medium, seu causam alicuius in non perspecto tẽpore, idest paruo tempore, & sic dico, quod non est habitus. Alio modo accipitur pro quadam qualitate acquisita ex frequentatione illorum actuum,& sic bene est habitus. ¶ Alia difficultas, vtrum omnium syllogismorum sint eadẽ principia. Ad quã respondetur breuiter, ꝙ omniũ syllogismorum possunt esse eadẽ principia formalia saltem in genere quę sunt modus,& figura, sed non eadẽ principia materialia. cum non oĩum syllogismorum sint eædem propositiones. ¶ Alia difficultas, & vltima, vtrum per sensum possumus habere scientiam? Pro cuius responsione supponitur, quod illa propositio habet duplicem sensum. Vnus sensus est, vtrum sensus requiratur, seu conferat ad scientiam habendam, & sic dicitur, ꝙ sic. Alius sensus est, vtrum aliqua notitia sensitiua dicatur sciẽtia? Et videtur, ꝙ sic nam aliqua est notitia sensitiua adhesiua certa, & euidens alicuius propositionis: igitur. Respondetur, ꝙ ista nomina, scilicet scientia,& opinio, sunt imposita ad placitum, scilicet solum pro notitijs intellectualibus, & sic nulla notitia sensitiua dicitur scientia. Quantum ad tertium articulum sit.

An solertia sit vnius habitus.

B An syllogismi sint eadem principia.

An scientia sit per sensum.

C Conclusio responsalis ad quæsitum: Aliquando de eodem põt esse scientia, & opinio saltem successiue,& in diuersis,& aliquando non, secundum, ꝙ diuersimode capitur opinio. Ad rationes. ¶ Ad primã patet solutio. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ verum est, si ly ex, dicat circunstã tiam ordinis, sed non si dicat circunstantiam causæ, ita ꝙ non est aliud dicere, quàm, ꝙ idem actus intellectus continuatus ab ipso intellectu potest esse primo opinatiuus, sed destructa formidine propter aliquas rationes, ille idem actus potest dici scientificus. ¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ non sequitur illa cõtradictio, sed potest dici, alia contradictio, scilicet, ꝙ eadem propositio esset euidens,& nõ euidẽs eidem intellectui. ¶ Ad quartam,& quintam patet solutio. ¶ Et aduerte, ꝙ dato ꝙ in eodem intellectu simul & semel esset medium probabile,& necessarium, adhuc tamen non sequeretur, ꝙ generetur sciẽtia, & opinio de eodem obiecto in eodẽ intellectu, quia medium necessariũ est fortius, ideo generaret suum effectum, scilicet scientiam, & hoc supposita naturali inclinatione intellectus, quę est ad magis assentiendum vero, quàm falso.

Art. 3.

D

POSTERIORVM ANALYTICORVM ARISTOTELIS.

LIBER SECVNDVS.

Quæstiones æquales sunt numero his, quæcunq; verè scimus. Quærimus autem quatuor, quia propter quid, si est. & quid est. Cum enim utrum hoc insit, aut hoc quærimus in numerum ponẽtes, ut utrum sol deficiat, aut nõ, ipsum quia quærimus.

F

ISTE est secundus liber Posteriorũ, in quo phylosophus determinat de quæstionibus verè scibilibus. Et diuiditur in tres tractatus. ¶ In primo determinat de numero ipsarum, & intendit duas conclusiones, quarum prima est, quæstiones verè scibiles sunt æquales his, quę verè scimus. Et sunt quatuor q̃stiones verè scibiles, scilicet si est, quid est, quia est, & propter quid est. Exẽplum de si est, vt cũ quæritur, vtrũ Deus est, & quæritur de esse rei simpliciter. Exemplum de quęstione q d est, vt cũ cognoscimus, ꝙ Deus est, q̃rimus quid est Deus. Exemplum de propter quid est, vt quando cognoscimus, ꝙ sol eclypsatur, quærimus propter quid sol eclypsatur. ¶ Secũda conclusio, omnes quæstiones scibiles quærunt de medio, quod probat ratione, & signo. Ratione sic, oĩs quęstio vere scibilis quærit de causa, sed medium in demonstratione est causa: ergo omnis quęstio quęrit de medio. Maiorem probat, quia oĩs quæstio quærit de illo, quod requiritur ad habendum scientiam de cõclusione demonstrabili, sed omne tale dicitur quodammodo causa sciẽtiæ; igitur. Et subdit, quod quid est, & propter quid est, idem quærunt, nam per idem respondetur ad vtranque, nam si quæratur, quid est eclypsis lunæ? Respondebitur, ꝙ est priuatio luminis in luna, propter interpositionem terræ inter solem, & lũnam. ¶ Et si quæratur propter quid luna deficit: etiam respondetur propter priuationem luminis in luna, ꝑpter interpositionem terræ inter solem, & lunam. Signo sic probat, quia si medium sit nobis notũ, cessat oĩs quæstio: ergo signum est, ꝙ omnis q̃stio est quęstio medij. Antecedens ꝑbat exemplo, quia si essemus supra lunam, & videremus interpositionẽ terræ inter eam, & solem: tunc non quæreremus, vtrum luna eclypset: neque propter quid eclypsatur. ¶ Finaliter remouet paruum dubium, H

Q̃ones scibiles q & quot.

quia

A quia dictum est superius, ꝙ per sensum non habemus scientiam, nam si quis esset supra lunam, & videret lunam eclypsari, adhuc non haberet scientiam, & tamē hic dicitur, ꝙ nō quæreret propter quid, respondetur, ꝙ non quæreret propter quid est talis eclypsis lunæ, tamen adhuc dubitaret, vtrum vniuersaliter sic fiat eclypsis lunæ.

An tantum sint quatuor quęstiones veræ scibiles.

QVAERITVR, Vtrum tantum sunt quatuor quæstiones veræ scibiles? Arguitur primo, ꝙ non, quia plura sunt dubitabilia, q̄ quatuor: igitur plures erunt quæstiones scibiles.

B ¶ Secundo sic, omnis quæstio est q̄stio medij sed tantum est vnum medium: igitur tantum erit vna q̄stio. ¶Tertio sic, si est, & quid est, nō sūt quæstiones veræ scibiles: igitur non sunt quatuor. Antecedens probat, qa si est, & quid est nihil præsupponūt per quod possint sciri: igitur nō sunt quęstiones. Maior patet de si est, qa cum sit prima quæstionū nihil præsupponit ante se, sed de quid est patet, quia non pręsupponit, nisi esse ꝑ quod non potest demonstrari, cum esse cuilibet rei creatæ accidit.. Quarto sic, quia vel quęstio si est, quærit de esse essentiæ, vel de esse exiſtētiæ, non de esse essentiæ, quia non distingueretur a quæstione quid est, nec de esse existentiæ, cum tale accidat rei. ¶Quinto sic, quid est, & propter quid est non differunt: igitur non sunt quatuor. Antecedēs probatur, quia quælibet quærit de medio, q̄d medium non est scibile: igitur. ¶In C oppositum est Phylosophus in textu. In quæstione erunt tres articuli. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione primę partis quæstionis, supponitur primo, ꝙ quęstio potest capi dupliciter. Vno modo, communiter pro omni propositione sumpta cum signo interrogatiuo, siue sit de contingentibus, siue necessarijs, siue impossibilibus, & sic non capitur hic. Alio modo specialiter pro aggregato ex propositione necessaria scibili, & signo interrogatiuo, & adhuc sic non capitur hic, sed capitur pro propositione necessaria scibili, cui additur signum quæsitiuum ¶ Supponit secundo, ꝙ veræ scibile capitur dupliciter. Vno modo pro illo, quod ꝑ veram demonstrationem est scibile, cuiusmodi est conclusio demonstrabilis, & sic sola conclusio est vere scibilis. Alio modo capitur vere scibile pro omni illo, quod est certitudinaliter cognitum, habita actuali demōstratione, & sic capitur hic. Ex quo patet, ꝙ non solum quæstiones dicuntur in proposito veræ scibiles. ¶ Supponitur tertio, ꝙ duplex est quia est, scilicet principiorum, & illud est præcognitio. Et quia est passionis, & illud est quæstio. Etiam duplex est quid est, scilicet quid rei, & illud est quæstio. Et quid nominis, & illud est præcognitio, licet etiam quid rei possit dici præcognitio, vt visum est in primo.

Art. 1.

Quæstio dupliciter.

D

His præsuppositis dicitur, ꝙ habita actuali demonstratione quatuor veræ scimus: capiendo scire large.

¶Primum,

E ¶Primum, si est subiecti. ¶ Secundum, quid est subiecti. ¶ Tertium, quid est passionis, idest quòd passio inest subiecto. ¶ Quartum, propter quid passio inest subiecto, quia omnis demonstratio ostendit causam propter quam passio inest subiecto. Et hæc omnia scimus eliciti ue demonstratione habita.

SECVNDO sciendū, quòd cum dicimus, aliquam quæstionem esse si est, vt quærendo, si homo est, ibi ꝓprie debet capi si, pro vtrū & est sensus, si homo est, idest vtrum hō est. Ex quo sequitur, ꝙ quæstio si est, nō habet suum quæsitiuum, licet bene quæstio quid est, & similiter quæstio propter quid. Sed videtur etiā,

F quòd improprie quæratur quia est, de aliquo, vt nō proprie quærimus, quia homo est risibilis: ergo non debet poni aliqua talis quæstio, quia est. Respondetur, ꝙ nomina sunt ad placitum instituta, & ideo Arist. & sui translatores vsi sunt hoc nomine quia est, pro tali genere quæstionis, siue talis vsus sit conformis modo loquendi nostro, siue non. ¶ Aduerte tamen, ꝙ demonstrator, & dialecticus diuersimode formant suas q̄stiones: nam dialecticus format suas quęstiones, quærendo de vtraq; parte contradictionis sub quadam disiūctione, sed demonstrator quærit solum de vna parte contradictionis proponendo determinate vnam partem contradictionis, puta veram, & necessariam, vt vtrum homo est risibilis, quam ipse vult demonstrare, vel scire per demonstrationem.

TERTIO sciendum, ꝙ prædictæ quæstiones multipliciter differunt inter se. ¶ Primo, quia quęstio si est, & quid est, se tenent ex parte subiecti, sed quæstio propter quid, & quæstio quia est, se tenent ex parte prædicati. Primum patet, quia quæstio si est, quęrit de esse subiecti, & quid est, quærit de quidditate eius. Secūdū patet, quia quæstio quia est, quærit de inhęrētia prædicati ad subiectum, & propter quid quærit de causa illius inherentiæ. ¶ Secūdo differunt, quia quæstio si est, & quæstio quid est, sunt quæstiones non ponētes in numerum, idest quęrentes secundum adiacens, sed quęstio quia est, & propter quid est, sunt quęstiones ponentes in numerum, quia illud, quod quærunt, importat aliq̄d, vel aliquam dispositionem circa illud, de quo quæritur. Et sic patet, ꝙ duæ sunt quęstiones ponentes in numerum, & duæ non ponentes, scilicet si est, & quid est. Et ex istis potest videri qualiter differant tales quæstiones adinuicem.

G Quō differunt prædictæ qōnes.

H

QVARTO sciendum, Vtrū tantum sint quatuor quæstiones scibiles, & an sint ęquales numero his, q̄ veræ scimus. ¶ Pro cuius solutione supponitur, ꝙ ista propositio. Tantū sunt quatuor q̄stiones habiles habet duplicē sensum, s. propriū, & improprium. ¶ Proprius sensus est, quatuor sunt q̄stiones scibiles, & nō plures, q̄ quatuor, & sic ille sensus est falsus. ¶ Alius sensus est improprius & est, quatuor sunt quæstiones scibiles nō coincidētes in suis rōnibus animalibus, & nō sunt plures sic distinctæ in suis rationib⁹ formalibus. ¶ Ex quo sequi-

Quot sūt qōnes scibiles.

A sequitur, quod cum dicitur ꝙ non sunt nisi quatuor q̄ones scibiles, hoc non est intelligendum de distinctio ne numerali quia sic sunt multo plures quam quatuor, nec est etiam intelligendum de distinctione specifica quæstionum, quia etiam sic sunt multo plures, quam quatuor: nā q̄ones metaphysicales distinguunt spē specialissima a q̄onibus naturalibus, dēt ergo accipi ad sensū prius datū. Ex quo patet quomodo debet intelligi propositio Philosophi, in qua dicitur, quod quæstiones verè scibiles sunt æquales numero his, quæ verè scimus, quæ habet duos sensus.

¶ Vnus est quod tot sunt in numero quęstiones scibiles, quot sunt scibilia, & sic non capit Aristotel. ¶ Alius sensus est, quod tot sunt genera quę

B stionum scibilium quot sunt genera scibiliū. Et sic volebat capere. Arist. vel sic, quod omnis quæstio scibilis est propositio scibilis, & è contra. Et hoc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Art 2. An oīs q̄stio sit q̄stio medii.

Dvbitatvr primo. Vtrum omnis quæstio sit quæstio medij? ¶ Pro cuius declaratiōe supponitur, quod quæstio scibilis proprie est ꝓpō dubitabilis cum signo dubitatis constituta. Ex quo patet, quod quæstio ad propō mediata, quæ medio to fit nobis certa dummodo tale medium bene applicetur. Et quia i omni quæstione quærimus habere euidentiā de illo, quo q̄rimus, ideo oīs quæstio est quæstio medii quærens illud medium, per ꝙ habetur euidētia de tali q̄one. Supponitur secūdo, ꝙ medium capitur dupliciter. Vno modo, pro termino qui bis ponitur C in præmissis alicuius syllogismi, & sic nō capitur medium cum dicitur, ꝙ omnis quæstio est quæstio medii, quia ibi capitur mediū pro illo, quo inuento cessat dubitatio modo bene stat, quod habeatur tale medium, vbi nō cessaret dubitatio. Alio modo capitur pro omni illo, ꝙ instrumentaliter requiritur, & sufficit ad hoc, ꝙ habeatur scientia de aliqua cōclusione seu propositione mediata, & sic capitur cum dicitur, ꝙ omnis q̄ō est quæstio medii, vnde cum quęrimus vtrum homo sit quærimus scientiam huius, quod est, homo est. Et cū quęrimus, vtrum homo est risibilis, quærimus sciantiam huius, quod est homo est risibilis, & sic de alijs quæstionibus.

Dvbitatvr secundo: Vtrū D quæstio quid est, & quæstio propter quid est, sint quæstiones per demonstrationem verè scibilis adinuicem distinctæ.

Dubium de q̄one quid est. & qa est.

¶ Pro cuius solutione supponiī primo ꝙ aliquid dr̄ esse scibile dupliciter. Vno mō proprie tanq̄ illud ꝙ scitur, cuiusmodi est cōclusio scibilis per demonstrationem, & sic solum quęstio quia est, est propriè scibilis. Alio modo dicit aliquid scibile per demonstrationem elicitiuę, quia per demr̄ationem potest elici eius notitia & sic quatuor quæstiones dicuntur scibiles per demr̄ationē quia ex quo demr̄ationē habetur notitia de conclusione tanquā de eo quod directè scitur, statim habetur elicitiuè notitia aliarum quæstionū. ¶ Aduerte tn̄ ꝙ iste quæstione non dicuntur sciri per demōstrationem

nec

E nec elicitiuè, nec directè, eo ꝙ formaliter ingrediuntur demonstrationē, sed quia per demonstrationē sciuntur illa de quibus quærunt, & sic terminantur per demonstrationem .i. notificantur. ¶ Supponitur secūdo, ꝙ istas quęstiones quid est, & ꝑꝑ quid est, esse distinctas potest intelligi dupliciter. Vno modo ex parte q̄si ti, & sic dico ꝙ non sunt distinctę, cū quęrant de eodem puta de medio, nam ipsum quid est, & propter quid est sæpe coincidunt, & sic intellexit Arist. istas quęstiones non esse distinctas. Alio modo ex parte modi quęrendi, & sic sunt quæstiones distinctæ, quia habent distinctos modos quærendi. Nam quæstio quid est q̄-
F rit de quidditate rei simpliciter & absolutè, & quęstio propter quid, potest quærere illud idem sub illa ratione qua est causa sic essendi, sicut significatur per cōclusionem, & sic bene distinguuntur. Ex quo patet ꝙ quæstiones scibiles sunt terminabiles per demonstrationem .i. notificabiles, vel directè, vel elicitiuę.

An q̄ō si est, sit terminabilis per demonstrationem. Dvbitatvr tertio. Vtrum quęstio si est, sit terminabilis per demōstrationē. ¶ Pro cuius declaratione supponitur, ꝙ quæstio si est, quærit de esse existentię aptitudinali, vel possibili subiecti, ita ꝙ sit sensus, Vtrū hō est .i. vtrum hō sit natus, vel possit esse. ¶ Et est duplex esse existentiæ .s. actuale & aptitudinale q̄ō .n. si est, non quærit de esse existētiæ actuali, nā tale dr̄ merè contingēter de subiecto supponēte pro recreata, quia de Deo dr̄ merè quidditatiuè & necessario, sed quærit de esse existentiæ aptitudinali, quod conuenit G rei per se secundo modo, quod non est aliud q̄ respectus aptitudinalis quo aliquid dr̄ formaliter aptū natū existere, & sic dr̄ ꝙ potest demōstrari ꝑꝑ quid, quia omnis talis respectus, seu propō in qua est talis ꝑdicatio est demonstrabilis per diffinitionē sui subiecti. ¶ Ex quo sequitur ꝙ q̄ō si est, est terminabilis ꝑ demonstrationē nā q̄ōnem si est, terminari per demonstrationē, non est aliud q̄ talem propositionem puta hō natus est esse, vel aliquam sibi similem demonstrari. Et si quis dicat, si q̄ō si est posset terminari demonstratiuè, hoc maximè esset per quid est, sed hoc non, quia si est prius cognoscitur q̄ quid est. Ad hoc dicitur ꝙ licet si est H prius cognoscatur q̄ quid est, cognitione imperfecta, & quo ad quia est, tamen perfectè & quo ad propter q̄d cognoscitur per ipsum quid est. Et hęc de secundo articu. Quantum ad tertium sit.

Esse existētia duplex.

Art. 3. Conclvsio responsalis. Tā tum sunt quatuor quæstiones veræ scibiles, vt satis patet in articulis. Ad rationes. ¶ Ad primam patet solutio. ¶ Et etiam ad secundam, vel posset dici ꝙ licet esset tantum vna quęstio generalis puta medij, tamen possunt esse plures speciales. ¶ Ad tertiam dicitur, quòd licet si est, & quid est nihil præsupponant in ordine quærendi, tamen propter hoc nō sequitur, quin non sint quæstiones, quia aliquid præsupponunt in ordine cognoscendi. ¶ Ad quartam. ¶ Et quintam patet solutio in artic.

Quomo-

A *Quomodo autem quòd quid est demonstratur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio.*

Quod quid est quo determinatur. ISTE est secũdus tractatus huius libri, in quo phylosophus determinat quõ ꝙ quid est determinetur. Et diuiditur in septẽ capitula. ¶ In primo ponit tres conclusiones, quarũ prima est; Nõ omnis cuius est demõstratio, est diffinitio, probat quatuor rationibus. ¶ Prima est, demonstratio est alicuius propõnis negatiuæ, & etiam alicuius affirmatiuæ, sed illorum non est diffinitio: igr. ¶ Secũda rõ: eorum quæ sunt, est demonstratio, sed diffinitiones sunt sine esse, vel non esse, igitur. ¶ Tertia rõ, aliquid scitur per diffinitionem, qđ nõ B scitur per demonstrationẽ, & solet aliquid sciri per demonstrationem, quod nunq̃ scietur per diffinitionẽ, ergo non omne quod scitur per demonstrationẽ, scitur per diffinitionẽ. ¶ Quarta rõ, solius substantiæ, & incomplexi est diffinitio, non autẽ demonstratio, ergo nõ omnis cuius est demonstratio est diffõ. ¶ Ex isto passu hr̃ ꝙ solius substantiæ est diffinitio, vbi debet capi substantia largè pro omni incomplexo. ¶ Secũda conclusio, non oĩs cuius est diffinitio, est demr̃atio, probat duabus rõnibus. ¶ Prima est, quia tunc sequeretur ꝙ illud quod natũ est cognosci per demõstrationẽ, cognosceretur non habita demr̃atione, qa natũ esset cognosci per diffinitionẽ. ¶ Secũda rõ, diffinitiones sunt principia demonstrationũ, sed principia demr̃ationũ nõ sunt demonstrabilia, tũ alias esset ꝓcessus in infinitũ, ergo diffõnes non sunt demonstrabiles. & ꝑ consequẽs nõ oĩs cuius est diffinitio, est demõstratio. ¶ Tertia conclusio, nullius & eiusdẽ est diffinitio & demonstratio probat tribus rõnibus. ¶ Prima rõ, quia diffinitio facit cognoscere quid G est, sed demonstrationes præsupponunt illud, igitur. ¶ Secunda rõ, oĩs demõstratio ostendit aliquid de aliqua, sed diffinitio hoc non facit, igitur. ¶ Tertia ratio, demõstratio ostẽdit quia est, & diffinitio quid est, sed ista sunt diuersa neq; vnum est pars alterius: ergo eiusdem, non est demonstratio & diffinitio. Et hoc remouet phylosophus vnum dubiũ, aliquis posset dubitare an diuersorũ possit esse eadem demõstratio. ¶ Dicit phylosophus ꝙ non, nisi vnũ sit D pars alterius. i. ꝙ vnum sit sub alio sicut est pars subiectiua sub suo toto, vt si ostensum fuerit triangulum habere tres angulos, etiã põt oñdi de isoscele, vnde infert ꝙ diffinitio & demonstratio non sunt idem.

Ipsius autem ꝙ quid est vtrũ syllogismus sit & demonstratio aut nõ, sicut nũc ratio supponit.

ISTVD EST secũdũ capitulũ in quo phylosophus inquirit disputatiuę, vtrũ ꝙ quid est seu diffinitio possit demonstrari de eo cuius est. i. de diffinito in rõne ꝙ quid est. i. sub rõne diffõnis, & intẽdit quatuor conclusiones. ¶ Prima est ꝙ quid est, nõ põt demõstrari de eo cuius est, in eo ꝙ quid est, per syllogismum reduplicatiuum, quia, vel in tali syllogismo An quod quid est possit demonstrari de eo, cuius est.

E mo præmisse sumerentur cum reduplicatione vel sine reduplicatione. Non secundum, quia tunc ex ipsis nõ sequeretur reduplicatio. Nec primum, quia tunc in talis processu esset petitio principij, quia in minore prædicaretur diffinitio de diffinitio cum reduplicatione, vt arguendo sic omnis numerus se ipsum mouens est causa viuendi sibi ipsi in eo quod quid est, sed anima numerus seipsum mouens in eo quod quid est, ergo anima est causa viuendi sibi ipsi in eo ꝙ quid est ibi sumitur petitio principii, igitur. ¶ Secunda conclusio quod quid est non ostenditur syllogistice de eo cuius est per syllogismum diuisiuum quod probat, quia arguendo per diffinitionem conclusio non sequitur de necessitate ex pmissis immo petitur principiũ, quia F semper aliquid sumitur tanquã probatum quod non est probatum vt, sic arguendo corporum aliud est animatum aliud inanimatum, sed homo nõ est corpus inanimatum, ergo homo est corpus animatum, ibi nõ sequitur conclusio, nisi rñdens concedat istam, hõ est corpus, immo petitur principium. ¶ Tertia conclusio ꝙ quid est, non põt ostendi de eo cuius est in eo ꝙ quid est per diffinitione, probat duobus rõnib. Prima, qa in tali processu esset petitio principij quia in añte sumeret illud ꝙ debet concludi. Secunda rõ, quia syllogizãdo conclusionẽ affirmatiuã vel negatiuã non oportet capere diffinitiones syllogismi, ergo ad concludendũ ꝙ qd ẽ de aliquo nõ oportet capere diffinitionem ipsius diffinitionis, pbat etiam, quia ꝙ quid est non põt demonstrari de eo cuius est in eo ꝙ qd est per diffinitionẽ contrarii, quia ibi G esset petitio principii, ꝙ declarat per exemplũ, vt si aliquis oñdit ꝙ oẽ indiuisibile est ꝙ quid est ipsius mali, añs erit ita notũ, sicut & consequẽs, igitur. ¶ Quarta conclusio, ꝙ quid est, non potest oñdi de eo cuius est per syllogismum demr̃atiuum, ꝓbat quadrupliciter. Primo, qa ꝙ qd est non est demr̃abile de eo cuius est quia non potest syllogizari de eo cuius est in eo ꝙ quid est igitur. Secundo sic, diffinitio vnum solum oñdit s. quidditatem rei, ergo a simili demr̃atio vnum solum oñdit. s. oñdit, quia est, ergo nõ oñdit quia est. Pro tertia ratione supponit ꝙ non potest sciri de aliquo ꝙ quid est nisi sciatur quia ipsum est tũc arguitur sic, illud H ꝙ præsupponitur in demr̃atione nõ demonstratur, sed quod quid est præsupponitur in demr̃atione, igitur. Quarta ratio sicut se habet diffinitio ad qa est, ita demr̃atio ad q d est, sed diffinitio non ostendit quia est, ergo demonstratio non ostendit quid est.

Iterum autem speculandum est quid eorum dicitur bene, & quid non bene.

ISTVD est tertium capitulum in quo ostendit philosophus qũo terminatur ꝙ quid est, & ponit duas cõclusiones. ¶ Quarũ Prima est, ꝙ qd est potest demõstrari de eo cuius est per aliud ꝙ quid est, sed nõ in eo, ꝙ quid est, probat, quia stat aliquod diffinitum habere, plures diffinitiones, quarum vna demonstratur de diffi- Quod q d ẽ qũo terminatur.

A diffinitio per aliam, ideo quod quidem demõstratur de eo cuius est per aliud quod quid est, & subdit ꝙ talis modus arguendi non est propriè demõstratio, sed magis syllogismus dialecticus ¶. Secunda conclusio, sicut impossibile est cognoscere propter quid, non congnoscendo quia est ita impossibile est cognoscere q d est, non cognoscendo si est licet bene econtra. Et hoc declarat per exempla. Primum, vt si sciatur defectus luminis in luna propter interpositionẽ terrę inter solem & lunam, cito scitur ꝙ luna eclypsatur, vt sic arguendo, omne carens lumine propter interpositionem terræ inter solem, & lunam, eclypsatur, sed luna est huiusmodi igitur luna eclypsatur. Secundum exemplum, vt si cognoscamus ꝙ tonitruũ est sonus factus in
B nube propter inclusionem ignis in nube, cito sciemus, ꝙ tonitruum est. Et ex istis infert, quod diffinitionum quædam est quid rei, alia quid nominis. Quid rei, q̃dam est dicens quid tm̃, quædã vero pp quid tm̃, q̃dã est dicens quid & pp quid simul. ¶Prima pt conclusio demonstrationis, vt tonitruũ est sonus factus ĩ nube. ¶Scđa potest esse principium demr̃atióis vt tonitruũ fit ex extinctióne ignis ĩ nube. ¶Tertia vero ẽ, tota demonstratio positione differens, vt tonitruum est sonus factus in nube propter extinctionem ignis in nube.

Quoniam autem scire opinamur cum sciamus causam, causę autem quatuor sunt.

Istud est quartum capitulum, in quo ostendit philosophus ꝙ contingit idem demonstrari per plures causas, & intendit quinque conclusiones. ¶Prima cum sint quatuor causæ, quælibet illarum potest esse medium demonstratiuum, quod ꝓbat ratione & exemplo. Ratione sic, quia per medium demonstrationis scitur concluo sed scire opinamur cũ causam rei credemns cognoscere, igitur medium demr̃ationis est cã. Exemplo probat in omnibus causis. Primo in causa materiali, vt oĩs triãgulus, qui est mediatas duorum angulorum rectorum est rectus sed oĩs triangulus cadẽs in semicirculo est medietas duarum angulorum rectorum, ergo omnis triangulus cadens in semicirculo est rectus. ¶Vnde in isto syllogismo fit demonstratio de toto per partes, & ideo dr̃ fieri per cãm materialem, quia partes comparatæ ad totum habent rõnem materiæ. Exemplũ de cã efficiente, vt qui cunque prius commiserunt bellum iniustum in Medos iuste debellãtur a Medis, sed Athenienses sunt huiusmodi, igitur, vnde commisisse bellũ iniustum, est causa efficiens huius quod est iuste debellari. Exemplum de causa finali, vt si demonstraretur propter quid homo deambulat post cœnam, per hoc quod vult sanari, est demonstratio per causam finalem, vt sic arguendo omne quod facit non eminere cibum iuxta os ventris est causa sanitatis, sed ambulatio post cęnã est huiusmodi, igitur. ¶Secunda conclusio, contingit idẽ demonstrari per plures causa probat duobus exemplis. Primum, vt hæc con-

Idẽ pt demõstrare ꝑ plures causas.

C

D

E conclusio, lumen apparet per pellem lucernę, poteſt oſtendi per cauſam materialem, omne corpus minorum partium neceſſario tranſit per poros largiores, ſed lumen eſt huiuſmodi ergo neceſſario tranſit per poros largiores, vt ſunt pori lucernæ, poteſt etiam oſtendi per hoc, vt non lædamus pedem de nocte, ſic arguendo omne quod facit non lædere pedem de nocte exit per pellem lucernę, ſed lumen lucernæ facit non lædere pedem de nocte, igitur lumen exit per pellem lucernæ. Secundum exemplum eſt de hoc quod eſt tonare, poteſt enim oſtendi per cauſam efficiētem ſcilicet per exinctionem ignis in nube poteſt etiam oſtendi per cauſam finalem. Vnde ſecundum Pythagoram cauſa finalis tonitrui eſt
F vt terreantur illi qui ſunt in inferno. ¶ Tertia concluſio quilibet effectus exiſtens ſimul cum ſua cauſa poteſt demonſtrari per illam ſecūdum omnem differentiam temporis tam quo ad eſſe quam quo ad fieri, probat exemplo de cryſtallo, cuius cauſa eſt aqua denſa propter defectum caloris ſequitur enim bene, aqua eſt denſa propter defectum caloris, ergo cryſtallus eſt, etiā bene ſequitur, condeſatio aquę propter defectum caloris fuit, ergo cryſtallus, fuit etiā condeſatio propter defectum caloris erit, ergo criſtallus erit, etiam bene ſequitur, condenſatio aquę propter defectum caloris fit ergo cryſtallus fit, & ſic de aliis temporibus. Et videtur iſtud exemplum procedere per cauſam materialem, quia aqua cōdenſata propter defectum caloris eſt materia cryſtalli. ¶ Quarta conclusio, in cauſis, & cauſati, quæ non ſimul ſunt per cauſam non poteſt demonſtrari effectus ſecundū eſſe, nec ſecundum fieri, licet bene per effectū demonſtretur cauſa quo ad eſſe vel fieri. Primam partem probat, quia ad talem cauſam non ſequitur effectus, ergo effectus non poteſt demōſtrari per illam cauſam. Antecedens probat, quia vel ſequeretur in tempore finito vel infinito. Non infinito vt notum eſt, nec finito, quia quocunque tempore finito dato ſiue ſit præſens, ſiue præteritum, ſiue futurum, ſtat illam cauſam eſſe ſine effectu: nam forte anno præſenti ſunt lapides decíſi, & non eſt murus eodem anno, igitur. Deinde probat pro illa parte, quia fieri cauſæ, non ſimul exiſtentis cum effectu, non infert fieri ipſius effectus, ergo per illam cauſam non demonſtratur ille effectus. H
Deinde probat ſecundam partem principalem, ſcilicet quod per effectum demonſtratur cauſa quo ad eſſe vel fieri, & ponatur quod a ſit inciſio lapidum, & b ſit murus vel fundamentū, & c vltimus effectus tunc arguitur ſic, ex c ſequitur b, & ex b ſequitur a, ergo ex c ſequitur a, quia quicquid antecedit ad antecedens antecedit ad conſequens.

¶ Quinta concluſio, in cauſis & cauſatis circulariter ſe habentibus poſſibile eſt circulatis demonſtratio. pbat per exemplum, vt ex pluuiā generatur vapor, & eſt vapore generatur nubes, & ex nube generat pluuia ergo talia circulariter ſe habent, & vnum demonſtratur per aliud. ¶ Finali-

A naliter remouet vnum dubium; nã diceret aliquis ꝙ nõ semper ex pluuia generatur vapor nec ex vapore nubes, nec ex nube pluuia, ergo ista non demonstrant seinuicem. Respõdetur ꝙ eorum, quæ fiunt, quædam fiunt semper, vt eclypsis lunæ, alia fiunt frequenter, vt ista tria vnde illa, quæ fiunt semper demonstrãtur per medium vt semper, & illa quæ frequenter, demonstratur per medium vt frequenter.

An quod quid est aliquomodo de eo cuius est posset demonstrari.

QVAERITVR Vtrum, quod quid est, possit demonstrari aliquo modo de eo cuius est. ¶ Arguitur primo quod non, quia eiusdem non B potest esse diffinitio & demõstratio, quia diffinitio est incomplexi, demonstratio est complexi. ¶ Secundo sic, quod quid est potest demonstrari de eo cuius est, igitur. Antecedens patet, quia omne quod habet causam, potest demonstrari per illam, sed quod, quid est, habet cãm, quia omne aliud a deo habet causam, igitur. ¶ Tertio sic, conclusio demonstrationis, potest demonstrari, sed aliqua est diffinitio quæ est conclusio demonstrationis, ergo ꝙ quid est, potest demonstrari de eo cuius est. Maior patet de demonstratione in qua demonstratur diffinitio materialis per formalem. ¶ Quarto sic, & quod ipsum possit ostẽdi per syllogismum diuisiuum, quia syllogismus diuisiuus sufficienter accipit omnia prædicata essentialia diffiniti, igitur per ipsum poterit demonstrari ꝙ quid est de eo cuius est. ¶ Quin- C to sic, causa finalis nõ potest aliquid demonstrare, ergo male dicitur ꝙ quælibet causa potest esse medium demonstrationis: Antecedens patet, quia demonstratio procedit ex prioribus, sed finis habet rationem vltimi, igitur. ¶ In oppositum est. Arist. in textu. In quæstione erunt tres artic. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum, quod diffinitio diuiditur in diffinitionẽ quid nominis, causalem, descriptiuam, & quidditatiuam. ¶ Vnde diffinitio quid nominis, est qua conuertibiliter, & synonimæ explicat quid, qualiter, & quomodo per diffinitum significatur implicitè, & capitur ibi quid nominis largè, vt se extendit D ad omnem dictionem, ita ꝙ diffinitio quid nominis propriæ dicta & interpretatio adinuicem conuertuntur, vt alias visum est in summulis. ex quo sequitur, ꝙ quicquid significatur per diffinitionem quid nominis, significat etiam præcisè per diffinitum. ¶ Ex quo videtur sequi ꝙ diffinitio chimere in qua dr̃, chimera est ens compositum ex impossibilibus posse componi significat omne ens & omne compositum cum ipsa ponatur ens compositum, & per consequens etiam iste terminus chimera, & tunc potest dici probabiliter ꝙ sic diffiniendo chimeram, ꝙ chimera non significat chimeram, quia illo modo chimeram esse est impossibile, siue imaginabile, modo hoc verbum significat, nõ ampliat vltra imaginabilis. ¶ Et si quis dicat, dicitur

Diffinitio quotuplex.

E enim cōiter ꝙ chimera est ens imaginabile. Dr̃ ꝙ tunc capitur chimera pro composito ex caudā draconis, & capite leonis, & sic de alijs, & tunc chimera bene significat chimeram. Supponitur vlterius ꝙ nullus terminus simplex propriæ diffinit diffinitione quid nominis, sed solū terminus complexus qui subordinat̃ conceptui complexo. ¶ Ex quo sequit̃ ꝙ terminus & diffinitio quid nominis propriæ debent subordinari eidē conceptui. Vlterius notat̃ ꝙ diffinitio quid nominis prędicat de suo diffinito, nō solum s̃m suppositionē personalē, sed etiam s̃m suppositionem materialem, quia non oportet diffinitionē quid nominis, & suum diffinitum pro aliquo supponere & tūc illa diffinitio nō erit verificabi-
F lis de diffinito s̃m suppositionē pso nalē. Ex quo patet ꝙ qñcunque diffinitio quid nominis demōstrat de diffinito mediāte illo verbo est, tūc hoc verbū est, debet resolui in hoc verbū significata, ita ꝙ capitur actus exercitus pro actu signato, vt cum dr̃ chimera est ens cōpositū &c. i. ista dictio chimera signat tantū quantum hoc complexū ens compositum &c.

Diffinitio cālis quid. SECVNDO sciendū ꝙ diffinitio causalis, est quæ datur per terminū vel terminos, causam vel causas diffiniti significātes. vnde in tali diffinitiones primus terminus se hēt vt genus, & oīa alia vt drīæ & determinationes, itaq; qñ volumus aliqd diffinire, debemus primo termino diffinitionis tot alios terminos addere donec talis diffinitio conuertatur cū diffinito, & sicut quadruplex est causa, ita quadruplex potest esse G diffinitio causalis. ¶ Et aduerte ꝙ termini significātes causam vel causas, debēt poni in obliquo, quia si poneretur in recto, tunc illa diffinitio nō esset bona, cum deberet supponere pro eodem, mō terminus causalis & terminus effectus nunq̄ possunt supponere pro eodē. ¶ Aduerte vlterius, ꝙ aliqua diffinitio cālis aliqñ solū dat̃ per vnus genus cāę, vt demōstratio est syllogismus faciēs scire, vbi cōiter dr̃ ꝙ datur per causā finalē. Dicunt tñ aliqui ꝙ est effectualis. i. data per effectū, quia scire est effectus demr̃ationis & non cā, & faciliter posset exēplificari de oībus alijs causis. ¶ Et aduerte ꝙ istæ diffinitiones cāle, valet ad demōstrandū ꝑꝑ quid, quia demonstratio ꝑpter qd debet manifestare cām quare ita H. est, sicut ꝑ conclusionē significat̃, & vna diffinitio cālis qñq; demr̃atur ꝑ aliā. ¶ Aduerte tñ ꝙ inter oīa gñā diffinitionum, diffinitio qd nois est notissima, iō ꝑ ipsam pn̄t demōstrari aliæ diuisione de diffinito. ¶ Adnerte finaliter ꝙ diffinitio quæ dat̃ per causam efficientem, formalē, & finalem vocatur communiter diffinitio formalis, eo ꝙ illæ causæ coincidunt cum forma.

Diffinitio quidditatiua quid. TERTIO sciendū ꝙ diffinitio quidditatiua, est oratio indicans qd est esse rei per essentialia. ¶ Pro quo est aduertendum, ꝙ per quid esse rei non intelligo nisi rē, seu ipsum diffinitū, vt quid est esse rei hominis, est ipse hō. Vnde ista diffinitio quidditatiua qñque solum datur ꝑ vnū genus & vnam differentiā, & tūc primus

vltimus terminus est genus. & secundus dña, quãque daȓ per plures differentias, tũc vltima semper dẽt cõnuerti cũ diffinito, vt hõ est substãtia aiata corporea rõna i. ¶ Et si quis dicant, quilibet terminus dr̃alis est terminus connotatiuus saltẽ vt in plurib. ergo sequiȓ ꝙ nõ debet poni in diffinitione quidditatiua. Rñdetur ꝙ licet tales termini sint connotatiui cõnotatione intrinseca, puta quia cõnotant partẽ essentialem & formalẽ, quæ connotatio non impedit diffinitionẽ dari ꝑ essentia, tñ non cõnotãt cõnotatione extrinseca. ¶ Et si quis adhuc dicat, in diffinitione quidditatiua debet poni illud per qđ rñdetur proprie ad interrogationem factã per ꝑ quid quod proprie quærit de esse rei, ergo solũ debet poni genus & non differentia, cum differẽtia dicat quale. Rñdeȓ quod de rigore solũ deberemus rñdere per genus & ꝙ quæstio proprie dicta diffiniti debet esse illud aggregatum, quale quid. ¶ Sed restat vna difficultas, vtrum terminus debeat dici diffinitũ, vel res pro qua supponit. Respondetur ꝙ diffinitum potest capi dupliciter Vno mõ pro illo de quo prædicatur diffinitio, & sic dico ꝙ terminus bene dr̃ diffinitum. Alio mõ pro illo quod manifestaȓ per diffinitioẽ, & tunc res bene dicitur diffinitũ, vt visũ est in principio summularũ.

B

Difficultas.

QVARTO sciendum quòd diffinitio descriptiua, est oratio indicans quid est esse rei per accidentalia, seu per effectus simpliciter posteriores. ¶ Et aduerte ꝙ diffinitio descriptiua potest capi dupliciter.

Diffinitio descriptiua qd & quotuplíciter.

Vno modo strictẽ, & communiter dicitur ꝙ datur per genus & propriũ vt diffinitio descriptiua hominis est animal risibile. Alio modo capitur large pro omni oratione indicante quid est esse rei per accidentalia & posteriora quæ sunt nobis magis nota, vnde talis est nobis magis nota quàm quidditatiua, quia datur per illa quæ magis cadunt sub cognitione nostra. ¶ Ex quo sequitur quòd prima pars talis diffinitionis debet poni in recto, non quòd semper sit genus, quia in tali diffinitione hoc non requiritur. ¶ Vnde nota quod quælibet diffinitio debet esse ex notioribus nobis, & non Deo, vel angelis, quia ipsa debet esse notificatiua diffiniti, vnde causa dicitur simpliciter notior suo effectu, vt videbitur .i. Physico. tamen in genere notitiæ, qa est effectus, est notior nobis sua causa, sed in genere notitiæ propter quid causa est notior. ¶ Ex quo sequiȓ ꝙ cã potest diffiniri per effectũ. Vnde illud dicitur simpliciter notius altero, sine cuius noticia nõ potest sciri alterum secundum tale genus, vel talem speciem. Et hæc de primo articulo. Quantũ ad secũdũ.

C

D

DVBITATVR primo quid requiritur ad assentiendũ perfecte alicui conclusioni, vtrum requiratur, quòd sciamus omnes causas conclusionis. Ad hoc breuiter respondetur ꝙ non requiritur, quod sciamus omnes causas conclusionis, nec etiam, quod sciamus omnes causas rei significatæ per conclusionem quia ꝑ demonstrationẽ geometricam tu assentis perfecte illi cõclusioni, omnis

Art. 2.

Quid requiraȓ ad assentiendũ perfectæ conclusioni.

E triangulus hēt tres angulos æquales duobus rectis, & tñ in tali demōstratione non oportet te cognoscere oēs causas illius conclusionis quia causę illius conclusionis, & principaliores sunt, Deus, intellectus, phantasia, & multa alia, quæ nos nescimus, & causæ ita esse sicut per illam conclusionē significatur sunt Deus, & illæ lineę, & faciens talem, figuram, de q̄bus nihil intendit illa demonstratio. ¶ Ex isto sequitur ꝙ ad perfecte assētiendū alicui conclusioni non oportet oēs cās illius cognoscere, neque cās per se, neq; per accidens. ¶ Sed diceret aliquis quid requirit̄ ad perfecte cognoscendum rē ad extra, vt ad perfecte cognoscēdum pluuiam. R̄ndetur breuiter ꝙ ad hoc vt aliqd perfecte sciatur etiam in genere perfectionis humanæ, oportet scire oēs F conclusiones scibiles de illa re, quarum termini vel terminus supponūt pro illa re, quia si aliqua talis propō proponatur alicui, qui eam non cognosceret nō pfecte nō cognoscit illā rem. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ ad perfecte cognoscendum talem rem oportet omnes causas per se cognoscere, quia in quolibet genere causę potest formari aliqua talis conclusio.

An per quālibet cām possit demō strari effectus.

DVBITATVR secundo, vtrū per quamlibet causam possit demōstrari effectus. ¶ Pro cuius solutione supponitur, ꝙ illa propō habet multos sensus. ¶ Vnus est, vtrum quælibet causa possit esse medium ad demonstrandū aliquid de suo causato, & tunc dr̄ quod per quamlibet causam quę simul est in actu cum suo effectu demōstratur effectus quo ad eē vel fieri, vt interpositio terrę inter solem, & lunam est, ergo eclypsis lunæ G est. ¶ Alius sensus est, vtrum q̄libet causa possit esse medium ad inferendū aliquā passionem de suo causato, & hoc syllogistice, & ad istū sensum r̄ndetur, quod nulla causa præcisè sumpta potest eē totale mediū ad demonstrandum aliquam passionem de suo subiecto, nisi conuertatur cū causato, vel nisi accipiatur cum quibusdam circōstantijs, & determinationibus per quas determinatur, & conuertitur cum causato, vt sic arguendo, omne compositum ex anima rationali est risibile homo est huiusmodi, igitur, & tunc dico, quod quælibet causa immediata sic capta potest esse sufficiens medium ad demonstrandum aliquid de causato. ¶ Sed restat alia difficultas, vtrum H vna, & eadem conclusio possit demōstrari per plures causas. Respōdetur quod hoc potest intelligi dupliciter. Vnomodo per plures causas facientes vnam totalem diffinitionem, & simul sumptas pro vno totali medio & tunc vna conclusio potest demonstrari perplures cās. Aliomodo potest intelligi, ꝙ aliqua conclusio potest demōstrari per tales causas seorsum captas pro diuersis mediis, & tunc dicitur tenendo, ꝙ in conclusione debet addi terminus causalis, si debeat esse propter quid, quod nulla conclusio potest demonstrari per plures causas saltem propter quid, quia tunc sicut variaretur medium, veriaretur conclusio totalis, licet bene maneret conclusio partialis. Et si quis dicat hoc videtur esse contra.

An eadē cōclusio possit demōstrari p plures causas.

A tra Aris. in textu qui dicit, ꝙ idē pōt demonstrari per plures causas. Ad hoc dicitur probabiliter tenēdo modum supradictū, ꝙ loquitur de demonstratione, quia est largo mō capta, vt iam visum est in primo, & nō de demonstratione propter quid, & potissima, quæ facit scire quoniam illius est causa.

An quod quid est possit demonstrari de eo, cuius ē.

DVBITATVR tertio, vtrū, ꝙ quid est possit demonstrari de eo cuius est per aliud ꝙ quid est? Et vī, ꝙ non, quia in omni demonstratione ostenditur passio de subiecto, sed ꝙ quid est non est passio: igitur. ¶Itē qualibet propō in qua prædicat diffinitio de diffinito est per se nota, & immediata: igitur sequitur, ꝙ diffinitio non potest demonstrari de eo cuius est. ¶In oppositum arguitur ꝑ

B Phylosophū in textu. Ad quod breuiter respondetur, ꝙ diffinitio quidditatiua, & diffinitio exprimens causam, non habens aliam cām priorē, vel notiorem, vel exprimens omnes causas rei non potest demōstrari de suo diffinito demonstratione ꝓpter quid, & potissima, & de illa diffinitione forte verum est, ꝙ propositio, in qua prędicatur talis diffinitio de diffinito est per se nota, & immediata. Sed diffinitiones causales; exprimentes cām habentem aliam cām priorem, & euidētiorem, possunt demonstrari de suo diffinito ꝑ aliud, ꝙ q̇d est, & sic intelligebat Arist. ¶Sed restat alia difficultas: vtrū alicuius

An eiusdē sit diffinitio, & demonstratio.

eiusdem sit diffinitio, & demonstratio? Et arguitur, ꝙ sic, quia passionis est diffinitio, & demonstratio: ergo eiusdem est diffinitio, & demonstra

C tio. Secūdo sic: illud, quod scitur per demonstrationem, etiam scitur per diffinitionem: cum diffinitio sit medium, & pars demōstrationis. ¶Pro cuius solutione est aduertendum, ꝙ alicuius esse demōstrationem pōt intelligi dupliciter. Vno modo tanq̄ illius, ꝙ directe, & immediate scitur, cuiusmodi est conclusio, & sic dico, ꝙ nullius talis est diffinitio, & demōstratio. Alio modo alicuius pōt esse demonstratio tanq̄ scibilis remoti, seu tanq̄ illius, ꝙ dicitur de alio, vel de quo illud dicitur: cuiusmodi est passio, & subiectum, & sic dico, ꝙ alicuius talis potest bene esse diffinitio, & demonstratio. Vnde alicuius esse diffinitionem, & demonstrationem non est aliud, q̄ aliquid sciri per diffinitionem, & demonstrationem, & D per hoc soluitur prima ratio. ¶Ad secundam dicitur, ꝙ licet illud, quod scitur per demonstrationem tanq̄ ꝑ instrumentum totale sciatur per diffinitionem tanq̄ per instrumentum partiale: non tamen tanq̄ per instrumentum totale. Quantum ad tertium articulum sit.

CONCLVSIO responsalis, ꝙ quid ēst non potest ostendi de eo, cuius est, in ratione, ꝙ quid est per aliquam viam, vt satis patet in articulis. Ad rationes ante oppositū. ¶Ad primam patet solutio. ¶Ad secundā dicitur, ꝙ quid est, bene potest demonstrari de eo, cuius est in rōne ꝑdicati essentialis, non tamen in rōne ꝙ quid est, idest in ratione diffinitionis, ostendendo, ꝙ illud est diffinitio, & manifestatiuū diffiniti. ¶Et similiter dicatᷣ ad tertiā. ¶Ad quartā

Art. 3.

 dicitur

E dicitur negando consequentiam, nā non oportet, ꝙ si diuisio capiat omnia prædicata essentialia diffiniti, ꝙ propter hoc demonstret, quod quid est, de eo, cuius est in ratione, ꝙ qd est. ¶ Ad quintam dicitur, ꝙ licet causa finalis sit posterior quantū ad esse reale, non tamen quantū ad esse cognitū, etiā per ipsam non pōt fieri demonstratio propter quid, & potissima, neque per cām efficientem.

T. c. 69. & inde. *Quomodo autem oportet venari in eo, quod quid est prędicātia, nunc dicemus.*

ISTVD est quintum capitulū huius tractatus, in quo docet inuestigare, ꝙ quid est, & ponit tres conclusiones. ¶ In prima, docet qualia debent esse illa, ex quibus constituitur, ꝙ quid est, dicens, ꝙ ad constituendum diffinitionē alicuius debent accipi talia prædicata, ꝙ vnūquodque illorū sit in plus q̄ diffinitum, non tñ extra genus, & omnia simul capta conuertantur cum diffinito, vt numerus ternarius bene sic diffinit̄, ꝙ est numerus impar vtrobique prius, & tamen quælibet pars diffinitionis seorsum est in plus, q̄ diffinitum, licet tota oratio sit conuertibilis cū diffinito. Vnde aliquis numerus dicitur primus dupliciter. Vno modo, quia non numeratur ab aliquo numero præter quàm ab vnitate, & sic quinarius dr̄ numerus primus, & multi alij numeri impares. Alio mō dr̄ primus, quia non cōponit̄ ex alijs numeris, & hoc mō ternarius est numerus primus, & ēt binarius. ¶ Secunda conclusio, ad inuestigandum ꝙ quid est alicuius per viam diuisionis, oportet primo capere genus illius deinde dr̄ias, quibus tale genus diuiditur, & si dr̄æ eius sint ignotæ, oportet capere passiones, quo facto si dr̄ia, vel passio supplens dr̄iam, quæ cōuenit diffinito, iūcta generi, nō reddat totū conuertibile cum diffinito, tunc tale totū iterūest diuidendum quousq; deueniatur ad differentiā, quæ reddit totū conuertibile cum diffinito, & tunc illud erit, quod quid est. Et subdit, ꝙ in tali inuestigatione duo sunt cauēda, scilicet inordinatio prædicatorum, diminutio eorundem. Primā partē probat, nam in diffiniendo nō parū refert quid prius, aut quid posterius ponatur, nam refert dicere, homo est animal māsuetum bipes, & dicere, bipes est homo mansuetū animal, quia in primo modo est conueniens ordinatio, & in secundo est negatio. Secunda pars patet, quia diminutio fit omitendo aliquam differentiā, & diuidēdo aliquod genus per differētias generis inferioris, vt puta diuidendo animal per differentias auis, aut piscis, dicendo, animaliū aliud est totū pennatū, idest habens pennas integras, cuiusmodi est vespertilio, aliud est diuisum pennis, cuiusmodi est coruus. ¶ Consequēter tangit duos errores circa inuestigationē ipsius qd̄ quid est. ¶ Primus est, quorundam dicentium, ꝙ non sit possibile accipere oēs differētias alicuius, quod probant, quia nō cognoscitur differentiā vnius ab alijs, nisi cognoscant̄ illa alia, sed non est possibile cognoscere omnia alia aqui-

Marginalia: Quod qd est, quo inuestigādum. — F — G — H

A a quibus differt: igitur. Respondet Phylosophus, ꝙ non oportet cognoscere omnia alia a diffinito positiue, sed sufficit cognoscere ipsa priuatiue. ¶ Secundus error fuit quorundã dicentium, ꝙ oportet in diuisionibus repetere, ꝙ omne suppositum diuisi incidit in mẽbra diuisionis. Respondet Phylosophus, ꝙ non oportet, quia non necesse est omne suppositum diuisi incidere in membra diuisionis, & hoc si sint differentię immediatæ. Deinde subdit tres conditiones requisitas ad ipsum qđ quid est. ¶ Prima, ꝙ omnia posita in diffinitione, prædicentur in quid de diffinito. ¶ Secunda, ꝙ talia prædicata sint debite ordinata, ita ꝙ magis cõmune pręcedat, & minus commune

B sequatur. ¶ Tertia, ꝙ nihil omittatur de his, quę pertinent ad qđ quid est, & tunc istis conditionibus obseruatis erit bonum quod quid est. Tertia conclusio, in qua docet inuestigare, ꝙ quid est per viam resolutionis: dicens, ꝙ si per viam resolutionis velimus inuenire diffinitionem alicuius, inspiciendum est ad singularia illius diffinibilis, accipiendo aliqua, quæ sunt similia, & aliqua quæ sunt dissimilia, & tunc inspiciendum est, vtrum in aliqua ratione communi conueniant, & si sic, tunc illud erit principium diffinitionis: si non, tũc illud erit æquiuocum. Exemplum, vt si q̃ratur quid est magnanimus, debemus cõsiderare quosdã magnanimos, vt Herculẽ, Achillẽ, Aiacẽ: illi.n. habẽt vnũ cõmune, s. non tolerare iniurias: cuius signum est, ꝙ Hercules dimicauit, Achilles insaniuit: & Aiax seipsum interfecit. ¶ Iterum C debemus considerare alios magnanimos, vt Alexandrum, & Socratẽ: illi.n. habuerunt aliquod commune, scilicet ęqualiter sustinere prospera, & aduersa, & tunc debemus considerare, si omnes isti conueniant in aliqua ratione communi, quia si sic, tũc illud erit principiũ diffinitionis magnanimitatis: si non, tunc magnanimitas non habebit vnam rationem. ¶ Deinde remouet vnum dubium, ex quo dicit, ꝙ respiciendum est ad singularia: crederet aliquis, ꝙ singulare posset diffiniri, hoc remouet philosophus dicens, ꝙ omnis diffinitio est ipsius vniuersalis, vt medicus nõ diffinit sanitatẽ in oculo, sed diffinit sanitatẽ. Et subdit, ꝙ facilius est diffinire minus vniuersale, q̃ magis D vle, eo ꝙ in magis vniuersali plures latent æquiuocationes, q̃ in minus vniuersali. Subdit finaliter, ꝙ diffinitio non debet dari per metaphoram, quia sicut non contingit disputando vti metaphoris: ita nõ contingit diffinire vtendo metaphora.

Vt autem habeamus proposita eligere oportet decisiones & diuisiones. Tex. cõ. 85. & inde.

ISTVD est sextum capitulum, in quo phylosophus ostendit, quomodo oportet inuestigare pp quid, ponẽdo tria documenta. ¶ Primũ, si aliqua passio habeat aliqđ cõe subiectũ vniuocũ, & nominatũ, illud erit mediũ dicẽs, pp quid talis passio est in pluribus, vt aĩal erit medium pp qđ sua passio inest homini, & ęquo. ¶ Secundũ documẽtũ, si aliqua pas- Propter quid quõ inuestigandum.

E sio in sit pluribus, quæ habeāt subiectum vniuocum, sed non nominatum, oportet circumloqui tale subiectum, & ipsum accipere pro medio dicente, ꝓpter quid illa passio inest pluribus, vt istæ passiones hr̃e duos ventres, & non habere dētes in superiori mandibula insunt omnib. animalibus habentibns cornua: ideo habere cornua potest accipi ad circūloquendum nobis subiectum innominatum. ¶ Tertium documentum: si aliqua passio insit aliquibus analogice, tunc accipiendum est mediū analogum, per quod demonstratur illa passio de illis, vt istis tribus, ossi, sepioni, spinę, conuenit sustentare partes molles analogicæ: ideo oportet
F accipere aliquod medium, per quod illud demonstretur quod sit analogum, s. habens duritiem sic, omne habens duritiem sustentat partes: os est huiusmodi: igitur. Finaliter ponit duas conclusiones. ¶ Prima, plura problemata conueniunt in idem mediū, quod est diuersarum rōnū, vt ista tria, propter quid est sonus Echon: propter quid sit Iris: ꝑp quid vr̃ res in speculo. Respondetur, propter reflexionē, & sic reflexio est medium illorum trium problematum. ¶ Secunda conclusio, aliqua sunt ꝓblemata, quibus competūt plura media subordinata, vt si quæratur, propter quid Nilus fluit magis in fine mensis. Respondetur, quia tūc mensis est magis pluuialis: huic conclusioni subordinatur alia, scilicet propter quid mēsis est magis pluuialis. Respondetur, quia tūc deficit luna.

De causa autem, & cuius causa est, dubitabit aliquis, nūquid cum causatum est, & causa est. G Tex. cō. 90. & inde.

Istud est septimum capitulū, in quo phylosophus mouet quasdā quæstiones, quarum prima est, vtrū ex causato sequatur causa, siue e cōtra. Respondet phylosophus ꝑ duas conclusiones. ¶ Prima si vnius causati sit tantum vna causa sufficiens, tunc ex causato sequitur causa, sicut e contra dat exemplum, vt eclypsis lunæ est, ergo terra interponitur inter solem, & lunam. Aliud exemplū, folia arboris cadunt: ergo illa folia sunt lata. ¶ Secunda cōclusio, si eiusdem effectus sint plures causæ, quarum quælibet per se sit sufficiens ad esse causati: tunc ex causato non sequitur causa, licet è contra. ¶ Secūda quęstio, vtrum vnius cōclusionis demonstrabilis sit tm̃ vnum medium proprium, per quod possit demōstrari, vel vtrum sint plura media. Respōdet per duas conclusiones, quarum prima est: si demonstratio sit, secundum quod ipsum, & potissima, tunc vnius conclusionis erit vnicum medium, ꝑp quid & potissimum, ꝑ qđ talis cōclusio poterit demonstrari, sed si demonstratio sit ex propositionibus, quæ nō sunt ſm quod ipsum, tunc vna, & eadem conclusio pōt demonstrari per diuersa media. Primā partem probat, quia talis conclusio demonstratur per rationem vltimi termini, idest per diffinitionem subiecti, quę solū est vna. Probat ꝑ exēpla, vt si hæc passio habere tres angulos, demonstretur de triangulo, hoc

An ex causato sequat causa & ecōuerso.

H Vnius cōclusionis an vnum mediū, vel plura.

erit

A erit per vnum medium, puta per rationem vltimi termini, sed si demõstretur de inferioribus subiecti, puta de isoscele, scaleno, vel isopleuro, tunc poterunt esse plura media.

T.cõ.101 & inde.

De principiis autem qualiter sunt cognita, & quis est cognoscẽtis habitus.

Iste est tertius, & vltimus trãctatus huius libri continens vnum capitulum, in quo mouet quasdam quæstiones, quarum prima est, qualiter principia in demõstrabilia sunt nobis cognita. Scdã, vtrum sit idem genus cognitionis, quo scimus conclusiones, & principia vel vtrũ alterũ & alterum genus. Tertia vtrum notitia principiorum sit nobis innata a natura. Soluit has quæstiones ponendo quatuor conclusione. ¶ Prima conclusio notitia principiorũ non inest nobis a natura qa talis notitia est certissima cum oporteat magis credere principiis, q̃ conclusioni, modo absurdum est dicere, ꝙ actu habeamus notitiam certissimã de aliquo, & quod lateat nos habere illam. Secunda cõclusio, actualis notitia principiorum nõ acquiritur in nobis per doctrinam proprie dictam, quia omnis notitia acquisita per doctrinam fit ex cognitione aliquorum principiorum magis notorum, sed principia non habent alia principia notiora, quia tunc esset processus in infinitum igitur. ¶ Tertia conclusio, a natura inest nobis potentia, per quã determinamur naturaliter ad essentiẽdum illis principiis. Probat, quia omnes naturaliter assentiunt primis principiis cognitis terminis, ꝙ C non esset nisi nobis inesset aliquod principium, seu potentia, per quam sic determinamur ad sic assentiendũ vnde omnibus animalib. innata est quędam potentia naturalis, per quã omnia animalia possunt iudicare de sensibilibus sibi præsentatis, & illam vocamus sensum. ¶ Vnde animaliũ sensum habentium quædam sunt sine memoria, & illa nullam habent notitiam nisi in pręsentia sensibiliũ, alia sunt quæ habent memoriam, & illa sunt duplicia, quia quædam præter memoriam intellectum, sicut homines alia habent memoriam, sed non intellectum, vt aliqua bruta. ¶ Vnde principium vniuersale sic fit nobis notum: nam primo habemus notitiã sensitiuam de aliquo sensibile, vt iste ignis est calidus, & sic in D memoria conseruamus, de inde aliũ ignẽ & seruamus in memoria, & tũc qñ videmus alium ignẽ iudicamus, quod est calidus absque hoc quod percipiamus eius calorem per experientiam siue iudicium experimentale, deinde formamus vnam propositionẽ vniuersalem, puta, quod omnis ignis est calidus, & illud vocamus principiũ artis. ¶ Quarta conclusio, notitia principiorũ non fit in nobis ex aliis principiis euidentioribus, sed mediate sensu, memoria, & experimento, ꝙ probat, qa ex sensu fit memoria, & ex memoria experimentũ, & ex experimento fit principiũ artis, probat ẽt per simile, qa facta oñsione belli cũ vnus imobiliter icipit stare, sine fugiẽdo, alius statim sibi adiungitur, & cũ eo stat, & deinde

Principia prima quõ nobis innotescunt.

B

E de alter, & sic deinceps, ita q faciunt principium pelli, sic etiam in memoria seruatur notitia vnius particularis, deinde aduenit notitia alterius particularis, sic q tandem habetur principium vniuersale, & immediatum, & subdit, q quamuis potentia sensitiua sit vniuersalis, tn actus sentiendi nō est nisi singularis. Finaliter declarat, q habitus, quo cognoscuntur principia, non est scientia ꝓprie dicta, quia scientia hr per demōstrationem, sed principia non sciuntur per demōstrationem, igitur. Ex quo infert, q habitus quo cognoscuntur principia nō est scia, sed intellectus.

An diffinitio subiecti sit mediū in demonstratione potissima.

F QVAERITVR vltimo, vtrum diffinitio subiecti sit medium in demonstratione propter quid & potissima. ¶ Et arguitur primo, q nō, quia diffinitio passionis est mediū in demonstratione potissima, ergo nō diffinitio subiecti. Antecedens patet, qa medium debet esse causa propria, & immediata passionis, sed diffinitio passionis est huiusmodi, igitur. ¶ Secundo sic: Medium in demonstratione potissima debet esse medium positione, sed sola diffinitio passionis est huiusmodi, quia est prior passione, & posterior subiecto: igitur est medium positione. ¶ Tertio sic: Per illud medium q est condensari in tactu folii ad ramum, demonstratur fluxus folii, sed illud est diffinitio passionis: igitur. Quarto sic: Si diffinitio esset mediū in demonstratione pp quid, & potissima, sequeretur, q G in omni tali demonstratione esset petitio principij, sed hoc est inconueniens, igitur. Cōsequentia patet, qa diffinitio, & diffinitum important vnam, & eandem rem, ergo si diffinitio sumatur ad probandum aliquid de diffinito, idē sumetur ad probandum aliquid de seipso. Quinto sic: Si sola diffinitio subiecti esset mediū in demonstratione potissima, & pp quid sequeretur, q metaphysica nō esset scientia, quia subiectum metaphysicæ, q est ens in quantum ens, nullam habet diffinitionē. ¶ In oppositum vr esse Aristo. in textu, dicens, q medium in demonstratione est ratio vltimi termini sed vltimus terminus est subiectum, igitur. In quæstione erunt tres articuli. Quantum ad primum. H

Art. 1. An q̄libet primū principiū sit euidētissimum.

PRIMO sciendum, q circa textū incidunt aliquæ difficultates. Prima, vtrū quodlibet primū principiū sit euidētissimum. ¶ Po cuius declaratione supponitur, q non est tm vnum primum principium indemōstrabile, quia in oi demonstratione sunt duæ præmissæ, vel ergo illę pręmissæ sunt indemonstrabiles, & sic habetur intentum, vel demrabiles, & tunc demrabuntur per alias, de q bus iterum quæretur, vtrum sint demonstrabiles, vel nō, si non, habetur intentum, si sic, erit processus in infinitum, vnde principium in demonstratione est propositio non habens præmissas notitiores se, & priores, p quas possit demonstrari. Et si quis dicat Arist in 4. meta. videtur ponere tantum vnum principium indemonstra- T.cō. 10.

475

A menstrabile communissimum, euidentissimum, & firmissimum, ergo non sunt plura. Dico, quod non omne principium indemonstrabile dicitur principium ratione communitatis sic, q sit communissimum, nec quodlibet tale dicitur principium ratione demonstrationis, & firmitatis sed in propositio dicitur principium indemonstrabile propter carentiam alicuius prioris, per q possit demonstrari & de istis ponitur communiter talis conclusio. Tot sunt principia indemonstrabilia quot sunt conclusiones demonstrabiles, quia infinitę videntur esse conclusiones demonstrabiles, idest non tot quin plures, etiā videtur esse infinita principia, idest non tot quin plura, & per consequēs non sunt plures conclusiones demō

B strabiles q̄ principia. Et si quis dicat principia possunt inferre multas conclusiones, vt ista omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, quæ inferunt istā omnis homo, est risibilis, etiam inferūt istam, sortes est risibilis. ¶Respondetur primo, q euidentia illarum præmissarum non sufficit ad euidentiam conclusionis, sed requirit euidentia consequentię quę est vna ꝓpositio hypothetica, & si sit pe se euidens, erit vnum principium demonstrationis, si nō fiet euidens per alia principia. Ex quo sequitur, q vnus totalis syllogismus, & totalis consequentia potest esse vna conclusio:

An oīa sciarum principia sit euidētissima.

SECVNDO sciendum q adhuc est alia difficultas. Vtrum oīa principia scientiatum sint euidentissima. ¶Pro cuius declaratiōe supponitur, q duplicia sunt principia, quædam

C sunt simpliciter prima quibus intellectus immediate assentit appræhensis terminis ex naturali inclinatione sine sensatione, memoria & experientia præuia, sed alia sunt non simpliciter prima quib. ad assentiēdum intellectus indiget sensatione & memoria, vt sunt multa principia in philosophia, vt omnis ignis est calidus. ¶Et est aduertendum, q principia alicuius scientiæ accipiuntur dupliciter. Vno modo pro pręmissis alicuius demrationis factę in tali scia, & sic ista, omnis ignis est calidus, nō est principium sciæ. Alio modo accipiuntur principia pro propōnibus, quæ supponuntur tanq̄ verę & euidentes in tali scientia, sicut sunt præmissæ veræ demonstrationis, & sic p̄

D dicta propō bene est principium in philosophia. Et dico q habitus qui habetur de talibus non dr̄ proprie intellectus nisi capiēdo intellectum large pro omni assensu alicuius propositionis verę acceptę ī aliqua sciētiam, tanquam per se & verè Sequit̄ etiā ex hoc q non omnia principia scientiarum sunt euidentia quando primo proponuntur, immo aliqua sunt dubia & opinant̄ esse falsa, sicut clare patet de principiis in moralib. circa q̄ contingit mētiri, immo multi negant illa, sicut iuuenis ꝓpter defectū experientię, & passionatus propter vehemētiam passionū. Et istud non solum est verum in principiis practicis, siue artis & prudentiæ, sed istud cōtingid in principiis sciarum speculatiuarum: nam principia sciētiæ naturalis quandoq; sunt multū

dubia &

E dubia & indigentia magna inquisitione per sensus, memoriam, & experientiam.

Quō nobis insit notitia euidēs primorum principiorum.

TERTIO sciendum ꝙ notitia euidens primorum principiorū non inest nobis à natura. Nā intellectus in principio suæ creationis est tāquā tabula in qua nihil de pictum, est de pingibilis tñ scietia & virtute, & sic à natiuitate in intellectu non est actus, neq; habitus. Et si quis dicat, dr̄ communiter ꝙ principia insunt nobis à natura. Respondetur, ꝙ principia nobis inesse à natura potest intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ talis notitia insit intellectui nostro cū producta, & sic non est intelligendum. Alio modo, ꝙ a natura insit nobis quādam potentia & inclinatio, per quā faciliter deueniemus ad notitiā primorum principiorum mediante tñ F apprehensione eorum & significatione terminorum, & sic bene verum est. Ex quo sequitur ꝙ notitia principiorum non inest nobis per doctrinam propriè dictam: nam doctrina propriè dicta acquiritur per aliquā præuiam argumentationem cogentem ipsum intellectum ad assentiendū alicui propositioni quæ propriè procedit à magistro. ¶ Ex quo sequitur ꝙ assensus primorum principiorum acquiritur ex inclinatione intellectus & eorum apprehensione & significatione terminorum & ministratione sensus, & hoc loquendo de principiis simpliciter primis: nā ad assentiendum principijs non simpliciter primis intellectus indiget sensu, memoria & experiētia, vt omnis ignis est calidus. Vnde ex notitia alicuius ignis quem, sensus meus sentit esse calidum & ex eius memoria G & etiam ex alia cognitione & memoria alterius ignis ego infero ꝙ ille ignis quem nō tetigi est calidus: mediantibus quibus etiam infero quòd omnis ignis est calidus.

Principiorū diuisio.

QVARTO sciendum ꝙ principiorum quędam sunt nota mediante sensatione & memoria & sine experientia, vt posito casu ꝙ fortes cępit æquum Platonis contra eius voluntatem, & cras plato videat cū coram iudice & memoretur ꝙ heri cępit suum æquum: ex tali sensatione & memoria formabit talē propositionem, contra voluntatem sortes cępit equum meum, quæ est sibi euidens & ex tali euidenti & indemonstrabili quadam ratione prudentiæ infert istam conclusionem: tu propones coram iudice ꝙ iste cępit equū tuum. H ¶ Ex omnibus istis infertur ꝙ principiorum quædam sunt singularia, vt iste ignis est calidus, quędā indefinita, quædam particularia, quędam vniuersalia. Vnde singularia sunt nota per exemplum: nā in exēplo ex propositione singulari inferē alia propositio singularis, ratione alicuius similitudinis repertæ inter res significatas: vt cum ad sensum notū est ꝙ iste ignis est calidus, infert, ergo iste ignis est calidus, demonstrādo vnum alium ignem. Sed principia particularia vel indefinita sunt nota ex abstractione a singularibus. Nam intellectus habens hoc principium iste ignis est calidus faciliter acq̄rit istud ignis est calidus. ¶ Sed vniuersalia fiunt nota per inductionem

A nem virtute intellectus, vnde cũ intellectus vidit aliqua singularia & in nullo simili inuenit instantiam infert vniuersalem, vt quia vidit istum ignem esse calidum, & istũ & sic de alijs, & non vidit instantiã infert istã omnis ignis est calidus. Ex quo sequitur, ꝙ exẽplum per quod probat̃ singulare & talis inductio non sunt demonstrationes propriæ dictæ, quia demonstratio dẽt esse syllogismus, & consequentia bona: modo tales argumentationes nec sunt syllogismi nec consequẽtiæ bonæ, vt visum est in 2. Priorum, nec sunt argumentationes dialecticę, quia argumẽtationes dialecticę habent causare opinionem, sed tales generant firmam notitiam, ideo possunt dici argumentationes probatiuæ. Et hęc de primo ar B ticulo. Quantum ad secundum.

Art. 2. DVBITATVR primo vtrum aliquid euidenter possit à nobis cognosci. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo, ꝙ duplex est euidentia simpliciter .s. & absoluta, qualis est euidentia primi principij vel reducibilis ad eã. Alia est conditionata vel sm quid. Vnde notitia euidens absoluta potest sic describi, ꝙ est assensus verus sine formidine naturaliter causatus quo non est possibile intellectum assentire, & in sic assentiendo decipi vel errare, & ad talem euidẽtiam quatuor conditiones requirũtur. ¶ Prima quòd sit assensus verus, & per hoc differt ab errore. ¶ Secunda, quòd sit sine formidine, & ꝑ hoc differt ab opinione. ¶ Tertia, ꝙ sit causatus naturaliter .i. à causis necessitatibus intellectum ad sic assentiendum, & per hoc differt à fide. C ¶ Quarta, quòd non sit possibile intellectum in sic assentiendo decipi. Sed euidentia conditionata est assensus verus sine formidine naturaliter causatus quo non est possibile stante Dei influentia generali, & nullo facto miraculo intellectum assentire, & in sic assentiendo decipi. Hoc supposito dicitur primo, ꝙ possibile est nos non solum de primo principio: immo etiam de multis alijs veritatibus habere euidentiam absolutam, quia aliter sequeretur omnes scientias perire, quod est inconueniens, etiam quilibet experitur non solum primum principium esse sibi euidẽs, sed etiam multas consequentias, sicut consequẽtiæ petentes principiũ vt sortes est: ergo sortes est, si homo est, homo est. Dicitur secundo, quòd D possibile est nos de multis veritatibus contingentibus habere euidẽtia absolutam, vt ꝙ ego sum, ꝙ ego cognosco, ꝙ ego viuo, & sic de multis alijs. Dicitur tertio, quòd impossibile est nos aliquod extrinsecum nobis sensibile euidenter cognoscere euidentia absoluta: licet bene euidentia conditionata, probatur, quia stat sine contradictione aliquid apparere & assentire sic esse, & tamen non sic erit.

Euidentia est duplex.

Sco. li. 1. d. 3. q. 4. de 2. ar.

DVBITATVR secundo, Vtrũ aliquod principium possit esse nobis euidens aliqua euidentia. ¶ Et arguitur quòd non, quia maxime esset primum principium, sed hoc non, quia non est euidens aliquid esse primum principium: igitur. Añs probatur, quia non est nobis euidẽs princi-

An principiũ possit nobis esse euidens.

E principium esse añs aut consequẽs: igitur non est nobis euidens aliquid esse primum principium. Consequẽtia probatur, quia nihil põt esse euidens tali euidentia nisi sit propõ deducta per aliq̃ consequentiã. ¶Item aliqui negauerunt primũ principiũ, vt patet. 4. metaph. igitur nõ est euidens. ¶Item dubium est quid sit primum principium igitur non est euidens. ¶Item illud non est nobis euidens cui intellectus põt firmiter dissentire, sed intellectus põt firmiter dissentire primo principio, q̃a deus põt causare in intellectu talem dissensum, quo facto dissentiet primo principio. ¶Item nullum falsum põt nobis esse euidens: ergo neq; verum. Añs probatur, quia põt esse tanta apparentia de falso ꝙ sit verũ sicut de vero, quia non refert quædam falsa esse probabiliora quibusdam veris. Ad ista rñdet ꝑ ordinẽ. ¶Ad primã dr̃ negãdo cõsequẽtiã. ¶Ad ꝓbatiõnẽ dico, ꝙ aliq̃s põt scire euidẽter aliq̃ propõnẽ nesciendo. Vtrũ sit propositio: aliquis etiam potest scire primũ principiũ, nesciendo tñ quid sit primũ principiũ. ¶Dico vlterius, ꝙ aliquis potest scire euidenter aliquã propositionem nesciendo tanta euidentia vtrum sit vera vel falsa. ¶Ad aliud dico ꝙ antiqui phylosophi solum ore negauerunt primum principium, sed non mente. ¶Ad aliud patet solutio. Ad aliud dico pro nũc, ꝙ Deus sine causis secundis & naturaliter agentibus non potest causare assensum ꝑꝑ connotationem huius termini assentire, qui connotat agere, nam si aliquis assentit agit. ¶Ad tertiam dicitur, intellectus põt assentire alicui falso, sed ex hoc nõ sequitur ꝙ talis assensus sit euidens, quia ad esse euidens non sufficit apparere præcise sic esse quantuncunque talis apparentia sit intensa, sed requiritur quòd talis apparentia sit vera. G

DVBITATVR tertio quid sit proprium medium demonstrationis propter quid & potissimæ vtrũ diffinitio subiecti vel diffinitio passionis. ¶Pro cuius solutione supponitur quòd dicunt aliqui ꝙ diffinitio completa passionis est medium demonstrationis propter quid & potissimæ, vt probant rõnes ante oppositum quæstionis: licet diffinitio incompleta passionis non debeat esse medium. ¶Vnde diffinitio completa passionis, est quæ datur ꝑ ea quæ sunt eiusdem generis cum subiecto, & cum hoc per illa quæ sunt eiusdẽ generis cum passione, vt ista diffinitio, animal rationale aptum natũ ridere, est cõpleta diffinitio huius passionis quod est risibile. ¶Sed diffinitio incompleta passionis est illa, quę datur per illa quę sunt eiusdem generis cum passione, vt ista diffinitio aptũ natũ ridere est diffinitio incompleta huius passionis q̃d est risibile. ¶Sed quia ista opinio non vr̃ esse de mẽte Ari. ideo contra eã arguit sic. ¶Sicut passio est demr̃abilis de subiecto: ita diffinitio passionis est demr̃abilis de subiecto: ergo nõ dẽt esse mediũ. ¶Itẽ propriæ passiones importãt cõceptũ simpliciter simplicẽ, idõ nõ habẽt propriã diffinitionem, licet possint habere quasdam descriptiones & forte diffinitiones quid nomi- H

Medium demonstratiõis potissima q̃d.

A nominis: igitur non debent esse medium in demonstratione: Relinquitur ergo ꝙ diffinitio causalis subiecti vel quidditatiua dans intelligere cām quare ita est sicut p conclusionē significatur, dēt esse medium demr̄ationis pp quid. ¶ Sed restat vna parua difficultas quo intelligitur ꝙ sentire est singularis & sensus est vl'is. Dnt aliqui ꝙ sic dēt intelligi, potentia sensitiua non est magis determinata ad sentiendum vnum sensibile quā aliud, vt visus non est magis determinatus ex sui natura ad sentiendū vnū colorē quā alterū, sed actus sentiendi est ipsius singularis, quia est vnius sensibilis sic ꝙ nō alterius. ¶ Potest tamen aliter dici ꝙ singula B re sub rōne singularitatis nō est per se obiectū sensus, sed p se obiectum sensus est aliqđ vl'e, verū est tn̄ ꝙ singularitas est id sine quo nō fit sensatio. ¶ Vn̄ natura est rō agēdi in sensum & mouēdi ipsū, sed singularitas est cōditio agētis. Nā natura nō sentit̄ sine singularitate. Et hæc de secūdo articulo. Quantum ad tertiū sit. C Sco. li. 1. d. 3. q. 6. in sol. argu. ante opposi.

Conclusio respōsalis ad q̄situ: Diffinitio subiecti scibilis est medium in demr̄atione pp q̄d & potissima, q̄ relinquit̄ probata in secundo art. Ad rōnes ante oppositū. ¶ Ad primā patet solutio. ¶ Ad secūdā negat̄ maior, sed sufficit ꝙ mediū demr̄ationis sit mediū in rōne cognoscibilitatis: ita ꝙ passio notius sit medio, & mediū subiecto q̄ passio ipsi subiecto. ¶ Ad tertiā dr̄, ꝙ illæ demr̄ationes non sunt pp q̄d & potissimæ, vt notum est. ¶ Ad quartam dr̄, ꝙ licet diffinitio & diffinitū idē realiter important: tn̄ distinguunt̄ formaliter, D vel important alium & alium conceptum. ¶ Ad quintam patet solutio. Art. 1.

TOPICORVM
ARISTOTELIS.
LIBER PRIMVS.

PRopositum quidem negocij est, methodum inuenire, à qua poterimus syllogizare de omni problemate ex probabilibus. Et ipsi disputationes sustinētes, nihil dicemus repugnās. Primū igitur dicendum quid est syllogismus, & quæ eius differentia, quatenus sumatur dialecticus syllogismus, hunc enim quærimus secundum propositum negocium &c.

ISte est liber Topicorum Arist. in quo phylosophus determinat de syllogismo dialectico ponens

E ponens primo intentũ suum, dicẽs, ꝙ propositum huius negocij est inuenire artem breuem & compendiosam, a qua poterimus faciliter de oĩ problemate syllogizare. Et primo diffinit syllogismum & species eius. ¶ Vnde syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis aliud quidẽ ab his, quæ posita sunt de necessitate accidit eo, ꝙ hæc sunt, de qua diffinitione satis visum est in primo Priorũ. ¶ Sed syllogismus demonstratiuus est qui fit ex primis veris, aut ex talibus quæ per aliqua prima vera principiũ suæ cognitionis sumpserunt, de quo satis visum est in primo Posteriorum. ¶ Syllogismus dialecticus est qui ex probabilibus est syllogizatus. Vnde prima vera sunt,
F quæ non per alia, sed per seipsa fidẽ habent, i. quæ cognoscuntur cognitis terminis. Sed probabilia sunt, quæ videntur pluribus aut omnib. aut sapientibus vel maxime noctis. Deinde describit syllogismum litigiosum, dicens. ¶ Quod syllogismus litigiosus est qui ex his quę videntur esse probabilia & non sunt, aut ex his quæ videntur esse probabilia est apparens. Et debet sic intelligi, syllogismus litigiosus est qui procedit ex propositionibus quæ videntur esse probabiles & veræ, & tamen non sunt, aut ex propositionibus quæ sunt verę & probabiles, sed non bene dispositæ. Ex qua diffinitione ostenditur ꝙ triplex est syllogismus litigiosus, scilicet peccans in materia tantum peccans in forma tã tum, & peccans in materia & in forma simul. ¶ Sed syllogismus falsigraphus est qui procedit ex propositionibus constitutis ex proprijs terminis alicuius scientiæ, quæ quidem propositiones vel non sunt verę, vel sunt male intellectæ, vt ille syllogismus, omnes lineæ ductæ ab eodem puncto in eũdem punctũ sunt æquales, sed chorda arcus & costa sunt huiusmodi, ergo chorda arcus & costa sunt æquales. Respondetur, ꝙ sicut iacet est falsa, cum solum habeat veritatem de lineis ductis per idem medium. ¶ Deinde ponit modum procedendi in hac scientia, dicens, quòd de nullo eorum, quę tractantur in hac scientia, est danda ratio demonstratiua, sed debemus ꝓcedere figuraliter & grosso modo cũ talis cognitio secundum propositũ sit sufficiens. Et dicit ꝙ hic scientia est vtilis ad tria, scilicet ad exercitationes, ad obuiationes, & ad secundum philosophiam disciplinas. Primum probat, quia illa scientia valet ad exercitationes per quam facilliter poterimus argumentari de quolibet proposito, ista est huiusmodi, igitur. Secundum probat, quia omne illud per ꝙ possumus respondere ex principijs doctrinæ ad ea, quæ non videntur nobis bene dici, est vtile ad obuiationes, sed ista est huiusmodi, igitur. Tertium probat duabus rationibus. Prima, omne illud p quod possumus arguere, siue respondere ad vtranque partem contradictionis est vtile ad secundum philosophiam disciplinas, sed dialectica est huiusmodi, igitur. Secunda ratio, oẽ illud per quod possumus inquirere de primis principijs vniuscuiusque disci-

G (right margin, top) · H (right margin, middle)

A disciplinæ est vtile ad secundũ philosophiã disciplinas, sed dialectica est huiusmodi igitur. Minorẽ probat, quia propriũ est dialecticæ habere viã ad principiũ omniũ methodorũ, quia p dialecticã ex terminis cuiuscunque scientiæ possumus facere syllogismũ. ¶Deinde remouet vnũ dubium, an aliquis dicatur habere dialecticam, nisi sciat quãlibet cõclusionẽ probare, vel improbare. Respondet, ꝙ nõ oportet ad hoc ꝙ aliquis habeat scientiam dialecticã perfectæ, ꝙ semper probet, vel improbet conclusionẽ, sed sufficit ꝙ nihil omittat de his quæ requiruntur ad probandum illam cõclusionem, vel improbandum. Quod probat p simile: nã ante quã aliquis dicatur bonus rhetor non oportet ꝙ semper B vincat persuadendo, sed sufficit, qđ nihil omittat de his, quæ sunt necessaria ad vincendum, probat ẽt quia ad hoc quod aliquis dicatur bonus medicus, non oportet ꝙ semper sanet, sed sufficit ꝙ nihil omittat de his, quæ requiruntur ad sanandum.

An syllogismus dialecticus sit subiectum adæquatum in his lib.

QVAERITVR Vtrũ syllogismus dialecticus sit subiectũ adęquatũ huius scientiæ. ¶Arguitur primò ꝙ non, quia nullus syllogismus dialecticus est subiectum scientiæ huius libri: igitur syllogismus dialecticus non est subiectum sciẽtiæ huius libri. ¶Secundo arguitur. Syllogismus demonstratiuus est subiectũ huius scientiæ, quia est primo consideratũ in hac sciẽtia, igitur. ¶Tertiò C sic: Si syllogismus dialecticus esset subiectũ huius sciæ quæ vocatur dialectica, sequeretur ꝙ esset subiectũ logicè, quia dialectica, & logica sunt termini conuertibiles adinuicem. ¶Quarto sic: Omnis syllogismus si est syllogismus est vnus, sed syllogismus dialecticus est syllogismus si est syllogismus: ergo est vnus, sed cõsequẽs vr̃ esse falsum, qa vel esset ille quẽ Petrus facit, vel quẽ Ioãnes facit qđ est falsum: igitur. ¶Quinto sic: Oĩs propõ indefinita põt habere aliq̃ singularẽ verã, sed ista est indefinita, syllogismus dialecticus est subiectũ huius sciẽtiæ, igĩ dẽt habere aliq̃ singularẽ, verã, sed hoc est falsum: igĩt. ¶In oppositũ vr̃ esse Arist. D in textu. In ista qõne erunt tres artic. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum ꝙ syllogismus dialecticus põt capi dupliciter. Art. 1. Vno modo primæ intentionaliter, & sic nõ est aliud q̃ syllogismus dialecticus mẽtalis vocalis vel scriptus, & sic non est subiectũ in hac sciẽtia. Alio mõ capitur syllogismus dialecticus secũdę intentionaliter, & sic nõ est aliud q̃ aliquod intentionale attributũ per intellectum syllogismo dialectico mẽtali, vocali, vel scripto. Ex quo sequitur ꝙ iste terminus syllogismus dialecticus de formali significato importat intentionem secundam, sed de materiali significato importat omnem syllogismum dialecticum mentalem vocalem, vel scriptum. ¶Secundo supponitur, quòd propria passio syllogismi dialectici est generatiuũ opinio-

Syllo. dialectic'duplicìter.

E nionis.i. notitiæ adhæsiue cum formidine de opposito. Pro quo tñ aduertendum est, quòd ad hoc quod aliquæ præmissæ generent opinionem de conclusione, seu notitiam cum formidine oportet, ꝙ præmissæ accipiantur cum formidine de opposito, q̃a omnis adhærens præmissis sine formidine adhæret conclusioni sine formidine q̃ cognoscit seq̃ ex ꝑmissis, & hoc dr̃t a syllogismo demõstratiuo qui est generatiuus sciétiæ seu notitiæ adhæsiue sine formidine de opposito. Ideo sequit̃ ꝙ syllogismus potest procedere ex probabilibus dupliciter. Vno modo ex probabilibus acceptis cum formidine, & sic syllogismus dialecticus debet procedere ex probabilibus. Alio F modo ex probabilibus acceptis generaliter, siue sint cum formidine, siue non, & sic syllogismus demonstratiuus potest dici procedere ex ꝓbabilibus, cum procedat ex necessarijs, quæ generant scientiam de conclusione.

An arte Topica possit disputari de oĩ problemate.

SECVNDO sciendum ꝙ circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Prima, vtrum propositio quã ponit Ari. in textu sit vera, in qua dicitur quod ista arte poterimus disputare de omni problemate. Et videtur quod nõ, quia ista scientia nõ habet considerare de omni problemate. ergo non habet syllogizare de omni problemate. Respondet̃ quod problemata siue propões dubiç & probabiles possunt considerari dupliciter. Vno modo quantũ ad proprias rationes terminorum & sic ista scientia non habet considerare de omni problemate. Alio modo quantum ad rationes communes, vt puta quia termini sunt de tali vel de tali prædicato, & sic ista scientia habet bene considerare de oĩ problemate, quia per illas rationes communes & probabiles poterimus de omni tali problemate dispũtare, puta respõdendo de ipsis, ostẽdendo etiam aliquid de ipsis, & etiam obuiãdo rationibus quæ de ipsis fient. ¶ Secunda difficultas, quomodo potest stare ꝙ syllogismus dialecticus sit subiectũ huius scientiæ, cum de eo non præsupponatur quid est, sed ostẽdit̃ in textu quid sit syllogismus dialecticus. Rñdetur, ꝙ aliquã scientiã supponere quid est de subiecto suo, põt intelligi dupliciter. Vno mõ quantũ ad processum demõstratiuũ, & sic ꝓsupponit quid est de suo subiecto, nã antequam fiat demonstratio oportet scire quid est subiectũ. Alio modo quantum ad processum doctrinalem, & acquisitiuũ, & sic non oportet sciẽtiã ꝓsupponere quid ẽ de suo subiecto, sed oportet q̃rere q̃d sit. G

Quõ syllog. dialectic' possit eẽ subiectũ, cũ de eo nõ præsupponat̃ quid est.

H

TERTIO sciendum quod pro declaratione diffinitionis probabilium supponitur, quod in tali diffinitione ponuntur multæ particulç, per quas intelliguntur multa probabilia. ¶ Per hoc ꝙ dicitur quç videntur omnibus, intelligunt̃ ꝓbabilia quç sunt probabilia apud oẽs vulgares, vt ꝙ ignis est calidus. ¶ Aliqua sunt quæ sunt probabilia apud sapientes sicut omnis mater diligit filium suum, vel istud, sol est maior tota terra; & ista tangunt̃ per istã particulam pluribus. ¶ Alia sunt quæ

sunt

A sunt probabilia solum sapientibus, & illa tanguntur per illam particulam sapiētibus. Et ista sunt triplicia. ¶ Nam quædā sunt probabilia sapiētib. ¶ Quædā sapietiorib. ¶ Quædā sapientissimis. ¶ Supponit secundo, φ aliqua scientia dr̃ esse inuētiua dupliciter. Vno mō, quia docet de plurib. medijs p quæ possunt terminari.i. pbari plura pblemata, & sic oīs sciētia dr̃ inuētiua. Alio mō, quia docet modū per quem inueniūtur plura media ad terminandū problemata, & hoc mō ista scientia dr̃ esse inuentiua, quemadmodū scientia priorum & posteriorum dicitur resolutoria.

Qvarto sciendum φ circa textū incidit vna difficultas. ¶ An syllogismus bñ diuidatur in syllo- B gismū demonstratiuū, dialecticū, litigiosum, & falsigraphū. ¶ Et videt̃ φ non, quia syllogismus tentatiuus est syllogismus, & tñ nō ponit̃ in illa diuisione, igitur. ¶ Secūdo sic, Diuisum dēt verificari de mēbris diuidentib. sed syllogismus nō verificat̃ de syllogismo litigioso, igit̃. ¶ In oppositū est philosophus. Pro cuius declaratione supponit φ prædicta diuisio syllogismi est sufficiens, sumē da talē diuisionē ex pte materię syllogismi, quæ est necessitas & probabilitas. ¶ Ad rōnes dubij dr̃, φ syllogismus tentatiuus reducitur ad aliquā istarū specierū, puta si procedat ex probabilibus ad syllogismū dialecticū, si ex necessarijs ad syllogismū demonstratiuū, & sic de aliis. Si tñ sumatur distinctio specierū syllogismi ex parte finis, tūc syllogismus tentatiuus est bene spēs distincta ab C aliis, nam finis syllogismi tentatiui est alius à fine alterius spēi syllogismi, cū finis eius sit generare experiētiā de scīa, vel ignorātia rñdētis. Sed finis syllogismi dialectici est generare opinionē. Finis litigiosi generare apparentem sophiam. Finis falsigraphi, seu sophistici est ignorātia prauæ dispositionis. Finis demonstratiui est generare scientiā. ¶ Ad secundam dicitur, φ licet in diuisione vniuoci, diuisum debeat verificari de mēbris diuidentibus, non tamē in diuisione æquiuoci, modo syllogismus diuidit̃ in syllogismū demonstratiuū, dialecticum & litigiosum diuisione æquiuoci, nam syllogismus litigiosus nō est syllogismus, saltē syllogismus litigiosus peccans D in forma. Et hæc de primo arti. Quātum ad secundum.

An syllo. sit bñ diuisū de mōstratiuū, dialecticū &c.

Dvbitatvr primo. Vtrum syllogismus peccans in materia & syllogismus peccās in forma sint boni syllogismi. ¶ Pro cuius solutione supponitur primo, φ aliquē syllogismū peccare in materia pōt intelligi dupliciter. Vno mō, quia in eo non sunt tres termini, vel tres propōnes, & sic nō capitur hic syllogismus peccans in materia. quia tali mō syllogismus dr̃ ēt peccare in forma, cum nō habeat terminos & propōnes dispositas in mō & figura, & sic oīs syllogismus amittēs aliqd de materia, vel ī aliqd habēs superfluū, diceret̃ peccare in materia isto mō. Alio mō syllogismus dr̃ peccare in materia, quia peccat in illis, quæ se tenent ex parte materiæ, sicut in probabilita- *Art. 1.*

E te, vel necessitate, ita ꝙ ille syllogismus dicitur peccare in materia cuius præmissæ non sunt probatiuę cõclusionis, sicut est fallacia petitionis principij statim, vt sic arguendo oĩs hõ est homo, & omnis homo est homo, ergo omnis homo est homo, vnde syllogismus sic peccans in materia dicitur bene bonus simpliciter. Sed dr̄ peccare cõtra syllogismũ probatiuum, siue dialecticum: ¶Supponitur vlterius, ꝙ forma syllogismi nõ est aliud q̃ modus & figura, iõ ille syllogismus dr̄ peccare in forma cuius p̄missę nõ sunt dispositę in mõ & figura, cuiusmodi sunt oẽs combinationes inutiles, & de tali syllogismo dicitur ꝙ non est syllogismus, sicut hõ pictus non hõ, ideo diuisio qua diuidit syllogismus in syllogis- F mum demonstratiuum, dialecticũ & litigiosum seu sophisticum peccãtem in forma, est diuisio æquiuoci in æquiuocata.

An idem syllogis. possit eẽ dialecti⁹ & demonstratiuus.

DVBITATVR secundo. Vtrũ idem syllogismus possit esse dialecticus & demonstratiuus. ¶Et arguitur ꝙ non quia tunc idem syllogismus esse ex necessarijs & possibilibus aliter se habere, consequens est falsum, igitur. Cõsequentia patet, quia syllogismus demonstratiuus est ex necessarijs, & syllogismus dialecticus est ex probabilib. sed probabilia possunt aliter se habere, igitur. ¶Secundo, quia tunc sequeretur ꝙ de eodem haberemus sciẽtiã & opinionẽ, sed consequens est falsum, ergo & añs, cõsequẽtia patet, quia syllogismus demonstratiuus generat scientiã, dialecticus generat opinionẽ, falsitas consequentis patet, quia scientia, & opinio sunt habitus oppositi. ¶Tertio sic, membra diuisionis nõ debẽt coincidere, sed syllogismus demonstratiuus & dialecticus diuidunt syllogismum, igitur. ¶In oppositum arguitur, quia propõnes ex quibus fit syllogismus demõstratiuus sunt probabiles, cum ipsis cõueniat diffinitio probabilis, & ꝑ consequens idem syllogismus procedit ex necessarijs, & probabilib. ergo simul erit demonstratiuus & dialecticus. ¶Pro cuius solutione supponiẽ ꝙ syllogismus demonstratiuus, & dialecticus possunt capi dupliciter. Vnomodo secundę intentionaliter, & sic vnus non est alius. Alio mõ prime intentionaliter, puta pro syllogismo mentali vel scripto, & tũc dico ꝙ syllogismũ demonstratiuũ esse dialecticũ põt intelligi dupliciter. Vno mõ respectu diuersorũ, & tũc, dico, ꝙ idẽ syllogismus põt esse demõstratiuus & dialecticus, cũ vnus põt assentire p̄missis syllogismi demõstratiui sine formidine dè opposito, & alter põt ipsis assentire cũ formidine de opposito. Alio mõ respectu eiusdẽ, & hoc dupliciter, sm̄ ꝙ ꝓbabile põt capi dupliciter. Vnomõ largè ꝓ ꝓpõnib. probabilib. siue cũ formidine, siue sine formidine, & sic vnus & idem syllogismus respectu eiusdẽ bene diceret demonstratiuus & dialecticus. Alio mõ capiendo probabile strictè pro propositione probabili quæ est cũ formidine. Et sic dico quod vnius & idem syllogismus respectu eiusdem non potest dici demonstratiuus & dialecticus. ¶Ad rationes

G

H

A tiones ad duas primas patet solutio. ¶Ad tertiam dicitur, quòd syllogismus demonstratiuus & dialecticus vt diuidunt syllogismum capiũtur secundæ intionaliter & nõ primæ intentionaliter, ideo vt sunt mẽbra diuidentia nunquam verificantur de seinuicem.

Dubitatur tertio. Vtrum scia dialectica, seu ista scientia sit vtilis ad obuiationes, & ad secundum philosophiam disciplinas. ¶Et videtur quòd non, quia aliquis potest exercitari in medicina, vel in rhetorica, vel in aliqua alia scientia sine dialectica, vt patet per experiẽtiã. ¶Item per demonstrationem possumus obuiare positionibus respondentis, ergo non oportet esse talem scientiam. ¶In oppositum est philosophus in textu, vbi dicit quòd ista

An scia topica ꝑ sit obuiationibus, & disciplinis.

B scientia est vtilis ad tria. s. ad exercitationes, obuiationes, & ad secundum philosophiã disciplinas. Ideo respondetur ad rationes. ¶Ad primam dr̃, ꝙ licet ali quis possit exercitari in medicina, vel in aliqua alia sciẽtia, sine dialectica imperfecte, & nõ scientificè, non tñ põt perfecte & sciẽtificè sine ista sciẽtia. ¶Ad aliam dicitur ꝙ licet per demonstrationẽ possimus obuiare põni falsæ, non tamen põni veræ sicut possumus per dialecticam. ¶Sed dubitaret aliquis quomodo possumus habere scientiã de syllogismo dialectico, cum syllogismus dialecticus sit generatiuus opinionis. Respondetur ꝙ scientia propriè dicta communiter non habetur nisi de conclusione, in qua demõstratur passio de subiecto, & sic de cõclusione in qua demonstrat̃ passio syllogismi diactici de ipso syllogismo dialectico, vt puta de tali, syllogismus dialecticus est gñatiuus opinionis, habetur scientia quę vocatur dialectica, capiendo dialecticam strictè, quia dialectica largè capta, est idem ꝙ logica, quæ habetur de oĩbus conclusionibus demonstrabilibus in tota logica. Et sic patet, ꝙ de syllogismo dialectico non habemus scientiã nisi tanquã de scibili remoto, & hoc in syllogismo demonstratiuo, & cũ hoc stat ꝙ syllogismus dialecticus est bene gñatiuus opinionis. i. præmissæ syllogismi dialectici generant opinionem de conclusione syllogismi dialectici. Et hæc de secũdo art. Quantum ad tertium sit. C

Dubitatio.

D Conclusio respõsalis: Syllogismus dialecticus est subiectum in hac scientia, cum primo. i. adequatæ consideretur in hac scientia. Ad rationes autẽ oppositum. ¶Ad primã dicitur negãdo consequẽtiã, quia cõmittitur fallacia figuræ dictionis variando genus suppositionis. ¶Ad secũdã dr̃ ꝙ licet syllogismus demõstratiuus cõsideretur primo in hac scientia vt ly primo dicit ordinẽ ad fm, non tñ vt idem est ꝙ adęquate. ¶Ad tertiã dicitur ꝙ sciẽtia quę ibi habetur bene vocatur dialectica, capiendo dialecticã strictè & propriè, sed non capiendo dialecticam large, vt conuertitur cum logicã. ¶Ad quartam dicitur ꝙ syllogismus dialecticus, est vnus vnitate generis vel speciei, & hoc capiẽdo syllogismus dialecticũ secũdæ intentionaliter. ¶Ad quintã dr̃, ꝙ licet oĩs pro-

Art. 3.

E propositio indefinita cuius subiectū supponit personaliter, possit habere aliquam singularem, non tamen indefinita, cuius subiectum supponit simpliciter.

Primum ergo cōsiderandum ex quibus est methodus.

ISTA EST pars executiua huius libri, quæ diuiditur in octo libros partiales, quorum primus diuiditur in tres tractatus. In primo determinat de pricipiis syllogismi dialectici. Et primo probat, ꝙ propōnes dialecticæ & ꝓblemata sunt in equali numero. Quod probat. ¶ Quia q̄cunque fiunt ex æqualibus numero sunt inæquali numero, sed ꝓpōnes dialecticę fiunt ex æqualibus numero, q̄a fiūt ex ęqualibus prædicatis, ergo propositiones dialecticę, & problemata sunt in æquali numero. Secundo sic, illa quorū vnum pōt fieri reliquū, & econtra sunt in æquali numero, sed sic est de propositione dialectica & problema͠te, vt illa propō dialectica, vtrū hō sit aīal sit problema, dicendo vtrū hō sit aīal vel nō. Consequenter mouet aliqua dubia. ¶ Primum vtrū aliquod problema possit fieri de d ff rentia. Rn̄det ꝙ differentia est red icenda ad genus, ideo problemata de differentia reducuntur ad genus. ¶ Secundū dubiū, quare enumerādo prędicata nō enumerat diffinitionem, quę tamē est prędicatū. Respondet ꝙ continetur sub proprio, & dicit ꝙ duplex est propriū, quoddā est ꝙ indicat quid est esse rei, & illud vocat terminus, seu diffinitio, aliud est ꝙ non indicat quid est esse rei, ꝯuersim tamē

Proposi- nes & ꝓ blemata æqualia numero. F

Propriū duplex.

prędicatur de illo cuius est, cuiusmodi est propria passio, vt risibile re spectu hois. ¶ Ex quo passu elicit talis regula, ꝙ si aliq̄d sit cōe duobus & vni illorū nō sit nomen impositū, tunc illud assumit nomen communis. Ex quibus concludit ꝙ quatuor sunt p̄dicata, scilicet terminus, siue diffinitio, genus, proprium, & accidens. Et subdit ꝙ differentia est inter propositionē dialecticā, & problema, nā propositio dialectica solū quærit vnam partem contradictionis, vt hic, est ne hō aīal gressibile bipes. Sed problema quęrit vtranq; partem contradictionis, vt vtrū aīal gressibile bipes sit diffinitio hominis, vel nō. ¶ Cōsequenter diffinit terminū, seu diffinitionē, dicens ꝙ terminus est oratio indicās quid est esse rei, & subdit ꝙ non solū incōplexa, sed ēt cōplexa habent diffinitionē, nā possibile est ea quę sub oratione significant terminari. i. diffiniri. Et dicit, ꝙ illi qui vtuntur vno solo nomine pro diffinitione, non bene diffiniunt, eo ꝙ oīs diffinitio est oratio. ¶ Secundo dicit, ꝙ idem & diuersum sunt annexa diffinitionis, q̄a illud est annexū diffinitionis, per quod fit maximus labor circa diffinitionem, sed per idem & diuersum fit maximus labor, igit. Itē idē, & diuersum terminantur per eandē methodum, per quam terminatur diffinitio, quia si probauerimus aliqua esse eadem vel diuersa faciliter poterimus disputare de diffinitione, & si ostenderimus aliqua non esse eadem sufficienter, ostēdemus ea non habere eandem diffinitionē. In secunda

G

Termin⁹ quid.

H

A cunda parte determinat de secundo prędicato, scilicet de proprio: dicēs, ꝙ proprium est quod non indicat quid est esse rei; soli aūt inest & conuersim prædicatur de re; vt susceptibile disciplinæ est propriū hominis. ¶Et si quis quærat; Vtrū illud quod conuenit alicui sicut dormire conuenit homini, sit proprium eius. Respondet, ꝙ bene est proprium quādo, vel propriū ad aliquid: sicut esse a dextris. ¶Ex quo infert ꝙ triplex est proprium scilicet proprium simpliciter, proprium quando, & proprium ad aliquid. In tertia parte determinat de tertio prædicato, quod est genus dicens, ꝙ genus est quod prædicatur de pluribus differētibus specie in eo quod quid, vt animal respectu hominis & bouis. Vltimam B partē probat: quia, illud prædicatur in quid per quod conuenienter respondetur ad quæstionē factam per quid, sed genus est huiusmodi: igitur. ¶Et subdit, ꝙ idem & diuersum genere, sunt annexa generis, q̄a terminantur per eandem methodū per quam terminantur problemata de genere: quia si ostenderimus ꝙ animal est genus hominis & bouis, ēt ostēderimus ꝙ hō & bos sunt idē genere. Etiā si ostenderimus, ꝙ aīal est genus bouis, & nō est genus lapidis, ēt ostēderimus ꝙ hō & lapis nō sunt idē gñe. In quarta pte determinat de quarto pdicato quod est accidēs. Et ponit duas diffinitiōes eius. ¶Quarum prima est, accidens est quod nec est diffinitio, neque proprium, neque genus, inest autē rei. ¶Secunda Accidens, est quod contingit eidem inesse & non inesse, vt C sedere. Et dicit quòd illa diffinitio est melior quam prima, quia ad cognoscendum primam necessariò est scire quid sit diffinitio, quid genus, & quid proprium. Secunda est per se determinata ad cognoscendū accidens. Et infert quòd problemata quæ fiunt de prædicatis comparatis ad substantiam secūdum magis & minus reducuntur ad problemata accidentis, vt vtrum vita quæ est secundum virtutem, sit melior vita quæ est secundum brutalitatem.i. secundum delitias sensitiuas. ¶Ex quo patet, ꝙ magis & minus sunt annexa accidentis. Et subdit finaliter ꝙ non refert proprium quando & proprium ad aliquid esse accidēs.

Proprium quid.

Genus quid.

Accidēs. quid.

D *Non autem lateat nos, quoniam quæ ad proprium genus & accidens, omnia & ad diffinitiones conuenit dici.*

Oīa pdicata reducūtur ad definitionem.

ISTVD EST secundum capitulū, in quo ostendit, ꝙ ista tria pdicata, genus propriū & accidēs reducūtur ad diffinitionē, & diuiditur in tres partes. In prima ostēdit, ꝙ alia pdicata a diffinitione reducunt ad diffinitionē: Nā si quis ostēdat ꝙ aliquid non cōueniat alicui conuertibiliter sicut est propriū: per hoc ostēdit quòd sibi non conuenit vt diffinitio quia diffinitio debet conuerti biliter conuenire diffinito: ēt si quis ostendat ꝙ aliquid non conuenit alteri essentialiter sicut est genus: ostēdit ꝙ illud non conuenit vt diffinitio, quia diffinitio dicitur conuenire diffinito essentialiter. ¶Etiā si q̄s osten-

E ostendat, ꝙ aliquid conuenit alicui accidentaliter ostendit ꝙ illud non est diffinitio, quia diffinitio non debet conuenire diffinito accidentaliter. ¶ Vnde ista tria prædicata reduci ad diffinitioné non est aliud, quá per considerationes istorum prædicatorū terminare aliqua problemata de diffinitione: non tamen sufficit pro omnibus prædicatis esse vna cōmunis consideratio, quia illa inutilis esset, & esset niminis difficilis: igitur. In secunda parte determinat de eodé, quod est annexū diffinitionis: dicens, ꝙ idem dr̄ tripliciter. s. idem numero, idem specie, & idé genere.

Idē tripliciter. ¶ Eadem numero sunt quorū res est vna, nomina vero plura, vt tunica & vestis: eadem specie sunt quæ sub ea dé specie continētur, vt petrus & sortes, eadé genere sunt quæ sub eodé genere continentur, vt hō & equus sub animali. ¶ Et remouet vnum dubium, posset.n. quis credere ꝙ essent plures modi identitatis, quia aquæ exeūtes de diuersis fontibus plus differunt quam aquæ exeuntes de eodé fonte, & tñ sunt eiusdé speciei, ergo vr̄ ꝙ sit aliqua identitas minor idētitate numerali. Respondet phylosophus ꝙ omnis aqua omni aquæ est eiusdé speciei, & illæ aquę de diuersis fontibus non differūt nisi accidentaliter, quia vna est dulcior altera. ¶ In tertia parte diuidit idem numero, dicens ꝙ idé numero dr̄ multipliciter. s. nomine diffinitione, proprio & accidéte. ¶ Eadé noīe sunt q̄ eodem nomine nominatur, vt sortes & sortes. ¶ Eadem diffinitione, quorum vnū est de diffōne alterius, vt hō & rationale. ¶ Eadem proprio, quorum vnū est propriū alterius, vt hō & risibile. ¶ Eadé accñte, quorū vnū est accñs alterius vel ambo sunt accñtia vni tertio, vt sortes & sua albedo. ¶ Et dñr eadé numero, quia ꝑ cognitioné vnius venimus in cognitioné alterius.

Quoniam autem ex prius dictis sunt orationes & per hæc & ad hæc vna quidem fides est.

Quatuor tm̄ sunt ꝑdicata. ISTVD EST tertium capitulū huius tractatus, in quo probat Arist. duabus rōnibus ꝙ tm̄ sint quatuor prædicata. s. inductione & syllogismo. ¶ Inductione sic: omnis propositio dialectica & similiter omne problema est de genere aut proprio, aut diffinitione aut accidéte. ¶ Syllogismo sic, omne prædicatum quod dicitur de aliquo conuenit illi conuertibiliter aut nō conuertibiliter, si primum hoc est dupliciter, aut indicat quid est esse rei, & sic est diffinitio, aut non indicat, & sic est propriū. Si secundum aut ponitur in diffinitione speciei, & sic est genus, aut nō, & sic est accidens. Deinde dicit ꝙ cuilibet prædicato conuenit rãtio alicuius prædicati, & reducūtur ad quatuor prædicata. ¶ Deinde remouet vnum dubium: posset enim aliquis dubitare vtrum prædicari in quid conueniat cuilibet prædicato. Respōdetur quòd sic, nam quodlibet superius prædicatur in quod de suis inferioribus, sed in quolibet prædicato sunt quædam inferiora & quædam superiora, igitur.

An

A *An prædicatorum numerus, cum eorum diffinitionibus sufficienter assignetur.*

QVAERITVR vtrũ numerus prędicatorũ cum eorum diffinitionibus sit sufficienter assignatus. ¶ Arguitur primo ꝙ nõ, quia plura sunt prædicata q̃ quatuor, igitur numerus prædicatorũ nõ est sufficiẽs. Antecedẽs probatur, quia spẽs est predicabile, igit̃ est prædicatũ. Etiã tot sũt prędicata quot sunt propõnes dialecticæ, sed plures sunt propõnes dialecticæ q̃ quatuor, igit̃. ¶ Secundo sic: Diffõ non est p̃dicatũ, ergo nõ erunt quatuor. Añs patet, quia diffinitio non est p̃dicabile, ergo nõ est p̃dicatũ. ¶ Tertio sic: Diffinitio nõ est diffi-
B nibilis, cũ sit quoddã complexũ, igit̃ diffinitio eius est male posita, etiã si esset diffinibilis, sequeretur ꝙ diffinitio esset diffinitũ, cũ oẽ diffinibile sit diffinitũ. ¶ Quarto sic: Si diffinitio diffinitionis esset sufficiẽter posita, sequeretur ꝙ aliquid conuertibile cũ aliquo esset superius ad ipsũ, cõsequẽs est falsum, igitur. Consequentia patet, quia diffinitio est conuertibilis cũ diffinito, ergo diffinitio diffinitionis est conuertibilis cũ ipsa diffinitione, q̃ diffinitur, & tamẽ diffinitio esset superior ad ipsam, cũ sit supius ad oẽm diffinitionẽ. ¶ Quinto sic: Propriũ cõuenit oĩ indiuiduo speciei cuius est proprium, ergo non inest soli. ¶ In oppositũ argr̃ auctoritate phylosophi in textu, in q̃stione erũt tres articuli. Quãtũ ad primũ.

Art. 1. PRIMO sciẽdũ, ꝙ prædicatum põt capi dupliciter. Vno mõ primò
C intẽtionaliter. Alio mõ secũdò intentionaliter. Primo intentionaliter est terminus mentalis vocalis, vel scriptus, qui denotatur dici de alio, siue illud sit genus, vel aliquod aliud p̃dicatorũ siue non, & sic indiuiduũ vel terminus singularis põt esse prædicatũ. Alio mõ põt capi primo intẽtionaliter adhuc magis strictè pro termino mẽtali, vocali, vel scripto, qui denotatur dici de alio tanq̃ genus, vel aliquod p̃dicatorũ, & sic indiuiduũ non est prædicatũ. Sed prædicatũ captũ secũdo intentionaliter non est nisi vnũ intẽtionale q̃d attribuitur termino, qui denotatur dici de alio tanq̃ genus, propriũ diffinitio, vel accidens, & isto mõ capitur p̃dicatũ cũ dr̃, ꝙ tm̃ sunt quatuor p̃dicata, q̃ suo mõ debet exponi sicut ista, tm̃ sunt quinq; p̃dicabilia. Vnde genus, propriũ & accidẽs sunt aliæ se-
D cũdæ intẽtiones, quãdo sunt p̃dicata & quãdo sunt p̃dicabilia, quia vt sunt p̃dicabilia attribuũtur alicui in quãtũ natũ est de pluribus p̃dicari, sed vt sunt p̃dicata attribuũtur eidẽ vt ẽ natũ inesse suo subijcibili essentialiter vel accidẽtaliter, cõuertibiliter vel nõ cõuertibiliter. Et sic patet, ꝙ diffinitiones eorũ non sunt oĩno eędẽ, quia in diffinitione istorũ inquãtũ sunt p̃dicabilia, intelligitur vl'e sub rõne generis, & in diffinitione p̃dicatũ intelligitur p̃dicatorum. Dico vlterius, ꝙ licet idẽ pro denominato seu primo intẽtionaliter possit dici prædicatorum & prædicabile, non tamen propter hoc sequitur, ꝙ secundæ intentiones sint eædem, immo

Prædicatum dupliciter.

E immo vna pôt alicui attribui dato ꝙ alia non sibi attribuatur, nam possibile est intellectum nostrũ intelligere aliquid sub ratione qua potest de pluribus prædicari, & non sub ratione sub qua conuenit suo subijcibile essentialiter vel accidentaliter, quo facto poterit prædicabile alicui attribui, dato quod prædicatum nõ sibi attribuatur.

Prædicata dialectica qd requirit.

SECVNDO sciendum, ꝙ tres conditiones requiruntur adhoc, ꝙ aliquid sit pdicatũ dialecticũ. ¶Prima, ꝙ sit natũ prædicari de aliquo pdicatione directa & ordinata, q̃ fit qñ superius pdicatur de suo inferiori, vel qñ aliqd prædicabile prædicatur de aliquo suo subijcibili, iõ nullũ indiuiduũ est prædicatũ propriè

F dictũ, nisi caperetur prædicatũ largè pro omni illo ꝙ potest dici de alio siue pdicatione directa siue non. ¶Secũda conditio, ꝙ propõ in qua pdicatur huiusmodi prædicatũ de suo subijcibili, sit terminabilis per artẽ dialecticam. Vnde illa propositio est terminabilis per artem dialecticã, q̃ potest esse consequens alicuius consequentiæ dialecticæ, & probari per aliquem locum dialecticũ. ¶ Tertia conditio est, ꝙ tale prædicatum nõ sit reducibile ad aliquo prius eo secundum easdem considerationes: ideo annexa prædicatorum nõ sunt prædicata, quia ad ipsa prædicata reducuntur, & propositiones ex ipsis constitutæ terminantur per easdem considerationes, sicut propositiones de prædicatis.

TERTIO sciendum ꝙ circa textum incidunt aliquæ paruæ difficultates. ¶Prima, vtrum propositiones G dialecticæ sint in æquali numero cũ problematibus dialecticis. Et videtur ꝙ non, quia quis potest formare propositionem dialecticam non formando problema, igitur non sunt in æquali numero. Respondetur breuiter ꝙ propões dialecticas esse in æquali numero cum problematibus potest dupliciter intelligi. Vno mõ in numero sic ꝙ si quis faciat propõnem dialecticam ipse vel vnus alter formaret problema dialecticum, & sic nõ est intelligendũ. Alio modo in genere vel in specie, & sic est intelligendum ꝙ tot quot possunt esse maneries propõnũ dialecticarũ, possunt esse problemata, cũ fiant ex consimilibus terminus, & vnũ pôt fieri ex reliquo, & sic intelligitur. ¶Secunda H difficultas, an diffinitio possit dari p vnam vocẽ, & an diffinitio possit diffiniri. Ad primam partem dicitur, ꝙ diffinitio non potest dari per vnã vocem incomplexam, quia omnis diffinitio debet esse oratio explicans distinctè essentiam rei, quod non pôt fieri per vnicam vocem. Ideo dicit phylosophus. 8. metaph. ꝙ diffinitio est sermo longus. Ad aliam partem dicitur, ꝙ diffinitio potest capi dupliciter. Vno modo secunde intẽtionaliter, & sic diffinitio bene diffinitur, cum tunc sit quoddam incomplexum intentionale. Alio modo capitur primæ intẽtionaliter, & sic nõ diffinitur, cum sit quoddam complexum compositum ex pluribus, quẽadmodum est animal rationale & aliæ diffinitiones.

An diffinitio diffiniatur.

Tex. comment. 9

QVARTO sciendum, ꝙ circa modos

A modos eiusdem incidunt duæ partiuæ difficultates. ¶ Prima, vtrum idétitas numeralis sit maxima idétitas: cum diuersitas numeralis nō sit maxima diuersitas cum nō arguat alias diuersitates, quia non sequitur ista differunt numero, ergo differūt specie, vel genere. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ identitas numeralis essentiæ quę est identitas numeralis nomine diffinitione vel proprio est maxima indentitas, & infert alias indentitates, sed indentitas numeralis accidente nō est maxima indétitas: immo illa nō infert quamq; aliam indentitatem, vt non sequitur, sortes & sua albedo sunt idem numero, ergo sunt eiusdē speciei. ¶ Secunda difficultas, quomodo accidens, & subiectū possunt B esse vnum, & idem numero, cū possint separari abinuicem. Respondetur breuiter, ꝙ accidens, & subiectū esse vnum numero potest, intelligi dupliciter. Vno mō, ꝙ sint vna res, & sic non est verum. Alio modo, ꝙ faciant vnum non vnitate per se, sed vnū per accidés, & sic dicūtur vnum numero, & tūc non debet cōcedi, accidens, & subiectū esse vnum numero, quia talis vnitas non est propriè vnitas: immo magis ibi committitur fallacia secundum quid ad simpliciter. Et hæc de primo atticulo. Quantum ad secundum.

An identitas numeralis sit maxime identitatum.

Quō accides, & subiectum sint vnū numero.

Art. 2.

Dubitatur primo vtrum quatuor prædicata sufficienter diffiniantur a phylosopho. ¶ Et videtur, ꝙ non: primo de diffinitione, quia diffinitio est quid complexum: igitur. ¶ Item diffinitio non est propositio, ergo non indicat quid esse rei, cum sola propositio hoc faciat. ¶ Itē C diffinitio non est diffinitū, ergo non diffinitur. Maior patet, quia diffinitio, & diffinitum non sunt termini oppositi. Item alia prædicata habēt easdem diffinitiones sicut prædicabilia, ergo non differunt à prædicabilibus. ¶ Pro solutione supponitur primo, quòd diffinitio pōt capi dupliciter, scilicet primæ intentionaliter, & sic est quid complexum, & nō diffinitur. Alio mòdo secundo intētionaliter, & sic bene diffinitur, & cōceditur, quòd diffinitio est diffinitū saltem prędicatione denominatiua, & dummodo vnum accipiatur, vt quid, & aliud vt modus. ¶ Secundo supponitur, quòd communiter assignatur triplex esse, scilicet esse propositionale quod denotatur, per copulam propositionis, & tale non importatur per diffinitionem, sed solum ꝑ propositionem. ¶ Aliud est esse existentiæ, quòd habet res quando est extra causam suam, nam existere connotat rem habere esse extra propriam causam, & tale non importatur per diffinitionem, quia siue res existat siue non, est diffinibilis, vt patet de tonitruo nō existente. ¶ Aliud est esse essentiæ, quod non est aliud, quàm res ipsa, vt esse essentiæ hominis est ipse homo, & tale importatur ꝑ diffinitionē saltē in esse cognito. Et quando dicitur diffinitio, est oratio indicans quid est esse rei, sensus est, indicans, idest manifestās, q̄ res est diffinitū, vt animal rationale manifestat, q̄ res est hō. ¶ Et si qs dicat, esse essentiæ, & esse existentiæ idem sunt. Dico, ꝙ verum est, ergo

An quatuor pdicata suffcienter à Phylosopho assignentur.

Definitio dupliciter.

D Esse triplex.

E si vnũ importatur per diffinitionẽ, & reliquum. Dico, negando consequentiã, quia esse diffiniti nõ importatur per diffinitionem secundũ esse reale, quod habet extra cãm, sed solum secundum esse cognitum, nam ad hoc, ꝙ aliquid diffiniatur, sufficit ꝙ habeat esse cognitũ. ¶ Supponitur tertio, ꝙ in diffinitione prædicatorũ semper ly, quod, dat intelligere prędicatũ, quod est genus ad ipsa prędicata, ideo non habent eandẽ diffinitionẽ, sicut prædicabilia, quia in diffinitione prædicabilium semper intelligitur vniuersale pro genere.

An spẽs, propriũ qñ, & ad aliquid sint prædicata.

Dubitatur secundo. Vtrũ species sit prędicatum ab alijs distinctũ, & vtrum proprium quando, & proprium ad aliquid faciant prædicatum proprij. ¶ Ad primam partẽ F dicitur, & species est prædicatum, & propõ, in qua prædicatur est terminabilis per aliquem locum dialecticũ, sicut per locũ à toto in quãtitate; phylosophus tamẽ nõ facit mentionem de ea explicite, neq; eã enumerat, quia habet eundem modum inhærendi, & prædicandi, sicut genus ideo sufficienter intelligitur per genus. ¶ Dicitur etiam, ꝙ differẽtia intelligitur per genus. Et si quis dicat, vtrum differentia sit annexum generis. Dico proprie, ꝙ non, cũ habeat proprium modum prædicandi, & facit etiam vnum prædicabile distinctum a genere, videtur etiam ꝙ faciat vnum prędicatum distinctum a genere. ¶ Aduerte tamen, ꝙ genus potest capi dupliciter. Vno mõ large pro omni incomplexo limitato, quod ꝑdicať essentialiter, nõ côuertibiliter de suo subijcibili, cui inest G essentialiter. Et sic potest dici, ꝙ genus, differentia, & species nõ faciũt nisi vnum prædicatum, scilicet generis, cũ ipsis conueniat vnus modus essendi suo subijcibili, & vnus modus prędicandi, scilicet essentialiter. Alio modo capitur stricte pro incõplexo limitato, quod prędicatur in quid de pluribus differentibus spẽ, & sic potest dici, ꝙ species, & differẽtia facerent duo prædicata distincta a genere. ¶ Pro secunda parte dicitur, ꝙ proprium quando & propriũ ad aliquid, faciunt prædicatum accidentis, & non prædicatum proprij, cum non sint propriũ simpliciter, & ipsis non côuenit diffinitio proprij.

Sco. li. 1. di. 8. q. 3.

Genus dupliciter.

An quod libet prædicatum habeat aliqd annexum.

Dubitatur tertio vtrum H quodlibet prędicatum habeat aliqđ annexum. ¶ Pro cuius solutione supponitur, quòd vt annexum, communiter dicitur, est prædicatum minus principale prædicato, cui annectitur non totaliter idem, nec totaliter diuersum, terminabile per easdem considerationes, vel per similes, quibus est principale prædicatũ. Ex quo sequitur, ꝙ non oportet semper, ꝙ considerationes, per quas terminantur problemata prædicati sint totaliter idem cum considerationibus, quibus terminantur problemata annexi. ¶ Secundo supponitur, quòd tres conditiones requiruntur ad hoc, quòd aliquid dicatur annexum alteri. Prima, quòd problemata, quæ sunt de annexo fere sint terminabilia similibus considerationibus, sicut problemata, quę fiũt de prædicato principali. Secunda,

A da, quod illud prædicatum, cui dicitur esse annexum sit principalius, q̄ illud annexum. Tertia, quod prædicatum principale, & annexum non habeant omnino similes modus prę dicandi, quia tunc magis deberent dici vnum prædicatum, quam prædicatum & annexum. ¶Supponitur tertio, quod non quodlibet prædicatum habet annexum, quia propriũ non habet annexum. Et si quis dicat nonne idem, & diuersum proprio possunt esse annexo ipsi proprio sicut idem, & diuersum genere sunt annexa generis. Respondetur, quod non, quia idem, & diuersum proprio nõ dicuntur primo conuenire ipsi proprio, sed magis speciei illius proprij, vnde nihil dicitur primo idem & diuersum cum risibili, nisi quia primo B est idem, vel diuersum cum specie, puta cum hoĩe. Et hęc de secundo artic. Quantum ad tertium sit.

Art. 3. CONCLVSIO respõsalis: Numerus prædicatorum cum diffinitionibus eorum est sufficienter assignatus a Philosopho. Ad rationes. ¶Ad primam, & secundam, & tertiam patet solutio, & etiam ad quartam. ¶Ad quintam dicitur, quod ly soli, in diffinitione proprij non refertur ad indiuidua, sed ad speciem puta quod sit sensus soli supple speciei & omni supple, indiuiduo.

Primum ergo determinetur quid est propositio dialectica, & quid proplema dialecticum.

ISTE est secundus tractatus huius libri in quo determinat Arist. de principiis complexis syllogismi dialectici, & diuiditur in duo capitula. C ¶In primo ostendit quid sit propositio dialectica, & problema dialecticum propter hoc, quod non omnis propositio est dialectica, & nec oẽ ꝓblema est dialecticum, quia nullus proponeret per modum ꝓblematis, quod est omnibus, vel nulli notum, quia omne problema debet habere aliquam dubitationem. Deinde diffinit propositionẽ dialecticam dicens. Propõnes dialecticæ q̄d & quotuplices. ¶Propositio dialectica est interrogatio probabilis, quæ videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, & his omnibus, vel pluribus, vel maxime notis cum formidine non extranea idest non contraria opinionibus plurium sapientum. ¶Deinde diuidit propositiones dialecticas dicens. ¶Quod quædam sunt ꝓpositiones dialecticæ secundum se probabiles, D vt omnis mater diligit filium suum, ¶Alię sunt similes probabilibus, vt si sit probabile, quod contrariorum sit eadem disciplina, probabile erit, quod eorum sit vnus sensus. ¶Aliæ sunt probabiles, quæ sunt contrariæ probabilibus, idest de terminis contrariis, vel secundum contradictionem protensę. Exemplum ex parte subiecti, vt amicis oportet benefacere, inimicis oportet benefacere, ex parte prædicati, vt amicis oportet benefacere amicis oportet malefacere. Exemplum de illis, quæ sunt protensæ secundum contradictionem, vt amicis oportet benefacere, inimicis non oportet benefacere amicis oportet benefacere, amicis non oportet malefacere. Et subdit, q̄ sicut vna ẽ ꝓbabilis, ita & reliqua. Cõsequẽter diffi-

E diffinit problemata dialectica, dicēs ꝙ problema dialecticum est specula tio contendens ad electionem, vel fu gā vel ad veritatē, & sciam, aut vt ip sum sit adminiculans aut ad aliquid aliud huiusmodi. Vñ per hoc, ꝙ dicit ad electionem, vel fugam tangit problemata moralia, & per hoc, ꝙ di cit ad veritatem, & sciam tangit pro blemata naturalia, & per hoc, ꝙ dicit adminiculans tangit problemata scientiarum sermocinalium. Conse quenter diuidit problemata. Primo ex parte nostre cognitionis: Secūdo ex parte finis. ¶ De primis dicit, ꝙ quoddam est problema de quo neu tro modo opinamur, & solet vocari problema neutrum eo ꝙ nullam rationem habemus ad alteram partem contradictionis, vt vtrum astra sint F paria vel imparia, vel quia habemus rationes æque fortes ad vtranq; par tem contradictionis, vt vtrum mun dus sit eternus, vel non. Alia sunt de quibus habentur cōtrarię opiniones & illa sunt triplicia. ¶ Quædam sūt de quibus plurimi vulgares contrariantur sapientib. vt vtrū sapiētia sit melior diuitijs, vel nō. ¶ Alia sūt de quib. plurimi vulgares cōtrariantur inter se vt vtrum ars sutoria sit me lior pelliparia. ¶ Alia sunt de quib. sapientes cōtrariant inter se, vt sunt ꝓblemata physicalia, & metaphysicalia, vt vtrū mūdus sit ab ęterno, vel non, & vtrum genus sit vnum vł., vel non. ¶ Deinde diuidit problema ta ex parte finis dicens, ꝙ quædam problemata ordinantur ad electionē vel fugam, vt vtrum oporteat parentes reuereri, vel non, quædā non ordinantur ad finem propter scire, sed G propter operari, vt vtrum voluptas sit eligenda, vel non, & quędam ordinantur ad scire tantum, vt sunt ꝓ blemata naturalia.

Positio autem est extranea opinio alicuius secundum Philosophiam.

Istud est secundum capitulū, in quo Philosophus determinat de positione, dicens, positio est opinio extranea aliquorum notorum, ſm Philosophiā, i. positio est opinio aliquorum peritorum, vel alicuius periti in Philosophia: & dat tria exempla. ¶ Primum non contingit esse cōtradictionem, vt dicit Antisthenes. ¶ Secundum est ꝙ oīa mouentur, vt dicit Heraclitus. ¶ Tertium, ꝙ omnia sunt vnū, vt dicit Melissus, & de H illis dicit Arist. ꝙ esse solicitum est magis signum stulticię quam sapiētię. Deinde comparat positionem ad problemata, dicens, ꝙ omnis positio est problema, sed non econtra. Secundam partem probat, quia aliqua sunt ꝓblemata de quib. neutro mō opinamur & illa non sunt pōnes quia positio est oratio quę per rationes probabiles vedetur ab aliquo respondente. Primam partem probat, quia omne illud de quo contrarii opinantur est problema, sed positio est huiusmodi: igitur. Et subdit, qđ solum illa problemata sunt dialectica, quę possunt esse dubia ex parte rōnis, & illa non sunt dialectica q̄ sunt dubia ex defectu sensus, vel pęnæ, vt dubitantes vtrum oporteat Deos venerari, & parentes amare, tales non sunt

Pō quid, & quō se habet ad ꝓblema.

A sunt rationibus conuincendi sed verberibus sunt puniendi. Similiter illa problemata quorum demonstratio est propinqua sensui, vel longe a sensu non sunt dialectica, vt vtrum nix sit alba. Deinde determinat de speciebus argumentationis dialecticæ dicens, ꝙ duæ sunt species argumentationis dialecticæ scilicet syllogismus & inductio, quid sit syllogismus dictum est prius. Sed inductio est progressio a singularibus ad vniuersale. Finaliter cōparat inductionem ad syllogismum dicens, ꝙ inductio est planior, & verisimilior, quā sit syllogismus, sed syllogismus est valentior & ad contradicendum efficatior.

1. Prio.

Instrumenta autem per quæ abundemus syllogismis sunt quatuor.

B ISTE est tertius tractatus huius libri, in quo Philosophus determinat de instrumentis abundandi in syllogismis dialecticis, dicens, ꝙ instrumenta quibus abundamus in syllogismis dialecticis sunt quatuor scilicet ꝓpositionum sumptio, multiplicis distinctio, differentiarum inuentio, & similitudinis consideratio & reducit tria vltima ad primum dicens, quod tria vltima reducuntur ad sumptionem propositionū, quia per vnumquodque ipsorum possunt fieri diuersę propositiones si enim distinguatur multiplex, vt puta bonū indelectabile, & vtile, summuntur duæ propositiones, scilicet bonum delectabile est eligēdum, & bonum vtile est eligendum. Similiter inuenta differentia inter aliqua multiplicantur propositiones, vt si sit inuenta differentia inter sensum, & disciplinam talis, quod amisso sensu non possumus ipsum recuperare, sed amissa disciplina possumus ipsam recuperare, tunc eliciuntur duæ propositiones: Similiter inuenta similitudinis consideratione inter aliqua multiplicantur propositiones, vt si consideretur similitudo sanatiui ad sanitatem, & euechiui ad euechiam tunc fiunt plures propositiones. C

Instrumenta abundandi in syllogi. quę & quot.

Ergo quidem propositiones eligendum quotiens determinatum est in propositione.

ISTVD est secundum capitulū, in quo Philosophus determinat de primo instrumento abundandi, quod est propositionum sumptio, & ponit sex modos quibus abundamus in propositionibus dialecticis. ¶ Primus, est sumendo propositiones probabiles, aut omnibus, aut pluribus, aut sapientibus aut his pluribus, aut maxime notis. ¶ Secundus, est sumendo propositiones contrarias probabilibus protensas secundum contradictionem: nam si vna contrariarum est probabilis, & reliqua. ¶ Tertius modus, est sumendo propositiones similes propositionibus probabilibus, vt si ista sumatur tanquam probabilis, contrariorū eadem est disciplina, tunc ista sumēda est tanquam probabilis, contrariorum idem est sensus. ¶ Quartus modus: est sumendo opiniones communes. Nam respondētes ad huiusmodi propositiones faciliter concedunt, nec ad eas multum aduertunt.

In ꝓpōnibu. dialecticis D quot modis abundamus.

¶ Quin

E ¶Quintus modus, est semendo descriptiones eorum de quibus dispu tamus, vt ex eis facere possimus propositiones probabiles. ¶Sextus modus, est aspiciendo ad propositiones dictas ab expertis in aliqua scientia, in qua disputamus. Consequenter ostendit, quod omne problema aut est physicum, aut morale, aut sermocionale, exemplum de physico, vtrũ mundus sic æternus, vel non. Exemplum de morali, vt vtrum oporteat magis obedire parentibus, quam legibus, si dissentiant, exemplum de sermocionali, vel logico, vt vtrũ cõtrariorũ sit eadem disciplina vel nõ. ¶Consequenter soluit vnam quæstione posset enim quis quærere quo modo talia problemata differunt ad inuicem. Respondet, quod non est

F facile hoc assignare, sed sufficit ea cognoscere inductione, & exemplo, & dicit, quod dialecticus solum considerat talia simpliciter, idest quantũ ad eorũ opinionẽ, & probabilitatẽ. ¶Et subdit finaliter, quod in argumentationibus dialecticis sumendæ sunt propositiones vniuersales, vt sub ipsis possint sumi propositiones particulares, vt omnium oppositorum est eadem disciplina, sub qua sumunt istæ, omnium cõtrariorum eadem est disciplina, omnium priuatiue oppositorũ eadẽ ẽ disciplina.

Quotiens autem negotiandum est, non solum quecunque dicuntur secũdum diuersum modum.

ISTVD est tertium capitulum, in duo determinat de secundo instrumento abundandi, scilicet de distinctione multiplicis ponẽs aliquas considerationes. ¶Prima ad cognoscendum, vtrum aliquod nomen ꝓpositum dicatur multipliciter, inspiciendum est ad suum contrarium, quia si suum cõtrarium dicatur multipliciter, idest habeat plura significata, tunc etiam tale nomen dicitur multipliciter, exemplum acutum dicitur æquiuoce de acuto in voce, & de acuto in magnitudine, ergo etiã obtusum dicetur æquiuoce. Secundum exemplum, bonum dicitur ęquiuoce de bono in animali, & bono in domo, cui contrariatur pestilens, & bono in animali contrariatur fœdum ergo etiam malum dicetur æquiuoce. Tertium exemplum, albũ dicitur æquiuoce de albo in colore, & albo in voce: Situm habeat contrariorum secundum vnam significationẽ & nõ ſm aliam ipsum est multiplex, & dat duo exempla. Primum est delectationi, quę est in potu contrariatur tristitia, quæ est in siti delectationi vero, quę est in speculãdo nihil est contrarium ideo hoc nomen delectatio, dicitur multipliciter. secundũ exemplum, huic ꝙ est amare secundũ animam, contrariatur odire ſm animam, sed amare secũdum corporalẽ actum nihil est contrariũ. ¶Tertia cõsideratio si nomina contraria in vna significatione habent medium, & non in alia, tunc dicunt ęquiuoce, vt album, & nigrum in colore habent mediũ, sed non in voce, ideo dicunt æquiuoce. ¶Quinta cõsideratio, si cõtraria in vtraq; significatione habeant mediũ, & illud non sit

Multiplex quõ cognoscẽdum.

G

H

A sit idem, tunc illa cõtraria sunt multiplicia. ¶ Quinta consideratio, si cõtraria in vna acceptione habeãt plura media, & ĩ alia nõ habeat nisi vnũ medium, tunc illa sunt multiplicia. Deinde ponit vnam considerationẽ ex parte contradictionum, quæ talis est. ¶ Si contradictoriũ alicuius nominis sit multiplex etiã & tunc nomen, vt non videre vno mõ, idẽ, est ꝙ non habere visum. Aliomodo, idẽ est, ꝙ non vti visu, ergo videre dicitur multipliciter. Deinde ponit vnã considerationem ex parte priuatiue oppositorum. ¶ Si vnum priuatiue oppositorum dicatur multipliciter, & reliquũ, vt si sensibile dicatur æquoce de sentire sm animam, & sentire secundum corpus, ita insensibile B dicetur multipliciter. Deinde ponit vnam considerationem inspiciendo ad casum, quæ talis est. ¶ Si aliquod principale dicatur multipliciter, casus ab eo descendens dicetur multipliciter, vt patet de sanatiuo, & sanitate. Deinde ponit tres consideratio nes ex parte prædicamentorũ. ¶ Prima, si oppositum propositi sit in diuersis generibus, ipsum est multiplex. ¶ Secunda, si propositum cõueniat rebus diuersorũ generum nõ subalternatim positorum, ipsum est multiplex, vt hoc nomen asinus, qd in vna significatione sua est idem ꝙ animal, & in alia est quoddam genus vasis. ¶ Tertia si terminus contrarius termino proposito reperiatur in diuersis generibus non subalternatim positis est multiplex, quia si vnum contrariorum dicatur multipliciter, etiam & reliquum.

C *Differentias autem & in ipsis generibus, quæ sunt ad seinuicẽ, perspiciendum.*

Differentiæ, & similitudines quõ inuenienda.

Istud est quartum capitulũ, in quo philosophus determinat de alijs duobus instrumentis abundandi, scilicet de differentiarum inuentione & similitudinis consideratione. Et primo ponit duas considerationes de differentiarum inuentione. ¶ Prima cõsideratio, consideranda est differentia illorum, quæ sunt eiusdem generis, vt differentia de iustitia, fortitudine, prudentia, & temperantia, quæ sunt sub virtute. ¶ Secunda consideratio, considerãda est differentia illorum, quæ sunt diuersorum generum. Deinde ponit duas considerationes ex parte considerationis similitudinis. D ¶ Prima est, ꝙ similitudo quærenda est in illis, quę sunt diuersorum generum propinquorum, respiciendo vtrum vnum sic se habeat ad aliud, sicut reliquũ ad aliud. vt sicut se habet disciplina ad disciplinatum, ita sensus ad sensatum, & sicut se habet visus in oculo, ita mens in anima. ¶ Secunda cõsideratio, oportet respicere ad illa, q̃ sunt in eodem genere, & si in illis aliquid idẽ reperiatur, illa sunt similia, vt homo & asinus in animali.

Vtile autem quotiens dicitur quidem considerasse ad manifestum.

Istud est quintum capitulũ, & vltimum huius libri, in quo determinat de vtilitatibus prædictorũ instrumentorum, dicens primo, ꝙ

E multiplicis distinctio est vtilis ad tria. ¶ Primo, ad manifestādum propositum, quia per manifestationem multiplicis fit manifestatum, quod ostenditur. ¶ Secundo est vtilis ad hoc, quod fiat disputatio ad rem, & non ad vocem, seu nomen. ¶ Tertio est vtilis ad non paralogizari, quia si respondens distinguat multiplex, non paralogizatur. Et subdit, quod non contingit per vera multiplicia paralogizari, sed solum per illa, quę sunt in vno sensu vera, & in altero falsa. Secundo subdit, quod paralogizare non spectat ad dialecticum, sed magis spectat ad sophisticū. Consequenter dicit, quòd differentiarū inuentio est vtilis ad duo. ¶ Primo, ad syllogismos de eodem, & diuerso, quia ostendens diuersitatem aliquorum habet media ad ostendendum illa non esse eadem. ¶ Secundo, vtilis est ad diffinitiones, quia vnumquodque diffinitur per differentias proprias, per quas differt ab alijs. ¶ Consequenter dicit, quod similitudinis consideratio vtilis est ad tria, scilicet ad inductionem, ad syllogismos ex hypotesi, & ad diffinitiones. Primum probat, quia per inductionem aliquo simili reperto in singularibus infertur vniuersale. Secundum probat, quia per syllogismos ex hypotesi, siue per syllogismos a transumpto ostenditur, ꝙ illud, quod conuenit vni, similiter conuenit alteri. Tertium probat', quia in diffinitione primo ponitur genus, vel aliquid loco generis, in quo multa sunt similia.

Vtilitas instrumē torū abū dandi, in syllog.

F

G

An diffinitiones propositionis dialecticum, & problematis sint optimè assignata.

Qvaeritvr, vtrum diffinitiones propositionis dialecticæ, & problematis sint a Philosopho sufficienter assignatæ. ¶ Arguitur primo, ꝙ nō, quia nulla propositio dialectica est interrogatio, quia omnis interrogatio habet modum quęstionis, sed cū propositio dialectica ponatur in syllogismo, non habet modum quæstionis, igitur. ¶ Secundo, sic. diffinitio problematis nō est bona, igitur. Antecedens patet, quia problema est propositio speculabilis ergò male dicitur, ꝙ est speculatio. ¶ Tertio sic, si omne problema esset speculatio, sequeretur, ꝙ non haberemus aliqua problemata scientiarum prædictarum, quod est falsum, igitur. ¶ Quarto sic, ibi diffinitur problema dialecticum, ergo male dicitur, ꝙ problema dialecticum est vnū mēbrum diuidens problema. Quinto sic, si diffinitio problematis esset bona, sequeretur ꝙ omne problema esset morale, cum solum problema morale cōtendat ad electionem, vel fugam. ¶ In oppositum est Philosophus in textu. In quæstione erunt tres articuli. Quantum ad primum.

H

Primo sciendū, ꝙ ꝓ declaratione diuisionis propositionis dialecticę supponitur primo, ꝙ interrogatio capitur dupliciter. Vno mō pro propositione, cui additur signum interrogatiuum, & sic capitur in diuisione propositionis dialecticæ, ita ꝙ est

Art. I.

Interrogatio dupliciter.

A est sensus, propositio dialectica est interrogatio, idest propositio cui additur signum interrogatiuum. Alio modo capitur pro aggregato ex signo interrogatiuo, & propositione interrogata, & sic non capitur in diffinitione propositionis dialecticę, qa vt sic non potest poni in syllogismo dialectico. ¶Supponitur secundo, ꝙ probabile capitur dupliciter. Vno modo, vt est proprium propositionis dialecticæ conuertibile cum ipsa ꝓpositione dialectica, & sic non capitur in diffinitione propositionis dialecticæ, quia tunc esset nugatio, cum diffinitio adderetur immediate diffinito. Alio modo capitur large pro omni propositione quæ est apparenter probabilis, & sic capitur in diffinitione propositionis dialecticæ, ita B ꝙ est sensus, propositio dialectica, est interrogatio probabilis. i. propositio interrogata apparenter, seu vere probabilis ¶Tertio supponitu, ꝙ aliquid esse manifestum omnibus potest intelligi dupliciter. Vno modo certitudinaliter, & indubitanter, & sic propositio quæ videtur sic omnibus, non est dialectica. Alio modo cum formidine de opposito, & sic propositio quæ videtur omnib. isto modo, dicitur esse dialectica. Ex quibus patet, ꝙ diffinitio propositionis dialecticæ est sufficienter posita.

Probabile dupliciter.

Manifestum dupliciter.

Secundo sciendum, ꝙ pro declaratione diffinitionis problematis. ¶Supponitur primo, ꝙ Philosophus hic accipit problema dialecticum pro propositione probabili cũ formidine terminabili per rationes proprias, & dialecticas, siue componatur ex terminis logicalibus siue C non, & sic capitur problema dialecticum cum diffinitur in textu. Alio mõ potest capi pro propositione ꝓbabili cum formidine terminabili per proprias rationes compositas ex terminis logicalibus, & sic capitur cũ dicitur, ꝙ problema dialecticum est vnum membrum diuisionis problematis. ¶Supponit, scđo ꝙ in diffinitione problematis non capit speculatio, prout distinguitur cõtra praxim, sed capitur pro propositione speculabili, vel cognoscibili per rationes ꝓbabiles ad vtramque partem contradictionis. ¶Supponitur tertio, ꝙ problema accipit vtramque partem contradictionis, scilicet affirmatiuã, & negatiuam, inter quas fit disputatio, & contentio, ideo in diffinitione problematis ponitur iste terminus contendens. Ex quo patet, ꝙ ꝑ prędictam diffinitionem Philosophus nihil aliud intendit, nisi ꝙ problema est propositio speculabilis ꝓ vtraque parte contradictionis. Alię D particulę sunt declaratę in textu, nã per hoc quod dicit ad electionem, vel fugam, tangit præblemata moralia, quæ possunt disputari per rationes probabiles ad vtranque partem. Et per hoc, ꝙ dicit ad veritatem, & sciẽtiam, intelligit problemata physicalia, quę per rationes probabiles possunt probari ad vtramque partem contradictionis, & per hoc, ꝙ dicit adminiculans, tanguntur problemata dialectica: Ex quo patet, ꝙ diffinitio problematis est sufficienter posita.

An oẽs ꝑ põ dicitur dialectica.

Tertio sciendum, ꝙ circa tex-

E textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Prima, vtrum omnis propositio possit dici dialectica? Et arguitur primo, ꝙ sic, quia omne illud, quod constituit ex aliquo prædicatorum est dialecticum, sed omnis propó est huiusmodi, vt patet per Philosophū in principio huius dicentē, ꝙ prædicata sunt, ex quibus fiunt propositiones, & problemata. Ad dubium dr̄ aliquam esse propositionē dialecticam potest intelligi dupliciter. Vno modo quia constituitur ex terminis logicalibus, & isto modo non omnis propositio est dialectica, nec isto mō capi Philosophus propositionē dialecticam. Alio modo capitur propositio dialectica pro omni propositione probabili per rationes generales, & probabiles quæ non sunt demon-F stratiuę, & isto mō omnis propó cōstituta ex aliquo prædicatorum, existens tamen dubia probabilis dicit dialectica, & isto modo capitur propó dialectica a Philosopho in textu.

An si, vtrū oppositorū dicitur multipliciter & reliquum.

QVARTO sciendum, ꝙ secūda difficultas est ista, vtrum si vnum oppositorum dicatur multipliciter, & reliquū, idest quod sub alijs verbis dr̄, ꝙ tot modis dicitur vnum oppositorum, quot modis dicitur, & reliquum. ¶ Et videtur, ꝙ nō, quia tūc essent tot homines albi sicut nigri, cum album, & nigrum sunt opposita. ¶ Pro solutione dicitur breuiter, ꝙ vnum oppositorum dici tot modis sicut, & reliquum pōt intelligi dupliciter. Vno mō quantū ad multitudinem suppositorū, & sic nō oportet, non enim oportet, ꝙ si sint quatuor albedines, vel tria alba, vel quatuor alba, ꝙ tot sint nigredines, vel G nigra: Alio mō potest intelligi quantum ad significata, & sic dico, ꝙ tot modis dicitur vnum oppositorum. quot modis dicitur, & reliquum, id est si vnum oppositorum sit æquiuocum ad tria significata, etiam, & reliquum. Et hoc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Art. 2.

An tantum sint duæ spēcies argumentationis.

DVBITATVR primo, vtrū tātum sint duæ spēs argumentationis. Et vr̄ ꝙ non, quia Arist. in 2. Priorū ponit quatuor. ¶ Vnde pro solutione supponit (vt visum est in summulis) ꝙ oīs propositio, cuius subiecto addit dictio exclusiua est distinguēda, quia pōt esse de subiecto excluso, vel exclusiua, vnde si ista sit de subiecto excluso est vera, & est sensus, aliqua quæ tantū sunt duo sunt spēs argumentationis, si sit exclusiua, est H falsa, & est sensus, duæ sunt spēs argumētationis, & nō sunt plures, nec Ari. posuit illam exclusiuā, sed bene dicit, ꝙ sunt duæ species argumētationis, & ꝑ illas duas intelligit alias duas, puta per syllogismū enthymema, & per inductionem, exemplum, de istis satis visum est in 2. Priorū. Et si arguatur, impossibile est non si tantū duæ sunt spēs argumentationis, duæ sunt spēs argumētationis, ergo ista est necessaria si tantū duæ. sint spēs argumentationis duæ sunt spēs argumentationis, ergo ista est necessaria, tantū sunt duæ species argumentationis. ¶ Pro solutione supponitur, ꝙ cōditionalis est duplex, quędā est affirmatiua, & quędam est negatiua. Vnde ad veritatem conditionalis affirmatiue, requiritur, ꝙ qua-

Cōditionalis duplex.

A qualitercunq; per antecedens significatur esse, impossibile est ita esse q̃n ita sic sicut per cōsequens significat. ¶Ex quo sequit, ꝙ ois cōditionalis affirmatiua vera est bona cōsequentia. Sed ad veritatē cōditionalis negatiuę requiritur illud, quod requirit ad falsitatē affirmatiuæ, puta, ꝙ possibile sit ita esse sicut per antecedens significatur, q̃n ita sit sicut p consequens significat. Et ad falsitatem illud quod requiritur ad veritatē affirmatiuę. ¶Ex quo sequitur, ꝙ q̃n dicitur, ꝙ ois conditionalis vera est necessaria, hoc intelligitur de conditionali affirmatiua, nam nulla conditionalis negatiua est consequentia necessaria, vt dicunt aliqui: Nam ad hoc, ꝙ aliqua propō sit cōsequentia, requiritur, ꝙ in ea nota illatio-
B nis teneat illatiue, sic ꝙ negat, ideo ibi nō est consequētia, impossibile est non si tantū duæ sunt spēs, &c. Sed dicunt aliqui, ꝙ ibi est tātū vna propositio cathegorica significās, ꝙ hæc est impossibilis, si tantum duæ sunt species argumentationis, duæ sunt species argumētationis, sed magnum est dubium quomodo illa sit cathegorica, cū cōtradicat hypotheticæ, ideo resolutionem quære.

Duæ sūt spēs argumentationis, an sit vera. DVBITATVR secundo, vtrū ista sit vera duæ sunt species argumentationis? Et arguitur primo, ꝙ non bene sequit, non duæ sunt spēs argumentationis, vel duæ sunt species argumentationis, ergo non duæ sunt spēs argumentationis, cōsequētia probatur, quia opposito cōsequētis infertur oppositum antecedentis, igitur, Cōsequentia probatur, quia oppositū consequentis est istud, duę C sunt species argumentationis, & ad illam, duæ sunt spēs argumentationis, sequitur, ista, duæ sunt spēs argumentationis, vel duæ sunt spēs argumentationis, quia quęlibet cathegorica infert vnā disiunctiuam, cuius ipsa est pars. ¶Pro cuius solutione supponit, ꝙ duplex est disiunctiua, scilicet affirmatiua, & negatiua. Vñ ad veritatē disiunctiuę affirmatiuę sufficit alterā partē principalem esse verā, sed ad falsitatē requiritur vtranq; partē principalē esse falsam, sed ad veritatē disiunctiuæ negatiuæ sufficit, & requirit, ꝙ vtraq; pars eius pricipalis sit vera, & hoc fm illos qui tenēt, quod negatio posita in principio hypotheticæ negat omnes copulas, tā cathegoricas quàm D hypotheticas, & p oppositū dicetur de eius falsitate. ¶Supponitur secūdo, ꝙ disiunctiua affirmatiua æquiualet copulatiuæ affirmatiuę de partibus contradicentibus, & hoc in cōsequendo, sed in significādo, sed disiunctiua negatiua æquiualet etiam copulatiuæ, ideo potest r̃nderi, ꝙ prima consequentia est bona, puta non duæ sunt species argumentationis, vel duę sunt species argumentationis, ergo non duę sunt species argumentationis. Et si quis dicat, ibi arguitur a tota disiunctiua ad alteram partem R̃ndet ꝙ verū est a tota disiunctiua negatiua, quæ ęquiualet copulatiuę, ideo bene sequitur.

Disiunctiua duplex.

DVBITATVR tertio, vtrū sint tm̃ quatuor instr̃a abūdādi in syllogismis dialecticis. ¶Pro cuius solone supponitur primo, ꝙ instrumen- An quatuor tan-

 tum

tum sint instrumẽta abundandi in syllog.

E tum abundandi, est regula per quã abundamus, vel scimus inuenire prompte plures propositiones dialecticas, & quia aliqua conclusio potest multis modis probari ideo dialecticus indiget instrumentis, quibus faciliter poterit syllogizare, & probare illã conclusionem. ¶ Supponitur secundo, quod sumptio propositionum capitur dupliciter. Vno modo generaliter, pro quacunque acceptione propositionum, siue necessariarum, siue probabilium, siue verarum, siue falsarum, & sic conuenit tam demonstratori, dialectico, quàm sophistæ, nec isto modo capitur hic. Alio modo capitur pro acceptione propositionum dialecticarũ & probabilium, quibus abundamus in syllogismus dialecticis, & sic capitur hic: Et si quis quærat vtrũ sumptio terminorum debeat dici instrumentum abundandi, sicut sumptio propositionum. Respondetur, quòd sic, & intelligitur per sumptionem propositionum. ¶ Supponitur tertio, quòd differentiarum inuentio, & similitudinis consideratio dupliciter capiuntur. Vno modo secundum, quòd inuestigantur per eorũ propria principia, & sic pertinent metaphysico: Alio modo in quantũ per ipsas possumus accipere multas propositiones dialecticas, ex quibus possumus facere syllogismum dialecticum, & sic pertinent ad dialecticum. Similiter distinctio multiplicis pertinet ad sophistam, vt redarguat aut caueat redargui & pertinet ad dialecticum, secundum quod ex eius distinctione possunt sumi plures propositiones dialecticæ.

¶ Quarto supponitur, quod cum dicit Philosophus in textu, quod tria vltima instrumenta abundandi reducuntur ad sumptionem propositionum, non debet intelligi formaliter, sed quodam modo ordinatiue, quia ordinantur ad sumptionem propositionum. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium articulum sit.

Art. 3.

CONCLVSIO Responsalis: Diffinitiones propositionis dialecticæ, & problematis sunt a Philosopho in textu sufficienter assinatę, vt patet in articulis. ¶ Et ad rõnes ante oppositũ patet solutio in articulis.

TOPI-

A TOPICORVM C ARISTOTELIS.

LIBER SECVNDVS.

SVnt autem problematum alia quidē vniuersalia: alia vero particularia. Vniuersalia quidē, vt quoniam omnis voluptas bonum est, & quoniam voluptas bonum. Particularia verò: vt quoniam quædam voluptas bonum, & quoniam quædam voluptas
B *non bonum.*

ISTE est secundus liber Topicorū Arist. in quo docet terminare problemata accidentis, & problemata simplicis inhærentiæ. Et diuiditur in quatuor tractatus. ¶ Primus, continet vnum capitulum, in quo primo ponit talem diuisionem. Problematum quædam sunt vniuersalia, & quædam particularia. Exemplū de vniuersalibus, vt vtrum omnis voluptas sit bona, vel non. Exemplum de particularibus, vt vtrum aliqua voluptas sit bona, vel non. Et subdit, quòd quodlibet illorum est duplex, scilicet affirmatiuum, & negatiuum. ¶ Subdit etiam quòd prius determinandum est de problematibus vniuersalibus negatiuis, quàm affirmatiuis, quia illa magis pertinent ad opponentes, cum opponens magis habeat probare partem negatiuam, quàm affirmatiuam. ¶ Deinde comparat problemata accidentis ad problemata aliorum prædicatorum, dicens, q̄ difficile est terminare problemata accidentis, quia in ipsis non valet consequētia ab inesse ad esse, vt non sequitur, albedo inest Ethiopi: ergo Ethiops est albus, sed in problematibus aliorum prædicatorum ab inesse ad esse valet consequētia, vt bene sequitur, D
animal inest homini: ergo homo est animal. ¶ Deinde ponit duo peccata, quæ possunt accidere in problematibus dialecticis: primum est mētiri, secundum est transgredi cōem locutionem: hoc est, appellare res nominibus extraneis, vt nominare hominem platanum .i. arborem euersam. ¶ Et ponit talem considerationem, si aliquid assignetur inesse vt accidens, & insit secūdum modum alterius prædicati, problema est destruendum, etiam si genus assignetur inesse suæ speciei vt accidens, problema est destruendum, quia assignare genus suæ speciei per modum denominatiui, mala est assignatio, vt sic dicēdo, albedo coloratur. ¶ Ex isto textu elicitur ista auctoritas: Genus non prædicatur denominatiuè de sua specie.

B *Alius vero locus est inspicere, quibus inesse, aut omnibus aut nulli dictum est.*

Iste est secundus tractatus, in quo docet terminare problemata simplicis inhærentiæ. Et diuidit in quinque capitula. In primo, docet terminare problemata per locũ à toto in quantitate, ponens talẽ considerationẽ. Si aliquod prędicatũ assignet inesse omni, aut nulli videndũ est si sit instantia in speciebus, & postea in indiuiduis, & si non sit instantia, cõstruendum est problema, si vero sit instantia, destruendũ est, vt vtrũ omnium oppositorum sit eadẽ disciplina, respiciendum est ad species oppositorum, & postea ad indiuidua, & si non sit instantia, construendum est: F si vero sit instantia, destruendũ est. Et subdit, ꝙ prius inspiciendũ est ad species, q̃ ad indiuidua, quia species sunt pauciores, quàm indiuidua: modo facilius est inspicere ad pauca, quàm ad plura.

Proble- ma simplicis inherentiæ quõ terminãda.

Alius, diffinitiones facere accidentis, & cui accidit, aut vtriusque secundum vtrunque, aut alte.

Istud est secundum capitulũ, in quo docet terminare problemata simplicis inhærentiæ per locũ à diffinitione ponens talem considerationem. Si aliquod prædicatum assignetur inesse subiecto, videndũ est si diffinitio talis prædicati conueniat subiecto: si sic, construendum est ꝓblema: si non, destruendum est, vt si quis dicat, Deum facere iniustitiã: oportet videre, quid sit facere iniu- G stitiam. Vnde facere iniustitiam, est alteri spõte nocere, & quia Deus nulli nocet, ideo nulli facit iniustitiam. Aliud exemplum, vt si velimus scire vtrum studiosus sit inuidus, oportet videre quid est inuidia. Vnde inuidia est tristitia de apparenti prosperitate alicuius, & quia hoc non conuenit studioso, ideo studiosus non est inuidus. Aliud exemplum, vt si velimus scire, vtrum reprehensor sit inuidus, oportet scire quid sit inuidus. Vnde inuidus, est qui tristatur de ꝓsperitatibus bonorum, & reprehensor, est qui tristatur de prosperitatibus malorum, ideo reprehensor nõ est inuidus. Deinde ponit tria documenta. ¶ Primum, si in diffinitione ponatur aliquod ignotum, tunc loco illius debet poni manifestũ. ¶ Secundum, si aliqua propositio vlis habeat instantiã, & velimus per ipsam aliquid probare, sumenda est cũ sua instantia, nam instantia quærit argumentum respondentis. ¶ Tertium, in diffinitionibus vtendum est nominibus, vt plures. Nam loquendum est vt plures, sapiendum vero vt pauci. H

Amplius si multipliciter dicatur aliquid propositum. positũ autem sit, quoniam inest &c.

Istud est tertium capitulum, in quo docet terminare problemata simplicis inhærẽtiæ, inspiciendo ad multiplex. Et docet primo inspicere ad multiplex fm æquiuocationẽ ponẽs talẽ consideratione. Si in aliqua propõne ponatur aliquid multiplex secun-

A secundum æquiuocationem, & quod lateat respondentem, tunc opponens et ipsam construere in vno sensu, & destruere in alio sensu. ¶Aduerte tamen, quod si debeat construi in vno sensu, & destrui in alio, oportet quod respondens concedat eam esse veram in vno sensu. Secundo, subdit aliam considerationem, si multiplex non lateat respondentem, tunc opponens debet ipsam distinguere, & distinctione facta, debet ipsam construere, vel destruere, vt si quæratur vtrum omne opportunum sit expediens, ibi ex parte illius termini expediens, distinguendum est, quia expediens dicitur æquiuoce de expediente vtili, & de expediente honesto, & secundum hoc possunt construi propositiones, vel destrui.

B Deinde ponit vnam considerationem, inspiciendo ad multiplex amphibologicum, dicens, quod si multiplex amphibologicum lateat respondentem, tunc debemus distinguere, & si velimus construere, debemus aspicere ad significationem, secundum quam prædicatum inest subiecto, & si velimus destruere, debemus aspicere significationem, secundum quam prædicatum non inest subiecto, vt vtrum disciplina sit vna plurium, talis est distinguenda, quia disciplina potest esse vna plurium vnius, vt finis, & alterius vt medij ordinati in finem, ideo ad construendum eam sufficit aliquem vnum sensum concludere, sed si velimus illam destruere, oportet ostendere, quod nullo illorum modorum disciplina est vna. ¶Finaliter ponit vnam considerationem circa locum a transumptione, dicens, quod si aliquid ponatur inesse alicui subiecto sub nomine obscuro, C nos debemus illud nomen transferre ad nomen euidentius, siue notius, vt loco huius termini inuestigare, debemus ponere illum terminum inquirere.

Ad ostendendum autem contraria eidem inesse, considerandum in genere.

ISTVD est quartum capitulum, in quo docet determinare problemata simplicis inhærentiæ per locum à genere ad speciem. ¶Et ponit primo talem considerationem, si contraria assignetur inesse alicui speciei, videndum est vtrum insint generi eiusdem speciei, si sic construendum est problema, si non, destruendum est, vt si velimus videre an rectum, & non rectum insint ipsi sentire, D videndum an insint iudicare, eo quod iudicare est genus ad sentire, qui enim sentit, iudicat. ¶Secunda consideratio, si aliquid assignetur generi, videndum est si insit speciei, si sic, construendum est problema, si non, destruendum est problema. Secundo, ponit tres regulas. Regula. ¶Quarum prima est, si genus prædicetur de aliquo, oportet aliquam speciem eius de eodem prædicari. ¶Secunda est, quod cuiuscunque habent aliquod genus, necesse est habere aliquam speciem illius generis. ¶Tertia, de quocunque prædicatur genus denominatiue, de illo prædicatur aliqua species denominatiue, vt si quis dicat Animam moueri, necesse est eam aliqua specie motus moueri.

Considerandum autem in proposito, quo existente, necesse est oppositum esse.

ISTVD

E Istvd est quintum capitulū, in quo phylosophus docet terminare problemata simplicis inhærentiæ per locum ab antecedente, & consequente ponendo aliquas considerationes. ¶ Quarum prima est, si velimus construere consequens, debemus primo construere antecedens, nam antecedente constructo, & probato, & consequens erit probatum. ¶ Secunda, si velimus destruere, antecedens debemus primo destruere consequens: nam destructo cōsequēte, antecedēs erit destructum. ¶ Tertia est, in assignando consequēs, vel antecedens, inspiciendum est ad tēpus, scilicet, vtrū antecedens possit esse verum in aliquo tempore sine

Proble-ma simplicis inhærentiæ quō terminãda.

F consequēte, & si sic male est assignatum pro antecedente, vt si nutriri assignetur pro antecedente ad hoc, qđ est augeri, mala est assignatio, nam animalia semper nutriuntur, sed nō semꝑ augentur. ¶ Deinde ponit vnā cautelam opponentis, dicens, ꝙ opponens debet ducere respondētem ad illud, quod est sibi magis manifestum. Et hoc debet fieri quando respondens, negat illud, quod est necessarium ad ostendendum propositum, vel saltem apparens. ¶ Deinde ponit vnum documentum, dicens, ꝙ oportet opponentem cauere ne assignet antecedens difficilius ad probandum, q̃ sit consequens, quia tūc mala esset assignatio. Finaliter ponit alias considerationes. ¶ Prima, si dubiū sit vtrū vnū contrariorū insit, vel nō insit subiecto, facile poterit ostendi posita cōstātia subiecti. ¶ Secunda opponēs dēt trāsferre nomen obscurū in nomē clarū, vt facilius possit sumere argumētum ad probandū propositum, vt loco huius termini magnanimus, debet poni hoc complexum, habens magnum animum.

Cautela opponēs

G

An in accidentibus ab inesse ad esse sit bona consequentia.

Qvaeritvr, vtrū in accidētibus ab inesse ad esse valeat consequentia. i. vtrū ista consequentia sit bona: albedo inest homini, ergo homo est albus. ¶ Et arguitur primo, ꝙ sic, quia idem est inesse, & prædicari, vt vult Arist. 1. Prio. ergo bene sequitur, ꝙ si albedo inest homini, ꝙ hō est albus. ¶ Secundo sic, bene sequitur hō non est albus, ergo hō est nullū albū, & vltra hō est nullum albū, ergo hō nullam habet albedinē, & ꝑ consequens nulla albedo inest hoi: igitur ex opposito consequentis, infertur oppositū antecedentis. s. albedo inest homini: ergo hō est albus. ¶ Tertio sic, albedo inest hoi simpliciter: ergo hō est: albus igitur bene sequitur, albedo inest hoi: ergo homo est albus. ¶ Quarto sic, si talis cōsequentia non valeret hoc maxime esset, quia albedo inest homini ſm partē, sed hoc non, quia simitas inest homini ſm partē, & tñ bene sequitᷣ, simitas inest hoi: ergo hō est simus. Quinto sic, quia si albedo insit scuto pro media parte totū scutū est albū, ergo inesse ſm partē nō impedit quin accidēs ꝑdicetur de subiecto. Antecedēs patet, quia scutū pro media parte albū est coloratū: ergo aliquo colore & nō nisi albedine: ergo scutum

Cap. 2.

H

A scutũ est albũ. ¶In oppositũ est phylosophus in textu. In quæstione erũt tres articuli. Quantum ad primum.

Art. 1. PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione tituli quæstionis. ¶Supponitur primo, ꝙ inesse capitur dupliciter. Vno mõ secũdo intentionaliter, vt idẽ est ꝙ pdicari, & isto mõ nõ capitur, hic, quia idẽ esset qrere vtrum valeat consequentia a prædicari ad pdicari. Alio mõ capitur primæ intẽtionaliter, vt idẽ est ꝙ esse in alio sm aliquẽ modũ essendi in. Supponitur secũdo ꝙ qrere vtrũ ab inesse ad esse valeat cõsequẽtia in accñtibus: est qrere vtrũ à propõne significãte accñs inhęrere subiecto ad propõnẽ in qua pdicatur accidẽs de subiecto, valeat consequentia: cuiusmodi est, ista albedo inest hoi: ergo homo est albus.

B Accidens triplex. ¶Supponitur tertio, ꝙ triplicia sunt accidẽtia. ¶Quædã sunt q determinãt sibi partẽ principalẽ, vt scientiæ q determinat sibi animam, & de istis dr̃ ꝙ ab inesse ad esse valet consequẽtia, vt bene sequitur, scientia inest animæ hominis: ergo hõ est sciens. ¶Alia sunt q determinant sibi partẽ minus principalẽ, vt cæcitas, surditas, & simitas, & de istis dr̃ ꝙ ab inesse ad esse valet consequẽtia, vt bene sequitur, simitas inest homini: ergo homo est simus. ¶ Alia sunt quæ indifferenter conueniunt toti & parti: cuiusmodi est albedo & nigredo, & de istis dicitur, ꝙ ab inesse ad esse non valet consequentia, vt non sequitur, albedo inest homini: ergo homo est albus. ¶Alia sunt etiam accidẽtia respectiua quæ determinãt sibi totum captum cathegorematicè, cuiusmodi est paternitas & filiatio, & de illis dicitur quòd ab inesse ad esse valet consequentia, vt bene sequitur, paternitas inest homini: ergo homo est pater. C

An scutũ partim nigrum, & partim album, sit nigrũ, vel album.

SECVNDO sciendum, ꝙ circa textum incidit talis difficultas, vtrũ scutum pro media parte albũ, & pro media parte nigrũ, sit album vel nigrũ? Et videtur ꝙ sit album, quia habet albedinem, igitur est albũ eadẽ rõne probatur, ꝙ sit nigrũ, quia habet nigredinẽ, igitur &c. ¶In oppositum arguitur, quia non videtur, ꝙ magis debeat dici album q̃ nigrum, igitur non est album, neq; nigrum. Pro solutione supponitur ꝙ de scuto sic pro media parte albo & ꝓ media parte nigro bene conceditur, ꝙ est coloratum, quia omne visibile est coloratum, lucidum, lux lumen, D vel species visibilis, sed scutum vr̃, ergo est aliquod illorũ, sed non nisi coloratum, igitur debet concedi ꝙ est coloratum, & non ꝙ sit colorata vt dicunt aliqui. ¶ Nã regula est ꝙ ad multiplicationem formæ non sequitur multiplicatio suppositi, vnde licet anima habeat plures scientias etiam specię distinctas, non tamen dicitur scientes, sed sciens. Etiam dato, ꝙ scutum habeat plures colores, non debet concedi ꝙ est colorata, sed ꝙ est coloratum. ¶ Et si quis arguat, quia dicit Arist. ꝙ de quocunque dicitur genus, de eo dẽt dici aliqua spẽs illius generis: ergo si conceđatur quòd est coloratum, conceditur quòd est albũ vel nigrum. ¶Dicitur quòd illa regula Ari. debet intelligi quo ad esse vel inesse, ideo bene sequi-

Regula.

Sco. li. 3. d. 6. q. 1. in sol. 1. arg.

E quo ad esse vel inesse, ideo bene sequtur, scutum est coloratũ, ergo est album vel nigrum, vel albedo vel nigredo sibi inest. Dicunt tamen aliqui ꝙ tale scutum est album & nigrũ, vt est vna de prædicato copulato. Et qñ arguitur contra eos, quia tunc contraria verificarentur de eodem, quod videtur esse contra Ari. Respondent ꝙ non est inconueniẽs contraria de eodem verificari respectu diuersarum partium.

Tertio sciendum ꝙ in diuisione problematis, in qua dicitur ꝙ problema diuiditur in vle & particulare, ibi diuiditur problema dialecticum & non hypotheticum, etiam in tali diuisione per problema particulare intelligi problema indefinitum & singulare. ¶ Sed quæreret aliquis quid sit problema accidentis, & qd problema simplicis inherentiæ: Respondetur breuiter ꝙ problema accidentis est, in quo quæritur an aliqđ prædicatum insit vel non insit subiecto cũ expressione alicuius quatuor prædicatorum: puta generis, diffinitionis, proprij, vel accidentis, vt si q̃ratur an animal insit homini vt genus vel non, & sic de alijs prædicatis. ¶ Et siquis quærat quare ergo tale problema dicitur magis problema accidentis quam generis. Respondetur ꝙ hoc est ꝑ conueniẽtiam quã habet cũ problemate simplicis inhærentiæ: in quo quæritur de inhærentia ꝙ magis conuenit prędicato accidentis q̃ alijs prædicatis, ideo talia problemata dicuntur problemata accidentis. ¶ Sed problema simplicis inhærentię, est in quo quæritur an prædicatum insit vel non insit subiecto sine expressione alicuius quatuor prædicatorum, vt si quæratur vtrum animal insit homini vel nõ, & sic de alijs.

Problema accidentis & simplicis inhærentię quid.

Quarto sciẽdum ꝙ circa textum incidit talis difficultas, vtrũ sit de mente Arist. ꝙ ista sit vera, omne animal fuit in arca Noe. Respondetur breuiter ꝙ non est de mẽte Arist. concedere talem propositionem, cũ sit instantia de multis indiuiduis, q̃ nunquã fuerunt in arca Noe, iõ simpliciter & de rigore sermonis tale sophisma est falsum, omne animal fuit in arca Noe. ¶ Dicunt tamẽ aliqui ꝙ est verũ, & dicũt ꝙ ly omne, distribuit pro generibus singulorũ .i. ꝑ speciebus & nõ pro indiuiduis, sed hoc alias fuit reprobatum in Sũmulis, vbi fuit dictum quòd nullũ signum distribuit solum pro speciebus, nisi includat in se istũ terminũ species, sed illud signum omne non includit, igitur non potest solum distribuere pro speciebus. ¶ Et siquis dicat, viri Sancti in sacra scriptura concedunt talem propositionem, igitur videtur esse vera. Respondetur quòd de rigore sermonis non concedunt, sed solum est in sensu pro quo accipiebant, vnde accipiebant eam in isto sensu de qualibet specie animalis perfecti fuit aliquod animal in arca Noæ.

Oẽ aĩal fuit in archa Noe, an sit vera.

Pag. 151. F. 161. H

¶ Sed restat alia difficultas, vtrum ista sit vera, aliquod animal non fuit in arca Noe? Et videtur quòd non, quia ad hoc quòd propositio negatiua sit vera, requiritur, quòd sit aliqua diuisio in rebus signifi-

Aliquod aĩal fuit in Archa Noe, an sit vera.

A significatis per terminos, sed ibi nulla est diuisio, quia dato, ꝙ nullũ aïal esset, adhuc illa esset vera. Rñdetur ꝑ aliquas propõnes. ¶ Prima, ad hoc ꝙ propositio affirmatiua sit vera, nõ requiritur aliqua compositio in reb. quia ista est vera, Deus est Deus, & tñ ibi nulla est compõ. ¶ Secunda, ad veritatem negatiuæ non requirit ꝙ aliqua sit diuisio in re, quia dato ꝙ nullus equus, nec asinus esse adhuc ista eēt vera, equus nõ est asinus dũ modo formaretur. ¶ Et si dicatur: Arist. habet oppositum in 6. Metaphi. Dico ꝙ non habet & dico ꝙ per compositionem intelligit esse idem, pro quo termini supponũt, & per diuisionem, nõ esse idē pro quo termini supponunt, sic ꝙ illa propõ affirmatiua est vera, cuius termini pro eodē supponunt & negatiua vera cuius termini pro eodē non supponũt, & hoc si aliquis modus grammaticalis, vel logicalis, vel distinctio formalis, vel rationis nõ ipediũt. Et hęc de primo articulo. Quantum ad secundum.

Tex. com ment 8.

B

Art. 2 An a genere ad spēm valeat cõsequẽtia, & contra.

DVBITATVR primo. Vtrum a genere ad speciē valeat consequentia, & econtra. quemadmodum videtur dicere. Ari. seu ab inferiori ad superius? Et videtur primo ꝙ nõ, quia non sequitur sortes differt a Platone, ergo differt ad homine, cum antecedens sit verum & consequens falsum. Item non sequitur, sortes incipit esse albus, ergo sortes incipit esse coloratus, quia antecedens potest esse verum, consequente existente falso, posito casu quod sortes prius fuerit niger. Item non sequitur, sortes venit Parisiis, ergo facit Parisiis, & tamen arguitur ab inferiori ad superius, cum venire sit minus commune respectu huius quod est facere. ¶ Pro solutione supponitur, quod arguendo ab inferiori ad superius affirmatiuè, bene valet consequentia, dummodo arguatur sine distributione superioris. ¶ Dico vlterius ꝙ ab inferiori ad superius tenet negatiue, duabus conditionibus obseruatis. Prima, quod ponatur constantia inferioris; ideo non sequitur, Adam non est, ergo homo non est, quia antecedens est verum & consequens falsum: nam ista est falsa, homo non est, cum sua contradictoria sit vera, scilicet omnis homo est. Secunda, quod non arguatur cum distributione superioris, ideo non sequitur, Petrus est extra istam domum, ergo est extra domum, quia ly extra, facit terminum sequentem distribuibilem supponere confusè & distributiuè. ¶ Dico vlterius, quod a superiori ad inferius valet consequentia tam affirmatiue quam negatiue, dummodo superius distribuatur, quia si non distribueretur, non valeret consequentia. ¶ Ad rationes dicitur ad duas primas, quod male arguitur, quia arguitur cum distributione superioris propter illas dictioner differt & incipit. ¶ Ad tertiam dicitur quod non arguitur ad idem predicatum: nam prædicatum in prima est totum hoc versus Parisiis, & illud non est predicatum in secunda.

C

D

DV-

E Parisiis, & Romę nenditur piper ergo vendi tur aliqd an valeat cōsequētia.

DVBITATVR secundo. Vtrū ista consequentia valeat, Parisiis & Romæ venditur piper: ergo Parisiis, & Romæ venditur aliquid Et videtur ꝙ sic, quia arguitur ab inferiori ad superius sine distributione superioris. Sed in oppositum arguitur, quia antecedens est verum & consequens falsum, igitur. Et quod consequens sit falsum. patet, quia bene sequitur, Parisijs & Romæ venditur aliquid, ergo Parisiis & Romæ venditur hoc vel hoc, & sic de aliis; Et vltra Parisiis & Romę vēditur hoc vel hoc vel hoc, & sic de alijs: ergo hoc vel hoc, vel hoc, & venditur Parisiis & Romæ, per conuersionē, sed istud est falsum: igitur. Ad hoc dicitur ꝙ bene sequitur ad probationem, negatur ꝙ consequens sit falsum. Ad pro F bationem conceditur prima consequentia, sed negatur secunda, quia arguitur a confusa tantum respectu multitudinis, ad determinatam respectu eiusdem multitudinis. ¶ Et si dicatur quod tenet virtute conuersionis, dicitur ꝙ non bene conuertitur, sed sic debet conuerti, ergo hoc vel hoc venditur Parisiis vel Romæ, quia ly Parisiis & Romæ se, habent per modum signi multitudinem importantis copulatiue, ideo in conuertente debet mutari in terminum illam multitudinem importantem disiunctiue. Et aduerte quod ista propositio communiter conceditur Parisiis, & Romæ venditur piper, vt visum est in Prioribus quæstione de conuersionibus. ¶ Sed tamen facio vnam rationem quam solues si vis, illla propō affirmatiua est falsa cuius subiectum pro nullo supponit, sed G ista est huiusmodi, quia ly piper, ꝙ est subiectū pro nullo supponit, vel des illud pro quo supponit, quod non videtur, quia nullum est piper, quod vendatur Parisiis & Romę. ¶ Item de nullo de quo verum est dicere, hoc est quod venditur hic & Romæ verum est dicere quod est piper. Similiter hæc est falsa, quod venditur hic & Romæ est piper, & per consequens ista est falsa, quod venditur hic & Romæ est hoc vel hoc piper, cum in omnib. istis alterum extremum pro nullo supponat.

An ad dīstruendū vel construendū multiplex oporteat &c.

DVBITATVR tertio, Vtrum ad destruendum vel construendum multiblex oporteat construere vel destruere in vtroque sensu: Respondetur quod duplex est multiplex scilicet incomplexum siue ęquiuocum vt canis. Aliud est complexum siue H amphibologicum, vt oratio truncata habens diuersos sensus, sicut est ista, vellem pugnantes me accipere. Hoc supposito dicitur quod si multiplex sit tale quod eius multiplicitas lateat aliquem, tunc ad destruendum vel construendum apud illum quem latet, sufficit cōstruere vel destruere in vno sensu, sed si multiplicitas sit manifesta, debet in vtroque sensu construi vel destrui, in vno cōstrui & in alio destrui. ¶ Vnde ista propositio, disciplina est vna pluriū non dicitur multiplex proprie, quia non habet diuersos sensus ex truncatione terminorū sed solum est multiplex, capiendo multiplex large ꝓ omni oratione habēte diuersos sensus, siue hoc fiat propter truncationem

A nem dictionum vel non. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit.

Art. 3. CONCLVSIO responsalis: Ab inesse ad esse aliquando valet consequentia & aliquando non vt visum est in primo arti. in quo sufficienter possunt solui rationes quæ fiebant ante oppositum.

Quoniam autem rerum quidem alia sunt ex necessitate, alia autem vt in pluribus, alia vero vtrum libet.

Problemata quomodo terminanda per locos extrinsecos

ISTVD EST tertius tracta. huius libri, in quo docet determinare problemata per locos extrinsecos. ¶In primo ponit aliquas considerationes quarum prima est, si aliquod prædicatum inest alicui subiecto de B necessitate, & illud assignetur inesse vt accidens, destruendum est problema. ¶Secunda, si aliquod prædicatū assignetur, inesse alicui subiecto vt in pluribus, considerandum est si in sit vt in paucioribus, quia si sic, destruendum est, quia omnia talia sūt disparata quorum vnum vere negatur de alio, vt si bonum assignetur inesse homini vt in pluribus, destruēdū est problema, quia homines sunt mali, vt in plurib. & boni, vt in paucioribus. ¶Tertia, si aliquid assignetur inesse sibi accidentaliter, destruēdum est problema, quia idem non prædicatur de seipso accidentaliter. Et si quis assignet voluptatem accidentaliter inesse gaudio, iucunditati, vel letitiæ destruendum est problema, quia illa sunt idem.

Quoniam autem contraria complectuntur quidem sibiinuicem. G

Cōtraria quot modis adinuicē complectunt.

ISTVD EST secundum capitulum in quo docet aspicere ad contraria. Et dicit quod contraria secundum prædicationem & subiectionē possunt complecti adinuicē sex modis. ¶Primo, quando duo contraria prædicantur de duobus contrariis. Et hoc dupliciter, vt amicis est bene facere inimicis est malefacere, vel econtra, & sic sunt duæ complexiones quæ non contrariantur, quia illa quæ sunt eligenda, non contrariātur inter se sed ista sunt huiusmodi: igitur. Eligibile enim non est alteri eligibili contrariū. ¶Secundo, quando ambo contraria prædicantur de eodem & hoc etiam dupliciter, vt amicis oportet malefacere, & amicis bene facere. Et dicit, quod tales D non contrariantur. quia ambæ sunt spernendę, modo spernendum spernendo non est contrarium, nisi forte vnum dicatur secundum superabundantiam, & aliud secundum defectum. cuiusmodi est prodigalitas & illiberalitas. ¶Tertio quando vnū contrarium de vtroque prædicatur, & hoc dupliciter, vt amicis est bene facere, & inimicis est benefacere, vel econtra, & sic sunt duę complexiones quę bene contrariātur. Finaliter ponit tres considerationes, quarum. Prima est, si alicui subiecto assignetur inesse aliquod prædicatum quod habet contrarium, considerandum est si illud contrarium insit subiecto, quia si sic, destruendum est, si non construen-

E struendum est, quia impossibile est contraria inesse simul eidem subiecto. ¶ Secunda, si aliquod predicatũ assignetur inesse alicui subiecto, videndum est si ex illo sequantur contraria, vel contradictoria, & si sic destruẽdum est, vt si quis dicat ꝙ ideæ seperatæ sunt in nobis, hoc est destruendum, quia si essent in nobis, essent mobiles: nã motis nobis, mouentur omnia quæ in nobis sunt, & etiam essent immobiles, cum Plato & omnes alij ponant ipsas esse immobiles. ¶ Tertia, si aliquod prædicatum assignetur inesse alicui subiecto, & illud habeat contrarium, videndum est vtrum illud cõtrarium possit inesse eidem subiecto, & si nõ destruendum est, quia contraria nata sunt fieri circa eidem & contrario
F rum eadem est potentia. ¶ Deinde docet terminare problemata inspiciendo ad opposita quantum ad cõsequentiam, & primo in contradictoriis ponens talem considerationem, si aliquid assignetur sequi ad aliud, respiciendum est si ad oppositum cõsequentis sequatur oppositum antecedentis, & si sic, bona est assignatio, & solet vocari consequentia econtrario. ¶ Deinde ponit vnam considerationes, inspiciendo ad contraria, dicens ꝙ si aliquod consequens sequatur ad aliquod antecedens, considerandum est si ad contrarium antecedentis sequatur contrarium consequentis, & hoc per consequentiam in ipso, & si sic construendũ est problema, si non destruendũ est. ¶ Consequentes ponit consideratione inspiciendo ad priuatiue opposita dicens, ꝙ si aliquid sequatur ad aliud, G videndum est si ad priuatiuẽ oppositum antecedentis sequatur oppositũ priuatiue, consequentis, & si sic, tũc bona est assignatio, si non, mala est. ¶ Finaliter ponit considerationem inspiciendo ad relatiue opposita, dicens, ꝙ in relatiue oppositis, valet cõsequentia in ipso vt si aliquid est duplum, aliquid est multiplex, ergo si aliquid est subduplum, aliquid est submultiplex.

Rursum in coniugatis & in casibus, & interimenti & construenti.

Iste est quartus tractatus in quo docet terminare problemata per locos medios, & cõtinet quatuor capitula. In primo ponit duas considerationes. ¶ Prima est, si opponens velit construere vel destruere aliqd prædicatum de aliquo subiecto, cõsiderandũ est ad casus & ad cõiugata, nam si coniugatum vnius inest coniugato alterius, & casus inest casui, & principale principali, vt si iustum est bonum, iuste agere erit benefacere. ¶ Secũda si opponens velit construere, aut destruere aliquod prædicatum de aliquo subiecto, non solum respiciendum est ad casus & coniugata, sed etiam cõsiderandum est si contrarium vnius inest contrario alterius, vnde si bonum nõ est de necessitate suaue, nec malum erit de necessitate triste.

Cõsiderationes ꝑ blematis per locos medios.
H

Amplius in generationibus & corruptionibus, & corrumpentibus, & efficientibus.

ISTVD

A Istud est secũdum capitulum, in quo docet terminare problemata per locos a generatione & corruptione. Et ponit tres considerationes. ¶Prima, si velimus ostẽdere bonitatẽ, vel maliciã aliquorũ, debemus inspicere ad gñationes, qa si generatio ipsorũ sit bona, ipsa sunt bona, si vero sit mala, ipsa sunt mala. ¶Secũda, si velimus ondere bonitatẽ, vel maliciã aliquorũ, inspiciendũ est ad corruptiones, qa si sint bonæ, illa sunt mala, & si sint malę, ipsa sũt bona, nã cuius corruptio est bona, ipsum totũ malũ est. ¶Tertia, inspiciẽdũ est ad generãtia, & corrũpẽtia, qa quorũ gñatio est bona, ipsa sunt bona, & quorum mala, ipsa sunt mala.

Proble-mata quõ terminanda per locos a gñatione, & corrup.

Rursum in similibus, si similiter se habet, vt si disciplina vna plurium. & opinio.

B Istud est tertium capitulum, in quo ponit duas considerationes inspiciẽdo per locum a simili. ¶Prima, considerandum est in similibus si similiter se habeãt, vt si disciplina sit vna pluriũ, opinio erit vna pluriũ. ¶Secunda, in similibus non solũ oportet inspicere ad vnũ, sed ẽt ad multum, quia aliqñ aliqua conueniunt in aliquo, & tñ differũt in alio sicut contingit plura scire, intelligere aũt non. Cõsequenter docet inspicere per locũ a magis & minus. Et ponit quatuor considerationes. ¶Prima, si aliquod prædicatũ assignet in esse alicui subiecto, videndũ est si ad intentionẽ subiecti sequat intentio prædicati, sic sic, construendum est problema, si non destruendũ est, vt si voluptas est bona, maior voluptas est magis bona. ¶Ex quo passu elicit hæc auctoritas, si simpliciter ad simpliciter, & magis ad magis, q uæ debet intelligi in pdicationibus p se. ¶Secunda, si aliqđ pdicatũ assignet inesse duobus subiectis, cõsiderandũ est si inest illi subiecto cui magis vr̃ inesse, & si nõ, destruẽdũ est problema. ¶Tertia si duo pdicata assignentur in esse alicui subiecto, videndũ est si illud qđ minus vr̃ inesse insit, qa si sic, construendũ est problema. ¶Quarta, si velimus videre de duobus pdicatis an insint duobus subiectis vidẽdũ est si prędicatũ quod minus vr̃ inesse suo subiecto ei insit, qa si illud quod magis vr̃ inesse non inest, nec reliquum inerit.

Cõsiderationes in spiciendi p loc ã a simili.

C

Amplius autem ex appositione si alterum, ad alterum appositum facit bonum, vel album. D

Istud est quartũ capitulum & vltimum, in quo ponit aliquas considerationes inspiciendo ad ea quę videntur inesse alicui. ¶Prima, si aliquod oppositum alteri faciat ipsum tale & prius non erat tale, appositum est tale. ¶Secunda, & appositum alteri faciat ipsum magis tale, ipsum appositum est magis tale, & solũ valet ille locus in his, quæ suscipiunt magis & minus. ¶Tertia, si aliquid inest secundum magis & minus, ẽt inest simpliciter, sed non ecõtra, quia multa insunt simpliciter, quę non insunt fm magis & minus. ¶Ex qua consideratione habetur, ꝙ comparatiuus præsupponit suum positiuum. ¶Deinde ponit vnam cõsidera-

Cõsiderationes, & his q̃ alicui inesse videntur.

E derationem per locũ à toto integrali, si aliquid inest ſm partem integralem suscipientẽ denominationẽ totius, tunc illud simpliciter inest, vnde qd non inest simpliciter, nõ inest nisi ſm quid, hoc est ſm partem integralem, aut partẽ temporis, aut partem loci, & quicquid inest secundũ partem temporis, vel loci, simpliciter inest. ¶ Contra quod ponit instãtias, quia non sequitur, aliqui sunt naturaliter studiosi, ergo sunt studiosi, ẽt non sequitur, ægrotis expedit dieta, ergo dieta expedit. Similiter non sequitur, in aliquo loco est tantũ vnum, ergo est tantum vnum. ¶ Similiter non sequitur, bonũ est mactare patrẽ in tribalis, ergo bonũ F est mactare patrẽ. In omnibus istis consequentijs committitur fallacia ſm quid ad simpliciter. Ex quo textu elicitur cõe dictum, quod simpliciter dico, siue addito dico.

An consequentia econtrario teneat in contradictorijs &c.

QVAERITVR Vtrum consequentia econtrario teneat in contradictorijs & non consequentia in ipso, & vtrũ consequentia in ipso teneat in alijs contrarijs, & non cõsequentia econtrario. ¶ Arguitur primo ꝙ non, quia consequentia econtrario non tenet in omnibus contradictorijs, quia non sequitur, animal est non homo, ergo non homo est animal. ¶ Secundo sic inter contradictoria nulla põt esse consequentia, quia consequentia est habitudo media antecedentis ad consequens, sed inter contradictoria non est dabile medium. ¶ Tertio sic, bene se- G quitur, homo est risibilis, ergo non homo non est risibilis, & tamen arguitur per consequentiam in ipso in cõtradictorijs. ¶ Quarto sic cõsequẽtia in ipso non tenet in omnibus cõtrarijs, igitur. Antecedens patet, qa non sequitur, album est calidum, ergo nigrum est frigidum. ¶ Quinto sic, talis consequentia non tenet in relatiuè oppositis, quia non sequitur, sensibile est scibile, ergo sensus est scientia. ¶ In oppositum est philosophus in tex. In quæstione erunt tres art. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum, ꝙ relictis Art. 1. multis diuisionibus consequentiæ supponitur pro nunc, quòd du- Cõsequẽtia duplex. plex est cõsequentia, scilicet ecõtrario & in ipso. ¶ Vnde cõsequẽtia ecõtrario est duplex. s. terminorũ & pro H positionũ. Terminorũ, est consequẽtia in cuius ãte aliquod prædicatũ dr̃ de subiecto, & in consequẽte oppositũ subiecti dr̃ de opposito ꝑdicati, vt hõ est aĩal, ergo non aĩal est, nõ hõ, & de tali dicitur sicut fuit dictũ de conuersione per contrapositionẽ, puta ꝑ non est consequentia formalis. ¶ Sed cõsequentia econtrario ꝓponum, est qñ antecedens infert consequens, & ex opposito cõtradictorio cõsequentis infertur oppositũ cõtradictorium antecedentis, vt si homo est animal est, sed nullum animal est ergo nullus homo est, & ista tenet in oĩbus cõsequentijs. Consequentia in ipso ẽt est duplex scilicet terminorum & propositionũ. Terminorũ, est qñ in antecedẽte aliqđ prædicatum dicit de subiecto, & in consequen-

A sequente oppositū prædicati dē de opposito subiecti, vt iustitia est virtus, ergo iniustitia est vitiū. Sed cōsequētia in ipso ꝑponū, est qñ ex ante infertur consequens, & ex opposito ant̄is infertur oppositum consequētis, vt si hō est risibile est, sed nullus hō est, ergo nullum risibile est.

An consequētia ī ipso terminorū valeat in cōtrarijs.

SECVNDO sciendum, ꝙ incidit talis difficultas vtrum consequētia in ipso terminorū valeat in cōtrariis. Ad quam breuiter respondetur ꝙ tenet in omnibus contrariis, tribus conditionibus obseruatis. ¶Prima ꝙ arguatur in prædicatis per se, defectu cuius non sequitur, album est dulce, ergo nigrum est amarum. ¶Secunda ꝙ extrema vnius contrarietatis non contineantur sub vno B membro alterius contrarietatis, ideo non sequitur, prodigalitas est vitiū, ergo illiberalitas est virtus, quia prodigalitas & illiberalitas continentur sub vitio. ¶Tertia ꝙ in vtroque sit idem modus oppositionis, defectu cuius non sequitur, illiberalitas est defectus, ergo liberalitas est superabundantia. Sed consequentia in ipso propositionum non est formalis, non enim oportet ex opposito antecedentis inferre oppositum consequentis, nisi essent termini conuertibiles, vt non sequitur, si homo est animal est, ergo si nullus homo est nullum animal est.

An eadē cōsequētia valeat in priuatiue, & relatiue oppositis.

TERTIO sciendum, ꝙ adhuc incidit alia difficultas, vtrum consequentia in ipso terminorum valeat in priuatiuè oppositis, & etiā in relatiuè oppositis. Respondetur ꝙ in priuatiuè oppositis valet talis consequentia, duabus conditionibus obseruatis. ¶Prima, ꝙ arguatur in ꝓpositionibus per se, defectu cuius non sequitur, videns est audiens, ergo cæcus est surdus. ¶Secunda ꝙ priuatio superioris habitus restringatur per habitum inferioris, defectu cuius non sequitur, sortes vidēs est sensibilis, ergo sortes cæcus est insensibilis, sed debet sic argui, ergo sortes cæcus est insensibili sensu visus. Ad aliam partem dicitur ꝙ consequentia in ipso terminorum valet in relatiuæ oppositis tribus conditionibus obseruatis. ¶ Prima, ꝙ arguatur in propositionibus per se, ideo non sequitur, pater est dominus, ergo filius est seruus. ¶Secūda, ꝙ ambo extrema non contineantur sub vno membro alterius oppositionis, vt non sequitur duplum est totum, ergo subduplum est pars. ¶Tertia, quod arguatur in relatiuis secūdum esse, ideo non sequitur, sensibile est scibile, ergo sēsus, est sciētia.

Quō contingit plura scire, intelligere vero non.

QVARTO sciendū quòd istius propositionis contingit plura scire, intelligere vero nō, sunt diuersi sensus. ¶Primus est, secundum quòd illa negatio nō est negatio cadens supra hoc totum, contingit plura intelligere, ita ꝙ sit sensus, contingit plura scire, & non contingit plura intelligere, & iste sensus implicat & est falsus, quia nulla contingit scire, qn non contingat intelligere. ¶ Alius sensus est, capiendo ly non infinitanter, ita quòd solum cadat supra ly, plura, infinitando ipsum, ita quod sit sensus, contingit plura scire, & contingit intelligere non plu-

 ra,

ra, & iste sensus est verus, quia contingit intelligere vnum quod est nō plura. Et per hoc soluit tale sophisma, quatuor sunt prædicabilia & nō plura, & multa similia, in quibus si ly nō, sit negatio negans, falsa sunt, infinitans, vera sunt. Et hæc de primo articulo. Quantum ad secundū.

Art. 2.

An si aliquid apponat' alicui quod prius nō erat tale &c.

DVBITATVR primo. Vtrum illa consideratio sit vera in qua dicitur, ꝙ si aliquid apponatur alicui, quod prius non erat tale, & appositum reddat ipsum tale, vtrum illud ꝙ apponatur sit tale. Et videtur qđ non, quia albedo additur parieti & facit parietem album, & tamen albedo non est, alba? Respōdetur, ad hoc ꝙ talis consideratio sit vera, tres conditiones requiruntur. ¶ Prima, ꝙ appositum sit susceptiuum denominationis, quam dat alteri, defectu cuius non sequitur, albedo addita parieti facit parietem album, ergo albedo est alba. ¶ Secunda, ꝙ arguatur in causis sufficientibus, defectu cuius nō sequit', ignis facit aquā tepidam, ergo ignis est tepidus, quia ignis non est causa totalis tepiditatis. ¶ Tertia, ꝙ arguat' in causis vniuocis, defectu cuius nō sequitur, sol calefacit hæc inferiora, ergo sol est calidus. Et similiter dicēdum est de illa consideratione, ꝙ si aliquid ad datur alteri & faciat ipsum magis tale, tunc additum est magis tale, & similiter de illa de superlatiuo, & propriè habent fieri illæ duæ vltimæ cōsiderationes in illis, quæ suscipiunt magis & minus.

An loc' a positiue ad cō-paratiuũ valeat, & econtra.

DVBITATVR secundo, Vtrū locus a positiuo ad comparatiuum valeat, & etiam locus a comparatiuo ad positiuum. ¶ Pro cuius solutione supponitur ꝙ locus a positiuo ad comparatiuum est bonus, & tenent tantum negatiuè, sicut locus a toto in modo ad suam partem, vt bene sequitur, hoc non. est album, ergo hoc non est magis album. ¶ Supponitur secundo quòd locus a comparatiuo ad positiuum similiter est bonus, & tenet tantum affirmatiuè, sicut locus a parte in modo ad suū totum, vt bene sequitur hoc est magis album, ergo hoc est album. Et p hoc patet quid sit dicēdum ad istas consequentias, ista propositio, Deus est. est magis vera quàm ista, homo est asinus, ergo ista homo est asinus est vera, ista propositio, Deus est diabolus, est magis falsa quā ista, Deus est ergo ista est falsa Deus est. Respōdetur ꝙ istæ consequentiæ sunt bonæ, sed sicut consequens est falsum, ita & antecedens, vnde ista est falsa, ista propositio Deus est, est magis vera quàm ista, homo est asinus, & hoc propriè capiendo ly magis, & in rigore logicali. ¶ Sed restat vna difficultas vtrū ista regula sit vera, si simpliciter ad simpliciter & magis ad magis, & maximum ad maximum. Et videtur ꝙ non, quia non sequitur, homo est animal, ergo magis homo est magis animal. Similiter durum est extensum, ergo magis durum est magis extensum. Respondetur ꝙ regula est vera, aliquibus cōditionibus obseruatis. ¶ Prima, ꝙ arguatur in terminis suscipientibus magis & minus, defectu cuius non sequitur, homo est animal, ergo magis

Sicut simpliciter ad simpliciter, & magis ad magis &c.

gis

A gis homo est animal non suscipiunt magis & minus. ¶ Secunda, quod arguatur in propositionibus per se, defectu cuius non sequitur, album est dulce, ergo magis album est magis dulce, nec sequitur, bibere est bonum, ergo magis bibere est magis bonum. ¶ Tertia, quòd terminus positiuus qui prædicatur, non prædicetur de opposito subiecti, ideo non sequitur, album est coloratum, ergo magis album est magis coloratum.

An à dicto sed in quid ad simpliciter valeat consequentia.

DVBITATVR tertio. Vtrum arguendo à dicto secũdum quid ad dictum simpliciter sit bonus locus. Et videtur ꝙ non, quia non sequitur, æthiops est albus secundum dẽtes, ergo æthpios est albus, & similiter de multis alijs. ¶ Pro cuius solutione supponitur, quod dictum secundum quid accipitur tripliciter. Vno modo pro termino sumpto cũ B aliqua determinatione, qualiscunque sit illa, & sic homo pictus, homo albus secundum dentes, sunt dicta secundum quid, & sic dico ꝙ arguẽdo a dicto secundum quid ad dictũ simpliciter aliquando valet consequentia & aliquando non. Secundo modo potest capi dictum secũdum quid, pro termino sumpto cum determinatione restringente & nõ diminuente, ampliante aut distrahente, & sic bene valet consequentia, vt bene sequitur sortes albus currit, ergo sortes currit. ¶ Vnde determinatio restringens est quæ addita termino, facit ipsum stare pro paucioribus, quam si sibi non adderetur, vt in ista propositione, homo albus currit, ly albus, est determinatio purè restringens respectu de ly homo. ¶ Sed determinatio distrahens, est illa quæ facit terminum cui additur, stare pro suis significatis minus prĩcipalib. vt i ista oratione, imago est homo pictus, ibi ly pictus, est determinatio distrahens respectu de ly homo. ¶ Sed determinatio amplians est ista quæ facit terminum, cui additur, stare pro suis signficatis quæ non sunt, sed erunt, fuerũt, vel possunt esse. ¶ Sed determinatio diminuens: est quæ restringit terminum ad partem minus principalẽ, vt æthiops est albus secundum dentes, ibi secundum dẽtes est determinatio diminuens respectu de ly albus. Tertio modo sumitur dictum secundum quid pro termino sumpto cum determinatione ampliante, restringente, & diminuente, & sic ab ipsum ad dictum simpliciter nõ est bonus locus dialecticus, sed sophisticus. Et hæc de secundo artic. Quantum ad tertium sit. C D

Arti. 3.

CONCLVSIO respõsalis: Cõsequentia ecõtrario tenet gratia formæ in propositionibus, sed in terminis solum tenet gratia materiæ, vt visum est. ¶ Ad rationes ante oppositum patet solutio in primo arti.

E TOPICORVM G

ARISTOTELIS.

LIBER TERTIVS.

VTrum autem sit magis eligendum aut melius duum aut plurium ex his perspiciendum, primũ autem determinetur, quoniam considerationem facimus nõ de plurimum distantibus, & magnam adinuicem differentiam habentibus, nullus enim dubitat vtrum beatitudo, vel diuitiæ magis appetendum, sed de his quæ propinqua sunt.

F

ISTE est tertius liber Topicorum, in quo philosophus determinat de ꝓblematibus contractis ad materiam eligibilitatis. Et diuiditur in tres tract. Primus in duo capitula. In primo ponit aliquas considerationes. ¶ Prima, illud quod est diuturnius, est magis eligendũ quã illud quod est minus diuturnũ, dũmodo sint eiusdẽ speciei. ¶ Secũda, illud est magis eligendum quod vir prudens eligit vel quod vir bonus, vel quod lex recta præcipit, vel quod studiosi eligit vel scientes magis eligunt, vt in medicis illa quæ plures medici eligunt sunt magis eligẽda. Vnde illud est simpliciter & magis eligendum quod est fm meliorem

Qd magis eligẽdum.

disciplinam, licet vnicuiq; illud sit magis eligendum quod est fm propriam disciplinam, vt fistulator magis eligit fistulam q̃ librum. ¶ Deinde ponit cõsideratione inspiciendo ad bonũ dicens, illud est magis eligendum quod est in genere q̃ illud quod non est in genere, vt iustitia est magis eligenda q̃ iustũ, cũ iustitia sit in genere boni & non iustũ. Et capitur hic iustũ pro illo qui põt hr̃e iustitiam, & tñ non hẽt. Et aduerte quod ex tali cõsideratione eliciunt aliqui, ꝗ concreta non sunt in genere. i. in prædicamẽto, sed male capiunt. Aristote. cum loquatur de genere moris. ¶ Alia consideratio, illud est magis eligendum quod ꝓpter se est eligendum, quam illud quod propter aliud est eligendum, vt sanari est magis eligendum quã exercitari. ¶ Alia consideratio, illud quod est per se eligendum, est magis eligendum eo quod est per accidens eligendum, vt amicos esse iustos, est magis eligendum quam inimicos esse iustos, quia istud fm est eligendum per accidens, puta vt inimici non noceant nobis. Consequẽter ponit considerationes inspiciendo ad causam boni. ¶ Prima, illud est magis eligendũ quod est ꝑ se cã boni, quã quod est causa ꝑaccidẽs,

H

Causa bona.

vt

A vt virtus est magis eligenda q̃ fortuna.¶Secunda,illud est magis fugiẽdum quod est per se causa mali,quã illud quod est causa per accidens, vt vitium est magis fugiendum quam casus.Consequenter ponit duas considerationes aspiciendo ad causas boni in speciali.Prima,illud ꝙ est simpliciter bonum est magis eligendũ quam illud quod est bonum alicui, vt sanari est magis eligendum quam secari.Secunda illud est magis eligẽdum quod est bonum per suam naturam,quam illud, quod non est bonum per naturam suam, vt iustitia est magis eligenda iusto.Et sunt istę duæ considerationes de causa formali boni. Deinde ponit tres considerationes inspiciendo ad causam, materialem boni. ¶Prima illud quod B conuenit meliori est magis eligendum,vt illud quod conuenit deo est magis eligendum quam illud quod conuenit homini. ¶Secunda, illud quod est proprium melioris,est magis eligendum, vt illud quod est proprium Dei,est magis eligendum, q̃ illud quod est proprium hominis. ¶Tertia, illud quod inest prioribus est magis eligendum, vt sanitas est magis eligenda quam robur & quã decor, quia sanitas consistit in prioribus,scilicet in commensuratione calidi,frigidi,humidi,& sicci,& decor consistit in commensuratione membrorum exteriorum, & robur consistit in neruis & ossibus.Deinde ponit considerationes inspiciendo ad causam finalem boni.¶Prima, finis est magis eligendus his quę sunt ad finem.¶Secunda,mediorum ordinatorum in finem,illud ꝙ est propinquius fini est magis eligendum. C ¶Tertia medium possibile est magis eligendum quam medium impossibile,idest quam medium difficile.

Amplius duobus effectiuis existentibus cuius finis melior, & ipsum melius.

ISTVD EST secundum capitulum,in quo ponit duas considerationes ex parte causæ efficientis boni.¶Prima,duobus existentibus effectiuis,cuius finis est melior,ipsum est magis eligẽdum, vt virtus est magis eligenda quam medicina, quia virtus est effectiua beatitudinis, & medicina sanitatis. ¶ Secunda, si sint duo effectiua, quorũ finis vnius superet finẽ alterius illud est magis eligendum. Deinde ponit alia considerationes.Prima,si sint aliqua duo D bona & aliqs nesciat,ꝙ est magis eligendũ, dẽt respicere ad ꝙ sequitꝰ maius bonũ,& illud eligere. Scdã,plura bona sunt paucioribꝰ eligẽda, dũ tñ illa nõ ordinent ad vnũ finẽ, qa plura bona ad finẽ ordinata,nõ sunt magis eligẽda quam finis,ad quẽm ordinant.Ex qua consideratione elicitur hęc auctoritas vbi vnum propter alterum,ibi tantum vnum est.¶Tertia, nihil prohibet quædã non bona quibusdã bonis esse magis eligenda, sicut beatitudo & tristitia, quæ sunt nõ bona,sunt magis eligenda q̃ fortitudo & iustitia.¶Quarta, bonum ꝙ possidetur cum delectatione, est magis eligendum q̃ illud ꝙ possidetur cum tristitia, vt virtus est magis eligenda quam pecunia. ¶ Quinta

E vnumquodque est magis eligendũ in tempore, in quo magis proficit, q̃ in tempore in quo nõ proficit, vt prudentia est magis eligenda in senectute, q̃ in iuuentute, quia senes communiter capiuntur ad regendum Rem pub. & non iuuenes. Nemo enim iuuenes eligit duces, cum non constet eos esse prudentes, sed fortitudo magis proficit in iuuentute quàm in senectute. ¶ Sexta, illud quod proficit in omni tempore, est magis eligẽdum, vt iustitia & temperantia sunt magis eligenda quàm fortitudo. Septima, positis duobus bonis: illud quo habito non indigemus altero, F est magis eligendum illo quo habito adhuc indigeremus altero, vt iustitia est magis eligenda fortitudine, nam si omnes essemus iusti, non indigeremus fortitudine, sed si omnes essemus fortes, adhuc indigeremus iustitia, & hoc loquendo de fortitudine corporali.

Amplius q̃n duo aliqua fuerint valde sibimetipsis similia.

Quo terminãtur ꝓblemata in eligẽdo, vel fugiẽdo, circa cõditiones accidẽtales boni.

ISTVD EST tertium capitulum, in quo phylosophus docet terminare problemata de eligendo & fugiendo, inspiciendo ad conditiones accidẽtales boni. ¶ Et primo ponit talem considerationem: illud est magis eligendum quod est propinquius, & similius bono, & hoc in bonis & non in malis, seu ridiculosis, nam licet simia sit similior homini q̃ equus in ridiculosis, non tamẽ in bonis. ¶ Alia consideratio, illud q̃d cum difficultate acquiritur, magis est eligendum eo, quod faciliter acquiritur, postquam supple est acquisitum. ¶ Alia consideratio, si aliquid G est melius alio, etiam optimũ illius erit melius optimo alterius, vt si homo sit melior equo, optimus hõ erit melior optimo equo. ¶ Alia consideratio: bonum ex circunstantia. i. determinatione non diminuente, est magis eligendum q̃ bonum necessarium, vt bene viuere est magis eligẽdum quàm viuere. ¶ Et subdit quod aliquando meliora non sunt magis eligenda, vt phylosophari est simpliciter melius quàm ditari, tamen indigenti est magis eligendum ditari quàm phylosophari. ¶ Ex quo habetur hæc auctoritas. Melius est ditari quàm phylosophari supple indigenti. ¶ Alia consideratio, si amittamus H aliqua duo bona de quorũ amissione sumus tristes, illud est melius de cuius tristitia minus vituperamur. ¶ Alia consideratio, illud est magis eligendum, cuius vsus, actus, & operationes sunt magis eligenda. ¶ Alia consideratio, illud est magis eligendum, cuius superabundantia est magis eligẽda, vt amicitia est magis eligẽda pecunijs, quia superabundãtia amicitiæ est magis eligenda q̃ superabundantia pecuniarum. ¶ Alia cõsideratio, illud est magis eligendũ, quod est ꝑ se eligendum quàm illud quod est ꝑ aliud eligẽdũ, vt gloria est magis eligẽda q̃ decor. ¶ Alia consideratio, illud q̃d est ꝑ melius bonum est magis eligendum, quàm illud quod est propter minus bonũ, vt illud quod est propter virtutem, est magis eligendum, quàm illud

quod

A quod est propter delectationem corporalem.

An cōsiderationes de bono magis eligendo sint recte positæ.

QVAERITVR. Vtrū considerationes positæ in textu sint sufficiētes. ¶ Arguitur primo, ꝙ non, quia minus diuturnum est magis eligendum q̄ magis diuturnū, igitur. Antecedens patet, quia ferrum est diuturnius pane, & tamen non est magis eligendum. ¶ Secundo sic, bonum simpliciter, & bonū alicui conuertūtur, igitur vnum eorum non est melius & eligibilius altero, cuius tñ oppositum dicitur in vna consideratione. Antecedens patet, quia omne bo-
B num simpliciter est bonum alicui, similiter bonum alicui, est bonū simpliciter. ¶ Tertio sic: iniustitia est in genere, & iustum non est in genere, vt patet per phylosophum, & tamen iustum est melius iniustitia: igitur. ¶ Quarto sic, non bona non sunt eligibilia: ergo non sunt bonis eligibiliora. tenet consequentia, quia cōparatiuus præsupponit suum positiuū. Antecedens patet, quia nullum non bonum est eligibile: ergo non bona non sunt eligibilia. ¶ Quinto sic: illud non est melius, quod habet conditionē mali sibi annexam, sed illud qđ est difficilius ad acquirēdum, habet cōditionē mali sibi annexam, puta laborē: igitur. ¶ In oppositum est phylosophus in textu. In quæstione erunt tres arti. Quantū ad primum.

Art. 1. PRIMO sciēdū, ꝙ pro declaratione q̄stionis supponitur primo ꝙ Aristot. in isto tertio ostendit qualiter terminantur problemata contra- C
ćta & comparata, contracta & nō cōparata, comparata & non contracta. Et dñr contracta, quia terminantur per rōnem eligibilitatis & fugibilitatis: seu in quibus ponūtur isti termini eligendum & fugiendum. Sed cōparata tantum sunt quæ fiunt secundum magis & minus, & talia propriè pertinent ad accidens, cùm magis & minus sint annexa accidētis, nec est inconueniēs in diuersis libris determinare de prædicato & de annexo. ¶ Et si quis quærat, quare phylosophus melius determinat de problematibus contractis per eligibile, & fugibile, q̄ per aliquid aliud. Respōdetur ꝙ ratio est, quia problemata magis distinguuntur per eligibile D
& fugibile q̄ per aliquid aliud cum eligibile & fugibile ponatur in diffinitione problematis. ¶ Et si quis dicat, talia problemata sunt moralia, ergo male de ipsis hic determinať. Respondetur negando consequentiam, quia hic determinatur de ipsis inquantum habent rōnem probabilitatis, vt iam alias visum est.

Quid in isto tertio intendat Aristo.

SECVNDO sciendum, ꝙ difficile est saluare omnes considerationes positas in textu esse veras: ideo dicunt aliqui ꝙ tales cōsiderationes sunt indefinitæ, ad quarum veritatē sufficit veritas alicuius singularis. Posset tamen probabiliter dici quòd tales debent intelligi vniuersaliter cum tamen quædam modificatione, vt propositis duobus bonis eiusdem rationis & speciei non habentibus differentia nisi secundum diuturni-

Quō saluātur p̄dictę cōsideratiōnes.

turni-

E turnitatem, vel certitudinem: illud quod est diuturnius & certius est magis eligendum, & cum tali modificatione consideratio est vniuersaliter vera. ¶ Et si quis quærat de veritate huius considerationis bonũ simpliciter est magis eligendum q̃ bonum alicui, cum bonum alicui videatur esse bonum simpliciter, vt bene velle est bonum simpliciter, & tñ bonum etiam alicui. Dicitur ꝙ bonum simpliciter capitur dupliciter. Vno modo vt simpliciter tm̃ valet sicut sine addito, & sic non capitur in illa consideratione. Alio modo capitur vt tantum valet sicut vniuersaliter. s. pro bono quod est bonũ pluribus & pluribus tpibus, & sic oẽ bonum simpliciter. i. quod cõuenit

Bonum simpliciter, dupliciter.

F pluribus & pluribus temporibus est melius q̃ illud quod conuenit vni soli & pro vno tempore.

Tertio sciendum, ꝙ cum dicitur in textu, ꝙ illud ꝙ est in gñe, magis est eligendum q̃ illud quod extra genus, non capitur hic genus pro genere logicali cuiusmodi sunt decẽ pdicamenta; sed pro genere morali: cuiusmodi sunt bonũ & malũ, ita ꝙ vult habere illud quod est sub genere boni cuiusmodi est iustitia est magis eligendum q̃ illud quod non cõtinetur sub tali genere, quemadmodũ est iustũ. ¶ Aduerte tñ ꝙ iustũ in tali consideratione non capitur pro homine iusto seu pro illo qui habet iustitiam, sed pro illo qui potest habere iustitiam. ¶ Aduerte etiam ꝙ talis consideratio intelligitur de genere boni & non mali: ideo non sequitur iustitia nõ est sub generi mali, & tñ iniustitia est sub genere mali: ergo est magis eligẽda q̃ iustitia. G

Sed diceret aliquis an ista consideratio sit vera finis est magis eligendus his quæ sunt ad finem, cum dicat Arist. ꝙ plura bona sunt eligibiliora paucioribus bonis, sed media sunt plura bona, quàm illa quæ ordinantur ad finem. Etiam dicit in Ethicis ꝙ electio non est ipsius finis, sed tm̃ mediorum ad finem. ¶ Ad primam dicit quòd plura bona sunt eligibiliora paucioribus bonis, si talia bona non ordinantur ad illud vnũ bonũ. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ electio potest capi dupliciter. Vno mõ stricte, & sic verum est, quòd est tãtum mediorum ad finem. Alio modo large pro quacunq; volitione, & sic dico, quòd potest esse ad finem. H

An finis sit magis eligẽdus his, quæ sunt ad finem.

Qvarto sciendum, quòd circa textum incidit talis difficultas, qualiter non bona sunt eligibiliora quibusdam bonis. ¶ Pro cuius solutione supponitur, ꝙ ad hoc, ꝙ aliqua dicantur non bona non requiritur, ꝙ vtrumque sit non bonum, sed sufficit, quòd tantum vnum sit non bonum, quia illis duobus demonstratis verum est dicere, quòd sunt bona, vel non bona cum inter contradictoria non sit dare mediũ, sed non sunt bona, ergo non sunt bona. Nec ad istam, ista sunt non bona sequitur copulatiua, sed magis sequitur propositio de subiecto copulato, quia ly &, inclusum in ly ista, nõ capitur copulatiue, sed complexiue, & idem dicendum est de quodã sophismate, quod mouet Ari. in elenchis, vt posito, quòd sint nouem videntes,

Non bona eligibiliora q̃ busdam bonis, quomõ.

A dentes, & vnus cęcus. Respondet, quòd illo casu plures sunt non videntes quàm videntes, quia illi decem non sunt videntes, sed tantum nouem, & tamen illi decem sunt nõ videntes quia non sunt videntes: ergo sunt non videntes, per locum a contradictorijs. Et hæc de primo artic. Quantum ad secundum.

Qđ magis eligẽdũ bonũ ex circunstãtia, an necessa- num proprium vel cõmune

DVBITATVR primo, vtrum bonum ex circunstãtia sit magis eligendum quàm bonum necessariũ, & vtrum hic maxima sit vera bonum proprium est melius bono communi ¶ Ad primam partem, dicitur, quòd bonum ex circunstantia potest capi dupliciter. Vno modo, generaliter pro bono sumpto cum quacumque determinatione, siue sit diminuens, siue distrahens, siue alterius modi, & sic non oportet bonum ex circunstantia esse magis eligẽdũ, quàm bonum simpliciter. Alio modo capitur pro bono sumpto cum determinatione tantum restringente, & sic tale bonum est magis eligendũ quàm bonum simpliciter, vt bene velle est magis eligendum quàm velle. ¶Ad secundam partem respondetur, quòd duplex est bonum commune, quoddam est tale, quo plures possunt simul, & semel eo vti sic, ꝙ vsus vnius non impedit vsum alterius, sicut est pax, & de tali non intelligitur regula cum illud sit magis eligẽdum quàm bonum proprium. Et sic capitur illud dictum commune, cum dicitur, quòd bonum commune est magis eligendum bono ꝓprio. Aliud est bonum commune quo non possunt plures vti simul, & semel, sed vsus vnius impedit vsum C alterius, & de tali intelligitur regula, puta quòd bonum proprium est magis eligendum quàm tale bonũ commune, cuius vsus vnius impedit vsum alterius.

Bonũ nobilius magis eligẽdũ bono minꝰ nobili; Et si omnes essemus &c. an veræ propositiones.

DVBITATVR secũdo vtrum istæ maxime sint veræ, bonum nobilius est magis eligendum bono minus nobilis. Et si omnes essemus iusti non indigeremus fortitudine. Ad primam dicitur, quòd triplex est nobilitas. ¶Quædam quæ acquiritur per pecunias, vt cum quis acquirit potentiam, vel dignitatem per diuitias, & de ista dicit Boetius: Si nobilis es, lauda parentes: si diues, lauda fortunam: si bonus, lauda teipsum. ¶ Alia est quæ non est nisi dispositio, & inclinatio ad bonas operationes, quæ est acquisita D a progenitoribus, & de ista dicit Boetius, quòd nobilitas est laus ex meritis parentum proueniens. ¶Alia est animi, quæ non est nisi ipsa virtus, & de istis duabus intelligitur consideratio. ¶ Pro secunda parte supponitur, quòd duplex est fortitudo, scilicet corporalis, quæ consistit in neruis, & ossibus, & de tali non intelligitur cõsideratio, nam si omnes essemus iusti adhuc indigeremus tali fortitudine ad prouidendum nobis de necessarijs. ¶Alia est fortitudo virtus, per quam resistimus iniustis, & per quam aggredimur terribilia vbi oportet, & quando oportet, & de tali intelligitur cõsideratio, nam si omnes essemus iusti non oporteret resistere iniustis, cum nullus esset iniustus.

DVBI-

B DVBITATVR tertio, vtrū ista consequentia sit bona: Aliud ab animali currit, ergo aliud ab homine currit. Et videtur, quòd sic, quia ibi arguit ab alietate superioris ad alietatem inferioris. Sed quòd nō sequatur probatur, quia si nullus homo esset, antecedens posset esse verum, cō sequente existente falso, igitur. Respondetur, ꝙ ad hoc, ꝙ bene arguatur, requiritur constātia inferioris, ideo debet sic argui, aliud ab animali currit, & homo est, ergo aliud ab homine currit. Et si quis dicat, non sequitur, aliud a vero erit falsum, & ista propositio, Deus est, est alia a vero, quia est alia ab illo vero, hominē esse animal: ergo ista propositio, De⁹ est, erit falsa. Respondetur, bene sequitur, sed sicut consequens est falsum, ita & maior, & minor, quia ly vero, in vtraq; supponit confuse, & distributiue, & etiam in maiori ampliatur pro omni vero, quod est, vel erit. Et si quis iterum dicat, non sequitur sortes differt ab animali, & homo est, ergo sortes differt ab homine. Antecedens probatur, quia aliquid differt ab animali, quod non differt ab homine, ergo non sequitur, sortes differt ab animali: ergo sortes differt ab hoīe. Assumptū patet, quia asinus differt ab animali, qđ nō differt ab hoie, & asinus est, ergo aliquid differt ab animali qđ nō differt ab homine. Maior patet, a sorte differt asinus, ergo asinus differt ab aiali, qđ nō differt ab hoīe. Dico, ꝙ cōsequentiæ intermediæ non sunt bonæ propter terminos, qui distribuuntur ab illo termino. Differt, vt patet intuenti. Et hæc de secundo articulo. Quantum ad tertium sit.

Aliud ab aiali currit, ergo aliud ab homine currit, an valeat.

F

G

CONCLVSIO responsalis: Cōsiderationes positæ in textu sunt sufficiēter positæ ab Ari. vt patet in art. ¶Rōnes ēt in articulis sunt solutæ. Art. 1.

Idem autem loci vtiles, & ad demonstrandum quodlibet eligēdum, & fugiendum.

ISTE est secundus tractatus huius libri, in quo phylosophus docet terminare problemata cōparata de accidente, ponens aliquas considerationes, quarum. ¶Prima est, si aliqd secūdum naturam est tale, illud est magis tale, quàm quod non est tale secundum naturam. ¶Secūda, illud quod facit alterum cui additur magis tale, est magis tale, q̄ illud quod additum alteri non facit ipsum tale. ¶Tertia, duobus appositis vni rei, illud quod facit totum magis tale, est magis tale, q̄ illud, quod non facit totū tale. ¶Quarta, illud quo ablato residuum sit minus tale, illud est magis tale, q̄ reliquum, quo ablato residuum non fit minus tale. ¶Quinta, illud quod est minus admixtum suo contrario, est magis tale, q̄ illud quod est magis admixtū, vt illud est albius, quod est nigro impermixtius. Sexta, duobus, vel pluribus suscipientibus aliquam rationem siue diffinitionem: illud, quod magis suscipit eam, est magis tale, vt diffinitio albi est color disgregatiuus visus: ideo, quod est magis disgregatiuum visus, illud est albius.

proble. comparata de accidente, quō terminant.

H

A *Si autem particulariter, & non vniuersaliter problema ponatur.*

Iste est tertius, & vltimus tractatus huius libri, qui diuiditur in duo capitula. In primo docet terminare problemata particularia, dicés cens primo, quod omnes considerationes valentes ad destruendum, vel construendum problema vniuersale, valent etiam ad construendum, vel destruendum problema particulare. nam si aliquis ostendit aliquid inesse omni, etiam ostendit illud in esse alicui. ¶ Et subdit, quod locus ab oppositis a casibus, a coniungatis, a generatione, & a corruptione valent ad terminandum problemata particularia, vt si aliquis ostendat generationem alicuius esse bonam etiam ostendet, quod illud est bonum, & per consequens terminabit problemata particularia. ¶ Consequenter ponit aliquas considerationes, quarum Prima est, si aliquid in aliquo genere videatur magis esse tale, quã aliud in alio genere si ipsum non fuerit tale, nec reliquum, vt si disciplina videatur esse magis bona, quam voluptas, & nõ sit bona, neque voluptas erit bona. ¶ Secunda ad terminandum problema particulare, non solum oportet sumere ea, quæ sunt in diuersis generibus, sed quæ sunt in eodem genere, vt si ponatur quod disciplina est bona, & ostendatur, quod prudentia non est bona, etiam ostendetur quod disciplina non est bona, per locum a maiori, quia si aliquod prędicatum non inest illi, cui magis

Qũo terminãtur pblemata particularia.

B

videtur inesse, nec etiam illi, cui minus videtur inesse. ¶ Tertia, problemata particularia possũt terminari per hypothesim, vt supponendo, quod si sit ita in vno, ita erit in reliquo. Et subdit quod qui vtitur hypothesi ad probandum problema particulare, probat etiam vniuersale, vt si quis concedat, quod si prædicatum inest alicui quod etiam inerit alteri, tunc ostendet vniuersalem, puta quod inerit omni. C

Cum autem indefinitum est problema, vno modo destruere contingit.

Istud est vltimum capitulum huius libri, in quo docet terminare problemata indefinita, dicens quod problema indefinitum potest tãtum destrui per suum contradictorium, sed potest construi dupliciter. Vno modo per suũ vniuersale vt si quis probat, quod omnes voluptas est bona, etiam probat, quod voluptas est bona. Alio modo potest probari particulariter, vt si quis probet, quod q̃dam voluptas est bona, etiam ꝓbat quod voluptas est bona. Deinde docet terminare problema indefinitũ sumptum cum determinatione ponens tres considerationes. ¶ Prima, problema indefinitum sumptum cũ vna determinatione interimit duobus modis, vt ista, vna voluptas est bona, potest destrui per vniuersalem negatiuam sumptam sine determinatiõe, & per vniuersalem sumptam cum tali determinatione. ¶ Secunda problema indefinitũ sumptum cũ duabus determinationib. destruitur tripli-

Qũo terminãtur pblemata indefinita, & particularia.

D

E triplicïter, vt ista, tm̃ vna voluptas est bona, destruitur per istam, nulla voluptas est bona, & per istam, non vna voluptas est bona, & per istam, non tm̃ vna voluptas est bona. ¶ Tertia, problema indefinitum sumptũ cum tribus determinationib. interimit quadrupliciter, vt ista, sola prudentia quæ est vna virtutum. est sciẽtia interimitur per istam, omnis virtus est scientia, & per istam, nulla virtur est scientia, & per istam, aliqua alia virtus a prudentia est scientia, & per istam, prudentia non est sciẽtia. ¶ Consequenter ponit vnũ documẽtum ad probandũ problema particulare, si a parte subiecti ꝓblematis ponatur terminus cõis, inspiciendum est ad inferiora illius termini cõis, & si prædicatum inest alicui, tunc ꝓ F blema construitur, etiam si prædicatum sit terminus communis, inspiciendum est ad inferiora illius, & si aliquod inferius illius insit subiecto tunc problema construitur, vnde sequitur, quod ad veritatem particularis sufficit veritas vnius.

An susceptio magis, & minus in formis intensibilibus &c. fiat per additionẽ gradus ad gradum, vel ex minori admixtione suo contrario.

QVAERITVR, vtrum susceptio magis, & minus in formis intensibilibus, & risibilibus fiat per additionem gradus ad gradum, vel qa minus admiscetur suo contrario. ¶ Et arguitur, ꝙ non fiat per additionem gradus quia nullus gradus põt addi tali formæ, qa formæ sunt simplices, & indiuisibiles. ¶ Secundo sic G si talis susceptio fieret per additionẽ gradus ad gradum, vel gradus præexistens corrũperetur, vel non. Non primum, quia tunc nulla forma intenderetur. Nec sm̃, quia ex pluribꝰ realiter distinctis, quorum vnum nõ est in potentia ad aliud nõ potest fieri vnum. ¶ Tertio sic, talis intensio fit per dispositionem subiecti, vt patet ad sensum, cum videamus vnum subiectum maiorem formam recipere, q̃ aliud, ergo non fit per additionem gradus ad gradũ. ¶ Quarto sic, talis intensio fit per separationẽ contrarii a contrario, vt vr̃ dicere Arist. in textu cum dicit, ꝙ illud est albius ꝙ est nigro impermixtiꝰ. ¶ Quinto sic talis intensio fit per maiorem radicationem in subiecto, quia quanto H aliqua forma est magis iudicata in subiecto, tanto est magis talis. In oppositum est Philosophus in textu. In quæstione erunt tres articu. Quantum ad primum.

PRIMO sciendum, ꝙ forma dr̃ intendi per additionionem gradus ad gradum in eodem loco, & situ se penetrantes adinuicem, vt quando albedini additur vnus gradus albedinis. i. vna pars albedinis tunc intenditur albedo. ¶ Et si quæras quis est ille gradus albedinis? Dico, ꝙ ille gradus est vna pars albedinis quę de nouo acquiritur cum alia præcedẽti in eodẽ loco, & situ penetrans simul aliam, cum qua facit maiorem albedinem. ¶ Et si quæras, vtrum isti grã dus distinguant? Dico ꝙ omnes gradus per quos aliqua forma intenditur distinguũtur realiter, quia vnus po-

Scoti. 1. d. 17 q. 1. & 2.

A potest esse sine alio, immo vnus aduenit post alium, & prius generatur vnus quam alius. Dico tamen ꝙ ex oĩbus illis fit vna totalis forma, quę est diuisibilis in illos gradus qui sũt partes integrãtes illam totalem formã.

Forma in tendi non sit bona ppositio

SECVNDO sciendum, ꝙ ista ꝑpositio de rigore sermonis est falsa, forma intenditur, ꝙ ego probo quia vel pars præexistens intenditur, vel pars de nouo adueniens, vel compositum ex vtraque. Non præexistens, quia illa præexistens non est maior, hoc est, nõ habet plures gradus post aduentum, quam ante, licet sit alicui coniuncta cui prius non erat, vnde signetur illa pars præexistens, & sit a, & pars adueniens sit b, compositum ex vtraque sit c, tunc manifeste apparet, quod a non intenditur, B cum non sit maior pars, quam prius nec b, quia non præfuit, nec eadem ratione c, ideo proprie, & de rigore sermonis ista est falsa, forma intẽditur, seu augetur. ¶ Et si quis dicat, quomodo ergo intellexerunt omnes doctores, qui dicunt formam intendi. Dico, quod intellexerunt ad istum sensum, quod forma composita ex forma pręcedenti & forma de nouo genita est perfectior, quam forma, quæ prius existebat. Ex quo patet, quod forma quę sic componitur ex forma pręcedenti, & forma sequẽti non est eadem numero cum forma præexistenti, cum forma præexistens sit pars illius formæ, & eam tẽpore precedat.

Formarũ intensarũ & remissarum diuisio.

TERTIO sciendum, quod formarum, quæ intenduntur, & remittuntur. Quædam indiuisibiliter acquiruntur, vt formę spirituales, quę G in anima recipiuntur. ¶ Aliæ sunt, quæ successiue acquirunt, sicut sunt formæ corporales, vt caliditas, & frigiditas, quę successiue in aliquo subiecto acquiruntur. ¶ Aliæ sunt, quę partim indiuisibiliter acquiruntur, & partim successiue, vt si crearetur vnum corpus luminosum in instanti in aere, cuius propinquæ partes essent dispositæ terminum, tunc in instanti illuminaret illas partes ꝓpinquas, & successiue partes remotas, & tunc ex omnibus illis luminibus fit vnum lumem, cuius vna pars in instanti acquiritur, & alia successiue. ¶ Vnde formæ, quæ in instanti acquiruntur, habent primum instans sui esse, in quo verum est dicere, hęc forma nunc est & imediate ante hoc non fuit, & etiam habent primum D instans sui non esse, in quo verum est dicere, hæc forma nunc non est, & immediate ante hoc fuit. Sed formæ, quæ successiue acquiruntur, habent vltimum instans sui non esse in quo verũ est dicere, hęc forma nunc non est, & immediate post hoc erit, & primum instans sui non esse. Sed de formis, quæ partim successiue ac quiruntur, & partim in instanti acquiruntur, cum diligentia videndũ est quę instantia habent.

Quõ aliquid dr magis tale sine additione.

QVARTO sciendũ, ꝙ non est inconueniens aliquid dici magis tale sine additione gradus, vt si eẽnt duo alba, quorũ vnum hẽt quinque gradus albedinis, aliud sex, tũc illa sunt similia, deinde volo, ꝙ illud, quod habet sex gradus, deperdat vnum gradum, tunc illud erit magis tale,

E le, quia erit magis simile alteri albo. Et si quis dicat ergo male dictum est prius, quod forma intenditur per additionem gradus, cum illud dicatur magis tale non per additionem gradus, sed magis per ramotionem. Dico negando consequentiam, quia illud intelligitur de illis, quæ per se, & primo intẽdunt & nõ de illis q̃ intẽdunt rõne alterius sicut sunt talia relatiua. Et si q̃s dicat volo ꝙ sit vnũ lignũ calidũ, cuius tota caliditas sit decẽ graduũ, tũc arguo sic illa caliditas est intensior, quam sua medietas & sua medietas est remissior, ergo idem subiectum simul habebit caliditatem intensam, & remissam, & sic erit intense calidum, & remisse calidum. Respondetur concedendo, ꝙ totalis caliditas est intensior, quam F sua mediatas. ¶Et quando tu infers ergo in eodem est caliditas intensa, & remissa, potest concedi, & quando tu infers, ergo idem subiectum simul erit intensè calidum, & remissè calidum, negatur consequentia, quia subiectum debet denominari secundum exigentiam suæ totalis formæ, & non secundum exigẽtiam partis. Et hęc de primo articulo. Quãtum ad secundum.

Art. 2. Dubitatur primo, quomodo intelligitur dictum Aristot. in textu quod illud est albius, quod est nigro impermixtius, cum ex illa auctoritate videantur duo sequi. ¶Primo, quod forma suscipiat magis, q̃ est minus permixta suo contrario.

Quõ illud dr albius ꝙ est nigro ipmixtius.

¶Secundo, videtur sequi, quod contraria possent simul esse in eodem, quia videtur dicere, quod albũ permiscetur nigro, quod non esset, nisi G album, & nigrum essent in eodem subiecto. Respondeo, quod licet illa duo videantur sequi, tamen nullum illorum voluit habere Aristot. De primo probatur quia tunc sequeretur, quod nulla forma posset intendi, nec acquiri, nisi simul acquireret suum contrarium, quia quando forma acquireretur, vel esset intensa, vel remissa, si remissa, ergo est magis permixta suo contrario, si intensa, ergo minus, & sic semper ibi esset contrarium. Nec videtur secundum, cũ videat sonare in multis locis, quod contraria non possunt simul esse in eodem subiecto, & in eadem parte subiecti. Dico ergo breuiter, quod dictum Arist. sic intelligitur, illud est albius, quod est nigro impermixtius idest nigro dissimilius. H

Dubitatur secunnum, vtrum contraria possint simul esse in eodem subiecto, & in eadem parte subiecti. Respondetur pro nunc sine argumentis, quod contrarietas, non est nisi quędam oppositio, seu respugnantia. Et pro nunc est triplex, scilicet propositionum, terminorum, & formarum, seu rerum. ¶Et oppositio propositionum est repugnantia propositionum ad essendum simul veras: Sed terminorum est repuguantia terminorum in prędicando simul vere dẽ eodem subiecto. Sed formarum, est repugnantia duarum formarum in essendo simul in eodem subiecto. ¶Et aduerte, quod ad quamlibet talem oppositionem non sufficit repugnantia, sed requiritur etiã maxima distan-

An contraria possint simul esse in eodem subiecto.

A stantia, & ꝙ sint nata fieri circa idē. ¶ Vnde propositiones contrariæ dicunt̄ fieri circa idē, quia debent esse de eodem vel consimili subiecto, & ēt cōtradictoriæ, vnde contrariæ magis videntur distare, q̄ cōtradictoriæ, quia distant s̄m omnia supposita, sed cōtradictorias non oportet distare, nisi s̄m vnum suppositum. Vnde si accipiamus duas contradictorias duarū contrariarū, illæ mediant inter duas contrarias. ¶ Vnde si dicas, ꝙ omnis hō currit, & ego dicā, nullus homo currit, alter mediabat dicēdo, ꝙ nec sic, nec sic, sed ꝙ aliqs hō currit, & aliquis hō non currit, sic dicat̄ de terminis, ꝙ sint nati successiue dici de eodē subiecto, & maxime distāt, sic sunt termini significā-
B tes formas extreme contrarias, vt album, & nigrum.

Quæ formæ sint cōtrariæ.

Dvbitatvr tertio, q̄ formè sint cōtrariæ? Rn̄deo, ꝙ formæ, quæ natæ sunt fieri successiue circa idē subiectū, & q̄ maxime distant s̄m intensionem graduum, ita ꝙ non oīs caliditas est oī frigiditati cōtraria, sed summa caliditas summæ frigiditati, verū est tn̄, ꝙ loquēdo large de cōtrarietate dicimus sæpe, ꝙ media pdictorū contrariorū sunt cōtraria ad inuicē. Et hoc est quod dr̄, ꝙ contraria sunt cōpossibilia in gradib. remissis, sed nō intēsis, seu sūmis, vn̄ imaginat̄, ꝙ sūma caliditas sit duodecim graduū, & ēt frigiditas. Dico, ꝙ in illis gradib. non sunt cōpossibiles saltē naturaliter, qa in illa intensione, seu latitudine graduū contrariant̄, sed in alijs sunt cōpossibiles, qa in illis proprie non contrariant̄, & sic caliditas, vt decē est cōpossibi- C lis frigiditati, vt duodecim, qa proprie in illis gradib. nō sunt contraria. ¶ Sed restat vna difficultas q̄ nigredo cōtrariat̄ albedini in pariete, nō nigredo in alio pariete, qa tales nō possunt fieri circa idē subiectū, cū accidētia non migrēt de subiecto in subiectū, nec nigredo q̄ postea erit in illo subiecto, qa illa nihil est, mō qd̄ nihil est, nulli est contrariū. Rn̄detur, ꝙ oīs albedo pfecta est oī nigredini pfecte cōtraria, & oīs caliditas pfecta oī frigiditati pfecte cōtraria, pp, quod dicimus, ꝙ contraria sunt sibiinuicē corruptiua. ¶ Et tunc debet exponi ista auctoritas. contraria nata sunt fieri circa idē, hoc est dictu, ꝙ formæ contrariæ possunt esse successiue in eodē subiecto, vel sibi D similes. Et hic de secundo articulo. Quantum ad tertium sit.

Quę nigredo cōtrariatur nigredini in pariete.

Conclvsio responsalis ad quæsitū, Intensio formæ fit p additionē gradus ad gradū, idest partis formæ alteri formæ. Ad rōnes. ¶ Ad primā dr̄, ꝙ forma est bene simplex, & indiuisibilis in partes essentiales, puta in materiā, & formā, sed nō in partes integrales. ¶ Ad secundā dr̄, ꝙ ex pluribus, quorū vnū nō est in actu, nec aliud in potētia, nō pōt fieri vnū totū essentiale, tn̄ bene vnū totū p se qd̄, vocat̄ totū integralē. ¶ Ad tertiā dr̄ negādo, ꝙ intēsio fiat p dispōnē subiecti, licet bn̄ talis dispō subiecti iuuet ad intensionem formæ. ¶ Ad quartā patet solutio in secundo articu. ¶ Ad quintam dicitur negando antecedens, puta, ꝙ intensio formæ fiat per maiorē radicationē.

Art. 3.

TOPICORVM
ARISTOTELIS.
LIBER QVARTVS.

Ost hac autem de his, quæ ad genus, & proprium perspiciendum, sunt autem hæc elementa eorum, quæ sunt ad diffinitiones, de eisdem autem his raro considerationes fiunt disputationes.

Iste est quartus liber Topicorum, in quo Philosophus docet determinare problemata generis. Et diuiditur in tres tractatus.

F Primus in tria capitula. In primo, ponit considerationes inspiciẽdo ad genus. ¶ Prima, si aliquid assignetur esse genus alicui speciei, inspiciendum est an illud prædicetur de quo libet contento sub specie, & si sic, cõstruendum est problema, si non, destruendum est problema. ¶ Secunda, si aliquid assigneẽ esse genus alicuius, & non prædicetur in quid de specie, problema est destruendum, vt album non est genus ad niuem, cum non prędicetur de niue in q.d. ¶ Tertia si genus non ponaẽ in eodẽ prædicamento cum specie, mala est assignatio. ¶ Deinde ponuntur considerationes de specie, quarum Prima est, si species prædicetur de genere in quid, mala est assignatio. Secunda, si species prædicetur de aliquo, de quo non prædicatur genus, mala est assignatio, vt si opinabile ponatur species ad ens, mala est assignatio, quia opinabile prædicatur de aliquo, vt puta de chimera, de quo non prædicatur ens. ¶ Tertia, si nulla species generis assignati prædicetur de illo, cui tale genus assignatur, mala est assignatio. ¶ Quarta, si genus, & species de æqualibus prædicẽtur, mala est assignatio. ¶ Quinta, si illud quod assignatur esse genus, prædicetur solum de pluribus differentibus numero, mala est assignatio ¶ Sexta, si aliquid assignetur esse genus alicuius, videndum est si superiora eius prædicentur in quid de illo, & si nõ, mala est assignatio. H

Considerationes inspiciendo ad genus, & speciem.

Rursum si differentiam vt genus assignauit, vt si immortale genus Dei.

Istud est secundum capitulũ, in quo Philosophus docet dermina re problemata generis inspiciendo ad differentiã ponens aliquas considerationes. ¶ Quarum Prima est, si aliquis assignauerit differentiã pro genere, mala est assignatio, vt ratio nale pro animali, cum genus prædicetur in quid, & differẽtia in quale. ¶ Secunda, si differentia ponatur sub

Quõ problemata sunt determinãda in respectu ad differentiam.

A sub genere, mala est assignatio Tertia, si aliquis posuerit genus sub specie, mala est assignatio, vt animal sub homine. ¶ Quarta, si quis ponat differentiam sub specie, mala est assignatio. Etiam si quis ponat genus sub differentia, mala est assignatio. ¶ Alia consideratio, si species participet aliquid de contrario generis, mala est assignatio. ¶ Alia consideratio, si species sit æquiuoca ad genus, mala est assignatio, quia genus, & species debēt esse vniuoca. ¶ Alia consideratio, si genus habeat tātum vnam speciem, & non sit natum habere plures, tunc non est genus ad illam speciem. ¶ Alia, si genus dicatur transumptiue de specie, mala est assignatio, quia omne genus proprie de specie prædicatur.

B *Amplius si sit contrarium speciei aliquid considerandū, est autem multipliciter cōsideratio.*

Quōsunt determinanda problemata, inspiciendo ad cōtraria generis, ad cōiugata ad generatione, & corruptionem, ad priuatio opposita, & relatiue.

Istud est tertium capitulum, in quo philosophus docet determinare problemata, inspiciendo ad contraria ipsius generis, quarum Prima est, si aliquid non habens contrariū, ponatur genus alicuius habentis cōtrarium, inspiciendum est si illud contrarium sit in eodē genere, & si nō, est mala assignatio. ¶ Alia, si habens contrariū sit genus habētis cōtrariū, considerandū est subcontrariū speciei sit in cōtrariū generis, & si non, mala est assignatio. ¶ Alia est, si contrariū speciei non ponatur in genere assignato, mala est assignatio. ¶ Alia, si genus, & species habeat contrarium, tunc videndum est si aliquod est medium generis, & nō speciei, vel econtra, & si sic, mala est assignatio. Alia, si genus habeat cōtrarium, species vero non, mala est assignatio. ¶ Consequenter ponit consideratione inspiciēdo ad coniugata, dicens, ꝙ si aliquid principale assignetur genus principalis, tunc videndum est si concretum prædicatum sit genus concreti subiecti, & si sic, bona est assignatio, si non, mala est. ¶ Deinde ponit consideratione͂, inspiciendo ad generatione͂, & corruptionem, dicens, ꝙ si aliquid importans generatione͂, vel corruptione͂ assignetur genus alterius considerandum est, si descendentia ab illo sunt genera illorū, quæ descendūt a subiecto, & si sic, bona est assignatio, si non, mala est assignatio, vt D si operari assignetur genus respectu huius, quod est ædificari, videndū est si operatum esse sit genus ad ędificatum esse. ¶ Consequenter ponit considerationes, inspiciendo ad priuatiue opposita. ¶ Prima, si priuatio opposita speciei sit in eodem genere cum specie, mala est assignatio. ¶ Alia, si aliquid habens oppositum priuatiue ponatur genus alicuius speciei habentis oppositum priuatiue, considerandum est, si oppositum speciei sit in opposito generis, si nō, destruēdū est problema, vt si cęcitas sit insensibilitas sensus visus, tūc visus est sēsus, qa sicut oppositū in opposito, & ꝓpositū in ꝓposito. ¶ Cōsequēter ponit cōsideratione͂, inspiciēdo ad cōtradictoria, si opposi ū cōtradictoriū alicui⁹ spei assignet spēs alicui gn̄eris, cui⁹ nō sit gen⁹ ad op

E positum contradictorium generis, non valet assignatio, vt si suaue assignetur genus huius, quod est bonũ, tunc oportet videre si non bonum sit genus ad non suaue, & si sic, bona est assignatio, si non, mala est assignatio. Consequenter ponit septem considerationes, inspiciendo ad relatiue opposita. ¶ Prima est, si species alicuius generis dicatur ad aliquid, etiam genus debet dici ad aliquid, & si non, mala est assignatio. ¶ Secunda, si species dicatur relatiue, & non id, ad quod dicitur genus, mala est assignatio. ¶ Tertio, si species referatur ad aliquid, tunc omnia genera illius speciei debent dici ad aliquid. ¶ Quarta, si genus, & species referãtur ad idem, debẽt referri ad idẽ in eodẽ casu. ¶ Quin F ta, si relatiuum, & corellatiuum dicantur ad cõuertentiam secundum similes casus, bona est assignatio. ¶ Sexta, si relatiuum positum genus ad suum corellatiuum, non dicatur ad conuertentiam, mala est assignatio. ¶ Septima, si oppositum speciei sit in opposito generis, bona est assignatio, & si non, mala est assignatio, vt si sensus sit scientia, sensibile erit scibile, licet quædam sensibilia non sint scibilia.

RVRSVM si habitum in actum, posuit autem actum in habitum, vt sensum motum per corpus.

Cõsiderationes circa actũ, & habitũ. ISTE est secundus tractatus huius libri, qui diuitur in duo capitula. In primo, ponit aliquas considerationes inspiciendo ad actum, G & habitum. ¶ Prima si habitus ponatur species actus, vel econtra, mala est assignatio, vt si quis ponat sensum esse spẽm motus, cũ sensus sit habitus, motus vero actus, mala est assignatio. Secũda, si habitus ponat̃ spẽ potẽtiæ, mala est assignatio. ¶ Tertia si spẽs participet genus secũdũ quid, mala est assignatio. ¶ Quarta, si genus assignatum sit pars integralis illius, cuius assignatur, mala est assignatio, vt corpus, secundum quod est pars materialis, non est genus animalis. ¶ Consequenter ponit adhuc aliquas considerationes de genere. Prima, si aliquid vituperabilium, vel fugiendorum ponatur sub posse, tanquam sub genere mala est assignatio, vt si quis dicat, posse furari esse genus ad latrocinandum, ma H la est assignatio, quia Deus, & studiosus possunt praua agere, & tamen non sunt praui, neque mali, & debet intelligi de illis Dijs, quos antiqui colebant. ¶ Secunda, si quis ponat posse esse genus alicuius, quod est propter se eligendum, mala est assignatio, quia potestas eligẽda est propter aliquod, scilicet propter actum. ¶ Tertia, si aliquid sit in pluribus generibus, & ponatur in vno solo, mala est assignatio.

RVRSVS, si quod omnia sequatur genus, vel differentiam dixit, plura enim sunt, quę omnia sequuntur.

ISTVD est secundum capitulum, in quo Philosophus ponit aliquas Alię cõsiderationes de genere magis cõ

A aliquas considerationes de genere magis communes. ¶ Prima, si aliquid quod sequitur ad omnia assignetur esse genus, mala est assignatio, vt est non est genus entiū, quia omnia essent eiusdem generis. ¶ Secunda si genus assignatum sit in specie, vt accidens in subiecto, mala est assignatio. ¶ Tertia, si assignatū pro genere non sit vniuocum, mala est assignatio. ¶ Quarta, si genus, & species habeant contraria, quorum vnū se habet, vt melius, & alterum, vt peius, si contrarium melioris ponatur in loco peioris, mala est assignatio. ¶ Quinta, si species similiter se habeat ad duo genera, quorum vnum se habet, vt peius, & aliud, vt melius, si ipsa ponatur sub peiori, mala est assignatio. ¶ Sexta, si genus suscipiat magis, & minus, species vero non, mala est assignatio.

B *Amplius ad construendum perspiciendum, si de quibus assignatum est genus in eo, quod quid est.*

Cōsiderationes cōstructiue ad termināda problemata generis.

ISTE est vltimus tractatus huius libri, in quo ponit considerationes constructiuas ad determinandum problemata generis. Quarum prima est, si aliquid assignetur pro genere alicuius videndum est, si prædicetur in quid de illo, & etiā si prædicetur de pluribus differentibus specie, & si sic, difficile est saluare quin illud sit genus. ¶ Secunda consideratio, si nomen principale assignetur esse genus alicuius, videndū est si casus, ab eo descendens sit genus ad casum alterius, & si sic, bona est assignatio, vt si scientia dicatur genus musicæ, videndum est si sciens dicatur, genus musici. ¶ Et subdit vnum documentum, quod si aliquid semper sequatur ad aliud, & non conuertibiliter, licet difficile sit ostendere, quod non sit genus, non tamen oportet, quod ipsum sit genus, quia non ens sequitur ad omne, quod fit, vt bene sequitur, domus fit, ergo domus non est, vel domus est non ens, & tamen non ens non est genus respectu illius, & hoc habet verum in permanentibus, & non successiuis, quia illud quod fit in successiuis, quando fit, est ens. C

An sufficiēter assignatæ sint terminationes problematum generis.

QVAERITVR, vtrum considerationes positæ ad terminandum problemata generis sint sufficienter assignatæ. ¶ Arguitur primo, quod non q a aliquod est genus, quod non prædicatur in quid de suis speciebus igitur Antecedens patet, quia coloratum est genus, & tamen non prædicatur in quid de pluribus, sed in quale. ¶ Secundo sic: Aliquando genus est ad aliquid, & non species, vt scientia dicitur ad scibile, & nō grāmatica, & logica, quæ sunt eius species, ergo non oportet quod genus, & species sint in eodem genere. ¶ Tertio sic, Species aliquando est ad aliquid, & non genus, vt scientia quæ est species habitus est ad aliquid, & tamen habitus qui est genere qualitatis non dicitur ad aliquid. ¶ Quarto sic, Non est necesse genus D

E prædicari de pluribus quam species, igitur. Antecedens probatur, quia tam genus quam species sunt species eiusdem generis, scilicet vniuersalis. ¶ Quinto sic, Differentia participat genus, cum suscipiat rationem generis, vt patet dicendo rationale est substantia animata sensibilis, ergo male dicitur, quod differentia non debet participare genus. ¶ In oppositum arguitur per Philosophum in textu. In quæstione erunt tres articu. Quantum ad primum.

Arti. 1. PRIMO sciendum, quòd pro declaratione quæstionis, & eorum, quæ dicta sunt in textu soluendæ sunt aliquæ difficultates. ¶ Prima, an genus, & species vniuersaliter sint in eodem prædicaméto. Ad quã breuiter respondetur, quod sic, quia F omne genus prędicatur in quid de omnibus suis speciebus, sed quod est in vno prædicamento non prędicatur in quid de eo, quod est in alio prædicamento, igitur. Ex quo sequitur, quod non est possibile aliquam speciem esse ad aliquid, quin suum genus sit ad aliquid, nec econtra. ¶ Aduerte tamen, quod nihil prohibet vnum terminum secundum vnã significationem esse ad aliquid, & non secundum aliam, & hoc vult habere Aristo. quod aliqua dicuntur ad aliquid secundum genus, vt sciẽtia, non tamen, vt species, vt grammatica, & logica sunt species scientiæ, & tamen nõ sunt ad aliquid, vbi scientia est ad aliquid secundũ vnã significationem quam habet, non tamen secundum illam, secundum quam dicitur genus ad illa. ¶ Secunda difficultas, an genus prædicetur G de pluribus quam species. Et videtur, quod non, quia genus non prædicatur de pluribus, quia hoc esset in vna propositione, vel in pluribus; non in vna, quia solum prædicatur de vno subiecto, nec in pluribus, cũ idem non possit poni in pluribus ꝓpositionibus. Respondetur, quod in pluribus, & licet secundum se non ponatur in pluribus, tamen bene secundum suum synonimum.

An gen' & species sint in eo ꝑdicamẽto.

An gen' prędicet de pluribus quã species.

SECVNDO sciendum, quòd alia difficultas est talis, an differentia participet genus. ¶ Pro cuius solutione supponitur, quod participare capitur tripliciter. Vno modo, vt idem est, quod partem capere, & sic non capitur hic. Alio modo, vt idem est, quod prædicationem alterius suscipere, siue denominatiue, siue non; & isto modo differentia participat genus, quia ista est vera, rationale est animal. Alio modo, vt idem est, quod prædicationẽ in quid, seu per se alterius suscipere. Et sic dico, quod differentia non participat genus, quia ista non est per se, nec in quid, rationale est animal, vt superius visum est. ¶ Alia difficultas, an habitus, & priuatio sint in eodem genere, seu prædicaméto. Ad quam respondetur breuiter, ꝙ habitus, & priuatio sunt in eodẽ ꝑdicaméto reductiue, vt in illo ꝑdicaméto, in quo est visus ꝑ se, in illo reductiue est cæcitas. ¶ Et aduertẽ, ꝙ in terminis priuatiuis, & negatiuis põt inueniri genus, & species suo mõ, sicut in terminis positiuis. H

An differentia participet genus.

An habitus, & priuatio sint in eadem ꝑdicamẽto.

TER-

A TERTIO sciendum, quòd alia difficultas est talis: an omne mediũ inter contraria sit in eodem genere cum extremis. ¶Arguitur, ꝙ non, quia egestas, & superabundãtia sunt de genere mali, & medium de genere boni. ¶Secundo sic, lapis est medium inter sanum, & ægrum, & tamen non est in eodem genere cũ extremis. ¶In oppositum est phylosophus in textu. Pro respõsione est aduertendum, ꝙ nõ oportet, quòd medium sit in eodem genere moris cũ extremis, licet bene in eodem genere prædicamentali, & hoc intelligendo de medio conuenientiæ per participationem accessus, & recessus, & non de medio per abnegationẽ, non enim oportet, quòd lapis qui est medium per abnegationem sãni, & ęgri sit in eodem prædicamento sicut sanum, & ægrum.

An mediũ inter cõtraria sit in eodẽ genere cũ extremis.

B

QVARTO sciendum, ꝙ adhuc sunt duæ paruæ difficultates. ¶Prima, an ens dicatur de omnibus secũdum vnam, & eandem rationẽ. Ad quam breuiter respondetur, ꝙ ens non habet rationem, idest diffinitionem, licet bene habeat conceptum quidditatiuum, qui non est aliud q̃ ipsummet ens cognitum, vel cognoscibile. ¶Ex quo sequitur, ꝙ quãdo dicitur, quòd ens habet conceptum, illa debet capi loco istius, ens est cõceptus quidditatiuus prædicans in quid de omnibus non habentibus conceptum simpliciter simplicem, cuiusmodi sunt differentiæ, & passiones. ¶Secunda difficultas vtrũ genus dicat totam essentiam speciei. ¶Ad quam respondent aliqui quòd sic, tamen sub alio modo, nam genus dicit totam essentiam speciei sub modo distinguibili, & species sub modo iam determinato. ¶Sed ista opinio est falsa, nam si genus diceret totam essentiã speciei, frustra in eius diffinitione poneretur differentia, quæ tamen secundum Arist. ponitur. ¶Ideo dicitur, quòd genus non dicit totam essentiam speciei, sed solum vnam partem, nã species componitur ex genere, & differẽtia tanq̃ ex duabus realitatibus, quarũ vna est potentialis, alia actualis, puta differentia. Et hæc de primo artic. Quantum ad secundum.

An ens dicatur vni uoce.

C

Gen⁹ an dicat totã essentiã speci.

DVBITATVR primo, vtrum species participet genus secundum quid, & vtrum eadem species possit esse in diuersis generibus. ¶Pro solutione primæ partis supponitur, quòd differentia est inter participare genus in quid, & secũdum quid, quia illud participat genus in quid, de quo genus in quid prædicatur, sed illud dicitur participare genus secundum quid, cui genus conuenit secundum partem. ¶Ex quo dicitur, quòd species bene participat genus in q d, quia genus de ea quidditatiue prædicatur, sed non participat secundum quid, quia genus non conuenit speciei secundum partem, non enim animal conuenit homini secundum partem aliquam, sed homo dicitur animal secũdum totam rationem animalis. ¶Ad secundam partem dicitur, ꝙ eadem spẽs non põt poni in diuersis generibus, licet sit possibile idem nomen importare res diuersorũ generum,

Art. 2.

D

Species quõ participet genus, & an vna, & eadem possit esse in diuersis generibus.

 cuius-

E cuiusmodi est corpus. ¶ Vnde terminorum significantiũ res prędicamẽtales, quidã significant æquiuoce, & quidã vniuoce, & quidã de suo significato principali vnum, & aliud de significato materiali, cuiusmodi sunt concreta accidentium, vt cenare importat comedere, qui quidem actus forte non est, nisi quidam motus, & tũc significat tẽpus: puta tẽpus serotinum: rõne cuius esset in prædicamẽto quantitatis & etiã importaret respectũ rei tẽporalis ad tempus, & sic est in prædicamento qñ, & similiter dicatur de multis alijs terminis.

An ens sit genus ad omnia entia.

DVBITATVR secundo, vtrũ ens sit genus ad omnia entia? ¶ Et videtur, quod sic, quia secundum philosophum habetur, ꝙ si aliquid prædicetur de pluribus, difficile est saluare quin illud nõ sit genus, sed ens F est huiusmodi igitur. ¶ Item ens ꝑdicatur de aliis secundum modum alicuius prædicati, & non nisi generis igitur. ¶ Pro solutiõe dicitur primo, ꝙ ens nullo modo est genus: nã non est quid limitatum, neq; diuiditur per differentias formales quod tamen requitur ad hoc, ꝙ aliquid sit genus. Ideo respõdetur ad rationes. ¶ Ad primam dicitur, quod licet sit difficile saluare quin ens sit genus, tamen non est impossibile. ¶ Ad aliam dicitur, quod non prædicatur secundum modum alicuius ꝑdicati, cum non sit ꝑdicatum, neq; ꝑdicabile, nisi forte capiendo prædicatũ, & prædicabile large, vt alias visum est,

An fortẽ cõtingit nõ currere ergo fortẽ cõtingit currere.

DVBITATVR tertio, vtrum ista consequentia valeat fortem contingit non currere, ergo fortem contingit currere. Et videtur quod non G cum ibi arguatur a propositione habente plures causas veritatis ad propositionem habentem tantum vnã causam veritatis. ¶ Pro cuius solutione supponitur, quod vt in proposito sufficit, illud est causa veritatis, quod infert aliud, seu ad quod sequitur ita esse sicut per aliud significatur sententia totali in bona consequentia. Ex quo ponuntur aliquæ propositiones. ¶ Prima, propositiões habentes easdem causas veritatis mutuo se inferunt. ¶ Secunda propositio, omnes propositiones mutuo se inferentes habent easdeam causas veritatis. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ copulatiua negatiua, & disiunctiua affirmatiua, & de partibus contradicentibus illius copulatiue ante aduentũ negationis habent easdem causas veritatis. ¶ Sequitur secundo, quod ꝓpositio affirmatiua de prædicato infinito, & negatiua de prædicato finito habent easdem causas veritatis. ¶ Sequitur tertio quod propositio affirmatiua, & negatiua de contingenti specialiter capto, vbi modus vniformiter se habet, habẽt easdem causas veritatis. ¶ Tertia propositio, nõ ab omni propõne habente pauciores causas veritatis ad propositionẽ habentem plures, valet consequẽtia quia ista omnis asinus currit, habet pauciores causas, quam ista, nullus homo currit, & tamen non valet cõsequentia. ¶ Quarta propositio, a ꝓpositione habente pauciores causas veritatis ad propositionem habentẽ plures, dummodo illę pauciores sint partes illarum plurium, bene valet con-

Sco. li. 1. dist. 8.

H

A cõsequentia. ¶Ex quo sequitur, ꝙ ab omni propositione supponente determinate ad propositionẽ de termino supponente confuse tantum, valet consequentia cæteris paribus. ¶Quinta propositio, a propositione habente plures causas veritatis ad ꝓpositionem habentem pauciores, nõ valet consequentia formaliter. ¶Ex quo sequitur, quòd à propositione de termino supponente confuse tantum ad propositionem de termino supponente determinate, non valet consequentia. ¶Sexta propositio, negatiua habet tres causas veritatis. ¶Prima, quòd subiectum pro nullo supponat. ¶Secunda, quòd prædicatum pro nullo supponat. ¶Tertia, quòd prædicatum, & subiectum pro eodem nõ supponãt. Et hæc de secũdo articulo. Quantum ad tertiũ sit. C

Art. 3. Conclusio respõsalis: Cõsiderationes in textu positæ, sunt sufficienter assignatæ, vt patet in articulis, in quibus etiam soluuntur rationes ante oppositum.

SOPHISTICARVM REDARGVTIONVM.

B D

Siue (vt vocant) Elenchorum Aristotelis.

LIBER PRIMVS.

De sophisticis autem elenchis & de his, qui videntur elenchi, sunt autem paralogismi, sed non elenchi dicemus incipientes secundum naturam à primis. Quoniam ergo alij quidem sunt syllogismi: alij autem cũ non sint, vñr, manifestũ est.

Iste est liber Elenchorum Arist. in quo determinat de syllogismo sophistico. Et diuiditur in duos libros. Primus diuiditur in duas partes, scilicet prohœmialem & executiuam. Et primo dicit, quòd dicendum est de sophisticis elenchis, & de his qui videntur sophistici elenchi, ponens talem conclusionem. Syllogismorum quidam sunt veri, alij apparent veri, sed non sunt, quàm conclusionem probat quatuor rationibus. ¶Prima, sicut est in rebus, ita est in orationibus syllogisticis, sed aliquæ res sunt tales quales apparent, & aliquæ non sunt tales quales apparent, ergo etiã sic est in syllogismis. Syllogismorũ genera.

E Minorem probat primo in animatis tam ex parte animæ, quam ex parte corporis: ex parte animæ, quia quidā vñr habere habitum & etiam habent: alij vero videntur habere habitum & non habent. Ex parte corporis, quia quidam videntur esse pulchri & de facto sunt pulchri: alij vñr esse pulchri & non sunt pulchri. ¶Secundo probat in inanimatis, quia q̃dam apparent argentea & etiā sunt: quædam apparent esse argētea & nō sunt. ¶Secunda ratio, sicut longè distantes a rebus iudicant de illis, sic imperiti in arte syllogizandi iudicant de syllogismis, sed longè distātes à rebus aliter iudicant quàm sit: ergo etiam imperiti in arte syllogi-

F zandi male iudicant de syllogismis. ¶Tertia ratio, quandocunq; credimus sic esse in rebus sicut in nominibus, decipimur per syllogismum sophisticum, sed aliquando credimus sic esse in rebus sicut in nominibus: ergo aliquando decipimur per syllogismum sophisticum: ergo est aliquis syllogismus sophisticus. Minorem probat, quia ex quo non possumus portare res nobiscum, ideo in disputatione vtimur nominibus pro rebus, & quia nomina sunt finita, res autem infinitæ: ideo necesse est idem nomen plura significare. Et subdit quòd sicut ignorantes artē numerandi decipiuntur à sciētibus: ita illi, qui virtutes nominum ignorant de facili paralogizātur. ¶Quarta ratio, quia aliqui in disputando faciunt apparentes elēchos: ergo aliqui sunt apparentes elenchi. Antecedens probat, quia aliqui sunt qui

Scīa sophistica quid.

G magis volunt videri sapientes, & nō esse, quàm esse & non videri: est.n. sophistica scientia apparens & non existens. Sed sophista est vir copiosus à sapientia apparente & non existente. Et subdit, quòd duo sunt opera sapientis. ¶Primum, est non mētiri de notis, & illud pertinet ad respondentem. ¶Secundum, est mentientem posse manifestari, & illud ꝑtinet ad opponentem. Ex quo infert ꝙ illi qui volunt sophisticè arguere, necesse est quòd quærant sophisticas disputationes, quia per illas facilius consequuntur finem illorū, qui est vanagloria. ¶ Consequenter determinat de generibus disputationis, dicens, quòd quatuor sunt gene

Opera sapientis.

Genera disputationis.

H ra disputationis, scilicet doctrinalis, dialectica, tētatiua, & litigiosa. ¶Vnde disputatio doctrinalis, est quę syllogizat ex proprijs principijs alicuius scientię, & non ex his quæ vidētur respondenti, oportet enim eum credere qui discit. ¶Dialectica est, quæ est collectiua contradictionū. ¶ Tentatiua, est quæ syllogizat ex his quæ videntur respondenti, & necesse est cum scire qui se simulat habere scientiam. ¶ Litigiosa est quæ syllogizat ex his quæ videntur esse probabilia & non sunt. ¶ Finaliter determinat de fine disputationis, q dicitur metha, dicens quòd quinq; sunt methæ, s. redargutio, falsum, inopinabile solæcismus, & nugatio. ¶Per primū opponens sophista vult videri redarguere respondentem. ¶ Per secundum vult sibi ostendere falsum. ¶ Per tertiū vult ꝙ dicat aliquid contra propriā opinionem, vel

opi-

A opinionẽ ſapiẽtũ. ¶ Per quartũ vult ipſum barbarizare. ¶ Per quintum vult ipſum idem frequenter dicere.

Modi autem arguendi ſunt duo, nam alij quidem ſunt ſecundum dictionem, alij vero extra dictionem.

Modi arguẽdi ſophiſtice. I s t a eſt pars executiua huius libri, quæ diuiditur in quatuor tractatus. Primus in quatuor capitula. In primo determinat de ſex fallacijs in dictione. Et diuiditur in octo particulas. ¶In prima enumerat modos arguendi ſophiſticè, dicens ꝙ duo ſunt modi arguendi ſophiſticè, ſcilicet in dictione & extra dictionem. ¶In dictione ſunt ſex, ſcilicet æquiuocatio, amphibologia, compoſitio, diuiſio accentus, & figura dictionis. B Quod probat dupliciter. ¶ Primo inductiuè, quia æquiuocatio eſt fallacia in dictione, amphibologia, & ſic de alijs, & non ſunt plures: ergo tantum ſunt ſex fallaciæ in dictione. ¶ Secundo probat ſyllogiſmo, quia omnis deceptio facta ex eo, ꝙ ex eiſdem nominibus, vel orationibus non idem ſignificatur, eſt fallacia in dictione, ſed æquiuocatio amphibologia, & ſic de alijs ſunt huiuſmodi: igitur ſex ſunt fallaciȩ in dictione. ¶In ſecunda parte determinat de æquiuocatione, & amphibologia ſimul dicens ꝙ tres ſunt modi ipſarũ. ¶Primus, qñ nomẽ, vel oro plura principaliter ſignificat. ¶ Secũdus, qñ nomẽ, vel oro ſignificat aliqd tráſumptiuè. ¶Tertius, qñ cõpoſitũ plura ſignificat hoc eſt quãdo dictio, vel oro ꝑ ſe ſumpta vnũ ſignificat, iuncta vero cum alia plura ſignificat. C ¶In tertia parte ponit exempla de æquiuocatione, & primo de primo modo, & ponit duo exẽpla. ¶Primum ſcientes diſcunt. Diſcere.n. eſt æquiuocum ad dare diſciplinam & recipere diſciplinã. ¶Secundum exẽplum, vt quæ expediunt ſunt bona, mala expediunt: ergo mala ſunt bona. De ſecundo non ponit exempla, quia tranſumptiones apud diuerſos ſunt diuerſæ. De tertio ponit duo exempla. ¶ Primũ ſedens ſurgebat. ¶ Secũdũ laborans ſanabatur, ſecundũ quem ſic parãlogizatur, quicunque ſurgebat ſtat, ſedens ſurgebat: ergo ſedens ſtat, quicunq; ſanabatur ſanus eſt, laborans ſanabatur, ergo laborans ſanus eſt. ¶In quarta parte D ponit exempla amphibologiæ: de primo ponit vnum exemplum, vellem me accipere pugnantes, & ſic paralogizatur, quoſcunq; vellem me accipere, vellem, quòd acciperẽt me, ſed pugnantes vellem me accipere: ergo vellem quòd acciperent me. De ſecũdo nõ exẽplificat, q̃a tráſumptiones apud diuerſos ſunt diuerſȩ. De tertio ponit duo exempla. ¶ Primũ, qđ qs ſcit hoc ſcit, ſm quem ſic paralogizat, qcquid ſcit aliqd hoc ſcit, ſeculũ ſcit, ergo ſeculũ hoc ſcit. ¶Secũdũ exẽplũ, qcqd videt hoc videt. ¶ In quinta parte determinat de fallacia compoſitionis ponẽs duo exẽpla de primo mõ. Primũ eſt, poſſe eſt ſedẽtem ambulare. Secundũ eſt, poſſibile eſt non ſcribẽtẽ ſcribere, q̃ debet diſtingui ſecundũ compoſitionem, vel diuiſionem. ¶ In ſexta parte determinat de fallacia diuiſionis

Aequiuocatio. Amphibologiæ. Fallacia cõpõnis.

ponen-

E ponendo duo exempla de primo modo. ¶ Primum, quęcunq; sunt duo & tria sunt paria & imparia, sed qnq; sūt duo & tria, ergo quinq; sunt paria & imparia. ¶ Secundū exēplum, omne ꝙ est tantundem alicui & amplius, est maius & æquale, sed aliqd est alicui tantundem & amplius, ergo aliquid est alicui maius & æquale. De secundo ponit duo exempla. Primū, posui te seruum entem liberum ſm quem sic paralogizatur, quēcunq; posui entem seruum liberum factus est libero seruus, sed te posui seruum entem liberum, ergo de te libero feci seruum: Secundum exemplum quadraginta virorum centum reliquit diuus Acchilles in bello. In septima parte determinat de fallacia accentus ponendo duo exempla, & dicitur primo quod fallacia accentus minus decipit in scripto quam in prolatione, & huius sunt duo modi. Primus prouenit ex eo quod aliqua dictio potest regi diuersis accentibus vt.

Fallacia figura dictionis.

Fallacię accētus.

F

Metuo longæuas pereunte noctes lidia dormis.

Vt habetur ab Horatio. Aliud exemplum a Vergilio.

Heu qua nam tanti cinxerūt æthera nimbi.

¶ Secundus modus pueniit ex eo ꝙ aliquid pt esse dictio, vel orō, vt tu es, qui es, sed quies est requies, ergo tu es requies. ¶ Silr quicquid Deus fecit īuitē fecit coactē sed Deus fecit racemos in vita, ergo Deus fecit racemos in vite coactē. In octaua parte determinat de fallacia figurę dictionis & ponit duos modos. Primus qñ masculinum interpretatur fœmininum vel neutrum vel econtra. Secūdus est quando quale interpretatur quantum, vel econtra. G

Eorum vero qui extra dictionem sūt paralogismorum species sunt septem.

ISTVD est ſm capitulū, in quo philophus determinat de fallaciis extra dictionem, & diuiditur in septem partes. ¶ In prima determinat de fallacia accidētis, dicēs ꝙ fallatia accidentis fit ex eo ꝙ indifferenter tributum attribuitur rei subiectę & accidēti, & dat exēplū, vt choruscus est altera Socrate & Socrates est hō, ergo choruscus est alter ab hoie. In scda pte determinat de fallacia ſm quid ad simpliciter, dicens ꝙ fallacia ſm quid ad simpliciter fit ex eo ꝙ non proceditur bene a dicto secundum quid ad dictū simpliciter: Nā quandocunq; arguitur a dicto secundum quid ad dictum simpliciter & econtra fit illa fallacia. Et ponit duo exempla. Primum, chimera est opinabilis, ergo chimera est. Secundum asinus non est homo, ergo asinus nō est aliquid. Dat etiam exemplum secundum partem integralem, vt æthiops est albus ſm dentes, ergo est albus. Et subdit ꝙ quando ambo cōtraria insunt secundum quid & ex illis infertur ꝙ insunt simpliciter, tūc committitur illa fallacia. Sed quādo duo contraria æqualiter insunt vni sicut scuto pro media parte albo & alia parte nigro, tunc difficile est cognoscere fallaciam. ¶ In tertia parte

Fallacia extra dictionem.

H

Fallacia ignorantiæ elenchi.

A te determinat de fallacia ignorantiæ elenchi, dicens ꝙ habet fieri secundum ommissionem alicuius particulæ diffinitionis elenchi, in qua dicitur ¶ Elenchus est contradictio vnius & eiusdem, non nominis tantum nec rei tantum, sed nominis & rei simul, non synonymi, sed ex his quæ data sunt de necessitate accidere, non connumerato quod erat in principio, ad idem secundum idem similiter & in eodem tempore, quæ diffinitio sic intelligitur: Elenchus est syllogismus probatiuus, & contradictiuus positioni respondentis. Vndeomittens aliquam istarum particularum paralogizat secundum illam fallaciam, & dat duo exempla. Primum, duo sunt duplum vnius B & nō sunt duplum trium, ergo sunt duplum, & non duplum. Secundum exemplum, hoc est duplum secundum longitudinem & non est duplū secundum latitudinem, ergo est duplum & nō duplum.

Fallacia petitiōis principii

¶ In quarta parte determinat de fallacia petitionis principii, dicens ꝙ habet fieri tot modis quot modis cōtingit petere principiū, de quo visum est satis in summulis.

Cōsequētis.

¶ In quinta parte determinat de fallacia consequentis, dicens ꝙ fallacia consequentis fit quando credimus cōsequentiam conuerti quæ non conuertitur vt quādo credimus ꝙ sicut ex antecedente sequitur consequens, ita ex consequēte sequitur antecedens, & dat tria exempla. Primum si mel est rubeum est ergo si rubeum est, mel est, etiam si pluit terra est madida, ergo si terra est madida pluit. Secundo dat exemplum C in rhetoricis, vt ille est corruptus, ergo est adulter, vel ille est errabūdus de nocte. ergo est fur. Tertio dat exēplum Mellis si in speculatiuis, vt ꝙ factum est habet principium, ergo quod non factum est nō habet principiū. ¶ In sexta parte determinat de fallacia non secundum causam, vt causam dicens quod talis fallacia fit quando illud quod non est causa accipitur tanquam causa ad inferendū conclusionem, & a falsitate conclusionis fit regressus ad eam tanquam ad pręmissam causam, & dat exemplum, omne contrarium corruptioni est generatio, sed vita est contraria corruptioni & vita & anima sunt idem, ergo vita est generatio, consequens est falsum, ergo & aliquæ præmissarum, & non nisi ista, vita & anima sunt idem, igitur. Et de ista satis D visum est in secundo Priorum, quo modo solum fit in syllogismo ad impossibile.

Fallacia secūdum plures interrogationes.

¶ In septima & vltima parte determinat de fallacia secundum plures interrogationes, vt vnam, dicens ꝙ hæc fallacia fit ex eo ꝙ plures interrogationes reputantur vna, & de his datur vna responsio, vt sūt ne illa bona aut non bona, demonstrato vno bono & vno malo. ¶ Consequenter ostendit quomodo hæc fallacia committitur ex eo quod aliquis credit terminum numeri pluralis similiter diffiniri sicut terminus numeri singularis, vt sicut cęcus est non videns aptus natus tamen videre & credat quod cęca sunt non videntia apta nata videre, tunc si quæratur, Vtrum ista sint cęca, aut videntia demonstrato vno cęco, & alio viden-

dente, & si dicatur ꝙ sunt cęca, vel quod sunt videntia, tunc committitur talis fallacia

An de elencho sophistico sit scientia.

QVAERITVR Vtrum de elencho sophistico sit scientia specialis tanquam de subiecto attributionis huius sciæ. ¶ Arguitur primo quod non, quia si de syllogismo sophistico esset scientia. ipsa esset sophistica, sed scientia sophistica non est scientia, cum dicat philosophus in textu, quod scientia sophistica est tantum scientia apparens. ¶ Secundo sic. De subiecto scientię debet pręsupponi quid est & quia est, sed de syllogismo sophistico non præsupponitur quid est, & quia est, cu philosophus probat in textu ipsum esse. ¶ Tertio sic, de non ente non potest esse scia, sed syllogismus sophisticus est non ens, vt patet per philosophum in textu dicentem, ꝙ syllogismus sophisticus est apparens, & non existens. ¶ Quarto sic: Syllogismus sophisticus est apparens & non existēs. Quarto sic: Syllogismus sophisticus nō est nisi priuatio syllogismi dialectici: ergo non vr̄ de ipso esse scientia distincta a scia syllogismi dialectici, cum dicat Ari. primo de anima ꝙ habitus & priuationis eadem est scientia. ¶ Quinto sic: In omni scia sunt syllogismi sophistici, ergo scientia sophistica non est scia specialis distincta ab aliis. ¶ In oppositū est philosophus tradens nobis sciam de syllogismo sophistico. In quæstione erūt tres art. Quantum ad primum.

1. Post. tex. c. 2.

F

1. Post. tex. c. 10.

PRIMO sciendum, quod pro declaratione quęstionis supponitur primo ꝙ verus elenchus est syllogismus contradictorius positioni respōdentis, ita ꝙ supra syllogismum addit probationem, & supra syllogismum dialecticum addit contradictionem positioni respondentis. Ex quo sequitur ꝙ Elenchus tria includit scilicet illationem inquantū est syllogismus, & probationem inquātum est dialecticis, & contradictionem inquantum est Elenchus, ita ꝙ cōtradictio est vltima differentia cōstitutiua eius, sed elenchus sophisticus seu syllogismus sophisticus ꝙ idē est, est apparens elenchus & non existens, ex hoc quia non syllogizat vel quia non probat conclusionem contradicentem positioni respondētis. Ex quo sequitur quod duo requiruntur ad hoc quod dicatur Elēchus sophisticus. Primum quod appareat esse. Elenchus. Secundum, quod nō sit sicut apparet, Per primum tangitur causa apparentiæ syllogismi sophistici seu elenchi. Per secundum tangitur effectus eius. Ex istis patet quod triplex est Elēchus sophisticus scilicet peccans in forma tantum, & talis nō est syllogismus, alius in materia tantum scilicet in probatione conclusionis contrarię vel contradictoriæ positioni respondentis, & talis bene est syllogismus, alius peccās in materia & forma simul

G

Ar. 1. Verus elēchus qd & quotuplex.

H

SECVNDO sciendum, ꝙ syllogismus sophisticus dupliciter accipitur. Vno modo vt est quędam obliquitas seu defectus syllogismi dialectici. & isto modo se habet ad syllo-

Syl'o. sophisticus dupliciter.

gis-

A gismum dialecticum sicut priuatio ad habitũ,& sic de ipso sic capto non est scientia distincta ab elencho, cũ habitus & priuatio pertineant ad eã dem scientiam. Alio modo capitur pro syllogismo apparenti generatiuo deceptionis, & hoc dupliciter. Vnó modo primo intentionaliter,& sic non est aliud, quam syllogismus sophisticus, mẽtalis, vocalis vel, scriptus cuiusmodi est iste oẽ sanum est animal, vrina est sana. ergo vrina est animal. Alio modo capitur secundo intentionaliter, & sic nihil est aliud quam quędam secunda intentio attributa per intellectum quo ad denominationem syllogismo sophistico mentali, vocali vel scripto, cuius propria passio est generatiuum deceptionis,& sic de ipso est scientia tã B quam de subiecto attributionis huius scientiæ. ¶ Supponitur secundo quod duplex est scientia sophistica scilicet vtens & docens. ¶ Vtens est habitus conclusionis per visum argumentationis sophisticę acquisitus vt essent habitus istius cõclusionis, vrina est sana. facta per istum syllogismum omne sanum est animal vrina est sana, ergo vrina est animal, & sic non est vera scientia, sed scientia solum apparens. ¶ Alia est docens quę est habitus acquisitus per demõstrationẽ, docens formare argumẽtationes sophisticas & eas debite soluere. Ex quo sequunt duæ vtilitates sciæ sophisticæ. ¶ Prima vtilitas, quia docet formare argumẽtationes sophisticas. ¶ Secunda, quia docet soluere argumentationes sophisticas.

Scia sophistica duplex.

TERTIO sciendum, ꝙ circa textum incidunt aliquę difficultates. ¶ Prima qũo est possibile ꝙ sillohismus sophisticus possit esse subiectum huius scientiæ, cum Arist. quęrat de ipso quid est & ipsum probet. ad hoc respondetur (vt alias visum est) ꝙ de subiecto scientię debet præsupponi quid est & quia est in processu demonstratiuo & scientifico, sed non in processu acquisitiuo & disciplinabili. Secunda, quare Elẽchus magis dr̃ sillogismus cõtradictorius quam aliquis alius, cum quilibet sillogismus concludat, aliquam conclusionem, quæ contradicit vel põt contradicere alicui positioni respondentis. Respondetur quod sillogismus potest dici contradictorius quadrupliciter. Primo, quia infert conclusionem, quę habet vel potest habere contradictoriam, & sic omis sillogismus potest dici cõtradictorius. Secundo, quia infert conclusionem negatiuam, quæ magis denotat contradictionem, q̃ affirmatiua, & sic ois sillogismus cuius cõclusio est negatiua potest dici contradictorius. Tertio, quia infert cõclusiones cõtradictorias, & sic nullus est sillogismus cõtradictorius. Quarto, quia infert conclusionem contradicentem vel saltem contrariantem positioni respondentis, & isto modo Elenchus dicitur sillogismus contradictorius.

C An syllogis. sophisticus sit subiectũ in hoc li.

D

QVARTO sciendum, quod circa textum incidit talis difficultas: vtrum necesse sit vnum nomen plura significare? Et videtur ꝙ nõ, quia nomen mere contingenter significat, quia mere ad placitum, igitur non est necesse ipsum plura significare.

An necesse sit vnũ nomen significare plura.

E Respondetur quod ibi capitur ly necesse pro cōuenienti, ita quod sit sensus conueniens est vnum nomen plura significare, si res supple excedant nomina. ¶ Vnde nomen dicitur significare suum significatum significatione, quę non est aliud quam respectus rōnis vocis significatiuę ad rē significatam, ita quod tot sunt significationis in voce saltem denominatiuè, quot significata significat, & ista significatio non fit per intellectū sed per voluntatem imponentis vocem ad significandum. ¶ Ex quo sequitur quod non omnis respectus rōnis seu secunda intentio fit per intellectum, sed quandoque per voluntatem. ¶ Secunda difficultas, vtrum nomen æquiuocum significet sua significat copulatiue vel disiunctiuè.

F ¶ Pro cuius solutione supponitur primo, vt alias visum est quod nomen æquiuocum, est nomen plura significans non importans aliquid ipsis cōmune. Vel sic: Terminus ęquiuocus, est terminus significans sua significata mediantibus diuersis conceptibus non synonimis & totalibus. ¶ Vnde iste terminus canis, significet canem latrabilem & piscem marinum mediantibus diuersis conceptibus. Et dicitur notanter non synonimis, quia aliter sequeret quod iste terminus homo, esset æquiuocus ad sortē qui est Romæ, & Platonem qui est Parisijs, cum significet mediantibus diuersis conceptibus. Dicitur notanter totalibus, ad differentiam orationū, quæ significat sua significata mediantibus diuersis conceptibus partialibus constituentibus tamen vnum totalem conceptum. ¶ Supponit vlterius quod duplex est nomen æquiuocum scilicet a casu, & a consilio de quibus alias satis visum est. ¶ Supponitur insuper quod nomen æquiuocum significare sua significata copulatiue potest itelligi dupliciter. Vno modo quod significet vnum & alterum, vel vnum vel alterum, & tunc bene significat copulatiuè vel disiunctiuè. Alio modo quod sub ordinetur copulationi vel disiūctioni plurium terminorum mentalium significantium seorsum sua significata, & sic dico quod non significat neque copulatiue neque disiunctiue, quia tunc nulla propositio in qua poneretur terminus æquiuocus esset distinguenda, cum nulla talis esset propositio plures, cum esset quædam copulatiua vel disiunctiua. Et hæc de primo articulo. Quantū ad secundū. H

Art. 2. An hoc nomē, canis, æquiualeat aggregato ex tribus suis significatis.

DVBITATVR primo. Vtrum iste terminus canis ęquiualeat aggregato ex istis tribus terminis, animal latrabile, sydus cęleste, belua marina inconiunctè sumptis, sic quod canis correspondeat tribus cōceptibus in coniunctè sumptis. Respōdetur breuiter quod non, quia tunc sequeretur quod iste terminus canis, nō posset restringi per istam determinationem latrabile, ad standum pro latrabilibus, quod est falsum, quia tunc ista, canis latrabilis est substantia, non esset propositio, cuius tamen communiter oppositum dicitur. consequentia tamen probatur, quia aggregatum ex illis tribus terminis non potest restringi per talem determinationem, ergo nec ille terminus. Et si quis petat,

quare

A quare ergo talis terminus dicitur æquiuocus, cum non æquiualeat tali aggregato? Respondetur quod ratio est, eo quod sub ordinatur diuisim & seorsum cuilibet cõceptui. ¶Ex quo sequitur quod ista oratio, canis est substãtia, pót esse oratio vna, puta si considere tur in ordine ad vnũ suorũ conceptuũ, & plures si cõsideret in ordine ad omnes suos conceptus. ¶Sed restat parua difficultas quõo ista oratio laborãs sanabat, posset facere aliquem modũ fallaciæ æquiuocationis? Respondetur quod ex eo quod aliqua

Scoli. 4. d. 9. q. 2.

dictio, vel aliquis terminus propter adiunctionẽ eius cum alia & alia dictione sumitur pro diuersis suis suppositis, quæ tamen sic sumpta, significat vno conceptu, vt quicunq; sanabat sanus est, laborãs sanabat, ergo laborans sanus est, ibi laborans in

B minore ampliatur pro laborãtibus qui sunt, & qui fuerunt, sed in conclusione stat solum pro laborantibus qui sunt, ideo secundum talem orationẽ fit tertius modus æquiuocationis & hoc est quod dicit Albertus de Saxonia, quod talis tertius modus quandoque fit eo quòd arguitur a magis amplo ad minus amplum.

An sex sint fallaciæ in dictione, & septẽ extra dictionem

Dubitatur secundo. Vtrũ sint tantũ sex fallaciæ in dictione, & septem extra dictionem? ¶Et videtur quod non, quia omnis fallacia est in dictione, igitur. Antecedẽs patet, quia oĩs fallacia est Paralogismus, sed oĩs Paralogismus est in dictione, igitur. ¶Secundo sic, omnis fallacia est extra dictionem, igitur. Antecedẽs patet quia omnis fallacia est deceptio, omnis autem deceptio, est in deceptore & non in dictione. igitur. ¶Itẽ

C infinitis modis contingit arguere sophisticæ, igitur infinitæ sunt fallaciæ. Tenet cõsequentia, quia fallacia nõ est aliud quam argumentatio sophistica. ¶In oppositũ est philosophus in textu. ¶Pro cuius solutione supponit primo quod fallacia capitur tripliciter. Vno mõ pro loco sophistico seu argumentatione vel oratione sophistica per quã aliquis decipitur, & sicut locus dialecticus diuidit per locum maxima, & locũ differentiam maxime, ita locus sophisticus. ¶Vnde locus sophisticus differentia maxime non est nisi argumentatio sophistica vel habitudo illorum terminorũ. ¶Sed locus sophisticus maxima est propositio falsa confirmatiua, seu probatiua alicuius consequentiæ sophisticæ, cuiusmodi est ista, si nomẽ

D si vnũ significatũ erit vnum. Secundo mõ capitur pro assensu quo credimus quod aliquis processus syllogisticus valeat ad concludendũ illud quod cõcludit, & tamen non valet, & sic fallacia est deceptio, seu assensus falsus cãtus in respõdẽte. Tertio mõ capitur pro idoneitate per quã quis est promptus ad decipiendũ respõdẽtem, & sic est in opponente, & sic communiter diffinitur quod fallacia est idoneitas faciendi credere de non ente quòd sit ens, vel econtra. ¶Supponitur secundo & fallaciarũ duplex est causa scilicet causa apparentiæ & causa defectus. Vnde causa apparentiæ est principalis, & per ipsam sumitur distinctio fallaciarum, eo quod sophista magis intendit apparere quàm esse. ¶Supponit tertio quod fallaciæ in dictione non

E dicuntur in dictione, eo q̄ fiant per dictiones, quia sic omnis fallacia essent in dictione, sed dicuntur in dictione, quia sumunt causam apparētiæ ex parte dictionis. Similiter fallaciæ extra dictionem non dicuntur extra dictioné, eo q̄ fiant sine termi nis, sed quia sumunt causam apparentiæ ex parte rei, vel quia possunt fieri sine dictionib. Et est ex istis patet quid sit dicendum ad rationes.

An orō æquiuoca sit distiguenda.

Dvbitatvr tertio. Vtrum aliqua oratio sit distinguēda in qua ponitur terminus æquiuocus. Respondetur per aliquas propositiones. ¶Prima, nulla ꝓpositio in qua ponitur terminus æquiuocus a consilio de rigore est distinguenda supple rōne illius termini æquiuoci, qa vel ille terminus æquiuocus ponit ꝑ F se.i.sine determinatione distrahente, & tunc stat ꝓ suo significato principaliori p illā regulā. ¶Omne analogum per se positū stat pro famosio ri suo significato, quæ regula sic debet intelligi, quando æquiuocum a consilio ponitur sine determinatione distrahēte, tunc stat pro suo significato principaliori, & sic qn̄ dicitur, homo currit, ibi homo, stat pro homine viuo, vel talis terminus ponitur cum dictione distrahente, vt dicēdo, hō est pictus, vel homo pictus est, & tūc de rigore stat pro illo significato minus principali. Et notāter dicitur de rigore, quia ſm vsum communē logicorum sæpe talis distinguitur. ¶Secunda, omnis oratio, in qua ponitur terminus æquiuocus a casu non restrictus, est distinguēda, vt ista oīs canis est substātia. Vñ ter minus æquiuocus dr̄ capi cū restri- G ctione, quando capitur respectu alicuius, quod solum sibi conuenit, pro vno significatorū, vel duorum, sic q̄ non omnium, vt canis est latrabilis, ibi capitur respectu dictionis sibi conuenientis secundū vnū significatum tantum, & tunc non est distinguenda virtute illius regulæ.

¶Talia sunt subiecta qualia permit Regula. tuntur a suis prædicatis. Dicunt tamen aliqui q̄ adhuc in his est distinguenda, & q̄ determinatio non potest terminum determinare, nisi sibi immediate addatur, tñ ista est distinguenda, canis est coloratus, licet accipiat respectu determinationis. Et ratio est, quia ly coloratum, conuenit sibi pro pluribus significatis, sed terminus æquiuocus dr̄ poni sine restrictione, quando ponitur re- H spectu alicuius, q̄ conuenit sibi pro omnibus suis significatis, vt canis est substantia. Et hæc de secundo arti.

Arti 3. Qvantum ad tertium sit. Conclvsio responsalis, De syllogismo sophistico est scientia tā quam de scibili remoto. Ad rationes ante oppositū patet solutio ī art.

Ergo sic dicendum est apparenter syllogismos & elēchos, aut omnes reducendum est &c. I

Fallaciæ quō reducūtur ad elēchū.

Istvd est tertium capitulum, in quo philosophus docet reducere oēs fallacias ad ignorantiam elēchi, ostendendo quō deficiunt cōtra verū elenchū. ¶Et primo ponit talem conclusionē, omnes paralogismi fallaciarum peccant contra verum elēchum, quod probat syllogismo & in ductione

A ductione. ¶ Syllogismo sic, omnes syllogismi immodificati peccant cōtra verum elenchum, sed omnes paralogismi omniū fallaciarium sunt immodificati, ergo omnes peccant cōtra verum elenchum. ¶ Inductione sic, primo de fallacijs in dictione, quia æquiuocatio, amphibologia, & figura dictionis hñt idētitatē vocis, sed nō significati, quæ requirit ad verū elenchum, compositio, diuisio, & accentus non sunt eadem oratio aut idem nomen, quod requirit ad verū elenchū. ¶ Secundo probat de fallacia accidētis, quæ peccat cōtra syllogismū, ergo contra elenchū. Tenet cōsequentia, quia omnis elenchus est syllogismus. Añs probat per exēplū, qa non sequit triagulus hēt primo três, triāgulus est figura, ergo figura hēt primo tres, cū cōclusio sit
B falsa, & pmissæ veræ. Et subdit ꝙ ſm istā fallaciā sciētes ab inscijs redarguunt. ¶ Tertio pbat de fallacia ſm q d ad simpliciter, qa negatio ſm q d alicuius nō est negatio simpliciter, qđ requirit ad verū elēchū. ¶ Quarto probat de fallacia ignorantię elenchi, qa ipsa omittit aliq̄ particulā posita in diffinitione elēchi. ¶ Quinto pbat de fallacia ſm nō cām vt cām, qa in oī elēcho oportet cōclusionem de necessitate seq ex pmissis, qđ nō fit in fallacia ſm nō cām vt cām. Sexto pbat de fallacia petitionis principij quia in elēcho nō debet cōnumerari in cōclusione qđ erat cōnumeratū in pmissis. ¶ Septimo pbat de fallacia consequētis, quia fallacia accidētis peccat cōtra elēchū, ergo & fallacia consequentis, tenet cōsequentia, quia fallacia cōsequētis est pars C fallaciæ accidentis, quod debet sic intelligi ꝙ ex quibuscunque terminis pōt fieri fallacia consequentis, ēt pōt fieri fallacia accñtis, sed nō econtra, differūt tñ in hoc, quia ad fallaciā accñtis nō oportet facere plures cōsequentias, sed in fallacia cōsequētis vt plurimum fiunt plures consequētiæ. ¶ Octauo probat de fallacia ſm plures interrogationes vt vnam, quia paralogismi huius fallacię non fiunt ex propōnibus, ergo peccant cōtra Elenchū. Añs patet, quia fiunt ex propōnibus plures, quæ non sunt ppositiones. Et subdit philosophus, ꝙ sicut idem est oratio & oratio vna, ita idē est diffinitio & diffinitio vnius rei, vt diffiō hoīs, & vnius hominis, & capitur ibi vnum, transcendenter. Et ex isto textu elicitur hæc D auctoritas, eadē est propō & propositio vna, & diffinitio & diffiō vna, & per consequens propositio plures non debet dici propositio.

Fallacia autem fit in his quidem, qui sunt secundum æquiuocationem & orationis

Istvd est quartum capitulū, in quo philosophus oñdit cās apparētiæ oīum fallaciarū, & intēdit talē conclusionē, in oī fallacia est cā deceptionis in intellectu nostro, qđ pbat inductiue. ¶ Quia in fallacia ęquiuocationis & amphibologiæ accidit deceptio, eo ꝙ nescimus distinguere inter dictionē multiplicē, vel orationē. Sed in fallacia cōpōnis & diuisionis, & ex eo nescimus distinguere inter orationem cōpositā & diuisam. Causa apparent in fallaciarum.

E ¶ In fallacia vero accentus, ex eo ꝙ nescimus distinguere inter dictionē accētu diuerso prolatā. ¶ In fallacia figurę dictionis ex eo ꝙ nescimus distinguere q̄d simile, & q̄d dissimile. Et subdit ꝙ scire distinguere inter similia & dissimilia est prope dicere verū, ex eo ꝙ ad cognitionē veritatis maxime facit cognitio similitudinis & dissimilitudinis. Et infert ꝙ fallacia figuræ dictionis est fallacia in dictione, q̄d probat dupliciter. Primo, illa fallacia est in dictione; in qua fit magis deceptio cū aliquo disputando quam cum seipso, sed talis est huiusmodi, igitur. ¶ Secūdo, q̄a talis fallacia figuræ dictionis causatur ex similitudine dictionis cum dictione, ergo est fallacia in dictione. ¶ Sed in fallacia accidētis acci-

F dit deceptio, q̄a nescimus an extrema iūcta cū medio debeant conuenire inter se, vel separari in cōclusione. ¶ Sed in fallacia consequentis ex eo ꝙ nescimus distinguere inter antecedēs & cōsequēs, ita ꝙ credimus ꝙ sicut antecedēs infert consequēs, ita ecōtra. ¶ Sed in fallacia ignorantiæ elēchi, & s̄m q̄d ad simpliciter; eo ꝙ nescimus distinguere inter dictum s̄m quid & dictū simpliciter, aut inter apparentē cōtradictionē, & veram cōtradictionē. ¶ Sed in fallacia petitionis principij & s̄m nō causam vt causam, ex eo ꝙ nescimus distinguere quid notum & quid ignotum, & quæ præmissa aliquid facit ad illationem & quæ non: Sed in fallacia secundum plures interrogationes vt vnam decipimur ex eo ꝙ nescimus distinguere inter interroga-

tionem plures & inter interrgationem vnam. Ex omnibus istis patet quomodo causatur in nobis deceptio per istas fallacias. G

Quoniam autem habemus secundum quot fiunt apparentes syllogismi.

Iste est secundus tractatus, qui diuiditur in tria capitula. In primo ponit talem conclusionem ꝙ secundum eadem principia fiunt sellogismi sophistici peccātes in materia & peccantes in forma. ¶ Pro cuius declaratione ponit quandam diuisionē syllogismi sophistici, dicēs ꝙ aliqui sunt syllogismi sophistici peccātes in forma, & quidā peccantes in mataria, & quidā peccantes in materia & forma simul, & ostēdit q̄ sunt peccantes in materia, dicens ꝙ illi peccant in materia, qui procedūt ex falsis, vel ex illis qui non probant cōclusionē, & tales sunt qui demonstrant ignorantiā r̄ndentis, quod est propriū temptatiuæ. Ex quo remouet dubium, posset enim aliquis dicere ꝙ temptatiua est pars dialecticæ, sed dialectica procedit ex probabilibus, ergo & temptatiua. Ad hoc r̄ndet ꝙ temptatiua bene procedit ex probabilibus alicui, puta respondēti, non t̄n simpliciter sicut dialectica. Ex inde infert d̄riam inter syllogismos sophisticos peccātes in materia, & peccantes in forma, dicens ꝙ syllogismi peccantes in forma non ita monstrant ignorātiā respondentis sicut peccantes in materia, quia docti multotiens decipiuntur & magis in sophisticis peccantibus in forma

Syllo. sophistici diuisio.

H

A ma quam in materia. ¶ Cōsequenter ostendit suā principalē conclusionē.s. ꝙ sunt eadem principia syllogismorū peccantium in materia & forma, quia sunt ijdē loci sophisti q̄ faciunt deceptionem in syllogismo peccante in materia, & peccante in forma. ¶ Ex quo infert ꝙ eodē mō aliquis decipitur per seipsum disputando & cum alio disputando. ¶ Infert secundo in quib. sophisticis apparet statim defectus, vt in fallacijs in dictione, in q̄bus faciliter pōt videri defectus. Tertio infert ꝙ syllogismus sophisticus peccans in forma non dicitur syllogismus licet bene sophisticus peccans i materia.

B *Secundum autem quæ arguūt qui elenchis vtuntur non oportet temptare.*

Ad quē, & quo spectat cōsidera tio de Elēchis.

Istud est secundum capitulum in quo vul probare istam conclusionem. ¶ Quod ad nullum vnā artē pertinet considerare omnes elēchos ſm rationes suas speciales suple terminorum, quod probat, quia ex terminis cuiuslibet scientiæ possumus facere Elenchos, sed tales non pertinent ad aliquam vnam artem nisi omnes dicantur vna ars siue sciētia. Minorem probat, quia infinita sunt ex quibus constituuntur Elenchi omnium scientiarum, ergo possunt esse infiniti Elēchi, sed de infinitis nō habemus sciētiā, igit. Et subdit ꝙ si elēchi sint infiniti ēt elechi sophistici erūt infiniti, & ꝑ cōsequēs nō ꝑtinēt ad vnā sciētia. ¶ Subdit cōsequenter quos elēchos debet considerare dialecticus quantū ad rationes proprias terminorū & quos nō, C dicēs ꝙ debet cōsiderare elēchos cōstitutos ex terminis logicalibus, & nō ex terminis aliarū scientiarum. ¶ Finaliter concludit ꝙ ad artē dialecticam pertinet considerare omnes elenchos sophisticos, quia ad ipsam pertinet considerare syllogismos dialecticos, contra quos peccāt elenchi sophistici.

Non est autem differentia orationum quam dicunt quidā esse has quidem ad nomen &c.

Antiquorū error in diuidēda oratione.

Istud est tertiū capitulum, in quo philosophus reprobant opiniones antiquorum diuidentium orationem in orationē disputabilē ad nomen, & in orationem disputabilē ad intellectū, & etiam quorundā dicentiū ꝙ nulla oratio erat disputabilis ad nomen, sed si esset aliqua talis D oratio multiplex tūc opponēs debebat distinguere tale multiplex, vel rñdens. ¶ Vnde illa oratio disputat̄ ad nomen, q̄ñ opponens & respondens ferunt suos intellectus ad diuersos sensus eiusdem rōnis ita, ꝙ vnusc apit illā in vno sensu, & alius i alio, sed illa disputatur ad intellectum quando opponens, & respondens ferunt suos intellectus ad eundem sensum eiusdem rationis. ¶ Deinde reprobat primam opinionē ponendo talem conclusionem, diuisio orationis in orationē disputabilem ad nomen & disputabilem ad intellectū non est sufficiens, quod probat tribus rationibus. ¶ Prima, quia eadem est oratio disputabilis ad nomen & intellectum, igitur, talis di-

E uisio non est bona, cum non detur per opposita. Antecedens patet, quia opponens & respondens possunt credere illam orationem esse multiplicem & capere eam pro diuersis sensibus. ¶ Secunda, ois oratio est disputabilis ad intellectū, & omnis oratio est disputabilis ad nomen igitur. Primam partem probat, quia possibile est ꝙ in qualibet oratione opponēs & rñdens ferant intellectus suos ad idē. Secundā partē ꝓbat quia possibile est ꝙ in qualibet orone opponēs & respondens ferāt intellectus suos ad diuersis sensus. ¶ Tertia oratio nō multiplex potest disputari ad nomē quia pōt capi a disputantibus vt multiplex, igitur. ¶ Cōsequenter reprobat secundam opinionē, & intendit
F talē conclusionem, opponēs arguendo contra rñdentem, non tenetur distinguere multiplex, qd probat tribus rationibus. ¶ Prima, nullus tenet distinguere qd ignorat, sed possibile ē ꝙ opponēs ignorat multiplicitatē ermini vel orationis. igit. Secunda, opponens non tenetur docere rñdentē, sed distinguendo multiplex ipsum doceret, igitur. ¶ Tertia, in nō multiplicibus pōt fieri disputatio ad nomen, ergo distinguendo multiplex non tollitur disputatio ad nomen. ¶ Finaliter ponit differentiam inter disputationē demonstratiuam dialecticam & tentatiuam, dicens ꝙ in disputationē demonstratiua qui docet, non interrogat, sed in disputatione dialectica illæ qui disputat, interrogat, sed in disputatione tentatiua quæritur experimentū de scientia vel ignorantia rñdentis.

G *An compositio, diuisio, accentus & figura dictionis sint fallacia.*

QVAERITVR Vtrum cōpositio, diuisio, accentus, & figura dictionis sint fallaciæ adinuicem, & ab alijs distincta. ¶ Arguitur primo ꝙ non, quia compositio & diuisio non sunt fallaciæ in dictione, igit. Antecedens patet, quia fiunt in oratione, igitur non sunt fallaciæ in dictione. ¶ Secundo sic: Fallacia compositionis & diuisionis habent eosdē modos & easdē cās apparentiæ, igit nō sunt distinctæ fallacia. ¶ Tertio sic: Fallacia accentus fit in scripturis, igitur talis fallacia non est fallacia in dictione, igit. Quarto sic: Fallacia figurę dictionis nō est fallacia in dictione, igit. Añs patet, quia ois fallacia in dictione fit ex eo ꝙ eisdē nominibus vel oronib. nō idē significamus: sed hoc non fit in tali fallacia, igitur. ¶ Quinto sic: Omnis fallacia in dictione sumit causā apparētię ex parte dictionis, sed ista nō est huiusmodi, qa pōt fieri in cōceptibus, qui nō sunt dictiones, igitur. ¶ In oppositum est philosophus in textu. In q̃stione erunt tres articuli. Quantum ad primum. H

PRIMO sciendū, ꝙ propositio faciens fallaciam compositionis, est diuidēdorum falsa vnio. i. acceptio terminorum ſm compositionē, ſm quam faciunt sensum falsum, qui si acciperentur ſm diuisionē, facerent sensum diuisū verū, vt in ista orone, album esse nigrum est possibile. Vnde si album & nigrum diuidant, Arti. 1. Propō faciens fallaciā cōpositiōis quid.

A sic q ly possibile, ponatur ad copulã, tunc erit vera, & de omnibus istis satis visum est in Summulis. ¶ Vnde fallacia compositionis committitur quando arguitur a sensu diuiso vero ad sensum compositum falsum. ¶ Et fallacia diuisionis, quando arguitur a sensu composito vero, ad sensum diuisum falsum. Vnde oratio dr̃ facere sensum compositum, quando accipitur ſm sẽsum magis debitũ, qui fit qñ coniũctio vel aduerbiũ coniungit inter terminos, vel qñ determinatio determinat determinabile, post quod ponit, vel qñ aliquis modus determinat totam propõnẽ, vel qñ aliqua negatio posita in principio orõnis cadit supra totum, sed si cadat solum supra subiectum facit B sensum diuisum. ¶ Etiã quando negatio posita in principio hypotheticæ: si cadat supra totũ, facit sensum compositum, si cadat supra primam partẽ, facit sensum diuisum. ¶ Fit ẽt qñ in aliqua hypothetica ponuntur plures cathegoricæ q̃ duæ per duas coniunctiones vel aduerbia: tunc si duę primæ cathegoricæ accipiantur pro vna parte, tunc facit sensum cõpositum, si vero prima cathegorica accipiat pro vna parte, tunc facit sensum diuisum, vt oẽs homines sunt asini, vel hoĩes & asini sunt asini.

Tantum Deũ esse Deũ, est verum.

SECVNDO sciendum, q circa talem fallaciam mouetur tale sophisma, tm̃ Deum esse Deum est verũ. Quod probatur, quia verum est tm̃ Deum esse Deum: igitur tantũ Deũ esse Deum est verum, per conuersionem. Improbatur, quia eius exponẽtes sunt falsæ, igitur ipsa est falsa. Respondetur q hoc complexum, tantũ C Deum esse Deum, potest capi personaliter, & sic nihil aliud est q̃ Deus, & sic non est concedenda, quia Deus non est verum neq; falsum, capiẽdo verum & falsum vt sunt differentiæ propõnis. Secundo modo põt capi materialiter, & hoc dupliciter. Vno modo pro tali orõne & sibi simili, & tunc sophisma est falsum, quia tale cõplexũ non est propõ. Alio mõ pro propõne, quæ subiacet tali dicto: puta pro ista, tm̃ Deus est Deus, & hoc dupliciter, quia vel vt est propositio exclusiua, & sic est falsa, vel vt est ꝓpositio de subiecto excluso & sic est vera, & est sensus, illud quod est talis propositio, & non est non talis ꝓpositio, est verum. Et ex isto patet q omnis oratio de infinito est distin- D guenda, vt hominem esse animal est verum, & sic de alijs.

An termi nus possit suppo nere pro ijs, quæ non signi ficat.

TERTIO sciendũ, q circa fallaciã acentus incidit talis difficultas: Vtrũ terminus possit supponere pro aliquo vel aliquibus, quæ vel quod non significat? Et vr̃ q sic, quia hoc complexum, propõ si est necessaria, supponit pro quolibet ente mũdi, & etiã pro chimera, & tñ nõ significat chimerã. ¶ Itẽ iste terminus hõ, in ista propõne: hõ imaginatur asinus, supponit pro asino rõne ampliationis: ex quo propositio est vera stante casu, q veniat sortes indutus pelle asini, gradiens ad modum asini, tũc illa est vera, homo imaginatur esse asinus, & tunc subiectũ & prædicatũ supponunt pro eodẽ, & tñ homo nõ significat asinum, igitur. ¶ In opposi tum arguitur, quia bene sequitur,

E iste terminus supponit pro illo, ergo significat illud, ab inferiori ad superius. ¶ Pro solutione supponitur ꝙ istæ propositiones differunt, hō significat asinum, & asinum homo significat, quia prima valet tm̄ sicut homo significat rem, quia est asinus sub illa ratione qua est asinus, & hoc est falsum. ¶ Secunda est vera ratione ampliationis, qui quando ponitur ante ampliatur, sed non appellatur. ¶ Secundo supponitur ꝙ ille terminus significat, importat actum q potest ferri supra illa quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt, vel possunt esse, vel imaginari esse, & sic ista propositio, asinum hō significat, valet tātum sicut, hō significat illud quod est, vel F fuit, vel erit, vel potest esse, vel imaginari esse asinus, & sic est verum in casu posito. Supponitur tertio ꝙ omne complexum significat omne illud quod significāt seu partes, quia complexū non vī significare nisi rōne partiū. Ex quo sequitur ꝙ istud cōplexum, omnis propō si est necessaria significat omnem propōnem & rōne coniunctiones significat principaliter omne illud de quo verū est dicere, ꝙ sit propō si est necessaria. ¶ Supponitur vlterius ꝙ quilibet terminus: supponēs pro aliquo dicitur significare illud, & hoc capiendo significare large, vt idem est ꝙ intellectū de re constituere, & non capiendo significare stricte, sic ꝙ sit imposi tum ad significandum illud & ꝑ hoc potest solui difficultas.

An ista sit vera: tu hodie comedisti crudum.

QVARTO sciēdum, ꝙ circa fallaciam figuræ dictionis dubitatur, vtrū ista sit vera, tu hodie comedisti crudum, posito casu ꝙ hodie comederis coctum quod heri fuit crudū. G Et arguitur quòd sit vera, sic arguendo, quod heri emisti hodie comedisti, sed crudum heri emisti, ergo crudum hodie comedisti. Respondetur ꝙ istę duæ multum differunt: tu hodie comedisti crudum, & tu hodie crudum comedisti, nam in ista, tu comedisti crudum, ly crudum, appellat cruditatem per modum adiacentis rei quam comedisti, & hoc ꝑ tempore comestionis, sed in illa, crudum comedisti, ly crudum, appellat cruditatem per modum adiacentis per tempore præsenti sub disiunctione ad præteritum: ita quòd appellat cruditatē inesse vel in fuisse rei quā H comedisti. ¶ Ex quo patet quod in dicto casu ista est falsa, comedisti crudum, vbi ista est vera, crudum comedisti, similiter dicatur de ista. Papā verberaui, & ego verberaui Papam. Et hæc de primo artic. Quantum ad secundum.

Art. 1.

An sit aliqua propō mentalis distinguenda.

DVBITATVR primo. Vtrum aliqua propositio mentalis sit distinguenda? ¶ Et videtur quòd non, qa nullus conceptus mētalis vltimatus est æquiuocus, cum quilibet talis significet naturaliter modo nihil videt esse naturalis similitudo diuersorum. ¶ Item omnia illa quæ ponūtur in mente, explicite ponuntur: igitur. ¶ In oppositum arguitur, quia nisi sic eadem propositio esset simul vera & falsa, vt ista, omnes homines sunt asini, vel homines & asini sunt asini, quę si non distinguatur, erit vera & falsa. Respondetur ꝙ de hoc sunt duo modi dicendi, vnde dicūt

aliqui

A aliqui ꝙ ad identitatem propositionis vocalis vel scr ptæ sufficit identitas,& ordo terminorum vocalium, & sic dicunt prędictam propositionẽ esse vnam,& eandem,quando est cathegorica, vel hypothetica, sed ad mentalẽ hoc non sufficit, sed requiritur eadem pausa, & sic dicunt, ꝙ non esset eadem propositio,& isti dicũt, ꝙ eadem propositio vocalis est simul vera,& falsa, sed non eadẽ mẽtalis. Aliud dicunt, ꝙ ad identitatẽ vocalis, vel scriptæ requiritur identitas conceptuum. Et isti ponunt talem propositionem, ꝙ si nulla mẽtalis est vera,neq; vocalis,& dicunt,ꝙ nulla, & eadem propositio est simul vera,& falsa,& de illa propositione dicunt,ꝙ secundum, ꝙ aliter, & aliter pausatur,& sit ordinatio, secundum hoc est alia, & alia propositio, B & sic non distinguitur nisi ad ostendendum, ꝙ respondens non ignoret talem,& talem pausationem, seu ordinationem terminorum, & de bonitate intellectus, & intelligentis talem pausationem.

An ista sit cõceden di, sortes est equũ non currere.

DVBITATVR secundo, vtrũ ista sit concedenda, sortes est equũ nõ currere. ¶ Et videtur, ꝙ sic,quia bene sequitur,sortes est,& sortes nõ est equum currere, ergo sortes est equum non currere. cõsequentia patet à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de prædicato infinito. ¶Item bene sequitur,sortes est nullum equum currere: ergo sortes est oẽm equum non currere,per legem æquipollentiarum. Et vltra bene sequitur, sortes est omnem equũ non currere:ergo sortes est equũ,nõ currere. tenet consequentia a dicto vni C uersali ad dictum particulare,vel in definitum. ¶ In oppositũ arguitur, quia sortes non est equus non currens: ergo nõ est equũ non currere. Pro solutione supponiť, ꝙ ly equũ non currere, potest capi dupliciter. Vno modo materialiter, & hoc dupliciter. Vno modo pro ipsa oratione, & qualibet sibi simili. Alio modo pro ista propositione, equus non currit, & qualitercunq; capiatur, ꝓpositio est falsa. Alio modo capitur personaliter pro ista oratione,equus nõ currens,& sic etiã propõ est falsa, quia sensus est, sortes est equus non currens,& illa est falsa. Vnde ad rationes. ¶Ad primam dicitur,quòd non bene arguitur,quia totum prædicatum non infinitatur. ¶ Ad secũ D dam dicitur, ꝙ ista est falsa, sortes est nullum equũ currere, & etiã ista sortes est omnem equum non currere, & per consequens ista, sortes est equum non currere. Dico vlterius, ꝙ ad dictum vniuersale non sequitur dictum particulare.

An termĩnus æquiuocus possit distribui quãdoq; pro quolibet suo significato.

DVBITATVR tertio, vtrũ terminus æquiuocus in aliqua propõne possit distribui pro quolibet suo significato. ¶Et arguiť primo, ꝙ sic, qa terminus æquiuocus indifferenter accipiť siue significat sua significata, igitur põt distribui pro quolibet suo significato,consequentia patet,quia talis terminus põt accipi cũ signo vniuersali, modo non videtur quare tale signum faciat illum terminum accipi pro omnibus suis significatis. ¶Secũdo sic. In ista propõne, oĩs canis est latrabilis, ibi ly canis,

E nis, distribuitur pro suis significatis, igitur. ¶ In oppositum arguitur, quia tunc sequeretur quod omnis propositio in qua sic sumeretur terminus æquiuocus æquiuoce tentus, esset propositio vna, quia quælibet talis æquiualeret propōni copulatiuæ. Pro solutione supponitur, quod propō potest capi dupliciter. Vno modo stricte pro propōne vna, & sic ibi non est propositio, canis est substantia, cū nō sit propō vna. Alio modo capitur large pro omni oratione, quę habet modū propositionis, & sic dicitur, quod ista oratio, canis est substantia est propō, & bene distinguenda. ¶ Supponitur secūdo, quod titulus dubij habet duplicē sensum. Vnus est, vtrum terminus æquiuocus in propositione cathegorica vnica distributione possit distribui pro quolibet suo significato, vt in ista, omnis canis est substantia. Secundus sensus est, vtrum terminus æquiuocus in propositione hypothetica pluribus distributionibus possit distribui pro quolibet suo significato, vt in ista copulatiua, omnis canis est latrabilis, & omnis canis est sydus cęleste, & omnis canis est belua marina. Istis suppositis ponitur talis conclusio, impossibile est terminum æquiuocum æquiuoce tentum, in propositione cathegorica vnica distributione distribui pro omnibus suis significatis, quia tunc nullus talis posset restringi, neq; talis propositio est distinguenda, sed in propōne hypothetica diuersis distributionibus posset distribui, vt patet per exemplum. ¶ Et si quis dicat, terminus æquiuocus à cōsilio pōt distribui in propōne cathegorica, ergo etiā terminus G æquiuocus à casu. ¶ Rñdetur, quod nō est simile, quia nulla propō, in qua ponitur terminus æquiuocus a consilio est distinguenda, quia talis terminus ponitur sine determinatione, & sic accipitur pro significato principaliori, vel cum determinatione, & hoc dupliciter, vel cum determinatione distrahente, & sic capitur pro significato minus principali, vel cum aliqua alia, & sic capitur pro significato principaliori. Nam analogum per se positum, id est sine determinatione distrahente stat pro famosiori significato. Et hęc de secundo art. Quantum ad tertium.

F

CONCLVSIO respōsalis: Fallacia compositionis, diuisionis, accētus, & figuræ dictionis sunt sufficiēter assignatæ, & sunt a seinuicem distinctæ, vt satis patet in textu. Ad rōnes. ¶ Ad primā patet solutio. ¶ Ad secundam dicitur, quod non est inconueniens eūdem paralogismum fieri sm diuersas causas apparentiæ, & secundum hoc fieri secundum diuersas fallacias. ¶ Ad tertiā dr̄ negando consequentiam, quia ibi nō capitur dictio stricte: sed, vt se extendit ad scripturas. ¶ Ad quartā dicitur, quod licet fallacia figuræ dictionis non fiat ex eo, quòd eisdem nominibus, vel orationibus plura significamus in veritate, tamen bene secundū apparentiam. ¶ Ad quintam patet quid sit dicendum de tali paralogismo. Art. 3. H

Litigiosus autem, qui quodāmodo sic se habet ad dialecticā, vt falsigraphus ad geometriam.

ISTE

A Syllogismorũ aliquorum adinuicẽ comparatio. ISTE est tertius tractatus huius libri qui continet vnicũ capitulũ, in quo cõparat aliquos syllogismos adinuicem. Et ponit quinq; conclusiones. ¶ Prima, syllogismorũ litigiosorũ quidã est peccãs in materia, & quidã in forma, & quidã in materia, & formã simul. Et subdit, ꝙ syllogismus teptatiuus est sophisticus, quia quicũq; syllogismi vñr esse secundũ propria principia artium specialiũ, & tamẽ non sunt, sem p sunt syllogismi sophistici, sed syllogismus temptatiuus est huiusmodi: igitur. ¶ Secunda, syllogismi falsigraphi non sunt sophistici, quia illi syllogismi, qui procedunt ex proprijs principijs scientiarum specialiũ nõ sunt litigiosi, sed syllogismi falsigra B phi sunt huiusmodi: igitur. Minorẽ probat per duo exempla. Primũ est Hypocratis, qui voluit probare circulum posse quadrari, vt omnes lineę ductæ ab eodem puncto ad idẽ punctum, sunt æquales, sed quarta pars circuli, & quarta pars quadrati sunt huiusmodi, igitur illa argumẽtatio procedit ex principiis geometriæ, male tñ intellectis, quia maior dẽt intelligi de lineis ductis p idem punctum. Secũdũ exẽplũ est exẽplũ Bryssonis sic dicentis, vbicũq; est reperire maius, & minus, ibi est reperire æquale, sed est reperire quadratũ maius circulo, & quadratum minus circulo, ergo est ibi reperire quadratũ æquale circulo, ecce quõ maior male intelligit, & quia dẽt intelligi in illis, q̃ sunt eiusdẽ rõnis. ¶ Tertia, idẽ est syllogismus sophisticus, & litigiosus sub alia tñ & alia rõne. Dicitur .n. litigiosus inquantũ finis eius C est apparẽs victoria, & dicitur sophisticus inquantũ finis eius est apparẽs gloria. ¶ Quarta, syllogismus litigiosus sic se habet ad dialecticũ, sicut falsigraphus ad demonstratiuum, quia litigiosus paralogizat ex principiis dialecticæ, sed falsigraphus ex principiis demonstratiuæ. Ex quo infert d'iam illorũ, quia falsigraphus non põt applicari ad plures artes, cum sit ex propriis principiis alicuius artis, sed litigiosus bene potest applicari ad plures artes. ¶ Quinta, quatuor sunt cõditiones dialecticæ. ¶ Prima, dialectica non est alicuius generis determinati. ¶ Secunda, nullius conclusionis est ostẽsiua. ¶ Tertia, quòd non est talis, qualis est sciẽtia vlis, .s. Metaphysica ¶ Quarta, ꝙ ipsa est interrogatiua. Et subdit, ꝙ tales conditiones possunt cõuenire tẽptatiuę, quia multis nõ habẽtibus artes speciales cõuenit tẽptatiua, vt patet de idiota. ¶ Ex quo infert, ꝙ oẽs scientes, & idiotæ possunt vti dialectica, quia oẽs vtentes sermone nituntur diiudicare, & cognoscere quid verum, & quid falsum, & etiã idiotæ. Cõditiones dialecticæ. D

Falsum autem in aliquo est ostendere, & orationem ad inopinabile ducere.

ISTE est vltimus tractatus qui diuiditur in quatuor capitula. In primo vult ostendere de cautelis. Et primo ponit quinq; cautelas ad ducendum aliquem ad metham falsi. ¶ Prima, quòd opponens debet latenter interrogare suum respondentem. ¶ Secunda, quòd opponẽs debet multa Cautelę ducendi aliquem ad methã falsi.

E multa interrogare, quia in multiloquio non deest peccatum. ¶Tertia, ꝙ opponens debet laudare solutiones rn̄dentis. ¶Quarta, opponēs debet se transferre ad materiā, in qua est idoneus. ¶Quinta opponens debet dicere respondenti, ꝙ non disputet contra ipsum, vt ducat ipsum ad falsum. Consequenter ponit cautelas, per quas opponens ducit respondentem ad metham inopinabilis. Et sunt quinque. ¶Prima, ꝙ opponēs debet videre de qua secta sit respondens, & contra ipsum allegare opinionem plurium. ¶Secunda, opponens debet videre ad contrarietatem quæ est in voluntatibus, & dictis. Non enim eadem volunt, & dicunt homines, dicunt enim quasdā decoratissimas orationes, & volunt ea quæ videntur sibi prodesse, vt voluptuose viuere. ¶Tertia, si respondens dicat aliquid secundum naturam, tunc ducendus est ad contrarietatem quæ est secundum legem, vt iustitia est bona secundum legē, non tamen secundū naturā. ¶Quarta, opponens debet considerare contrarietatē, quæ est inter plures, & sapientes. Sapientes enim dicunt magis esse obediendum legibus quàm patri, dicunt etiam, quod melius est iniuriam pati quàm alteri nocere. ¶Quinta, opponens debet interrogare ea quæ habent vtrãque partem probabilē, vt vtrū sit magis obediendum de eo q̄ legibus si dissentant.

De facere autem nugari, & quid dicimus nugari, iam monstrauimus.

G Istvd est secundum capitulum, in quo ostendit qūo aliquis ducitur ad metham nugationis, & primo qūo ducitur vere. Secundo, qūo ducitur apparenter. ¶Præmittit ergo talem suppositionem, opponens sophista volens ducere respondentem ad methā nugationis debet supponere, ꝙ nomen in oratione semper idem significat, & dat exempla. ¶Primū est de duplo, duplū. n. per suppositionem factam idem significat per se sumptum, & in oratione, sed per se tantū valet sicut duplū dimidij, ergo & in oratione cū illo termino dimidij dicēdo duplū dimidij, & tunc est nugatio quia sensus est, duplū dimidij, dimidij duplum. H ¶Secundum exemplū est est de subiecto, & ꝓpria passione, vt abūdans per se sumptū tantū valet sicut numerus habens mediū, ideo si dicat quaternarius est numerus abūdans erit nugatio, cum sit sensus, quaternarius est numerus, numerus habens medium. Consequēter ostendit quomodo aliquis apparenter dicitur ad methā nugationis nā si cōcedatur suppositio prius dicta, tūc non cōcluditur nugatio nisi apparenter.

Qūo ducimur ad methā nugationis.

Solecismus autem quale quid est, dictum est prius, est autē hoc facere, & non facientem videri.

Istvd est tertiū capitulū, ī quo docet ducere rn̄dētē ad methā solecismi. Et dicit, ꝙ solecismorū q̄dam sunt veri, & q̄dā apparētes. De apparētib. dat duo exēpla. Primū, Cecilianus dicit ficus esse scdæ declinationis masculini gn̄eris, iō si q̄s diceret, ficus

Qūo ducimur ad methā solecismi.

A ficus maturas apparēter duceret ad solecismū. Et ponit duas cautelas. ¶ Prima, maxime possumus ducere respōdentem ad solecismum vtendo neutro genere pro masculino, quia neutrum in aliquibus habet conuenientiam cum masculino. ¶ Secundo, opponens aliquando debet mutare locutionem, vt istam lapis est, in istam lapidem esse.

Differt autem non parum si ordinentur quodammodo ea quæ circa interrogationem sunt.

Cautelæ ducentes ad redargutionē. ISTVD EST vltimum capitulum, in quo ponit cautelas ducentes ad redargutionem, & diuiditur in tres partes. In prima, dat quasdam cautelas contra quemlibet respondentem. ¶ Prima, quod opponens B debet ponere suas præmissas sine ordine, vt respondens credat, quod ex ipsis nihil possit cōcludi. ¶ Secunda, opponens debet interrogare multa, quia difficile est simul multa conspicere. ¶ Tertia, opponens debet festinare suum respondentem. ¶ Quarta opponens debet turbare suum respōdentem, & facere ipsum iratum, conturbati enim, & irati minus de veritate sentiunt. ¶ Quinta, opponens debet occultare suum propositum. In secunda parte ponit cautelas contra respōdentes proteruos. ¶ Prima, si opponens velit habere propositionem affirmatiuam, ipse debet interrogare negatiuam, & econtra. ¶ Secunda, si respondens concesserit plures singulares vnius vniuersalis, tunc opponens contra eum debet inferre vniuersalem, ac si omnes singulares concessisset. ¶ Tertia si velimus C aliquam propositionem concedi a respondente, nos debemus eam interrogare cum sua contraria, quia falsitas suæ contrariæ facit ipsam videri probabiliorem, ex quo habetur ista auctoritas. ¶ Opposita iuxta se posita magis elucescūt. Deinde dat duas cautelas contra respōdentes fatuos. ¶ Prima si respondens concesserit aliquod in probabile, oportet laudare suam conclusionem. ¶ Secunda, oportet inspicere si dixerit aliqua cōtraria. In tertia parte ponit quinque cautelas contra respondentes subtiles. ¶ Prima, opponens debet sibi dare aliquod multiplex, & semper in alio sensu capere quam respondens. Cautelę contra rñdentes subtiles. ¶ Secunda, si opponens videat solutionem respondentis, oportet, quod D non instet contra eum ne respondés det illam solutionē. ¶ Tertia, quod opponens se transferat ad propositū, in quo possit arguere, sicut fecit Lycophron, q̄ cū nesciret nisi tāgere lyrā, & proponeret sibi aliud instrumētum, semper extolebat lyram inter omnia alia instrumenta. ¶ Quarta, si respondens quærat ab opponente quam conclusionem vult inferre debet eam tacere. ¶ Quinta non oportet interrogare conclusionem, neq; præmissas, sed oprtet vti eis tāquam concessis.

An omnis syllogismus sophisticus sit bonus.

QVAERITVR vtrū omnis syllogismus sophisticus sit bonus syllogismus. ¶ Arguitur primo, quod syllogismus peccans in materia non sit

E sit bonus syllogismus, quia in omni syllogismo oportet conclusionem se qui propter præmissas, sed in syllo gismo peccante in materia, conclusio non sequitur propter præmissas, cum præmissæ sint falsę, igitur. ¶ Secundo, syllogismus peccans in materia, non est argumentatio, ergo nô est syllogismus. Antecedens patet, quia syllogismus peccans in materia, non facit fidem de dubia, cum procedat ex falsis, & falsum de nullo facit fidem. ¶ Tertio sic, syllogismus peccans in materia, deficit etiam in forma igitur non est bonus syllogismus. Antecedens patet, quia materia syllogismi sunt duæ propositiones, & tres termini, modo si aliquis syllogismus in hoc deficiat, non est bonus. ¶ Quarto sic, omnis syllogis-
F mus est bonus, in quo seruatur, natura syllogismi simpliciter, sed in syllogismo peccante in forma seruatur natura syllogismi simpliciter, igitur. Minor patet, quia natura diuisi debet seruari in vnoquoque diuidētium. ¶ Quinto sic, paralogismi peccantes circa fallaciā petitionis principii sunt boni syllogismi simpliciter, & tñ illi peccant in forma, quia peccant in veritate, & probatione, q̄ sunt forma propositionis, & syllogismi, igitur. ¶ In oppositum est Philosophus in textu. In quæstione erūt tres articuli. Quantum ad primum.

Syllog. sophisticus quot modis capitur. PRIMO sciendum, quod syllogismus sophisticus potest capi dupliciter. Vno modo, vt sophisticus, idē est quod apparens talis qualis nō est & secūdum hoc dicitur syllogismus sophisticus, qui apparet aliquid probare, & non probat. Alio modo, vt G idem est, ꝙ apparens esse bonus, & non est, & secundū hoc syllogismus sophisticus, qui videtur inferre conclusionem, quam tamen non infert dicitur sophisticus. ¶ Et aduerte ꝙ sicut habetur in textu. Triplex est syllogismus sophisticus, scilicet peccās in materia, peccans in forma, peccās in materia, & forma simul. Vnde materia in ꝓposito capitur dupliciter. Vno modo, vt iam alias visum est ꝓ tribus terminis, & duabus propositionibus, & sic dico, ꝙ syllogismus peccans in materia illo modo non est bonus syllogismus. Alio modo capitur pro conditione materię: scilicet probabilitate, veritate, & necessitate, sic videlicet, quod ille syllogismus dicitur peccare in materia, qui peccat in probabi- H
litate, idest cuius præmissæ non sunt probatiuæ conclusionis. Sed per formam in proposito nos intelligimus modum, & figuram, sic videlicet, ꝙ ille syllogismus, qui non est dispositus in modo & in figura dicitur peccare in forma, & talis non est syllogismus. Ex quo sequitur, quod diuisio syllogismi in syllogismum peccātē in materia, & forma, est diuisio ęquiuoci, vt alias visū est. Et aduerte ꝙ sicut syllogismus hēt suā materiā, & forma, ita ēt dictio. Vnde materia dictionis sunt literæ, & syllabę, sed forma dictionis dr̄ modus proferendi. Ex quo sequit̄, ꝙ identitas literarum, syllabarum, & dictionum non facit oratione͞ esse vnam formaliter, sed materialiter, sed modus proferēdi facit orationem esse vnam formaliter. Ex

Triplex est syllog. sophisticus.

A liter. Ex quo patet, ꝙ orationes, quæ habent alium, & alium modum proferēdi sunt diuersę, sicut sunt oratio composita, & diuisa, alia eadem oratio esset simul vera, & falsa.

Secundo sciendum, ꝙ pro ampliori declaratiōe quæstionis mouetur talis difficultas. ¶ Vtrum syllogismus peccans in materia sit bonus syllogismus dialecticus, aut demonstratiuus? Ad quam respondet breuiter ꝙ neq; est syllogismus dialecticus, neq; demonstratiuus, quia omnis syllogismus dialecticus, aut demonstratiuus dēt esse probatiuus suæ conclusionis, sed sic non est de syllogismo peccante in materia, igitͬ licet tñ possit esse bonus syllogismus simpliciter. ¶ Dicitur vltra, ꝙ si talis syllogismus videatur probare conclusionem, quam non probat, tunc peccat contra syllogismum dialecticum, & etiam demonstratiuum, sed si videatur procedere ex necessariis, & secūdum ꝙ ipsum, peccat proprie contra syllogismum demonstratiuū non tñ oportet, ꝙ quilibet syllogismus peccans in materia, siue procedens ex falsis, peccet contra syllogismum dialecticum, vel ꝙ sit syllogismus sophisticus, vt patet de syllogismo, q̄ pcedit ex manifeste falsis, in quo nulla est cā apparentiæ probabilitatis, non oportet etiam quemlibet syllogismum sophisticum peccantē in materia procedere ex falsis, sed sufficit, quod procedat ex præmissis quę videntur probare conclusionē, quam non probant.

Vtrū syllogis. peccans in materia sit bonus.

B

Quid per ceptio-nem intelligitur.

Tertio sciēdum, quod cum quælibet fallacia sit deceptio, quæreret aliquis quid intelligendum est C per deceptionē? Respōdetur, ꝙ deceptio ē assensus alicuius falsi, vel dissensus alicuius veri. Ex quo sequitͬ, quod contingit aliquem decipi dupliciter. Vno modo assentiendo falso. Secundo, assentiendo vero. ¶ Sed quæreret aliquis vtrum talis assensus sit assensus conclusionis vel præmissarum. Et arguitur, ꝙ sit conclusionis: nā fallacia debet esse assensus illius, a quo locus sophisticus denominatur, sed denominatur a conclusione, & non a præmissis, igitur. Sed in oppositū arguitur: nā alicuius argumentationis sophisticę conclusio est necessaria, ergo assensus eius non deceptio, quia nullus decipitur assētiendo vero, & necessario. Antecedens patet de oratione peccante penes fallaciam ignorantiæ elenchi, D cuius conclusio, vt plurimum est necessaria. Respōdetur breuiter, quod fallacia est assensus huius propositionis, hæ præmissę probant hanc conclusionem: Nam assensus est fallacia per q̄ homo formaliter decipitͬ, sed in fallacia petitionis principii, & in multis aliis hō decipitur sic assentiēdo, igitur. ¶ Secundo dr̄, ꝙ fallacia quandoq; est assensus huius propōnis, hæ præmissæ probant hanc conclusionem cōtrariā, vel contradictoriam positioni rñdentis patet in syllogismo peccante penes fallaciam ignorantiæ elenchi, vbi non est defectus nisi ex parte conclusionis. ¶ Dr̄ tertio, ꝙ fallacia quandoq; est duo assensus, scilicet huius propositionis hæ præmissæ probant hanc conclusionem, & assensus conclusionis,

quia

quia si aliqua conclusio alicuius paralogismi est falsa, hę præmisse apparenter probant illam conclusionem sic, quod ibi causetur assensus cōclusionis, tunc homo in tali paralogismo decipitur assentiendo tali conclusioni.

Qvarto sciendum, quod adhuc incidit talis difficultas, vtrum stet aliquam fallaciam esse in dictione, & extra dictionem. ¶ Pro cuius solutione supponitur, quod fallacia in dictione sumit causam apparētiæ ex apparentię ex parte dictionis, sic quod non potest fieri sine dictionib. Sed fallacia extra dictionem, est quæ sumit causam apparentiæ ex parte rei significatę, vel intentionis, vel conceptionis, sic quod potest fieri sine dictionibus ad placitum institutis, vel earum considerationib. Hoc supposito respondetur ad dubium, quod non, quia vocatur fallacia in dictione quia non potest fieri sine dictionibus ad placitum institutis, vel earum considerationibus. Sed vocatur fallacia extra dictionem, quia potest fieri sine dictionibus ad placitum institutis. Si ergo eadem fallacia esset in dictione, & extra dictionem, illa posset fieri sine dictionibus ad placitum institutis, & non posset fieri sine dictionibus ad placitum institutis quod implicat contradictionem.

Quid est fallacia dictione. Quid est fallacia extra dictionem. F

¶ Et si quis dicat, vna fallacia potest habere plures causas apparentiæ quarum vna se tenet ex parte rei, & alia ex parte dictionis. Respondetur quod hoc non potest stare, quia tūc sequeretur, quod secundum diuersas causas apparentiæ causarentur diuersi assensus, quorum vnus esset fallacia in dictione, & alius fallacia extra dictionem. Ex quo patet falsitas illorum qui dicunt eundem syllogismum esse in dictione, & extra dictionem secūdum diuersas cās apparētiæ. Et hęc de primo arti. Quantū ad secundum. G

Dvbitatvr primo, vtrum dialectica non sit alicuius generis determinati, nec alicuius conclusionis ostensiua, nec talis qualis est metaphysica, & vtrum nomen idem significet secundum se, & iunctum alteri. ¶ Pro solutione primæ partis supponitur, quod duplex est dialectica, scilicet vtens, & docens. ¶ Docens, quę docet, diffinire, diuidere, arguere, & verum a falso discernere, & ista est vera scientia, & alicuius generis scibilis, sicut sunt aliæ scientię. ¶ Alia est vtens, quæ nō est nisi notitia siue firma siue formidolosa, siue vera, siue falsa acquisita per vsum argumētationis, & talis non est vera scientia, neque alicuius generis scibilis determinati, & de ista intelligitur textūs. Et talis non est ostensiua alicuius conclusionis supple scientificę & demonstratiuæ, cum non sit licet bene possit esse ostensiua probatiua quo ad rationes communes, & probabiles, & cōsequentias probatiuas, & per hoc soluitur secunda pars. H

Art. 1. An dialectica non sit alicuius generis.

¶ Ad tertiam dicitur, quod metaphysica, & dialectica non sunt omnino similes: nam metaphysica dicitur esse communis propter communitatem subiecti, sed dialectica dicitur esse communis per applicationē, quia applicatur ad omnes alias sciētias,

A tias, docendo componere argumentationes ex terminis cuiuslibet sciẽtiæ. ¶ Ad quartam dicitur, quòd nomen per se sumptum, & nomen iunctum cum alio semper idem significant, licet non semper pro eodem, & æqualibus accipiantur propter ꝓprietates logicales, restrictiones, ampliationes, determinationes, suppositiones, & destributiones.

Vtrũ speciei gene ri apposita causet nugationem.

DVBITATVR secundo, vtrũ species apposita generi causet nugationem, vt sic dicendo, animal homo. ¶ Ad hoc dicunt aliqui, quod quamuis genus appositum speciei faciat nugationem, non tamen species apposita generi, cuius rationem assignant, quia species determinat ipsum genus, igitur. ¶ Item nulla oratio est congrua, est nugatio, sed ta-

B lis oro est cõgrua, igitur. ¶ Item minus cõmune potest determinare magis commune, igitur. ¶ Aliter tñ est dicendum de mente Scot. ꝙ sicut genus additũ speciei causat nugationẽ ita & spẽs addita generi, & hoc ꝓbatur primo auctori ate Philosophi 8. Topicorum. ꝙ si vniuersali dicto addatur particulare, superfluum erit & nugatio. Etiam dicit septimo metaph. ꝙ nugatio est in præponendo differentiam superiorem & addendo inferiorẽ, vt animal habens duos pedes bipes. ¶ Etiam potest probari rõne quam facit. 5. metaph. quando cunque rões positæ pro nominibus includunt nugationem, & ita illi termini, sed sic est, quod rationes generis, & speciei sunt huiusmodi, vt patet dicendo, substantia animata sensibilis animal rationale, ibi est vera

Lib. 3.

T.c.43.

T.c.24.

nugatio, cum diffinitio ibi immediate addatur diffinito, puta diffinitio animalis ipsi animali. ¶ Et si quis dicat, vtrum sit ibi nugatio, animal rationale, quia sicut homo includit animal, ita & rationale. Respondet ꝙ non eodem modo, quia differentia includit genus denominatiue, & species includit genus per se, & quidditatiue. Et per hoc soluuntur rationes alterius opinionis, negando omnes suas suppositiones. ¶ Et si quis dicat, ibi non est nugatio, homo animal, ergo neque animal hõ. Antecedens probatur, quia alias nõ essent ponendæ propositiones de modo loquendi inconsueto, vt dicendo, omnis homo animal non est. Respondent, aliqui, non admittẽdo tales propositiones, in quibus fit talis nugatio: Posset tamen dici probabilius, quod ibi vnum non additur alteri tanquam pars vnius extremitatis, quia vnum est subiectum, & aliud prædicatum. C D

DVBITATVR tertio, vtrum syllogismus tentatiuus sit syllogismus sophisticus. ¶ Pro cuius solutione, supponiẽ primo, ꝙ differẽtia est inter syllogismũ falsigraphũ litigiosũ, & tẽtatiuũ, q a syllogismus falsigraphus, est, q ꝓcedit ex ꝓpriis principijs alicuius sciẽtiæ male intellectis, cuiusmodi sunt syllogism⁹ Hypocratis, & Bryssonis, de qbus visum est in textu. ¶ Sed syllogismus litigiosus est idẽ ꝙ syllogismus sophisticus. ¶ Sed tẽtatiuus est, q q̃rit de scientia, vel ignorãtia rñdentis, vnde talis põt capi dupliciter. Vno mõ quãtũ ad suã materiã, puta ad termi

Vtrũ syllog. tẽtatiuus sit syllog. sophistic⁹.

E nos, & propoſitiones, & ſic non diſtinguitur contra demonſtratiuum, vel dialecticum, vt viſum eſt in primo Topicorum, & ſic non eſt ſophiſticus. Alio modo accipitur in quantum procedit ex communibus, & ꝓbabilibus, vt videtur procedere ex proprijs principiis alicuius ſcientię, & ſic poteſt dici quodammodo ſyllogiſmus ſophiſticus, quia videtur procedere ex proprijs principijs alicuius ſcientiæ, & non procedit, & ſic capiebatur in textu. Et hæc de ſecundo articulo. Quantum ad tertium ſit.

F

CONCLVSIO reſponſalis: Syllogiſmus peccans in forma, non eſt bonus ſyllogiſmus, & hæc relinquit ſatis probata ex dictis. G ¶ Ad rationes ante oppoſitum. ¶ Ad primam dicitur, quod ex præmiſſis falſis etiam de neceſſitate bene poteſt ſequi concluſio, & nihil contra nos. ¶ Ad ſecundam dicitur, quod argumentatio pōt capi dupliciter. Vno modo large pro quacunque argumentatione ſiue ſit probatiua ſiue non. Alio modo ſtricte pro argumētatione probatiua, & hoc viſum eſt in ſecundo Priorum. ¶ Ad tertiam, ad quartam patet ſolutio. ¶ Et etiam ad quintam.

H

ELEN-

ELENCHORVM ARISTOTELIS.

LIBER SECVNDVS.

Vtilitates soluendi paralogismus.

De responsione autem, & quomodo oportet soluere, & ad quid, & ad quam vtilitatem huius orationes pro sunt post hec dicendum: vtiles ergo sunt ad philosophiam propter duo. Primum quidem, quoniam sa-
B *pe secundum dictionem fiunt, melius habere faciunt quotiens singulum dicitur, & quæ similiter & quæ aliter in rebus.*

Istius libri diuisio.

ISTE est secundus liber Elenchorum, in quo Philosophus determinat de solutionibus argumentationum sophisticarum. Et diuiditur in quatuor tractatus. Primus continet vnicum capitulum, in quo ponit vtilitatem soluendi paralogismos, dicens, quod duæ sunt vtilitates. ¶ Primo sunt vtiles ad philosophiam, quod probat de fallaciis in dictione, quia sciens distinguere multiplex, scit faciliter distinguere aliter esse in rebus, & orationibus, quod est vtile ad philosophiam. Secūdo probat in fallaciis extra dictionem, nam per solutiones earum euitamur decipi per eas. ¶ Secundo, sunt vtiles ad gloriam respondentis, quia solutio paralogismorum facit respondentem videri exercitatum circa omnia. ¶ Deinde remouet vnam cauillationem, nam aliquis posset dicere, quod ista secundus liber est superfluus, quia omnes prædictæ vtilitates videntur haberi per primum librum, quia in primo libro manifestatur, ex quibus fiunt syllogismi sophistici, & quomodo fiunt, modo ille qui cognoscit talia, cognoscit defectus eorum. Respondet, quod aliud est scire defectum paralogismi, scire soluere eum in propria forma, quod habetur p istum secūdū. D

Cauillationis remotio.

PRIMVM ergo quidem sicut syllogizare dicimus probabiliter, quandoque magis, quam vere.

Quō soluūtur qō nes sophisticę.

ISTE est secundus tractatus, qui diuiditur in duo capitula. In primo ponit talem conclusionem, ad argumentationes sohpisticas est danda apparens solutio, quia respondens debet illo modo soluere, quo opponens arguit, sed opponens sophista non arguit, sed videtur arguere, ergo respondens non debet soluere,

E sed debet videri soluere. Deinde remouet vnum dubium, crederet aliquis, quod respondens nullo modo deberet soluere postquam opponẽs non arguit. Respõdet Philosophus, quod immo debet soluere, ne videatur redargui apud assistentes, & ne videatur ignorare solutiones taliũ paralogismorum, scilicet, quod in disputatione sophistica respondens debet distinguere orationem multiplicem, si sibi ponatur antequam opponens concludat contra ipsum, qđ probat duabus rationibus. ¶ Prima, respondens debet illud facere, per quod acquirit apparentem sapientiam, sed distinguendo multiplex, acquirit apparentem sapientiã, quia oratio multiplex non distincta est

Dubij remotio de eodem.

F vitiosa, ergo respondens sophista debet vti responsione. ¶ Secunda, sicut est de interrogationes plures, ita est de interrogatione multiplici, sed ad interrogationes plures non est respondendum vnica responsione, ergo nec ad orationem multiplicem est danda vnica responsio, sed plures, quæ dantur per distinctionem. ¶ Finaliter remouet vnum dubium posset enim quis credere, quod si oratio esset vera in vtroque sensu, nõ esset distinguenda. Hoc remouet Philosophus dicens, quod licet sit vera in vtroque sensu, tamen est distinguenda, quia faciendum est de oratione multiplici sicut de quæstione plures, sed quæstio plures est distinguenda, licet sit vera in vtroque sensu, igitur & oratio plures.

Alterius dubii remotio.

Respondendum autem in his quidẽ n, quæ videntur sic dicentem, etenim sic minime ad se fiet elenchus.

G

Istvd est secundum capitulũ, in quo ponit aliquas cautelas respõdentis ad euitandum interrogationẽ vnã, & sunt quinque. ¶ Prima, si opponens propõbat respondenti aliquam interrogationem probabilẽ, quæ non vr̃ probabilis respondenti, tunc ipse respondens non debet simpliciter concedere, ne videatur duci ad opinabile, nec debet simpliciter negare, sed debet dicere, vr̃ mihi. ¶ Secunda, si opponens proponat aliquod inopinabile, tunc respondens debet etiã dicere, videtmihi. ¶ Tertia, si opponens velit probare aliqđ negatum a respondente, tunc respõdẽs hẽt sibi dicere, ꝙ petit principiũ, quia tunc apparebit assistentibus, ꝙ respondens bene dicat. ¶ Quarta, si opponens aliquid inferat ex dictis a respondente per aliquam similitudinem, tunc respondens debet dicere, ꝙ ipse non capit in illo sensu, in quo dedit illã propositionẽ. ¶ Quinta, respondens non debet respondere nisi prius interrogatio fuerit perfecta, vt est ne homo animalium, vel est ne hoc, quod est Danaum, possessio Danaum, &c.

Quinque rndentis cautellæ.

H

Quoniam autem recta solutio est manifestatio falsi syllogismi secundum quam interrogationem accidit falsum.

Iste tertius tractatus huius libri, in quo docet naturam solutionum paralogismorum. Et diuiditur in quatuor capitula. In primo dicit, quod duplex est solutio, scilicet

recta,

A recta, & non recta. Solutio recta, est manifestatio syllogismi falsi secundum quancunque eius positionem, secundum quam accidit falsum, hoc est, solutio recta est falsitas argumentationis secundum omnem modū, secundum quem talis argumentatio dicitur falsa. ¶ Deinde ponit diuisionem syllogismorum falsorum, dicens, ꝙ duplex est syllogismus falsus, quidam est peccans in materia, & quidem in forma. Et subdit, ꝙ syllogismi peccantes in materia soluuntur per interremptionem vnius præmissæ, vel ambarum præmissarum, & hoc si sint falsæ. Sed peccantes in forma, soluuntur per negationem consequentiæ, vel per distinctionem, si sit multiplicitas in ipsis. ¶ Finaliter remouet vnum dubium, B possset enim aliquis credere, quod solutiones paralogismorum satis habentur per primum librum. Ad hoc respondet, quod multum differt soluere aliquam orationem statim, & sine præmeditatione longa, & soluere cum longa præmeditatione, nam immediate aliquid præuidere est difficile, & per exercitationem videre est facile, quia exercitatio habetur per istum secundum librum.

Quid est solutio recta.

Syllogis. falsorum diuisio.

Horum igitur qui sunt secundum æquiuocationem, & amphibologiam elenchorum, alij quidem habent interrogationem aliquam, &c.

ISTVD est secundum capitulum, in quo Philosophus docet soluere paralogismos fallaciarum in dictione. Et diuidit in quatuor partes. In prima ponit duas distinctiones. C ¶ Prima, paralogismorū æquiuocationis, & amphibologiæ, quidā habent præmissas multiplices, & nō conclusionē, alij habent conclusionē multiplicem cum aliqua premissarum. ¶ Secunda propositio multiplex aliquando est vera fm vnū sensum, & falsa secundum alium, aliquando vera in vtroque, & aliqñ falsa. Ex quo patet, ꝙ omnis oro multiplex posita in syllogismo est distinguenda, & cōcedenda in sensu vero, & negāda in sensu falso. ¶ Ex quo patet quō sunt soluendi paralogismi fallaciarū æquiuocationis, & amphibologiæ. Et subdit vnū documētū, ꝙ si multiplicitas lateat rñdētē, & ipse cōcesserit orōnē multiplicem sine distinctione, tūc si opponens fortiter instet, sic ꝙ possit pcipere multiplicitatē, tūc debet corrigere suam D solutionē, & dicere, ꝙ cœpit propositionē prius concessam in sensu vero. In secunda parte docet soluere paralogismos cōpositionis, & diuisionis, dicēs, ꝙ soluuntur ostendēdo, quod non est eadem oratio composita, & diuisa. Et ponit septem exempla. Primum, quo vidisti percussum, hic percussus est, sed oculo vidisti hunc pcussum, ergo oculo hic percussus est. ¶ Secundum, quo percussus est hic, hoc tu vidisti, sed baculo pcussus est hic, ergo baculo tu vidisti. Soluit istos duos dicēs, qđ non est idē videre oculis illū qui percussus est, & videre illum qui percussus est oculo. ¶ Tertium, tu vidisti nunc existentes in pireo naues in Sicilia ens, hęc enim est distinguēda, qa ens pōt referri

Documētum.

Quō soluūtur paralogismi cōpositionis & diuisionis.

E ferri,& hoc,quod est in Sicilia,& sic est composita & falsa,posito, q nūc sis in pireo, vbi nō videas naues existentes Sicilia, vel ens potest referri ad hoc,quod est in pireo, & tunc est diuisa,& vera.¶Quartum bonus sutor malus est,vnde si fiat pausa post ly sutor,est diuisa, & falsa, sed si fiat pausa post ly bonus, est composita, & vera.¶Quintum quicquid est malorum illud est malum, sed malorum est disciplina bona, ergo disciplina bona est mala.¶Sextum, quęcunque nunc vere dico nunc factū esse, ille nunc factus est, sed te vere dico nunc factum esse, ergo tu nunc factus es. ¶ Septimum, quicunque potest citharizare,citharizat,sed nō citharizans potest citharizare, ergo F non citharizans citharizat. ¶In tertia parte docet soluere paralogismos accentus, dicens, quod nō fiūt multæ deceptiones in accentu, & ponit vnum exemplum, vt bonum est viros iustos pendere, & bonum est viros iustos non pendere, ergo bonum est idem pendere, & non pendere: Soluit, dicens, quòd pendere non idem signat media breui,& media longa. ¶ In quarta parte docet soluere paralogismos figuræ dictionis,dicens, quòd tales debent solui negando consequentiam,nam propter conuenientiam aliquorum in voce,non sequitur conuenientia eorum in significato,aut modo significādi,vel econtra.¶Deinde docet soluere in speciali, & primo quando mutatur vnum prædicamentum in aliud,& hoc patet per exempla: Cōtingit vnum, & idem videri, & videre, ergo contingit vnum idem facere, & fieri. Deinde ponit exempla, G in quibus prædicamentum substantiæ mutatur in prædicamenta accidentis.¶Primum,quicquid heri habuisti,& modo nōn habes, amisisti, sed heri habuisti decem digitos, & modo non habes, ergo decem digitos heri amisisti. dicitur, quòd ibi mutatur quid in quantum,ideo neganda est consequentia. ¶ Deinde ponit exemplum, in quo quid mutatur in aliquid, sic, quicquid aliquis non habet, non dat illud, sed vnum solum denarium aliquis non habet,ergo vnum denarium aliquis non dat.neganda est consequentia, quia ibi mutatur quid in aliquid. ¶Deinde ponit exemplum mutando substantiam in qualitatem, vt econtra,quicunque dat aliquid leuiter,cito dat,sed illud,quod dat,non H habuit cito,ergo illud, quod dat, nō dat,ibi mutatur qualitas in substantiam, quia cito est de prædicamento qualitatis, & quod pertinet ad prædicamentum substātię. ¶ Aliud exemplum,aliquem percussisti sola manu, sed solam manum non habes, ergo percussisti aliquem, per illud quòd non habes. consequenter ponit tres solutiones antiquorum.¶Prima, quod tu habes vnam solam manum, quia qui habet plures, habet vnā solā manū. ¶ Secūda, concedit, q tu habes vnā solā manū qua percussisti, negat tñ te habere vnā solā manū. ¶Tertia, cōcedit, q aliquid dat, quod non habet, quia si aliquis det alicui bonum vinum, quod postea fiat acetum,tunc ille dedit

Quō soluitur paralog. figuræ dictionis.

A dit, quod non habuit. Istas tres improbat, quia non est recte soluere, sed tantum ad hominem, ergo non bene. Antecedens patet, quia concedendo oppositum illarum solutionum adhuc possunt solui per distinctionem, quæ est inter prædicta. Cõsequenter ponit vnum paralogismum in quo mutatur quid in quale vt iste homo discit tarde, & non cito didicit, ergo didicit quod discit. ¶ Consequenter dat vnum exemplum, in quo mutatur quid in vbi, vt quicquid bibisti est in te, cyphum bibisti ergo cyphus est in te. ¶ Aliud exemplum in quo mutatur singula re in plurale, vt quicquid sciuisti, per doctrinam, vel inuentionem sciuisti, sed istas conclusiones sciuisti,

Alius paralog. in quo quid in quale mutatur.

B ergo eas per doctrinam, vel inuentionem sciuisti, sed tu non sciuisti p doctrinam ergo tu sciuisti per inuentionem, quod tamen est falsum per casum demonstratis duabus conclusionibus, quarum vnam scis per doctrinam, & aliam per inuentionem. Soluit negando consequentiam, qa numerus singularis mutatur in numerum pluralem. ¶ Consequenter dat vnum exemplum, in quo mutatur quid in quale quid, vt corruscus est alter ab homine corruscus est homo ergo corruscus est alter a seipso. Soluit negãdo consequentiam, quia ibi mutatur quid in quale quid, omne enim commune est quale quid, & singulare hoc aliquid. ¶ Ex prædictis infert Philosophus vnam solutionem generalem omnium paralogismorũ in dictione, dicens, quod respondens debet semper dicere, ꝙ accipit propositionem in sensu opposito, in quo capit opponens. C

An tantum sint duo modi soluendi paralogismos.

QVAERITVR, vtrum sint tãtum duo modi soluendi paralogismos, scilicet per interemptionem, & per distinctionem. ¶ Et arguitur primo, quod non, quia tot sunt modi soluendi quot sunt modi syllogismorum peccantium, sed tres sunt modi talium syllogismorum, quia quidam peccant in materia tantum quidam in forma tantum, quidam in materia, & forma simul. ¶ Secundo sic. Nullus syllogismus debet solui per distinctionem, ergo non sunt duo modi soluendi. Antecedens pbatur, quia omnis syllog. habens falsitatem, debet solui per interemptionem falsitatis, sed omnis syllog. qui soluitur est falsus, igitur. ¶ Tertio sic: Multiplex significat sua significata disiũctiue, ergo nullum multiplex debet distingui. Antecedens patet per Philos. 2. Topi. dicentem, ꝙ ad construendum vel destruendum multiplex, sufficit ipsum construere vel destruere in vno sensu, quod nõ esset, nisi importaret sua significata disiunctiue. ¶ Quarto sic, multiplex significat sua significata copulatiue, ergo nullũ multiplex est distinguendum. Antecedens probatur per Philos. 1. Perier. vbi dicit, ꝙ si tunica imponatur ad significandum hominẽ, & æquum, erit idem dicere tunica est alba, & dicere, homo est albus, & æquus est albus. ¶ Quinto sic: Solutio ad hominem, & ad tempus sunt D

E solutiones rectæ, ergo sunt plures, quàm duæ.

In oppositum est phylosophus in textu. In quæstione erunt tres artic. Quantum ad primum.

Art. 1. PRIMO sciendum, ꝙ pro declaratione quæstionis supponitur primo, ꝙ solutio recta est manifestatio falsi secundum quancūq; positionē accidat falsum, cuius declaratio visa est in textu, sed solutio apparens est manifestatio apparens alicuius falsi non reddendo causam. Secundo supponitur, ꝙ interemptio idem est, ꝙ negatio, & est duplex, scilicet interēptio consequentiæ, & propositionis positæ in consequentia. Interemptio consequentiæ habet fieri in syllogismis peccantibus in forma, & interē-

Quid est solutio recta, & apparens.

F ptio propositionis habet fieri in syllogismis, quorum aliquæ præmissæ sunt falsæ. ¶ Vnde interemptio consequentiæ habet fieri in omnibus paralogismis fallaciæ figuræ dictionis, & in omnibus paralogismis fallaciarum extra dictionem, exceptis illis, qui fiunt penes fallaciam petitionis principij, qui directe, & immediate non soluuntur, nec per interemptionem, nec per distinctionem, sed respondens debet dicere opponenti, ꝙ petit principium. ¶ Iste tamen modus soluendi reducitur ad interemptionem, quia dicendo, ꝙ petit principiū, interimitur probabilitas, interemptio vero propōnis habet fieri in omnibus paralogismus accipiētibus aliquā propōnē falsam. Tertio, supponitur, ꝙ distinctio est manifestio alicuius multiplicis dictionis, vel orationis. Ex quo patet, ꝙ omnis solutio recta fit per interemptionem, G aut per distinctionem. Et si quis arguat, nulla est solutio recta, igitur. Antecedens patet, quia vel esset argumenti veri, vel apparentis, non apparentis, quia talis debet esse apparēs; nec veri, quia argumentum verū est insolubile. Dicitur, ꝙ ad argumentum apparens non solum debet dari solutio apparens, sed etiam recta, vnde in syllogismo apparenti sunt duo, scilicet causa apparentiæ, & cā defectus, quò ad primum debet dari solutio apparens: quò ad secundū debet dari solutio recta.

Quid est distinctio.

SECVNDO sciendum, ꝙ circa textum incidunt aliquæ difficultates. ¶ Prima, vtrum sit necesse ibi determinare de solutionibus paralogismorum. Respondetur, quòd est H necesse secundum quid, idest si velimus habere perfectam scientiam de syllogismis sophisticis, & si nos nō velimus redargui, sed non est necesse simpliciter, cum possumus bene esse sine talibus solutionibus. ¶ Et si quis arguat, quicunque scit aliquid componere, scit ipsum soluere, sed per primum librum scimus componere syllogismos sophisticos: ergo etiam per illum scimus resoluere. Respondetur, quòd hoc fuit satis solutum in textu: potest tamen dici, quòd non oportet, quòd quicunq; scit, idest habet scientiam componēdi, habeat etiam scientiam resoluendi illud immo multotiens videmus oppositum. ¶ Et si quis inferat, dialecticus habet considerare de istis solutionibus, quia habet considerare de illis, quæ peccant contra syllogismum

Difficultates circa tex. incidentes.

A mum dialecticum. Respondetur ꝙ non oportet nisi forte per accidens, sed habet considerare primo & per se qualiter componantur syllogismi dialectici.

Tertio sciendum, ꝙ secunda difficultas est ista, vtrum aliquis syllogismus sophisticus sit soluendus per negationē consequentiæ? Et videtur ꝙ non, quia hoc maxime esset, quia talis consequentia appareret esse & non esset, sed hoc nō, quia nihil apparet esse aliud quam sit, qa nihil apparet esse aliud q̄ ens, ergo nihil apparet esse aliud quam est, cōsequentia videtur esse bona ab æquiualentibus. ¶ Pro solutione supponitur ꝙ ista duo signa .s. idem & aliud sunt signa q̄ tantummodo referunt B terminos substantiales, ideo dn̄r signa prædicamenti substantiæ, sicut ista tale & quale dn̄r signa terminorum accidentalium, & non referunt nisi terminos accidētales. Exemplū primi, vt sortes est aliud q̄ Plato .i. sortes est alia substātia q̄ Plato. Exēplum secundi, vt sortes est talis qualis est Plato .i. sortes est aliqualis & talis est Plato. Ex quo sequitur ꝙ differentia est inter istas duas propositiones, sortes apparet esse aliud q̄ ipsum est, & sortes apparet esse aliud q̄ est. Prima valet tm̄ sicut ista, sortes apparet esse ens alicuius speciei, & ipse non est illius speciei, & secūda valet tantum, sicut sortes apparet esse aliud q̄ ens, & est falsa. Ex isto ponūtur tres conclusiones. ¶ Prima, aliquid apparet esse tale quale nō est, vt syllogismus sophisticus apparet esse bonus & non est. ¶ Secunda, aliquid apparet esse aliud q̄ ipsum est: C nam aliquid apparet esse alicuius speciei, & tamen illius non est, vt si sortes a longè videatur gradiens sicut asinus & indutus pelle asinina, appareret esse speciei asini, & tamen non esset. ¶ Tertia, aliquid non apparet aliud quàm est, ideo ista est falsa, aliq d apparet esse aliud quàm est, quia sensus est, aliquid apparet esse aliud quam ens. Et per hoc soluitur difficultas.

Quarto sciendum quòd est alia difficultas: Vtrum ista sit concedēda, aliquis propositionem veram credit esse falsam? Et videtur quòd non, quia ex ipsa in bona consequentia sequitur vna falsa, igitur. Antecedens probatur, quia bene sequitur aliquis propositionem veram esse falsam, ergo aliquis credit propositionem veram esse falsam, sed consequens est falsum, & bona consequētia, quia nomina & verba transposita idem significant. ¶ Pro solutione supponit ꝙ differentia est inter istas propōnes, aliquis credit propōnē esse falsam, & aliquis propōnē veram credit esse falsam, nā secūda est modalis diuisa, & est sensus, aliquis propositionem q̄ est vera, credit esse falsam, & hoc est verū. prima est modalis cōposita, & est sensus, aliquis credit istam propositionē esse verā: propositio vera est falsa, & in illo sensu est falsa, & per hoc soluitur difficultas: Vnde credere aliquam propositionem non esse veram non est aliud quam assentire firmiter illi propositioni tanquam veræ. Et hæc de primo art. Quantum ad secundum.

An ista sit concedenda. Aliquam propositionē esse falsam.

D

Dubi-

E Dubitatur primo. Vtrum ista sit concedenda ad disputandum vocaliter requiritur sermo. ¶ Et probat quod sit vera, quia disputatio vocalis non potest fieri sine sermone, ergo ad disputandum vocaliter requiritur sermo, consequentia patet ab æquiualentibus. In oppositum arguitur, quia bene sequitur, ad disputandum vocaliter requiritur sermo, ergo sermo requiritur ad disputãdum vocaliter, consequentia tenet per illam regulam: nomina & verba transposita idem significant, sed consequens est falsum, cũ nullus sermo requiratur ad disputandum vocaliter. Item conuertens istius ad disputandũ vocaliter requiritur sermo est falsa: igitur. Antecedens patet, quia cõuertens est ista quod requiritur ad disputandum est iste vel iste sermo: modo ista est vna affirmatiua falsa cuius subiectum pro nullo supponit. Item contradictoria eius est vera: igitur ipsa est falsa. Antecedens patet, quia contradictoria est ista, nullus sermo requiritur ad disputandũ vocaliter, & ista est vera: igit. ¶ Pro solutione supponitur primo quod accusatiuus positus post ly requiritur & rectus a parte ante supponit confuse tantum. ¶ Supponit secundo quod aliqui dicunt quòd propositio tantum valet sicut ista disputatio vocalis nõ potest fieri sine sermone, vel sicut ista, impossibile est disputationem vocalem fieri sine sermone. ¶ Alij dicunt quòd ex quo istud verbum requiritur, confundit terminum quod in ipso includitur actus syncathegorematicus, qui nõ est pars extremi, ergo totum hoc quod requiritur ad disputandum non est prædicatum. ergo debet resolui in vnam aliam vbi non ponitur talis actus syncathegorematicus, puta in istam ad disputandum vocaliter conuenit sermo, & postea tunc debet conuerti. ¶ Supponitur tertio quòd de ista nomina & verba trãsposita idem significant diuersi diuersimode glosant. Nam dicunt aliqui quòd sic est intelligenda, nomina & verba vbicũque ponuntur idem significant, sed non eodem modo. ¶ Alij dicunt quòd est vera retenta eadem suppositione, ampliatione, & restrictione. Alij dicunt quòd est intelligenda: dummodo ponantur ex eadem parte extremi, & ista magis videtur esse de mente Arist. Et per ista possunt faciliter solui rationes de contradictoria alias dictum est quomodo terminus qui supponit confuse tãtum ratione signi confusiui specialis, in contradictoria debet supponere confuse & distributiuæ distributione imperfecta. Dicunt tamen aliqui quòd non habet contradictorium nisi prius resoluatur.

Art. 2. Aliud dubium de ista ad disputãdũ vocaliter requiritur sermo.

F G H

Dubitatur secũdo vtrum omnis propositio in qua ponitur terminus æquiuocus sit distinguenda. ¶ Et arguitur quòd sic, quia aliqua propositio in qua ponitur terminus æquiuocus est distinguenda, ergo & omnis consequentia patet, quia non videtur maior ratio de vna quam de alia. ¶ Item omnis propositio plures est distinguenda, sed omnis propositio in qua ponitur terminus æquiuocus est propositio plures: igitur

An propositio I qua ponitur terminus æquiuocus sit distinguenda.

A tur omnis propositio in qua ponitur omnis talis terminus est distinguenda. ¶ In oppositum arguitur, quia nulla propositio vna est distinguenda, omnis propositio est propositio vna, igitur nulla propositio est distinguenda. Consequentia tenet in celarent. Et minor probat per phylosophum dicentem, quòd idē est propositio & ꝓpositio vna. ¶ Pro solutione supponitur quòd propositio capitur dupliciter. Vno mō stricte pro propositione vna, & sic nulla est distinguenda. Alio modo capitur large pro omni oratione habēte modum propositionis, & sic propositio plures est bene propositio. Supponitur secundo quòd vt communiter dicitur, propositio dicitur æquiuoce de propositione vna & propositione plures, & hoc à consilio. s. de propōne vna primo, & de propōne plures secūdario, & sic tenendo illā regulam: talia sunt subiecta qualia permittuntur a prædicatis tā in æquiuocis a consilio q̄ à casu ista est concedenda, propō est distinguenda, omnis propositio est distinguenda, propositio est propositio plures, omnis propositio est propō plures, quia in omnibus istis a parte subiecti ponit̄ terminus ęquiuocus a consilio. s. iste terminus propō & prædicatum. s. distinguenda vel plures solum conuenit sibi pro vno significato. s. pro propōne plures, & per consequens virtute illius regulæ, prædicatū restringit subiectum ad standum ad propōnē plures: tñ logici non aduertentes ad talem acceptionem negant tales propōnes. Isto supposito ponuntur aliquę conclusiones probabiles. ¶ Prima, nulla propō in qua ponitur terminus æquiuocus a consilio est distinguenda, & ista iam prius fuit probata. ¶ Secunda aliqua propositio in qua ponitur terminus æquiuocus a casu est distinguenda ratione illius termini æquiuoci, quia illi propositioni correspondent plures cōceptus propōnales coniuncti, vt ista, canis est substantia, pro quo ponitur talis regula: Omnis propō in qua ponitur terminus æquiuocus cui correspondent plures conceptus propōnales, est distinguēda. ¶ Tertia, aliqua propō in qua ponit̄ terminus æquiuocus restrictus est distinguenda, vt patet de ista, canis est coloratus. ¶ Quarta, nulla propositio in qua ponitur terminus ęquiuocus restrictus ad vnum solum significatum, est distinguenda, sicut ista, canis est latrabilis, & per istas propositiones faciliter soluuntur rationes.

Conclusiones ex prædictis

DVBITATVR tertio. Vtrum ista sit concedenda sine quacūq; distinctione, homo est pictus? Et v̄ q̄ nō, quia bene sequitur, homo est pictus, ergo pictū est hō, per conuersionem simplicem consequens est falsum, cū subiectū non restringat pdicatū. ¶ Item bene sequitur, hō est pictus: ergo animal rōnale est pictum, sed cōsequēs est falsum, igr̄ cōsequētia patet p locū à diffinitione. ¶ Item nulla substātia animata est picta: oīs hō est substantia aīata, ergo nullus hō est pictus. ¶ In oppositū arguitur p illā regulā, talia sunt subiecta &c. q̄ sic intelligitur, vt dicūt aliqui, qn̄ a parte subiecti ponitur terminus æqui-

E æquiuocus, & à parte prædicati ponitur terminus sibi conueniens solum pro vno significato, tunc stat præcisè pro illo, sed homo est terminus æquiuocus ad hominē verum & hominē pictum, igitur. ¶ Sed contra hoc arguitur, quia si sic, sequeretur ꝙ ista, esset concedenda, Deus est accidens, Virgo Maria est lignum, & sic de alijs, consequens est falsum, patet tamen consequentia, quia iste terminus Deus, æquiuoce significat Deū & istum terminum, Deus, & prædicatum solū sibi cōuenit pro termino: igitur. ¶ Propter istam dicūt aliqui quòd prædicta regula solum intelligenda est de termino æquiuoco à casu: ideo dicunt, quòd istæ sunt concedendæ, canis est sydus cęleste, canis est latrabilis. Secundo inferunt
F ꝙ ista est neganda, homo est pictus, & sibi consimiles. ¶ Alij sunt qui nō vident rationem, quare in vna magis restringat quam in alia, ideo dicunt ꝙ regula debet intelligi, si propositio affirmatiua cathegorica est vera pro aliquibus suppositis & falsa pro aliquibus, tunc verificatio fiet pro illis suppositis, pro quibus propositio est vera, vt ista, hō est currēs, dato ꝙ aliqui homines currāt & aliqui non, & sic possunt solui orationes, ideo videas quid tenendum est. Et hęc de secundo art. Quantum ad tertium sit.

Conclusio responsalis ad quæsitum, tantum sunt duo modi soluendi paralogismos .s. per interēptionem & ꝑ distinctionem. Et hæc conclusio relinquitur probata ex dictis. Ad rōnes ante oppositum. ¶ Ad primā dicitur ꝙ paralogismi peccan-
G tes in materia & in forma soluuntur eisdem solutionibus sicut alij, ideo pro ipsis non est ponendus vnus modus soluēdi. ¶ Dicitur vlterius ꝙ cōcessio non est solutio, sed magis debet dici responsio, cum non sit manifestatio falsi. ¶ Ad alias satis patet solutio in 1. articulo.

Ad illos autem, qui secundū accidens, vna quidem & eadem solutio est ad omnes.

ISTVD est tertium capitulum, in quo docet soluere paralogismos extra dictionem, & diuiditur in septem partes. ¶ In prima docet soluere paralogismos accidentis, dicens ꝙ ad oēs paralogismos fallaciæ accidētis est vna solutio, s. negatio consequentiæ, quia non oportet ꝙ si præ-
H missæ vniantur vel diuidantur cum medio in præmissis, ꝙ propter hoc vniantur vel diuidantur inter se in conclusione, & ponit diuersos paralogismos. ¶ Primus, tu scis bonum, & bonum est quod intendo interrogare, ergo tu scis illud quod intēdo interrogare. ¶ Secundus, tu cognoscis coruscū, & coruscus est veniens: ergo tu cognoscis venientem, & soluuntur isti duo, quia est variatio appellationis. ¶ Tertius, hæc statua est opus, hæc statua est tua, ergo statua est opus tuum. ¶ Quartus, ille canis est tuus, & est pater, ergo est pater tuus. ¶ Quintus, in foro sunt raro pauca, & pauca sunt pauca, ergo pauca sunt raro pauca, & ibi cōmittitur fallacia, eo ꝙ in ipsis indebite arguitū a diuisis ad cōiūcta. ¶ Et subdit philosophus

Quō soluunt paralogismi extra dictionē.

A losophus quod si aliquid attribuatur accidenti, quod non oportet illud attribui rei subiectæ, nisi subiectum, & accidens pro eisdem adæquate supponerent. Deinde improbat tres solutiones antiquorum ad dictos paralogismos. ¶ Prima, quod non est inconueniens aliquem cognoscere & ignorare, sed erat inconueniens aliquem cognoscere, & ignorare secundum idem. Reprobat hanc solutionem quia omnium paralogismorum eiusdem fallaciæ debet esse idem modus soluendi generalis, sed talis non est huiusmodi igitur. Et subdit quod non est inconueniens eandem orationem habere plures defectus, & tunc talis nō poterit solui per talem modum dicendi antiquorum. ¶ Secunda solutio antiquorum dicentium omnia esse multum & paucū, eo quod multum & paucum dicuntur relatiua. Reprobat hanc solutionem, dicens quod talis solutio nihil valet quia non manifestat falsitatem.

Improbat solutiones antiquorū,

¶ Tertia solutio antiquorum erat quod ista est distinguendo, iste canis est pater tuus. Hanc reprobat philosophus, dicens quod solum nomen multiplex vel oratio multiplex est distinguenda, sed ibi non est nomen nec oratio multiplex, igitur. ¶ Subdit etiam quod nulla oratio truncata est distinguenda sicut ista, prudentia est disciplina malorum vel ista aufert mihi iram. In secunda parte docet soluere paralogismos secundum quid ad simpliciter, & primo dat solutionem generalem scilicet negando consequentiam, quia non est idem dictum simpliciter, & dictum secundum quid, dicens, quod considerandum est ad contradictionem, si scilicet sumatur in præmissis secundum quid & in conclusione simpliciter, & ponit nouem paralogismos. ¶ Primus, quod nō est est opinabile, ergo quod non est, est. ¶ Secundus, aliquid ꝙ est non est homo, ergo aliquid quod est, non est. ¶ Tertius, sortes iurat se periurare, ergo bene iurat. Soluit negando consequentiam, quia iurare, se periurare non est bene iurare simpliciter, sed solum secundum quid. ¶ Quartus, qui suadet furtum dissuadet non furtum, ergo qui suadet, dissuadet. ¶ Quintus, ego dico falsum. Soluit, dicēs ꝙ ille qui dicit illam propōnem, dicit falsum simpliciter & verum secundum quid. ¶ Sextus, diuitiæ sunt bonæ bñ vtēti & non sunt bonæ male vtenti, ergo sūt bonæ, & nō bonæ. ¶ Septimus, iustū est magis eligendū q̄ iniustum, ergo mori iuste est magis eligēdum quam mori iniuste. Soluit, dicens ꝙ mori est magis eligendum quo ad agere quam iniustum, sed non quo ad pati. ¶ Octauus, scio hanc rem esse mihi adiudicatam, ergo scio hāc rem esse meam. ¶ Vltimus, iniuste passus dicit se fuisse passum iniusta, ergo dicit iniusta. ¶ In tertia parte docet soluere Paralogismos ignorantiæ Elenchi, dicens quod omnes soluuntur, quia obmittunt aliquam cōditionem necessario requisitā ad cōtradictionem, vt tu scis de corusco quod est veniens & ignorans ꝙ est musicus, ergo tu scis & ignoras.

¶ In

E ¶In quarta parte docet soluere Paralogismos petitionis, principii, dicens quod omnes soluuntur dicendo opponenti quod petit principium. ¶In quinta parte docet soluere paralogismos fallaciæ consequentis, dicens quod omnes soluuntur per negationem consequentię, quia licet prima consequentia sit bona, non tamen oportet quod secunda sit bona, vt quando arguitur a distructione antecedentis, ad destrutionem consequentis, vel a positione consequentis ad positionem antecedentis. ¶In sexta parte docet soluere paralogismos secundum nõ causam vt causam, dicens quod tales soluuntur dicendo quod propter præmissam superfluam non sequitur impossibile. In septima parte do

F cet soluere paralogismos secundum plures interrogationes vt vnam, dicens quod ad paralogismos huius fallaciæ non est respondendum vnica responsione cum interrogatio fuerit plures, sed debent dari plures responsiones. Et hoc probat per vnum simile: nam licet propositio habens terminũ æquiuocum sit vera in vtroque sensu, vel falsa in vno & vera in alio, non tamen debet dari vna solutio simpliciter, s. concedendo, vel negando, quia apparenter duceretur ad metham. Similiter dicendum est de interrogatione plures. Et ponit vnum exemplum, vt si quęratur, sunt ne illa bona, vel mala demonstrato vno bono, & vno malo, si respondeatur quod sunt mala, ergo bonum est malum, & si respõdeatur quod sunt bona, ergo malum est bonum, ideo debet dici, hoc est bonum & hoc est malum. G

Iu illis autem quę deducunt ad idem frequenter dicere manifestum.

ISTVD EST quartum capitulum, in quo soluit paralogismos ducentes ad nugationem, & ad solæcismũ & intendit duas conclusiones. ¶Prima ad soluendum paralogismos nugationis, oportet negare illud principium, sophisticum nomẽ significat idem per se sumptum & iunctum cum alio, quia illud non videtur verum saltem in relatiuis & passionibus, quia duplum per se sumptum significat dimidium, iunctum vero cum dimidio non plus H significat ipsum. Patet etiam in passionibus, quia simitas per se significat nasum, sed quando iungitur cũ isto termino nasus non significat nasum. ¶Secunda, volens euitare nugationem debet addere subiecto determinationem vel nomen ad suum adiectiuum. Docet secundo soluere paralogismos ducentes ad solæcismum dicens quod debet responderi, quod non bene arguit, quia incongruum non est verum, neque falsum, & ponit exemplum quod veræ dicis esse, hoc est, sed lapidem veræ dicis esse, ergo lapidem est.

OPORTET etiam intelligere, quoniam omnium orationum aliæ quidem sunt faciles conspici.

ISTE

Quæ orõ nes faciliter soluuntur.

E. ISTE est vltimus tractatus huius libri, in quo determinat de his quæ sunt digna solutione, & de hic quæ non sunt, & de syllogimo satuo, & diuiditur in tria capitula.

¶ In primo ostendit, quæ orationes sunt faciles ad soluendum & quæ difficiles, & dicit primo quod omnes orationes, quę sunt secundum æquiuocationem sunt faciles, vnde fere omnes orationes secundum dictionem sunt faciles ad soluendum & quasi ridiculosę. Et ponit duo exẽpla de æquiuocatione. ¶ Primum, vir sedens ferebatur gradatim, ista est duplex: nam primo significat, ꝙ sedens ferebatur per gradus, & sic potest esse vera. Secũdo significat quod vir sedens gradiẽdo ferebat, & sic est falsa. ¶ Secundum exemplum, boreas non est purus, quia affligit pauperem. Vnde purus duo significat. Vno modo idem est quod innocẽs, & sic boreas non est purus, quia destruit pauperem. Alio modo idem est quod serenus vel purgans, & sic est purus. ¶ Subdit tamen quod aliquæ orationes factę secundum æquiuocationem dicunt difficiles, quia illæ sunt difficiles de quibus sapientes indicant diuersimode, sed aliquę orationes æquiuocationis sunt huiusmodi: nam zeno credebat, quod ens tantum vnum significaret; alii vero dicebant, quod ens & vnũ multipliciter dicebatur. ¶ Consequenter soluit orationem solubilem, dicens, quod duplex est, scilicet acris, & non acris. Vnde oratio acris siue difficilis ad soluendum, est quę maxime dubitare, facit respondentem

B

Oratio solubilis quomodo soluit.

C

maxime aligat. Et dicit quod est duplex. s. peccãs in materia & peccãs in forma. Et dicit quod orationes peccantes in materia sunt acriores, hoc est difficiliores ad soluẽdum quam peccantes in forma, quia peccantes in forma non decipiunt nisi ignorantes logicam, sed per peccantes in materia peritissimi decipiuntur. Et dicit quod oratio peccans in materia dicitur esse accerima quando ex præmissis valde probabilibus infertur propositio valde improbabilis. Sed dicitur minus acris, quando pręmissæ non sunt multum ꝓbabiles, sunt tamen aliqualiter probabiles, & concludunt vnum manifeste falsum. Dicit etiam quod interrogationes peccantes in forma illa est maxime acris de qua est dubium si sit syllogistica, vel non, sed illa dicitur minus acris, quæ faciliter apparet, quod non est syllogistica. ¶ Ex quo infert, quod orationem peccantium in forma aliquæ sunt dignę solutione, & aliquæ non, vt in quibus non est aliqua pręmissarum propter quam sequatur conclusio, sed illa est digna solutione quando faciliter nescimus distinguere an sit syllogistica, vel non. ¶ Et subdit incidentaliter diuersos modos soluendi dicens quod aliquando fit solutio ad ipsam orationem aliquando fit solutio ad hominẽ ostendẽdo quod male ordinat pręmissas suas, sicut in syllogismo fatuo, cuius præmissæ non sunt bene ordinatę, aliquando etiam fit solutio ad tempus quando respondens nescis soluere, & tamen cum multis dictis petransit tempus. Et dicit

Orationũ peccãtiũ in forma diuisio.

D

phi-

E philosophus, quod illa solutio est pessima, quæ eget plus temporis. quam disputatio exigat.

Ex quantis ergo & qualibus fiunt disputantibus paralogismi & quomodo.

Recapitul. t o. ISTVD EST secundum capitulum, in quo philosophus recapitulat ea, quæ dicta sunt in istis libris & libris Topicorum dicens quod dictũ est ex quantis fallacijs fiunt deceptiones, dictum est etiam quomodo respondens ducitur ad metham, dictum est etiam de cautelis, de solutionibus, & quæ sit vtilis & quæ non & quomodo soluuntur apparenter quomodo non: Etiam in Topicis dictum est de prædicatis, de propositionibus, & de problematibus quatuor prædicatorum, & de considerationibus ad arguendum de omni problemate, & de modo opponendi & respondendi dialecticè. F

Oportet autem nos non latere, quod accidit circa hoc negotium.

Quõ ab antiqs logica fuit inuenta. ISTVD est vltimum capitulum in quo philosophus ostendit modum intentionis logicę, & dicit primo quod illa quæ primo inuenta fuerunt a primis inuentoribus, parua erant, sed per successionem temporis augmentum acceperunt, & dicit quod prima inuenta fuerunt principia communia, & dicit quod licet principia sint parua in magnitudine sunt tamen maxima in virtute & difficillima ad inueniendum, quibus G inuentis, facile est addere, & dicit quod tempore suo de hac arte nihil erat traditum quod haberet aliquid ordinis, immo tradita erant sine ordine, puta habendo multas regulas & multa argumenta sine quocunq; ordine. Ex quo infert quod talis doctrina, quę erat ab antiquis, tradita erat facilis, quia ibi non erant nisi quędam regulæ sine demonstratione. ¶Et subdit quod de syllogismis sophisticis nihil pœnitus erat traditum ante tempus suum saltem per modum artis, ex illo vult habere ꝙ fuit verus inuentor huius scientiæ, & se compleuisse sufficienter hanc artem, ideo concludit quod de non bene dictis, & de omissis detur sibi venia, & de inuentis & bene dictis dentur sibi grates. H

An philosophus sufficienter doceat soluere paralogismos extra dictionem.

QVAERITVR Vtrum philosophus sufficienter doceat soluere paralogismos extra dictionem. ¶Arguitur primo quod non, quia paralogismi petitionis principij peccant in forma & tales debẽt solui per distinctionem, vel per negationem consequentiæ, igitur non bene docuit soluere tales syllogismos. Maior patet, quia omnis syllogismus sophisticus peccat in materia, vel forma, sed paralogismus petitionis principii non peccat in materia, ergo in forma. ¶Secundo sic: Petitio principii peccat contra argumentationem, ergo peccat

A peccat in forma. Antecedens patet, quia petitio principij non facit fidē de re dubia cum nihil probet, igitur. ¶Tertio sic, Petitio principij peccat contra syllogismum simpliciter, ergo peccat in forma. Antecedēs patet per philosophum in textu, & precipue in primo, vbi dicit quod omnes paralogismi sunt immodificati. ¶Quarto sic: Ad interrogationem plures, danda est vna responsio. Antecedens patet, quia ad omnem propositionem, quæ sic est vera, quod nullo modo est falsa, danda est vna responsio, sed aliqua interrogatio plures est huiusmodi, igitur. Minor patet, quia ista est interrogatio plures, Vtrum isti sunt videntes, demō strato vno ceco & vno vidente, & tamen est falsa, igitur. ¶ Quinto sic: B Interrogatio plures est propositio, cum propositio diuidatur in propositionem vnam, & propositionem plures, sed ad omnem propositionem respondendum est vna responsione, igitur. ¶In oppositum est, philosophus in textu. In quæstione erūt tres arti. Quantum ad primum.

Arti. 1. PRIMO sciendum, quod circa textum incidunt aliquæ difficultates, ¶Prima, vtrum ad hoc quod aliqua oratio fallaciam æquiuocationis, vel amphibologiæ, requiratur, quod principaliter plura significet. Et videtur quòd non quia æquiuocatio, & amphibologia possūnt fieri, secundum istam orationem, quicquid ridet habet os, pratum ridet, ergo pratum habet os, & tamen ibi non est aliquis terminus, qui principaliter plura significet, neque ipsa oratio principaliter plura significat. C Ad hoc respondetur, quod nunquā est æquiuocatio, vel amphibologia, nisi sit aliquid distinguendum, & & hoc saltem secundum principiū, vel secundum modum. Dicitur secundo, quod non requiritur, quod terminus, vel oratio principaliter plura significet.

Propō, vt faciat fallaciā æquiuoca. vel amphibolog. quid requirit.

SECVNDO sciendum, quod secunda difficultas est talis. ¶ Vtrū ista sit concedenda, aliquid significat, quod non significat? Et videtur quod sic, quia chimera aliquid significat, cum sit nomen, & tamen nihil significat, quia chimera non est imaginabilis, ergo non est significabilis. Consequētia probatur, quia ad hoc quod aliquid possit significari, oportet quod sit imaginabile, & antecedens probatur, quia implicans contradictionem non imaginatur, sed D chimera implicat contradictionem, ergo non imaginatur. ¶Pro solutione supponitur quod illa propositio potest habere multos sensus. Vnus est quod iste terminus, aliquid, significat aliquid quod significat iste terminus non materialiter captus, & sic conceditur, nam aliquid significat illam vocem quæ non significatur per seipsam. ¶ Alius sensus est quod aliquid significat aliquod qd̄ non est significatiuum, quia significat rem, quæ est lapis, quæ non est significatiua. Alius sensus est, aliquid & non significat illud, & sic est falsa, & ad improbationem visum est aliàs, quomodo chimera potest dupliciter diffiniri. Vnomodo quod est aliquid compositum ex capite

Aliquid significat quod nō significat an concedenda.

E leonis &c. & sic bene est imaginabile & significat. Alio modo vt est cõpositum ex impossibilibus posse componi, & sic est, imaginabilis & significabilis.

Tertio sciendum, quod tertia difficultas est ista, Vtrum ista propositio, omnia sunt eadem sibi, possit causare aliquam fallaciam. ¶ Pro cuius solutione supponitur quod illud signum omnia, potest capi dupliciter. Vno modo collectiue, & sic est vna indefinita falsa, nam omnia simul collecta non sunt eadem sibi, & isto modo non causat proprie aliquam fallaciam, cum ipsa sit simpliciter falsa, vnde ly omnia, captum collectiue facit terminum sequentem supponere confuse tantum, sub quo debet fieri descensus copulatus, vt omnes Apostoli Dei sunt duodecim, ly Apostoli Dei supponit confuse tantum, sub quo fit talis descensus, ergo isti Apostoli Dei & isti Apostoli Dei sunt duodecim. Alio modo capitur ly omnia, distributiue, & sic talis propositio est vera de rigore logicæ propter reciprocationem, quæ sibi denotatur, & si isto modo præcise capiatur, non videtur facere aliquam fallaciam, si tamen caperetur ly omnia, vt subordinatur duabus propositionibus indistinctim captis, posset causare fallaciam æquiuocationis. ¶ Sed restat alia difficultas, an inuenire principium sit difficilius, quam alia sequentia inuenire? Et dicitur quod non, quia principia cognoscuntur ab omnibus cognitis terminis, igitur: Ad difficultatem respondetur quod duplicia sunt principia. ¶ Quædam G sunt communia & simpliciter prima, & ista inuenire non est difficile, sed forte multum vtile. ¶ Alia sunt principia propria alicuius artis & scientiæ, & talia inuenire est difficile & multum vtile, nam ipsis inuentis, facile est aliquid ipsis addere.

Ois sunt eadẽ sibi an lateat aliqua fallacia.

F

Principiũ inuenire, an difficilius, quam reliqua.

Qvarto sciendum, quod circa textum incidit talis difficultas, an diuisio orationis in orationem faciliter solubilem & difficulter solubilem sit sufficiens? Et videtur quod non, quia eadem oratio potest esse difficulter solubilis & faciliter solubilis, nam aliquis perfectiori modo potest intelligere vnam propositionem, quàm alter. Respondetur quod illa diuisio est sufficiẽs, si facilitas & difficultas sumantur ex parte ipsarum orationum, & non ex parte intellectus. ¶ Et si quis dicat, si hoc esset verum, sequeretur quòd difficultas intelligendi res proueniret ex parte ipsarum rerum & non ex parte nostri intellectus, quod est falsum, nam tota difficultas intelligendi res prouenit ex parte nostri intellectus: Respondetur, quod difficultatem cognoscendi res prouenire ex parte intellectus intelligitur dupliciter. Vno modo quod res non cognoscatur sub tam perfecto gradu cognitionis, sub quo potest cognosci, & sic prouenit ex parte intellectus, vel quod non cognoscatur sub tanto gradu perfecto cognitionis sicut illa res, & sic prouenit ex parte rei. Et hæc de primo articu. Quantum ad secundum.

Oratio an sit bene diuisa.

H Obiecto.

Dvbi-

57

A Artic. 2. Ego dico falsū, an vera. DVBITATVR primo, Vtrum hæc propositio, ego dico falsum sit vera, vel falsa, supposito quod nihil aliud dicam. Arguitur primo quod non, quia per illam propositionem taliter significatur, qualiter est, ergo ipsa est vera. Antecedens patet, quia per eam significatur me dicere falsum, & ita est, ergo ipsa est vera, & quod sit falsa patet, quia falsificat seipsam, igitur. ¶ Pro solutione huius dubij est aduertendum, quod illud dubium quærit de veritate & falsitate propositionum insolubilium, de quibus diuersæ sunt opiniones, vt alias videbitur in tractatu de insolubilibus. ¶ Sed pro nunc supponitur quod differentia est inter propositionem habentem reflexionem supra se, & insolubilem. Vnde illa propositio dicitur habere reflexionem supra se, quæ aliquo modo seipsam significat, vt omnis propositio est affirmatiua. Sed propositio dicitur insolubilis quæ significat seipsam sub ratione falsi. Et ex isto sequitur, quod omnis propositio insolubilis est habens reflexionem supra se, sed non econtra, & dicitur insolubilis, quia cum difficultate est solubilis. Et aduerte quod proprie ad insolubile tres conditiones requiruntur. ¶ Prima quod sit sophisma, ex quo apparenter & non vere sequatur contradictio, defectu cuius ista propositio non est insolubilis, homo est animal. ¶ Secunda, quod aliqualiter seipsam significet mediate, vel immediate, defectu cuius ista nō est insolubilis, tantum pater est. ¶ Tertia, quod significet seipsam sub ratione falsi, ideo ista non est insolubilis omnis propositio est affirmatiua.

Propō habens reflexionē supra se & propō insolubilis differunt.

B

C ¶ Aduerte vlterius, quod dicunt aliqui quod propositiones insolubiles non sunt propriæ propositiones, sed propositiones plures, vt ego dico falsum subordinatur istis duabus propositionibus indisiunctim captis, ego dico falsum, & hæc propositio est falsa, demonstrando per ly hæc primam propositionem. ¶ Alius est modus dicendi, quod quælibet propositio insolubilis est vna copulatiua, cuius prima pars denotatur per insolubile, & illa demonstrat illam eandem propositionem, vt hæc propositio, ego dico falsum, & hæc propositio est falsa, demonstrando per ly hæc primam propositionem, & isti duo modi sunt multum probabiles. D ¶ Est tamen alius modus qui tenet ipsas esse cathegoricas, sed ille est magis difficilis, & de istis aliàs videbitur in Insolubilibus. Vnde tenendo secundum modum, pro nunc respōdetur ad dubium, quod talis est falsa, ad probationem dicitur, quod ad propositionem esse veram non sufficit taliter esse qualiter significat, sed requiritur taliter esse qualitercunque ipsa significat, & quod non sit falsificans seipsam, modo talis non est huiusmodi, igitur. Vnde stat aliquam propositionem esse falsam, quæ qualitercunque significatur esse ita est, ideo hoc non sufficit ad propositionem veram, sed cū hoc requiritur, quod non falsificet seipsam.

DVBITATVR secundo.

E ¶ Vtrum in aliqua bona consequentia ex vero sequatur falsum. siue sit in propositionibus insolubilibus siue non. Et videtur quod non per philosophum. 2. Priorum: ¶ In oppositum arguitur posito casu quod non sint nisi tres propositiones vniuersales scilicet omnis homo est asinus, nullus homo est animal, & hęc, omnis propositio vniuersalis est falsa, tunc arguitur sic, bene sequitur illa propositio vniuersalis est falsa, & illa & non sunt plures, ergo omnis propositio vniuersalis est falsa, consequentia patet inductiue, & antecedens est verum, & consequens falsum: igitur. Item contradictorium consequentis dictæ consequentiæ repugnat antecedenti, scilicet aliqua propositio vniuersalis non est falsa; igitur. ¶ Pro responsione est aduertendum, quod dicunt aliqui, quod in istis insolubilibus ex vero potest sequi falsum. ¶ Sed aliter potest dici secundum alium modum, quod in bona consequentia ex vero non sequitur falsum. Et faciliter respondetur ad rationes. ¶ Ad primam dicitur, quod ibi non arguitur inductiue, cum consequens sit vna propositio hypothetica: Potest etiam dici, quod ibi committitur fallacia secundum quid ad simpliciter, quia per antecedens exprimitur pars significati conseqentis, & non totale significatum consequentis ex quo consequens est vna propositio hypothetica copulatiua ęquiualens isti, omnis propositio vniuersalis est falsa, & hæc est falsa, demonstrando per ly hæc, primam partem copulatiuę. Ad

An ex vero sequatur falsum.

F

confirmationē dicitur, quod illa nō est sua contradictoria, sed ista, omnis propositio vniuersalis est falsa; quæ est disiunctiua de partibus contradicentibus partibus copulatiuæ. G

DVBITATVR tertio. Vtrum ista consequentia sit bona, omnis propositio affirmatiua, ergo nulla est negatiua. ¶ Arguitur primo quod non, quia possibile est antecedens esse verum, & impossibile est consequens esse verum: igitur. Antecedēs patet: nam possibile est illam esse veram, omnis propositio est affirmatiua, vt posito casu quod solum sit ista propositio, omnis propositio est affirmatiua, sed impossibile est illam esse veram, nullo propositio est negatiua, quandocunque formabitur, ipsa est falsa, quia significat, quod nulla propositio est negatiua, & tamen ipsamet est negatiua. ¶ In oppositum arguitur, quia oppositum consequentis repugnat antecedenti, igitur. Respondetur semper tenendo primum modum, quod talis consequentia non est bona, quia ibi arguitur ab vna propositione ad vnam copulatiuam, & istud faciliter potest videri tenendo illum secūdum modum. Et hæc de secundo art. Quantum ad tertium sit.

Oīs ppō est affirmatiua. ergo nulla est negatiua an contra.

H

CONCLVSIO responsalis. Philosophus sufficienter docuit soluere paralogismos extra dictione, & hęc cōclusio relinquitur satis probata ex dictis. Ad rationes. ¶ Ad primam dicitur, quod minor est vera, loquendo de paralogismis, quorum solutio cadit supra aliquam pręmissarum, sed paralogismi quorum

Art. 5.

solutio

A solutio cadit supra consequentiam debet solui per interemptionem cõsequentiæ. Vnde non semper oportet aliquam præmissarum syllogismi peccantis in materia esse falsam, sed sufficit quòd non sit magis probabilis, quàm conclusio. ¶ Ad secũdam dicitur, quòd petitio principij bene peccat contra argumentationẽ probatiuam, & propriè dictam, sed non contra argumentationem generaliter dictam. ¶ Ad tertiam patet solutio. Ad ¶ Quartam negatur antecedẽs, & ad probationem dicitur, B quòd aliquando ad interrogationẽ plures bene potest dari vna responsio, non tamen sic est respondendũ, ne videamur redargui apud assistentes. Et dico quòd talis responsio vna erit responsio vna, & hoc non est inconueniens. ¶ Ad quintam patet solutio, nam interrogatio plures, neque propositio plures est propositio, cum non sit propositio vna, modo dictum est in textu, quòd idem est propositio, & propositio vna.

Finis enarrationum celeberrimi viri Magistri Petri Tatareti super totam Logicam Aristotelis cum quæstionibus, quæ fuerunt diligentissime recognita per Reuerendum Patrem Magistrum Saluatorem Bartolucium de Assisio, Regentem in Conuentu magna Domus Venetiarum.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm.

Omnes sunt quaterniones, præter M m duernionem.

VENETIIS.

Alexander Gryphius Excudebat, Sumptibus Hæredum Melchioris Sessæ.

M D L X X X.

FINE